Alexandre Dumas

Isaac Laquedem

Alexandre Dumas

ISAC LAQUEDEM

POVESTEA JIDOVULUI RA˘TA˘CITOR

I VIA APPIA

Să presupunem că ne găsim la trei leghe depărtare de Roma, la capătul căii „Via Appia“ în josul pantei muntelui Albano, în locul unde calea antica, veche de două mii de ani, se contopeşte cu un drum modern în vârstă de numai două secole, care ocoleşte mormintele şi, lăsându-le în stânga sa, ajung la poarta Sfântului Ioan de Latran.

Să mai presupunem că suntem în Joia Mare a anului 1469, când în Franţa domneşte Ludovic al XI-lea, Ioan al II-lea în Spania, Ferdinand I-ul în Neapole, Ferdinand al III-a împărat al Germaniei, Ivan al III-lea mare duce al Rusiei, Cristofor Moro doge al Veneţiei şi Paul al II-lea suveran Pontif.

Să ne amintim că este ziua solemnă la care, înveşmântat cu mantia de aur, având pe cap tiara, purtat sub baldachinul susţinut de opt cardinali, preotul rege, de la înălţimea bisericii Vechi a lui Constantin, deja condamnată şi gata de a face loc bisericii lui Bramante şi a lui Michel-Angelo, va da în numele sfinţilor apostoli Petru şi Pavel binecuvântarea sa Romei şi lumii, oraşului şi universului, *urbi et orbi.*

Din cauza acestei solemnităţi supreme, populaţiile satelor vecine se grăbesc pe drumurile de la Bracciano, Tivoli, Palestrina şi Frascati, îndreptându-se către oraşul sfânt unde clopotele tac. Liniştea lor mărturiseşte doliul creştinătăţii şi atrage lumea printr-un apel mut.

În mijlocul acestor drumuri care duc la Roma, şi care de departe, par acoperite de un covor mişcător dat de derularea de lungi şiruri de sătence cu fuste purpurii şi corsaje aurii, ţinând câte un copil de mână sau ducându-i pe umeri; păstori, înarmaţi cu lăncii, îmbrăcaţi cu vestoane de catifea albastră cu nasturi argintii, acoperite cu mantale brune şi trecând în galopul cailor lor mici de munte cu valtrapuri stacojii brodate cu ţinte de aramă; matroane grave cu înfăţişarea calmă, tronând în căruţe grele trase de atelaje de câte doi boi mari, albi, având coarne lungi, negre şi care seamănă cu statui vii ale lui Isis Thebana sau Ceres Eleusina; în mijlocul tuturor acestor drumuri, care asemenea unor artere imense poartă, prin deşertul sălbatic al câmpiei romane, sângele şi viaţa Romei vechi, un singur drum este pustiu. La acesta am vrut să ajungem.

Şi totuşi, nu pentru că din Albano n-ar coborî o mare afluenţă de oameni; nici că ar lipsi la întâlnire frumoasele ţărănci din Genzano şi din Velletri, păstorii din mlaştinile Pontinice şi Mondragone, în carele lor trase de bivoli cu respiraţia arzătoare şi cu ochii în flăcări; la intersecţia de care am vorbit, piosul cortegiu de pelerini abandonează

calea antică, lăsând în stânga acest dublu şir de morminte şi traversând câmpia înierbată, apucă pe noul drum care uneşte vechea Cale Tusculană cu biserica Sfântului Ioan de Latran.

N-a fost întotdeauna aşa, mai ales pe această cale Appiană, astăzi atât de pustie, încât iarba ar răbufni prin interstiţiile dintre marile sale dale gri, dacă aceste dale, tăiate inegal din lava vulcanilor stinşi n-ar respinge orice vegetaţie. În frumoasele zile ale Romei Cezarilor - când era numită marea Appia, regina drumurilor, calea către Eliseu, constituia pe atunci locul de întâlnire a tot ce era mai bogat, mai nobil şi mai elegant în oraş. Şi alte căi, precum cea Latină sau Calea Flaminiană îşi aveau mormintele lor; fericit însă cel ce-şi avea mormântul pe Via Appia!

La Romani, naţiune la care ritul morţii, era aproape la fel de răspândit ca în Anglia şi unde mania sinuciderilor a fost, sub domniile lui Tiberiu, Caligula şi mai ales a lui Nero, o veritabilă epidemie, preocuparea asupra locului în care corpul îşi va dormi eternitatea era mare. La început se înmormântase în oraş, chiar şi în interiorul caselor, dar această modă era contrară salubrităţii publice. Mai mult, ceremoniile funebre puteau oricând să stingherească sacrificiile din oraş. În consecinţă, interveni o lege care oprea atât îngroparea cât şi arderea morţilor în Roma. Numai două sau trei familii de privilegiaţi îşi păstrară acest drept, adică cele ale lui Tubertus, Publicola şi Fabricius, fapt pentru care erau foarte invidiate.

Învingătorul mort în timpul triumfului avea de asemenea dreptul de a fi înmormântat în Roma.

Foarte rar cel viu lăsa grija construirii mormântului său pe seama urmaşilor. Era o distracţie proprie de a-şi ridica mormântul, sub ochii lui. Cea mai mare parte a monumentelor funerare care se întâlnesc încă şi astăzi, au fie aceste două litere: V.F., ceea ce înseamnă: *Vivus fecit*; fie aceste trei litere: V.S.P. adică *Vivus sibi posuit*; fie în sfârşit alte trei litere: V.F.C. - *Vivus faciendum curavit*.

Nu era, aşadar, pentru un Roman un lucru mai important, după cum se va vedea, decât acela de a fi înmormântat. După o tradiţie religioasă foarte acreditată chiar în timpul lui Cicero, când acest fel de credinţe începeau totuşi să dispară, sufletul oricărui individ lipsit de mormânt trebuie să rătăcească timp de o sută de ani pe malurile Styxului. Astfel oricine întâlnea un cadavru în drumul său şi neglija să-l înmormânteze, comitea un sacrilegiu de care nu se putea spăla decât sacrificând o scroafă lui Ceres. Este adevărat că, dacă de trei ori se arunca puţină ţărână asupra cadavrului, aceasta îl scutea de înmormântare şi-l dispensa de sacrificiu.

Dar nu trebuia să fii numai înmormântat, ci să fii înmormântat agreabil. Moartea păgână, mai cochetă decât a noastră, nu apărea celor ce agonizau, în secolul lui Augustus, ca un schelet descărnat, cu

craniul gol, cu orbitele goale, cu un rânjet sumbru şi ţinând în mână o coasă cu fierul curbat. Era pur şi simplu o femeie frumoasă, palidă, fiica Somnului şi a Nopţii, cu părul lung şi despletit, cu mâinile albe şi reci, cu sărutul îngheţat; ceva ca o prietenă necunoscută care, atunci când era chemată, ieşea din tenebre, se apropia gravă, lentă şi tăcută, se înclina la capul muribundului şi cu un sărut funebru îi închidea dintr-o dată buzele şi ochii. Atunci cadavrul rămânea surd, mut, insensibil, până în momentul când flacăra rugului se aprindea pentru el şi, consumându-i corpul, separa spiritul de materie - materie care devenea cenuşă, spirit care devenea zeu. Or, acest nou zeu, zeu *manus*, rămânând invizibil celor vii, îşi relua obiceiurile, gusturile, pasiunile; reintra, ca să zicem aşa, în posesia simţurilor sale, iubind ceea ce iubise, urând ceea ce urâse.

Şi iată pentru ce, în mormântul unui războinic, se depuneau scutul său, suliţele sale şi sabia sa; în mormântul unei femei acele de diamant, lanţurile, brăţările de aur şi colierele sale de perle; în mormântul unui copil, jucăriile lui cele mai dragi, pâine, fructe şi, pe fundul unui vas de alabastru, câteva picături de lapte din sânul matern, pe care nu a avut timp să-l sece.

Deci, dacă amplasarea casei pe care el trebuia să o ocupe în timpul scurtei sale existenţe îi părea Romanului demnă de o atenţie serioasă, judecaţi ce atenţie încă şi mai mare trebuia să dea planului, poziţiei, amplasamentului, toate mai mult sau mai puţin agreabile, mai mult sau mai puţin după gusturile, obiceiurile şi dorinţele sale, pentru această casă în care, devenit zeu, el trebuia să locuiască pentru eternitate. Căci zeii mari, zei sedentari, erau legaţi de mormântul lor şi aveau cel mult permisiunea de a-i da înconjurul. Câte unii, adică amatorii de plăceri câmpeneşti, oamenii cu gusturi simple, spiritele bucolice, în număr destul de mic, ordonau să li se ridice mormântul în vila lor, în grădina sau pădurea lor, pentru a-şi petrece eternitatea în tovărăşia nimfelor, faunilor şi a dryadelor, legănaţi de dulcele foşnet al frunzelor mişcate de vânt, distraţi de murmurul pârâiaşelor rostogolindu-se peste pietre, bucuraţi de cântecul păsărelelor pierdute printre ramuri. Aceia erau filosofii şi înţelepţii. Dar alţii, şi ei constituiau marele număr, mulţimea, imensa majoritate care aveau atâta nevoie de mişcare, agitaţie şi tumult, pe cât aveau primii de singurătate, de linişte şi de reculegere, alţii, o spunem, cumpărau cu aur terenuri la marginea drumurilor pe care treceau călători venind din toate ţările, - aducând în Europa noutăţi din Asia, din Africa - pe calea Latină, pe calea Flaminia, şi mai ales, pe Via Appia.

De fapt Via Appia, trasată de Appius Caludius Caecus, încetase puţin câte puţin să fie un drum al imperiului pentru a deveni o mahala a Romei. Ea ducea mereu la Napoli şi de acolo la Brindisi, dar printr-un

dublu şir de clădiri care sânt palate, şi de morminte care sânt monumente. Aşadar, pe Via Appia, norocoşii zei mani, nu numai că-i vedeau pe trecătorii cunoscuţi şi necunoscuţi, şi auzeau noutăţile despre Asia şi Africa, dar şi vorbeau cu aceştia prin gura mormintelor lor, cu ajutorul literelor epitafelor. Şi, pentru că, aşa cum am constatat, caracterul individului supravieţuieşte morţii, omul modest spunea:

Am fost, nu mai sunt.
Iată viaţa şi moartea mea.

Omul bogat zicea:

Aici se odihnește
STABIRIUS
Fu însărcinat să flageleze fără a fi cerut.
Ar fi putut ocupa un rang în oricare din decuriile
Romei;
El nu l-a vrut
Pios, inimos, fidel,
A pornit de la nimic; a lăsat treizeci de milioane de sesterţi,
şi n-a vrut niciodată să-i asculte pe filozofi.
Fii cuminte şi imită-l.

Apoi, pentru a atrage şi mai sigur atenţia trecătorilor, Stabirius, omul bogat, pusese să se graveze un cadran solar deasupra epitafului său.

Literatul spunea:

Trecătorule
oricât de grăbit ai fi de a sosi la capătul călătoriei tale
această piatră îţi cere să o priveşti .
şi să citeşti ce este scris pe ea:
Aici zac oasele poetului
MARCUS PACUVIUS
Lată ce voiam să ştii
Adio!

Omul discret zicea:

Numele meu, naşterea, originea
ce am fost, ce am ajuns,
nu ţi le voi revela.
Mut pentru eternitate, eu sunt un pic de cenuşă,
oase, nimic!
Venit de nicăieri, m-am întors de unde am venit.

Soarta mea te aşteaptă. Adio!

Omul mulţumit de toate, zicea:

Cât am fost pe lume, am trăit bine.
Piesa mea acum s-a sfârşit; a ta se va sfârşi îndată.
Adio! Aplaudă!

În sfârşit, o mână necunoscută, aceea a unui tată fără îndoială, scria pe mormântul fiicei sale, biet copil plecat din lume la vârsta de şapte ani:

Pământule, nu apăsa pe ea!
Aşa cum nici ea n-a apăsat pe tine!

Dar, cui vorbeau limba mormintelor toţi aceşti morţi care se cramponau atâta de viaţă? Cine erau cei pe care îi chemau din locaşurile lor, aşa cum fac curtezanele lovindu-şi brăţările pentru a-i forţa pe trecători să-şi întoarcă capul? Care era această lume, în care ei continuau să se amestece în spirit, şi care trecea bucuroasă, fără griji, grăbită, fără să-i audă şi să-i vadă?

Ei bine, această lume consta din acea parte a aristocraţiei romane care avea mai multă frumuseţe, tinereţe, eleganţă şi bogăţie. Via Appia era Longchamp-ul antichităţi; numai că acest Longchamp în loc să dureze trei zile, se întindea pe anul întreg.

Către ora patru a după-amiezii, când marea căldură a zilei trecuse, când soarele cobora mai puţin arzător şi mai puţin luminos către marea Tireniană, când umbra pinilor, a stejarilor verzi şi a palmierilor se alungea de la occident către orient; când leandrii sicilieni îşi scuturau praful de peste zi în adierea primelor brize ce coborau din lanţul munţilor albaştri care domină templul lui Jupiter Latial, când magnolia de Indii îşi ridica floarea de ivoriu în formă de cornet ca o cupă parfumată care se pregăteşte să culeagă rouă serii, când lotusul mării Caspice, care se ascunsese de arşiţa zenitului în sânul lacului, urca la suprafaţa apei pentru a aspira prin toată mărimea caliciului său deschis, răcoarea proaspătă a orelor nocturne, atunci începeau să apară, ieşind prin poarta Appiană, cei pe care i-am putea numi avant-garda frumuseţilor, *Trossulii*, mici *Troyeni* ai Romei. Locuitorii foburgului Appia - ieşind la rândul lor din casele, care şi ele se deschideau pentru a respira - se pregăteau să-i treacă în revistă, aşezaţi pe scaune sau pe fotolii aduse din interiorul atriumului, întinşi pe lespezile care serveau drept trepte cavalerilor pentru a se urca pe cai, sau pe jumătate culcaţi pe băncile circulare ale locuinţelor morţilor, bănci făcute pentru o mai mare comoditate a celor vii.

Niciodată Parisul rânduit pe două şiruri pe Champs-Elysees, niciodată Florenţa alergând la Cascino, niciodată Viena zorindu-se către Prater, niciodată Napoli îngrămădindu-se în strada Toledo sau la Chiara, n-au văzut a asemenea varietate de actori, o asemenea afluenţă de spectatori!

În frunte, apăreau mai întâi cavalerii pe cai numizi, cu valtrapuri din ţesătură de aur sau din piele de tigru. Unii îşi vor continua plimbarea la pas. Alţii au înaintea lor alergători în tunici scurte, cu încălţări uşoare, cu pelerina rulată în jurul umărului stâng şi încinşi cu o centură de piele pe care a strâng sau o slăbesc după cum alura pe care trebuie să o ia este mai mult sau mai puţin rapidă. Câte unii, ca şi cum şi-ar disputa premiul unei curse, vor acoperi în câteva minute toată lungimea căii Appiene, lansând în faţa cailor lor, dulăi magnifici, cu zgărzi de argint. Nenorocire celui ce s-ar găsi în drumul acestei trombe. Nenorocire celui ce ar fi împresurat de acest vârtej de nechezături, de lătrături şi de praf. El ar fi scos muşcat de câini, călcat în picioare de cai, sângerând, rupt, sfărâmat, în timp de tânărul patrician, autorul faptei se va fi întors fără a încetini cursa, izbucnind în râs şi arătându-şi îndemânarea de a-şi urma drumul privind în partea opusă punctului către care se îndreaptă calul său.

După caii numizi urmau carele romane uşoare, care parcă se întreceau într-o cursă de viteză, cu aceşti copii ai deşertului a căror rasă a fost adusă la Roma în acelaşi timp cu Jugurtha. Sunt *cisii*, echipaje aeriene, un fel de cabriolete trase de câte trei catâri înhămaţi în evantai, cel din dreapta şi cel din stânga galopând şi sărind scuturându-şi clopoţeii de argint, pe când cel din mijloc mergea la trap urmând o linie dreaptă cu inflexibilitatea şi, am putea zice, aproape cu repeziciunea unei săgeţi. Sosesc îndată *carucae*-le, trăsuri înalte, înrudite cu cele moderne, pe care eleganţii rareori le conduc ei înşişi, folosind însă în acest scop un sclav nubian care poartă costumul pitoresc din ţara sa.

Apoi, după *cisii* şi *carucae* avansau trăsurile cu patru roţi, *rhedae*-le împodobite cu perne de purpură şi cuverturi bogate; *coviniile*, trăsuri acoperite şi închise atât de bine încât ele transportă câteodată misterele alcovului pe străzile Romei şi pe promenadele publice; în sfârşit, contrastând una cu alta, - matroana, înveşmântată cu *stola* ei lungă, acoperită cu *palla* groasă, aşezată asemenea unei statui în *carpentum*, un fel de car de formă particulară, pe care numai femeile patriciene au dreptul să-l folosească, - şi curtezana, înfăşurată în văluri de Cos, asemeni aerului ţesut sau firelor de ceaţă, întinsă leneş în litiera ei, purtată de opt inşi îmbrăcaţi în *penulae* magnifice, însoţită, în dreapta, de grecul ei eliberat - mesagerul amorului, Iris nocturn, care îşi ia acum un scurt răgaz de la dulcele lui comerţ, pentru a agita, cu un evantai din pene de păun, aerul pe care-l respiră

stăpâna sa - şi în stânga, de un sclav liburnian purtând o scăriţă garnisită cu bucăţi de catifea, de care este prins un covoraş din aceeaşi stofă, pentru ca nobila preoteasă a plăcerilor să poată coborî din litiera sa fără a atinge solul cu piciorul ei gol şi încărcat de bijuterii. Căci, odată ce au traversat Câmpul lui Marte, au ieşit dincolo de poarta Capenă, au ajuns pe Via Appia, unii îşi continuă drumul pe cai sau în trăsură, dar mulţi pun piciorul pe pământ şi dându-şi echipajele în păstrarea sclavilor, se plimbă în intervalul dintre case şi morminte, sau se aşează pe scaune şi taburete pe care le închiriază speculanţii, cu câte o jumătate de sesterț ora. Ah! acolo se văd adevăratele elegante! Acolo domneşte arbitrajul modei! Acolo se poate studia pe modele veritabile bunul gust al potrivirii bărbii, al tăierii părului, forma tunicilor şi această mare problemă - rezolvată de Cesar dar repusă la îndoială de către noua generaţie de a şti dacă ele trebuie să fie lungi sau scurte, largi sau strânse pe corp. Cesar le purta largi şi lungi, cu trenă; dar de la Cesar încoace s-au făcut paşi mari! Acolo se duc dispute serioase asupra greutăţii şalurilor de iarnă, asupra compoziţiei celui mai bun roşu, asupra celei mai onctuoase creme de castraveţi pentru întinderea şi înmuierea pielii, asupra celor mai delicate pastile de mirt şi de mentă amestecate cu vinul vechi, pentru a înlătura mirosul gurii! Femeile ascultă aruncând, în maniera jonglerilor, din mâna dreaptă în cea stângă şi invers, mingii de ambră care răcoresc şi parfumează în acelaşi timp. Ele aplaudă din cap, din ochi şi chiar, din timp în timp cu mâinile, teoriile cele mai savante şi cele mai îndrăzneţe. Buzele lor, întredeschise de surâsuri, le arată dinţii albi ca perlele. Voalurile, trase înapoi, permit să li se vadă, prin contrast cu ochii lor negri şi sprâncenele de abanos, părul magnific blond-roşcat, auriu sau mai cenuşiu, după cum i-au schimbat tenta naturală fie cu un săpun cu cenuşă de fag şi seu de capră aduse din Galia, fie folosind un amestec de drojdie de oţet şi de ulei de fistic, fie în sfârşit - ceea ce este cel mai simplu - cumpărând în tavernele porticului lui Minucius, situat peste drum de templul lui Hercule al Muzelor, splendide meşe pe care sărmanele fiice ale Germaniei le vând celor care tund, pentru cincizeci de sesterţi şi pe care aceştia le revând pentru o jumătate de talant.

Şi acest spectacol este privit cu invidie de către omul din popor pe jumătate gol, de către mitul Grec înfometat care ar fi în al şaptelea cer dacă ar avea un prânz, şi de către filozoful cu veşmântul ros şi cu punga goală, care acolo concepe un discurs împotriva luxului şi a bogăţiei.

Şi toţi, culcaţi, aşezaţi, în picioare, ducându-se sau venind, legănându-se de pe un picior pe altul, ridicându-şi braţele pentru a face să le cadă mânecile şi să-şi arate astfel braţele epilate cu piatră ponce, râd, iubesc, flecăresc, graseiază vorbind, fredonează cântece

din Cadix sau din Alexandria, uitându-i pe cei morţi care îi ascultă şi îi cheamă, debitând mofturi în limba lui Virgiliu, schimbând calambururi în graiul lui Demostene, şi vorbind mai ales greceşte, căci greaca este adevărata limbă a amorului. O curtezană care n-ar şti să le zică iubiţilor ei în limba lui Thais şi a Aspasiei: *ζωη και ψεχη* (zoi ke psihi, viaţa şi sufletul meu), n-ar fi bună decât numai pentru soldaţii războinici în sandale şi cu scuturi din piei.

O sută cincizeci de ani mai târziu, prefăcutul Quintilian va înţelege ce înseamnă a nu şti să vorbească greceşte!

Totul era pentru a da bună stare, monumente, spectacole şi pâine acestei mulţimi inutile şi găunoase, acestor tineri cu capete uşoare, acestor femei cu inimi prefăcute, acestor fii de familie care-şi lasă sănătatea în lupanar şi pungile în taverne, acestui popor fără ocupaţie şi leneş, pentru că, înainte de toate, el este italian, dar îngâmfat ca şi cum ar fi englez, mândru ca şi cum ar fi spaniol, certăreţ precum Galii, acestui popor care-şi petrece viaţa plimbându-sc pe sub porticuri, pălăvrăgind în băi, aplaudând în circuri. Pentru aceşti fii de familie, pentru acest popor, Virgiliu, dulcele poet mantovan, creştin cu inima dacă nu prin educaţie, cântă fericirea câmpenească, afuriseşte ambiţia republicană, veştejeşte rătăcirea războaielor civile şi prepară cel mai mare şi mai frumos poem care va fi fost făcut de la Homer - şi pe care îl va arde, găsindu-l nedemn nu numai pentru posteritate ci şi pentru contemporanii săi! Pentru ei, pentru a reveni la ei, Horaţiu a fugit la Filippi şi pentru a alerga mai uşor, şi-a aruncat scutul departe în urma lui. Pentru a fi privit şi remarcat de ei, se plimbă distrat în Forum, pe Câmpul lui Marte, la marginea Tibrului, preocupat de ceea ce el numeşte bagatelele: *Odele*, *Satirele* şi *Arta poetică*. Este de-al lor şi arată un profund regret de a fi separat de ei, libertinul Ovidiu, exilat deja de cinci ani în ţinutul Tracilor, unde ispăşeşte plăcerea - de altminteri atât de uşoară - de a fi fost un moment amantul fiicei împăratului, sau periculosul hazard de a fi surprins secretul naşterii tânărului Agrippa. Lor le adresează Ovidiu *Tristele, Ponticele şi Metamorfozele* sale. Pentru a se regăsi în mijlocul lor îl va implora pe Augustus şi apoi pe Tiberiu, să-l lase să revină la Roma; ei vor regreta atunci când, departe de patrie, îşi va închide ochii înlănţuind într-o singură privire, acea privire supremă care vede totul, şi splendidele grădini ale lui Salustus, şi sărmanul cartier al Suburrilor, şi Tibrul cu ape maiestoase unde Cesar era să se înece luptând contra lui Cassius, şi pârâul noroios Yelabru, în apropierea căruia se întinde pădurea sacră, adăpostul lupoaicei latine şi leagănul lui Romulus şi Remus! Pentru ei, pentru a le păstra dragostea, schimbătoare ca o zi de aprilie, Mecena, descendent al regilor Etruriei, prietenul lui Augustus, voluptosul Mecena - care nu merge decât sprijinindu-se pe umerii a doi eunuci, mai bărbaţi decât

el - plăteşte cântecul poeţilor săi, frescele pictorilor săi, caraghioslâcurile comedienilor săi, strâmbăturile micului Pylade, ţopăielile dansatorului Bathillius! Pentru ei Balbus deschide un teatru, Filip ridică un muzeu, Pollion construieşte temple. Lor le distribuie Agrippa bilete de loterie care câştigă douăzeci de mii de sesterţi, stofe din Pont brodate cu aur şi argint, mobile încrustate cu sidef şi ivoriu; pentru ei înfiinţează el băi în care pot rămâne din momentul când se crapă de ziuă până când soarele se culcă, băi unde oricine este ras, parfumat, fricţionat, bea şi mănâncă pe cheltuiala potentatului; pentru ei se sapă treizeci de leghe de canale, se construiesc şaizeci şi şapte de leghe de apeducte care aduc zilnic la Roma o cantitate de apă de mai mult de două milioane de metri cubi, pe care o distribuie în două sute de fântâni, în o sută treizeci de castele de apă, într-o sută şaptezeci de bazine! Pentru ei, în sfârşit, schimbă în marmură Roma pietrelor, pentru ei s-a adus obeliscul din Egipt, pentru a le clădi forumuri, biserici, teatre. Augustus, înţeleptul împărat, şi-a topit vesela de aur, nepăstrând din prada luată de la Ptolemeu, decât un vas vechi, iar din patrimoniul tatălui său Octavius, din moştenirea de la unchiul său Cesar, din prada lui Amoniu, din cucerirea lumii, decât o sută cincizeci de milioane de sesterţi (treizeci de milioane de franci francezi la cursul din l850). Pentru ei reface el calea Flaminia până la Rimini, pentru ei cheamă el din Grecia bufoni şi filozofi, din Cadix, dansatoare şi dansatori, din Galia şi din Germania, gladiatori, din Africa şerpi boa, hipopotami, girafe, tigri, elefanţi şi lei. Pentru ei, în sfârşit, a spus murind:

– Sunteţi mulţumiţi de mine, Romani? Am jucat bine rolul de împărat?...Da?... Atunci, aplaudaţi!

Iată ce erau via Appia, Roma şi Romanii în timpul lui Augustus - dar, în epoca în care suntem, adică în Joia Mare a anului l469, lucrurile şi oamenii se schimbaseră mult. Împăraţii dispăruseră duşi de vârtejul prăbuşirii imperiului, colosul Roman, care acoperise cu baza lui gigantică, o treime din lumea cunoscută. În pofida întăriturilor lui Aurelian, Roma fusese cucerită de cine a vrut să o ia, cum au fost Alaric, Genseric, Odoacru, şi văzuse barbarii care îi îngrămădiseră ruine peste ruine, înălţând cu douăzeci de picioare suprafaţa solului ei. În fine, devastată, jefuită, golită, ea fusese dată, împreună cu ducatul său, papei Ştefan II, de către Pepin cel Scurt, donaţie ce fusese confirmată de Carol cel Mare. Crucea, de prea mult timp umilă şi fugară, a devenit la rândul ei trufaşă şi cuceritoare încununând succesiv panteonul lui Agrippa, coloana Antonină şi colina Capitoliului. Astfel, din frontonul bisericii Sf. Petru, puterea spirituală a suveranului Pontif îşi luase zborul asupra universului; ea se întindea la nord până în Islanda, în est până la Sinai, în sud până la strâmtoarea Gibraltar, în vest până la capul cel mai avansat al Bretaniei, pupă a navei

europene de care vin să se spargă valurile Atlanticului, împinse la rândul lor de valurile mării Indiilor. Dar puterea lumească a papilor, închisă în Roma, pe care i-o dispută pas cu pas teribilii condotieri ai evului mediu, se opreşte la teatrul lui Marcellus şi dă înapoi în faţa Arcului lui Traian. Ori, chiar de la acest arc al lui Traian, începe Via Appia.

Ce a devenit ea în mijlocul acestor răsturnări de imperii, în mijlocul acestor invazii ale barbarilor, în toiul acestei transformări a omenirii? Ce a devenit marea Appia, regina drumurilor, bulevardul Câmpiilor Eliseene? Şi mai ales pentru ce inspiră ea o atât de mare spaimă, încât populaţiile îngrozite o ocolesc şi îşi croiesc un drum prin câmpie, pentru a nu călca pe dalele ei de lavă şi pentru a evita dubla linie a mormintelor în ruină?

Asemenea unor păsări de pradă, acvile, vulturi, creţi, şorecari şi şoimi, oameni de pradă ca Frangipanii, Gaetanii, Orsinii, Colonna şi Savelli s-au făcut stăpâni pe mormintele în surpare, au făcut din ele fortăreţe şi şi-au agăţat în vârf flamurile, nu de cavaleri, ci de bandiţi şi tâlhari.

Şi, cu toate acestea - fapt straniu pe care nu pot să-l înţeleagă nici soldaţii care păzeau turnul Fiscale, şi cărora, dat fiind solemnitatea zilei, le era interzis să iasă în câmpie - în timp ce pelerinii continuă, cu aceeaşi grijă, să se depărteze de calea antică, un om avansează singur, pe jos, neînarmat, fără a se abate din drumul său către turnul Fiscale, sentinelă avansată a acestui lung şir de fortăreţe.

Soldaţii se privesc miraţi şi se întreabă între ei:

– De unde vine acest om? Unde se duce? Ce vrea? Apoi ei adaugă râzând şi clătinându-şi capul oarecum ameninţător:

– Cu siguranţă, este nebun!...

De unde vine acest om, o vom spune. Unde se duce, o s-o vedem îndată. Ce vrea, o vom şti mai târziu.

II CĂLĂTORUL

Acest om venea sau părea că vine de la Neapole.

În zorii zilei, el fusese văzut ieşind din Genzano. Dormise în acest sat? Mersese toată noaptea şi traversase mlaştinile Pontine în timpul acelor ore întunecate când frigurile şi bandiţii acţionează în singurătatea umedă?

Nimeni nu o ştia.

El urmă drumul care duce de la Genzano la Riccia; puţin câte puţin, acesta se populă cu ţărani şi ţărance având aceeaşi direcţie cu a lui, căci şi el părea să meargă la Roma, în acelaşi scop: acela de a primi marca binecuvântare.

Totuşi, contrar obiceiului celor ce făceau acelaşi pelerinaj, el nu vorbi cu nimeni şi nimeni nu-i vorbi. Mergea cu un pas mai curând rapid decât lent, cu acel pas egal cu care merg călătorii care au un drum lung de făcut şi a cărui regularitate arată omul care prin curse îndelungate, şi-a însuşit o alură perfectă a mersului.

La Riccia, cea mai mare parte a ţăranilor au făcut un popas, unii salutând surâzător pe prietenii sau chiar pe simplele lor cunoştinţe, alţii strângându-se la uşile cârciumilor pentru a bea un pahar devin de Velletri sau de Orvietto.

El n-a salutat pe nimeni, n-a luat nimic şi şi-a continuat drumul.

Sosi la Albano, unde se opresc aproape întotdeauna călătorii, oricât de grăbiţi ar fi. Erau în acea epocă, multe ruine demne de vizitat în această mică urmaşă a Albei Longa, care aluat fiinţă în jurul vilei lui Pompei. Cu cele opt sute de case ale sale şi cu cei trei mii de locuitori, nu reuşeşte să umple vastele construcţii pe care împăratul Domiţian a pus să fie adăugate vilei învingătorului lui Sertorius, învinsul de la Pharsala.

El nu se opri.

La dreapta, ieşind din Albano, întâlnise mormântul lui Ascanio, fiul lui Eneas, fondatorul Albei, situat aproape la o leghe distanţă de mormântul lui Telegonus, fiul lui Ulise, fondatorul lui Tusculum. În aceste două oraşe şi în aceşti doi oameni, descinzând din două rase duşmane, naţionalităţile asiatică şi greacă au venit să se personifice în Europa. Sub vechii regi ai Romei şi în timpul republicii romane, cele două oraşe rămăseseră rivale şi cele două populaţii ostile una alteia. Duelul pe care părinţii îl începuseră în faţa Troici continuase la Roma între copii. Cele două case principale din Alba şi din Tusculum erau casa Iulia, căreia îi aparţinuse Cezar şi casa Porcia, de unde provenea Caton. Se cunoaşte lupta teribilă a acestor doi oameni; după o durată ce depăşea o mie de ani duelul Troiei se termina la Utiqua. Cezar, descendent al învinşilor, îl răzbuna pe Hector, învingându-l pe Caton, descendent al învingătorilor.

Desigur, erau acolo vestigii care ar fi dus la gânduri înalte, care ar fi meritat ca un călător să se oprească un moment în faţa mormântului fiului lui Enea, dar străinul ignora desigur toate aceste fapte, sau le socotea nedemne de atenţie, căci trecu prin faţa mormântului lui Ascanio fără a-l saluta măcar cu o privire.

Şi este încă mai remarcabilă indiferenţa, dacă nu dispreţul profund cu care trecuse de templul lui Jupiter Laţialul, în care turistul superficial nu vede decât o ruină asemănătoare celorlalte dar unde istoricul mai clarvăzător recunoaşte centrul creat de Tarquinius pentru a pune civilizaţia latină în umbra civilizaţiei romane.

Astfel cei care urmau acelaşi drum ca şi tăcutul şi neobositul călător, acei care crezuseră la început că pot merge mai repede decât el, sau cel puţin cu acelaşi pas şi care se vedeau pe nesimţite depăşiţi de el, aceia îl priveau cu o uimire supremă, aproape cu spaimă. S-ar fi zis că acest om aparţinea unei alte rase, diferită de a acelora în mijlocul cărora se afla mânat de o invincibilă fatalitate, şi că nu avea nimic comun cu ei. El trecea prin mulţime aşa cum Ronul traversează lacul Geneva, fără să-şi amestece apele tulburi şi îngheţate cu unda călduţă şi limpede a Lemanului.

Totuşi, ajuns în vârful muntelui Albano în partea dinspre Roma, câmpia romană şi marea Tireniană nu numai că se prezintă dintr-o dată ochilor călătorului, dar parcă-i vin în întâmpinare. El se opri un moment gânditor, şi, punându-şi amândouă mâinile pe toiagul său de dafin, îmbrăţişa din privire minunatul tablou care i se desfăşura sub ochi.

Dar fizionomia sa arăta mai curând sentimentul unui om care revede şi-şi aminteşte, decât acela al cuiva care vede pentru prima oară şi care se minunează.

Să profităm de acest moment pentru a arunca o privire asupra lui şi pentru a pune, măcar formal, pe misteriosul necunoscut în comunicare cu cititorul.

Era un om la patruzeci şi doi de ani, cu o talie ceva mai mare decât media. Corpul lui slab şi osos părea făcut să reziste la toate oboselile şi să înfrunte toate pericolele. Ca veşminte avea sub o manta albastră aruncată pe umeri, o tunică gri care lăsa să i se vadă braţele robuste şi picioarele cu muşchi de oţel; sandalele care-i încălţau picioarele păreau a fi călcat ţărâna multor drumuri şi să fi ridicat praful multor generaţii.

El avea capul gol.

Acest cap, bronzat de soare şi biciuit de vânt, era partea remarcabilă a călătorului necunoscut, şi prezenta în deplina-i frumuseţe, putere şi înfăţişare, tipul rasei semite. Ochii îi erau mari, profunzi, expresivi iar sprâncenele întunecate se coborau, umbrindu-i, sau se ridicau, luminându-i, învăluiţi în melancolie sau izbucnind într-

un fulger mohorât. Nasul, ataşat viguros de frunte, cobora drept şi subţire la început, dar se încovoia la extremitate ca ciocul marilor păsări de pradă. După cât se putea observa printre perii unei bărbi lungi şi negre, gura, cu colţurile ridicate dispreţuitor sau dureros, era marc, frumoasă în formă şi bogată în dinţi albi şi ascuţiţi. Părul, lung şi negru ca şi barba, îi cădea pe umeri, asemănător aceluia al împăraţilor barbari ce dominaseră ia Roma, sau al acelor regi franci care i-au invadat pe Gali. Părul, ca un cerc de abanos, îi încadra admirabil figura, a cărei piele bronzată avea ceva din tăria şi strălucirea aramei roşii. Cât despre frunte, ea era complet acoperită de păr, lăsând doar un mic interval liber până la rădăcina sprâncenelor. De altfel, intervalul părea că există anume pentru a lăsa să se vadă una din acele zbârcituri profunde pe care gândurile le sapă pe fruntea celor ce au suferit mult şi îndelung.

Aşa cum am spus, omul se opri un moment pe munte, şi cum era aşezat chiar în mijlocul drumului, mulţimea pelerinilor care îl urmau se separă în două ramuri, aşa cum torentul ce coboară din munte spre câmpie se bifurcă întâlnind în drumul său o stâncă de neclintit. Şi totuşi, la acesta oră a zilei, în lumina matinală a soarelui tânăr şi vesel de aprilie, aspectul acestui om care sta atât de gânditor, avântat şi imobil, era cât se poate de sever. Se bănuia numai că peste noapte, în mijlocul unei furtuni, când păru! lui lung şi negru, când larga lui mantie albastră, fluturau în vânt şi în pofida întunericului nopţii, a furtunii, a rafalelor, iluminat numai de sclipirile fulgerelor, el îşi continua, cu pasul rapid şi regulat, drumul prin desimea pădurilor, goliciunea câmpiilor sau râpele ţărmurilor mării, asemănător geniului pădurilor, demonului mărăcinişurilor sau spiritului Oceanului. Ei bine, aspectul acestui om era teribil. Un sentiment de teamă îi îndepărta pe ţărani de întunecatul călător.

În sfârşit, situat aşa cum am spus-o, cu spatele întors spre orient şi cu faţa spre occident, la dreapta se întindea şirul de coline Soracte care închid prima perioadă de cuceriri a Romei în acest bazin, un fel de circ, unde s-au zbătut şi au sucombat pe rând ginţile: falică, oecă volscă, sabină şi hernică. La stânga-i era întreaga mare Tireniană, presărată cu insule albăstrui asemănătoare cu norii care, pe drumul eternităţii, au aruncat ancora în profunzimile cerului. Înaintea lui, la trei leghe, la cealaltă extremitatea căii appiene, încărcată cu turnuri din secolele al XI-lea, al XII-lea şi al XIII-lea, drept înainte, se ridica Roma. Drumurile antice nu admiteau deviaţii, ele îşi menţineau inflexibil linia dreaptă, aruncând poduri peste fluvii, spintecând munţii, umplând văile.

Călătorul rămase astfel câteva minute.

Apoi, după ce parcursese cu ochii imensul orizont, făcut încă mai imens prin două mii de ani de amintiri, îşi trecu lent mâna peste

frunte, ridică către cer o privire în care luptau rugămintea şi ameninţarea, scoase un suspin profund, şi îşi continuă drumul.

Numai că, odată ajuns la răspântia celor două drumuri, în loc de a se îndrepta, ca toată lumea, spre dreapta, în loc de a evita aceste cuiburi de acvile şi de vulturi care făceau spaima ţinutului, în loc de a intra în fine la Roma prin poarta Sfântului Ioan de Latran fără a părea că ezită, fără a părea că se teme, fără a părea chiar că se îndoieşte c-ar fi existat pentru el vreun pericol oarecare, făcând ceea ce făcea, el merse drept către turnul Fiscale, în vârful căruia flutura flamura Orsinilor, aceşti nepoţi războinici ai papei Nicolae al III-lea.

Atunci, soldatul de sentinelă de pe înălţimea turnului îl remarcă pe acest om care se separa de mulţime pentru a lua un drum pe care nimeni nu-l urma şi care, avansa mereu cu acelaşi pas, singur, fără arme şi de asemenea indiferent în aparenţă faţă de cei pe care îi lăsa în urmă şi faţă de cei pe care îi avea în faţă.

Soldatul îl chemă pe unul dintre camarazii săi şi-i arătă călătorul. Îndrăzneala era atât de surprinzătoare încât cel de-al doilea soldat chemă pe alţii, astfel că pe moment, în timp ce străinul se apropia din ce în ce, pe metereze se strânsese o duzină de curioşi pentru care nici un spectacol nu putea, să fie mai extraordinar decât acela al unui om care vine cu atâta nepăsare în întâmpinarea unui pericol de care cei mai bravi ar fi fugit.

În această epocă de războaie, jafuri şi incendii, care au făcut din câmpia din jurul Romei un atât de sumbru şi poetic deşert, pe care-l prezintă şi astăzi, orice soldat era bandit şi orice căpitan, un şef de asasini.

Dar, după acele groaznice epidemii de ciumă din secolele al XI-lea şi al XII-lea, care răpiseră lumii o treime din populaţie, după acele mari migraţii ale popoarelor europene care, făcând pereche invaziei arabe, presăraseră două milioane de oameni în câmpiile Siriei, sub zidurile Constatinopolelui, pe ţărmul Nilului sau în jurul lacului Tunis. S-ar putea spune că rasa umană, temându-se de a deveni prea numeroasă şi de a nu-şi mai găsi locul pe suprafaţa globului, se hotărâse să-şi facă un război necurmat, înverşunat, mortal. Mai ales în întunecatul secol al XV-lea lumea creştină părea să fi ales o regină încoronată cu chiparos[1], cu sceptrul însângerat, cu tronul presărat cu lacrimi, având curtea sa într-un osuar imens, şi invocând Apocalipsul. Imperiul ei era Italia, iar lumea, cimitirul. Se părea, în toată această perioadă, că viaţa omului nu mai are nici o valoare şi că a încetat să mai aibă vreo greutate în balanţa pe care Dumnezeu o pusese în mâna dreaptă a Destinului. Pe măsură ce se apropia, călătorul misterios, fără a părea că se îndoieşte de asta, era supus la un

[1] Chiparosul era considerat în vechime simbolul doliului, (n.i)

examen care, trebuie să o mărturisim, nu-i era favorabil. Îmbrăcămintea lui stranie şi care nu avea nici o asemănare cu vestimentaţia epocii, tunica lui gri; veche şi deşirată, funia care-i înfăşură şalele, capul descoperit, braţele şi picioarele goale, şi mai ales, lipsa armelor, indicau pe omul de condiţie proastă. Toate acestea îi făcură pe soldaţi să vadă în el un cerşetor, un vagabond, poate un lepros. Ei gândiră că nu trebuie să-l lase să treacă, şi când acesta ajunse în apropiere, cerură santinelei să-şi facă datoria.

Santinela, care aştepta acest moment cel puţin cu aceeaşi nerăbdare ca şi camarazii săi, nu întârzie să strige:

– Cine-i acolo?

Dar, fie că nu auzi, fie că era preocupat de altceva, călătorul nu răspunse,

Soldaţii se priviră foarte surprinşi şi după un interval de câteva secunde, santinela repetă strigătul:

– Cine-i acolo?

Călătorul nu răspunse nici la acest al doilea strigăt, aşa cum nu răspunsese nici la primul, şi îşi urmă drumul spre turn.

Soldaţii se priviră din nou, în timp ce santinela începu să râdă sinistru aprinzând fitilul archebuzei sale. Aceasta avu ca efect liniştea păstrată pentru a treia oară de către imprudentul călător, ca şi posibilitatea ca soldatul să-şi încerce îndemânarea asupra unei ţinte vii.

Cu toate acestea, datorită probabil zilei sfinte, şi pentru a-şi pune conştiinţa la adăpost, soldatul îşi umflă plămânii cu tot aerul pe care aceştia ar fi putut să-l cuprindă şi strigă pentru a treia-oară:

– Cine-i acolo?

De astă dată pentru a nu răspunde, călătorul ar fi trebuit să fie mut sau surd.

Soldaţii se opriră la această ipoteză, că el era surd, căci dacă ar fi fost numai mut, ar fi putut să răspundă printr-un semn cu capul sau cu mâna, dar al nu încercă să-l facă.

Dar, cum nu era interzis să se tragă asupra surzilor ci chiar dimpotrivă, era recomandat expres să se tragă asupra acelora care nu răspundeau la somaţie, soldatul, după ce dăduse loial şi generos călătorului câteva secunde pentru a reflecta sau poate că în acest răgaz apropiindu-se, să ofere o ţintă mai uşoară, potrivi patul archebuzei sale pe umăr, coborî ţeava armei în direcţia călătorului, şi, în mijlocul liniştii şi a curiozităţii atente a camarazilor săi, apăsă pe trăgaci şi dădu foc.

Din nenorocire, în momentul când fitilul coborâse pentru a aprinde praful de puşcă, un braţ străin se strecură printre soldaţi, ridică ţeava armei, îi devie direcţia, iar lovitura se pierdu în aer.

Soldatul se întoarse furios, crezând că avea de a face cu unul dintre camarazii săi şi se pregătea să-şi răzbune pe el glontele pierdut.

Îndată însă ce recunoscu pe cel ce intervenise cu autoritate, expresia de mânie a feţei i se schimbă imediat într-o expresie de supunere umilă, în timp ce înjurătura începută se transformă într-o exclamaţie de surpriză.

– Monseniorul Napoleone!

Şi în acelaşi timp în care santinela se retrăgea cu doi paşi, ceilalţi condotieri se depărtau pentru a face loc unui om tânăr de douăzeci şi cinci la douăzeci şi şase de ani care apăruse pe platformă şi se apropiase de grupul lor fără a fi fost zărit.

Acest tânăr, pe faţa căruia era uşor de recunoscut tipul italian cu întreaga lui fineţe, cu întreaga lui forţă, cu întreaga lui mobilitate, era înveşmântat cu un costum elegant de război din care nu purta pe moment, decât acele piese uşoare pe care un căpitan din secolul al XV-lea nu le părăsea aproape niciodată, adică apărătoarea de grumaz din oţel şi tunica de zale, drept arme defensive, şi sabia şi pumnalul ca arme ofensive. Un fel de caschetă de catifea cu reborduri de brocard şi cu viziera alungită îi acoperea şi, în acelaşi timp îi proteja capul, căci, între această stofă scumpă şi nu mai puţin scumpa căptuşeală, ceaprazarul sau mai bine zis armurierul avusese grijă să intercaleze o calotă de fier, rezistentă la lovituri de spadă. În sfârşit, cizmele din piele de bivol, căptuşite cu pluş, care la nevoie puteau fi ridicate până la jumătatea pulpelor dar care momentan erau rebătute până sub genunchi, completau acest costum, adoptat, de altminteri de cei mai mulţi cavaleri şi şefi de bandă ai epocii.

Pe lângă acestea, la gât îi atârna un lung lanţ de aur, care susţinea un medalion având sculptate două ecusoane lipite, pe emailul cărora străluceau armoriile papei şi ale papalităţii, semn că tânărul ocupa o funcţie considerabilă pe lângă suveranul Pontif.

Într-adevăr, era Napoleone Orsini, fiul lui Carlo Orsini, conte de Tagliacozzo, pe care Sanctitatea Sa papa Paul al II-lea îl numise gonfalonier al Bisericii, deşi nu împlinise încă treizeci de ani, dar care datorită nobleţei înaintaşilor săi, grandoarei personale şi măreţiei gesturilor sale era mai demn decât oricare altul pentru a ocupa acest loc.

El era atunci, principalul reprezentant al marei familii Orsini care, începând cu secolul al XI-lea, a avut un rang distins în societatea romană, familie care era într-atâta în graţiile lui Dumnezeu, încât Sfântul Dominic făcu pentru ea primul său miracol. Într-adevăr, un Napoleone Orsini, ducându-se în Joia Mare a anului l2l7 la turnul Fiscale - pe care îl avea deja la aceea epocă şi, după cum am văzut, îl avea şi descendentul său - fu răsturnat de cal în faţa porţii mănăstirii

Sf. Sixtus şi muri pe loc. Din fericire, chiar în acel moment Sfântul Dominic ieşea din mănăstire şi văzând scutierii, pajii, servitorii care plângeau în jurul corpului stăpânului lor, se informă despre condiţia şi starea răposatului. I se spuse că omul pe care-l vedea acolo, culcat înaintea lui, era faimosul Napoleone Orsini, gloria Romei, susţinătorul Bisericii şi deci cel mai demn moştenitor al numelui său. Sfântul se apropie de servitorii dezolaţi şi făcându-i-se milă de această mare nenorocire privată, care, prin condiţia celui care-i era victimă, devenea nenorocire publică, ridică mâna şi se adresă oamenilor defunctului:

– Nu plângeţi, spuse el, căci prin mila iui Dumnezeu, stăpânul vostru nu este mort.

Şi cum pajii, scutierii şi servitorii nu dădeau atenţie spuselor acestui sărman călugăr, pe care îl luau drept un nebun, plângeau şi mai tare clătinându-şi capul:

– Napoleone Orsini, spuse fondatorul Inchiziţiei, ridică-te, urcă-te iar pe cal şi continuă-ţi drumul. Eşti aşteptat la Casa-Rotondo.

Ceea ce mortul făcu pe moment, spre marea uimire a celor de faţă şi spre propria lui minunare, pentru că fusese lipsit de viaţă destul timp pentru ca sufletul lui să fi coborât până la al treilea cerc al lumii inferioare iar oasele să-i fi fost îngheţate de suflul umed al morţii.

Astfel, ca recunoştinţă pentru acest miracol, Napoleone Orsini din secolul al XIII-lea recomandase ca toţi cei care purtau acelaşi nume ca şi el, precum şi soldaţii, servitorii şi oamenii din solda lor să se păzească să comită vreo omucidere în timpul celor douăzeci şi patru de ore ale fiecărei Joi Mari, adică în timpul zilei aniversare a celui care fusese mort şi fusese înviat, prin mila Domnului şi prin intervenţia fericitului Sfânt Dominic.

Iată pentru ce Napoleone Orsini al secolului al XV-lea, gonfalonier al Bisericii, ridicase archebuza soldatului în momentul în care lovitura era gata să pornească şi să-l facă să încalce inocent recomandarea strămoşului său.

Şaizeci de ani după învierea lui Napoleone Orsini, Giovanni-Gaetano Orsini, fiul său, fusese ales papă sub numele de Nicolae al III-lea.

Atunci s-a văzut că miracolul Sfântului Dominic fusese făcut spre marele bine al Bisericii, pentru că acest demn Pontif născut la un an de la învierea lui Napoleone Orsini, a determinat pe Rudolf de Habsburg să înapoieze Statului ecleziastic, Imola, Bolonia, Faenza şi a constrâns pe Carol de Anjou să renunţe la vicariatul Imperiului în Toscana şi la titlul de patrician al Romei.

De fapt, începând cu mărirea lui Gaetano Orsini, bogăţia acestei nobile familii crescu neîncetat: Remondo Orsini, conte de

Leva, dobândi principatul Tarento, Bertoldo Orsini a fost numit general al Florentinilor, Antonio Giovanni Orsini, mort abia de zece ani, fusese timp de cincizeci de ani, pe rând, fie unul dintre cei mai puternici susţinători, fie cel mai teribil adversar al regilor Neapolului, cărora le-a dat şi le-a luat de două-trei ori coroana. În sfârşit, cel pe care l-am văzut acţionând mai devreme, nu mai puţin puternic sau mai puţin ilustru decât predecesorii săi, purta război simultan lui Colonna din Napoli, contelui Frederic de Montefeltro, duce de Urbino şi contelui Averso, care de curând recâştigase de la Orsini domeniul lor din Anguillara - aceasta nu i-a împiedicat să păstreze pe armoriile lor, ţiparul de nisip, aşa cum Anglia păstra pe ale ei, florile de crin ale Franţei, chiar după ce a pierdut portul Calais.

Or, din întâmplare, în aceeaşi dimineaţă, Napoleone Orsini venise la fortăreaţa lui, Casa-Rotondo, al cărei punct avansat era turnul Fiscale, căci voia să se convingă dacă, aşa cum i se raportase, duşmanul lui personal conetabilul de Napoli, Prospero Colonna, sosise în oraşul Bovilloe, situat pe coasta colinei Albano, la trei sferturi de leghe de turnul Fiscale.

Oraşul Bovilloe, în stăpânirea lui Colonna, se întindea printr-un puternic sistem de fortificaţii traversând Napoli, până în Abruzzi, după cum şi cele ale Casei Rotondo, traversând Roma, se înfundau în inima Toscanei, terminându-se în preajma vechilor oraşe ale Etruriei.

Am văzut cum sosirea neaşteptată a tânărului gonfalonier şi intervenţia lui atotputernică salvase probabil viaţa călătorului misterios, care fie din nepăsare, fie din neatenţie, neglijase să răspundă le cele trei somaţii ale sentinelei.

Totuşi, lovitura de archebuză făcu ceea ce nu putuseră face cele trei „cine-i acolo": călătorul cu tunică gri şi cu manta albastră ridică capul şi, văzând costumul lui Napoleone Orsini, realiză că se găsea în faţa unui căpitan distins.

– Seniore, îi spuse într-o toscană excelentă, aţi binevoi să ordonaţi soldaţilor să-mi deschidă această poartă?

Napoleone Orsini privi cu atenţie şi curiozitate costumul şi fizionomia aceluia care-i adresa cuvântul şi, după o scurtă examinare, spuse:

– Eşti însărcinat cu vreun mesaj pentru mine, sau doreşti să-mi vorbeşti în particular?

– Nu sunt însărcinat cu nici un mesaj pentru dumneavoastră şi nici nu am mândria de a mă crede demn de o întreţinere în particular cu un atât de nobil senior cum sunteţi Dumneavoastră, răspunse călătorul.

– Atunci, ce vrei tu?

– Eu cer libertatea de a trece, o bucată de pâine şi un pahar de apă.

– Deschide-i acestui om! - spuse Napoleone Orsini unuia dintre scutierii săi - şi, deşi pare atât de sărac, conduceţi-l în sala de onoare.

După ce-l urmărise cu privirea, aplecându-se peste parapet până ce acesta dispăruse prin poarta turnului, Napoleone Orsini se duse să-şi aştepte oaspetele în sala în care dăduse ordin să fie condus.

În acest timp străinul era introdus în interiorul fortăreţei.

Această fortăreaţă forma în ansamblu, considerând şi lucrările de fortificaţie aferente, o incintă regulată ale cărei trei părţi principale erau: turnul Fiscale, construcţie datând cel puţin din secolul al XI-lea, un imens mausoleu circular ale cărui temelii păreau a fi din timpul sfârşitului Republicii, şi resturile unei vile bogate care, se spunea în această epocă în care studiile arheologice erau mai puţin avansate ca în zilele noastre, aparţinuse unui împărat roman. Dar se ignora anume căruia dintre cei şaptezeci şi doi de împăraţi ai Romei, sau cei treizeci de tirani sau zece, doisprezece tirani mai mici, aparţinuse. Numai că, aşa cum se întâmplă întotdeauna, asupra acestor ruine imperiale plana un zvon, şi anume, că proprietarul lor încoronat îngropase comori.

Întreaga fortăreaţă îşi luase numele de Casa-Rotondo de la acel mausoleu de formă circulară.

Toate aceste construcţii antice şi moderne acopereau o suprafaţă de douăzeci de pogoane. Cu toate că monseniorul Napoleone Orsini, gonfalonier al Bisericii a fost ceva mai cult decât cea mai mare parte a iluştrilor săi strămoşi şi chiar decât contemporanii lui celebri şi există scrisori, nu numai semnate, ci chiar scrise în întregime de mâna lui - ceea ce denotă un grad de instruire destul de rar la nobilii condotieri ai timpului - urmele de barbarie pe care călătorul le întâlni în scurtul lui drum de la poarta turnului până în sala de onoare nu erau mai puţin frecvente. Într-adevăr, tripla incintă de întărituri pe care o traversa era construită cu sfărâmături din vila imperială şi de pe Via Appia, astfel că în fiecare moment, splendide bucăţi de marmura, ele acoperite cu inscripţii răsturnate, străluceau pe pereţi, încrustate printre pietrele gri pe care le furnizează carierele din împrejurimile Romei. Parapetele, la rândul lor, erau presărate cu măşti antice, ornamente funerare, bucăţi de urne sparte şi fragmente de basoreliefuri.

În sfârşit, statui îngropate până la jumătate serveau drept borne pentru legat caii şi adesea, pentru mai multă comoditate, li se spărseseră picioarele şi fuseseră înfundate în pământ cu capul în jos.

Este adevărat că din loc în loc, gropi imense semănau cu săpăturile arheologice, fapt care ar fi putut face pe un observator superficial să creadă că monseniorul Napoleone Orsini ar fi fost în căutarea cine ştie cărei minuni a artei etrusce, greceşti sau romane,

dar cum printre sfărâmăturile scoase din aceste săpături şi pe jumătate acoperite de pământul scos din gropi, se găseau bucăţi de statui, de basoreliefuri sau de căpiţele care, în zilele noastre ar fi făcut fericirea unui Visconti sau unui Canina, şi cum aceste fragmente rămâneau aruncate şi abandonate, s-ar fi putut gândi pe drept, că excavaţiile fuseseră făcute într-un scop mai puţin artistic şi mai mult din lăcomie.

Călătorul însă, nu-şi întoarse capul nici la dreapta nici la stânga. Fără îndoială - şi era imposibil să fie altfel - el văzu săpăturile şi recunoscu devastările, dar ele nu-i produseră, cel puţin în aparenţă nici o impresie. Mohorât şi impasibil, el părea să-şi fi trăit întreaga viaţă în mijlocul distrugerilor, printre ruine.

III CASA-ROTONDO

Ajuns la sala de onoare, a cărei uşă îşi deschise înaintea lui ambele canaturi, călătorul găsi masa servită, aşteptându-l, numai că în loc de umilul dejun pe care-l ceruse ca pomană, măreaţa ospitalitate a monseniorului Orsini făcuse să i se servească un festin veritabil, care, cu toată solemnitatea zilei şi rigoarea ritualului sfinţit, se compunea din vânaturi proaspete şi afumate şi din cei mai buni peşti ce se puteau pescui pe coastele Ostiei.

Vinurile cele mai alese ale Italiei, turnate în cupe mari şi carafe cu monturi de argint şi de aur, scânteiau prin cristalul de Veneţia ca rubine lichide sau topaze topite.

Necunoscutul se opri în pragul uşii, surâse şi-şi scutură capul.

Napoleone Orsini îl aştepta în picioare aproape de masă.

– Intraţi, intraţi, spuse tânărul căpitan, şi acceptaţi ospitalitatea de soldat. Dacă aş fi fost aliat şi prieten al regelui Ludovic al XI-lea, aşa cum este ilustrul meu inamic Prospero Colonna, în loc de vinurile noastre groase şi cleioase, v-aş fi oferit cele mai delicioase vinuri ale Franţei, dar eu sunt un italian adevărat, un guelf pur-sânge pentru care vă rog să puneţi sărăcia acestei mese pe seama zilelor de post şi abstinenţă în care ne găsim de la începutul Săptămânii Mari. Acestea fiind zise şi scuzele fiind făcute, aşezaţi-vă, beţi şi mâncaţi!

Călătorul rămase însă în pragul uşii.

– Recunosc că este adevărat ceea ce mi se povestise despre fastuoasa ospitalitate a nobilului gonfalonier al Bisericii: el primeşte pe un cerşetor sărac ca şi cum ar primi pe egalul său, dar eu ştiu să rămân în locul cuvenit unui sărman pelerin care a jurat lui Dumnezeu de a nu bea decât apă, de a nu mânca decât pâine şi de a nu se odihni decât în picioare până când nu va fi primit de la sfântul nostru părinte, Papa, dezlegarea păcatelor.

– Ei bine, atunci, stăpâne, o întâmplare fericită v-a adus aici, răspunse tânărul căpitan, căci şi în această privinţă eu pot să vă fiu de oarecare folos. Eu nu sunt lipsit de credit la Paul al II-lea, şi, acest credit îl pun acum cu mare bucurie la dispoziţia dumneavoastră.

– Mulţumesc, monseniore, răspunse necunoscutul înclinându-se, dar, din nenorocire, faptul trebuie să vină chiar mai de sus.

– Aşa credeţi? întrebă Orsini.

– Eu zic că nu există credit uman destul de mare pentru a obţine de la Suveranul pontif iertarea pe care o solicit, ceea ce face ca asupra acestui punct să mă refer la mila lui Dumnezeu, care este infinită - cel puţin aşa mi s-a spus.

La aceste ultime cuvinte, un fel de surâs în care erau amestecate ironia şi dispreţul păru să treacă, fără voia lui, pe buzele călătorului.

– Faceţi aşa cum vă convine, spuse Orsini. Refuzaţi recomandarea mea, sau acceptaţi-o. Faceţi onoare prânzului meu aşa cum vi-l ofer, sau nu luaţi decât un pahar de apă şi o bucată de pâine. Sunteți acasă, dumneavoastră sunteţi stăpânul şi eu nu sunt decât primul dintre servitori. Treceţi numai de pragul pe care v-aţi oprit: îmi pare că nu sunteţi sub acoperişul meu, până ce nu aţi trecut de această uşă.

Călătorul se înclină şi se apropie de masă cu pasul lent şi grav.

– Mi-a plăcut să văd, monseniore - spuse el rupând o bucată de pâine şi umplându-şi un pahar cu apă - cu ce pietate îndepliniţi făgăduinţa strămoşului domniei voastre, Napoleone Orsini. Eu credeam totuşi că în timpul acestei sfinte zile în care suntem, el s-a limitat a vă opri de la Omucideri, dar nu a mers până a vă recomanda alăturarea a două virtuţi atât de opuse şi atât de greu de practicat împreună, cum sânt măreţia şi umilinţa.

– Este, răspunse Orsini privindu-şi oaspetele cu o curiozitate crescândă, propria mea inspiraţie şi nu jurământul strămoşului meu, ce m-a făcut dintr-o dată şi umil şi măreţ faţă de dumneavoastră, dar mi se pare - şi remarcaţi faptul că nu vă cer să vă dezvăluiţi secretul - mi se pare că, în pofida zdrenţelor cu care sunteţi îmbrăcat, vorbindu-vă, eu vorbesc unui prinţ proscris, unui rege detronat, unui împărat mergând în pelerinaj la Roma, precum au făcut regele Frederic al III-lea al Suabiei sau Henric al IV-lea al Germaniei.

Călătorul dădu din cap cu melancolie.

– Eu nu sunt nici prinţ, nici rege şi nici împărat. Eu sunt un sărman călător a cărui singură superioritate asupra altor oameni este aceea de a fi văzut multe lucruri... Aş putea, prin puţina experienţă pe care am dobândit-o, să vă recompensez ospitalitatea pe care mi-o oferiţi atât de generos?

Orsini fixă o privire profundă şi cercetătoare asupra necunoscutului care-i făcuse această ofertă, de care el părea dispus să profite.

– Într-adevăr, zise el, eu renunţ la prima idee de a căuta pe capul vostru gol urmele unei coroane ce lipseşte. Privind mai bine cred că aveţi mai curând aerul unui oarecare mag din Orient, vorbind toate limbile, cunoscând toate istoriile, savant în toate ştiinţele. Eu cred că dacă vreţi, puteţi citi în toate inimile tot atât de uşor ca în cărţi, şi că, dacă aş vrea ceva de la dumneavoastră, veţi ghici acesta dorinţă fără să am nevoie să o exprim.

Şi, ca şi cum o dorinţă secretă trecea cu adevărat prin fundul inimii tânărului căpitan, ochii lui străluceau privindu-şi oaspetele.

– Da, da - spuse acesta părând că-şi vorbeşte singur - sunteţi tânăr şi ambiţios... Vă numiţi Orsini: orgoliul vostru este lezat că există pe lângă voi, în jurul vostru, în acelaşi timp cu voi, oameni care se numesc Savelli, Gaetani, Colonna, Frangipani. Aţi vrea să-i dominaţi pe toţi aceşti rivali prin luxul, măreţia şi bogăţia voastră, aşa cum vă simţiţi capabil să-i dominaţi prin curajul vostru... Aveţi în solda voastră nu numai o simplă gardă ci o veritabilă armată. Aveţi nu numai condotieri străini, nu numai englezi, francezi, germani, ci chiar o întreagă trupă de vasali provenind din fiefurile voastre: Braciano, Cervetri, Auriolo, Citta-Rello, Vicovara, Rocca-Glovina, Santogemini, Travelliano... Ce mai ştiu eu? Toţi aceştia împilează, fură, ard, ruinează, incendiază proprietăţile inamicilor voştri, dar în acelaşi timp le epuizează pe ale voastre, astfel că observaţi, la finele fiecărui an, câteodată chiar la finele fiecărei luni, că aceşti patru sau cinci mii de oameni pe care-i hrăniţi şi îi plătiţi, costă mai mult decât produc, şi că v-ar trebui - nu este aşa, monseniore? - veniturile regelui Solomon sau comoara sultanului Harun-al-Raşid pentru a face faţă acestor înspăimântătoare cheltuieli!

– Eu ziceam bine, că tu eşti mag - strigă Orsini râzând, dar ascunzând sub acest râs o speranţă - eu spuneam cu adevărat, că tu posezi toate ştiinţele, ca acel faimos Nicolae Flamei care a făcut o atât de mare vâlvă la începutul acestui secol, ei ziceam bine... că, dacă ai vrea...

El se întrerupse, ezitând să termine.

– Ei bine? întrebă călătorul.

– Că, dacă ai vrea... ca el... tu ai face... Şi se opri din nou.

– Ce aş face? să vedem.

Orsini se apropie de călător, şi, punându-i mâna pe umăr:

– Ai face aur! îi spuse.

Necunoscutul surâse. Chestiunea nu-l minuna. Preocuparea constantă a alchimiei, această mamă oarbă a chimiei, a fost în întreg secolul al XV-lea şi într-o parte a celui de al XVI-lea, aceea de a face aur.

– Nu, răspunse el, eu n-aş şti să fac aur.

– Şi pentru ce nu, întrebă naiv Orsini, tu care ştii atâtea lucruri?

– Pentru că omul nu poate şi nu va putea să facă niciodată decât materii compuse şi secundare, în timp ce aurul este un corp simplu, o materie primitivă. Nimeni nu l-a făcut până acum, nimeni nu-l va face vreodată. Pentru a face aur trebuie: Dumnezeu, pământ şi soare!

– Oh! ce spui tu acolo, profet rău? zise Napoleone Orsini foarte dezamăgit, nu se poate face aur?

– Nu se poate, răspunse călătorul.

– Tu te înşeli! strigă Orsini, care nu voia să renunţe cu totul la o speranţă nutrită de foarte mult timp.

– Eu nu mă înşel, răspunse rece călătorul.

– Atunci tu zici că nu se poate face aur?

– Da, nu se poate face aur - repetă necunoscutul - dar ceea ce înseamnă aproape acelaşi lucru, se poate descoperi aurul care a fost îngropat.

Tânărul căpitan tresări.

– Ah! Tu crezi asta! strigă el apucând repede braţul necunoscutului. Ei bine, ştii tu ce se povesteşte?

Călătorul îl privi pe Orsini, dar rămase mut.

– Se pretinde - continuă Orsini - că există comori îngropate în această fortăreaţă.

Călătorul rămase gânditor.

După un moment, vorbindu-și singur, aşa cum mai făcuse şi cum părea a-i fi obiceiul, spuse:

– Straniu! Herodot povesteşte că la vechii etiopieni există un mare număr de comori ascunse şi că grifonii păzesc acest aur. El mai arată că sucul unei plante, cu care trebuie să-ţi freci ochii, face ca aceşti grifoni să devină vizibili. Pentru a şti deci locurile unde comorile sânt ascunse...

– Oh! spuse Orsini fremătând de nerăbdare, poate ai adus tu sucul acestei plante?

– Eu?

– N-ai spus tu că ai călătorit mult?

– Într-adevăr am călătorit mult şi poate în drumurile mele aş fi putut să calc în picioare această plantă fără a mă gândi să-mi frec ochii cu licoarea ce curgea sub sandalele mele.

– Oh! murmură Orsini aruncându-şi cascheta pe masă şi luându-şi părul în mâini.

– Dar - continuă călătorul - eu vă datorez totuşi ceva în schimbul ospitalităţii voastre, şi, dacă vreţi să mă urmăriţi, vă voi spune istoria acestui mormânt din care aţi făcut o fortăreaţă şi a acestei vile imperiale din care aţi făcut un castel guelf.

Orsini nu răspunse decât printr-un semn de dispreţ.

– Ascultaţi totuşi, zise călătorul, cine ştie dacă nu veţi găsi în această istorie vreun fir care ar putea să vă ghideze în aceste săpături pe care le faceţi, când veniţi să vă închideţi aici sub pretextul că supravegheaţi pe inamicul vostru Prospero Colonna?

– Oh! atunci povesteşte! strigă Orsini. Povesteşte!

– Urmaţi-mă, spuse necunoscutul. Trebuie ca povestea pe care am să v-o fac să se potrivească cu locurile despre care va fi vorba.

Şi mergând înainte fără să fi avut nevoie de ghid, ca şi cum ar fi cunoscut interiorul fortăreţei tot atât de bine ca şi proprietarul ei.

Coborî în curte, deschise o portiţă ascunsă în zid, şi se îndreptă către această masă de marmoră care forma centrul construcţiilor antice şi moderne, şi care prin forma sa circulară dăduse întregului ansamblu numele de Casa-Rotondo.

Acest mausoleu fusese golit de curând, şi urne sparte zăceau pe pământ alături de cenuşa ce o conţinuseră, singure resturi din ceea ce poate că fusese un mare filozof, un mare general sau un mare împărat.

Aceste resturi împrăştiate indicau aşteptările înşelate ale exploratorilor profanatori, care crezuseră că vor găsi mormane de aur, şi care dăduseră numai peste resturi de cenuşă.

Călătorul trecu pe lângă cenuşile răspândite, pe lângă urnele sparte, pe lângă acest mormânt golit, părând a nu da atenţie noilor săpături şi răscoliri şi, pornind să urce pe scara circulară ataşată peretelui, ajunse repede în vârful mausoleului gigantic.

Napoleone Orsini îl urma pe oaspetele său în linişte, cu o mirare şi o curiozitate care aduceau a respect.

Vârful monumentului, protejat de un parapet înalt de trei picioare, construcţie modernă suprapusă peste cea antică, parapet decupat în creneluri guelfe şi închizând o terasă plantată cu măslini magnifici - astfel că, întocmai ca şi regina Semiramida, Orsini avea şi el o grădină suspendată. Deci vârful monumentului, adevărat munte de marmoră, domina toate împrejurimile. De acolo se vedeau împrejur, de sus, nu numai construcţiile dependente de acest turn seniorial consacrate morţii, această mare suzerană a geniului uman, dar şi, în primul plan în direcţia Romei, biserica Santa Maria-Nuova, având clopotniţa roşie şi fortificaţii din cărămida. În al doilea plan, se vedea mormântul Ceciliei Metella, a cărui autenticitate nu poate fi pusă la îndoială, placa de marmoră care-i poartă numele şi pe care a sigilat-o mâna avară a lui Crassus, nefiind niciodată desigilată, nici măcar de ghearele de oţel ale timpului. În al treilea plan se vedea fortăreaţa Frangipanilor, o mare familie care şi-a luat numele de la nenumăratele pâini pe care le frângeau dându-le de pomană clienţilor, şi care posedau nu numai arcul de triumf al lui Drusus ci şi arcurile de triumf ale lui Constantin şi Titus pe care au pus bastioane, aşa cum regii Indiei pun turnuri pe spinarea elefanţilor. In sfârşit în depărtare se vedea poarta Appia, încadrată în zidul Aurelian şi având deasupra meterezele lui Belizarie.

Intervalul dintre aceste mari puncte de reper era umplut de mausolee în ruină printre care se agitau, în mizerie, o întreagă populaţie de vagabonzi, cerşetori, ţigani, jongleri, curtezane pentru soldaţi, cu toţii respinşi de oraş, ca spuma pe care vasul fierbând o aruncă peste margini. Veniseră să ceară morţilor o ospitalitate pe care cei vii le-o refuzau.

Totul forma un spectacol demn de a stârni curiozitatea, dar totuşi, cel ce părea destinat să devină eroul principal al acestei istorisiri, nu catadicsi să-şi oprească privirea pe nici un obiect anume şi după ce o lăsase să rătăcească vag pe tot acest ansamblu, zise:

– Monseniore vreţi aşadar să cunoaşteţi istoria acestui mausoleu, a acestei vile, a acestor ruine?

– Fără îndoială, răspunse Orsini, căci mi se părea că mi-aţi promis-o...

– Da, este adevărat că ar putea fi vorba de o comoară în această povestire. Atunci, ascultaţi dar.

Tânărul căpitan, fără îndoială pentru ca istorisirea să fie mai completă, arătă călătorului un tors de statuie, rest gigantic, care servea drept bancă soldaţilor când soarele apunea. Cei mai vechi şi cei mai hârşiţi în lupte povesteau noilor veniţi, despre războaiele florentine şi ale regatului Napoli.

Necunoscutul se mulţumi să se sprijine de parapet, şi, cu toiagul lui din lemn de dafin între picioare, cu mâinile încrucişate pe capătul acestuia şi frumosul lui cap visător sprijinit pe mâini, începu istorisirea aşteptată cu atâta nerăbdare de auditoriul său, cu acea uşurinţă de a vorbi care-i era naturală şi cu acel accent oarecum ironic, de care nu se putea dezbăra.

– Monseniore aţi auzit povestindu-se, nu-i aşa? că existau odinioară la Roma... e de atunci ceva timp, poate şaisprezece secole... doi oameni, unul născut din ţărani neştiuţi în satul Arpinum, cred, şi care se numea Caius Marius, celălalt dintr-una din cele mai vechi familii patriciene, şi care se numea Cornelius Sulla.

Napoleone făcu un semn din cap, ceea ce însemna că cele două nume nu-i erau complet necunoscute.

– Dintre aceşti doi oameni - continuă străinul - unul, Caius Marius, reprezenta partidul popular, celălalt, Cornelius Sulla, partidul aristocratic. Era epoca luptelor gigantice, în care nu se bătea ca astăzi, om contra om, căprărie contra căprărie, companie contra companie, nu! O lume îi făcea război alteia, un popor se arunca asupra altui popor. Or, două popoare, Cimbrii şi Teutonii, aproape un milion de oameni se năpusteau asupra poporului roman. Ei veneau de nu se ştie unde, din ţări ignorate pe care încă nimeni nu le parcursese, ţărmuri bătute de valurile unor mări care încă nu erau numite. Aceste popoare, constituiau avangarda naţiunilor barbare. Oamenii lor erau precursorii lui Attila, lui Alaric, lui Genseric. Marius merse contra lor şi îi nimici: bărbaţi, femei, copii, bătrâni, el ucise totul, omorî chiar şi câinii care apărau cadavrele stăpânilor lor, omorî chiar şi caii ce nu voiau să se lase încălecaţi de noii cavaleri, omorî chiar şi boii care nu voiau să tragă carele învingătorilor! Această măcelărire fiind terminată, Senatul declară că Marius binemeritase de la patrie titlul

de „*Al treilea fondator al Romei*". Atâtea onoruri îl făcură pe Sulla gelos: el se hotărî să-l distrugă pe Marius. Lupta între cei doi rivali dură zece ani. Roma fu luată de două ori de Sulla şi reluată de două ori de Marius. De fiecare dată când Marius reintra în Roma făcea să fie înjunghiaţi partizanii lui Sulla. De fiecare dată când Sulla reintra la rândul lui, ordona să fie strangulaţi partizanii lui Marius. S-a calculat că sângele vărsat în timpul celor zece ani ar fi fost suficient pentru a face să plutească, în naumahia[2] lui August, care avea o lungime de două mii de picioare, o lăţime de două sute şi o adâncime de patruzeci, o flotă de treizeci de vase cu rostru, cu treizeci de mii de combatanţi, fără a număra şi vâslaşii, pentru a reprezenta bătălia de la Salamina. În fine, Marius sucombă primul. Este adevărat că era mai în vârstă, că avea varice la picioare şi gâtul foarte scurt, că sângele îl înăbuşea. Se făcuse dreptate! Atunci, Sulla reluă Roma pentru a treia oară, şi cum era singur, proscrise totul după dorinţa proprie şi pe îndelete. De altminteri lumea începuse să se sature de maniera de a omorî a lui Marius care gâtuia în închisori. Mamertina e surdă! Nu se auzeau nici măcar strigătele pacienţilor; acest fapt irita poporul. Sulla făcea mai bine! El tăia capetele în public, îi precipita pe proscrişi din înaltul teraselor caselor proprii, îi înjunghia în plină stradă pe cei fugiţi. Poporul nu-şi dădea seama că erau partizanii săi cei care erau astfel trataţi, şi striga: „Trăiască Sulla!" Printre cei proscrişi era şi un tânăr, nepot al lui Marius, dar care nu era proscris pentru această înrudire. El era proscris pentru că se căsătorise la şaptesprezece ani şi refuzase să-şi repudieze soţia, cu tot ordinul dictatorului. Acest tânăr era frumos, bogat şi mai ales nobil, cu mult mai nobil pe cinstea mea! decât Sulla: prin tată, el descindea din Venus, adică din zeii Greciei! prin mamă, din Ancus Martius, adică din regii Romei! Acest tânăr se numea Iulius Cesar. De aceia Sulla ţinea foarte mult să-l facă să moară. Era căutat peste tot. Capul lui era pus la preţul de două milioane de sesterţi. Văzând aceasta, Cesar, în loc să se salveze ascunzându-se la vreunul din bogaţii lui prieteni, se refugie la un ţăran sărman căruia îi dăruise o colibă şi o mică grădină, şi care nu a vrut, cu preţul unei trădări, să schimbe această mică grădină şi această colibă pentru o grădină mai mare şi un palat. În acest timp, toată lumea intervenea în favoarea tânărului proscris, popor şi nobilime, cavaleri, senatori, toată lumea, în sfârşit, chiar şi vestalele. Era iubit mult acest fermecător tânăr care, la douăzeci de ani avea deja o datorie de treizeci de milioane, şi căruia Crassus... - vedeţi, monseniore, acela care a construit acest frumos mormânt pentru soţia sa...

---

[2] naumahie - piscina săpată într-un circ pentru a permite un spectacol ce consta dmtr-o bătălie navală, (n-t.)

Şi călătorul îşi întinse bastonul în direcţia monumentului Ceciliei Metella, şi apoi reluă:

– Şi căruia Crassus, cel mai avar dintre oameni, îi împrumută cincisprezece milioane, pentru a scăpa de datornicii care-i barau drumul şi-l împiedicau să plece la prefectura din Spania, de unde s-a întors cu patruzeci de milioane, toate datoriile fiind plătite... Dar Sulla o ţinea pe a lui: voia ca neapărat Cesar să moară. Tot ce cerea era capul lui şi nimic altceva. În sfârşit vine unul dintre prietenii săi care, odinioară, pe când Sulla era proscris, îi adusese un mare serviciu, poate că îi salvase viaţa. Acestui amic, Sulla îi promisese că nu o să-i refuze prima cerere pe care i-ar fi adresat-o, dacă ar fi ajuns la putere. Prietenul îi ceru viaţa lui Cesar. „V-o dau pentru că o vreţi neapărat - îi spuse Sulla ridicând din umeri - însă cred că nu mă înşel că în acest tânăr efeminat cu tunica largă, cu părul parfumat şi cu capul sec o să aveţi mai mult decât un Marius!" Sulla, care a murit de lepră, nu înţelegea că acesta nu avea deloc capul sec. Omul care a salvat viaţa viitorului învingător al lui Vercingetorix, Farnaţiu, Juba, Caton din Utica se numea Aurelius Cotta şi noi suntem la mormântul lui.

– Cum! strigă Napoleone Orsini, acest mausoleu este al unui simplu particular?

– Nu chiar, o să vedeţi... Aţi remarcat monseniore numele de Aurelius? El arată un strămoş al acelei mari familii Aurelia pe care împăratul Antonin a condus-o la tron prin adopţiunea lui Marcu-Aureliu. Aurelius Cotta făcuse mausoleul din piatră; Marcu Aureliu a pus să fie îmbrăcat în marmoră, a adus acolo urnele familiei sale şi a ordonat ca a lui şi a succesorului său să fie depuse tot acolo. Rezultă deci, monseniore, că acest mormânt pe care l-aţi deschis, aceste urne pe care le-aţi spart, cenuşa pe care aţi vărsat-o şi pe care fiecare adiere de vânt o răspândeşte pe pământul vechiului Laţium, este mormântul, sînt urnele şi cenuşa senatorului Aurelius Cotta, a nobilului Annius Verus, a divinului Marc-Aureliu şi a infamului Commodus!

Tânărul căpitan îşi trecu mâna peste fruntea acoperită de sudoare. Exprima acest gest remuşcarea sacrilegiului său? Ori nerăbdarea că naratorul necunoscut nu ajungea mai repede la cea ce dorea el?

Dacă rămăsese asupra acestui punct vreo îndoială, aceasta fu repede risipită.

– Dar, zise Napoleone Orsini, eu nu văd pentru nimic în lume, că în tot ce ai spus să fie vorbă de vreo comoară.

– Aşteptaţi, monseniore - zise necunoscutul - prinţii adevăraţi nu ascund banii, dar o să vină Commodus... răbdare! A început bine, acest nepot al lui Traian, acest fiu al lui Marc-Aureliu. La vârsta de doisprezece ani, găsind că baia îi era prea caldă, ordonă ca sclavul

care o încălzise, să fie pus la cuptor. Cu toate că baia îi fusese răcită şi adusă la normal, nu vru să facă baie decât după ce sclavul fusese copt! Caracterul fantastic al tânărului împărat crescu apoi în ferocitate. Au fost multe conspiraţii contra lui, şi printre altele aceea a celor doi Quintilieni... Da, monseniore, chiar aceia cărora le-a aparţinut această vilă magnifică, din care v-aţi făcut apartamentele voastre.

Şi necunoscutul, aşa cum făcuse pentru mormântul Ceciliei Metella, arătă cu toiagul lui diferitele resturi, încă admirabil conservate, dacă nu în ansamblu, cel puţin pe bucăţi, din ceea ce fusese, odată, vila celor doi fraţi.

Napoleone Orsini făcu dintr-o dată un semn din cap şi din mână! Semnul din cap voia să însemne: „Am înţeles", semnul mâinii voia să spună: „Continuaţi".

Călătorul continuă:

– Era vorba pur şi simplu să-l asasineze pe Commodus, care îşi petrecea jumătate din viaţă la circ şi era foarte îndemânatic. El învăţase de la un Part să tragă cu arcul şi de la un Maur să arunce suliţa. Într-o zi, în circ, la extremitatea opusă aceleia în care se găsea împăratul, o panteră înşfăcase un om şi se pregătea să-l sfâşie. Commodus îşi luă arcul şi lansă o săgeată cu atâta precizie, încât omorî pantera fără să atingă omul. În altă zi, văzând că dragostea poporului pentru el începea să se răcească, proclamă în Roma că va doborî o sută de lei cu o sută de suliţe. După cum vă închipuiţi, circul gemea de lume. S-au adus în loja imperială o sută de suliţe, iar în arenă au intrat o sută de lei. Commodus lansă suta de suliţe şi-i ucise pe toţi cei o sută de lei! Herodianus aduce mărturie asupra faptelor: el era acolo şi a văzut. De altfel, împăratul avea şase picioare înălţime şi era foarte puternic: dintr-o lovitură de baston putea să rupă piciorul unui cal; cu o lovitură de pumn dobora un bou. Văzând o dată un om extrem de corpolent, îl chemă şi trăgându-şi sabia îl despică în două dintr-o singură lovitură. Iată pentru ce el puse să fie reprezentat cu un toroipan în mână, şi în loc să fie numit Commodus, fiul lui Marc-Aureliu, el făcu să fie numit Hercule, fiul lui Jupiter, Nu era nici sigur şi nici uşor să conspiri contra unui asemenea om, totuşi, împinşi de Lucilla, cumnata lui, cei doi fraţi Quintillieni se deciseră. Îşi luară, totuşi, anumite precauţii: au îngropat toate monezile de aur şi argint pe care le aveau şi de asemenea, bijuteriile şi pietrele scumpe... - Ah! Monseniore, acum am ajuns în sfârşit acolo! Apoi şi-au pregătit cai pentru a fugi, dacă lovitura lor ar fi dat greş, şi-l aşteptară pe împărat sub o boltă întunecoasă, care ducea de la palat la amfiteatru. Norocul păru la început că-i ajută pe conspiratori. Commodus apăru abia însoţit şi fu înconjurat pe dată. Unul dintre cei doi Quintilieni se aruncă asupra lui lovindu-l cu o împunsătură de pumnal şi zicându-i: „Ţine

Cesar, iată ce-ţi aduc din partea Senatului!" Atunci, în obscuritate, în acel strâmt pasaj, avu loc o luptă înspăimântătoare. Commodus era doar uşor rănit şi loviturile pe care le primea abia îl clătinau. Fiecare lovitură a lui, însă omora un om. În sfârşit reuşi să-l înhaţe pe acela dintre Quintilieni care-l lovise, strânse în jurul gâtului lui nodul degetelor sale de fier, şi-l strangula. Murind, acest Quintilian, care era mai în vârstă, îi strigă fratelui său:

– „Salvează-te Quadratus! Totul este pierdut!"

Quintilian sări pe un cal şi porni într-o goană nebunească. Soldaţii începură deîndată urmărirea. Cursa fu rapidă şi înverşunată. Pentru cel ce fugea era o chestiune de viaţă sau de moarte iar pe urmăritori îi aştepta o recompensă enormă. In cele din urmă soldaţii câştigau teren dar, din fericire Quitilian prevăzuse totul şi îşi aranjase o ultimă resursă, stranie, dar care trebuie crezută, deoarece Dio Cassius o povesteşte astfel: „Fugarul avea într-un mic burduf, sânge de iepure, care spre deosebire de cel omenesc sau al altor animale, nu se coagulează şi nici nu se descompune. El luă în gură acest sânge, cât putea de mult, şi se lăsă să cadă de pe cal, ca şi cum ar fi fost un accident. Când soldaţii îl ajunseră, îl găsiră zăcând pe drum vomitând sânge. Atunci ei îi considerară mort, îl dezbrăcară de haine, lăsară falsul cadavru pe loc şi se întoarseră să-i spună lui Commodus că duşmanul lui a murit şi modul în care a murit." În acest timp, aşa cum vă imaginaţi, monseniore, Quintilian s-a ridicat şi a fugit...

– Fără să aibă timpul de a reveni să-şi caute comoara? îl întrerupse Orsini.

– Fără să aibă timpul de a reveni să-şi caute comoara - repetă naratorul.

– Atunci, reluă tânărul căpitan cu ochii strălucind de bucurie, comoara este încă aici?

– Ceea ce vom vedea imediat, spuse necunoscutul, ţinând seama de dispariţia lui Quintilian.

Napoleone Orsini respiră şi un surâs începu să i se înfiripe pe buze.

– După zece ani, continuă călătorul, lumea respira sub Septimiu Sever. Commodus era mort, otrăvit de Marcia, amanta lui favorită şi strangulat de către Narcis, atletul lui preferat. Pertinax preluase imperiul, dar a murit peste şase luni. Didius Iulianus cumpărase atunci Roma, şi pe deasupra şi lumea, dar Roma nu se obişnuise încă să fie vândută. - Ea se va obişnui mai apoi! - De această primă dată, ea se revoltă. Este adevărat, cumpărătorul uitase să plătească. Septimiu Sever profită de revoltă, făcu să fie omorât Didius Iulianus şi se urcă pe tron... Or, precum am spus, între Commodus şi Caracalla, lumea respiră un moment. Atunci se răspândi în Roma zvonul că a reapărut Quintilian...

– Oh! făcu Napoleone Orsini, îngheţându-i surâsul.

– Aşteptaţi totuşi, monseniore! Istoria este curioasă şi merită să o ascultaţi până la capăt... Într-adevăr, un om de vârsta pe care ar fi trebuit să o aibă Quintilian, dându-se drept Quintilian, şi a cărui faţă toată lumea recunoştea că ar fi a lui Quintilian, acest om s-a întors la Roma, povestindu-şi specios fuga, absenţa, întoarcerea. Mai apoi, când nu mai era îndoială asupra identităţii sale, ceru împăratului Septimiu Sever să i se restituie bunurile pe care împăratul Commodus i le confiscase. Lucrurile părură împăratului cât se poate de juste, totuşi el a vrut să-l vadă pe acest Quintilian, pe care-l cunoscuse odinioară şi să se asigure că înviatul are într-adevăr dreptul la moştenirea pe care o reclama. Quintilian se prezentă în faţa împăratului. Dacă ar fi să judecăm după aspect, era chiar omul pe care-l cunoscuse împăratul. „Bună ziua, Quintilian!" îi spuse atunci în greceşte. Quintilian roşi, se bâlbâi, încercă să răspundă, dar nu articula decât cuvinte fără semnificaţie şi care nu aparţineau nici unei limbi. Quintilian nu ştia greceşte! Mirarea împăratului fu profundă, altădată - şi îşi amintea perfect - vorbea această limbă cu Quintilian. „Seniore, iertaţi-mă, zise în sfârşit proscrisul, eu m-am refugiat la naţiuni barbare şi am trăit atâta timp printre ele, încât nu e de mirare că am uitat limba lui Homer şi a lui Demostene." „Nu are importanţă, îi răspunse împăratul, asta nu mă va împiedica să-ţi strâng mâna ca pe a unui prieten vechi." El îi întinse mâna imperială lui Quintilian, care nu a îndrăznit să o refuze pe a sa. „Oh!oh! ce înseamnă asta? iată o mână care seamănă foarte mult cu aceea a oamenilor din popor pe care Scipion Nasica îi întreba: «Spuneţi prieteni, aşa e că voi mergeţi în mâini?»" Apoi, luând un aer grav: „Aceasta nu este mâna un patrician, ci mâna unui sclav, zise împăratul. Nu eşti Quintilian!... Dar mărturiseşte totul, spune cine eşti, şi nu ţi se va face nimic." Sărmanul om căzu de îndată la picioarele împăratului şi dădu totul pe faţă: adică el nu era nobil, nu era patrician şi că numai că nu era Quintilian, dar nici nu-l cunoştea, nevăzându-l vreodată. In plus, el ignora chiar că ar fi existat un om cu acest nume, până ce într-o zi în Etruria unde se stabilise, un senator l-a salutat cu numele de Quitilian şi cu titlul de amic. Apoi un altul, un al doilea, a făcut la fel şi, în altă zi, un al treilea. Acestor trei persoane iniţiale, el le-a spus adevărul, dar cum ei insistau nevroind să-l creadă şi zicând că, de altminteri, el nu ar avea motive să se teamă pentru viaţa sa, acum domnind Septimiu Sever, că el ar putea reveni la Roma să-şi reclame bunurile, aceste ultime cuvinte l-au determinat. A declarat atunci că el era într-adevăr Quintilian şi şi-a făurit o poveste explicând fuga şi absenţa sa. A venit la Roma, unde toată lumea şi chiar împăratul l-au recunoscut şi graţie acestei asemănări cu adevăratul Quintilian, falsul Quintilian ar fi intrat în posesia unei averi imense, dacă ignoranţa limbii greceşti

nu l-ar fi demascat. Sinceritatea mărturisirii îl mişcă pe Septimiu Sever, care-l iertă, aşa cum promisese şi i-a făcut chiar o mică rentă de zece, douăsprezece mii de sesterţi. Împăratul păstră însă vila celor doi fraţi... Iată, monseniore - zise înclinându-se necunoscutul - istoria pe care aveam să v-o povestesc.

– Dar, spuse Napoleone Orsini, care nu se lăsa deloc abătut de la preocuparea sa, comoara, comoara?

– Quintilian o îngropase sub ultima treaptă a unei scări, la extremitatea unui coridor, şi a scris pe piatra care o acoperea acest epitaf grecesc:

Ευθα χειται η ψυχη του χοσηον
(Aici este închis sufletul lumii.)

– Era o precauţie luată pentru cazul că n-ar fi putut veni el însuşi, fiind forţat să trimită un amic să o ia.

– Şi această comoară, întrebă Napoleone Orsini, este tot în locul unde a fost îngropată?

– E probabil.

– Şi tu cunoşti locul?

Necunoscutul ridică ochii către punctul de pe cer în care se găsea soarele.

– Monseniore, zise el, este ora unsprezece dimineaţa, am încă şase mile de mers, sunt în întârziere deoarece trebuie să fiu la ora trei în Piaţa Sfântului Petru pentru a-mi primi partea de binecuvântare pontificală...

– Nu te va întârzia prea mult dacă-mi vei indica unde este comoara.

– Faceţi-mi onoarea de a mă conduce până la extremitatea domeniilor voastre, monseniore, şi poate că graţie drumului pe care vă voi face să-l luaţi, vom întâlni în cale ceea ce doriţi.

– Atunci, arată-mi calea, spuse Orsini, şi eu te urmez.

Şi, cum călătorul reluă drumul pe care venise, el îl urmă cu atâta grabă încât era aproape să-l împingă din urmă pe straniul călător, care oricum avea mersul rapid.

Trecând prin faţa resturilor scoase din mormintele Aurelienilor, necunoscutul îi arătă lui Napoleone Orsini o torţă stinsă, care servise la explorarea columbariumului. Căpitanul înţelese semnul cu prompta inteligenţă a cupidităţii, şi ridică torţa.

Un cleşte de fier zăcea în mijlocul spărturilor de piatră şi a fragmentelor de marmoră, călătorul îl luă şi îşi continuă drumul.

De la un cuptor unde se cocea pâinea soldaţilor, Orsini îşi aprinse torţa.

Prin apartamentele vilei, a căror topografie părea de altminteri să-i fie foarte familiară, călătorul merse drept la o scară de marmoră care ducea la o sală de baie amenajată în stilul acelora pe care le vedem încă şi astăzi la Pompei.

Era o sală subterană formând un careu lung şi luminat de două ferestruici năpădite de ierburi şi mărăcini. Sala era divizată prin panouri de marmoră de şase picioare înălţime pe trei picioare lăţime. Fiecare din ele erau înconjurate de reborduri ornamentale, iar mijlocul fiecărui panou era ornat cu modele ale medaliilor Siracuzei, reprezentând capete de nimfe.

De altminteri, de mult timp, sala de baie fusese deturnată de la destinaţia ei primitivă. Canalele care conduceau apa fuseseră rupte datorită săpăturilor făcute şi al găuririi fundaţiilor, iar robinetele fuseseră smulse de soldaţi, care recunoscuseră că aceste bucăţi de aramă sau de bronz nu erau fără valoare.

Cât despre sala de baie propriu-zisă, devenise un fel de sucursală a pivniţelor pentru că aici se depozitau sau mai bine zis se îngrămădeau butoaiele goale.

Călătorul se opri o clipă pe ultima treaptă a scării, sondă baia cu o privire şi se îndreptă către un panou plasat la dreapta uşii. Ajuns acolo, propti extremitatea cleştelui său pe ochii nimfei care forma mijlocul panoului şi după un oarecare efort necesitat de rugina care se prinsese de resort, panoul cedă, şi învârtindu-se pe balamale, descoperi intrarea întunecată a unei subterane.

Orsini, cu inima tresărind de speranţă, urmărea fiecare mişcare a necunoscutului. El vru să se precipite pe scara căreia i se zăreau doar primele trepte, când tovarăşul său îl opri.

– Aşteptaţi, spuse el, există ceva ca spre exemplu douăsprezece secole de când această uşă nu a fost deschisă. Lăsaţi timp aerului mort să iasă şi aerului viu să intre, fără de care flacăra torţei voastre s-ar stinge singură şi voi înşivă n-aţi putea respira.

Ambii rămaseră în prag. Nerăbdarea tânărului căpitan era atât, de mare, încât ei insistă să intre deîndată, cu tot riscul ce ar putea surveni.

Atunci, călătorul îi dădu cleştele, luă torţa pentru a lumina drumul în care urma să-i fie ghicit şi coborî cele zece trepte care duceau spre fundul subteranei, dar Napoleone Orsini abia coborî până la a patra treaptă, că fu obligat să se oprească. Aerul de mormânt nu era respirabil pentru cei vii.

Călătorul îşi dădu seama că tovarăşul său se clătina.

– Aşteptaţi aici, monseniore, spuse el, vă voi deschide drumul şi apoi mă veţi putea ajunge.

Napoleone Orsini vroi să răspundă afirmativ, dar nu putu să-şi regăsească vocea. Era desigur acel aer despre care vorbeşte Dante,

atât de încărcat încât înăbuşă chiar şi plângerile condamnaţilor şi omoară reptilele cele mai necurate.

Tânărul om urcă două trepte pentru a reintra în contact cu aerul exterior şi, din ce în ce mai uimit urmări cu privirea, cum trecea prin aerul înăbuşitor şi prin întunericul mefitic, acel om care părea făcut din altă carne decât ceilalţi oameni şi care nu avea nici aceleaşi slăbiciuni şi nici aceleaşi nevoi ca ei.

Pe distanţa de o sută de paşi, sau aproape, el văzu torţa depărtându-se, diminuându-se iluminarea, micşorându-se flacăra, nemaiproiectând nici o lumină pe pereţi, nemailuminând nici bolta suspendată deasupra capului necunoscutului, nici dalele pe care el călca. Deodată, pe când i se părea că lumina torţei devenise un punct aproape imperceptibil, o văzu ridicându-se puţin câte puţin, ceea ce arăta că subterana fusese străbătută şi călătorul urca o scară asemănătoare aceleia pe care aştepta el însuşi.

Dintr-o dată extremitatea opusă a subteranei fu invadată de o claritate puternică şi un suflu de viaţă intră în coridorul umed, gonind pentru a zice aşa, moartea din faţa lui.

Napoleone Orsini crezu ca o simte pe neagra zeiţă, i se păru că, fugind, ea l-ar fi atins cu aripile sale.

Din acel moment, el înţelese că l-ar putea ajunge pe tovarăşul său.

Încă tremurând, el coborî treptele vâscoase şi se angaja în subterană.

Călătorul îl aşteptă la cealaltă extremitate, cu un picior pe prima treaptă şi cu celălalt pe a treia.

El lumina cu torţa sa, pe care o ţinea răsturnată, o piatră pe care se citeau distinct aceste şase cuvinte greceşti: „*Ευθα χειται η ψυχη του χοσηον*”, pe care le anunţase ca semnalând locul în care zăcea îngropată comoara.

Lumina care se scurgea de-a lungul treptelor superioare venea de la deschiderea pe care călătorul o practicase ridicând cu umerii lui puternici una din dalele drumului spre mausoleu.

– Şi acum, monseniore - spuse necunoscutul - iată piatra, aveţi cleştele, luaţi şi torţa... Vă mulţumesc pentru ospitalitate. Adio.

– Cum, strigă Napoleone Orsini cu uimire, nu aştepţi să dezgrop comoara?

– Pentru ce?

– Pentru a-ţi lua partea.

Un surâs trecu pe buzele necunoscutului.

– Eu sunt grăbit, monseniore, spuse el. Eu trebuie să fiu la ora trei în Piaţa Sfântului Petru pentru a-mi primi partea dintr-o comoară mult mai preţioasă decât aceea pe care v-o las.

– Lasă-mă, cel puţin să-ţi dau o escortă care să te însoţească până în oraş.

– Monseniore, răspunse necunoscutul, aşa cum am făcut jurământ de a nu bea decât apă, de a nu mânca decât pâine, şi de a-mi lua hrana numai stând în picioare, am făcut şi jurământul, de a nu călători decât singur. Adio, monseniore, şi, dacă credeţi că-mi datoraţi ceva, rugaţi-vă pentru cel mai mare păcătos care a implorat vreodată misericordia divină!

Punând torţa în mâna contelui, misteriosul necunoscut urcă treptele care mai rămăseseră, se îndepărtă traversând ruinele, cu acel mers rapid şi regulat care-i era obişnuit şi, mergând de-a lungul peretelui interior al vilei lui Quintilian, ieşi prin poarta opusă aceleia prin care intrase. El se regăsi din nou pe calea antică.

IV GAETANII

O dată ajuns pe Via Appia şi intrat în incinta acestui straniu cartier care prelungea Roma pe drumul către Napoli, cam aşa cum sabia peştelui spadă îi prelungeşte corpul, călătorul se găsi în mijlocul acelei neobişnuite populaţii despre care a fost vorba mai înainte. Detaliile care îi scăpaseră pe când, de pe înălţimea cavoului lui Aurelius Cotta, aruncase o privire vagă înspre Roma, nu numai că i-au devenit vizibile dar, ca să zicem aşa, se şi puseseră în contact direct cu el.

În timp ce marii bandiţi, precum Orsinii, Gaetanii, Savellii, Frangipanii se făcuseră stăpâni pe marile mausolee şi puseseră acolo garnizoane, ţiganii, vagabonzii, cerşetorii, hoţii mărunţi puseseră mâna pe mici cavouri, în care-şi stabiliseră adăpostul.

O parte din aceste morminte a fost însă consacrată folosinţei publice. Furate, datorită lăcomiei, în urma devastării au fost îndreptate către un scop de utilitate generală. Într-adevăr, columbariumul unora, oferise privirilor uimite ale jefuitorilor o boltă rotunjită, zidită solid din cărămizi. După ce au reflectat asupra a ceea ce ar putea fi utile aceste deschizături semicirculare, s-a hotărât a se face din ele cuptoare. Oricine putea veni acolo pentru a-şi coace pâinea sau friptura, aşa cum se obişnuieşte şi azi, în unele sate normande. Mai mult încă, în jurul acestor cuptoare se stabiliseră tot felul de negustori, care vindeau cârnaţi, păsări, peşti uscaţi şi produse de patiserie soldaţilor care în zilele de soldă veneau însoţiţi de curtezane nenorocite, reprezentând luxul acestei mizerii, să se instaleze în interiorul sau la uşile acestor cabarete improvizate. Terminându-şi masa, mergeau să-şi sfârşească şi ziua, dacă era zi, sau noaptea, dacă era seară, în aceste lupanare mortuare a căror singură mobilă se compunea dintr-o saltea aşezată pe un sarcofag. Case de desfrâu funebre, în armonie cu populaţiile şi localităţile în mijlocul cărora erau situate.

Apoi, cum Biserica era o necesitate a secolului al XV-lea, şi mai ales că era mai curând un loc de azil decât de închinăciune, în mijlocul acestor resturi aparţinând civilizaţiei dispărute, din loc în loc se ridica un fel de templu, păgân la bază, creştin la vârf, cu turlele cu creneluri, cu mănăstirea sa fortificată şi cu garnizoana sa de călugări comandată de stareţ sau de abate cu tot atâtea griji şi orgoliu ca şi ofiţerii şi căpitanii garnizoanelor de soldaţi.

De mai multe ori l-am auzit pe călător vorbind despre iertarea pe care o solicita la Roma. L-am auzit îndoindu-se de mila divină pentru el, deşi o reprezenta totuşi ca infinită. Era însă o bună ocazie să încerce îndurarea lui Dumnezeu şi să ceară acea iertare pe care El a permis miniştrilor Bisericii sale să o acorde. Desigur, călugării care

erau însărcinaţi să răspândească cuvântul Domnului în mijlocul acestei lumi de osândiţi trebuie că erau obişnuiţi cu aceste confidenţe sumbre şi, cu toate că iertarea - aşa cum călătorul lăsase, cel puţin să se întrevadă - n-ar fi putut să coboare asupra lui decât de la cele mai înalte vârfuri ale ierarhiei ecleziastice, noi o repetăm, ocazia era bună şi ar fi trebuit să se oprească numai la unul dintre aceste temple şi să se confeseze unuia dintre aceşti călugări, care aveau întotdeauna grijă - fie prin îmbrăcăminte, fie prin limbaj, sau chiar prin obiceiuri - să se distingă de toţi aceşti boemi de tot felul, printre care ei trăiau.

Şi totuşi, străinul trecu prin faţa Bisericii Santa Maria-Nuova fără să se oprească, continuându-şi drumul mai mult de o milă. El găsi drumul barat de o poartă rotunjită cu o întreagă arcadă, care se unea într-o parte, cu zidul bisericii Sf. Valentin, iar pe cealaltă parte cu întăriturile avansate ale unui fort de pe crenelurile căruia se zărea vârful mausoleului Ceciliei Metella.

Dincolo de marea poartă cu arcadă de care am vorbit, o altă poartă situată la cincisprezece paşi de drum, pe dreapta, permitea intrarea în curtea acestei fortăreţe, care aparţinea Gaetanilor, aceşti nepoţi ai Papei Bonifaciu al VIII-lea, care încercau să refacă, prin forţa tâlhăriilor, puterea gigantică pe care o cuceriseră în primii ani de pontificat ai lui Benedetto Gaetano - atunci când regii Ungariei şi ai Siciliei îl conduseseră la Sfântul Ioan de Latran, mergând pe jos şi ţinând frâiele calului său - putere pe care au pierdut-o puţin câte puţin, începând cu palma pe care papa şi papalitatea o primise de la mâna lui Colonna.

Mormântul Ceciliei Metella juca pentru Gaetani acelaşi rol pe care mormântul lui Aurelianus Cotta îl juca pentru Orsini, adică le servea drept fortăreaţă principală.

La urma urmei, poate că dintre toate mormintele căii Appiene, acela al soţiei lui Crassus, al fiicei lui Metellus Cretanul, era pe atunci, aşa cum este şi astăzi, cel mai bine conservat. Vârful conic era singurul care a dispărut, făcând însă loc unei platforme crenelate şi unei punţi, lucrări moderne suprapuse peste construcţia antică, asigurând apărarea giganticului bastion.

Abia peste şaptezeci şi cinci de ani mormântul femeii nobile, spirituală, artistă, poetă, care-i aduna la ea pe Catilina, Cesar, Pompei, Cicero, Lucullus, Terentius Varron, tot ce era mai nobil, elegant, bogat în Roma, trebuia să fie răscolit din ordinul papei Paul al III-lea, care ceru ca urna conţinând cenuşa ei să fie transportată şi aşezată într-un ungher al vestibulului palatului Farnese, unde se poate vedea şi astăzi.

Trebuie că această femeie să fi avut o mare valoare, dacă la moartea ei Crassus a ridicat un asemenea mausoleu.

Acest mausoleu şi cele cincisprezece milioane împrumutate lui Cesar, sânt cele două fapte ale vieţii lui Crassus!

Aşa cum fortăreaţa Orsinilor era construită pe ruinele vilei lui Quintilian, fortăreaţa Gaetanilor era construită pe terenul acoperit odinioară de vila imensă a lui Julius Atticus.

Istoria lui Julius este mai puţin tragică decât a lui Quintilian fără a fi mai puţin singulară. Numit prefect al Asiei de către împăratul Nerva, el găsi, demolând citadela Atenei, un tezaur imens. Minunat de aspectul acestor bogăţii, el scrise succesorului lui Domiţian şi predecesorului lui Traian, anunţându-i faptul norocos, dar împăratul, care nu credea că are vreun drept asupra comorii, se mulţumi să-i răspundă: „Cu atât mai bine pentru tine!" cu un semn de exclamare.

Dar acest răspuns nu l-a satisfăcut complet pe Julius Atticus. El se temea că Nerva să nu fii înţeles că el găsise o comoară obişnuită, vreo sumă mizerabilă precum două sau trei milioane de sesterţi. În consecinţă îi scrise din nou împăratului: „Dar, Cesar, tezaurul pe care l-am găsit este considerabil!"

La care Nerva nu crezu că trebuie să-i răspundă altceva decât ce-i răspunsese în prima scrisoare, adăugând numai al doilea semn de exclamare: „Cu atât mai bine pentru tine!!"

Julius-Atticus având conştiinţa timorată, credea că nu a dat împăratului, în primele două scrisori, o idee adevărată despre bogăţiile de care nu îndrăznea să se apropie, şi îi scrise pentru a treia oară: „Dar, Cesar, tezaurul pe care l-am găsit este imens"

„Cu atât mai bine pentru tine!!!" răspunse împăratul, adăugând un al treilea semn de exclamare primelor două.

Acest al treilea semn de exclamare îl linişti pe Julius Atticus. Nu ezită deci să-şi însuşească tezaurul, care într-adevăr era atât de mare, încât, după ce dăduse fiului său şase milioane trei sute de mii de franci pentru a construi băi, după ce ridicase un palat la Atena, un palat la Roma, unul ia Napoli şi vile peste tot, după ce adusese cu el din Attica cincisprezece sau douăzeci de filozofi, cincisprezece sau douăzeci de poeţi, zece-doisprezece muzicieni, şase sau opt pictori, la nevoile cărora contribuia într-o aşa largă manieră încât fiecare din ei putea fi luat drept un senator. După ce lăsase treizeci de milioane împăratului şi şaizeci de milioane fiului său, a mai putut să lase drept moştenire câte nouăzeci de franci rentă viageră fiecărui atenian.

Vai! după cum Carol cel Mare, la vederea Normanzilor a plâns decadenţa imperiului său, Julius Atticus a putut, cu toate milioanele sale, să-şi plângă decadenţa rasei. Poet, orator, artist, tată de retor, îşi văzu nepotul atât de degenerat, lipsit de inteligenţa ereditară, încât pentru a-l învăţa să citească, Herod Atticus, tatăl său, a fost nevoit să-i dea douăzeci şi patru de sclavi reprezentând cele douăzeci şi patru de litere ale alfabetului, purtând fiecare pe piept semnul literei căreia

îi corespundea. Întreg amplasamentul - mormântul Ceciliei Metella, vila lui Julius şi Herod Atticus, circul lui Maxenţiu, situat la numai o sută de paşi distanţă - totul aparţinea lui Enrico Gaetano şi era comandat momentan de un Gaetano d'Agnani, bastardul familiei. Gaetanii locuiseră în burgul Agnani, în care, în timpul certurilor sale cu regele Franţei, papa Bonifaciu al VIII-lea se refugiase, şi îl umpluse cu bastarzi.

La ora la care am ajuns, adică spre amiază, Gaetano Bastardul - acesta era numele ce i se dădea - se distra antrenându-şi garnizoana la circul lui Maxenţiu.

Garnizoana era compusă mai ales din englezi, germani şi oameni de munte: basci, piemontezi, tirolezi, scoţieni, elveţieni, ţărani din Abruzzi.

Prin faptul că se ciocneau unul de altul, că trăiau împreună, aveau aceleaşi nevoi, înfruntau aceleaşi pericole, aceşti oameni îşi creaseră între ei un fel de limbă asemănătoare dialectului care se vorbeşte pe ţărmurile Mediteranei, şi cu ajutorul căruia un călător poate face înconjurul acestui mare lac, căruia anticii îi dăduseră numele de Mare Inferioară. Această limbă le ajungea să-şi exprime gândurile şi să-şi comunice dorinţele.

În acest dialect şeful lor le dădea ordinele.

În ziua unei lupte, un acelaşi spirit îi anima pe toţi: s-ar fi zis că sânt compatrioţi, prieteni, fraţi chiar. Dar odată ce evacuau câmpul de bătălie, diversele naţionalităţi îşi reluau preponderenţa: englezii mergeau la englezi, germanii la germani şi muntenii la munteni.

Ei erau deci, în conformitate cu obiceiul lor, atât în zilele de repaus cât şi în orele de serviri, împărţiţi, pe grupe, fiecare grupă reprezentând, oarecum un popor. Sentimentul naţionalităţii care subzistă mai ales în străinătate era elementul de atracţie şi de coeziune ce-i reunea pe aceşti fii ai aceluiaşi pământ. Vorbind împreună limba ţării lor, amuzându-se cu exerciţii din ţara lor, o iluzie momentană reda englezilor ceţurile Britaniei, neamţului murmurul fluviilor germane, munteanului, zăpada vârfurilor alpine. Aceste iluzii le consolau inimile dure, le mângâiau imaginaţia primitivă şi ei se credeau în ţara lor.

Unii se exersau cu arcul - erau arcaşi englezi, resturi ale acelor mari bande, care au făcut ca francezii să piardă atâta sânge în bătăliile de la Crecy, Poitiers şi Azincourt. Ei erau experţi în arta de a lansa o săgeată în ţintă, şi aceşti părţi moderni, care aveau de obicei douăsprezece săgeţi în tolba lor, ziceau cu îndrăzneală că purtau cu ei moartea a doisprezece oameni.

Alţii se exersau la lupte - erau germanii. Aceşti blonzi descendenţi ai lui Arminius nu uitaseră exerciţiile de gimnastică ale taţilor lor, astfel că nimeni nu risca să joace cu ei acest joc teribil. S-ar

fi zis că sânt acei gladiatori antici pe care Germania îi trimitea la Roma spre a lupta cu urşii şi cu leii şi locul unde se găseau - circul lui Maxenţiu - sporea încă iluzia.

Alţii, în sfârşit - erau oamenii de munte - se exersau cu bastonul. Adesea, în toiul luptei, fierul lancei era aruncat de o lovitură puternică de spadă; atunci, cavalerul sau pedestraşul nu mai avea asupra lui decât bastonul, din care trebuia să-şi facă o armă. Acesta era genul de luptă pe care-l studiau aceşti oameni şi ei ajunseseră la un asemenea grad de îndemânare încât ar fi fost mai bine să ai de-a face cu ei când fierul era la capătul lăncii decât atunci când numai coada se găsea în mâinile lor.

Gaetano Bastardul mergea de la una din aceste grupe la alta, încurajând pe învingători, râzând de învinşi, trăgând cu arcul cu englezii, luptând cu nemţii, înfruntându-se cu bastonul cu muntenii.

Astfel, alternând zilele de jocuri cu cele de repaus, îşi antrena suita şi putea s-o împingă înainte sau să o adune în jurul lui în timpul luptelor.

De altfel santinelele vegheau pe ziduri şi la porţi, ca şi cum inamicul s-ar fi găsit la bătaia unei săgeţi. Consemnul era sever, disciplina inflexibilă. Putea să se încreadă în ei.

Pentru moment, Gaetano Bastardul era aşezat pe soclul unei statui absente, şi se gândea... La ce? La lucrurile la care visează condotierii: la femei frumoase, la bani, la război.

El auzi înapoia lui mersul regulat al mai multor persoane şi se întoarse.

Trei soldaţi îi aduceau un străin.

Unul dintre soldaţi avansa în faţa lui şi-i adresă câteva cuvinte cu voce joasă. În timp ce alţi doi, opriţi la zece paşi în urma primului, încadrau la dreapta şi la stânga omul pe care-l aduceau la şeful lor, mai curând ca pe un prizonier decât ca pe un oaspete.

Gaetanii, pentru a-şi exercita ospitalitatea în Joia Mare, nu aveau aceleaşi raţiuni ca Orsinii, nici unul dintre ai lor nefiind înviat nici în acesta zi şi nici în vreo alta.

Gaetano şi-a înclinat partea de sus a corpului pentru a asculta raportul soldatului şi, după ce l-a auzit, a spus:

– Ah! Ah! Ei bine, să se apropie.

Soldatul făcu un semn. Cei doi tovarăşi ai lui îl aduseră pe necunoscut în faţa lui Gaetano Bastardul.

Acesta îl privea venind fără să se ridice, jucându-se cu mâna stângă cu un pumnal cu mânerul aurit, iar cu dreapta cu mustaţa sa neagră.

Apoi, când ajunse în faţa lui:

– Tu eşti deci acela care are pretenţia să ne traverseze domeniile fără să plătească dreptul de trecere?

– Monseniore Gaetano, zise străinul înclinându-se, eu nu aş fi refuzat să plătesc dacă aş fi avut suma pe care oamenii voştri mi-o cer, dar eu vin de la celălalt capăt al lumii pentru a primi binecuvîntarea Sfântului Părinte, şi sunt sărac ca un pelerin care contează pe ajutorul inimilor bune şi al sufletelor pioase pentru a ajunge la capătul drumului său.

– Cât ţi-au cerut?

– Un scud roman.

– Aşa! Este chiar o sumă considerabilă un scud roman? întrebă râzând Bastardul.

– Totul este relativ, monseniore, răspunse umil străinul. Un scud roman este o sumă considerabilă pentru cel ce nu îl are, adică pentru mine, pe când un milion n-ar fi fost pentru acela care a ridicat acest monument.

Şi el arătă cu vârful bastonului său mausoleul Ceciliei Metella.

– Deci tu n-ai nici măcar un scud roman?

– Soldaţii voştri m-au scotocit, monseniore, şi nu au găsit asupra mea decât câţiva gologani de aramă.

Gaetano aruncă o privire interogativă asupra soldaţilor.

– Este adevărat, spuseră aceştia. Iată tot ce poseda. Şi ei îi arătară câteva monede care făceau aproape nimic.

– Bine, spuse Gaetano, ţi se vor înapoia gologanii, dar cu asta nu eşti chit. Este obiceiul aici ca fiecare să plătească într-un fel sau altul. Tinerele şi drăguţele fete plătească, ca şi Sfânta Maria Egipteanca, cu trupul lor, bogaţii plătesc cu punga lor, negustorii cu mărfurile lor, lăutarii cu un cântec, improvizatorii ne recită versuri, dănţuitorii ne arată dansuri, ţiganii ne ghicesc viitorul, fiecare cu moneda lui, ne plăteşte. Spune-ne care este moneda ta, şi plăteşte-ne cu ea.

Pelerinul privi în jurul lui şi văzând la circa o sută de paşi, unul dintre acele scuturi mari, englezeşti, în formă de zmeu, care era înfipt în pământ cu vârful şi împănat cu săgeţi.

– Ei bine, dacă vreţi, monseniore, spuse umil, îi voi învăţa pe aceşti viteji să tragă cu arcul.

Gaetano Bastardul izbucni în râs, şi cum englezii nu înţeleseseră vorbele noului-venit, care vorbise italieneşte:

– Ştiţi ce oferă acest om pentru dreptul său la trecere? reluă Gaetano în acel dialect ce constituia limba curentă a condotierilor. El se oferă să vă dea o lecţie de îndemânare.

Arcaşii izbucniră la rândul lor în râs.

– Ce trebuie să răspund? întrebă Gaetano.

– Oh! Acceptaţi căpitane, ziseră englezii, avem să ne amuzăm.

– Ei bine, fie, spuse Gaetano întorcându-se spre străin. Englezii vor trage la început toţi împreună în scutul pe care-i vezi acolo. Trei

dintre ei, care vor trage cel mai aproape de tintă, vor concura cu tine la o nouă încercare, şi, dacă ai să-i întreci, nu numai că vei avea trecere liberă, dar vei primi în plus, pe cuvântul meu, cinci scuzi romani pe care ţi-i voi da din buzunarul meu pentru a-ţi plăti trecerea la alte bariere...

– Accept, spuse străinul, dar grăbiţi-vă. Eu trebuie să fiu la ora trei în Piaţa Sfântului Petru.

– Oh! Bine! spuse Gaetano. Atunci avem tot timpul, de abia este amiază.

– Este amiază şi jumătate, spuse străinul privind soarele.

– Fiţi atenţi, bravii mei! zise Gaetano adresându-se arcaşilor, căci veți lupta cu un om care-mi pare a avea privirea atentă şi precisă.

– Oh! făcu unul din arcaşi numit Herbert, care era cel mai bun ţintaş din trupă, părerea mea este că-i mai uşor să vezi ora după soare, decât să pui la cincizeci de paşi vârful unei săgeţi într-o băncuţă.

– Vă înşelaţi, prietene, zise străinul într-o engleză excelentă, una este mai dificilă decât alta.

– Ah! exclamă Herbert, dacă sunteţi născut de cealaltă parte a strâmtorii, după cum probează felul cum vorbiţi limba noastră, nu e de mirare că sunteţi bun arcaş.

– Eu nu sunt născut de cealaltă parte a strâmtorii, ci am călătorit numai prin Anglia, replică pelerinul. Dar să ne grăbim, dacă vreţi.

– Eu i-am spus căpitanului că eram presat de timp şi el a permis ca întrecerea noastră să aibă loc fără întârziere.

– Haide, Edward! Haide, George! strigă Herbert, pregătiţi un scut nou în locul aceluia. Trasaţi un cerc de şase degete în diametru, şi, în mijlocul cercului, lipiţi o ţintă.

Cei doi englezi interpelaţi de camaradul lor se grăbiră să asculte. Ei pregătiră un scut intact, timp în care ceilalţi arcaşi au smuls săgeţile din scutul care servise ca ţintă, mai înainte.

Apoi pentru a da străinului o idee mai înaltă despre dibăcia lor şi a-i oferi o dificultate mai mare, ei transportară scutul la o sută cincizeci de paşi.

În sfârşit, vechiul scut plasat la distanţă şi noul scut pregătit, arcaşii, ca un roi de albine ce se strâng în jurul reginei, se grupară în jurul lui Herbert, pe care îl recunoşteau tacit drept cel care avea cea mai mare îndemânare şi cel mai bun ochitor dintre ei.

Atunci se văzu ce poate face asupra oamenilor o emulaţie: fiecare la rândul lui şi-a lansat săgeata, şi, cu toată distanţa mărită aproape, la dublu, cele cincisprezece săgeţi - arcaşii erau cincisprezece - pătrunseră toate în scut.

Unsprezece săgeţi loviseră în interiorul cercului, dar cum se prevăzuse dinainte, cele trei săgeţi mai apropiate de ţinta din centru, erau acelea ale lui Edward, George şi Herbert.

– Bine tras, copii! zise Gaetano, bătând din palme: astă seară se va bea cel mai bun vin din pivniţă în sănătatea acelora care au tras aceste cincisprezece săgeţi... Şi acum, între cei trei învingători şi pelerinul nostru! Eşti gata maestre?

Străinul făcu din cap un semn afirmativ.

– Bun! spuse Bastardul, ştiţi că acela care-şi va plasa săgeata cât mai aproape de ţintă, va primi cinci scuzi romani... Atunci, la scut!

– Un arcaş s-a dus să scoată din pământ vechiul scut, plin de săgeţi ca un porc-ţepos şi îl înlocui cu scutul intact.

– Loc! Loc! Loc! se striga din toate părţile.

Nu erau numai arcaşii cei care se interesau de întrecere, ci toţi aceia legaţi între ei, aşa cum am spus mai înainte, indiferent ce naţionalitate aveau. Germanii încetaseră luptele, muntenii îşi aruncaseră bâtele şi cu toţii alergaseră, formând un cerc în jurul grupului compus din Gaetano Bastardul, pelerin şi cei trei arcaşi desemnaţi a susţine împotriva străinului, onoarea bătrânei Anglii.

– Să ne grăbim, să ne grăbim, murmura pelerinul, privind din nou soarele. Este ora unu fără un sfert.

– Suntem gata, răspunse Herbert, şi vom trage în ordinea alfabetică a iniţialelor numelor noastre. Ţie, Edward, prima săgeată.

– Ţie, George, a doua şi mie, a treia. Pelerinul va trage ultimul. Oaspetelui, toată cinstea!

Într-adevăr, la tirul cu arcul, locul de onoare este al aceluia care trage ultimul.

– Atenţie! zise Edward, înaintând.

Edward, care-şi alesese dintre săgeţile sale pe aceea pe care o considera cea mai bună, o puse în arc. Ajuns în locul de unde trebuia să tragă, se opri, încorda şi destinse arcul de două ori. În fine, a treia oară, săgeata scăpă şuierând, şi se înfipse în cercul trasat pe scut, la numai două degete deasupra ţintei.

– Ah! murmură el, dacă scutul ar fi fost numai cu zece paşi mai departe, aş fi pus săgeata mea exact în ţintă! Dar nu are importanţă. Eu cred că lovitura nu a fost rea.

Camarazii, aplaudându-l, îi probară că erau de aceeaşi părere.

– Este rândul tău, George, zise Gaetano Bastardul, şi măsoară bine distanţa.

– Am să fac tot ce pot, monseniore, spuse arcaşul.

Şi, pentru a arăta dispoziţia în care era, el scoase una după alta trei săgeţi din tolba sa, dar le aruncă pe primele două, ca defectuoase şi se opri la a treia.

Pe această a treia săgeată o ajusta pe arcul său, pe care îl încorda cu o mişcare lentă dar fermă, după care, trase.

Săgeata lovi scutul şi, cu toată distanţa, era uşor de văzut că faţă de aceea a lui Edward, era mai aproape de ţintă cu câteva linii.

– Pe cinstea mea, făcu George, iată tot ce pot să fac. Altul să tragă mai bine!

– Bravo, George! Bravo, George! strigară spectatorii aplaudând. Venise acum rândul lui Herbert, adică al aceluia pe care se conta cel mai mult.

El avansa grav şi lent ca un om care simte toată gravitatea responsabilităţii care apasă asupra lui.

Astfel el dădu o şi mai mare atenţie decât George, alegerii proiectilului pe care se pregătea să-l lanseze. El îşi goli în întregime tolba pe jos, puse un genunchi pe pământ şi alese îndelung şi cu grijă o săgeată a cărei greutate i se păru perfectă. Apoi, ridicându-se, întinse coarda arcului până ce păru că o aduce înapoia capului său, rămase un moment imobil, ca şi vânătorul antic transformat în marmură de răzbunarea Dianei şi, lansă lovitura. Săgeata trecu invizibilă, atât zbura de repede, şi se înfipse atât de aproape de ţintă, încât atinse conturul.

Toţi condotierii, şi mai ales arcaşii, care rămăseseră cu ochii ficşi şi inimile bătând, când au văzut rezultatul loviturii, au izbucnit într-o aclamaţie imensă, în trei sau patru limbi. Ei se priveau cu orgoliu, întrucât oricare ar fi fost specialitatea fiecăruia, unul dintre ei repurtase o victorie faţă de un străin. Apoi, toţi deodată, se lansară către ţintă, fiecare vrând să vadă cu proprii ochi locul unde lovise săgeata lui Herbert.

Aşa cum am spus, ţinta era atinsă.

Atunci, toţi într-un glas, arcaşii scoaseră aclamaţia lor obişnuită:

– Ura, pentru bătrâna Anglie!

Strigătele se înteţiră, fiecare înghesuindu-se în jurul ţintei şi arătându-i lui Gaetano, cu larmă şi strigăte de bravo, această săgeată care, nimeni nu se îndoia, trebuia să le aducă victoria.

În acest timp pelerinul, fără să-şi dea osteneala de a se debarasa de mantaua sa, mulţumindu-se numai să-şi pună toiagul jos, a ridicat unul din arcurile abandonate de arcaşi, a luat dintre săgeţile căzute din tolba lui Herbert pe prima ivită la îndemână şi a potrivit-o în arc.

– Păzea! strigă el cu o voce puternică.

Condotierii înconjurau scutul ţintă. Ei se întoarseră şi văzând la o sută de paşi de ei pe călătorul care-şi ridică arcul, se îndepărtară rapid. Scutul abia ce a fost demascat, că şi auziră zburând săgeata, care se opri tremurând chiar în mijlocul ţintei.

Se scursese atât de puţin timp între strigătul străinului şi sosirea săgeţii, că s-ar fi putut crede că-şi lansase lovitura fără să-şi dea osteneala de a ţinti. El rămăsese în picioare, aplecat deasupra arcului.

Când se apropiară de ţintă, au putut să observe că scutul, făcut dintr-o împletitură de răchită acoperită cu trei piei de taur între care era câte o placă de fier, fusese străpuns dintr-o parte în alta.

Săgeta ieşea pe cealaltă parte cu o lungime de şase degete.

Arcaşii se priviră stupefiaţi. Nici un strigăt, nici o şoaptă şi nici măcar o respiraţie nu le ieşea din gură.

– Ei bine, întrebă Gaetano după un moment de linişte, ce zici despre asta Herbert?

– Eu spun că este magie sau întâmplare, răspunse arcaşul, şi cer o a doua probă.

– Auzi, pelerinule? zise Gaetano adresându-se străinului. Tu nu poţi să-i refuzi revanşa arcaşului care se îndoieşte că ai fi un simplu muritor ca şi el, şi care te ia drept zeul Apollo; deghizat în păstor, păzind turmele regelui Admetus.

– Foarte bine, replică străinul. Dar după cei voi acorda revanşa, voi fi lăsat să plec?

– Da, da, strigară într-un singur glas toţi condotierii.

– Îţi dau cuvântul meu de cavaler, afirmă Gaetano.

– Fie - ripostă pelerinul de pe locul unde era, în timp ce aventurierii, de partea lor, continuau să înconjoare ţinta pe care o priveau atât cu mirare cât şi cu admiraţie. Dar distanţa la care am făcut prima încercare îmi pare potrivită pentru un exerciţiu de copii. Duceţi scutul cu două sute de paşi mai departe, şi atunci nu voi cere altceva decât să le dau dreptate lui Herbert şi chiar celor doi camarazi ai săi.

– Două sute de paşi mai departe! Să tragi la trei sute de paşi?

– Dar sunteţi nebun, maistre! strigă Herbert.

– Duceţi scutul cu două sute de paşi mai departe, repetă necunoscutul. Eu am acceptat condiţiile voastre fără obiecţii. Acum voi trebuie să le acceptaţi pe ale mele fără a discuta.

– Faceţi ce vă cere, ordonă imperios Gaetano. Într-adevăr, el trebuie acum să spună ce vrea.

Doi oameni luară scutul, măsurară distanţa şi-l duseră până la extremitatea circului.

Ceilalţi aventurieri, cu Gaetano în frunte, reveniră tăcuţi la locul unde aştepta pelerinul.

Herbert aruncă o privire spre scut, şi, privindu-şi descurajat arcul, zise:

– Imposibil să tragi la o asemenea distanţă!

– Da, spuse necunoscutul, cu aceste jucării de copii, imposibil, sunt de acord, dar am să vă arăt armele cu care vă desfid.

Atunci, indicând cu degetul un fel de fragment de stâncă lung de zece paşi, larg de cinci, care ieşea din solul rugos acoperit de muşchi şi care avea forma unei gigantice pietre de mormânt, ceru:

– Ridicaţi această piatră!

Condotierii se priviră, neînţelegând pe acest om care le părea a fi o fiinţă supraomenească, şi ezitau să-l asculte.

– N-aţi auzit? întrebă Gaetano.

– Ba da, răspunse Herbert, mormăind. Dar acum acest om comandă aici?

Opt sau zece aventurieri porniră la treabă, dar oricât de bine şi-ar fi combinat eforturile, n-au reuşit sa mişte blocul enorm.

Se îndreptară, şi privindu-l pe Gaetano, ripostară:

– Acest om este nebun! era acelaşi lucru dacă ne-ar fi dat ordin să ridicăm Coloseumul.

– Ah! Este adevărat, murmură călătorul, vorbind pentru el, îmi amintesc, mormântul a fost sigilat pe dinăuntru,

Şi, apropiindu-se la rândul lui de blocul de granit, zise:

– Depărtaţi-vă! Am să încerc eu singur. Atunci, aruncându-şi mantaua, se aplecă deasupra unuia din colţurile mormântului, apucă unele neregularităţi ale pietrei cu mâinile sale nervoase, şi apoi, lipindu-şi braţele de piatră, ca un basorelief, îi imprimă trei scuturături succesive.

Putea fi asemuit cu Ajax sau cu Diomede smulgând din câmpiile Troiei una din acele borne gigantice cu care ei zdrobeau jumătatea unei armate.

La prima smucitură piatra a crăpat, la a doua crampoanele de fier s-au rupt, iar la a treia acoperământul de granit se săltă şi descoperi un mormânt în care era culcat scheletul unui uriaş.

Numai capul îi lipsea.

Aventurierii scoaseră un strigăt de surpriză amestecată cu spaimă şi se dădură înapoi înspăimântaţi. Gaetano îşi trecu mâna pe fruntea sa umedă de sudoare.

Erau oare, într-adevăr, acele mari oseminte despre care vorbeşte Virgiliu, şi care trebuiau dezgropate din mormântul lor de fierul plugului, să îngheţe de uimire rasele care vor veni.

Uriaşul avea lângă el un arc lung de nouă picioare şi şase săgeţi de câte trei coţi fiecare.

– Ei bine, Herbert, întrebă necunoscutul, crezi că s-ar putea trage la trei sute de paşi cu acest arc şi cu aceste săgeţi?

Herbert nu răspunse. El şi tovarăşii săi păreau încovoiaţi sub greutatea unei spaime superstiţioase.

Primul căruia îi reveni graiul fu Gaetano, care-l întrebă cu o voce căreia încerca în zadar să-i disimuleze emoţia:

– Ale cui sânt aceste oseminte, şi pentru ce scheletul nu arc cap?

– Aceste oseminte, începu necunoscutul cu un surâs de o tristeţe profundă, aşa cum apare pe buzele bătrânilor care povestesc fapte pe care le-au văzut în timpul tinereţii lor, aceste oseminte sânt acelea ale unui om care, atunci când era în picioare avea opt picioare înălţime, astfel că astăzi, chiar fără cap ar fi mai înalt decât noi toţi. El fusese născut în Tracia. Tatăl lui descindea din Goţi, iar mama din Alani. La început a fost păstor în munţi, apoi soldat sub Septimiu Sever, centurion sub Caracalla, apoi tribun sub Eliagabal, şi în sfârşit împărat după Alexandru. El purta la degetul gros, ca inel, brăţări ale soţiei sale. Trăgea cu o singură mână un car încărcat; culegând o piatră din drum, o făcea pulbere între degete. Alerga pe jos tot atât de repede ca un cal lansat în galop. Făcea de trei ori turul marelui Circ în cincisprezece minute, şi, la fiecare tur, umplea o cupă de sudoare. În sfârşit, mânca patruzeci de livre de friptură pe zi şi golea o amforă dintr-o dată. El se numea Maximin şi a fost omorât înaintea Aquilei de către proprii săi soldaţi, care apoi i-au expediat capul la Roma. Senatul a ordonat să fie ars în faţa poporului în Câmpul lui Marte. După şaizeci de ani un alt împărat, care pretindea că descinde din el, a trimis să i se caute corpul la Aquila, apoi, construind acest circ, l-a depus în sepulcru. Cum arcul şi săgeţile erau armele favorite ale defunctului, a pus lângă el aceste săgeţi din trestie de la Eufrat şi, acest arc din frasin de Germania, având coarda din amiantă, asupra căreia nu au putere nici apa, nici focul, nici timpul. Din acest mormânt imperial, a făcut borna în jurul căreia se întorceau caii şi carele sale. Acest alt împărat se numea Maxenţiu.

– Haidem, Edward, George, Herbert! Eu sunt grăbit... Luaţi-vă arcurile şi săgeţile. Cât despre mine, iată-le pe ale mele.

Şi luând arcul şi săgeţile din mormânt, urcă pe piedestalul pe care fusese aşezat Gaetano la sosirea sa, depuse cele şase săgeţi la picioarele sale şi aşa cum Ulise îşi înstruna arcul fără efort, el, ca şi cum ar fi fost un arc obişnuit, încorda arcul lui Maximin.

– Ei bine, fie! spuse Herbert. Nu se va putea spune că arcaşii englezi ar fi refuzat să încerce ceea ce va face altul. Hai Edward, hai George, faceţi tot ce puteţi. Am să încerc să fac şi eu ceea ce n-am făcut niciodată.

Cei doi arcaşi se pregătiră, dar clătinând din cap cu un aer descurajat, asemănător celor care întreprind un lucru pe care îl ştiu dinainte că este imposibil.

Edward, care avea primul loc, şi-a încordat arcul şi a lansat săgeata, dar aceasta a descris o parabolă şi s-a înfipt în pământ cu douăzeci de paşi înainte de fi atins scutul.

– Am spus-o! murmură Edward. Şi îi cedă locul lui George. George s-a prezentat la rândul său, şi tot efortul lui a avut drept rezultat că săgeata sa a ajuns ceva mai departe decât aceea a camaradului său, căzând numai la câţiva paşi de scut.

În sfârşit, Herbert, care-şi întinsese din nou arcul, după ce-şi alesese cea mai bună săgeată şi care se rugase încet Sfântului Gheorghe, atinse scutul, dar atât de slab încât săgeata nu putu să străpungă prima piele şi căzu lângă el.

– Pe cinstea mea, zise, iată tot ce pot să fac în onoarea bătrânei Anglii.

– Să vedem, spuse atunci pelerinul, ce aş putea să fac eu, pentru gloria lui Dumnezeu.

Şi, fără a părăsi piedestalul, din înaltul căruia depăşea cu un cot şi jumătate pe toţi spectatorii, trimese una după alta cele şase săgeţi, care desenară pe scut o cruce, primele patru formând arborele, iar celelalte două, braţele.

Un strigăt de admiraţie se ridică printre spectatori, când ultimele două săgeţi au completat simbolul religios; exprimând intenţia arcaşului misterios: Atunci, cei mai mulţi, crezând într-un miracol, şi-au făcut semnul sfânt pe care necunoscutul îl trasase pe scut.

– El nu este om, remarcă Herbert, este zeul Teutates sau Thor fiul lui Odin, care s-a decis să se convertească la credinţa creştină şi va merge la Roma, pentru a cere Papei iertarea trecutelor lui păcate.

Necunoscutul, auzind aceste cuvinte, a tresărit.

– Prietene, poate că tu nu eşti prea departe de adevăr... Roagă-te deci pentru mine, aşa cum te-ai ruga nu pentru un zeu care s-ar alătura creştinismului, ci ca pentru un om care se căieşte.

Apoi, întorcându-se către Gaetano Bastardul, îi zise:

– Monseniore, cei cinci scuzi pe care mi i-aţi promis sunt ai lui Edward, George şi Herbert, cărora le cer, ca şi domniei voastre, iertarea orgoliului meu. Vai! Eu v-am mărturisit mai înainte şi o spun acum cu toată tăria, că sunt un mare păcătos!

Apoi, înclinându-se cu umilinţă, întrebă:

– Mai aveţi altceva de cerut de la mine, sau îmi veţi permite să-mi continui drumul?

– În ceea ce mă priveşte, răspunse Gaetano, nu văd nici o oprelişte, cu atât mai mult cu cât ai cuvântul meu, şi cum nu le-ar conveni luptătorilor şi celor care luptă cu bâtele, să le dai o lecţie aşa cum le-ai dat-o arcaşilor, tu eşti liber.

Muntenii şi germanii făcură semn, arătând că era satisfăcuţi de a fi asistat la lecţia pe care o primiseră arcaşii.

Atunci, adresându-se nemţilor în cea mai curată germană, iar celorlalţi rând pe rând în dialectele scoţian, basc sau piemontez, le spuse:

– Mulţumesc fraţilor mei germanii şi fraţilor mei muntenii, că nu se opun să-mi continui drumul şi îi conjur să se alăture, dacă nu cu vorba, cel puţin cu gândul, rugăciunilor pe care Edward, George şi Herbert vor binevoi să le facă pentru mine.

Şi, depunând arcul gigantic în mâinile şefului condotierilor, aruncându-şi mantaua pe umeri, reluându-şi toiagul în mână, a salutat umil în dreapta şi în stânga şi, printr-o spărtură a circului lui Maxenţiu, cu acelaşi pas cu care venise, şi-a reluat drumul pe Via Appia.

Dintre aventurierii, pe care îi lăsase plini de uimire, de admiraţie şi mai ales de îndoială, o parte l-au însoţit până la drumul roman, în timp ce alţii s-au urcat pe ruine, pentru a-l urmări din ochi cât mai mult timp.

Atunci, unii şi alţii asistară la un spectacol straniu, care le-a lăsat în minte încă o impresie, pe lângă ceea ce văzuseră mai înainte.

A treia poartă prin care trecea Via Appia, înainte de a ajunge la zidul lui Aurelian, centură a Romei, era stăpânită de Frangipani, familie nu mai puţin nobilă, şi nu mai puţin puternică decât acelea ale Orsinilor sau ale Gaetanilor, şi al cărei ultim descendent a murit de curând în zilele noastre, la mănăstirea de pe muntele Cassino.

Am spus că numele lor se trăgea de la pâinile pe care le rupeau în fiecare dimineaţă, făcând pomană - frangere panes.

La fel ca şi confraţii lor cu care am făcut cunoştinţă, Frangipanii trăiau din banii luaţi cu de-a sila, din hoţii şi tâlhării, iar castelul lor era acolo ca o ultimă vamă plasată în apropierea porţii oraşului.

Dar, fără îndoială, călătorul era grăbit să ajungă la Roma, căci de data aceasta, în loc să încerce, aşa cum făcuse la Casa-Rotondo şi la castelul Gaetanilor, să treacă prin domeniul acestor stăpâni de drumuri, el a ocolit întăriturile fortăreţei şi nu a răspuns acelor „Cine este, stai!'" ale sentinelelor plasate în înaltul turnului.

Sentinelele şi-au chemat camarazii.

Două duzini de oameni alergară. Au văzut pelerinul care, continuându-şi drumul, n-a catadicsit să le răspundă, şi cum refuza să se oprească, arcaşii şi arbaletierii, îşi îndreptară către el unii arcurile, alţii arbaletele şi-l copleşiră cu săgeţi.

El însă trecând printre proiectilele ucigătoare care întunecau văzduhul, şi-a urmat drumul fără a se grăbi sau a-şi încetini pasul, nesinchisindu-se de săgeţile care îl atingeau, ca şi cum ar fi fost o grindină obişnuită. Numai atunci când fu dincolo de bătaia lor, se mulţumi să-şi scuture mantaua şi tunica. Săgeţile care se înfipseseră

au căzut şi, debarasat de această greutate inutilă dispăru după arcul lui Traian pe sub acea arcadă numită astăzi Poarta Sfântului Sebastian.

V URBI ET ORBI

În timp ce condotierii, gardieni ai căii antice, de la Casa-Rotondo până la turnul Frangipanilor, se întrebau cu o curiozitate amestecată cu spaimă, şi fară a putea da un răspuns la întrebarea, cine era acel om care vorbea toate limbile cu aceeaşi uşurinţă ca şi cum fiecare din acestea ar fi fost a lui, care ştia istoria secolelor trecute ca şi cum ar fi trăit în toate aceste secole, care cunoştea locul comorilor îngropate ca şi cum el însuşi ar fi trasat inscripţiile pietrelor care le acopereau, care ridica piatra unui mormânt imperial sigilat cu fier şi întărit cu ciment roman ca şi cum ar fi ridicat capacul unui cufăr, care trăgea la ţintă cu arcul uriaşilor, şi, la trei sute de paşi, desena pe un scut semnul crucii, şi care, în sfârşit, trecea invulnerabil printre săgeţile unei garnizoane întregi, mulţumindu-se ca odată trecut să-şi scuture mantaua şi tunica. El, călătorul misterios, traversa străzile Romei, ca şi cum de mult timp acestea i-ar fi fost familiare.

După ce a depăşit Poarta Sfântului Sebastian, a găsit strada barată de lanţuri. Aceste lanţuri porneau de la baza arcului lui Drusus, ridicat, fapt rar! după moartea eroului în onoarea căruia era destinat. Pe acest arc, care cinstea victoriile părintelui lui Germanicus şi al lui Claudius, asupra germanilor, Frangipanii clădiseră un turn, şi, pentru a lăsa să treacă călătorii, pretindeau de la ei o vamă pe care o împărţeau cu călugării mănăstirii Sf. Grigore de pe panta Scaurus. Dar, dat fiind solemnitatea zilei, şi mai ales că pelerinul le-a spus că fusese deja vizitat de către Orsini, Gaetani şi Frangipanii de pe Via Appia, Frangipani de la arcul lui Drusus l-au lăsat să treacă.

Puţin după aceea, el întâlnea pe dreapta, o capelă mică ridicată chiar pe locul unde avusese loc miracolul învierii lui Napoleone Orsini, lăsa la stânga termele lui Caracalla, şi apuca pe strada Marelui Circ, mărginită pe laturi de ruinele imensului edificiu şi umbrită, încă în această epocă, de arcada triumfală.

În acest circ, Cesar şi Pompei au dat faimoasele lor vânători de fiare şi incomparabilele lor lupte de gladiatori, solemnităţi sângeroase în care se omorau câte trei sute de lei cu coamă pe zi, sărbători omicide, în care se gâtuiau într-o singură luptă câte cinci sute de gladiatori!

Călătorul trecu mai departe.

Ieşind din circ, lăsă la dreapta ruinele gigantice ale palatului imperial, mai departe la stânga, templul Vestei, mai departe încă, atinse cu marginea mantalei sale casa lui Colazzo de Rienzi, proaspăt sculptată şi care semăna la aceea epocă cu o lucrare de ivoriu, ieşită din mâna răbdătoare a chinezilor. Mergând şi mai departe, ajunse şi depăşi, lăsându-l la dreapta, teatrul lui Marcellus, una din fortăreţele Savellilor, apoi apucă pe strada care, mergând de-a lungul teatrului lui

Pompei, punct de reper al Orsinilor în centrul Romei, ducea direct prin Vaticella, la biserica lui Constantin.

Pe măsură ce se apropia de construcţia veche şi sfântă care a precedat biserica actuală cu douăsprezece secole, străzile deveneau din ce în ce mai puţin practicabile, din cauza aglomerării miilor de credincioşi veniţi nu numai din împrejurimile Romei şi din cea mai mare parte a oraşelor Italiei, ci chiar din toate părţile lumii, pentru a primi marea binecuvântare. Totuşi, acolo unde un altul ar fi fost forţat să se oprească, pelerinul nostru găsea mijlocul de a-şi continua drumul. Pe acolo pe unde nimeni nu ar fi trecut, necunoscutul ştia să-şi deschidă o cale.

El a ajuns astfel până la mijlocul Pieţii Sfântului Petru, a pătruns în marea curte, un fel de atrium, nelipsit tuturor bisericilor, denumit PARADIS, şi în mijlocul căruia se ridica o fântână arteziană. Numai acolo, şi numai când a ajuns în primul rând al mulţimii care aglomera acesta curte, s-a oprit. Era exact locul în care se găsea altădată intrarea circului lui Nero, circ fatal în care atâţia creştini pieriseră, de unde atâţia martiri urcaseră la cer.

În faţa călătorului se ridica în sfârşit, biserica cu ale ei cinci porţi.

Prima se numea *Poarta Judecăţii* şi era aceea prin care treceau morţii.

A doua se numea *Poarta Ravenna* şi era denumită astfel după colonia de oameni proveniţi din Ravenna şi care locuiau la poalele muntelui Janicul. Lor li se mai zicea şi „*oameni ai flotei*", pentru că efectuau întreaga navigaţie pe Tibru.

A treia poartă, *Poarta de Mijloc*, fusese odinioară din argint - era un dar al lui Honorius I-ul şi al lui Leon al IV-lea - dar ea dispăruse în timpul năvălirii Sarasinilor şi fusese refăcută din bronz de către Eugeniu al IV-lea.

A patra se numea *Poarta Romană*. Ea purta pe fronton icoane oferite de biserici, lanţuri de porţi, lacăte de citadele, drapele, steme şi chiar armuri.

În sfârşit, a cincea era denumită *Poarta Sfântă*, sau *Poarta Jubileului* şi prin ea nu se intra decât la cinci ani, o dată.

Numai cele trei porţi din mijloc erau deschise. Prin aceste trei porţi se vedea oarecum interiorul bisericii, cu cinci rânduri de coloane, cu stranele sale, la dreapta şi la stânga, cu locul pentru cor în fund, în absidă, iar la mijlocul corului, reprezentarea sfântului mormânt, luminat de cinci sute şaizeci şi şapte de lămpi aprinse.

Cardinalii înaintau doi câte doi din fundul bisericii, având în mână lumânarea şi mitra, în care ţineau calota lor roşie, din respect pentru sfânta cuminecătură, purtată de papa, care mergea pe jos, cu capul descoperit, dar sub uraniscul ţinut de opt prelaţi asistenţi.

Trecând prin faţa altarului, papa depuse acolo sfânta cuminecătură şi îşi continuă drumul către scara care urca la loja Binecuvântării, tapiţată toată cu damasc.

În aşteptare, loja Binecuvântării era goală. Papa şi cortegiul său dispărură, intrând pe scară.

Se auzeau coriştii care continuau să cânte *Pange lingua*, acest frumos imn compus de Theodosiu, episcop de Orleans, către anul 838.

În acel moment, nu numai în curtea bisericii, nu numai în piaţa Sfântul Petru, dar chiar şi pe toate străzile care dau în această piaţă ca razele unei stele, se vedea o mare de credincioşi, flux imens, hulă mişcătoare şi tumultoasă, urcând într-un efort unanim către biserică, şi chiar mâna lui Dumnezeu părea neputincioasă în a-i stăvili.

Dintr-o dată, loja Binecuvântării se deschise.

Oceanul se opri, parcă îngheţat. O linişte profundă înlocui freamătul acestor talazuri omeneşti. Trei sute de mii de creştini îngenunchează dintr-o dată.

Cinci minute mai devreme nu s-ar fi putut auzi nici tunetul bubuind din nori.

Se auzea acum fâlfâitul aripilor unui porumbel care zbura peste piaţă, mergând să se odihnească pe frontonul ascuţit al bisericii.

Suveranul Pontif Paul al II-lea, purtat pe un fotoliu, cu mitra pe cap, adăpostit sub uraniscul, susţinut mereu de opt prelaţi, apăru în loja Binecuvântării.

Un cardinal a îngenunchiat în faţa lui, şi i-a prezentat o carte. Un altul s-a apropiat din stânga, cu o lumânare aprinsă.

Atunci papa începu să citească din carte, şi, cu toate că nu îşi forţa deloc vocea, se auziră următoarele cuvinte, care păreau să coboare din cer.

„Sfinţii apostoli Petru şi Pavel, în puterea cărora ne punem toate speranţele, mijlocesc pentru noi pe lângă tronul lui Dumnezeu."

– Amin!

„Considerând rugăciunile prea fericitei Maria, pururea Fecioară, ale preafericitului arhanghel Mihail, ale preafericitului Ioan Botezătorul, ale sfinţilor apostoli Petru şi Pavel şi ale tuturor Sfinţilor, Dumnezeu atotputernicul are milă de voi şi deci păcatele voastre fiind iertate, Iisus Christos vă conduce spre viaţa veşnică."

– Amin!

„Indulgenţa, dezlegarea şi iertarea tuturor păcatelor voastre, puterea de a face o adevărată penitenţă, o inimă întotdeauna umilă şi gata de căinţă, străduinţa în a face fapte bune, să vă dea bunul şi milostivul Dumnezeu."

– Amin!

„Binecuvântarea Tatălui atotputernic, a Fiului şi a Sfântului Spirit să coboare asupra voastră şi să rămână astfel pentru eternitate!"

– Amin!

Zicând aceste ultime cuvinte, papa s-a ridicat şi pronunţând numele fiecărei persoane din prea Sfânta Treime, a făcut o cruce asupra poporului. Apoi, zicând: „Să coboare asupra voastră şi să rămână astfel pentru eternitate!" a ridicat braţele către cer, le-a coborât, încrucişându-le pe pieptul său, şi s-a aşezat.

Îndată, un cardinal-diacon citi indulgenţa plenară acordată asistenţei şi o aruncă în piaţă.

Acest pergament, era râvnit de trei sute de mii de persoane adunate în faţa bisericii Sfântului Petru. Fiecare ar fi dat zece ani din viaţă pentru a fi privilegiat de noroc sau mai curând de Dumnezeu astfel ca să prindă acest important înscris ce purta semnătura Sfântului Părinte.

Pergamentul pluti câteva secunde în voia vântului, şi în timp ce toate mâinile se întindeau pentru a-l prinde, el căzu la genunchii pelerinului.

Acesta nu trebuia să facă decât o mişcare pentru a-l lua, dar fără îndoială, nu a îndrăznit.

Unul dintre vecinii lui l-a ridicat, fără ca el să încerce să şi-l dispute. S-ar fi zis că el era singurul exceptat de la această binecuvântare, de la această iertare a păcatelor, de această indulgenţă papală.

În momentul în care înscrisul a scăpat din mâna cardinalului, tunurile castelului Sfântul Angelus bubuiră dintr-o dată. Toate clopotele bisericii Sfântul Petru precum şi clopotele altor trei sute de biserici din Roma s-au pus în mişcare, trimiţându-şi dangătele către cer. În sfârşit sunetele a cinci sute de instrumente muzicale s-au răspândit în aer, întovărăşite de strigăte de bucurie, de recunoştinţă şi de mulţumire ale întregii lumi creştine, care părea că a trimis în semn de supunere, din fiecare oraş câte o delegaţie în Cetatea Eternă.

Singur, în mijlocul acestor oameni care strigau glorie lui Dumnezeu, călătorul rămânând tăcut, se ridică, intră în biserică, trecu prin faţa agheasmatarului fără să atingă apa sfinţită, prin faţa altarului fără a-şi face semnul crucii, prin faţa marelui penitenţiar fără a îngenunchea şi a cere iertare, şi intră în capela pelerinilor.

Este obiceiul ca în Joia Mare, coborând din loja Binecuvântării papa să spele picioarele a treisprezece pelerini. Aceşti treisprezece pelerini, în timpul celor trei zile sfinte, rămân oaspeţii papei, şi sânt hrăniţi de el.

Doisprezece erau deja pe scaune, şi aşteptau.

Al treisprezecelea scaun era vacant.

Călătorul merse să se aşeze acolo.

De abia îşi luase locul, că papa şi intră, purtat mereu pe scaunul lui.

Acolo numai, Sanctitatea Sa coborî, trecu în ceea ce se numeşte camera odoarelor, în care îşi scoase omoforul alb, formalul şi mitra de aur iar cardinalul diacon îi puse etola violetă, mantoul de mătase roşie, formalul de argint aurit şi mitra de argint.

Schimbarea fiind terminată, papa se întoarse în capelă, se aşeză pe tronul fără baldachin, cu două taburete pentru cei doi cardinali, şi cu două sfeşnice aprinse, de fiecare parte a tronului. În acelaşi timp, cardinalul diacon puse tămâie în cădelniţă, şi luându-o, cădelniţă de trei ori. Cardinalul-diacon trebuia să cânte evanghelia prescrisă pentru ceremonie.

Cardinalul-diacon cântă evanghelia, după care ipodiaconul dădu cartea sfântă papei pentru a o săruta, în timp ce cardinalul-diacon, luând cădelniţa, îl cădelniţă de trei ori, iar cântăreţii intonau versetul: *Mandatam novum de vobis*.

În timpul acestui cântec papa s-a ridicat şi după ce cardinalul - diacon i-a scos omoforul, s-a apropiat de primul pelerin, adică de acela care era cel mai depărtat de călător. Doi camerieri îl urmau purtând pe două tăvi, unul treisprezece prosoape, iar celălalt treisprezece buchete de flori.

În urma lor venea trezorierul ducând o pungă de catifea cărămizie, brodată cu aur, in care erau treisprezece medalii de aur şi treisprezece medalii de argint.

Călătorul urmărea toate aceste detalii cu o nelinişte vizibilă şi era uşor de înţeles că se apropia de o criză teribilă.

Ceremonia începu, amintind scena în care Iisus spăla picioarele apostolilor. Pe măsură ce papa sfârşea cu un pelerin, trecea la un altul şi, drept urmare, se-apropia de călător. Atunci, paloarea acestuia se accentua, iar neliniştea, care făcea să-i tresară tot corpul în mişcări convulsive, devenea mai profundă. În sfârşit, papa ajunse la el. Ipodiaconul se aplecă să-i dezlege şiretul sandalelor însă în acel moment pelerinul îşi retrase piciorul şi se aruncă la picioarele vicarului Domnului nostru, zicând:

– O sfinte, de trei ori sfânt, eu nu sunt demn să mă atingeţi!

Paul al II-lea care nu se aşteptase la această izbucnire, se dădu înapoi aproape speriat.

– Atunci, ce vrei de la mine, fiule?

– Eu vreau, o prea sfinte părinte, spuse pelerinul atingând podeaua cu fruntea, eu vreau foarte cu umilinţă să ascultaţi la spovedanie pe un nefericit păcătos... Cel mai mare şi cel mai nevrednic dintre toţi aceia pe care i-aţi fi întâlnit vreodată! Cel mai mare şi mai nevrednic pe care l-aţi auzit vreodată,

Papa privi un moment cu nehotărâre pe acest om prosternat la picioarele sale, apoi, cum din suspinele ce-i scăpau din piept, din vorbele lui sumbre, ca şi din gestul lui disperat, era uşor de recunoscut sentimentul unei dureri profunde, spuse:

– Bine, fiul meu. Pentru că faci parte din cei treisprezece pelerini, eşti oaspetele meu. Mergi deci şi m-aşteaptă la palatul meu Veneţia... Îndată ce slujba de zi se va fi sfârşit, te voi întâlni acolo şi îţi voi asculta mărturisirea, iar dacă va exista vreun mijloc de a reda liniştea inimii tale, speră, liniştea îţi va fi dată.

Necunoscutul apucă cu două mâini poala veşmântului sfântului Părinte, o sărută umil şi fierbinte, se ridică, îşi luă toiagul pe care îl pusese într-un colţ, şi ieşi din capelă, urmărit de privirile uimite ale papei şi cardinalilor, ale prelaţilor şi ale celorlalţi doisprezece pelerini, întrebându-se cine era acel străin care se aşezase un moment printre ei şi ce crimă de neiertat comisese, încât să fie obligaţi să se adreseze sfântului Părinte însuşi pentru a obţine iertarea.

VI BLESTEMATUL

Palatul Veneţia, către care se îndrepta călătorul necunoscut, construit de Paul al II-lea, după desenele lui Iulian Maiano, cu resturi ale Coliseumului, pe amplasamentul vechilor Septa Iulia, fusese terminat abia de doi ani. El se ridica - în această epocă în care palatele Braccioli, Panfili, Alfieri şi Buonaparte nu fuseseră încă construite pe un loc imens unde, la alegerea sa la pontificat, papa Paul al II-lea, imitându-l pe Cesar, dăduse o mare masă întregului popor Roman. Timp de cinci zile, douăzeci de mii de tacâmuri au fost schimbate de cinci ori pe zi, şi s-a evaluat la cinci sute de mii numărul convivilor care luaseră parte la această colaţiune gigantică.

Într-adevăr, Paul al II-lea, care putea să aibă pe atunci cincizeci şi doi sau cincizeci şi trei de ani, după ce fusese unul din cei mai frumoşi oameni din Italia - atât de frumos, încât a renunţat să-şi impună numele de „*Formose*" pe care îl alesese mai înainte, de teama de a nu fi acuzat de orgoliu - Paul al II-lea rămăsese unul din cei mai fastuoşi prinţi ai lumii, adorând bijuteriile, făcând colecţii de diamante, de smaralde şi de safire, şi se juca fără încetare cu pietrele preţioase pe care le rula în cascadă dintr-o mână în alta.

În acest magnific palat, astăzi sediul ambasadei Austriei, el dăduse întâlnire călătorului, care, introdus în cabinetul său, îl aştepta cu nelinişte.

Aşteptarea nu a fost lungă. Paul al II-lea remarcase costumul antic al pelerinului, caracterul profund accentuat al fizionomiei sale, violenţa aproape furioasă a căinţei sale, şi toate aceste circumstanţe reunite i-au inspirat o mare curiozitate de a se reîntâlni cu acel om.

Când călătorul s-a prezentat la palat, venind din partea papei, servitorii lui Paul al II-lea îl recunoscuseră ca pe unul din cei treisprezece pelerini care trebuiau să fie oaspeţii suveranului pontif în timpul săptămânii sfinte. În consecinţă, după ordinele primite dinainte, au vrut să-i dea un prânz compus din peşte, vânat slab şi fructe uscate; dar, ca şi la Casa-Rotondo, călătorul nu acceptase decât o bucată de pâine şi un pahar de apă, pe care le consumase, rămânând în picioare.

În această atitudine l-a găsit Paul al II-lea când a intrat în cabinetul său.

Dar, cum se făcea că acest om pe care l-am văzut până acum atât de tare, atât de puternic, atât de stăpân pe el, tremura la zgomotul paşilor ce se apropiau de uşa cabinetului? Şi cum s-a făcut că atunci când uşa s-a deschis şi când el a recunoscut că cel care se apropia era suveranul pontif, l-a apucat un frison atât de puternic, încât pentru a nu leşina şi cădea jos, a trebuit să se sprijine de un fotoliu?

Paul al II-lea l-a privit cu ochii lui mari şi negri şi, la lumina înşelătoare a celor două lumânări aprinse din cabinet, a remarcat paloarea aproape lividă a feţei sale.

Într-adevăr, aşa cum era plasat în penumbră necunoscutul, îmbrăcat cu tunica lui gri şi înfăşurat în mantaua lui albastră, care se topea în obscuritate, numai faţa-i era vizibilă, apărând poate mai palidă decât era în realitate, încadrată fiind de barba şi părul său negru.

Oricine altcineva în afară de papa Paul al II-lea ar fi ezitat, fără îndoială, să rămână singur cu acest om, dar, spirit aventuros şi inimă întreprindă, Pietro Barbo a înţeles că avea înaintea lui o durere, dacă nu chiar o căinţă, incomensurabile, şi că acest păcătos, venit de atât de departe pentru a-i mărturisi o crimă ce nu putea fi iertată decât numai de el trebuie să fi fost neapărat unul dintre acei mari vinovaţi pe care numai antichitatea ni i-a lăsat moştenire, unul dintre acele personaje lovite de marile mânii cereşti, precum Prometeu, Edip sau Oreste.

Respingând deci orice teamă vulgară, el se îndreptă spre străin şi-i zise cu o voce plină de dulceaţă şi serenitate:

– Fiule, ţi-am promis ajutorul meu către Dumnezeu, şi sunt gata să ţi-l dau.

Necunoscutul nu răspunse decât printr-un geamăt.

– Oricare ar fi crima pe care ai comis-o, oricât de mare ar fi greşeala pe care ai făcut-o, milostivirea lui Dumnezeu este încă şi mai mare... Mărturiseşte această crimă, arată care este greşeala şi Dumnezeu te va ierta.

– Părinte, replică necunoscutul cu o voce surdă, Dumnezeu l-a iertat pe Satana?

– Satana se revoltase împotriva iui Dumnezeu. Satana era duşmanul genului Uman. Satana era personificarea răului pe pământ... De altminteri, Satana nu s-a căit, pe când tu te căieşti.

– Oh, murmură necunoscutul, cu umilinţă, sincer, profund.

– Dacă tu vorbeşti atât din inimă cât şi din gură dintr-odată, jumătate din drumul către mizericordia divină este făcut şi vei fi pe calea mântuirii. Acum, spune-mi cine eşti, de unde vii şi ce îmi ceri.

Necunoscutul scoase un al doilea geamăt şi îşi acoperi faţa cu mâinile, ascunzând-o privirilor judecătorului său, formând o reţea cu degetele sale, pe care le încrucişa convulsiv peste ochi şi peste frunte.

– Ce vreau eu? Oh! O ştiu bine, eu vreau un lucru imposibil: iertarea mea!... De unde vin? Aş putea să vă spun că de când rătăcesc de la un capăt la altul al lumii... Eu vin din nord, eu vin din sud, vin din Orient, din occident; eu vin de oriunde! Cine sunt?...

El ezită un moment,ca şi cum o luptă teribilă s-ar fi dus în sinea lui, apoi, cu un gest şi un accent disperat, zise:

– Priviţi!

Şi ridicându-şi cu mâinile părul lui negru şi lung îşi descoperi fruntea şi făcu să lucească în faţa ochilor îngroziţi ai suveranului Pontif, acel semn al flăcării pe care îngerul mâniei cereşti îl imprimă pe fruntea celor blestemaţi.

Apoi, făcând un pas către el pentru a reintra în cercul de lumină, în afara căruia se refugiase, întrebă:

– Şi, acum, mă cunoaşteţi?

– Oh, strigă Paul al II-lea întinzând fără voia lui degetul către semnul fatal, tu eşti deci Cain?

– Dacă ar fi vrut Dumnezeu ca eu să fi fost Cain!... Cain nu era nemuritor! El a fost omorât de către nepotul său Lameh. Fericiţi cei ce pot să moară!

– Tu nu poţi deci să mori?, întrebă papa făcând un pas înapoi involuntar.

– Nu, spre nenorocirea mea! Nu, spre disperarea mea! Nu, pentru osânda mea! Este cazna mea de a nu putea muri... Oh! acest Dumnezeu care mă urmăreşte, acest Dumnezeu care m-a condamnat, acest Dumnezeu care se răzbună, acest Dumnezeu ştie totuşi, că am făcut tot ce e posibil pentru aceasta!

Papa la rândul său îşi acoperi faţa cu mâinile.

– Nefericitule, strigă el, uiţi că sinuciderea este singura crimă fără iertare, pentru că este singura de care nu te mai poţi căi?

– Ah! - replică necunoscutul - iată că şi sanctitatea voastră mă judecă pe măsura altor oameni, pe mine care nu sunt om pentru că eu sunt exceptat de la această lege de care nici un om nu scapă, şi anume, de moarte! Da, eu sunt asemenea lui Encelade, titanul care deşi lovit de trăsnet, a scăpat. Şi fiecare din mişcările mele, fiecare răsuflare a mea ridica o lume întreagă de dureri!... Aveam un tată, o mamă, o nevastă, copii. I-am văzut murind pe toţi, şi pe copiii copiilor mei şi n-am putut să mor!... Roma cea imensă a căzut în ruine. M-am aşezat la picioarele gigantei ce se dărâma, şi eu am ieşit prăfuit, dar teafăr şi sănătos din mijlocul ruinelor sale! De pe înălţimea vârfurilor încununănate pe flancuri de o centură de nori, acolo unde Caribda bubuie, acolo unde Scylla urlă, eu m-am precipitat în mare. Am coborât până în fundul bulboanelor rotitoare, şi, printre rechinii cu aripi de aramă, printre caimanii cu solzi de oţel, marea m-a respins şi aruncat pe ţărm ca pe o sfărâmătură a unei nave eşuate. Mi s-a spus că Vezuviul era o gură a infernului. M-am aruncat în Vezuviu în momentul în care lava clocotea, în momentul când vulcanul lansa către cer cele mai profunde măruntaie ale sale. Craterul a fost pentru mine ca un pat de nisip, un strat de muşchi. Vulcanul m-a vomitat împreună cu cenuşa sa, înfăşurat în lavă, şi m-am trezit viu în mijlocul florilor câmpiei şi sub umbra îmbălsămată a portocalilor din Sorrento!

O pădure indiană se aprinsese, una din acele păduri de boababi dintre care numai unu ar putea forma o pădure. Am început să o traversez, în speranţa de a nu mai ieşi vreodată din ea. Fiecare arbore era o coloană de foc, avea crengi de foc, îşi scutura o coafură de foc.... Am pierdut trei zile şi trei nopţi ca să străbat incendiul imens, şi, intrai printr-o parte, am ieşit prin cealaltă fără ca flacăra să-mi atingă un singur fir de păr! Ştiam că există în insula Java un arbore a cărui umbră şi al cărui suc sunt mortale. Un om trecând prin această umbră chiar în cel mai rapid galop de cal, cădea mort. M-am culcat la umbra acestui arbore, m-am întins între două cadavre şi am adormit. M-am trezit sănătos şi mi-am continuat drumul! În lacuri din insule încă necunoscute ale Oceaniei, la aceea oră în care, soarele la zenit îşi înfige razele în apa caldă şi face să scânteieze pe frunzele nuferilor gigantici familii întregi de şerpi încolăciţi cu miile unii în jurul altora, acolo unde nu se disting decât noduri de aur, de oţel şi de smarald dublu sau triplu împletite, acolo unde nu se văd decât ochi strălucitori, boturi inflamate, limbi trifurcate repezindu-se, acolo unde nu se aud decât foşnituri de solzi vâscoşi, şuierături de răsuflări otrăvite, acolo m-am dus să lunec pe suprafaţa apei, bătând verdeaţa cu mâinile şi picioarele, luând în mâini acest păr al Meduzei, întărâtând şarpele negru de la Cap, aspida Nilului şi vipera Ceylonului şi nici vipera Ceylonului, nici aspida Nilului şi nici şarpele negru al Capului n-au putut nimic contra mea!.. într-o noapte, pe când traversam deşertul, văd venind spre mine, cu rapiditatea simunului, prin obscuritatea transparentă a tropicelor, ceva ca o trombă de nisip însoţită de zgomote imposibil de definit. O girafă se dusese să caute hrană proaspătă într-una din acele lagune noroioase în care dormeau leii. Un leu s-a trezit şi, din mijlocul trestiilor a sărit pe umerii girafei, înfigându-şi ghearele de fier în muşchii gâtului acesteia. Calul gigantic o luase atunci la fugă, turbat de durere, înnebunit de groază, purtând pe cavalerul cu coamă mare, care îşi devora prada vie. Peste tot pe unde grupul rapid trecuse, atrăsese asupra lui tigri, pantere, leoparzi, hiene, şacali, lincşi, vânători nocturni ce-şi căutau fiecare pradă. Cu toţii se lansaseră pe urmele lor, potrivit cu viteza şi curajul fiecăruia, scoţând răgete, urlete, lătrături, mai întâi tigrii, urmaţi de pantere, apoi leoparzii, hienele, şacalii, lincşii, toţi cu nasul în pământ pentru a nu pierde pista sângelui. La zece paşi de mine, tromba s-a rostogolit, girafa nemaiavând forţe să ducă teribila ei sarcină, şi-a întins lungul gât către mine, a scos un horcăit slab şi a murit... Ei bine, m-am aruncat să disput prada sa, leului, m-am rostogolit în mijlocul tigrilor, panterelor, leoparzilor, hienelor, şacalilor şi lincşilor, răcnind, urlând, lătrând ca şi ei! Când s-a făcut ziuă, eu eram singur, suflând din greu dar fără nicio rană, culcat pe cadavrul girafei... Toţi aceşti monştri, care ar fi sfâşiat pe un Hercule, un Anteu, un Gerion, se întorseseră

fiecare de unde au venit, printre trestii, în junglă, în păduri, în caverne. Gheare şi dinţi îşi pierduseră tăria pentru mine! Oh! în lipsa iertării, Doamne! să mor, să mor, să mor, iată tot ce îţi cer!

– Dar atunci - zise papa, care ascultase fără să întrerupă acest lung strigăt de disperare, cel mai teribil, cel mai dureros pe care să-l fi auzit vreodată - dacă nu eşti Cain... tu eşti...?

Şi s-a oprit speriat de ceea ce ar fi spus.

– Eu sunt, reluă omul cu o voce sumbră, cel care nu a avut milă de o mare durere... Eu sunt acela care a refuzat omului-Dumnezeu, care sucomba sub greutatea crucii sale, un minut de odihnă pe banca de piatră a porţii lui... Eu sunt acela care a gonit martirul pe drumul calvarului său... Eu sunt cel pe care Dumnezeu răzbună, nu divinitatea, ci umanitatea... Eu sunt acela care a zis: „Mergi" şi care, pentru ispăşirea acestui cuvânt, trebuie să merg veşnic... Eu sunt omul blestemat! Eu sunt Jidovul Rătăcitor!

Şi, pe când papa făcea fără voia sa un pas înapoi:

– Ascultații mă, ascultaţi-mă sfinte părinte, strigă el, ţinându-l de poala anteriului alb, şi când veţi şti ce am suferit în timpul celor cincisprezece secole cât am trăit, poate veţi avea milă de mine şi veţi consimţi să fiţi mijlocitorul între culpabil şi judecător, între crimă şi iertare!

Papa n-a putut rezista acestei rugăminţi profunde. El s-a aşezat, şi-a pus cotul pe masă, a lăsat să-i cadă capul pe mână şi s-a pregătit să asculte.

Jidovul se târî până la el pe genunchi, şi începu ...

Acum cititorul să ne permită să ne substituim celui care vorbeşte şi să ne acorde atenţia lui răbdătoare pentru povestea gigantică care, traversând cincisprezece secole, se va desfăşura sub ochii lui.

De astă dată nu va fi numai istoria unui om, pe care o vom povesti, ci însăşi istoria umanităţii.

VII IERUSALIM

Sunt nume de oraşe sau nume de oameni, care, atunci când sunt pronunţate în orice limbă, pot să producă chiar în acel moment gânduri atât de înalte, amintiri atât de pioase, încât cei care aud pronunţându-se acest nume, cedează unei puteri supranaturale şi invincibile, simţind nevoia de a îngenunchea.

IERUSALIM este unul dintre aceste nume sfinte pentru toate limbile omeneşti. Numele Ierusalim este gângurit de copii, invocat de bătrâni, citat de istorici, cântat de poeţi, adorat de toţi.

În opinia vechilor secole, Ierusalimul era centrul lumii. În credinţa secolelor moderne el a rămas centrul familiei universale.

Yeruş al Aim - din care noi am făcut Ierusalim, înseamnă *viziune de pace* - va fi oraşul ales de Dumnezeu, oraşul glorios, oraşul clădit pe munţi sfinţi.

Tradiţia trecutului spune că Adam a murit aici. Tradiţia viitorului spune că aici se va naşte Mântuitorul.

Moise visa să facă din el capitala poporului lui rătăcitor.

Pentru ce aceşti Evrei păstori, pentru ce din aceste triburi nomade, a încercat el, printr-o muncă de patruzeci de ani, să facă o familie, un popor, o naţiune? Pentru ce în captivitate le lăuda el ţara Canaanului? Pentru ce îi călăuzeşte el după fugă spre ţara făgăduinţei? Pentru ce în mijlocul fulgerelor şi trăsnetelor, cere el de la Iehova legi pentru ei, într-o întrevedere a cărei măreţie pare să fi lovit stâncile Sinaiului cu o înmărmurire eternă? Totul, pentru că oraşul lui Isus se numea Ierusalim, pentru că Ierusalimul, care a precedat Roma lui Romulus, a supravieţuit Romei Sfântului Petru, pentru că pelerini din toate epocile se îndreaptă către el, câteodată îmbrăcaţi cu fier şi cu lancea în mână, pentru a-l recuceri, dar mai ales cu picioarele goale şi cu un toiag în mână, pentru a-l glorifica.

Astfel, vedeţi cum profeţii sunt invidioşi pe această predestinare? Dacă el cade sub sabia lui Nabucodonosor, va fi considerat drept prostituata Babilonului, dacă se ridică cu spada Macabeilor, va fi fecioara Sionului. Victoria i-a şters ruşinea, independenţa i-a redat virginitatea.

Fapt este că aceşti profeţi au zis despre el: „Toate naţiunile se vor îndrepta într-o zi către mine, şi popoarele îşi vor zice între ele: Veniţi! Să ne ridicăm către Dumnezeul lui Iacob! El ne va învăţa legile sale şi vom merge pe căile lui, căci vocea sa va ieşi din Sion, iar cuvântul din Ierusalim. El va fi judecătorul naţiunilor şi va înstruni popoarele. Atunci oamenii îşi vor schimba săbiile şi lăncile în sape şi cosoare. Nici o naţiune nu va mai ridica sabia contra alteia, şi roadele dreptăţii vor fi liniştea şi pacea!"

Vedeţi astfel, cum Iehova - Dumnezeul unic, Dumnezeul gelos, Dumnezeul puternic, Dumnezeul tare, Dumnezeul răzbunător - îl protejează pe acest Ierusalim, care este *viziune de pace*. Moise, "*interpretul Domnului*", îşi întinde braţele spre acest oraş. David „*unsul lui Dumnezeu*", i-a ridicat zidurile. Solomon, „*prea-iubitul Domnului*", i-a clădit templul. Moise înseamnă DOGMA, David, FORŢA iar Solomon, ÎNŢELEPCIUNEA.

Să aruncăm deci o privire asupra Ierusalimului. L-am văzut născându-se; mărindu-se şi căzând, dar căzând providenţial, căzând în faţa puterii romane, care cuprinde lumea între braţele ei şi care, din mii de naţiuni, spice separate, face un singur snop. Aceasta va coace, în vederea civilizaţiei moderne şi în scopul fraternităţii universale, sub soarele creştinismului - singurul astru care va lumina dintr-o dată şi pentru bogat şi pentru sărac, pentru puternic şi pentru slab, pentru opresor şi pentru sclav, fiind făcut din steaua regilor şi din steaua păstorilor!

Unul dintre cei cinci regi bătuţi de Josua, la Gabaon - în timpul acelei lupte de trei zile în care soarele nu a apus, pentru a da învingătorului timp să-şi desăvârşească victoria, după înfrângere s-a refugiat pe un munte pe care s-a fortificat. Acest rege se numea Adoniseh, iar muntele era muntele Sion. Adoniseh comanda pe Iebusiţi, descendenţi ai lui Iebus, al treilea fiu al lui Canaan.

Naţiunea aleasă de Dumnezeu, naţiunea care trebuia să fie în război cu toate naţiunile, să ducă lupte de exterminare cu toate popoarele, această naţiune avea nevoie, pentru a-şi construi oraşul, de un loc fortificat natural, care trebuia să fie înconjurat de râpe şi defileuri. Viziunea de pace nu se putea fonda decât pe un loc înalt. Ascultaţi-l pe Tacit, şi veţi vedea că el este de acord cu Moise şi cum îl justifică pe David:

„Ierusalimul, situat într-o poziţie dificilă, fusese însă fortificat prin lucrări avansate şi prin mase de construcţii, care l-au făcut aproape de necucerit, chiar dacă ar fi clădit în mijlocul unei câmpii.

Cei care au fondat Ierusalimul prevăzuseră că din cauza diferenţei de moravuri vor avea de întâmpinat multe războaie. Pentru aceasta aranjaseră totul ca pentru un lung asediu."

David a înţeles bine importanţa poziţiei, iar Adoniseh cunoştea bine forţa amplasamentului.

– Veniţi! Veniţi! strigă acesta din urmă, din înălţimea fortificaţiilor lui David şi armatei sale. Noi nu vom trimite contra voastră decât pe orbi şi pe şchiopi: ei vor fi de ajuns să vă învingă!

Ce răspunde David? El întinde braţele către fortăreaţa de necucerit şi spune:

– Acela care se va urca primul pe acest meterez, va fi generalul meu şi va comanda după mine!

La această promisiune, cei treizeci de puternici ai Ierusalimului se avântă. Armata regală îi urmează. Joab, nepotul regelui, îşi sprijină scara de zidul pe care-l urcă printre săgeţi, suliţe şi pietre, ajungând apoi la crenel, sare peste meterez şi se menţine acolo până ce vin camarazii să-l ajute.

Fortăreaţa este luată şi Joab este acel aspru general care va nimici, în Isboset, neamul lui Saul, care-l va asasina pe Abner, şi care va împlânta cu mâna lui trei săgeţi în inima lui Absalom, fiul regelui său.

Cât despre garnizoană - se ştie ce le fac regii Israelului inamicilor lor de când Saul a fost pedepsit pentru că îi cruţase pe Amaleciţi şi pe regele lor - a fost trecută prin ascuţişul sabiei.

Cântecul de triumf al lui David ne va da o idee despre importanţa acestei victorii:

„Regii şi conducătorii pământului s-au pornit împreună împotriva noastră. Ei spuseseră în secret: Veniţi şi noi îi vom distruge! Nu vor mai fi o naţiune şi vom face să dispară numele lui Israel de pe suprafaţa pământului! Dar Dumnezeu puternicul mi-a întărit braţul pentru luptă. I-am urmărit pe duşmanii mei şi am mers întotdeauna înainte, până când i-am distrus. Ei au căzut sub picioarele mele, şi i-am împrăştiat precum suflarea vântului împrăştie pulberea! Am învins popoare pe care nu le cunoşteam. La auzul numelui meu ele s-au supus. Străinul s-a îndepărtat şi a tremurat retrăgându-se.

David este deci stăpânul acestui formidabil loc. El are ca centru al apărării trei munţi legaţi chiar prin contraforturile lor: Sion, Acra şi Moriah. Are de asemenea trei şanţuri gigantice, create de mâna celui ce cârmuieşte lumile: la răsărit, valea adâncă a lui Iosafat, prin care curge Cedronul, la miazăzi râpa accidentată a Ghenonului, iar la apus, prăpastia Leşurilor. Numai la nord, noul oraş va fi vulnerabil, şi cu toate că avea o triplă zidărie, el va fi atacat succesiv de Nabucodonosor, Alexandru cel Mare, Pompei, Titus şi Godefroy de Bouillon.

Şi acum, care era lumea în acea epocă în care David, cu sabia sa însângerata abia băgată în teacă, ne apare cu harpa în mâini, mulţumind Domnului care, făcându-l puternic şi victorios, a înfăptuit prin el marile destine ale lui Israel?

Acea lume nu se îndreptase încă spre Europa. Ea ţinea de civilizaţiile patriarhale, teocratice şi sacerdotale ale Orientului.

INDIA este deja caducă. Ea are dinastii stinse şi uitate, oraşe ale căror nume s-au şters şi ale căror ruine sunt necunoscute. Sânt mii de ani de când civilizaţia ei se ridicase la adăpostul Himalaiei. Primii stăpâni de care îşi aminteşte sunt Bardhtii, care erau în floare un secol după potop, Chandrasii, care urcă la trei mii două sute de ani înainte de Hristos, Djadusterii, care vin o mie de ani după ei. De

altminteri, se face comerţ cu ea, i se cumpără mătăsurile, bumbacele, penele, lemnul de santal, cleiul, lacul, cărbunele, fildeşul, perlele, smaraldele, diamantele sale, dar nu este cunoscută.

EGIPTUL, fiul Etiopiei - care i-a urmat, aşa cum Grecia va urma Egiptului - făcut din mâlul Nilului, pe malurile căruia douăzeci şi patru de dinastii şi cinci sute de regi au ridicat Teba, Elefantina, Memfis, Heracleea, Diospolis. Egiptul, mama lui Anubis, Tyfon şi Osiris, zeci de capete de câini, de pisici şi de şoimi, patria monumentelor nemăsurate şi misterioase. Egiptul, cu străzile lui de piloni, cu pădurile sale de obeliscuri, cu ale sale câmpuri de piramide şi cu turmele sale de sfincşi. Egiptul, din a cărui captivitate, Evreii au scăpat în mod miraculos, şi care au văzut cum Marea Roşie i-a înghiţit pe faraonul său, Amenofis împreună cu puternica lui armată, care avuseseră îndrăzneala să urmărească poporul lui Dumnezeu. Egiptul, cu cerul lui implacabil de azur, cu soarele, lui roşu-sângeriu, ca gura unui furnal, Egiptul, în care, fapt înspăimântător: morţii şi-au păstrat înfăţişarea avută la moarte, unde balsamuri magice dispută materia, neantului, unde fiecare generaţie care trece pe pământ, ca spectre lipsite de simţire, se va suprapune, culcându-se deasupra, peste douăzeci de generaţii de mumii, care le-au precedat! Egiptul, în sfârşit, vast mormânt subteran, unde eternitatea se simte palpabilă şi unde nimic nu tulbură liniştea morţii, nici chiar viermele mormântului.

ASIRIA s-a ridicat după el şi a înflorit în întreaga ei vigoare. La nord, Assur, fiul lui Sem, a fondat Ninive, iar la sud, Nemrod, mezinul lui Ham, a fondat Babilonul. Ninive, pe care fiul lui Belus a mărit-o, dându-i şi numele, s-a întins pe distanţă de o leghe pe malul stâng al Tigrului. Babilonul, în care se intră printr-o sută de porţi din bronz, şi care acoperă cu palatele, cu zidurile şi grădinile lui suspendate, cele două maluri ale Eufratului. Cele două aşezări surori, s-au întins pe sub palmieri gigantici care umbresc frumoasa ţară, leagăn al neamului omenesc. Ele ţin cheile comerţului Asiei şi sunt drumurile pe care trec bogăţiile lumii. Roadele Indiei şi ale Egiptului ajung la ele, de-a lungul Tigrului sau Eufratului, purtate de imense caravane de cămile.

FENICIA are abia numai câteva secole de existenţă. Nenumăratul ei popor furnică pe strâmta plajă care domină cedrii Libanului. Pe stâncile Aradului, casele au până la şapte etaje. Este o rasă impură, gonită din India de Tarak'hya, gonită din Egipt de Sesostris. Dumnezeu, care a pedepsit Sodoma şi Gomora, a uitat Tyrul şi Sidonul. Acolo generaţiile se înmulţesc, rasele încrucişate mişună, fără familie sigură, fiecare neştiind cine-i e tatăl sau care-i este fiul, toţi înmulţindu-se la întâmplare, ca insectele şi reptilele după ploile furtunilor. Lipiţi de Mediterana ei au aservit-o şi au luat-o ca sclavă. În timp ce Sidonul ajunge atelierul tuturor minunăţiilor fine ale Asiei, Tyrul străbate mările cu aripile miilor de vase ale sale.

CARTAGINA, fiica lor, abia este fondată. Ea constituie sentinela avansată a civilizaţiei orientale în Occident. Dar Cartagina nu este deocamdată decât un antrepozit al Sidonului, decât un comptoar al Tyrului şi abia peste cinci sute de ani Didona, fugind de fratele ei, va face din Cartagina, mărind-o, viitoarea rivală a Romei.

ATENA, născută dintr-o colonie egipteană, şi-a epuizat seria de regi, începută cu Cecrops şi sfârşită cu Codrus, perioadei sale monarhice, succedându-i perioada aristocratică. Arhonţii săi o cârmuiesc de o sută de ani: este deja regina Grecia. Dar cine cunoaşte Grecia? - Homer încă nu s-a născut!

ALBA creşte. Regii latini îi lărgesc din zi în zi limitele, dar ea mai are de parcurs încă trei secole până ce-şi va avea prima colonie, iar turmele sale pasc încă pe cele şapte coline pe care se va naşte Roma.

Cât despre Spania, Franţa, Germania, Rusia, ei bine, acestea sunt câmpii necultivate, stânci deşerte, păduri neumblate şi abia dacă omul primitiv se întâlneşte pe ici, pe colo, prin aceste ţinuturi sălbatice, bune pentru lupi, mistreţi şi urşi.

Europa nu este încă cunoscută ca fiind a treia parte a lumii.

Să revenim la oraşul sfânt.

După David, regele războiului, apare Solomon, regele păcii.

Tatăl lui i-a pregătit totul pentru o domnie liniştită. Într-adevăr, David a făcut atât război străinilor, cât şi război civil. David a construit Ierusalimul, pe care l-a aşezat pe un trepied cu una din ramuri, cea dinspre apus, sprijinită pe Marea Interioară, iar celelalte două, cea din miazăzi conducând la Marea Indiilor prin golful Arabic, cea din miazănoapte, la Marea Caspică prin trecătorile Eufratului şi Tigrului.

Pentru a domina Marea Interioară el a trebuit să-i bată pe filisteni. Pentru a comanda golful Arabic el a trebuit să înlăture triburile Idumeene. În sfârşit, pentru a deveni stăpânul trecătorilor Eufratului şi Tigrului, el a trebuit să-i învingă pe regii Siriei şi ai Damascului.

Solomon nu va mai avea altceva de făcut decât să clădească templul şi să fundeze Palmyra.

Tânărul rege se urcă pe tron în anul 2970 de la crearea lumii.

Prima lui grijă este să alerge la colina Gabon pentru a-i oferi lui Dumnezeu o jertfă de mii de victime pe altarul de aramă pe care Moise îl construise în deşert. Oferta este atât de plăcută Domnului, încât acesta îi apare în noaptea următoare şi îi promite, ca recompensă pentru credinţa lui, să-i acorde darul pe care el îl va dori.

Solomon a cerut înţelepciunea.

Şi Dumnezeu i-a răspuns:

– Pentru că tu îmi ceri înţelepciunea, care este cunoaşterea binelui şi răului, eu îţi acord nu numai ce îţi doreşti, ci şi frumuseţea,

bogăţia şi gloria. Astfel nici un rege din veacurile trecute n-ar fi ca tine şi nici un rege din veacurile ce vor veni nu te va egala!

Astfel, scrie într-a treia *carte a Regilor*, "mintea lui Solomon putea cuprinde atâtea fapte, câte sunt firele de nisip pe ţărmul mării".

Datorită acestui dar de la Dumnezeu, Solomon a făcut să pălească reputaţia celor patru fii ai lui Mahol, primii poeţi ai timpului. El a compus trei mii de parabole, a făcut cinci mii de cântece, a scris o carte măreaţă asupra creaţiei, conţinând vegetalele, de la cedrul care se înalţă pe vârful Libanului, până la isopul care se târăşte pe la crăpăturile zidurilor, descriind animalele mării, ale aerului, ale pădurilor şi munţilor, de la peştele care se ascunde în apele cele mai adânci ale Oceanului, până la Vulturul care vâsleşte în azurul cerului şi se pierde în razele orbitoare ale soarelui.

Multe din aceste cărţi, multe din aceste cântece, multe din aceste parabole ne sunt necunoscute, rătăcindu-se pe drumul a trei mii de ani, dar toată lumea a citit „*Cântarea cântărilor*", această suavă viziune a Iudeii din zilele-i cele mai frumoase, această poezie proaspătă impregnată cu parfumul crinilor din Gelboe şi al trandafirilor din Saaron, această melodic de dragoste pe care poetul a compus-o pentru căsătoria regelui cu fiica faraonului Osohor, care îi aducea ca dotă alianţa Egiptului şi posesiunea oraşului Gaza de la Mediterană.

Atunci, în deplinătatea puterilor sale, se ocupă de împlinirea marii misiuni a domniei sale, el fiind acela pe care Dumnezeu l-a ales spre a-i clădi un templu. Trebuia ca acest templu să fie demn de Dumnezeu.

El are aur, argint, aramă, pietre preţioase, perle, purpură şi stacoj, dar îi lipseşte lemnul de cedru, de ienupăr şi de pin, îi lipseşte mai ales arhitectul, sculptorul, artistul care va topi arama, argintul şi aurul, care va face montura pietrelor şi perlelor, care va tăia stofa stacojie şi purpura. Hiram, regele Tyrului şi Sidonului, vechi aliat al tatălui său, îi va trimite tot ce-i lipseşte, iar Solomon va da numai lucrătorilor care vor tăia lemnul în Liban douăzeci de mii de măsuri de orz, douăzeci de mii de butoaie de vin şi douăzeci de mii de poloboace de ulei.

Hiram trimite în grabă către tânărul rege, un meşter isteţ, şi pune securea în munţii Libanului. Lucrătorii lui lucrează acolo cu zecile de mii şi se schimba în fiecare lună.

Şi meşterul trimis lui Solomon este, într-adevăr atât de abil, încât cei două sute de mii de lucrători pe care îi comandă, îi expediază lemnăria pe deplin fasonată, marmura exact tăiată, coloanele gata finisate, şi toate, după măsuri atât de perfecte, calcule atât de exacte, încât templul iese literalmente din pământ, creşte şi se termină, fără

ca pe muntele Moriah pe care este plasat să se fi auzit un singur scrâşnet de fierăstrău, o singură lovitură de ciocan!

Solomon începuse construcţia templului în al patrulea an al domniei sale, în a doua lună a anului - pe care Macedonenii o denumesc *artemisius*, iar Evreii *zio* - două mii nouă sute şaptezeci şi unu de ani de la crearea lumii, o mie trei sute patruzeci de ani de la potop, o mie douăzeci şi doi de ani după ce Abraham a ieşit din Mesopotamia pentru a veni în pământul Canaanului, cinci sute patruzeci şi opt de ani după ieşirea din Egipt şi o mie treisprezece ani înainte de Iisus Hristos.

După şapte ani templul era terminat!

Le-au trebuit două sute douăzeci de ani Ionienilor pentru a construi templul Dianei din Efes.

Astfel Dumnezeu, după cum îi promisese lui Solomon, pe lângă înţelepciune, bogăţie şi frumuseţe, i-a dat şi glorie, permiţând ca el să clădească, în puţini ani, un templu atât de magnific.

Se cunoaşte celebra judecată care probează marea înţelepciune a fiului lui David.

Să vorbim acum, puţin, despre bogăţia şi frumuseţea lui, apoi vom abandona cu regret această mare şi poetică figură în noaptea trecutului pe care el îl iluminează de trei mii de ani, cu razele gloriei şi splendorii sale.

Bogăţiile lui Solomon erau fabuloase, dacă le comparăm cu întinderea regatului pe care îl comanda, şi mai ales cu ceea ce a devenit teritoriul acestui regat după un blestem de o mie opt sute de ani. A avut la început imensul tezaur strâns de tatăl său, pe care l-a mărit neîncetat adăugând venitul anual al regatului. Acest venit se ridica la şase sute şaptezeci de talanţi de aur, fără a considera taxele asupra mărfurilor, tributul guvernatorilor, al prinţilor şi al regilor Arabiei. El avea o flotă magnifică care pleca de la Asiongabar pe Marea Roşie, făcea călătorii la Ofir sau Ţinutul de Aur şi care, pe lângă optzeci de talanţi de aur în lingouri (adică treizeci de milioane de franci-aur) aduceau şi acele perle atât de preţuite în antichitate, harpe şi lire indiene, ale căror forme au fost împrumutate ulterior de greci, colţi de elefant care furnizau fildeşul într-un asemenea belşug, încât toate lambriurile palatului regelui erau încrustate din el. Mai aduceau maimuţe şi păuni, animale atât de rare, încât numai singur Solomon avea maimuţe în menajeriile sale şi păuni în grădini. Mai erau, în sfârşit darurile pe care i le făceau de bunăvoie regatul, şi mai ales oraşul, în cantităţi atât de considerabile, că numai dintr-o asemenea ofrandă a oraşului şi-a putut face un car de aur, pe care se putea citi această frază, scrisă în întregime cu diamante:

„Eu te iubesc, scumpul meu Ierusalim"

Şi atunci când în acest car, pe care străluceau cu litere de foc dintr-odată dragostea regelui pentru popor şi dragostea poporului pentru rege, Solomon se ducea la palatul lui din Hittam, situat la o sută douăzeci de stadii în afara oraşului, el era calm şi maiestuos, îmbrăcat complet în alb ca un mesager al lui Dumnezeu. Era însoţit de o ceată, de tineri, dintre cei mai frumoşi şi mai nobili din Idumeneea, îmbrăcaţi în purpură tyreniană, înarmaţi cu arcuri şi tolbe cu săgeţi şi având părul acoperit cu papiote de aur care făceau ca faţa lor să pară că răspândeşte o lumină asemănătoare aureolei îngerilor. Aşa cum era deja regele înţelepciunii şi al bogăţiei, după promisiunea lui Dumnezeu, Solomon era şi regele frumuseţii.

Şi gloria sa, s-a răspândit atât de departe încât regina din Sabba, care domnea departe, în Arabia fericită, şi care se credea cea mai bogată şi cea mai puternică regină din lume, a vrut să-l vadă cu ochii ei - şi despre aceasta ne aduce mărturie minunatul arab, care străluceşte în istorie, ca un safir oriental montat de un giuvaergiu fenician.

Şi cine este safirul? Desigur, Mahomed care scrie în al său Coran, şaisprezece secole după ce Solomon scrisese „*Eclesiastul*."

Citiţi capitolul *Furnicii*!

O pupăză soseşte din regatul Sabba şi îl anunţă pe Solomon că regina din miazăzi a plecat din ţara ei, pentru a-l vizita. Atunci, Solomon, al cărui inel comanda duhurile, porunci unuia dintre ei să aducă de la Sabba tronul reginei, pentru ca prezenţa acestui tron care o aşteaptă să-i fie o mărturie că nimic nu-i este ascuns aceluia ce a primit de la Dumnezeu darul înţelepciunii. Şi, când frumoasa Nicaulis coboară de pe elefantul ce o adusese şi este invitată să intre în palatul regelui, ea, luând drept apă pavajul care este din sticlă lustruită, s-a descălţat şi şi-a ridicat rochia de teamă să nu se ude.

Înapoia elefantului reginei venea o lungă suită de servitori ce conduceau cămile de Madian şi dromaderi de Epha, toate animalele fiind încărcate cu daruri destinate prinţului vizitat de sora lui regală: parfumuri aromate, pietre preţioase şi o sută douăzeci de talanţi de aur (şapte milioane de franci-aur).

Regina, care credea că o să-l orbească, fu ea orbită şi după ce urcă împreună cu Solomon cele şase trepte ale scării care, printre doi pui de lei din aur, ducea la tronul de aur pe care el făcea judecăţile, strigă, prosternându-se în faţa lui:

– Fericiţi cei ce sunt ai voştri! Fericiţi cei care vă servesc! Fericiţi cei care se vor bucura întotdeauna de prezenţa voastră! Fericiţi cei ce vor asculta etern înţelepciunea voastră!

Şi regina Nicaulis avea dreptate: nici un prinţ nu fusese încă aşezat în mijlocul unei glorii atât de mari şi niciun rege nu înţelesese ca Solomon grandoare maiestăţii umane.

Şi, când regina a plecat, copleşită la rândul ei de darurile aceluia pe care credea că-l va îmbogăţi, peste tot în drumul ei a găsit regatul fericit şi înfloritor şi s-a minunat la fiecare pas, văzând o pace atât de profundă şi o prosperitate atât de mare. ,,Căci - spune a treia *Carte a Regilor* - Israel şi Iuda trăiau fără nici o teamă, fiecare sub smochinul lui sau în via sa, de la Dan la Bersabe."

Nimic nu mai există astăzi din măreţul templu pe care Solomon îl ridicase pentru Dumnezeu. Nimic nu a rămas din cele trei palate pe care le-a construit: unul pentru el, altul pentru regină şi un al treilea pentru străini. Nimic nu a mai rămas din mormântul în care fiul pios l-a culcat pe un strat de piese de aur pe tatăl său, David. Dar traversaţi pustiurile care se întind de la Siria la Eufrat, şi, într-o oază răcoroasă, sub acei arbori minunaţi care au făcut ca Romanii să-i dea numele de Palmira, veţi întâlni ruinele vechiului Tadmor, pe care deşertul religios le-a conservat în vasta întindere de nisip mai bine decât ar fi făcut mâna profanatoare a civilizaţiei.

Solomon a domnit patruzeci de ani, după care a murit. Dar gloria sa îl precedase în mormântul unde-l aştepta cadavrul patern. Femeile străine, fiicele Feniciei, curtezanele din Sidon şi Tyr, impuseseră în regatul şi în inima sa, şi îi impuseseră zeii lor. Această Astartee, Venus indiana, care a coborât Nilul cu regii păstori, şi care a devenit mai târziu Afrodita Greciei, Junona Cartaginei şi buna zeiţă a Romei şi acel Moloh, Saturn-Focul, furnal arzător care, în zgomote de tobe şi cimbale, îşi devora victimele într-o îmbrăţişare înflăcărată, amândoi Astarteea şi Moloh au devenit zeii lui.

Această înţelepciune supremă care se rostogoleşte din înălţimile eterate ale amiezii, pierzându-se înghiţită de norii apusului, acele ultime priviri înceţoşate de greşelile pe care le vede profetul Ahiasdin Silo, care şi-a rupt veşmântul în douăsprezece bucăţi, fără să înţeleagă că tot aşa, din cauza păcatelor regelui, Israelul va fi sfâşiat şi îmbucătăţit în douăsprezece părţi, toate aceste rătăciri ale unei vieţi atât de frumoase, nu au putut şterge strălucirea numelui lui Solomon şi nici imensul său prestigiu. El a rămas pentru totdeauna simbolul gloriei al justiţiei şi al ştiinţei. Este soarele Iudeei. Este regele care luptă cu Sesostris, constructorul care se întrece cu Cheops, poetul care intră în competiţie cu Orfeu. Pentru arabi este mai mult chiar: este vrăjitorul care are armate de oameni, de dragoni şi de păsări; care cunoaşte graiurile tuturor semenilor, care ştie ce vrea să spună strigătul animalelor, murmurul arborilor, parfumul fiorilor. De la răsărit la apus, de la miazăzi la miazănoapte, el comandă vânturilor, mesageri iuţi, care-i duc cuvântul în cele patru colţuri ale lumii. El ordonă duhurilor, sclavi ascultători, să culeagă perla născută în fundul mării, sau diamantul închis în fisurile stâncilor Golcondei. Geniile, crezându-l numai adormit, continuă să-l servească şi după moarte,

sesizând adevărul abia la vederea viermilor care rod stâlpul ce sprijină cadavrul regal, îngropat în picioare.

VIII IERUSALIM (urmare)

Cu Solomon, Ierusalimul şi-a terminat epoca de bucurie, perioada de prosperitate. După poeţii care i-au cântat mărirea, vin acum profeţii care-i vor prezice ruina. Încă un secol sau două, şi Israel va asculta cu spaimă acele strigăte puternice, precursoare şi însoţitoare ale dezastrelor, voci care se sting în furtună, care răsună în tenebre, care se lamentează pe ruine.

Într-adevăr, Nabucodonosor se ridică. El este Attila al Bibliei, este instrumentul răzbunărilor cereşti, este ciocanul lui Iehova ce loveşte pe acei ce au pângărit altarele, înlăturând pe adevăratul Dumnezeu.

Să vedem cel puţin dacă profeţii îl anunţă pe el.

Isaia spune:

„Va veni o zi în care tot ce este în casele voastre şi tot ce au strâns părinţii voştri până acum, va fi dus la Babilon!

Chiar copiii care au ieşit din voi, care au fost zămisliţi de voi, vor fi luaţi atunci, pentru a fi sclavi şi vor fi duşi în cetatea învingătorului...„

Habacuc, la rândul său, zice în numele lui Dumnezeu:

„Am să ridic acest popor crud şi de o incredibilă iuţeală, care aleargă pe tot pământul spre a se face stăpân pe casele altora.

El aduce ura şi groaza. Caii lui sunt mai uşori decât leoparzii, mai repezi decât lupii care aleargă seara.

Cavaleria sa se va răspândi în toate părţile iar călăreţii vor veni de departe, ca vulturii ce se aruncă asupra prăzii.

Ei vor veni pentru jaf, iar regele lor va strânge cete de captivi ca firele de nisip...„

Într-adevăr, Nabucodonosor soseşte.

„În acest timp, Nabucodonosor regele Babilonului a venit cu oamenii săi pentru a lua oraşul.

Atunci, Ioachim, regele lui Iuda, a ieşit din Ierusalim şi s-a predat regelui Babilonului, împreună cu mama sa, servitorii, prinţii şi sclavii lui, iar Nabucodonosor l-a primit ca prins.

El a luat din Ierusalim toate bogăţiile casei regelui şi a spart toate vasele de aur pe care Solomon, regele Israelului le aşezase în templul Domnului, aşa cum se prezisese.

A capturat tot ce era mai de seamă din Ierusalim, pe toţi prinţii, pe toţi vitejii armatei, cu totul zece mii de prizonieri şi nu a lăsat după el decât pe cei mai săraci din popor.

A strămutat de asemenea la Babilon pe Ioachim cu mama lui, cu femeile şi cu sclavii şi i-a adus captivi din Ierusalim la Babilon, pe judecătorii ţării.

Şi astfel s-a făcut că regele Babilonului a ridicat pe cei mai bogaţi ai lui Iuda, pe artişti, pietrari, pe toţi războinicii şi pe toţi oamenii de bine, şi i-a adus în captivitate la Babilon.„

Această captivitate a fost prezisă de Regele David, în acel psalm magnific, care va personifica durerea exilaţilor din toate timpurile:

„Pe malurile râurilor Babilonului ne-am aşezat şi am plâns, când ne aminteam de Sion!

Ne atârnasem harpele în sălciile malului.

Căci biruitorii ce ne aduseseră în captivitate ne cereau cântări din patria noastră.

Şi ne spuneau: Cântaţi-ne un imn din cântările Sionului!

Cum să cântăm noi cântările Domnului pe un pământ străin?

Dacă te voi uita, o Ierusalime! dreapta mea să-şi uite îndemânarea sa!

Şi limba să mi se usuce în gât, dacă te-aş uita şi dacă n-aş face din tine, Ierusalime, culmea bucuriei mele!

Adu-ţi aminte Doamne, de fii Edomului care în ziua căderii Ierusalimului ziceau: Distrugeţi-l, radeţi-l din temelii!

Mizerabilă fiică a Babilonului! binecuvântat fie cel ce-ţi va întoarce răul pe care ni l-ai făcut!

Ferice de cine va apuca pe pruncii tăi şi-i va zdrobi de pietre!" (psalmul l36).

Printre exilaţi era şi Daniel.

Daniel, din neamul lui Iuda, ridicat, copil fiind, din acest Ierusalim care nu mai are populaţie şi nici temple. Daniel, care a explicat visurile lui Nabucodonosor, şi a citit inscripţia ce apăruse la ospăţul lui Balthazar, fiul şi urmaşul lui Nabucodonosor, scrisă de o mână nevăzută: *Mane, Tekel, Fares*; Daniel, aruncat de două ori în groapa cu lei, în care, prima dată a stat o noapte, iar a doua oară, şase zile; Daniel obţine în sfârşit de la Cyrus un edict prin care se permite evreilor să se întoarcă în patria lor şi să-şi reconstruiască templul, căruia i-se fixează o înălţime de şaizeci de coţi, o lărgime egală, trei rânduri de pietre şlefuite şi un rând de lemne aduse din Siria.

După şaptezeci de ani de captivitate, s-au întors în ţara lor patruzeci şi două de mii trei sute şaizeci de evrei, căci de două ori în acest răstimp de şaptezeci de ani, Ierusalimul fusese cucerit şi jefuit şi de fiecare dată, o bună parte a populaţiei fusese luată de învingători.

Mai bine Cyrus ar fi făcut altceva decât să permită reconstrucţia templului, deoarece el se însărcinase să suporte cheltuielile necesare, pe lângă care a înapoiat evreilor şi cinci mii patru sute de vase din aur şi din argint, vase pe care le luase Nabucodonosor din Ierusalim. Vai! Nu mai era vechiul templu, dar era totuşi un templu. În timp ce

bătrânii plângeau, tinerii scoteau strigăte vesele; ei nu-1 văzuseră pe primul! În anul 513 înainte de Isus Hristos a fost sfinţit noul edificiu în prezenţa unei mari mulţimi de evrei, veniţi din toată Palestina pentru această sărbătoare solemnă, în timpul căreia s-au jertfit o sută de viţei, două sute de berbeci, patru sute de miei şi doisprezece ţapi - unul de trib - pentru păcatele lui Israel. Templu reclădit şi sfinţit însemna recâştigarea naţionalităţii.

După ce au înălţat templul, s-au gândit să ridice şi zidurile; dar pentru aceasta trebuia autorizaţia lui Artaxerxe, dar nimeni nu îndrăznea să i-o ceară.

Artaxerxe avea ca sclav un jidov numit Nehemia, fiul lui Helchias, pentru care prinsese prietenie şi îl numise paharnicul său.

Într-o zi, unul din fraţii lui Nehemia, numit Hanani, a venit să-l vadă. El l-a întrebat despre ceea ce evreii care se întâlnesc pe pământ străin întreabă mai întâi, adică i-a cerut veşti noi despre Ierusalim.

Hanani a clătinat din cap.

– Templul este reconstruit, spuse el, dar zidurile sunt tot distruse şi porţile au fost arse!

Câteva zile mai târziu, în timpul celui de al douăzecilea an al domniei lui Artaxerxe, în luna lui *nisan*, Nehemia l-a servit cu vin pe rege. Acesta, privindu-l şi găsind că este foarte abătut, l-a întrebat:

- Pentru ce ai înfăţişarea atât de tristă, nu cumva eşti bolnav? Trebuie că ai ceva care-ţi roade inima!

Nehemia fu cuprins de teamă, dar adunându-şi curajul şi socotind momentul ca favorabil, răspunse:

– Oh rege! Fie-ţi viaţa eternă! Cum să nu fie abătută înfăţişarea mea când oraşul în care sunt mormintele părinţilor mei este pustiu, când zidurile sale sunt distruse, când porţile lui sunt arse?...

– Ei bine, ce îmi ceri tu? întrebă regele. Nehemia se rugă Domnului, foarte încet, şi răspunse mai îndrăzneţ:

– Dacă cererea mea nu-i va displace regelui, dacă servitorul său nu a greşit faţă de el, atunci îl rog să mă trimită în Iudeea, în oraşul mormântului părinţilor mei, ca să-l refac, din ruine.

Regele şi regina se priviră şi făcură un semn de aprobare.

– Cât va dura călătoria ta şi când te vei întoarce? reluă Artaxerxe.

Nehemia stabili un timp.

– Este bine, zise regele, du-te!

Înălţimea voastră, spuse atunci Nehemia, ceea ce faceţi este deja mult, dar încă nu e destul. Eu îl rog pe rege să-mi dea scrisori pentru guvernatorii ţărilor de dincolo de fluviu, ca să mă lase să trec în siguranţă până ce voi ajunge în Iudeea. Pe deasupra îl mai rog să-

mi dea o scrisoare pentru Asap, mai marele peste pădurile de acolo, pentru ca eu să pot lua lemnul de care voi avea nevoie.

Şi regele îi acordă lui Nehemia tot ceea ce i-a cerut.

Atunci Nehemia a plecat spre Iudeea.

Poate l-a întâlnit în drumul său pe Temistocle, exilat din Atena, şi venit să implore ospitalitatea lui Artaxerxe. Grecia începuse să se numere printre naţiuni, dar era încă ignorată.

Nehemia a folosit doisprezece ani pentru a îndeplini sarcina pioasă, şi, după aceşti doisprezece ani de la plecare, s-a întors la Artaxerxe, aşa cum promisese.

Regele, văzând fidelitatea cu care Nehemia şi-a îndeplinit promisiunea, l-a retrimis la Ierusalim cu titlul de guvernator.

Se scursese puţin peste o sută de ani de la reconstrucţia zidurilor oraşului, când se auzi dintr-o dată la Ierusalim că un cuceritor străin, venind din nord, capturase Damascul şi Sidonul şi asedia Tyrul.

Opt zile după aceea, sosi un mesager aducând o scrisoare a acelui cuceritor, către marele preot Jaddus.

El îi cerea trei lucruri: ajutoare, comerţ liber cu armata sa şi sprijinul, pe care acesta îl dăduse până acum Perşilor, asigurându-l că nu se va căi dacă ar fi preferat prietenia lui în locul aceleia a lui Darius.

Scrisoarea era semnată cu un nume necunoscut evreilor; cel ce o scrisese se numea Alexandru, fiul lui Filip.

Jaddus nu dădu prea mare importanţă scrisorii şi răspunse că evreii promiseseră cu jurământ lui Darius, să nu ridice vreodată armele contra lui, şi că ei nu puteau să-l calce atâta timp cât Darius trăia.

Această scrisoare pe care o primise Jaddus, la care el răspunsese atât de imprudent era semnul cuceririi europene care acum bătea pentru a doua oară la porţile Asiei.

Nu se mai auzise ceva despre Europa de la căderea Troiei.

Astfel că marele preot nu cunoştea decât pe Darius al III-lea, al doisprezecelea rege al Persiei.

Imperiul Persan era imens. El se întindea de la Indus la Pontul Euxin de la Iaxarta la Etiopia. Continuând opera lui Darius I-ul şi a lui Xerxe, regii Persiei visau o a treia invazie a Greciei, care să răzbune înfrângerile de la Maraton şi Salamina, când, dintr-odată într-o provincie a acestei Grecii, mărginită la răsărit de muntele Athos, la apus de Iliria, la miazănoapte de Hemus şi la miazăzi de Olimp, şi mare abia cât a douăsprezecea parte a regatului lor, se arătă un tânăr rege hotărât să răstoarne şi să reducă în pulbere acest imens imperiu.

Era Alexandru, fiul lui Filip.

El era născut la Pella, în ziua a şasea-a lunii hecatombaeon a primului an al celei de-a I06-a olimpiade, în noaptea în care a ars templul Dianei din Efes.

Într-un acces de mânie, tatăl său a vrut să-l omoare într-o zi, ceea ce ar fi schimbat puternic faţa lumii orientale. În schimb el s-a răzbunat salvând viaţa tatălui său, într-o luptă împotriva Tribalilor în care l-a acoperit cu scutul lui.

La douăzeci de ani, îi învinsese pe Medari, gonindu-i din oraşul lor, pe care l-a numit de atunci Alexandropolis şi l-a repopulat cu alţi locuitori; apoi, după ce a supus pe aceiaşi Tribali cărora le disputase viaţa tatălui său, a pustiit ţara Geţilor. Îndată s-a întors împotriva Tebanilor şi Atenienilor, care, la sfatul lui Demostene şi crezând în zvonul care se răspândise despre moartea sa, luaseră armele. Atunci a invadat Beoţia, a devastat Teba, nelăsând în picioare decât casa lui Pindar. În sfârşit, a ţinut un mare consiliu de război la Oegeea, în care s-a hotărât invazia Asiei.

În acest scop a strâns treizeci de mii de oameni, infanterişti şi patru mii cinci sute de cavalerişti, armase o flotă de o sută şaizeci de galere, luase cu el şaptezeci de talanţi de aur, avea pregătite merinde pentru patruzeci de zile. A pornit din Pella, a mers de-a lungul coastei de la Amfipolis, a trecut Styrmonul, a depăşit Hebra, sosind în douăzeci de zile la Sestos. A debarcat fără să întâmpine rezistenţă pe ţărmurile Asiei Mici, vizitase regatul lui Priam sau mai curând locul unde fusese acesta, încoronase cu flori mormântul lui Ahile, unchiul său din partea mamei şi traversase apoi Granicul. I-a bătut pe satrapi, a omorât pe Mitridate, a supus Mysia şi Lydia, a luat Sardul, Miletul şi Halicarnasele, a cucerit Galatia, a traversat Capadocia, s-a scăldat, plin de sudoare în Cydnus şi era aproape să moară, dar a fost vindecat de medicul său, Filip. Scăpând de febra ce-l doborâse pe patul de suferinţă, s-a avântat în luptă mai înfocat ca niciodată. Şi-a reluat drumul victorios subjugând Cilicia. A întâlnit în câmpiile lui Issos pe perşi pe care i-a risipit din faţa lui ca pe o pulbere, împreună cu regele lor, Darius, care fugind şi-a părăsit tezaurul, mama, soţia, copii. Atunci, văzând drumul Eufratului deschis, a trimis un detaşament la Damasc pentru a înhăţa tezaurul Persiei. A mers apoi el însuşi pentru a supune oraşele de-a lungul Mediteranei, luând dintr-o lovitură Sidonul şi ajungând în cele din urmă în faţa Tyrului, pe care l-a asediat.

De aici, de la Tyr, acest cuceritor, care încă nu era cunoscut ca un aventuros nebun, îi scrisese marelui preot Jaddus şi tot înaintea Tyrului, pe care îl va lua după un asediu de şapte luni, i-a parvenit răspunsul acestuia.

– Bine, zisese el întorcându-se spre Parmenion, avem de distrus un oraş când vom avea timp!

Şi atunci, Parmenion a trecut, pe tabelele sale în rândul oraşelor de distrus - IERUSALIMUL.

Dar pentru moment, aşa cum zisese Alexandru, timpul îi lipsea. Înainte de a se înfunda în ţinuturi necunoscute, înainte de a-şi risca armata în India, el trebuia să nimicească de pe coastă şi mai înainte de orice, Gaza.

El merge deci către Gaza, o ia şi o pustieşte după un asediu greu. Iritat de o rană gravă pe care o căpătase, el legă cu o curea gleznele comandatului persan Boethys, cum făcuse odinioară Ahile cu Hector, şi îl târăşte de trei ori împrejurul zidurilor năruite ale oraşului incendiat. El amână Ierusalimul, urmându-şi drumul spre Egiptul care, fericit de a fi scăpat de jugul lui Darius, îl primeşte ca pe un eliberator. Urcă Nilul până la Memfis, vizitează piramidele, coboară până la Canope şi face înconjurul lacului Mareotis. Ajuns pe malul septentrional şi văzând frumuseţea plajei dintre acesta şi mare, precum şi situaţia întărită a locului, se decide să dea o rivală Cartaginei, pe care nu o poate distruge, aşa cum făcuse cu Tyrul sau cu Sidonul, însărcinându-l pe arhitectul Dinocrates să construiască un oraş, care se va numi Alexandria.

Arhitectul ascultă. El trasează o incintă de cincisprezece mii de picioare căreia îi dă forma unei gigantice mantale macedonene. A tăiat oraşul cu două străzi principale, pentru ca să poată aspira răsuflarea proaspătă a vânturilor siene. Prima stradă se va întinde de mare la lacul Mareotis şi va avea zece stadii sau unsprezece sute de picioare lungime; a doua, traversând oraşul pe toată întinderea, va avea patruzeci de stadii sau cinci mii de picioare de la un capăt la altul. Ambele vor avea o lărgime de o sută de picioare.

Şi în timp ce se pun bazele acestui oraş al cărui destin va străluci în această noapte a viitorului mai sumbră încă decât ce a trecutului, Alexandru pleacă spre oaza lui Amon, taie deşertul de la nord la sud, lăsând la dreapta mormântul lui Osiris, la stânga lacul Natron şi Fluviul fără Apă, ajunge la templul lui Jupiter după opt zile de marş, face să fie recunoscut ca fiu al acestui zeu, trece din nou prin Alexandria, pe care nu o va mai revedea decât din înălţimea carului său funerar, reia drumul pe care-l făcuse mai înainte, şi, cum Ierusalimul este pe drumul spre Arbella, şi cum Darius îl aştepta la Arbella, el se îndreptă, traversând munţii Ascalonului, către Ierusalim, unde Parmenion îi aminteşte că are un exemplu de dat.

Ierusalimul îl văzuse trecând pe cuceritor împreună cu armata lui, pe la ţărmul mării, asemănător unei trombe. El auzise strigătele Tyrului, văzuse incendiul Gazei şi cum învingătorul îşi continuase drumul, dispărând după Heliopolis, el crezuse că la fel ca şi soarele, cuceritorul se va stinge înspre apus.

Şi iată că dintr-o dată el reapărea, mergând de la apus spre răsărit.

Nu trebuia să se gândească să reziste cu mijloace omeneşti omului care luase Tyrul şi nimicise Gaza. Numai Dumnezeu singur - ca în zilele când soarele s-a oprit sau când cădeau ploi cu pietre - ar fi putut să ajute Ierusalimul.

Marele preot porunci să se facă rugăciuni publice şi aduse sacrificii.

În noaptea următoare, Dumnezeu îi apăru.

„Presăraţi flori pe străzile oraşului, îi zise, deschideţi toate porţile, şi du-te îmbrăcat în veşminte pontificale, împreună cu toţi preoţii şi toţi leviţii, îmbrăcaţi de asemenea cu hainele lor de sărbătoare, înaintea lui Alexandru şi nu te teme de el. În loc de a nimici Ierusalimul, el îl va proteja!"

Jaddus anunţă poporul despre această viziune, şi astfel, în loc să aştepte cu lacrimi, ei aşteptau veseli. Pe când începu să se audă pasul victoriosului care se apropia, marele preot sacrificator, însoţit de toţi preoţii îmbrăcaţi în haine sacerdotale, leviţii în veşminte albe şi tot poporul în costume de sărbătoare, au mers în întâmpinarea lui. Armata distrugătorului şi poporul celor care se roagă temători s-au întâlnit pe drumul Samariei şi al Galileii, într-un loc numit Safa, situat foarte sus, astfel că de acolo se putea vedea templul şi oraşul, acest loc nefiind depărtat de Ierusalim decât cu şapte stadii.

La vederea acestei mulţimi de bărbaţi şi femei cântând imnuri de bucurie, ca în zilele de sărbătoare ale lui Israel, ţinând în mâini frunze de palmieri şi flori; la vederea acestei grupe de preoţi şi leviţi cu veşminte de in, a marelui preot cu efodul lui de aur şi constelaţii de diamante, cu tiara sa împodobită cu o foaie de aur pe care strălucea numele lui Iehova, spre marea uimire a generalilor lui Alexandru şi a armatei sale, care priveau deja templul şi oraşul ca pe o pradă, Alexandru întinde mâna pentru ca toată lumea să se oprească, coboară de pe cal, se apropie singur, salută pe marele preot şi îngenunchind în faţa lui, adoră numele lui Dumnezeu.

Atunci, evreii l-au înconjurat pe cuceritor, copii şi-au întins mâinile lor mici către el, femeile îi aruncau flori iar bărbaţii unindu-şi vocile îi urau multă prosperitate.

Şi leul macedonean, devenit blând şi umil ca mielul care suge în viile din Engadina, atinse mâinile celor mai mici copii, surâse femeilor şi mulţumi bărbaţilor pentru urările pe care i le făceau.

Toată armata, acei regi ai Siriei care îl urmau, precum şi Parmenion, căruia îi spusese „Aminteşte-mi că trebuie să distrug Ierusalimul" îl socoteau nebun.

Parmenion se apropie de el şi îl întrebă:

– Înălţimea ta, cum se face că tu care eşti adorat de lumea întreagă, îl adori pe marele preot al jidovilor?

– Nu pe el îl ador, răspunse Alexandru: cel pe care îl ador este Dumnezeu, al cărui ministru este el.

– Acest Dumnezeu este deci Jupiter, al cărui fiu te-ai declarat când ai fost să-i vizitezi templul din oaza lui Amon?

Alexandru scutură capul.

– Ascultă, îi spuse lui Parmenion.

Apoi, ridicând vocea:

– Şi de asemenea voi toţi, adăugă el, ascultaţi! Pe când eram în Macedonia, şi visam la metodele de a cuceri Asia, mi-a apărut, în vis, un Dumnezeu. El purta acelaşi costum pe care îl are marele preot, numai că fruntea lui strălucea de lumină şi am putut astfel să-i recunosc divinitatea. „Nu te teme de nimic, Alexandre, fiul lui Filip - mi-a spus el - treci cu curaj peste Helespont; eu voi fi în capul armatei tale şi te voi face să cucereşti imperiul Persan". Cu această încredere am plecat şi am fost învingător! Nu fii deci uimit, o Parmenion, nu vă minunaţi nici voi, toţi cei ce mă ascultaţi, că, întâlnind aici pe acest mare preot îmbrăcat în costumul pe care îl purta Dumnezeul lui când mi-a apărut, eu mă înclin înaintea lui şi că eu ador pe Dumnezeul lui; căci, aşa cum văd acum, numai cu ajutorul acestui Dumnezeu necunoscut şi nu cu acela al zeilor noştri, am putut să-l înving pe Darius, pe care îl voi învinge iarăşi şi voi distruge imperiul perşilor!

Şi explicându-şi astfel conduita, lui Parmenion şi regilor Siriei, Alexandru îl îmbrăţişă pe marele sacrificator, intră în oraş pe jos, urcă la templu şi acolo îi oferi jertfă lui Iehova în modul în care i-a arătat marele preot, pentru a fi pe placul Domnului.

Apoi, sacrificiile fiind împlinite, marele preot, deschizând sub ochii regelui Macedoniei cartea lui Daniel la capitolul al VIII-lea, îi citi următoarea prezicere, atât de clară, că nu putea fi vreo îndoială:

„Când eram la castelul din Susa, în ţara lui Elam, am avut o viziune în care mi s-a părut că eram la poarta Ulaiului.

Mi-am ridicat ochii şi am văzut un berbec care era în faţa mlaştinilor. El avea coarnele ridicate, numai că una era mai sus decât cealaltă.

Şi dădea lovituri cu coarnele spre apus, spre miazănoapte şi înspre miazăzi, şi nici un animal nu-i putea rezista, astfel că făcea tot ce vroia, şi a devenit foarte puternic.

În timp ce-l priveam cu luare aminte, am zărit un licorn. El venea dinspre apus, alunecând pe faţa pământului, fără să-l atingă.

El ajunse până la berbecul pe care-l văzusem înaintea mlaştinilor din afara porţilor lui Ulai, şi se asvârli asupra lui cu o mare forţă.

Şi atacându-l cu mare furie, îl străpunse cu lovituri de corn, îl răsturnă la pământ şi îl calcă în picioare, fără ca berbecul să-i poată rezista şi fără ca nimeni să-l scoată din puterea sa.

După care licornul crescu, şi mărindu-se neîncetat, atinse o talie gigantică. Atunci cornul lui s-a rupt în patru bucăţi, şi acele patru bucăţi diferite, se îndreptară către cele patru vânturi ale cerului.

Şi pe când eu, Daniel, căutam să înţeleg această viziune, un înger s-a coborât din cer a venit înspre locul în care eram, şi văzându-l cum răspândea în jur lumină cerească, am căzut cu faţa la pământ, cu inima palpitând şi cu corpul tremurând de teamă.

Atunci el m-a atins şi m-a ridicat în picioare, spunându-mi: «Berbecul pe care l-ai văzut şi care avea coarne dintre care unul era mai sus decât altul, este regele Persiei şi a Medinei, care domneşte în două regate, unul mai mare decât celălalt.

Iar licornul este regele Greciei, şi cele patru coarne care s-au născut din cornul lui rupt, sunt cei patru regi care se vor naşte din neamul lui şi care îi vor urma, fără a avea însă forţa şi puterea lui.

Alexandru asculta cartea sfântă, admirând acest popor ales de Dumnezeu, care în loc să aibă oracole care să explice trecutul sau prezentul, ei au profeţi care prezic viitorul. El îi ceru marelui preot să-i spună ce ar dori să primească de la el.

Şi marele preot răspunse:

– O rege! eu vă rog să permiteţi ca noi să trăim după legea părinţilor noştri, să permiteţi ca jidovii din Babilon şi din Media să poată trăi după legea lor, şi de a ne scuti, la fiecare al şaptelea an de tributul pe care îl vom fi plătit timp de şase ani.

Alexandru, cu o mare bunătate, acordă tot ceea ce a cerut Jaddus, şi adăugă:

– Dacă unii dintre tinerii voştri războinici doresc să vină cu mine şi să servească în armatele mele, le va fi permis să trăiască după religia lor şi să-şi ţină toate obiceiurile.

Mulţi au acceptat şi au primit rang în armata macedoneană.

Trei zile mai târziu, Alexandru a părăsit Ierusalimul, petrecut de mulţumirile marelui sacrificator, ale preoţilor, leviţilor şi întregului popor, care l-au urmărit din ochi cu mare recunoştinţă şi admiraţie. Mult timp se mai auzi răsunetul paşilor săi care se îndreptau spre Eufrat şi Tigru. O pală de vânt dinspre nord-est aduse într-o zi zgomotul bătăliei de la Arbella; se auzi ca un ecou căderea Babilonului şi Susei, se văzu înroşind orizontul arderea Persepolisului. În sfârşit, această rumoare îndepărtată se pierdu dincolo de Ecbatana, în deşerturile Mediei, pe celălalt mal al fluviului Arius...

Şi acum, vreţi să ştiţi cum autorul poemului despre Macabei scrie în zece rânduri istoria lui Alexandru? Ascultaţi şi spuneţi dacă cele douăzeci şi patru de cântece ale Iliadei fac pe fiul lui Thetis şi al

lui Peleu mai mare decât fiul lui Filip şi al Olimpiei „După ce Alexandru, regele Macedoniei, fiul lui Filip, care domnise la început în Grecia, a ieşit din ţara lui Cethim şi după ce îl învinsese pe Darius, regele perşilor şi al mezilor, a purtat multe bătălii, a cucerit cele mai puternice oraşe, a învins şi omorât pe cei mai viteji regi; ajuns până la marginea lumii, s-a îmbogăţit despuind neamurile, iar pământul a tăcut înaintea lui!"

IX IERUSALIM (Urmare)

Unul din acei regi care, după profeţia lui Daniel, îşi tăiaseră regate din imperiul lui Alexandru, se numea Seleucus Nicator sau Seleucus Învingătorul.

Lui i-a fost hărăzită Siria.

Timp de o sută douăzeci şi cinci de ani succesorii săi, care ca şi el, aveau drept capitală Antiohia, au primit de la Ierusalim tribut, în schimbul căruia i-au respectat legislaţia, obiceiurile şi credinţa mozaică.

Aceşti succesori au fost: Antiohus Salvatorul, Antiohus Zeul, Seleucus II, Seleucus III şi Antiohus cel Mare, — căruia i-a urmat Seleucus Filopator şi, în sfârşit, Antiohus IV.

Fiecare dintre aceşti prinţi, după cum se vede, avea un supranume mai mult sau mai puţin meritat. Antiohus IV îl luase pe acela de THEOS EPIPHANES (Dumnezeu prezent).

Posteritatea i-a schimbat acest supranume în acela de EPIMANES care înseamnă *nesimţitul*.

O măritase pe sora sa cu Ptolemeu Philometor şi îi dăduse ca zestre Coele-Siria şi Fenicia.

Sora lui murind, el i-a cerut zestrea înapoi; Ptolemeu nu a vrut să i-o înapoieze. Antiohus strânse atunci o mare armată, cu elefanţi, care de luptă, douăzeci de mii de cavalerişti, o sută de mii de infanterişti şi plecă împotriva Egiptului.

Ptolemeu, bătut în primele ciocniri, îi chemă în ajutor pe Romani. Antiohus, care nu ţinea să se compromită cu fii lupoaicei, ordonă retragere şi, pentru a nu pierde cu totul expediţia sa, se năpusti asupra sărmanului Ierusalim, căruia o sută douăzeci de ani de pace, dacă nu de prosperitate, îi redaseră unele urme din vechea lui splendoare.

El intră plin de orgoliu în templu, luă altarul de aur, sfeşnicul de aur, masa de aur pe care se puneau azimele, toate vasele, toate cupele, toate cădelniţele de aur şi, în sfârşit draperia brodată cu aur şi ornamentele de aur care erau în faţa templului; pe lângă că a ridicat tot aurul, tot argintul, toate vasele preţioase şi toate comorile ascunse pe care le-a găsit, a mai făcut un mare carnaj de oameni, a ridicat un mare număr de captivi şi s-a întors în ţara lui.

A fost un doliu imens în tot Israelul, tot atât de intens ca acela din timpul primei captivităţi.

Prinţii şi bătrânii erau foarte îndureraţi, tinerii, abătuţi, bărbaţii erau înecaţi de plâns, iar femeile, aşezate pe patul lor nupţial, înotau în lacrimi.

Şi n-a fost totul. După doi ani au venit noi mesageri ai regelui. Ei se făcură stăpâni ai fortăreţei şi puseră acolo o garnizoană greacă,

„plasă foarte periculoasă pentru a prinde oameni şi care întindea fără încetare curse celora care veneau să se roage în templu" - zice *Cartea Macabeilor*.

Această fortăreaţă era demonul rău al lui Israel, căci cei care o locuiau vărsau sânge inocent în faţa locului sfânt şi mânjeau cu el până şi sanctuarul, astfel că locuitorii fugiră, iar Ierusalimul, străin cetăţenilor săi, deveni locuinţa străinilor.

Dar nu era încă destul. Antiohus decretă în toate statele ca toate popoarele să constituie un singur popor, şi ca toate credinţele să constituie numai una.

Era interzis, în special evreilor, să ofere jertfe lui Dumnezeu în templu, să sărbătorească Sabatul şi sărbătorile sfinte, şi a ordonat să se ridice temple idolilor, acolo unde era templul Dumnezeului adevărat.

Şi dacă vreunul nu asculta de acest ordin al regelui Antiohus, era expus pedepsei cu moartea.

Erau aduşi ofiţeri din toate ţările pentru a supraveghea oraşul Ierusalim şi a-l pedepsi.

Trăia, pe atunci în acest oraş un om sfânt care se numea Mathatias, Fiul lui Ioan. Era un bătrân de o sută patruzeci de ani.

El avea cinci fii, şi cu aceşti cinci fii, ieşi din Ierusalim şi se retrase pe muntele Modin, situat la trei ore spre apus faţă de oraşul sfânt. Ai săi cinci fii se numeau:

Ioan, supranumit Gaddis,
Simon, supranumit Thasi,
Iuda, Supranumit Macabeul,
Eleazar supranumit Abaron,
Ionathan supranumit Apphus

Şi acolo, în picioare, în-mijlocul celor fugiţi, el striga, cu barba şi cu părul în vânt, asemenea acelor sfinţi profeţi care plângeau odinioară Ierusalimul:

– O, nenorocire! nenorocire mie! Am fost aşadar născut pentru a vedea întristarea poporului meu şi ruina oraşului sfânt? Am fost născut pentru a veni să mă aşez aici, în timp ce Ierusalimul este mânjit, sanctuarul lui în mâinile străinilor, iar templul lui tratat ca un infam? Vasele consacrate gloriei sale au fost capturate, ca şi oamenii, şi duse într-o ţară inamică; bătrânii au fost asasinaţi în pragul caselor lor, iar tinerii oameni au căzut, omorâţi de sabie în mijlocul străzilor. Ce ţară n-a moştenit nimic din regatul tău, o, Ierusalime! şi ce popor nu s-a îmbogăţit luând prăzi de la tine? Toată mărirea ta ţi-a fost furată, şi din liber cum erai, iată-te sclav. Tot ce am avut sfânt, frumos, strălucitor, a fost prăpădit şi profanat de alte ţări. O, Ierusalime! Ierusalime! de ce mai trăim noi dacă tu nu mai trăieşti?

Chiar în acel moment, soldaţii trimişi de regele Antiohus veneau ca să-i constrângă pe acei evrei ce se retrăseseră la Modin, să facă sacrificii idolilor şi să părăsească legea adevăratului Dumnezeu. Văzându-l pe bătrânul care i se părea a fi cel mai considerabil şi mai considerat de toţi, cum şedea în picioare, în mijlocul poporului, înconjurat de cei cinci fii ai săi, comandantul înaintă şi-i zise:

– Mathatias, fii primul la îndeplinirea ordinelor regelui, aşa cum fac toate etniile, aşa cum fac toţi oamenii lui Iuda, cum fac toţi locuitorii rămaşi în Ierusalim, şi vei fi pus, tu şi fiii tăi, în rândul prietenilor regelui şi veţi fi copleşiţi cu aur, glorie şi onoruri.

Dar, ridicând vocea, astfel ca nimeni să nu piardă nici un cuvânt din ceea ce zicea, Mathatias răspunse:

– Când toate naţiunile vor asculta de regele Antiohus, când toţi cei ai lui Israel vor fi părăsit cultul părinţilor lor pentru a urma ordonanţele date de rege, când toţi cei rămaşi la Ierusalim vor îngenunchea în faţa idolilor, chiar şi atunci fraţii mei, copiii mei şi cu mine nu vom recunoaşte niciodată un alt Dumnezeu decât pe Iehova!

Şi cum un evreu, înspăimântat, fără îndoială, de atitudinea ameninţătoare pe care o luaseră soldaţii greci la vorbele lui, se îndrepta spre altarul falşilor zei pentru a face sacrificiu, Mathatias smulse o sabie din mâinile unui soldat, şi-l omorî pe evreu.

Apoi, cum ofiţerul se apropia ca să-l aresteze, el se repezi la ofiţer şi-l ucise.

Atunci, soldaţii se dădură înapoi.

Cu piciorul, Mathatias răsturnă altarul.

Şi, ridicând deasupra tuturor capelelor spada sa roşie de sânge:

– Cine este zelos întru credinţă, şi vrea să rămână neclintit în unirea cu Dumnezeu, să mă urmeze! strigă el.

A fugit apoi în munţi, împreună cu cei cinci fii abandonându-şi casele, şi toată averea pe care o avea în oraş.

Şi toţi cei cu sufletul credincios, oamenii doritori să trăiască după lege şi dreptate, au plecat cu el.

Atunci a început acea magnifică epopee a celor cinci fraţi ce aveau un nume predestinat: *Macabeii*, ceea ce în ebraică înseamnă *cel care loveşte*, iar în greceşte, *cel care luptă*.

Soldaţii i-au urmărit pe cei fugiţi, şi ajungând o ceată de bărbaţi, femei şi copii, cu toate că aceştia erau înarmaţi, cu toate că ar fi putut să fugă, fiind însă ziua de Sabat, ei nu au vrut nici să fugă şi nici să se apere.

Şi-au zis numai între ei: „Fraţilor, să murim cu sufletul curat". Şi ziseră ucigaşilor lor: „Cerul şi pământul să fie martori că ne omorâţi pe nedrept".

Apoi îşi întinseră gâturile, ca victime, şi fură omorâţi împreună cu femeile, copiii şi vitele lor.

O mie de persoane au pierit în acea zi!

Dar sângele lor vărsat strigă cerând răzbunare şi strigătul fu auzit de tot Israelul.

Assideenii, care erau cei mai viteji dintre evrei, luară armele primii, şi veniră la Mathatias.

Toţi cei ce erau ameninţaţi, toţi cei care fugeau, au venit de asemenea, ca să mărească trupa lui Mathatias şi a celor cinci fii ai săi.

Şi când şi-au format o armată, au căzut asupra trădătorilor, asupra renegaţilor şi au făcut un adevărat măcel. Puţinii, care au scăpat de sabie, au fugit în alte provincii.

Stăpâni ai Ierusalimului şi a întregului Israel, Mathatias şi cei cinci fii ai săi au mers de la miazănoapte la miazăzi, de la răsărit la apus, sfărâmând toate altarele zeilor străini.

Într-o zi, bătrânul se opri din drum: el simţea că va muri.

I-a chemat pe cei cinci fii ai săi în jurul patului şi le-a spus:

– Copiii mei, ar fi o greşeală să credeţi că domnia trufiei a trecut. Dimpotrivă, iată venind un timp al pedepsei şi al ruinelor, al indignării şi al mâniei. Rămâneţi deci tari în credinţă şi închinaţi-vă viaţa unirii pe care părinţii voştri au făcut-o cu Dumnezeu. Amintiţi-vă de lucrările înaintaşilor voştri; fiţi credincioşi şi veţi fi mari, puternici şi plini de glorie ca ei! Îl vedeţi aici pe Simon, fratele vostru: el este om de încredere; ascultaţi-l întotdeauna; când eu nu voi mai fi, el va fi părintele vostru. Iată apoi pe Iuda Macabeul: el a fost puternic şi viteaz în tinereţea sa; când nu voi mai fi, el să fie generalul vostru.

După aceste cuvinte, el îi binecuvântă şi ajungându-l moartea, se reuni cu părinţii săi.

A murit la vârsta de o sută patruzeci şi şase de ani şi a fost înmormântat la Modin, în locul unde erau şi strămoşii lui. Întregul Israel l-a plâns şi a păstrat doliu mare cu ocazia morţii sale.

Cu începere din acest moment, după cum a decis Mathatias, Simon a devenit capul, iar Iuda, braţul.

Atunci a început lupta: o luptă îndelungată, îndârjită, pe viaţă şi pe moarte!

Apollonius, care comanda pentru Antiohus în Iudeea, a strâns mai întâi toate trupele pe care le avea, şi ieşi din Samaria cu o armată puternică.

Iuda l-a întâmpinat, i-a sfărâmat armata, l-a ucis, i-a luat sabia, şi de atunci nu a mai vrut să aibă vreo alta.

În acel timp Seron, care era un alt general al armatei lui Antiohus, şi care comanda în Siria de Jos, şi-a strâns o armată considerabilă şi avansă până la Bethoron. El avea în suita sa negustori de sclavi care trebuiau, din preţul evreilor ce li se vindea să plătească romanilor tributul regelui Antiohus.

Iuda nu-l lăsă pe Seron să meargă prea departe.

Când se găseau în faţa duşmanilor, soldaţii îi atraseră atenţia că aceştia erau de douăzeci de ori mai numeroşi decât ei.

Iuda le răspunse:

– Dacă Dumnezeu din cer vrea să ne salveze, pentru El nu este diferenţă între un număr mare şi unul mic.

Şi se aruncă asupra lui Seron şi asupra armatei sale. Armata intră în derută, iar Seron ajunse cu mare greutate la ţărmul mării şi fugi spre Antiohia într-o barcă.

La fel s-a întâmplat cu alte trei armate pe care Antiohus le-a trimis împotriva lui Iuda. Acesta din urmă a ucis trei mii din oamenii lui Gorgias, cinci mii din ai lui Lysias şi opt mii din cei ai lui Timotei.

Antiohus a murit de furie!

I-a urmat Eupator, fiul lui.

Noul rege hotărî să termine dintr-o singură lovitură cu acest pumn de credincioşi, pe care îi numea bandiţi.

El strânse o armată de o sută de mii de pedestraşi, douăzeci de mii de cavalerişti, şi treizeci şi doi de elefanţi. Fiecare elefant, condus de câte un indian, purta un turn de lemn, conţinând treizeci şi doi de soldaţi.

Regele, în fruntea acestei armate de o sută douăzeci şi una de mii de oameni, avansă către Ierusalim.

Toată această mulţime era înspăimântătoare de văzut, cu trâmbiţele sunând, elefanţii mugind, caii nechezând...

Cavaleria mergea pe cele două aripi pentru a însufleţi infanteria cu sunete de trompetă. O parte a armatei, mergea de-a lungul munţilor, în timp ce cealaltă trecea prin câmpie; şi când soarele cădea pe scuturile de aur şi bronz, răspândea pe colinele învecinate o asemenea fulgerare încât străluceau ca nişte lămpi aprinse.

Locuitorii satelor fugeau speriaţi din faţa acestei mări de soldaţi, fiii îi duceau pe bătrâni, femeile îşi târau copiii după ele; bărbaţii chiar se salvau primii, atât era de teribilă larma făcută de marşul a o sută de mii de infanterişti şi de douăzeci de mii de călăreţi, atât erau de înspăimântătoare ţipetele elefanţilor!

Iuda Macabeul înfruntă inamicul.

Ciocnirea fu teribilă: şase sute de oameni din armata lui Eupator au fost culcaţi la pământ din primul şoc, şi nu se mai ridicară.

Un tânăr, numit Eleazar, văzând un elefant enorm, cuirasat în întregime, pe flancuri acoperit cu armoriile regelui, crezu că îl ducea pe Antiohus Eupator, şi, pentru a termina războiul dintr-o lovitură, şi a-şi câştiga un nume nepieritor, omorând în dreapta şi în stânga, ajunse până la monstru, alunecă sub el şi îi înfipse sabia în măruntaie. Elefantul se prăbuşi, împreună cu turnul cu treizeci şi doi de oameni pe care-i purta, şi îl zdrobi în cădere.

Dar, cu toate faptele minunate, Iuda a trebuit să se retragă din faţa inamicului. Era prima dată când părăsea câmpul de luptă.

Antiohus Eupator îşi continuă drumul către Ierusalim.

Iuda şi ai săi se închisese în fortăreaţa Sionului.

Antiohus l-a asediat acolo.

Asediul a fost îndelungat. Antiohus alcătui o mulţime de instrumente de război, un mare număr de maşini care lansau pietre, săgeţi, foc.

Asediaţii răspunseră cu alte maşini, împotriva maşinilor.

Poate că s-ar fi ajuns la Sion ca şi la Troia şi poate că Antiohus ar fi rămas şi el nouă ani sub zidurile oraşului sfânt, dacă două circumstanţe nu l-ar fi făcut să ridice asediul.

Erau în anul Sabatului, — căci evreii aveau anul lor, aşa cum aveau ziua lor de repaus; — nu se lucra pământul, nu se semăna şi în consecinţă nu erau alte produse ale pământului, decât acelea care cresc singure.

Foametea se răspândi în armata lui Antiohus.

Pe de altă parte, izbucni o revoltă în Antiohia.

Regele încheie o pace rapidă cu Iuda, luă drumul regatului său, şi, reintrând în capitală, fu ucis împreună cu Lusias de către Demetrius, fiul lui Seleucus, care fusese înlăturat de la tron cu forţa şi care se întorcea cu forţă.

Demetrius a schimbat politica: în loc de a impune evreilor pe zeii greu, fenicieni şi egipteni, el le-a lăsat religia lor, dar a vrut să le numească un mare preot vândut intereselor sale.

Acest mare preot se folosea pe Dumnezeu pentru a influenţa poporul în folosul lui Demetrius. Nelegiuitul se numea Alcim.

Dar Iuda Macabeul era treaz; el strigă: „Vino, Israele!" şi armata, împrăştiată după pace, s-a reunit la prima lui chemare.

Atunci Demetrius l-a chemat pe Nicanor, unul dintre principalii nobili de la curtea sa, şi i-a zis:

– Ia o armată şi du-te să distrugi acest popor!

Iuda, fidel tradiţiei victoriilor sale, nu l-a mai aşteptat pe Nicanor ci îi ieşi în întâmpinare, îl întâlni la Cafarsalama, îl bătu şi-i ucise cinci mii de oameni.

Nicanor după înfrângere, îşi regrupa armata, încă de trei ori mai numeroasă decât aceea care îl bătuse, şi cum aştepta încă o armată din Siria, îşi aşeză tabăra în apropierea aceluiaşi Bethoron unde fusese înfrânt Lysias.

Iuda s-a dus la Bethoron.

Bătălia a avut loc în cea de treisprezecea zi a lunii adar. Armata lui Nicanor a fost bătută şi Nicanor ucis.

Soldaţii lui Demetrius, văzându-şi generalul mort, şi-au aruncat armele şi au întins-o la fugă.

Dar oamenii lui Iuda i-au urmărit de la Adezer, până la Gazara, sunând din trâmbiţe pentru a anunţa oraşelor şi satelor Israelului înfrângerea duşmanului. Atunci toţi bărbaţii satelor şi oraşelor, toţi copii şi toţi bătrânii, putând deja sau mai putând, încă să poarte o armă, au ieşit în numele Domnului şi au luat parte la ruina acelei superbe armate.

Toţi soldaţii lui Demetrius au fost doborâţi pe pământul lut Israel şi nici unul n-a scăpat.

Învingătorii au tăiat capul şi mâna dreaptă a lui Nicanor şi le-au bătut în cuie pe un stâlp expus în Ierusalim.

S-a decis că a treisprezecea zi a lunii *adar*, lună când se dusese bătălia, să fie consacrată în viitor ca una din marile sărbători ale lui Israel.

Dar bravii apărători ai libertăţilor religioase şi politice din Iudeea, se epuizau în lupte: fiecare bătălie ducea la pierderea celui mai curat sânge, fiecare victorie le reducea bătăile inimii.

Atunci Iuda Macabeul a auzit vorbindu-se despre un popor care, născut în luptă, crescuse în război. Un popor care, în Orient, supusese pe Galaţi şi îi făcuse tributarii săi, care în Occident invadase Spania şi-i luase minele de aur, argint şi plumb. Un popor care supusese regi foarte depărtaţi de el, care distrusese armate venite să-l atace, de la capătul lumii, îi învinsese pe Filip şi Perseu, regele Cetheenilor, şi care după ce a înfrânt pe deplin pe Antiohus cel Mare, regele Asiei, — acel care îl atacase cu o armată puternică, o sută douăzeci de elefanţi, un mare număr de cavaleri, care şi căruţe, — îl prinsese viu pe acelaşi Antiohus şi nu l-a eliberat decât în schimb cu ostateci şi impunând un tribut lui şi succesorilor săi. Un popor care a pus stăpânire pe ţările perşilor, mezilor şi lydienilor şi pe care le-au dăruit unuia dintre aliaţii lui, regele Eumene. I se mai spusese lui Iuda că cei din Grecia — adică cei de un neam cu Alexandru pe care-l văzuseră trecând, o sută cincizeci de ani mai înainte prin Ierusalim în măreţia gloriei şi cu maiestatea cuceritorului, — voiseră să meargă împotriva acestui popor pentru a-l distruge, dar că el s-a mulţumit să trimită contra grecilor un singur general şi o singură armată, şi că acel general i-a învins, i-a risipit, le-a pus foc oraşelor, le-a distrus întăriturile şi le-au dus femeile şi copii în captivitate. În sfârşit, era sigur că acest popor a ruinat, a supus, a capturat toate imperiile şi oraşele ce i-au rezistat.

Dar se afirma că acest popor îşi ţinea cu religiozitate cuvântul, rămânea fidel alianţelor încheiate şi avea de asemenea o mână fermă atât pentru a-şi menţine amicii cât şi pentru a-şi distruge duşmanii.

Acest popor se numea poporul roman.

Iuda Macabeul, auzind despre toate acestea, a ales pe Eupolemus, fiul lui Ioan, şi pe Iason, fiul lui Eleazar, amândoi nepoţii săi, şi i-a trimis la Roma pentru a face alianţă cu romanii.

Ce era totuşi în realitate acest popor care se releva astfel Iudeei ca un aliat, ca un sprijin, ca un salvator şi care trebuia să-i devină îndată şi stăpân?

O vom spune în două cuvinte.

S-a văzut, că în lumea lui David, el nu conta încă.

Patru sute treizeci şi doi de ani după căderea Troiei, două sute cincizeci de ani după moartea lui Solomon, cam prin timpul naşterii lui Isaia, la începutul celei de a VII-a olimpiade, în primul an din guvernământul decenal al Arhontelui Atenei, Charops, — Numitor, regele Albanilor dăduse celor doi nepoţi ai săi Romulus şi Remus, bastarzi ai fiicei sale Rhea-Sylvia, părăsiţi pe malul unui râu, alăptaţi de o lupoaică într-o pădure pustie, regăsiţi în acea pădure de un păstor care-şi căuta un berbec pe care i-l furase lupoaica; - Numitor, deci, le dăduse celor doi nepoţi ţinutul în care fuseseră crescuţi. Ei au plecat din Alba-Longa cu o ceată de tâlhari.

Cei doi fraţi şi ceata lor au coborât de pe muntele Albano şi s-au oprit pe o colină, cea mai înaltă în mijlocul altor şase, pe versantul căreia se întindea pădurea în care îi hrănise lupoaica.

La poalele acestui munte, la liziera pădurii, curgea un pârâiaş, denumit fântâna Juturna.

Mai departe, între două coline fără nume curgea un fluviu care se numea Tibru.

Ajunşi în vârful acestei coline mai ridicate decât celelalte, cei doi fraţi începură să se certe asupra locului unde vor fonda oraşul lor. Fără a ţine seama de obiecţiile fratelui său, Romulus şi-a trasat incinta.

Frumoasă limită şi foarte respectabilă! a zis Remus sărind peste linia trasată.

Fratele lui l-a omorât, făcându-l să plătească puţin cam scump gluma. Câţiva din partizanii lui Remus s-au întors la Alba-Longa să-i anunţe ştirea lui Numitor. Trei mii de albani au rămas totuşi cu Romulus, fără să se sinchisească de faptul că ţineau partea unui fratricid.

Nici zeii nu s-au supărat, căci augurii au fost favorabili. Romulus a înjugat un bou şi o vacă la un plug, a trasat o brazdă în jurul muntelui şi lovind cu fierul plugului un cap de om pe care l-a scos din pământ, zise:

– Fortăreaţa mea se va numi Capitoliu, iar oraşul, Roma.

Capitoliul vine de la *caput* care înseamnă *cap*; *Roma* de la Ruma care înseamnă *ţâţă*.

Titlu, după cum se vede, de două ori simbolic: Roma trebuie să fie capul lumii şi sânul de unde să sugă credinţa.

Apoi, cum nimeni nu s-a mai opus voinţei sale Romulus a fixat o zi pentru a oferi zeilor un sacrificiu de îmbunare. În ziua hotărâtă, el a

făcut sacrificiul, şi a ordonat tuturor să facă la fel, fiecare după mijloacele sale. Pe urmă a aprins un foc mare, peste care a sărit primul prin flăcări, pentru a se purifica. Toţi l-au imitat.

În acel moment doisprezece vulturi au trecut pe deasupra fondatorului; ei veneau dinspre orient, către occident.

– Eu promit oraşului meu douăsprezece secole de regalitate! a zis Romulus.

Şi într-adevăr, de la Romulus la August s-au scurs douăsprezece secole.

Când Iuda Macabeul i-a trimis ambasadori, Roma abia împlinise jumătate din acest şir.

Să vedem acum în ce stadiu era ea pe atunci în privinţa cuceririi lumii şi a întâietăţii în Univers.

Romulus a făcut recensământul armatei sale şi a găsit că are pe lângă el trei mii de oameni, pedestraşi şi trei sute de cavaleri.

Acesta este nucleul poporului roman.

El i-a împărţit în trei corpuri pe care le-a numit *tribus* şi a numit în fruntea fiecăruia câte un şef cu numele de *tribun*; a împărţit aceste trei corpuri în câte treizeci de părţi denumite *curii*, le-a desemnat şefi *curioni*, a mai subîmpărţit din nou fiecare curie în zece corpuri pe care el le-a denumit *decurii*, ai căror şefi sunt *decurionii*.

Sânt deci trei tribuni, treizeci de curioni şi trei sute de decurioni.

Oamenii fiind împărţiţi, el trecu la partajarea pământurilor, rezervând mai întâi partea zeilor şi pentru lucrările publice, iar cu restul a făcut treizeci de părţi egale pe care le-a distribuit celor treizeci de curii.

Apoi a trecut la funcţii şi onoruri.

Alegând pe cei mai bravi şi mai instruiţi dintre supuşii lui, i-a numit *patricieni*.

Restul, gloata, mulţimea, constituia *plebea*.

Cât despre Romulus, el este regele.

Patricienii vor avea grijă de cult şi de zei, vor împărţi dreptatea şi-l vor ajuta pe rege la guvernare.

Plebeii vor îndeplini munci inferioare: ei vor practica agricultura, vor întreţine turmele şi vor efectua diverse meserii.

Patricienii se convoacă prin crainici iar plebeii cu sunete de trompetă.

Regele îşi rezervă sacrificarea suverană, păstrarea legilor şi a obiceiurilor ţării, privilegiul de a veghea la respectarea exactă a dreptului natural şi a dreptului civil. El îşi rezervă redactarea tratatelor şi a convenţiilor, judecarea marilor crime, dreptul de a aduna poporul, de a convoca Senatul, de a-şi spune primul părerea, de a executa deciziile. Îşi mai rezervă, în sfârşit, comanda armatei şi autoritatea

supremă, în caz de război. El reunea deci puterea religioasă cu puterea militară, puterea legislativă cu puterea executivă.

Fiind alăptat de lupoaică, şi-a făcut după cum se vede, partea leului.

Acestea au fost bazele guvernării Romei.

Puterile fiind astfel stabilite şi sarcinile distribuite, când fiecare îşi recunoştea drepturile şi îndatoririle, Romulus s-a ocupat de mărirea regatului şi de creşterea populaţiei.

În acest scop el a dictat trei legi:

Prima, interzicea părinţilor să-şi omoare copiii înainte ca ei să fi împlinit trei ani, în afară de faptul că ar fi fost schilozi şi monstruoşi la naştere. În acest caz, trebuiau să fie văzuţi de cinci vecini, şi după sfatul acestora, îi dădeau morţii sau îi lăsau să trăiască.

A doua, acorda azil popoarelor nemulţumite de guvernanţii lor.

În josul Capitoliului se întindea pădurea Lupoaicei. Romulus a consacrat pădurea, a construit acolo un templu şi a făcut un loc de azil pentru toate persoanele libere.

A treia, interzicea trecerea prin ascuţişul sabiei a tineretului oraşelor învinse, ordinul de a nu vinde şi de a nu lăsa în paragină pământurile cucerite, ci de a declara cucerirea drept colonie romană, şi, ca atare, să participe la avantajele rezervate poporului Roman.

Acest guvernământ a durat până în momentul când Brutus i-a izgonit pe regi, adică până în anul 243 de la fondarea Romei.

Brutus era contemporan cu Ezechiel.

Atunci, noua ordine a lucrurilor a luat numele de republică. O schimbare uşoară s-a produs în formă, dar fondul a rămas mereu acelaşi. Puterea, reunită mai înainte în mâinile unui rege, este acum împărţită între doi magistraţi, şi, din viageră cum fusese, devine anuală. Noii şefi se numesc *consuli* şi datorită acestui nume introdus în limbajul politic al Romei, ei sunt avertizaţi să nu facă nimic fără să consulte poporul.

Pe lângă această consultare — de care ei vor şti cum să se debaraseze - consulii moşteneau nu numai autoritatea regală, dar chiar şi aparatul puterii suverane. Aparatul consta dintr-o trupă de doisprezece lictori mergând întotdeauna înaintea consulului într-un singur şir, înarmaţi cu simple crengi de mesteacăn, peste care vor adăuga o secure atunci când magistratul iese din Roma.

Brutus şi Collatin sunt primii consuli Romani.

Prima şi cea mai mare sarcină a Romei este la început expulzarea elementului etrusc care se infiltrase în ea cu Tarquinius; vin apoi certurile între patricieni şi plebei, certuri de care au profitat oequii şi volscii pentru a duce o luptă pe viaţă şi pe moarte cu Roma. În sfârşit, cu toată existenţa tribunalului şi cu abuzurile lui repetate, cu tot decemviratul şi crimele sale, în pofida tribunatului militar,

adoptat, abandonat, reluat iar, opera de cucerire începe. La fel ca şi copii care au scăpat de bolile primei vârste, şi care se răzbună pe acest timp de stagnare printr-o creştere rapidă şi devin robuşti la adolescenţă, Roma, abia debarasată de disensiunile civile, întreprinde, opera ei de cuceriri. După ce şi-a apropiat pe latini şi hernici, ea supune pe volsci, îi ia pe veli, aruncă pe galii de la poalele Capitoliului, cu mâna lui Manlius, şi îi goneşte din Roma cu spada lui Camillius. Galii fiind alungaţi, cu aceeaşi spadă moştenită de Papirius Cursor, Roma începe războiul samnitic ce va cuprinde Italia de la vârful Regium până în Etruria. Chiar Tarentul va sucomba, în pofida lui Pyrus şi a Epiroţilor săi, ca şi Etruria cu toată opunerea lui Ovius Paccius şi a samniţilor lui, a lui Brenn şi a galilor. Astfel, aproape în acelaşi timp când Alexandru moare la Babilon, Roma este sau devine stăpâna Italiei.

Atunci încep războaiele şi victoriile din afara teritoriului italian, pe care ea l-a cucerit cu atâta trudă. Duilius îi reuneşte Sardinia, Corsica şi Sicilia; Scipio, Spania; Paul-Emilius, Macedonia; Sextius, Galia Transalpină. Acolo, Roma face o haltă, căci, traversând această Galie Transalpină, apare, coborând din Alpi, un inamic teribil căruia ea îi învaţă numele, în acelaşi timp în care el îi face trei răni aproape mortale. Numele duşmanului este Hanibal; cele trei răni sunt Trebia, Trasimene şi Canne. Dar destinul Romei este în mâna lui Dumnezeu. Eroul cartaginez este abandonat de Cartagina şi totuşi, aşa abandonat cum este, el luptă zece ani contra tuturor armatelor romane şi împotriva întregului popor roman, nu părăseşte Italia decât când Scipione duce pe cealaltă parte a mării război Cartaginei, dă şi pierde lupta de la Zama, se refugiază la Prusias şi acolo se otrăveşte, pentru a nu cădea viu în mâinile Romei, cam în acelaşi timp când Mathatias, tatăl Macabeilor, refuză să sacrifice idolilor şi cheamă la libertate poporul evreu.

Atunci, scăpată de duşmanul său, Roma îşi continuă cuceririle.

Un moment ea s-a găsit între două lumi, ezitând către care dintre ele să meargă: Occidentul, sărac, războinic, barbar, dar plin de sevă şi de viitor; Orientul, strălucind de artă şi civilizaţie, dar slab, lâncezind, corupt. Se vor trimite doi consuli şi două armate consulare împotriva a două popoare ignorate, necunoscute imperceptibile: boienii şi insubrienii. Roma, cu spatele sprijinit pe Apenini, şi-a încordat toate forţele pentru a-i respinge cu câteva leghe, deşi două legiuni şi un general au fost suficiente pentru a merge împotriva lui Antiohus. Roma îl va atinge cu degetul, şi colosul cu picioare de argilă se va nărui.

Într-adevăr, lumea orientală, lumea alexandrină, dacă vreţi, merita să se sfârşească: acolo sperjurul şi omorul erau curente. Exista la Naxos, un altar al nelegiuirii şi altul al nedreptăţii. Incestul trecuse

în viaţa obişnuită: regii Egiptului, ca şi Osiris se căsătoreau cu surorile lor şi ca şi Osiris prin aceasta îşi pierdeau virilitatea. Cele treizeci şi trei de mii de oraşe ale Egiptului grec nu erau în realitate decât un corp sărăcăcios şi slab, o suită de sate sărmane coborând de-a lungul cataractelor, pentru a ajunge să se lipească la un cap monstruos, Alexandria. Imperiul Seleucizilor, plin de regi care se supranumeau cel Mare, Fulgerul, Învingătorul de eroi, — se sfâşia cu mâinile proprii. Antiohia şi Seleucia, aceste două surori grecoaice, se războiau între ele atât de îndârjit ca şi acei fraţi greci care se numeau Eteocle şi Polinice. Toţi aceşti prinţi mizerabili, Iagizi, Seleucizi, nu se susţineau decât cu ajutorul oamenilor din nord pe care-i aduceau din Grecia, şi care se dovedeau energici sub cerul Asiei, Siriei, şi Egiptului. Roma le-a interzis într-o zi acest aflux de carne vie şi viguroasă, această infuzare de sânge tânăr şi războinic şi, dintr-o dată, ea a tăiat puterea monarhiilor siriene şi asiriene.

Filip al V-lea al Macedoniei rezistase mai mult timp deoarece el era fortificat înapoia unor munţi inaccesibili şi avea ca avangardă pe aceia ce fuseseră consideraţi până atunci ca primii soldaţi ai lumii: infanteriştii Epirului, cavaleriştii Thesaliei. El deţinea *obstacolele Greciei*, aşa cum zicea Antipater, adică locurile: Elateea, Calcis, Corintul şi Orhomene. El poseda Grecia întreagă ca arsenal, ca grânar, ca tezaur, dar era un cap proscris, un inamic ce trebuia distrus, din moment ce se aliase cu Hannibal!

Roma i l-a trimis pe Flaminius, adică o vulpe în pielea unui leu. Flaminius intrase în Grecia dând strângeri de mâini deputaţilor veniţi în întâmpinarea sa, îmbrăţişând pe ambasadorii trimişi înaintea lui şi purtându-se prietenos cu toţi, până ce a căpătat ghizi pentru a străbate defileul Antigonei, care constituia poarta Macedoniei. Când a ajuns însă, de cealaltă parte a trecătorii, a scos sabia şi l-a zdrobit pe Filip în bătălia de la Cynocephales.

Filip a semnat pacea şi odată cu aceasta, a abandonat orice pretenţie asupra Greciei.

Aceste victorii miraculoase, despre care Iuda Macabeul auzise vorbindu-se, l-au determinat să-i trimită pe Eupolemus şi pe Iason la poporul roman, cu titluri şi puteri de ambasadori.

Cei doi trimişi au plecat deci, au sosit la Roma şi au fost introduşi în Senat.

Ei s-au înclinat şi au zis:

– Iluştri Seniori, Iuda Macabeul, fraţii săi şi poporul evreu ne-au trimis să facem alianţă cu voi, pentru ca voi să ne puneţi în rândul prietenilor voştri.

Alocuţiunea era scurtă, ceea ce plăcea mult Romei, astfel că propunerea a fost primită. Iată înscrisul pe care Senatul a pus să fie gravat pe table de aramă, şi pe care ambasadorii le-au dus la

Ierusalim, ca să rămână acolo ca o mărturie a păcii şi a alianţei pe care Roma o încheiase cu Iudeea:

„*Bunăstarea să copleşească întotdeauna pe Romani şi poporul Evreu, pe pământ şi pe mare, iar sabia duşmanului să stea departe de ei!*

Dacă s-ar face un război Romanilor sau aliaţilor lor pe tot cuprinsul dominaţiei lor, Evreii îi vor ajuta cu toată bunăvoinţa, după puterile lor şi romanii vor face la fel, dacă ar surveni un război contra Evreilor".

Acesta este tratatul pe care romanii l-au încheiat cu evreii. Şi pentru relele pe care regele Demetrius le făcuse poporului evreiesc, Senatul i-a scris cu aceşti termeni:

„*Pentru ce împovăraţi cu un jug atât de apăsător pe evrei care sunt prietenii şi aliaţii noştri? Să ştiţi, că dacă ei revin să se plângă, noi le vom face deplină dreptate şi vă vom ataca pe mare şi pe pământ*".

Dar când ambasadorii s-au întors în Iudeea, l-au găsit pe Iuda mort şi Ierusalimul capturat!

Demetrius trimisese contra, lor o a doua armată, compusă din douăzeci de mii de pedestraşi şi două mii de cai, care-şi instalase tabăra la Bereea.

Iuda mersese în întâmpinarea ei şi campase la Laisa. Dar, a doua zi, când cele două armate se întâlniră, cea mai mare parte din oamenii lui Iuda Macabeul a fost cuprinsă de o mare spaimă, astfel că ei îl abandonară.

Iuda rămase cu numai opt sute de soldaţi, dar aceştia erau cei mai puternici. Şi chiar ei, au pornit la atac.

Ei s-au năpustit asupra aripei drepte, legiunea macedoneană, şi o sparseră, pe când celelalte corpuri greceşti nu îndrăzneau să dea ajutor aripei drepte, temându-se că nu au de-a face decât cu o avangardă, care aştepta restul armatei.

Când şi-au dat seama însă că era numai Iuda cu cei opt sute de oameni ai săi, armata greacă se închise în jurul lor şi îi copleşi. Au fost astfel omorâţi cu toţii.

Roma auzi zvonul căderii noului ei aliat, fără a se îndoi că era_un alt Ahile care cădea, un alt Leonida care murea. Ea şi-a reluat drumul, şi-a continuat destinul norocos.

Scipion Emilianus a terminat să-i cucerească întregul litoral al Africii; Pompeius, Siria şi Pontul; Marius, Numidia; Iulius Cezar, Galia şi Anglia. În sfârşit, a moştenit Bithinia de la Nicomede, Pergamul de la Attalus şi Libia de la Appion. Atunci, devine stăpâna, suverana absolută a acestui mare lac denumit Mediterana, bazin minunat, unic, providenţial, făcut pentru civilizaţia tuturor timpurilor, pentru folosinţa tuturor ţărilor. Oglindă în care s-au reflectat pe rând, Canopele, Tyrul,

Sidonul, Cartagina, Alexandria, Atena, Tarentul, Sybaris, Regium, Siracuza, Selinonte, Massilia şi în care Roma, la rândul ei, se reflecta maiestuoasă, puternică şi invincibilă, în jurul acestui lac, la distanţă de câteva zile, sunt grupate sub mâna sa singurele trei părţi cunoscute ale lumii: Europa, Africa şi Asia. Graţie acestui lac ea poate merge la toţi şi peste tot: pe Ron, în inima Galiei, prin Eridan, în inima Italiei; prin Tago, în inima Spaniei; prin strâmtoarea Cadiz, în marea cea mare şi la insulele Cassiteride; în sfârşit prin strâmtoarea lui Sestos, la Pontul Euxin, adică în Tartaria; prin Marea Roşie, în India, la Tibet, la Oceanul Pacific, adică la imensitate; pe Nil, la Memfis, la Elefantina, în Etiopia, în deşert, adică în necunoscut!

Atunci se opreşte speriată ea însăşi şi aşteaptă. Ce aşteaptă oare?

Când trebuie să se nască un eliberator, popoarele au un presentiment şi Pământul, această mamă comună tuturor, tresaltă până în fundul măruntaielor sale, orizonturile se luminează şi se auresc ca la răsăritul soarelui, oamenii caută din ochi punctul unde trebuie să aibă loc apariţia.

Roma, ca şi restul universului, îl aştepta pe acest Dumnezeu prezis de Daniel şi anunţat de Virgiliu, acest Dumnezeu căruia ea îi ridicase dinainte un altar, sub numele de Dumnezeu necunoscut — *Deo-ignoto*.

Dar, cine va fi acest Dumnezeu? De unde se va naşte el?

Vechea tradiţie a lumii spune că genul uman, căzut prin femeie, va avea un mântuitor născut de o fecioară.

În Tibet, în Japonia, zeul Fo, însărcinat cu salvarea omenirii, îşi va alege leagănul în sânul unei fecioare tinere.

În China o fecioară fecundată de o floare va aduce pe lume un fiu, care va fi regele universului.

În pădurile Bretaniei şi ale Germaniei, unde s-au refugiat naţiunile ce abia îşi trag răsuflarea, Druizii aşteaptă un salvator născut de o fecioară.

În sfârşit Scripturile anunţă că un Mesia se va naşte din pântecul unei fecioare, şi că aceasta va fi curată ca razele aurorei.

Toate aceste popoare au gândit că ar trebui un sân virginal pentru a face Dumnezeului viitorului un loc demn de el.

Dar, unde se va naşte acest Dumnezeu?

Popoare, priviţi către Ierusalim!

X OMUL CU ULCIORUL CU APĂ

Pentru ca cititorul să ne poată urmări, după o mie opt sute de ani, prin ocolişurile unui oraş pe care nu îl cunoaşte, povestirea marilor evenimente cărora, la rândul nostru, îi vom fi umil istoric,

trebuie să ne permită să-i spunem în câteva cuvinte, ce era acest Ierusalim, ale cărui vicisitudini le arătăm, în timpul celui de al nouăsprezecelea an al domniei lui Tiberius, sub guvernământul lui Ponţiu-Pilat, al şaselea procurator impus Iudeei de către dominaţia romană, Irod Antipa fiind tetrarhul Galileii şi Caiafa fiind marele preot al anului.

Zidurile lui Nehemia îl înconjurau mereu, cu centura lor de piatră. Ele formau un circuit de treizeci şi trei de stadii, ce corespund la o leghe a măsurilor noastre moderne şi erau apărate de treisprezece turnuri, străpunse de douăsprezece porţi, deschise pe cele patru laturi ale lor.

Patru se deschideau pe faţa orientală a acelor ziduri care se întindeau de-a lungul văii lui Iosafat, ridicându-se în faţa muntelui Măslinilor, de care erau despărţite prin torentul Cedronului.

Aceste patru porţi erau: Poarta Gunoaielor, Poarta Văii, Poarta Aurită şi Poarta Apelor .

Prima se deschidea spre Fântâna Dragonului, denumită astfel după dragonul de bronz care era deasupra ei şi care arunca apă prin bot.

A doua se ridica în direcţia satului Ghetsimani unde se găseau teascuri de ulei în mare număr, şi care îşi luase numele de la ele.

A treia şi a patra dădeau spre un pod aruncat peste Cedron, dincolo de care drumul se bifurca, mergând, cu ramura sa dreaptă la Engaddi şi la Marea Moartă, iar cu ramura din stânga la Iordan şi la Iexihorn.

Două porţi se deschideau pe faţa meridională dominând torentul Gihonului; erau Poarta Grădinilor Regelui, care constituia ieşirea din citadelă, şi Poarta Marelui Preot, care forma ieşirea palatului lui Caiafa. Prima ducea la Piscina Superioară şi la muntele Erogeu, printr-a doua se putea ajunge pe drumul Betleemului şi al Hebronului.

Trei porţi se deschideau pe faţa apuseană, dominând prăpastia Leşurilor; era Poarta Peştilor, Poarta Judiciară şi Poarta Genath.

Ieşind pe prima, se întâlneau după numai cincizeci de paşi, patru drumuri; primul, la stânga, care ocolea zidul oraşului, era chiar drumul de la Betleem la Hebron, care mai putea fi atins, aşa cum am mai spus, prin poarta Marelui Preot; al doilea, tot la stânga, era drumul spre Gaza şi Egipt; al treilea, în faţă, era acela al Emausului; al patrulea era acela spre Iope şi spre mare.

Ieşind printr-a doua, se găsea drumul spre Silo şi Gahaon, care se îndrepta spre nord-vest, lăsând la stânga, mormântul pontifului Anania, iar la dreapta, muntele Calvarului.

A treia, care era o ieşire a palatului Irozilor, nu se deschidea decât pentru stăpânii şi servitorii acestui palat; dar cum ea nu era

închisă decât printr-o grilă, se putea vedea printre barele acestui grilaj, magnificele grădini ale tetrarhului cu alei de pomi cu fructe, ronduri cu plante rare şi cu flori frumos mirositoare, cu masive de pini, de palmieri şi de sicomori care dădeau umbra, fântânile ţâşnitoare de unde curgea prospeţimea, bazine pline de berze, şi gazele agile alergând în ciurde printre pomi, plante şi flori.

În sfârşit, trei porţi se deschideau pe faţa septentrională: erau Poarta Turnului Femeilor, Poarta lui Efraim, şi Poarta Colţului sau Poarta lui Veniamin.

Prima din aceste porţi ducea la grădini, la livezi şi la o pădure cu arbori fructiferi; a doua, la drumul Samariei şi al Galileei; a treia, în sfârşit,la drumul spre Anathot şi Bethel - drum care traversa Cedronul pentru a se înfunda spre nord-est, lăsând la stânga Eleşteul Şerpilor, iar la dreapta, Muntele Scandalului.

Cele treisprezece turnuri se numeau: primul, Turnul Cuptoarelor; al doilea, Turnul Colţului; al treilea Turnul lui Hananiel; al patrulea, Turnul Înalt, al cincilea, Turnul Meah; al şaselea, Marele Turn; al şaptelea, Turnul lui Siloe; al optulea, Turnul lui David; al nouălea, Turnul Psefina; şi în sfârşit, ultimele patru, - care flancau cele patru colţuri ale porţii căreia îi dădeau numele - Turnurile Femeilor.

Această incintă generală, străpunsă de douăsprezece porţi, dominată de treisprezece turnuri, închidea patru oraşe diferite, fiecare separat de oraşul vecin printr-un zid ce tăia Ierusalimul în toată lungimea sa; zid străpuns la rândul lui, de porţi de comunicaţie dând dintr-un oraş în altul, şi care se întindea de la apus la răsărit, într-o linie perfect dreaptă.

Aceste patru oraşe pe care le vom vedea în ordinea cronologică în care au fost construite, erau:

ORAŞUL DE SUS, sau ORAŞUL LUI DAVID.

Aici se aflau palatul lui Ana şi cel al lui Caiafa, ginerele lui, şi palatul regilor lui Iuda, care era chiar citadela situată pe culmea muntelui Sion. În sfârşit, aici se afla mormântul lui David.

ORAŞUL DE JOS sau FIICA SIONULUL

În primul rând aici era ridicat Templul, care ocupa singur un sfert din el, apoi, palatul lui Pilat - legat de citadela Antonia prin Xistus, un fel de punte, din înălţimea căreia guvernatorii romani ţineau cuvântări poporului, teatrul, construit de Irod cel Mare, acoperit în întregime de inscripţii de slavă pentru August, şi având deasupra un vultur de aur, de asemenea palatul Macabeilor, hipodromul, amfiteatrul şi în sfârşit, muntele Acra, pe care se găsea citadela lui Antiohus.

AL DOILEA ORAŞ.

El cuprindea, pe lângă locuinţele unui număr de personalităţi distinse, palatul lui Irod, de care ţineau acele splendide grădini despre care a fost vorba.

BEZETA sau NOUL ORAŞ.

Acesta nu avea nimic remarcabil, fiind locuit de negustori de lână, marchitani, căldărari şi telali.

Iată cum era Ierusalimul în momentul în care începe povestirea noastră, adică în ziua de 13 a lunii nizan, care corespunde datei de 29 martie a calendarului nostru modern.

Era ora opt seara[3].

Oraşul, din cauza sărbătorii Paştelui, prezenta un aspect particular. Evrei din toate părţile Palestinei veniseră la Ierusalim pentru a celebra marea sărbătoare a înjunghierii mielului. Cu ei sosiseră şi toţi acei negustori şi meseriaşi nomazi care însoţesc mulţimile precum şi acei măscărici care trăiesc din firimiturile marilor reuniuni, toţi acei vagabonzi ce strâng resturile pelerinajelor şi caravanelor. Un surplus de peste o sută de mii de persoane mărise deci populaţia oraşului. Străinii se cazau, unii la prietenii care le păstrau în fiecare an locul în cămin şi la masă; alţii în hanuri şi caravanseraiuri, pe care le aglomerau cu servitorii, măgarii şi cămilele lor. Alţii, care nu se putuseră stabili nici ia prieteni şi nici în caravanseraiuri, se adăposteau în corturi, întinse unele în târgul Lemnelor, din al doilea oraş, altele în Piaţa Mare sau în piaţa Piscinei Vechi, în oraşul de jos. În sfârşit, aceia ce nu-şi găsiseră adăpost nicăieri, nici la prieteni, nici în caravanseraiuri şi nici în corturi, îşi stabiliseră domiciliul fie în hipodrom, fie sub peristilul teatrului, fie pe pantele muntelui Acra, fie, în sfârşii, într-o magnifică pădure de chiparoşi care se întindea de la teascurile regelui până la Turnul lui Siloe, acela care mai înainte cu doi ani se surpase în parte, zdrobind sub dărâmături optsprezece persoane şi rănind mai mult sau mai puţin grav un mare număr de oameni sărmani din cartierul Ofel. Greu ne putem face o idee despre agitaţia, zgomotul, rumoarea care umplea oraşul sfânt in timpul celor trei zile cât dura Paştele. Atuncea, toate ordonanţele poliţiei erau suspendate: seara nu se mai întindeau lanţuri la capetele străzilor, noaptea nu se mai închideau porţile oraşului, ci fiecare mergea liber dintr-o incintă în alta. Se ieşea din Ierusalim şi se reintra fără a răspunde la somaţiile sentinelelor, care cel puţin ele, slăbeau paza ştiind că această relaxare era una din condiţiile acestei mari sărbători

[3] Să ne fie permis să numărăm orele nu în maniera de atunci a Romanilor, ci aşa cum se uzitează azi pentru noi (n.a.).

iudaice, prima dintre toate, pentru că ea eterniza amintirea eliberării din jugul egiptean, şi celebra, pentru poporul lui Dumnezeu, trecerea de la starea de servitute la starea de libertate.

Nu este deci de mirare că sentinela din faţa Porţii Apelor nu a dat nici o atenţie, celor doi oameni înfăşuraţi în mantale mari, cafenii — unul de treizeci la treizeci şi cinci de ani, celălalt de cincizeci la şaizeci. Unul frumos, cu ochii albaştri şi cu părul blond, cu trăsături fine şi cu barba abia mijită, celălalt cu părul cărunt şi creţ, cu nasul coroiat, cu ochiul mânios şi întunecat, cu barba zbârlită. După ce au traversat această primă poartă, s-au întors imediat la stânga şi au străbătut poarta interioară prin care se pătrundea în cetatea lui David. Trecând de poartă, cei doi oameni, care examinau cu mare atenţie pe toţi ce pe care îi întâlneau, trecură de pădurea de chiparoşi care am văzut că oferea azil străinilor fără adăpost, lăsară la stânga palatul lui Ana, care era socrul lui Caiafa — şi care alterna în fiecare an cu aceasta în funcţia de mare sacerdot - coborâră spre dreapta, mereu neliniştiţi dar atenţi, şi trecură printre colţul fortăreţei şi edificiul numit Palatul Vitejilor. Părând că au găsit în sfârşit ceea ce căutau, se îndreptară spre un om care, după ce a luat apă din Fântâna Sionului, şi-a pus ulciorul pe umăr.

Acest om, care părea a fi un servitor însărcinat cu treburile interioare ale unei case, văzându-i venind către el, se opri şi-i aşteptă.

– Nu ne da atenţie, prietene, zise cel mai tânăr dintre necunoscuţi, mergi înainte şi noi te vom urma.

– Dar, spuse servitorul mirat, dacă mă urmaţi, trebuie că ştiţi unde mă duc!

– Noi ştim: tu mergi la stăpânul tău, şi noi avem de vorbit cu el, din partea stăpânului nostru.

Era o fermitate atât de dulce în vocea celui ce vorbea, încât fără să facă vreo obiecţie, servitorul se înclină şi merse înainte, aşa cum i se ceruse.

După aproape o sută de paşi, au ajuns la o casă cu aparenţă destul de frumoasă, situată între palatul marelui preot Caiafa şi locul unde, în cortul lui cuadruplu, fusese depus chivotul legii la întoarcerea din deşert.

Servitorul deschise uşa casei şi se retrase pentru a-i lăsa să intre pe cei doi necunoscuţi.

Ei s-au oprit în vestibul şi au aşteptat ca servitorul să-şi anunţe stăpânul de sosirea lor.

Cinci minute mai târziu, stăpânul apăru în faţa lor.

S-au salutat atunci, după modul evreiesc.

– Frate, spuse cel mai tânăr dintre cei doi oameni; care părea însărcinat de taciturnul lui tovarăş să ia cuvântul, eu mă numesc Ioan, fiul lui Zevedeu, şi cel pe care-l vezi cu mine se numeşte Petru, fiul lui

Iona. Noi suntem discipolii lui Isus Nazariteanul. Astăzi, pe la amiază, învăţătorul ne-a lăsat în satul Betania şi ne-a zis: Intraţi astă seară în Ierusalim prin Poarta Apelor, luaţi-o pe urcuşul Sionului, mergeţi mereu drept în faţa voastră până ce veţi întâlni un om ducând un ulcior pe umăr; atunci urmaţi-l pe acest om, până în casa în care va intra şi spuneţi stăpânului acestei case: „Isus din Nazaret îţi trimete aceste cuvinte: *Timpul meu este aproape; unde este odaia pentru oaspeţi, în care să mănânc Paştele cu ucenicii Mei*? Cel căruia îi veţi pune această întrebare vă va arăta o odaie mare înconjurată cu paturi. Noi am pornit la drum când a fost timpul, am intrat în Ierusalim prin poarta pe care ne-a indicat-o, am mers pe urcuşul Sionului; l-am găsit pe servitorul tău care lua apă într-un ulcior şi care şi-a pus apoi ulciorul pe umăr, l-am urmat şi acum îţi spunem în numele celui ce ne-a trimis şi întocmai ca el: „Unde va face paştele în acest an Isus Nazariteanul?"

Cel căruia i se adresa tânărul om se înclină respectuos, şi răspunse:

– N-aţi fi avut nevoie să vă spuneţi numele, fraţii mei, căci eu vă cunosc; ultimul Paşte Isus din Nazaret, l-a făcut în casa mea din Betania, şi mi-a vestit moartea lui Ioan Botezătorul. Eu mă numesc Eli şi sunt cumnatul lui Zaharia din Hebron. Fiind încunoştiinţat de intenţia lui Isus din Nazaret, am închiriat această casă a lui Nicodim Fariseul şi a lui Iosif din Arimatea. Veniţi, vreau să v-o arăt şi voi să o aranjaţi aşa cum vă va place.

Şi luând torţa care ilumina vestibulul, i-a precedat într-o curte la extremitatea căreia se ridica o clădire ale cărei temelii arătau o construcţie datând din epoca vechilor arhitecturi babiloniene şi niniviene.

Într-adevăr, această casă fusese altă dată un fel de circ în care veneau, în timp de pace, să se antreneze pentru lupte, acei cutezători căpitani ai lui David, denumiţi puternicii lui Israel. Zidurile acestui circ îi văzuseră trecând pe acei oameni ce aparţineau unei generaţii dispărute, pe care i-am fi crezut ca făcând parte dintr-o rasă de uriaşi născuţi din împerecherea îngerilor cu fiicele pământului, şi care trebuiau să fie întotdeauna în număr de treizeci, oricare ar fi fost golurile pe care spada inamică le-ar fi făcut în rândul lor. De aceste pietre ciclopice, vechi oseminte smulse din sânul pământului, se sprijiniseră, pentru a-şi trage răsuflarea în timpul exerciţiilor, acei oameni pe care nici o bătălie nu i-a obosit vreodată, ale căror nume erau: Iesbaam, Eliazar sau Semma. Iesbaam, fiul lui Haşamoni, care într-o singură luptă, a omorât opt sute de Filisteni şi a rănit trei sute! Eliazar, fiul lui Dodi, care, la Fesdomin, atunci când filistenii s-au adunat acolo pentru a da lupta, s-a trezit părăsit de toţi ai săi şi, rămas singur, a lovit fără a da înapoi măcar un pas, până ce braţul lui

a obosit să omoare, până ce sângele sleit îi năclăia mâna pe mânerul săbiei, şi care până să obosească a luptat atât încât soldaţii evrei care fugiseră la distanţa de o leghe, au avut timp să se ruşineze, să-şi recapete curajul şi să revină; astfel, şi de această dată victoria a rămas pentru Israel! În sfârşit, Semma, fiul lui Age, care, pe când se ducea de la un oraş la altul, a căzut într-o ambuscadă de patru sute de oameni i-a omorât pe toţi patru şute şi şi-a continuat drumul! Acolo, luptaseră, în acele trânte atletice în care Goliat şi Safii îşi pierduseră viaţa, — Banias, fiul lui Ioiada, care, traversând deşertul Moab, a coborât, mort de sete, într-o vâlcea unde se adăpau o leoaică şi un leu şi neavând răbdarea ca ei să bea, omorî mai întâi leul şi apoi leoaica şi bău după pofta inimii, între leşurile lor! Abisai, fiul lui Servia, care, întâlnind un egiptean înalt de cinci coţi, înarmat cu o lance al cărui fier cântărea treizeci de livre şi neavând asupra lui decât un băţ, îl atacă, îi luă lancea şi îl ţintui de un palmier astfel că lancea, după ce străpunsese corpul uriaşului, a trecut până în cealaltă parte a copacului! În sfârşit, Ionatan, fiul lui Samaa, care în bătălia de la Get, a omorât un războinic din neamul lui Asafa, care avea înălţimea de şase coţi, câte şase degete la fiecare picior şase degete la fiecare mână, şi care zicea că nu acceptă lupta decât cu zece oameni dintr-o dată. Erau primii trei dintre acei viteji pe care i-am numit care, auzindu-l pe David, plin de sudoare, zicând: „Ah! dacă aş avea un pahar de apă din fântâna din faţa porţii Betleemului!" plecară toţi trei, traversară tabăra filistenilor şi aduseră fiecare câte o cupă din această apă, pe care o ţinuseră cu o mână atât de fermă, încât, cu toate că se bătuseră cu mâna dreaptă şi fuseseră răniţi toţi trei, cu mâna stângă adusese fiecare câte o cupă plină, David, surprins şi mai ales mişcat de un asemenea devotament strigă: ,,Mi-au adus această apă cu riscul vieţii lor. Eu nu voi bea sângele vitejilor mei!" şi făcu atunci cu apa o libaţie pentru Dumnezeu.

Vai! cei puternici erau culcaţi în mormintele lor, iar timpul, acest neîndurător luptător, care-i face să plece genunchiul pe cei mai robuşti, dărâmase construcţia, după cum îi nimicise şi pe oameni. Timp de două sau trei secole, generaţiile trecuseră prin faţa acestor ruine care păreau dărâmăturile unui alt Babel. La urmă, Nicodim şi Iosif din Arimateea cumpăraseră într-o zi, locul şi ruinele. Din rămăşiţe construiseră, pe temeliile antice, o casă modernă, pe care o închiriau străinilor pentru a le servi drept cenaclu. În afară de aceasta, din aceleaşi resturi, au ridicat încă trei case iar din bucăţile de piatră prea mari pentru a intra în construcţia acestor locuinţe de pigmei, au tăiat morminte, au sculptat coloane şi au cizelat ornamente de arhitectură pe care le vindeau imediat, cu mari beneficii.

Nicodim, cu toate că era senator, se distra în momentele lui de răgaz cu sculptura şi el a avut ideea acestui negoţ care reuşise şi-i îmbogăţise pe cei doi asociaţi.

Din ziua în care Eli, care închiriase această casă de la Nicodim, fusese înştiinţat că Isus din Nazaret dorea să facă cina la el, îşi trimisese servitorii să cureţe curtea. Aceştia, ajutaţi de lucrătorii lui Nicodim şi ai lui Iosif din Arimateea, cu forţa braţelor şi cu pârghii, trăseseră lângă pereţi pietrele care de obicei închideau calea, astfel că acum era uşor de pătruns în vestibulul casei.

Eli îi introduse mai întâi pe Petru şi Ioan în vestibul, apoi îi urcă la primul etaj şi le deschise uşa camerei pregătite pentru cină.

Această încăpere era împărţită în trei compartimente prin perdele mari, ceea ce îi dădea o oarecare asemănare cu templul, căci ea avea, ca şi el, pridvorul, sfânta şi sfânta-sfintelor. Aceste trei despărţituri erau luminate cu lustre atârnate de plafon.

Pereţii, vopsiţi cu alb, sau daţi cu var, erau împodobiţi până la o treime din înălţime, cu rogojini ţintuite pe pereţi, aşa cum se vede şi astăzi în cea mai mare parte a caselor arabilor destul de bogaţi pentru a face această cheltuială. Peste rogojini erau agăţate cu cârlige de cupru, veştmintele necesare celebrării sărbătorii.

În sala din mijloc era aranjată masa acoperită cu pânză de o albeaţă strălucitoare, pe care erau aranjate treisprezece tacâmuri.

Alte două mese erau aranjate aproape în aceleaşi condiţii ca prima: una la parter şi alta la etajul doi; dar Eli, care pregătise special pentru învăţătorul nazarinean şi pentru cei doisprezece apostoli masa la care ei trebuiau să mănânce paştele, i-a condus pe cei doi trimişi ai lui Isus, direct la aceasta.

Şi într-adevăr, n-a fost nevoie să meargă mai departe. Petru şi Ioan au găsit că această cameră de la primul etaj se potrivea cu descrierea pe care le-o făcuse învăţătorul lor şi reţinând-o i-au cerut lui Eli să termine toate pregătirile de Paşte, şi apoi, în timp ce Ioan şi Petru mergeau să caute, primul, un potir pe care Isus îi ceruse să-l ia dintr-o casă situată aproape de Poarta Judiciară, far cel de al doilea, mielul pascal, la târgul de animale - să se urce pe terasă cu o torţă, spre a-i arăta lui Isus că au închiriat casa şi că odaia pentru cină îşi aştepta oaspeţii.

Acesta era semnalul convenit cu învăţătorul, pe care el trebuia să-l vadă uşor de unde aştepta, de pe drumul Betaniei, ce urca pe muntele Măslinilor, din vârful căruia se vedea Ierusalimul în întregime.

Petru şi Ioan, care tocmai coborau în oraşul de jos pe scara cu paisprezece trepte, care se numeau treptele Sionului, încă nu ajunseseră la înălţimea teatrului, când văzură, în partea cea mai avansată a terasei, flacăra torţei, ridicată spre cer.

Vremea era frumoasă, calmă. Un vânt uşor din răsărit împrospăta aerul, în care se simţeau deja căldurile primăverii siriene. Printre norii subţiri care se întindeau pe un cer albastru, soarele, dimineaţa şi luna, seara, îşi cerneau cele mai plăcute raze. Pe colinele Engadi, viile, iar în Valea lui Siloe, smochinii, îşi arătau deja frunzele. Măslinii din Getsimani luaseră o tentă mai vie şi mirtul, roşcovul şi terebintul îşi etalau verdele strălucitor al ramurilor lor tinere. Pe coastele muntelui Sionului, migdalii acopereau solul cu o zăpadă roz, în mijlocul căreia îşi făceau loc violete mari fără parfum, ca acelea care cresc în Rhodos şi pe malurile lui Eurotas. În sfârşit, în lipsa privighetorilor şi a altor păsări cântătoare, turturelele, singurele păsări ale oraşului sfânt, începeau să suspine dulce în chiparoşii pădurii Sionului şi pe sicomorii, pinii şi palmierii din grădina lui Irod.

Nimic nu-l împiedica deci pe Isus să descopere pe casa pregătită pentru cină, flacăra torţei care, datorită curentului de aer se înclina de la est către vest, ca şi cum ar fi vrut să arate oamenilor că, asemenea acestei lumini terestre, lumina divină se va înclina, la fel, de la răsărit la apus.

La vederea flăcării un om care era aşezat sub un pâlc de palmieri situaţi la un sfert de leghe de Ierusalim, între Betfagea şi Piatra Porumbeilor, în mijlocul mai multor bărbaţi şi femei care-l ascultau, şi-a întrerupt discursul şi s-a ridicat zicând:

A sosit timpul... Să mergem!

XI EVANGHELIA COPILĂRIEI

Acest om era tânărul învăţător galileean, Isus din Nazaret.

În aceste zile de credinţă puţină prin care trecem, să ne fie permis să vorbim aici despre Hristos ca şi cum nimeni n-ar fi vorbit înaintea noastră, şi să reluăm această sfântă istorie ca şi cum nimeni nu ar fi scris-o. Vai! Atât de puţine priviri au citit-o, şi atâtea memorii au uitat-o!

Isus din Nazaret apărea celor care-i ignorau natura sa divină, sub înfăţişarea unui bărbat de treizeci la treizeci şi trei de ani, cu o talie puţin peste mijlocie şi slab, aşa cum sunt întotdeauna cei care, devotaţi umanităţii, au visat mult timp ia ea, au meditat asupra ei, au suferit pentru ea.

El avea figura lungă şi pală, ochii albaştri, nasul drept, gura puţin mai mare, dar plăcută, suavă, melancolică, admirabilă ca formă. Părul blond, cu o cărare, după moda galileeană, adică la mijlocul capului, îi cădea ondulat, pe umeri, iar o barbă ce bătea uşor spre roşu şi care părea că-şi împrumută reflexele de aur de la razele soarelui Orientului, alungea încă această figură căreia obişnuinţa contemplaţiei îi îndrepta trăsăturile către cer.

Era îmbrăcat — şi nimeni nu l-a văzut vreodată în alt costum — cu o robă lungă, roşie, ţesută fără cusătură, căzând în cute admirabile în lungul corpului său, şi lăsând, de sub mânecile ei lungi şi largi, să se vadă numai mâinile, care erau albe şi fine, perfecte, — şi cu o manta albastră-azurie, care îl îmbrăca cu simplitate şi cu o graţie desăvârşită. În picioare avea sandale legate până deasupra gleznei. În ce priveşte capul, el îl purta întotdeauna descoperit, mulţumindu-se să-l adăpostească sub mantaua lui albastră în orele călduroase ale zilei.

Din tot acest ansamblu emana ceva insesizabil, ceva ca un balsam şi o lumină reunite şi topite împreună, ceva care lumina şi parfuma, totodată, revelând prezenţa momentană a unei fiinţe superioare, sub forma unui om în mijlocul oamenilor.

Mai ales copiii şi femeile care au făptura mai delicată, mai sensibilă, şi au o capacitate mai mare de a simţi influenţa efluviilor magnetice ale unor organisme privilegiate, păreau, mai mult decât ceilalţi, să recunoască această divinitate ascunsă sub înfăţişare sa terestră. Într-adevăr, abia ce apărea Isus, că până şi cel mai mic copil alerga ridicându-şi mâinile, spre. el. Când Isus trecea, fie pe străzile Ierusalimului, fie pe acelea ale Capernaumului sau ale Samariei, fie chiar pe marginea drumurilor, aproape toate femeile care îl întâlneau în trecere, fără a şti pentru ce se înclinau la vederea lui, îndemnate misterios, să-şi îndoaie genunchii.

Este adevărat că se povestea despre tânărul învăţător galileean - aşa era numit de cele mai multe ori Isus — o serie de legende, istorii şi tradiţii miraculoase care, peste tot unde-l purtau paşii, îl precedau, îl însoţeau, îl urmau ca o legiune de îngeri care, semănând flori înaintea, în jurul şi înapoia lui, îl făceau să apară în ochii oamenilor cu un prestigiu aproape divin.

Se zicea că preafericita lui mamă, — căci până în această epocă mama lui Isus meritase acest nume — era din neamul regal al lui David, fiul lui Isai; că Ioachim şi Anna, tatăl şi mama ei, după ce trăiseră mai mult de douăzeci de ani în Nazaret fără a avea copii, făcuseră legământ, că dacă ar obţine până la urmă, acest fruct atât de dorit al uniunii lor, l-ar închina serviciului lui Dumnezeu. Lor li s-a născut însă o fiică, căreia i-au dat atunci numele de Mariam, adică *stea a mării*.

Din numele Mariam, noi am făcut Maria, în consecinţă, tânăra Maria, care purta în ea destinele umanităţii, fusese dată de către părinţi, templului, şi fusese crescută acolo, printre alte tinere fete, citind cărţile sfinte, torcând inul şi ţesând vestminte pentru leviţi, până la vârsta de paisprezece ani, vârstă la care pensionarele templului erau redate părinţilor lor. Dar la paisprezece ani, Maria refuzase să părăsească templul spunând că din moment ce fusese consacrată Domnului, părinţii ei o dăruiseră cu totul, pentru toată viaţa. Atunci, pontiful, încurcat de a o păstra, împotriva obiceiului templului, a cerut sfatul Domnului, şi Domnul i-a răspuns că tânăra fată trebuie să primească un soţ chiar din mâna marelui preot, pentru a se îndeplini acea prezicere a lui Isaia:

„Se va ivi o fecioară din tulpina lui Isai şi din această rădăcină va creşte o floare, deasupra căreia, sub forma unui porumbel, se va odihni duhul Domnului".

Iosif, bătrân din casa lui David, a fost bărbatul ales. Numele lui şi al Mariei au fost scrise pe tăbliţele de căsătorii, într-o adunare solemnă, după care, fără să fi avut loc vreo apropiere între soţi, el plecase la Betleem şi ea la Nazaret.

Dar, abia ce tânăra fecioară s-a reîntors în casa părintească, când, după cum se povesteşte, iată ce i s-a întâmplat:

Într-o seară era îngenunchiată în faţa altarului de rugăciune, şi a rămas rugându-se până ce au sosit umbrele nopţii. Când în rugăciune ochii i s-au închis încetişor în timp ce capul îi era sprijinit pe mâinile-i unite, ea simţi dintr-o dată o mireasmă ce o învăluia, iar în cameră se răspândi o lumină atât de mare încât o văzu chiar prin pleoapele sale coborâte.

Îndată îşi ridică capul şi privind în jurul ei, zări un înger al Domnului, care, cu fruntea înconjurată de o aureolă de foc, ţinând un

crin în mână, plutea pe un nor auriu, ceresc. Acesta era mesagerul divin care ilumina şi parfuma camera fecioarei.

Altcineva în locul Mariei ar fi avut teamă, dar ea care văzuse deja de multe ori îngeri în visele sale, în loc de a se speria, surâse şi cu gândul, dacă nu cu gura, întrebă:

– Frumos înger al lui Dumnezeu, ce vrei de la mine?

Iar el, surâzând de asemenea şi răspunzând gândului ei, îi spuse:

– Te salut, fecioară Maria, foarte dragă Domnului, fecioară plină de har!... Eu sunt Gabriel, trimisul Celui de Sus şi vin să te anunţ că Domnul este cu tine, că tu eşti binecuvântată între toate femeile şi eşti deasupra tuturor femeilor!

Tânăra fată a vrut să-i răspundă, dar vocea-i lipsea. Această legătură directă a slăbiciunii sale cu atotputernicia lui Dumnezeu îi producea o oarecare teamă.

Atunci, înţelegându-i gândul, îngerul răspunse:

– Nu te speria, fecioară! căci în acest salut eu nu ascund nici un gând potrivnic purităţii tale. Alegând pe Domnul drept singur şi unic soţ, vei avea trecere înaintea lui şi-i vei face un fiu. Acest fiu va fi mare, o Fecioară! căci el va stăpâni de la o mare la alta şi de la gura fluviilor până la marginea lumii. El va fi numit fiul Celui de Sus, şi deşi născut pe pământ el va avea dinainte tronul său ridicat în ceruri, iar Domnul Dumnezeu, tatăl său, îi va da locul lui David. El va domni pentru totdeauna peste casa lui Iacob, iar împărăţia sa nu va avea sfârşit. El va fi regele regilor, domnul domnilor, veacul veacului!

Atunci, tânăra fată roşi, fără a răspunde, căci, ceea ce gândea, nu îndrăznea să spună îngerului. Iată gândul ei:

Cum, fecioară cum sunt, aş putea deveni mamă?

Îngerul surâse iar, şi continuă să răspundă gândurilor ei:

– Nu socoti, o Maria, preafericită! că vei concepe în modul omenesc; nu, tu vei rămâne fecioară, vei naşte fecioară, vei alăpta fecioară, căci Duhul Sfânt va coborî asupra ta şi Cel de Sus te va proteja. De aceea copilul care se va naşte din tine va fi sfânt, pentru că numai el va fi fost conceput şi născut fără păcat, ceea ce va permite să fie numit fiul lui Dumnezeu.

Tânăra fată, auzind acestea, şi-a ridicat ochii şi a întins braţele către cer, pronunţând următoarele cuvinte, prin care ea însăşi se dăruia sfântului mister:

– Iată roaba lui Dumnezeu, căci nu sunt demnă de numele de stăpână. Să se facă voia ta Doamne!

Şi îngerul, dispărând, iar lumina, pierind, Fecioara a căzut ca adormită într-un extaz ceresc şi s-a trezit apoi mamă.

În acelaşi timp, îngerul apăruse lui Iosif la Betleem, pentru ca el să ştie că, deşi purta pe fiul lui Dumnezeu în sânul său, soţia sa era, ca întotdeauna, curată şi nevinovată.

Iată ce se mai povestea:

Către sfârşitul lunii celei de a noua a sarcinii Mariei, în anul 369 al erei Alexandrine, a fost publicat un edict al împăratului Cesar-August, prin care ordona un recensământ general în imperiul, şi cerea fiecărui om să meargă să se înscrie în oraşul lui de naştere, împreună cu soţia şi copiii.

Din această cauză, Iosif, care după apariţia îngerului venise să stea lângă soţia sa, a fost nevoit să părăsească Nazaretul şi împreună cu ea au plecat spre Betleem. În drum, însă, Maria a fost cuprinsă de durerile naşterii, astfel că a intrat într-o peşteră ce servea drept iesle, în timp ce Iosif s-a dus să caute ajutor, spre Ierusalim.

Odată intrată în peşteră, fecioara căută un reazem. Un palmier uscat al cărui trunchi străpungea bolta şi îşi înfunda rădăcinile în pământ, forma un fel de stâlp şi ea se aşeză, sprijinindu-se de el.

În acest timp, Iosif căuta vreo femeie care să o asiste pe Maria.

Dintr-o dată el se opri, ca şi cum picioarele i-ar fi fost ţintuite pe pământ: un fenomen ciudat avea loc în natură.

Prima lui mişcare a fost aceea de a-şi ridica ochii spre cer: cerul era întunecat, iar păsările, ce străbăteau aerul, se opriseră în zborul lor.

Atunci, îşi coborî ochii spre pământ, şi privi în jurul său.

La dreapta sa, foarte aproape de locul unde se găsea, erau aşezaţi lucrători, care-şi luau masa; dar, lucru straniu! cel care întindea mâna către farfurie rămăsese cu mâna întinsă; cel care era pe cale să mănânce, nu mai mânca; cel care-şi ducea ceva la gură rămânea cu gura deschisă, şi toţi avea privirea ridicată către cer.

La stânga sa, o turmă de oi mergea păscând, dar întreaga turmă era oprită iar oile nu mai păşteau; păstorul care-şi ridicase ciomagul pentru a le urni, rămăsese el însuşi nemişcat şi cu băţul ridicat.

Înaintea lui curgea un pârâu la care se adăpau capre şi un ţap: pârâul îşi oprise cursul, iar ţapul şi caprele erau gata să atingă apa şi să bea, dar ei nu beau.

Şi luna, chiar şi ea, era oprită din mers. Însuşi pământul nu se mai învârtea.

Chiar în acest moment, Maria, aducea pe lume pe Salvatorul, iar întreaga creaţiune era înţepenită, în aşteptarea acestui mare eveniment!

Apoi a fost parcă un mare suflu de bucurie în toată natura, şi lumea a respirat.

Mântuitorul se născuse!

Chiar în acel moment, o femeie coborî din munţi şi merse direct la Iosif:

– Nu mă cauţi pe mine? întrebă ea.

– Eu caut, răspunse Iosif, pe cineva care ar putea s-o ajute pe soţia mea Maria, care este acum în chinurile facerii.

– Atunci, zise necunoscuta, du-mă la ea; eu mă numesc Geloma şi sunt moaşă.

Amândoi o luară imediat înspre grotă.

Peştera era luminoasă şi parfumată şi în această lumină, fără o sursă aparentă, văzură pe Maria şi pe noul născut, amândoi strălucitori. Copilul sugea, la sânul mamei sale.

Palmierul uscat înverzise, lăstari proaspeţi şi viguroşi ieşeau din trunchiul său în timp ce frunze imense care crescuseră în câteva minute, îi împodobeau vârful.

Iosif şi bătrâna femeie au rămas uimiţi, la intrarea peşterii.

Atunci bătrâna o întrebă pe Maria:

– Femeie, tu eşti mama acestui copil?

– Da, răspunse Maria.

– Atunci, tu nu eşti asemenea altor fiice ale Evei, zise bătrâna.

– Aşa cum, replică Maria, nu există printre copii nici unul care să semene cu fiul meu, tot aşa mama lui este fără seamăn printre femei.

– Dar acest palmier care era uscat, cum a înverzit? întrebă iar bătrâna.

– În momentul naşterii, spuse Maria, l-am prins şi l-am strâns în braţe.

Atunci, Iosif zise la rândul lui:

– Copilul tău, o Maria! este chiar Mesia proorocit în scripturi şi se va numi Isus, adică Mântuitorul!

Şi dacă Iosif s-ar mai fi îndoit, după o jumătate de oră, el n-ar mai fi fost neîncrezător, căci trei păstori veniră la intrarea peşterii, şi când Iosif i-a întrebat:

– Păstori, ce vă aduce aici?

Unul dintre păstori, răspunse:

– Noi ne numim Misrael, Ştefan şi Chiriac. Noi păzeam turmele pe munte când un înger al cerului a coborât dintr-o stea şi ne-a zis: „Astăzi, în oraşul lui David vi s-a născut un Mântuitor! Iată semnul după care îl veţi cunoaşte: Veţi găsi un copil înfăşat şi culcat într-o iesle. Mergeţi deci şi închinaţi-vă lui. — Înspre ce parte va trebui să mergem? l-am întrebat noi atunci tremurând. — Urmaţi această stea, spuse îngerul, şi ea vă va călăuzi". Steaua se puse în mişcare, noi am urmat-o culegând flori tot drumul. Acum iată-ne. Unde este Mântuitorul, ca să ne închinăm lui?

Atunci Fecioara le-a arătat pe micul Isus culcat într-o iesle, iar ei l-au înconjurat cu flori, închinându-i-se.

O oră mai târziu au sosit, la rândul lor, trei regi la intrarea peşterii, însoţiţi de o mare suită de servitori încărcaţi cu daruri, cu cămile şi măgari ducând stofe preţioase, smirnă şi tămâie.

Iosif i-a întrebat despre motivul venirii lor.

– Noi suntem trei regi magi din Orient, răspunseră ei; numele noastre sunt Gaspar, Melhior şi Baltazar. O stea ne-a apărut acum mai mult de o lună, şi o voce ne-a zis: „Urmaţi această stea şi ea vă va conduce la leagănul Mântuitorului prezis de Zoroastru". Atunci noi am plecat, şi, trecând prin Ierusalim, am vizitat pe regele Irod cel Mare şi i-am spus: „Noi venim din Orient pentru a ne închina regelui evreilor, care tocmai s-a născut. Unde este el? — Eu nu ştiu nimic", a răspuns regele Irod , — Dar nu aveţi călăuză?" —Ba da!". Şi noi i-am arătat steaua. „— Ei bine! urmaţi steaua, a mai zis el, şi nu uitaţi să vă întoarceţi tot prin Ierusalim şi să mă înştiinţaţi despre locul unde este acest rege al evreilor, pentru a-i cinsti şi eu." Acum am ajuns. Unde este Mântuitorul, să ne închinăm lui?

La acestea, Fecioara a luat pruncul Isus şi li l-a arătat. Îndată, cei trei magi au îngenunchiat înaintea lui, i-au sărutat mâinile şi picioarele, adorându-le aşa cum făcuseră şi păstorii. Apoi după cum păstorii îl înconjuraseră cu flori de câmp, ei l-au înconjurat cu vase de aur, cădelniţe, trepiede şi potire.

Iar păstorii priveau trişti către magi şi ziceau între ei; — Iată, ce daruri bogate au adus aceşti regi magi. Ele vor face ca noi să fim uitaţi, păstori sărmani, care nu am adus decât flori!

Dar, în acelaşi moment, şi ca şi cum le-ar fi ghicit gândurile, copilul Isus respinse cu piciorul un splendid vas de aur, şi, luând o mică părăluţă de câmp, o sărută.

De atunci, părăluţele de câmp care odinioară erau cu totul albe, au vârful petalelor roşii şi staminele aurii.

Păstorii, fericiţi că pruncul Isus a preferat o floare de câmp unor vase de aur şi argint şi celorlalte scumpe odoare, s-au reîntors pe muntele lor înălţând imnuri Mântuitorului.

Iar magii, bucuroşi şi mândri totdeodată de a fi sărutat mâinile şi picioarele Mântuitorului lumii, s-au reîntors şi ei, dar nu prin Ierusalim, aşa cum le recomandase Irod, căci steaua care îi călăuzea, apucase alt drum.

Văzând toate acestea, bătrâna femeie strigă la rândul ei:

– Mulţumescu-ţi ţie Doamne, Dumnezeul meu! Dumnezeul lui Israel! că văzură ochii mei naşterea Mântuitorului lumii!

Şi se mai povestea încă:

Irod cel Mare, aşteptând în zadar întoarcerea magilor, a trimis să fie căutaţi învăţaţii şi preoţii, şi adunându-i le-a zis:

– Scripturile voastre prezic naşterea unui Mântuitor. Unde se va naşte el?

Preoţii şi învăţaţii răspunseră pe un singur glas:

– În oraşul Betleem din Iudeea; de aceea Avram l-a numit Betleem, pentru că înseamnă *casa alăptării* şi de aceea, după numele nevestei lui Caleb, se cheamă Efrata, adică *roditoarea*, în sfârşit de aceea, pe lângă-Betleem şi Efrata a mai fost numit şi Cetatea lui David.

În vremea aceea, Irod a auzit despre prezentarea la templu a copilului Isus şi despre marele preot Simeon care număra aproape o sută de ani şi care văzând că Isus în braţele Fecioarei, răspândea lumină şi că îngerii formau un cerc în jurul lui, l-a recunoscut, l-a proslăvit şi a spus:

– O, Dumnezeul meu! Eu pot de acum să mor în pace că s-a îndeplinit vorba psalmistului: „Eu îi voi da zile până ce îi voi arăta pe cel ce l-am trimis, şi, văzându-l, va muri proslăvindu-l".

Şi într-adevăr, citând acest vers al psalmistului, Simeon a căzut şi a murit.

Atunci, Irod nu s-a mai îndoit că, acest copil nu ar fi cu adevărat Mesia. Fiind vândut romanilor, se temea ca acest Mântuitor să nu devină un alt Iuda Macabeul care să aducă eliberarea Israelului prin luptă. De aceea a început să gândească în sinea lui la un mijloc de a-l omorî.

Dumnezeu cunoscând acestea, a trimis la Iosif un înger, care apărându-i în somn, i-a zis:

– Ia copilul şi pe mama sa, şi fără să pierzi un moment, să te refugiezi în Egipt.

Astfel, la cântatul cocoşului, Iosif s-a trezit, şi, deşteptând-o pe Fecioară şi pe copilul Isus, a pornit la drum cu ei.

A doua zi după plecare, Irod a pus să fie omorâţi toţi copiii mai mici de doi ani.

Pe când ucigaşii mişunau peste tot, cu sabia în mână, pentru a-i omorî pe micii copilaşi, se povesteşte că doi soldaţi se îndreptau ameninţători înspre Fecioară şi Iosif, care începură să tremure de spaimă. Cum ei se sprijineau de un sicomor uriaş, când urmăritorii ajunseră la cincizeci de paşi de ei, sicomorul se deschise, şi închizându-se apoi în jurul sfintei familii, o ascunse de privirile lor. Apoi, când soldaţii, sătui de a mai căuta degeaba, s-au îndepărtat, sicomorul s-a redeschis şi sfânta familie şi-a continuat drumul.

Dar, din acea clipă, sicomorul a rămas deschis.

Sosind într-un oraş mare, ei s-au oprit la un han situat în apropierea templului unui idol. Abia ce sfânta familie se instalase într-o modestă cameră a acestui han, că se auzi o larmă grozavă şi

locuitorii oraşului puteau fi văzuţi cum alergau pe străzi, cu braţele ridicate, scoţând strigăte de spaimă şi disperare.

Chiar în momentul când Isus trecuse prin poarta oraşului, idolul căzuse de pe soclu şi se sfărâmase în mii de bucăţi, la fel întâmplându-se cu toţi idolii din oraş.

Aşa se îndeplinea cuvântul lui Isaia:

„Domnul va intra în Egipt, iar idolii se vor clătina înaintea lui".

Dar, auzind aceste strigăte şi văzând aceste spaime, Iosif se temu pentru Maria şi pentru copilul Isus. El coborî cu ei, puse şeaua pe măgar şi plecară printr-o poartă dosnică, fără a avea timp să ia vreo provizie pentru drum.

La amiază, Fecioara Maria fiind înfometată şi însetată, au fost nevoiţi să se aşeze sub un sicomor. În faţa lui era un pâlc de curmali încărcaţi cu fructe. Maria a zis:

– Vai! Aş mânca bucuroasă din curmalele acestea! N-am putea să luăm din ele?

Iosif clătină trist din cap şi răspunse:

– Nu că nu pot fi atinse cu mâna pentru că sunt atât de sus încât n-aş putea măcar să-mi arunc toiagul până la ele?

Atunci, copilul Isus zise:

– Palmier, apleacă-te şi dă fructe bunei mele mame!

Palmierul se aplecă şi Fecioara putu să culeagă câte fructe a dorit, după care se îndreptă la loc, încărcat cu mai multe curmale, decât avusese mai înainte.

În timp ce Fecioara culegea curmalele, micul copil Isus, pe care ea îl pusese pe jos, a făcut cu degetul său, între rădăcinile sicomorului, o gaură în nisip, iar când Fecioara, după ce a mâncat a zis „Mi-e sete!" ea nu a trebuit decât să se aplece şi din gaura pe care o făcuse cu degetul său micul Isus, a început să curgă apa curată a unui izvor.

În momentul când ei şi-au reluat drumul, Isus se întoarse către palmier.

– Palmierule, îţi mulţumesc, şi în semn de recunoştinţă, cer îngerilor mei să-ţi transplanteze una din ramurile tale în paradisul tatălui meu, iar în semn de bunăvoinţă, tuturor celor care vor triumfa pentru cauza credinţei li se va zice: ‚Ai căpătat palma[4] victoriei!’

Şi în acelaşi moment apăru un înger, care luă o ramură şi urcă apoi, cu ea, în înălţimile cerului.

Seara, Iosif, Fecioara şi copilul Isus ajunseră într-un ţinut care era plin de hoţi. Deodată zăriră doi dintre ei, care erau puşi ca

---

[4] Palmă sau palme = însemn, insignă sau trofeu distinctiv ce se acordă laureaţilor unor concursuri, de regulă artistice (n.a)

sentinele nu prea departe de tovarăşii lor adormiţi. Cei doi hoţi se numeau Dimas şi Gestas.

Primul îi zise celui de al doilea, care se pregătea să-i prindă pe cei trei fugari:

– Te rog să-i laşi să treacă pe aceşti călători, fără să le faci sau să le zici ceva, şi îţi voi da patruzeci de drahme pe care le am la mine, precum şi centura mea în gaj, pentru care îţi voi mai da încă patruzeci de drahme cu prima ocazie.

În acelaşi timp el dădu cele patruzeci de drahme camaradului său şi îl rugă să nu-i trezească pe ceilalţi hoţi.

Atunci Maria, văzându-l pe acest hoţ atât de binevoitor, spuse: Dumnezeu să te ţină la dreapta sa şi să-ţi dea iertarea păcatelor!

Şi copilul îi zise Marei:

– O, mama mea, aminteşte-ţi de ce îţi spun în acest moment: peste treizeci de ani, evreii mă vor crucifica şi aceşti doi hoţi vor fi şi ei puşi pe cruci deoparte şi de alta a mea: Dimas la dreapta şi Gestas la stânga, şi în acea zi, Dimas, hoţul cel bun va ajunge înaintea mea în rai.

Iar mama lui îi răspunse:

– Dumnezeu să îndepărteze de tine asemenea lucruri, scumpul meu copil!

Căci, deşi Maria nu a înţeles bine cele ce Isus vroia să-i spună, inima ei de mamă fu cuprinsă de o teamă profundă la această prezicere:

Hoţul cel rău a luat cele patruzeci de drahme şi centura tovarăşului său, şi i-a lăsat să treacă pe fugari.

A doua zi, la încrucişarea a două drumuri, ei dădură peste un leu mare. Iosif şi Maria se înfricoşară, iar măgarul nu mai vru să înainteze.

– Leule mare, îi spuse atunci Isus, eu ştiu ce faci: tu gândeşti să mănânci un taur, dar acest taur este al unui om sărman care nu-l are decât pe el, drept singură avere. Mergi mai departe şi vei găsi o cămilă care abia a murit.

Şi leul ascultă, se duse în locul arătat şi găsi acolo leşul unei cămile, pe care îl devoră.

Pe când ei îşi continuau drumul astfel, Iosif, care mergea pe jos, suferind de căldură, a zis:

– Doamne Isuse, dacă vrei, să luăm drumul mării, pentru a ne odihni în oraşele care sunt pe coastă.

Isus i-a răspuns:

– Nu te teme, Iosife, eu voi scurta drumul astfel ca să facem în câteva ore ceea ce în mod obişnuit se face în treizeci de zile!

Şi copilul abia ce termină de vorbit, că şi zăriră munţii şi oraşele Egiptului.

Se povestesc încă multe lucruri despre şederea copilului Isus la Memfis, unde a locuit trei ani, printre care şi acela că Fecioara avea obiceiul să-şi spele fiul în apa unei fântâni şi, ca urmare, apa acestei fântâni căpătase proprietatea de a-i vindeca pe leproşii care se spălau acolo la rândul lor.

Fântâna căpătase o reputaţie atât de mare, încât într-o zi un om care plantase o grădină cu pomi care produc balsamul, văzând că arborii erau sterili şi se încăpăţânau să nu producă nimic, fiind disperat, îşi zise:

– Să vedem dacă udându-i cu această apă în care se scaldă Isa ibn Mariam, pomii vor avea rod?

Şi el îi udă cu această apă iar pomii, chiar din acel an, furnizară o recoltă triplă faţă de cea obişnuită.

După trei ani de şedere la Memfis, îngerul îi apăru din nou lui Iosif şi îi spuse:

– Acum, tu poţi să te reîntorci în Iudeea, pentru că Irod a murit, şi-trebuie să se îndeplinească cuvântul lui Isaia: ‚L-am adus pe fiul meu, din Egipt'.

Atunci, Iosif părăsi Memfisul, intră în Iudeea şi se stabili în Nazaret, pentru ca să îndeplinească o altă profeţie a aceluiaşi profet:

– „El va fi numit Nazarineanul".

Odată revenit în Nazaret - se mai povesteşte - divinul copil a făcut şi alte miracole.

Astfel, se spune că într-o zi de Sabat, Isus se juca împreună cu alţi copii lângă un pârâu căruia ii schimbau cursul pentru a forma mici băltoace şi că pe malul băltoacei sale, Isus făcuse douăsprezece păsărele, din pământ, care aveau aerul că beau apă. Atunci trecu pe acolo un evreu, care-i zise:

– De ce profanezi astfel ziua de sabat, lucrând cu degetele tale?

Atunci, copilul Isus răspunse:

– Eu nu lucrez. Eu creez!

Şi, întinzând mâinile, zise:

– Păsărelelor, zburaţi şi cântaţi!

Îndată păsărelele se înălţară cu toatele, ciripind, iar cei ce înţeleg limbajul păsărilor puteau auzi cum în cântecul lor, ele înalţă un imn de slavă Domnului.

În altă zi, Isus şi mai mulţi copii se jucau pe terasa unei case, şi în timpul jocului, ei se împingeau unul pe altul. S-a întâmplat ca unul din copii să cadă de ia înălţimea acoperişului şi să moară. Atunci toţi copiii fugiră, în afară de Isus, care a rămas lângă mort.

În acel moment, au venit părinţii acestuia şi înşfăcându-l pe Isus, strigară:,

– Tu l-ai aruncat de pe acoperiş pe copilul nostru!

Şi cum Isus nega, ei strigară şi mai tare, cerând răzbunare:

– Copilul nostru e mort, şi iată cine l-a omorât!

Atunci Isus zise:

– Eu vă înţeleg durerea, dar această durere să nu vă orbească într-atâta încât să mă acuzaţi de o crimă pe care nu am comis-o şi despre care nu aveţi nicio mărturie. Mai bine să-l întrebăm pe acest copil astfel ca el să dea adevărul pe faţă.

– Dar el este mort! spuseră părinţii cu disperare.

– El este mort pentru voi, e adevărat, zise Isus, dar el nu e mort nici pentru mine, şi nici pentru tatăl meu care este în ceruri.

Şi aşezându-se lângă capul copilului, îl întrebă:

– Zenin, Zenin, cine te-a aruncat de pe acoperiş?

La acestea mortul, ridicându-se într-un cot, răspunse:

– Doamne, nu tu eşti cauza căderii mele, ci un altul dintre tovarăşii noştri m-a aruncat de sus.

Pronunţând aceste cuvinte, copilul recăzu mort.

Atunci, toţi cei care erau de faţă l-au condus pe Isus până la casa lui Iosif, lăudându-l şi proslăvindu-l pe copilul divin.

Într-o altă zi, Isus, jucându-se şi alergând cu alţi copii, a trecut prin faţa dughenei unui boiangiu numit Salem. Era în această prăvălie un mare număr de pânze şi stofe aparţinând mai multor locuitori ai oraşului, şi pe care Salem se pregătea să le vopsească în diferite culori. Isus, intrând în atelierul boiangiului, a luat toate pânzeturile şi le-a aruncat într-un singur cazan. Salem a crezut că toate acestea sunt pierdute, şi a început să-l certe pe Isus:

– Ce ai făcut tu, o, fiu al Mariei? strigă el. Ne-ai făcut pagubă, mie şi clienţilor mei: fiecare vrea o altă culoare, iar tu le-ai pus' pe toate la un loc! Dar Isus a răspuns:

– Spune pentru fiecare stofă culoarea care-ţi convine.

Şi începu să scoată din cazan pânzeturile; iar fiecare era vopsită în culoarea pe care o dorea Salem.

Altă dată, regele Irod Antipa îl chemase pe Iosif şi îi comandase lemnăria unui tron care trebuia să fie pus într-un fel de alcov în care trebuia să se potrivească exact. Iosif a făcut măsurătorile şi s-a dus apoi la atelierul lui pentru a lucra scheletul tronului.

Dar probabil că măsurile erau inexacte, căci, după doi ani, când lucrarea a fost terminată, a văzut că şarpanta tronului era mai scurtă cu aproape o jumătate de cot, iar regele văzând, s-a mâniat pe Iosif şi l-a ameninţat, aşa că acesta s-a întors foarte speriat la atelierul său şi refuzând să mănânce, era gata să se culce flămând.

Dar Isus, văzându-l foarte trist, l-a întrebat:

– Ce s-a întâmplat, tată?

– Eu, răspunse Iosif, când mi-am luat măsurile pentru lucrarea la care am muncit doi ani, probabil că am greşit, şi ceea ce este mai râu e că regele Irod este foarte mânios pe mine!

Dar Isus, surâzând, îi răspunse:

– Revino din spaima ta şi nu-ţi pierde curajul... Prinde tronul de o parte şi eu am să-l iau de cealaltă, şi să tragem fiecare, până ce el va avea măsura necesară.

Şi ei luară tronul şi traseră.

Atunci Isus îi spuse lui Iosif:

– Du, acum, această lucrare la palat.

Iosif ascultă.

Şi, de data asta, şarpanta tronului se potrivi exact la mărimea alcovului.

Iar regele îl întrebă pe Iosif:

– Cum s-a făcut această minune?

– Nu ştiu nimic, răspunse Iosif, dar eu am acasă un copil care este o binecuvântare pentru mine şi pentru toată lumea!

Altă dată, — era în luna lui *adar*, a douăsprezecea a anului ebraic, care corespunde în parte cu februarie şi în parte cu luna martie, — Isus strânsese mai mulţi copii, de care fusese ales rege ca de obicei şi care îi făcuseră din hainele lor un tron pe care se aşezase, împărţind dreptatea în felul regelui Solomon. Când trecea cineva pe acolo, copiii îl opreau cu forţa, zicându-i:

– Prea măreşte-l pe Isus din Nazaret, regele Iudeilor!

În acel timp veniră nişte oameni care duceau un tânăr de douăzeci şi trei la douăzeci şi patru de ani, leşinat, pe o targă. Acest tânăr fusese la munte cu fârtaţii săi pentru a strânge lemne de ars şi găsind un cuib de potârniche, întinsese mâna, vrând să ia ouăle; dar o viperă ascunsă în acel cuib l-a muşcat. Îndată tânărul i-a chemat pe tovarăşii săi în ajutor, dar când aceştia au sosit, tânărul om era deja întins pe pământ, ca mort. Îl aduceau deci la oraş în speranţa că i s-ar putea da vreun ajutor. Când cei care-l purtau s-au apropiat de locul unde trona Isus, copiii alergară înaintea lor, aşa cum făceau şi cu alţi trecători şi le ziseră:

– Veniţi şi salutaţi-l pe Isus din Nazaret, regele Iudeilor!

Dar cum tovarăşii rănitului, din cauza mâhnirii pe care o resimţeau, nu voiau să se prindă în acest joc, copiii i-au adus cu forţa în faţa lui Isus, care i-a întrebat despre ce fel de rău avea acel tânăr om pe care-l duceau.

Ei răspunseră:

– Fiu al Mariei, pe el l-a muşcat un şarpe.

– Să mergem cu toţii, spuse Isus prietenilor rănitului, şi să omoram şarpele!

Dar cum aceştia refuzau să-l asculte, temându-se să nu piardă un timp preţios, copiii le-au zis:

– N-aţi auzit ordinul Domnului Isus?... Haideţi să omorâm şarpele!

La care, cu toată împotrivirea celor ce duceau targa, îi făcură să ia drumul înapoi şi când ajunseră aproape de cuib, Isus le zise prietenilor rănitului:

– Nu se ascunde vipera acolo?

Ei răspunzând da, Isus chemă vipera, care apăru îndată, şi spre marea uimire a tuturor, Isus se adresă din nou reptilei:

– Şarpe, du-te şi suge toată otrava pe care ai introdus-o în vinele acestui tânăr!

Îndată vipera, târându-se, se apropie de muribund, şi lipindu-şi buzele de rană, trase toată otrava pe care o băgase în acesta şi apoi, Domnul blestemând-o, vipera se răsuci şi muri. Iar tânărul, după ce a fost atins cu mâna de Isus, s-a vindecat.

Atunci, Isus i-a spus:

– Tu eşti fiul lui Iona, te numeşti Simion şi te vei numi Petru; tu vei fi ucenicul meu şi mă vei renega.

În sfârşit, în altă zi, un copil care era zbuciumat de diavol se amestecase printre alţi copii care se jucau de obicei cu Isus, şi se apropiase de acesta din urmă. Satana, stând la dreapta lui, îl muncea, aşa cum făcea mai mereu. Copilul posedat încerca să-l muşte pe Isus şi neputând să-l atingă, i-a dat, în partea dreaptă o lovitură violentă cu pumnul, atât de tare, încât Isus a început să plângă şi plângând, a zis:

– Demone, care-l munceşti pe acest copil, îţi poruncesc să îl laşi şi să te întorci în iad!

În acelaşi timp toţi copiii au văzut un câine negru foarte mare, care fugea scoţând fum prin bot, şi care după câţiva paşi dispăru, înghiţit în măruntaiele pământului. Atunci, copilul izbăvit îi mulţumi lui Isus, care îi zise:

– Tu vei fi ucenicul meu şi tu mă vei trăda. În acelaşi loc unde m-ai lovit cu pumnul, evreii mă vor împunge cu lancea şi prin rana pe care mi-o vor face, va ieşi restul sângelui meu şi restul vieţii mele.

Toate acestea, se povesteşte că s-au întâmplat până ce Isus a împlinit vârsta de doisprezece ani, vârstă la care ajunsese la o mare înţelepciune. Într-adevăr, când părinţii lui au făcut o călătorie la Ierusalim, şi Isus dispăruse, Maria şi Iosif l-au căutat în van trei zile. Şi numai după trei zile l-au găsit în templu, în care îi uimea pe preoţi şi pe învăţaţi, cărora le explica pasajele obscure ale cărţilor sfinte, pe care cei mai înţelepţi n-au putut să le înţeleagă vreodată şi pe care el, Isus, le înţelegea în mod natural, dat fiind explicaţiile vii pe care le dădea asupra acelor pasaje.

Atunci preoţii şi învăţaţii, văzând că Maria îşi cerea copilul, au întrebaţ-o:

– Acest copil este al tău?

Iar Maria a răspuns că da.

– Preafericită este mama care a adus pe lume un asemenea fiu! strigară ei.

Dar Iosif şi Maria, aproape înspăimântaţi de ceea ce îl vedeau făcând pe fiul lor, l-au readus în Nazaret, unde fiind cu totul ascultător, el continua să crească în înţelepciune şi har în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor.

Am văzut deci unele din legendele ce se povestesc asupra copilăriei lui Isus din Nazaret, şi care îl înconjurau, aşa cum am spus, cu o veneraţie miraculoasă.

XII ISPITIREA DIN PUSTIE

S-au scurs optsprezece ani fără să se mai audă vorbindu-se de copilul divin, căruia legendele populare îi atribuiau nu numai minunile pe care le-am povestit, dar şi multe altele pe care le vom lăsa să doarmă în evanghelia copilăriei, ca într-un leagăn înmiresmat cu prospeţime şi poezie.

În timpul acestui interval, Cesar August a murit, după ce dăduse un timp de odihnă lumii, care, obosită de cuceriri, de revolte şi de zdruncinări de tot felul, părea să aibă nevoie de un repaus, spre a se pregăti pentru noul său destin.

Tiberiu se urcase pe tron, sosind din Rhodos, aşa cum August se urcase, venind din Appolonia. În timpul celui de al doisprezecelea an al domniei sale, speriat de o întâmplare rău prevestitoare - şarpele lui favorit, pe care nu-l părăsea niciodată, şi pe care îl purta în faţă, pe togă ori încolăcit în jurul gâtului, fusese devorat de furnici - s-a retras în insula Capri, şi nu s-a mai întors la Roma. Soarta şarpelui era un semn, care, după explicaţia astrologului său Trasilus, arăta că şi el însuşi va fi devorat de mulţime,

Pe vremea aceea, pe malul Iordanului, la limita deşertului unde îşi petrecuse toată tinereţea, trăia un bărbat de treizeci de ani. El era numit Ioan, adică *plin de har* şi era fiul lui Zaharia şi al Elisabetei, vară a Fecioarei Maria.

Şi naşterea lui a fost un miracol: mamă-sa, avansată în vârstă, îşi pierduse orice speranţă de a-şi vedea curmată nerodnicia care o întrista şi o făcea de ruşine printre femeile evreice. Când i-a apărut un înger, la fel cum îi apăruse şi Fecioarei Maria, anunţând-o că va fi mamă şi că fiul ei se va numi Ioan, că va fi premergătorul lui Mesia şi că ea îşi va da seama de venirea acelui Mesia, la prima mişcare a copilului în pântecul său.

Ori, către a patra lună de sarcină a Elisabetei, Fecioara Maria, care era şi ea în aceeaşi stare de câtva timp, venise să-şi vadă, verişoara: Ciocănind la uşa casei ei, Elisabeta, care era singură, se duse să deschidă, şi, găsindu-se în faţa Fecioarei, scoase un strigăt de bucurie, zicând:

– Cui să-i mulţumesc, că mama Mântuitorului meu a venit la mine?

Şi cum Maria i-a cerut să-i explice aceste cuvinte, ea spuse:

– Da, căci cel ce este în mine, s-a mişcat şi te-a binecuvântat!

Şi atunci i-a explicat totul.

Când Irod a dat ordinul de masacrare a inocenţilor, Elisabeta a fugit, ca toate mamele, ducându-şi copilul în braţe; dar toate mamele nu erau predestinate ca ea. Urmărită de soldaţi se găsi la un moment

dat la poalele unei Stânci de netrecut. Atunci, ea căzu în genunchi, şi ridicându-şi copilul către cer, strigă:

– Doamne! oare ce mi-ai spus nu era adevărat că purtam în pântec precursorul lui Mesia?

Îndată stanca se deschise, Elisabeta intră înăuntru şi stânca se închise în urma ei, nemaifiind nici o urmă a trecerii ei, astfel că soldaţii care o urmăreau gândiră că au avut o vedenie.

Acel bărbat, care predica şi boteza pe malul Iordanului, care-şi petrecuse tinereţea în pustiu trăind cu mierea albinelor sălbatice şi cu lăcuste, şi care avea drept veştmânt o manta din păr de cămilă, strânsă în jurul mijlocului cu o curea de piele, era Premergătorul.

El era numit *Ioan-Botezătorul*, pentru că îi boteza pe toţi cei care veneau la el cerându-i iertare a păcatelor vieţii duse până atunci, şi sfaturi pentru viaţa nouă.

Viaţa nouă pe care o predica Ioan-Botezătorul, era mila şi pocăinţa. El zicea poporului:

Daţi o haină, dacă aveţi două, celui care nu are deloc şi împărţiţi pâinea voastră cu cel ce este înfometat.

El spunea ostaşilor:

– Să nu folosiţi violenţa şi nici perfidia faţă de nimeni şi mulţumiţi-vă cu solda voastră.

El zicea vameşilor şi strângătorilor de dări, pe care dominaţia romană îi impusese ţării:

– Să nu cereţi nimic mai mult decât ceea ce v-a fost poruncit să luaţi.

Le spunea Fariseilor şi Saducheilor:

– Neam de vipere! Veniţi să-mi cereţi botezul... Cine v-a învăţat să fugiţi de mânia ce va să vină? Daţi semne de căinţă şi nu spuneţi: „Avraam este tatăl nostru", căci vă fac cunoscut că Dumnezeu poate să facă să se nască fii de ai lui Avraam chiar din aceste pietre. S-a înfipt deja securea la rădăcina pomilor, aşa că orice pom care nu dă roade bune, va fi tăiat şi azvârlit în foc!

Astfel, câte unii din oamenii care-l ascultau, luându-l drept acela căruia nu-i era decât precursor, îl întrebau:

– Nu eşti tu Mesia?

– Nu, răspundea el umil. Cu adevărat, eu vă botez cu apă, ca voi să vă căiţi, dar cel ce va veni după mine este mai puternic decât mine, şi eu nu sunt vrednic să-i dezleg curelele încălţărilor lui... El vă va boteza cu duhul sfânt şi cu foc. Şi are lopata în mână, şi îşi va curăţa aria, strângând grâul bun în grânar, iar pleava o va arde într-un foc ce nu se va stinge niciodată!

Într-o zi, în mijlocul gloatei care venea la el, Ioan văzu apropiindu-se un bărbat pe care nu îl cunoştea şi al cărui păr, împărţit în două printr-o cărare la mijlocul capului, îi trăda originea galileeană.

Pe măsură ce bărbatul, a cărui faţă radia o bunătate supremă şi o blândeţe infinită, se apropia, cel care în pântecul mamei sale tresărise ca pentru a alerga înaintea Domnului său, era cuprins de prima bucurie adevărată pe care nu o mai simţise niciodată în sufletul său; şi când necunoscutul, parcurgând distanţa, ajunse lângă Botezător, acesta îşi înclină capul, şi însufleţit de o lumină lăuntrică, strigă;

– O, Doamne! Vii să primeşti botezul de la mine, când eu ar trebui să primesc botezul de la tine!

Dar Isus, surâzând, îi răspunse:

– Ioane, lasă-mă să fac după dorinţa mea pentru ca fiecare să ne îndeplinim misiunea.

Atunci Ioan nu s-a mai opus cererii celui pe care îl privea mereu drept învăţătorul său, cu toate că nu ştia unde să-l caute până atunci, dar era sigur că într-o zi acel învăţător va veni să-l găsească sau îl va chema la el.

El răspunse deci cu umilinţă:

– Învăţătorule, eu sunt gata să te slujesc.

Isus a coborât atunci în Iordan, şi Ioan-Botezătorul, luând o scoică de pe malul fluviului o umplu cu apă şi o vărsă pe capul Mântuitorului.

Chiar în acel moment, în aer răsună o armonie celestă, o rază orbitoare coborî din cer şi în mijlocul unui fâlfâit de aripi invizibile, se auziră aceste cuvinte:

„Acesta este fiul meu prea iubit, în care mi-am pus toată bunăvoinţa!"

Şi, pe când vocea răsuna încă în aer, asemănătoare cu ultimele vibraţii ale unei harpe cereşti, ca semn vizibil al acestei iubiri a lui Dumnezeu, un porumbel pluti un moment deasupra capului lui Isus, urcând apoi spre a se pierde în norul strălucitor din care coborâse.

Începând cu acel moment, Isus îşi privea misiunea sa ca sfinţită şi se numi Hristos, adică *uns, întărit, înmiresmat, pregătit pentru luptă.*

Pentru luptă! căci într-adevăr, lupta va începe. Atletul umanităţii cobora în arenă.

Era sfinţirea lui spirituală. La fel cum Samuel sfinţise odinioară pe tânărul David pentru regatul lui terestru, tot aşa Ioan îl sfinţise pe Isus pentru regatul lui divin.

Atunci, Isus se simţi destul de puternic pentru a înfrunta orice şi, ca şi cum ar fi vrut să primească de la Dumnezeu o nouă dovadă pentru natura sa cerească, el s-a retras în pustiu şi a rămas acolo patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi fără să bea şi să mănânce.

Şi cu fruntea la pământ, a mulţumit lui Dumnezeu că i-a permis să reziste nevoilor trupului, că şi-a stăpânit foamea şi setea care l-au încercat şi că poate domina materia, când, dintr-odată, din mijlocul

întunericului celei de a patruzecea nopţi, apăru ochilor săi, ca ieşind din pământ sau căzând din cer, o creatură care părea să aparţină rasei umane, cu toate că talia ei era cu o jumătate de cot mai mare decât cea obişnuită a oamenilor.

Fiinţa stranie care apăruse astfel pe neaşteptate, era frumoasă, cu acea frumuseţe tristă, mândră şi sumbră care a fost revelată, lui Dante şi lui Milton. Ochii săi păreau că aruncă foc; vântul deşertului, care-i arunca înapoi părul lung şi negru, îi dezvelea fruntea brăzdată de o cicatrice întinsă; gura-i dispreţuitoare încerca să surâdă, dar acest surâs avea în el ceva ca o disperare profundă. Capul îi era înconjurat de o aureolă albăstrie, dată de o flacără palidă, ca acelea ce plutesc deasupra abisurilor şi, în fine, de fiecare dată când piciorul său atingea solul, o flacără asemănătoare aceleia de pe frunte, strălucea ca un fulger subteran.

Era acela pe care Scripturile l-au numit — neîndrăznind să-l cheme altfel, fără îndoială — *Întunecatul*.

El s-a oprit înaintea lui Hristos, a cărui frunte atingea pământul, şi încrucişându-şi braţele ca de bronz pe pieptu-i mare, aştepţă ca fiul Măriei să-şi termine rugăciunea şi să ridice fruntea.

După un timp Isus se ridică pe un genunchi şi-l privi pe formidabilul necunoscut fără mirare şi ca şi cum ar fi ştiut că era acolo.

– Fiu al omului, îl întrebă atunci, cu vocea surdă, apariţia sumbră, mă cunoşti, tu?

– Da, răspunse Isus cu un glas atât de dulce şi melancolic, în singulară opoziţie cu acela al interlocutorului său. Da, te cunosc... Tu ai fost altădată cel mai iubit de tatăl meu, cel mai frumos dintre arhanghelii ieşiţi din mâinile sale şi tu duceai lumina înaintea lui în fiecare dimineaţă în care, la primele raze ale soarelui, el îşi îndrepta faţa către răsărit. Atunci, te-ai fi putut asemui unei albăstrele în flăcări semănată în câmpiile empireului, în mijlocul altor flori ale cerului. Mândria te-a pierdut: tu te-ai crezut zeu şi te-ai revoltat împotriva Dumnezeului tău. Din înălţimile paradisului, fulgerul lui te-a aruncat în adâncimile pământului...

– Unde eu sunt rege! zise arhanghelul ridicând capul şi scuturându-şi părul.

– Du, ştiu, răspunse Isus. Regele lumii şi tatăl nelegiuiţilor!

– Tatăl nelegiuiţilor! - continuă arhanghelul cu orgoliu - într-adevăr, este titlul meu cel mai frumos! Totul în natură recunoştea umil puterea lui Iehova: astrele îşi urmau în tăcere legile pe care el le stabilise, marea, aşa răzvrătită cum este, se supunea ordinelor sale, şi îşi recunoştea limitele şi cei mai înalţi munţi îşi înclinau Capelele când el trecea prin văzduh în mijlocul fulgerelor şi furtunilor. Elementele supuse trăiau în ascultare şi teamă, animalele, de la bacterie la

Leviatan, puterile invizibile, de la tronuri, până la imperii, toate se prosternau în faţa lui şi totul se înclina, totul tăcea înaintea lui... Eu singur, în mijlocul înjosirii generale şi a liniştei universale, eu m-am ridicat şi am zis cu o voce care a făcut să tresalte lumea, cu o voce care s-a ridicat până pe culmea veacurilor trecute şi a coborât până în profunzimile secolelor ce vor veni:

– „Eu nu voi sluji! *Ego dixi: Non serviam*!".

– Da, răspunse Isus cu tristeţe, aşa ai zis şi pentru aceasta m-a trimis tatăl meu împotriva ta.

– Înainte de a accepta misiunea, reluă arhanghelul, mi-ai măsurat tu, puterea, şi ştii tu ce spun despre mine cei ce mă adoră, in rugăciunile lor către mine? Ei zic: „Nimic nu-i poate rezista, şi tot ce este sub cer este al lui! El nu se lasă înduplecat nici prin forţa cuvintelor, nici prin rugăciunile cele mai fierbinţi. Corpul lui este asemănător scuturilor de bronz, şi acoperit cu solzi atât de îndesaţi unul în altul, încât nici cea mai mică suflare nu poate trece printre ei. Forţa o are în grumaz şi foametea merge înaintea lui. Trăznetele cad pe el fără a se sinchisi. Când urcă spre înălţimi, îngerii se tem si se purifică. Razele soarelui sunt sub picioarele sale şi el merge pe aur ca şi pe noroi. El face să clocotească fundul oceanelor ca apa într-un ceainic, şi să ridice valuri aşa cum într-o oală se ridică apa la dogoarea focului Lumina străluceşte pe urma sa, şi vede cum înapoia lui se iluminează şi clocoteşte abisul. Nu există putere asemănătoare cu a lui, pentru că el a fost creat pentru a nu se teme de nimic şi pentru că el este regele tuturor copiilor mândriei!".

– Ştii tu, răspunse simplu Isus, ce spun cei care se tem de tine, în rugăciunile pe care le fac tatălui meu? Doamne! Doamne! izbăveşte-ne de cel rău! Şi vocea unui singur om care strigă pentru a căpăta iertarea lui Dumnezeu, răsună mai departe şi urcă mai sus încă, decât corul blestemaţilor cu care tu te mândreşti.

– Dacă Domnul de care vorbeşti este atât de puternic, răspunse arhanghelul, pentru ce se mulţumeşte cu cerul şi permite ca eu să fiu rege pe pământ?

– Pentru că principiul răului a intrat în rai odată cu şarpele, iar şarpele a fost uns rege de către greşeala Evei.

– Atunci pentru ce a permis el ca şarpele să fi intrat în paradis? pentru ce a răbdat el ca Eva să păcătuiască?

– Pentru că, atunci când lumea a ieşit din mâinile sale, sublimul lucrător, Creatorul gândea că va fi nevoie de şarpe ca de o piatră de încercare, cu care să probeze lumea, dar tatăl meu a hotărât acum că răul a existat prea mult timp pe pământ din cauza greşelii Evei şi a prezenţei şarpelui. Aşadar, eu vin să ispăşesc chiar această greşeală, iar tu, eşti şarpele căruia trebuie să-i zdrobesc capul

– Atunci, zise arhanghelul, tu vii cu ură şi mânie? Cu atât mai bine, că noi ne vom combate cu aceleaşi arme!

– Eu vin înarmat cu milostivire şi cu dragoste, spuse Isus, şi eu nu urăsc pe nimeni... Nici chiar pe tine.

– Tu nu mă urăşti? strigă Satana uimit.

– Nu, eu te plâng!

– Şi pentru ce mă plângi tu?

Isus îl privi pe întunecatul arhanghel cu o blândeţe şi o tristeţe inexprimabile.

– Pentru că tu nu poţi iubi! zise el.

Şi, la aceste simple cuvinte acest corp de bronz tremură, întocmai ca mimoza senzitivă la atingerea mâinii unui copil.

– Ei, bine, fie! Fiu al omului, sau fiu al lui Dumnezeu, eu accept lupta, şi tu ştii mai bine ca oricine că mi-a fost dată o mare putere!

– Aceea de a ispiti omul... Dar tu ai învăţat din experienţă că tu nu poţi nimic împotriva celui drept.

– Aminteşte-ţi de Adam!

– Aminteşte-ţi de Iov!

Răsuflarea şuieră printre dinţii arhanghelului.

– Şi de ce n-am izbutit împotrivă lui Iov? întrebă el.

– Pentru că duhul lui Dumnezeu era cu el.

– Atunci, duhul lui Dumnezeu este şi cu tine?

– Duhul lui Dumnezeu este în mine; eu sunt fiul lui Dumnezeu!

– Dacă tu eşti fiiul lui Dumnezeu, de ce eşti supus trebuinţelor omeneşti? Pentru ce, de patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi cât ai ajunat, ai suferit din cauza foamei şi a setei?

– Eu am suferit de foame şi de sete, şi am vrut să sufăr, deoarece ştiind că trebuie să trec peste dureri înainte de a-mi îndeplini misiunea. Am încercat, în singurătatea deşertului, să-mi măsor eu însumi curajul.

– Şi l-ai măsurat?

– Da, căci aş fi putut zice acestor pietre: „Schimbaţi-vă în pâine!" şi acestui nisip: „Transformă-te în apă!" dar eu nu am făcut-o.

– Şi la cuvântul tău, pietrele şi nisipul ar fi ascultat?

– Fără îndoială.

– Atunci, porunceşte-le, şi pentru că cele patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi de ajunare s-au scurs, potoleşte-ţi foamea şi setea!

Isus surâse.

– Este scris în cartea sfântă, spuse el: „Nu numai pâinea te face să trăieşti, ci şi orice cuvânt care iese din gura lui Dumnezeu".

Arhanghelul strânse pumnii.

– Ei bine, zise el, pentru că tu invoci scrierile sfinte, le voi invoca şi eu la rândul meu, numai dacă puterea ta, mai mare decât a

mea, nu se va opune la a te transporta cu mine acolo unde vreau să ajung.

– Voi merge, unde vei vrea, spuse Isus, căci eu doresc ca puterea lui Dumnezeu, aşa dezarmată cum este, să facă de ruşine slăbiciunea ta, înarmată cu toate armele.

Arhanghelul privi un moment pe Isus cu o expresie de vrăjmăşie de nedescris; apoi, revenind la primul lui gând, îşi aruncă mantaua pe pământ, şi punându-şi picioarele pe unul din capete, zise:

– Fă ca mine!

– Fie! răspunse Isus.

Şi Isus îşi puse picioarele pe celălalt capăt al mantalei.

– În acel moment un vârtej i-a luat pe amândoi şi, traversând spaţiul cu iuţeala unui fulger ce sfâşie cerul, se găsiră la Ierusalim, pe frontonul templului.

Atunci, cu acel surâs etern care vrea să fie dispreţuitor, dar care nu, era decât funest, zise:

– Dacă tu eşti cu adevărat fiul lui Dumnezeu, aruncă-te de pe templu, căci este scris în psalmul XC: „Răul nu va putea ajunge până la tine, pentru că Dumnezeu a poruncit îngerilor să te protejeze, şi ei te vor duce pe mâini, ca nu cumva să-ţi loveşti piciorul de vreo piatră".

– Da, spuse Isus, dar de asemenea este scris în Deuteronomul, cartea a VI-a: „Să nu ispitiţi pe Domnul Dumnezeul vostru".

– E bine... Altceva atunci, zise arhanghelul cuprins de turbare. Vrei tu să mă urmezi, încă?

– Sunt al tău noaptea aceasta - spuse Isus - poţi deci să faci cu mine tot ce vei vrea.

Amândoi, duşi din nou cu o viteză pe lângă care zborul vulturului celui mai rapid, ar fi părut nemişcarea uliului ce bate din aripi deasupra prăzii, traversară spaţiul, văzând cum fug pe sub ei oraşe, deşerturi, oceane, astfel că în câteva secunde s-au trezit în mijlocul Tibetului, deasupra vârfului Djavahir.

– Ştii tu unde suntem? întrebă arhanghelul.

– Noi suntem deasupra celui mai înalt munte al pământului, răspunse Isus.

– Da, şi îţi voi arăta toate regatele lumii.

Imediat, mişcarea pământului le deveni vizibilă, căci amândoi, în picioare pe mantaua infernală, au rămas imobili şi de neclintit, în timp ce pământul şi atmosfera pe care o antrenează cu el continuau sa se rotească.

– Priveşte! zise Diavolul.

Isus făcu semn că privea.

– Uite mai întâi India - reluă arhanghelul - India, care este bunica genului uman, leagănul raselor, punctul de plecare al religiilor.

O vezi trecând cu natura ei formidabilă care face din om o parte slabă şi dependentă a creaţiei, un biet copil rătăcit la pieptul mamei sale, un atom pierdut în imensitate? India, unde fiind cu dispreţ risipit şi înmulţit peste măsură, omul nu este nici mai puternic şi nici mai numeros decât în alte părţi, căci puterea morţii este egală cu puterea vieţii; India, unde întâlnind peste tot forţe disproporţionate şi zdrobitoare, omul nici nu mai încearcă să lupte, ci se predă, mărturisind că în jurul lui, totul este Dumnezeu şi că el nu este decât un accident al acestei substanţe unice, universală, indestructibilă! India, unde pământul dă trei recolte pe an, acolo unde ploaia unei furtuni transformă o câmpie în mare, şi un deşert, într-o prerie şi în care trestia este un arbore de o sută de picioare înălţime, iar un dud este un gigant din a cărui buturugă se avântă o pădure ce adăposteşte în umbra ei umedă reptile de douăzeci de coţi, hoarde de tigri, turme de lei. India unde fluviile curg spre a stinge setea tuturor monştrilor creaţiunii: caimani, hipopotami, elefanţi. În sfârşit, India, locul unde ciuma omoară oamenii cu milioanele, pe care natura la rândul ei îi creează cu milioanele, astfel că dacă ea ar rămâne un secol sau două fără tifos şi fără holeră, ea ar vărsa asupra Europei un ocean de oameni, sub ale cărui valuri Europa inundată ar dispărea în întregime!

Şi, în timp ce arhanghelul vorbea, India trecea cu munţii Himalaia, care străpungeau norii, cu pădurile ei întunecate şi fără sfârşit, cu a sa Cambodgie, cu ale sale Gange şi Indus şi cu cei o sută cincizeci de milioane de oameni răspândiţi de la marea Chinei la Golful Persic.

– Priveşte! zise Satana.

Isus făcu semn că privea.

– Iată Persia, spuse arhanghelul - adică marele drum al soarelui şi al genului uman, cu sciţii la stânga, iar la dreapta arabii. Persia este caravanseraiul lumii: toate popoarele au locuit acolo pe rând. Odinioară, înainte ca ea să fi aflat că nu era decât un loc de popas, inspirată de mine, a construit acel turn al lui Babei, ale cărui ruine, şi astăzi, sunt mai înalte decât cea mai mare piramidă. Dar acum, după ce a văzut dărâmându-i-se monumentele şi dinastiile, ea nu mai construieşte decât pentru una sau două generaţii şi casele sale sunt corturi din cărămizi, iată totul. Cincizeci de milioane de oameni slăvind lumina şi focul, trăind în această atmosferă unde iarna şi vara există în acelaşi timp, caută uitarea trecutului într-o beţie factice care îi duce pe nesimţite la moarte.

Pe sub degetul arătător ai arhanghelului, trecea Persia, de la izvoarele lui Oxus la Marea Roşie, se derula lacul Durra, lacul Aral şi Marea Caspică, semănând cu trei oglinzi de mărimi inegale; Eufratul şi Tigrul, asemănători unor şerpi gigantici răsucindu-se la soare; oraşele

Persepolis şi Palmyra, care astăzi nu mai sunt decât ruine, dar care atunci erau încă regine cu mantale de purpură şi coroane de aur.

– Priveşte! zise arhanghelul.

Isus făcu semn că privea.

– Iată Egiptul, continuă Diavolul, adică un dar pe care mi l-a făcut Nilul. Într-o zi, dacă aş vrea, dacă cele treizeci de mii de oraşe ale sale, dacă cei şaizeci de milioane de oameni ai săi: greci, egipteni, abisinieni, etiopieni ar refuza să mă recunoască, i-aş abate fluviul în Marea Roşie şi aş nimici Egiptul, vărsând asupra lui nisip în loc de apă. În aşteptare, uită-te acolo: de la Elefantina la Alexandria este o vale plină de smaralde, un hambar plin cu fructe, o grădină smălţată de flori... El hrăneşte Roma, Grecia, Italia. E adevărat că în schimb poporul lui moare de foame şi aşteaptă ca mâna care i-a hrănit pe evrei în deşert să facă să cadă mană şi pentru el!

Şi Egiptul trecea încorsetat între dublul său deşert, cu. vechile sale oraşe în surpare, cataractele înspumate, înaltele piramide şi sfincşii săi îngropaţi în nisip până la gheare şi ai căror ochi imobili priveau de cinci sute de ani, albindu-se oasele soldaţilor lui Cambise.

– Priveşte! zise arhanghelul. Iată Europa şi compar-o cu masiva noastră Asie şi vei vedea cum ea este mult mai bine decupată, mult mai aptă la mişcare, mult mai bine alcătuită, după un plan mai inteligent şi mai fericit. Poţi observa cum ea, care este copleşită de monumente, dar căreia îi lipsesc oamenii, îşi întinde mâinile într-o îmbrăţişare fecundă spre Africa, unde sunt oameni dar lipsesc monumentele. Sardinia se întinde către ea cu stânca Plumbaria, Sicilia, cu lacul său Lilibe, Italia cu al său vârf de la Regium şi Grecia cu triplul promontoriu, Acritas, Tenar şi Male. Iată cum toate aceste insule ale Mării Egee seamănă cu o flotă enormă adăpostită într-un port vast şi gata să-şi ridice pânzele pentru a face comerţul lumii. La nord, ea îşi reazămă spatele, cu Scandinavia, pe gheţurile polare. O, ea este solidă, cu picioarele proptite pe fecunda Asie şi cu fruntea scăldată de marea cea sălbatecă. Ea are oraşe ce se numesc Atena, Corint, Rhodos, Sybaris, Syracusa, Cadiz, Roma! Uite cum atrage către un centru unic, în jurul Capitoliului, stâncă neclintită, barbaria occidentală, adică Spania, Britania, Galia; precum şi civilizaţia orientală, adică Grecia, Egiptul, Siria: Priveşte bine Europa, că ea este perla naţiunilor, diamantul viitorului.

Şi pe măsură ce Diavolul vorbea, Europa trecea. Mai întâi, Grecia, apoi Italia, având la dreapta Sicilia şi la stânga Germania şi Scandinavia şi apoi Anglia, Galia, Spania. După acestea, un moment, nu se mai văzu decât apă de la polul boreal ia polul austral, de la polul arctic la polul antarctic.

– Priveşte! zise Satana.

Isus făcu semn că privea.

– După lumea caducă, lumea veche, după lumea civilizată, lumea barbară şi după lumea barbară, lumea necunoscută! Iată acum un întreg ţinut necunoscut. Este adevărat că nu are decât trei mii de leghe în lungime, pe cincisprezece sute în lăţime, că a ieşit ultimul din adâncul apelor, astfel că are lacuri atât de mari cât Mediterana, fluvii care au cursul de o mie cinci sute de leghe, munţi înalţi de optsprezece mii de picioare, deşerturi fără limite, păduri fără sfârşit şi că aurul şi argintul se iveşte acolo, ca plumbul şi cuprul aiurea. Sudată de polul arctic, ca fierul de magnet, ea împarte lumea în două, lăsând numai spaţiul necesar trecerii unui vas. Uită-te! ... Este pământul visat de un nebun sau înţelept al Greciei, după cum vrei să-l iei, şi care se numea Platon, iar ţinutul l-a numit Atlantida.

Şi America trecea cu pădurile ei virgine, cu imensă cataractă Niagara, care se întinde pe o distanţă de zece leghe, cu fluviul amazoanelor, cu Mississippi, cu munţii săi: Cordilierii, Anzii, Chimborazo şi vârful Misti.

Oceanul apăru din nou.

– Priveşte! zise Diavolul.

Isus făcu semn că privea.

– Vezi tu, reluă arhanghelul, acea întindere incomensurabilă care pare o oglindă din oţel brumat, împestriţată ici-colo cu puncte întunecate?... Această oglindă este Oceanul Pacific, iar acele puncte sunt insule. Pe măsură ce golul profund trece pe sub picioarele noastre, petele devin mai numeroase: semn că se apropie Oceania, unde insulele par că pasc pe suprafaţa mării, ca o turmă de oi gigante! Iată-le acum atât de înghesuite încât de abia dacă poţi distinge printre ele marea, ca o plasă mişcătoare. Nici una din ele nu are încă nume, clar ce importanţă are? În toate sunt oameni, animale, lacuri, păduri. Constituie o a cincea parte a lumii, o a doua Atlantidă mărunţită în ocean. Prin aceste insule se merge de la Cordilieri, la fluviul Albastru, a cărui gură de vărsare este la o mie cinci sute de leghe de noi şi al cărui izvor este sub picioarele noastre.

Şi marele ocean trecea cu pâlcurile sale de insule, Noua Caledonie, Noua Guinee, Noua Olandă, Borneo, Sumatra, Filipinele şi Formosa.

Şi, de departe se vedea venind vârful înzăpezit al lui Djavahir: pământul se învârtise în jurul axei sale, lumea cu toate ţările sale trecuse pe sub ochii lui Isus.

Diavolul îi zise:

– Îţi voi da toată această putere şi gloria tuturor acestor regate, dacă tu te vei închina mie, căci această glorie şi această putere mie mi-au fost date, şi, la rândul meu le dau cui vreau.

Dar Isus i-a răspuns:

– Este scris: „Te vei închina numai Domnului Dumnezeului tău, şi nu vei sluji decât numai lui!"

Atunci, un strigăt teribil, strigăt de ură, de blestem şi se disperare, răsună în spaţiu. Era strigătul de adio al Satanei către Isus Hristos, pe care el era forţat să-l recunoască drept fiul lui Dumnezeu.

Şi când acest strigăt formidabil, după ce se rostogolise prin atmosferă ca un tunet, s-a stins, se auzi o voce dulce şi tristă care murmura:

– O, frumosule arhanghel, stea luminoasă a dimineţii, cum ai căzut tu din cer, tu care păreai atât de strălucitor, la începutul zilelor!...

Era vocea lui Isus care deplângea căderea Diavolului.

XIII PĂCĂTOASA

După câteva zile, Isus a intrat într-un oraş situat la extremitatea septentrională a lacului Ghenezaret, numit Capernaum, ceea ce înseamnă *oraşul consolării*, urmat de primii săi patru ucenici. Aceştia se numeau Andrei, Petru; Filip şi Nataniel.

Andrei fusese ucenicul lui Ioan Botezătorul, care văzându-l pe Isus care trecea pe când se întorcea din pustiul ispitei, îi zisese:

– Uită-te la acela care trece: este mielul lui Dumnezeu venit pe pământ pentru a şterge păcatele lumii!

– De unde ştii această? l-a întrebat Andrei.

– Acela ce m-a trimis pentru a boteza cu apă mi-a spus: „Când vei vedea Duhul Sfânt coborând şi oprindu-se deasupra unui cap, cel pe care-l vei boteza atunci va fi fiul lui Dumnezeu!" Eu am văzut Duhul Sfânt coborând şi mărturisesc aşadar, că el este fiul lui Dumnezeu!

Atunci Andrei îl urmase pe Isus.

Pe drum îl întâlnise pe fratele său Simon, şi îi zisese:

– Vino frate, căci l-am găsit pe Mesia.

Şi îl aduse la Isus.

Apoi, cum Simon privea la Isus cu uimire:

– Tu nu mă recunoşti? îl întrebă Isus.

– Nu, învăţătorule, răspunse Simon.

– Mai demult, când eram copil, ţi-am salvat viaţa atunci când te muşcase o viperă. Eu ţi-am zis atunci: "Tu eşti Simon, fiul lui Iona, şi te vei numi Petru. Tu vei fi ucenicul meu şi mă vei renega."

La aceste cuvinte Simon se aruncă la picioarele lui Isus, şi-i sărută vestmântul:

– Eu îţi datorez viaţa, învăţătorule - zise el - prin urmare viaţa mea îţi aparţine. Eu nu mă mai numesc Simon, ci Petru şi sunt ucenicul tău. Sper numai ca Domnul Dumnezeu să-mi dea har şi să nu te reneg niciodată.

Isus surâse şi îi spuse:

– Vino!

Şi Petru l-a urmat pe Isus.

A doua zi, Isus l-a întâlnit în drumul său pe Filip care, întocmai ca şi Andrei şi Petru, era din oraşul Betsaida. El i-a zis:

– Urmează-mă, Filipe!

Filip l-a urmat şi fiind informat de Andrei şi Petru, când l-a întâlnit la rândul lui pe Nataniel, i-a zis:

– Urmează-ne, Nataniel, căci noi l-am găsit pe acela de care vorbesc Moise şi profeţii.

Atunci, Nataniel, uimit, întrebase: „Cine era acela?" şi Filip i-a răspuns:

– Este Isus din Nazaret:

Dar Nataniel, ridicând din umeri, a repetat:

– Din Nazaret: Ce lucru bun poate ieşi din Nazaret?...

Atunci Isus, intervenind, spuse:

– Iată un Israelit adevărat, în care nimic nu e fals.

– De unde mă cunoşti tu? întrebă Nataniel foarte surprins.

Isus zâmbi.

– Eu te-am văzut sub smochin, zise el, înainte ca Filip să te cheme.

Şi Nataniel, care mâncase sub un smochin, se înclină, zicând:

– Învăţătorule, tu eşti cu adevărat regele lui Israel!

– O crezi, pentru că te-am văzut sub smochin, i-a zis atunci Isus; dar tu, Nataniel vezi şi altceva: tu vezi cum deasupra capului meu cerul se deschide şi îngerii urcând şi coborând!

Apoi, însoţit de cei patru ucenici, s-a dus în Caana, unde era Fecioara Maria. Acolo, fiind invitat la o nuntă, a făcut, la rugămintea mamei sale, şi spre marea uimire a convivilor, minunea schimbării apei în vin. După aceasta şi-a reluat drumul şi a ajuns la Capernaum.

Era pentru prima dată când tânărul învăţător vizita oraşul, şi totuşi, intrarea lui acolo a făcut o mare vâlvă. Chipul său îşi păstrase frumuseţea, numai că avea în trăsături ceva grav, melancolic, urme de încercări, mai ales după lupta sa cu duşmanul neamului omenesc.

Pentru a face primele încercări ale divinităţii Hristos se gândise la oraşul Capernaum.

Depărtarea oraşului de Iudeea propriu zisă, de care este separat prin întreaga Samarie, îl făcea să fie privit drept un centru al tenebrelor, iar Isus gândea că în mijlocul acestora, lumina divină pe care el o răspândea, va străluci mai viu decât oriunde altundeva.

De altminteri oraşul adeverea profeţiile. Isaia a spus:

„Pământul lui Zabulon şi pământul lui Neftali, aproape de mare, dincolo de Iordan, este Galileea celor asupriţi. Acest popor ce trăia în întuneric a văzut deodată o mare lumină, care a apărut acelora ce locuiau în ţinutul umbrit de moarte.

Aşadar, acest Capernaum şi împrejurimile sale a fost ales de Isus ca loc al primelor predici şi al primelor minimi. La Capernaum a zis el: „Timpul s-a împlinit, împărăţia cerurilor este aproape, mărturisiţi-vă păcatele şi credeţi *cărţile sfinte!*"

De la Capernaum la lacul Ghenezaret nu era decât un pas şi de aceea, uneori, ucenicii săi, care erau pescari, îl părăseau şi sc duceau să-şi arunce năvodul în lac. El se ducea să-i caute, şi acolo le-a zis, neîntârziind să-i ia cu el: „Veniţi cu mine, şi din pescari de peşti, cum sunteţi, eu vă voi face pescari de oameni!"

Şi văzând puţin mai departe pe Iacov, fiul lui Zebedei, împreună cu Ioan, fratele lui, care erau într-o barcă şi îşi dregeau mrejele, i-a

chemat la el. Aceştia, aşa cum făcuseră Petru şi Andrei, şi-au părăsit barca, mrejele şi pe bătrânul lor tată, pentru a-l urma pe Isus. Le era atât de greu să nu-l asculte, când cu vocea lui dulce şi atrăgătoare, care făcea din poruncă o rugăminte, zicea: „Vino!" ;

Pe atunci Isus era preocupat de un mare proiect: el voia să facă Paştele la Ierusalim şi să-şi încerce acolo puterea lui crescândă, care era deja reală, cu toate că nu avea încă la bază decât vorbele lui Ioan-Boţezătorul, care mărturisea sus şi tare misiunea Mântuitorului, zicând cui vrea să-l asculte: „Eu nu sunt decât înaintaşul, Isus este Mesia."

Atunci a plecat spre Ierusalim însoţit de primii săi şase ucenici.

Am spus mai înainte ce era Ierusalimul în acele zile de sărbătoare solemnă. Am arătat că hanurile lui erau pline de călători, că locurile deschise erau invadate de corturi, oaspeţii năpădind vestibulele teatrelor şi chiar intrările templului.

În piaţa teatrului şi chiar în interiorul lui, se ţinea un fel de târg şi negustorii care vindeau acolo îi ademeneau zgomotos pe cumpărători. Erau aduşi la vânzare porumbei, oi şi chiar boi pentru a fi sacrificaţi. Era un comerţ tolerat de preoţi, deoarece şi ei aveau un folos. Activitatea târgului era destul de importantă de-a lungul întregului an, dar în cele trei zile de Paşti creştea peste măsură. Zarafii erau peste tot, cu tarabele lor pline cu saci de argint şi grămezi de aur.

În toiul târgului, când strigătele cumpărătorilor, vânzătorilor, zarafilor, zornăitul aurului şi argintului, behăiturile oilor şi mugetele vitelor se contopeau într-o larmă de nedescris, un bărbat, cu un bici în mână, urcă treptele templului şi, ajuns la intrare, strigă:

– Scoateţi toate acestea de aici şi nu mai faceţi din casa tatălui meu un loc de negoţ!

Era atâta măreţie pe faţa acestui om care numea templul lui Dumnezeu drept casa tatălui său, şi un ton atât de imperativ în glasul său, încât negustorii, cumpărătorii, zarafii şi geambaşi, au fost cuprinşi de spaimă şi au coborât în grabă şi cu braţele înspre cer, treptele acestui templu.

Isus le părea asemănător cu îngerul care-l bătuse cu nuiele pe Heliodor. Isus zicea cu glasul lui puternic, a cărui blândeţe o transformase în mânie:

Este scris: „Casa mea va fi o casă de rugăciuni" şi voi aţi schimbat-o într-o peşteră de tâlhari!

Teribila apariţie a rămas vie în ochii locuitorilor Ierusalimului şi, cu toate că Isus, prin acest act de forţă a depăşit drepturile unui simplu cetăţean, nimeni nu a îndrăznit să-i ceară socoteală.

Auzind că Irod Antipa îl arestase pe Ioan-Botezătorul, care-i reproşase tetrarhului de a fi luat în căsătorie pe nevasta fratelui său, Isus reluă drumul spre Capernaum.

El trebuia să traverseze Samaria. Samaria fusese odinioară cucerită de Salmanasar, care-i transportase locuitorii dincolo de Eufrat. Fusese repopulată de Assar Hadon, recucerită de Antiohus cel Mare, apoi de Ioan Hircana. Samaria era, de pe timpul invaziei asirienilor, un amestec de străini şi de idolatri, veşnic în război cu regatul lui Iuda pe care îl detestau şi de care erau urâţi la rândul lor. Pentru a nu veni la Ierusalim, samaritenii şi-au construit un sanctuar propriu pe muntele Garizim.

Isus a traversat această provincie pe jos. Într-o zi, către amiază, fiind obosit şi de drumul făcut şi de căldura zilei, s-a aşezat sub un sicomor, aproape de fântâna lui Iacov, în timp ce ucenicii săi erau duşi în oraş pentru a cumpăra hrană. Şedea acolo de câtva timp, când veni o femeie să ia apă de la fântână.

Isus i-a cerut să-i dea apă de băut.

Samariteanca l-a privit cu un aer uimit.

– Cum, i-a spus ea, tu care eşti evreu, îmi ceri să-ţi dau de băut eu, care sunt samariteancă?

– Dacă l-ai cunoaşte pe cel ce ţi-a spus: „Dă-mi să beau", reluă Isus, poate că tu i-ai fi cerut, şi el ţi-ar fi dat apă vie.

Samariteanca îl privi pe Isus cu atenţie şi, văzând întipărită pe faţa lui o măreţie blândă, spuse:

– Doamne, dar nu ai nici un vas cu care să scoţi apa, iar puţul este adânc. În ce vei lua această apă vie de care-mi vorbeşti?... Eşti dar, mai mare decât părintele nostru Iacov, de la care moştenim acest puţ, din care a băut el, copiii lui şi turmele sale?

– Oricine va bea din această apă, răspunse Isus, îi va mai fi sete, pe când apa pe care i-o voi da eu, satură şi sufletul şi trupul dintr-o dată, pentru că este luată dintr-un izvor ceresc.

Samariteanca îl privea pe Hristos cu uimire crescândă.

– Doamne, spuse ea, dacă este aşa, dă-mi şi mie din această apă, te rog, pentru ca să nu mai însetez niciodată, şi să nu mă mai obosesc să vin să o car de aici.

– Fie, zise Isus, du-te, caută-l pe bărbatul tău şi întoarce-te aici cu el.

Dar, ea clătinând din cap, zise:

– Eu nu am bărbat, Doamne.

Isus zâmbi.

– Femeie, reluă el, tu ai răspuns bine, zicând: „Eu nu am bărbat!" căci ai avut până acuma cinci, iar pe cel pe care îl ai nu este al tău.

Atunci, cu respect amestecat cu ruşine, femeia spuse:

– Doamne, Doamne, eu văd bine că tu eşti un profet. Luminează-mă!... Părinţii noştri au adus sacrificii pe acest munte

Garizim, iar voi profeţii ziceţi că singurul loc unde este permis să aduci sacrificii este Ierusalimul.

– Femeie, îi zise Isus, crede-mă, vine ziua, ba chiar a şi venit, în care oamenii nu se vor mai închina lui Dumnezeu nici la Ierusalim şi nici pe muntele acesta, ci se vor închina tatălui oriunde în duh şi în adevăr!

– Da, răspunse samariteanca, eu ştiu că trebuie să vină Mesia, iar când va veni, el ne va învăţa despre toate lucrurile.

Atunci Isus surâse, cu zâmbetul lui plin de blândeţe:

– Femeie, zise el, Mesia pe care îl aşteptaţi, este aici, de faţă. Eu sunt!

Şi pe când samariteanca, uimită de acest răspuns, nu ştia încă dacă el glumea sau spunea adevărul, ucenicii s-au întors din oraş. Ei îi vorbeau lui Isus aşa cum servitorii se adresează stăpânului. Atunci orice urmă de îndoială a dispărut din mintea acestei tinere femei şi, lăsându-şi ulciorul, a alergat spre oraş, strigând:

– Veniţi cu toţii! Veniţi, că iată aici este un om care mi-a spus tot ce am făcut, şi care nu poate fi altul decât Mesia!

Auzind-o pe femeie, locuitorii au ieşit din oraş şi s-au îndreptat spre Isus.

Dar ucenicii, care ştiau că lui Isus îi e foame, i-au zis, cu toată afluenţa poporului care-l înconjura:

– Invăţătorule, mănâncă!

Isus, care era deja înconjurat de o mulţime de oameni, a scuturat capul şi le-a zis:

– Eu am mâncat o mâncare pe care voi nu o cunoaşteţi.

Ucenicii se priviră între ei, întrebându-se cu voce joasă:

– Cine, dar, i-a adus hrană învăţătorului, în lipsa noastră?

Dar el le-a spus:

– Să ştiţi că mâncarea mea este să fac voia celui ce m-a trimis şi să împlinesc lucrarea lui.

Apoi, continuând să vorbească în limbajul lui figurat, le spuse:

– Nu ziceţi voi că mai sunt patru luni până la seceriş? Ei bine continuă Hristos, arătându-le gloata care-i înconjura, eu vă spun: „Ridicaţi-vă ochii, priviţi în jurul vostru şi veţi vedea că holdele sunt galbene, gata de seceriş."

Atunci, cugetarea lui Isus deveni uşor de priceput, chiar pentru samariteni. Înţelegând că el este secerătorul şi că ei erau holdele, îl aduseră în oraşul lor, adică la Sihem. Acolo Hristos a rămas două zile, iar când a plecat, cei mai mulţi dintre locuitori credeau în el.

Apoi Isus şi-a reluat drumul către fidela sa Galilee. Amintirea şederii sale în Capernaum a rămas în mintea tuturor.

Pe drum a întâlnit un ofiţer care venea în întâmpinarea lui.

– O, Doamne Isuse! i-a zis acest om îndată ce l-a văzut, eu te rog să te grăbeşti, căci fiul meu e pe moarte, şi numai tu poţi să-l vindeci!

Dar Isus se mulţumi să întindă mâna spre Capernaum, şi cu o voce. care nu permitea vreo îndoială, zise:

– Du-te, fiul tău este vindecat!

Şi omul, care avea o asemenea credinţă încât nu-i rămăsese nici o teamă în suflet, îi mulţumi lui Isus şi se întoarse pe drumul către oraş. Pe când era încă pe drum, văzu venind spre el servitorii, care îl anunţară:

– O, stăpâne, bucură-te, fiul tău este nu numai în afara de pericol, dar este complet însănătoşit.

– Şi de când? întrebă sărmanul tată, cu glasul plin de bucurie.

– De ieri.

– De ieri!... Şi la ce oră, ieri, i-au încetat frigurile?

– Ea ora unu, după amiază.

Era chiar ceasul când Isus îi spusese: „Du-te, fiul,tău este vindecat!"

Precedat de această minune, reintrarea lui Isus în Capernaum a fost o bucurie pentru toată lumea. Astfel în Capernaum el îşi va stabili reşedinţa de predilecţie şi de asemenea în împrejurimile Capernaumului îi va place să răspândească cuvântul Domnului. Lacul Ghenezaret, mai ales, va fi locul unde va străluci cel mai bine, divinitatea sa. Pe suprafaţa acestui lac el alunecă fără ca picioarele-i să atingă apa. La ţărmul acestui lac el a hrănit mai multe mii de oameni cu câteva pâini şi câţiva peşti. Aici, în timpul unei furtuni care stârnea valuri uriaşe, s-a trezit la strigătele ucenicilor săi care se şi vedeau înghiţiţi de valuri, s-a ridicat din fundul corăbiei şi a zis vântului care mugea: „Opreşte-te!" şi apei care bolborosea: „Potoleşte-te" iar vântul şi apa l-au ascultat.

Fiecare din întoarcerile sale la Capernaum este însoţită de câte o nouă minune: un posedat, din care a gonit diavolul, vindecarea soacrei lui Petru, învierea fiicei lui Iair. Marea pagină a divinităţii se desfăşoară, marcată la fiecare rând de o binefacere adusă umanităţii.

Şi în acel timp, Isus a parcurs toată Galileea, învăţând în sinagogi, predicând Evanghelia împărăţiei lui Dumnezeu, vindecând bolnavi şi nebuni din popor. Faima să se răspândi în întreaga Sirie, şi i-se aduceau oamenii atinşi de diferite boli şi dureri, posedaţi de diavol, paralitici, iar el i-a vindecat pe toţi. Mult popor, din Galileea, de la Decapoli, de la Ierusalim, din Iudeea şi de dincolo de Iordan, l-a urmat.

Astfel, atunci când, din fundul temniţei unde fusese aruncat, Ioan-Botezătorul, care se nelinişte a nu de propria lui soartă, ci de a Mântuitorului, i-a cerut veşti despre sfânta lui misiune, Isus le-a răspuns trimişilor lui:

– Mergeţi şi povestiţi-i lui Ioan despre ce aţi văzut şi aţi auzit, adică, orbii văd, ologii umblă, leproşii s-au curăţat, surzii aud, morţii înviază şi evanghelia este predicată săracilor.

Un nou Paşte se apropia şi Isus reluă drumul Ierusalimului. Peste tot în urma lui, binefacerile, făceau să răsune glasuri de recunoştinţă. Dar, pe măsură ce faima lui Isus devenea mai mare, el ajungea periculos. Isus nu era primul care s-a prezentat drept Mesia, numai că alţii fuseseră Mesia politici, noi Iuda Macabeul, încercând să aţâţe poporul evreu, care, împilat de dominaţia romană împotriva căreia luptase aproape două sute de ani, era întotdeauna dispus să se revolte . Astfel, cum s-a răspândit vestea minunilor lui Hristos, bande de oameni înarmaţi se pregăteau să-l răpească şi să-l ia drept rege. Isus, el însuşi, se lepăda de ei, zicând: „Toţi cei care au venit înaintea mea erau bandiţi şi hoţi, iată de ce, oile n-au vrut să-i asculte."

Pe când se apropia de Ierusalim, o nouă ştire, mai reală şi mai serioasă de cât altele, îi ieşi în cale: Ioan-Botezătorul a fost decapitat.

Precursorul fusese arestat, mai întâi din cauza predicilor sale ce anunţau un nou rege al lumii. Ori lumea era a bănuitorului Tiberiu, refugiat pe atunci pe stânca sa de la Capri, şi ai cărui agenţi nu ştiau sau nu voiau să facă deloc diferenţa între împărăţia spirituală, care era pe cale să fie cucerită de Isus şi împărăţia materială pe care o avea stăpânul lor. Pe de altă parte, Ioan-Botezătorul nu se temuse să-l dojenească pe tetrarhul Galileei că se căsătorise cu Irodiada, cumnata sa, iar tetrarhul, ascunzând sub un pretext de linişte şi consens public, dorinţa sa de răzbunare, îl arestase pe Ioan-Botezătorul şi-l ţinea în închisoare. Faptul era poate suficient pentru Irod, dar nu a fost tot aşa pentru Irodiada.

Ea avea o fată tânără, frumoasă, adorată de tetrarh, care nu-i refuza nimic. Această fată, luase partea maică-si. În timpul unei sărbători, Irod o rugă să danseze, dar ea nu consimţi decât cu condiţia ca tetrarhul să jure că-i va îndeplini prima ei dorinţă. Irod jură, angajându-se să facă ceea ce i s-ar fi cerut, dacă aceasta ar fi fost pe măsura puterii sale. Fiica Irodiadei dansă, şi după aceea a cerut capul lui Ioan-Botezătorul.

Irod era sclavul cuvântului dat şi astfel capul lui Ioan-Botezătorul fu adus pe o tavă de aur. Frumoasa ucigaşă puse tava la picioarele mamei sale...

Era un exemplu pentru cele ce-l aşteptau pe Isus.

Isus hotărî deci, să se oprească la o oarecare distanţă de oraş. Betania, situată la numai cincisprezece stadii de Ierusalim, nu se vedea de acolo, fiind construită pe versantul răsăritean al muntelui Măslinilor. Aceasta îi convenea lui Isus, şi deci el poposi acolo.

Dar, de abia se răspândi zvonul sosirii sale, că un fariseu, numit Simon Leprosul, îl invită pe Isus la masă.

Isus a acceptat, pentru a arăta că, dacă el predica împotriva sectei fariseilor, era din cauza mândriei şi a principiilor lor absolute, dar că el nu avea nici o ură împotriva vreunei persoane.

Masa fu splendidă: fusese desfăşurat tot luxul lui Simon pentru a-l primi pe cel care se anunţa drept fiul lui Dumnezeu, însă un episod, pe care stăpânul casei nu contase deloc, dădu acestei mese un nou caracter de măreţie.

Către sfârşitul mesei, o tânără din Betania având un frate şi o soră, numiţi Lazăr şi Marta şi care locuia într-o casă vecină, intră în sala în care avea loc festinul, îmbrăcată magnific şi ducând un vas de alabastru plin cu parfum.

Toţi au recunoscut-o şi s-au mirat de venirea ei. Era cea mai căutată şi cea mai bogată dintre curtezanele Ierusalimului, acest oraş de curtezane. Frumoasa păcătoasă se numea Maria-Magdalena.

Atunci, fără a părea că observă surprinderea mesenilor, umilă şi cu ochii coborâţi, ea se apropie de Isus, pe care nu-l mai văzuse niciodată, dar pe care l-a recunoscut, fără îndoială, după surâsul său.

Şi cum Isus era întins pe acel fel de pat pe care mesenii se culcă, având capul spre masă, iar picioarele către uşă, Magdalena îngenunche şi începu să plângă cu lacrimi atât de abundente, încât spălă cu ele picioarele lui Hristos. Apoi le-a uns cu mir preţios conţinut în vasul de alabastru, şi le-a şters cu părul ei.

Hristos a lăsat-o să facă, aruncând o privire de o blândeţe nespusă acestei sărmane femei care se umilea aşa la picioarele sale. Până atunci, toţi veniseră la el să-i ceară vindecarea infirmităţilor corpului şi nimeni, nici bărbat, nici femeie nu venise să-i ceară curăţirea sufletului.

Şi comesenii priveau uimiţi pe această frumoasă creatură, îmbrăcată în veşminte de dantelă, cu lanţuri de aur scânteind la gât, cu mâinile acoperite de brăţări şi inele, care-i usca picioarele lui Isus cu magnificul ei păr blond.

Iar stăpânul casei, acel bogat lepros, îşi zicea în sinea lui: „Am făcut rău că l-am adus aici pe acest om care nu este profet, căci dacă ar fi fost profet, ar fi ştiut cine este femeia care îl atinge şi s-ar fi îndepărtat de o atât de mare păcătoasă."

Dar, atunci Isus, care citea în sufletul fariseului, a zis cu glasul lui blând şi cu surâsu-i dulce:

– Simon, eu aş vrea să-ţi spun ceva.

– Ce anume? întrebă fariseul. Te ascult, vorbeşte!

– Un cămătar avea doi datornici: unul îi datora cinci sute de dinari, iar celălalt cincizeci. Cum nici unul dintre ei nu avea cu ce să plătească, i-a iertat pe amândoi. Spune-mi Simone, după părerea ta, cine îi va fi mai recunoscător?

– Invăţătorule, răspunse Simon, fără îndoială că va fi acela căruia i-a iertat mai mult.

– Ai judecat bine, spuse Isus.

Şi întorcându-se către Magdalena, zise:

– O vezi pe această femeie? Ea a făcut pentru mine, ceea ce tu nu ai făcut. Eu am intrat în casa ta, şi tu nu mi-ai dat apă să-mi spăl picioarele, pe câtă vreme ea, mi le-a stropit cu lacrimile ei şi mi le-a şters cu părul capului ei. Tu nu m-ai sărutat, pe când ea, dimpotrivă, de când a intrat aici, nu a încetat să-mi sărute picioarele. Tu nu mi-ai uns capul nici cu ulei, nici cu balsam şi nici cu mir, dar ea mi-a uns picioarele cu mir parfumat. De aceea îţi spun, multele ei păcate vor fi iertate, căci ea a iubit mult! Dar celui ce i se iartă puţin, iubeşte puţin.

Apoi, punând mâna pe capul păcătoasei, îi zise;

– Mergi, sărmană fiică a Evei, păcatele tale nu mai sunt, eu te fac curată înaintea lui Dumnezeu, ca în ziua când te-ai născut!

Magdalena se ridică bucuroasă, dedicând de atunci numai lui Isus dragostea sufletului şi inimii sale.

XIV ÎNVIEREA LUI LAZĂR

În vremea aceea Isus a făcut Paştele, nu la Ierusalim, ci în Betania şi după cum îi spusese lui Ioan şi lui Petru, Eli, cumnatul lui Zaharia din Hebron, i l-a pregătit. După Paşte, Mesia a plecat din nou în Galileea, însoţit de binecuvântările poporului şi mai ales de cele ale Magdalenei, Martei şi ale lui Lazăr.

Isus a continuat să îndeplinească marea operă de mântuire pe care o întreprindea. El vindeca fără încetare pe toţi cei care i-se aduceau, fără a face deosebire între sectele cărora le aparţineau aceştia, sau dacă ziua în care erau aduşi era ziua de sabat. Îl interesau numai durerile bolnavilor şi temerile părinţilor acestora.

Fiecare îşi spunea:

– Iată-l pe acest om! În timp ce învăţaţii, medicii şi doctorii ne iau mult, şi ne lasă să murim, el ne vindecă pentru nimic, şi ne măi dă, pe lângă vindecare, îndemnuri şi sfaturi care ne deschid calea spre ceruri!

În timpul acestui ultim an el l-a lecuit pe lepros, pe servitorul sutaşului, pe posedatul orb şi mut, pe fiica Canaanencei şi pe orbul din Betsaida. În timpul acestui din urmă an a spus magnifica parabolă a seminţei bune şi a neghinei, a păstorului bun, a bunului samaritean, a servitorului bun şi rău, a oamenilor care nu vroiau să meargă la petrecere, cea cu oaia rătăcită, aceea a fiului risipitor. Toate aceste pilde sunt vii în mintea noastră şi mai mult încă, în inima noastră. În timpul acestui ultim an a luat pe lângă el pe Toma, Matei Vameşul, Iacov, fiul lui Alfeu, Levi, zis şi Tadeu, Simon Canaanitul şi Iuda Iscarioteanu, care adăugaţi lui Petru, lui Andrei, Iacov cel Mare, Ioan, Filip şi Bartolomeu, ridică la doisprezece numărul apostolilor - şi aceasta fără a-i număra pe cei şaptezeci de ucenici care-i prefigurează pe cei şaptezeci de bătrâni ai lui Israel.

Pe atunci, având în urma lui acest cortegiu de minuni, şi în jurul lui, acest popor care-l adora, Isus s-a gândit că a venit timpul de a-şi rezuma doctrina într-un singur discurs. Noi am zice astăzi, într-o singură profesiune de credinţă.

– Veniţi cu mine pe munte, zise el, veniţi cu toţii, că am să vă vorbesc tuturor!

Şi mai mult de zece mii de persoane l-au urmat.

Ajuns pe munte, aruncându-şi ochii în jur văzu că toţi cei ce l-au urmat erau mai cu seamă dezmoștenițiii acestei lumi, săracii, oprimaţii, nenorociţii, firi simple, inimi înecate în lacrimi, femei asemănătoare sorei Martei şi a lui Lazăr, - în sfârşit, această populaţie nefericită a marilor oraşe care speră fără încetare că orice schimbare ce s-ar face i-ar aduce un viitor mai bun, că orice zi care se pregăteşte să înceapă îi va lumina mizeria, în faţa lui Dumnezeu. Isus simţi o

mare milă pentru această mulţime, şi aşezându-se în mijlocul ei, spuse cu glasul lui blând şi plin de îndurare:

– Fericiţi cei săraci cu duhul, că a lor va fi împărăţia cerurilor! Fericiţi cei care sunt blânzi, că ei vor moşteni pământul! Fericiţi cei care plâng, că ei vor fi mângâiaţi! Fericiţi cei înfometaţi şi însetaţi de dreptate, pentru că ei se vor sătura! Fericiţi cei ce sunt îndurători, pentru că ei vor obţine îndurare! Fericiţi cei cu inima curată, că ei vor vedea pe Dumnezeu! Fericiţi cei ce ostenesc pentru pace, pentru că ei se vor numi fii lui Dumnezeu! Fericiţi cei prigoniţi, că a lor va fi împărăţia cerurilor!

Apoi adresându-se apostolilor şi ucenicilor, dar cu o voce destul de puternică pentru ca toţi să audă îndemnurile sfinte, zise:

– Iar voi, luaţi aminte: în ziua în care oamenii vă vor copleşi cu blesteme, vă vor persecuta şi vor spune pe nedrept tot felul de răutăţi despre voi, şi totul din pricina mea, acea zi va fi pentru voi o zi de fericire! Veseliţi-vă atunci şi jucaţi de bucurie, pentru că o mare răsplată veţi căpăta în ceruri, şi tot aşa cum au fost prigoniţi profeţii înaintea voastră, veţi fi şi. voi prigoniţi la rândul vostru. Voi sunteţi sarea pământului: dacă sarea îşi pierde puterea şi nu mai sărează, ea nu mai este bună decât de aruncat în vânt şi călcată în picioare de oameni! Voi sunteţi lumina lumii, şi nu se aprinde o lampă pentru a o pune sub obroc. Se aprinde o lampă pentru a o pune într-un candelabru, de unde să-i lumineze pe cei ce sunt în casă. Lumina voastră să lucească deci înaintea oamenilor pentru ca ei să vadă lucrările voastre bune şi să preamărească pe tatăl care este în ceruri! Dar vă zic vouă, dacă dreptatea voastră nu e mai tare decât aceea a cărturarilor şi fariseilor, voi nu veţi intra în împărăţia cerurilor. Aţi învăţat ce s-a spus celor din vechime: „Să nu ucizi, căci cel ce va ucide va fi judecat!" dar eu zic că nu e vorba să ajungi până la omor, ci numai, cel care se va mânia împotriva fratelui său va merita să fie judecat. Cel ce va zice fratelui său: Raca! va merita să fie condamnat, iar cel ce va spune: „Tu eşti nebun!" va merita să ardă în focul gheenei! Dacă, aducându-vă ofranda la altar, vă aduceţi aminte că fratele vostru are ceva împotriva voastră, lăsaţi-vă darul în faţa altarului şi mergeţi mai întâi să vă împăcaţi cu fratele vostru şi abia atunci să veniţi să faceţi ofranda. Aceasta va fi de două ori mai plăcută Domnului! Ştiţi că s-a zis în vechime: „Să nu preacurveşti." Eu vă spun că oricine a privit o femeie cu gânduri vinovate, a şi comis, în inima sa, un adulter. - Era scris: „Oricine vrea să-şi părăsească femeia, îi va da un înscris prin care o repudiază." Dar eu vă spun că oricine îşi va părăsi femeia, fără ca aceasta să fi comis un adulter, îl va comite el însuşi, iar bărbatul care se căsătoreşte cu femeia pe care o părăsise soţul ei fără a o repudia, comite un adulter. - Aţi mai învăţat că fusese spus celor din vechime: „Să nu juraţi strâmb, căci

veţi da socoteală în faţa Domnului de toate jurămintele pe care le veţi face." Eu vă spun să nu juraţi deloc, nici pe cer, pentru că acolo este tronul lui Dumnezeu, nici pe pământ, care este locul unde-şi pune piciorul Dumnezeu, nici pe Ierusalim, care este oraşul împăratului ceresc. Să nu juraţi nici pe capul vostru, căci nu puteţi da nici un fir de păr, alb sau negru. Mulţumiţi-vă numai să spuneţi: „Este aşa" sau „Nu este aşa", şi tot ce veţi spune pe lângă aceste simple vorbe, va fi rău zis. Aţi învăţat că este scris: „Ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte!" Eu vă zic să nu vă împotriviţi răului ce vrea să vi se facă şi dacă cineva v-a lovit pe obrazul drept, întindeţi-i şi celălalt obraz. Dacă cineva are pretenţia să vă ia haina, lăsaţi-l şi daţi-i în plus şi mantaua voastră. Dacă cineva vă va sili să mergeţi cu el o mie de paşi, faceţi această mie de paşi cu el şi încă două mii pe deasupra. Daţi celui ce vă cere şi nu respingeţi pe cel ce vrea să se împrumute de la voi. - Aţi învăţat că a fost zis: „Iubeşte-ţi aproapele şi urăşte-ţi duşmanul". Dar eu vă spun: Iubiţii pe duşmanii voştri, faceţi bine celor care vă urăsc, şi rugaţi-vă pentru cei care vă asupresc şi care vă ponegresc, pentru ca voi să fiţi fii tatălui vostru care este în ceruri, care face să răsară soarele şi peste cei buni şi peste cei răi, care face să plouă şi pe câmpul celor drepţi şi pe acela al nedrepţilor. Căci dacă îi veţi iubi numai pe cei ce vă iubesc, ce merite aţi avea? Vameşii nu fac aşa? Şi dacă voi nu-i salutaţi decât pe fraţii voştri, faceţi voi cu asta mai mult decât alţii? Păgânii nu fac tot aşa? Îngrijiţi-vă aşadar, să fiţi atât de desăvârşiţi aşa cum tatăl vostru ceresc este desăvârşit. Feriţi-vă să împliniţi faptele voastre bune în faţa oamenilor pentru a fi priviţi de ei. Atunci când faceţi pomană, să nu ştie stânga ce face dreapta. De asemenea când vă rugaţi, nu vă asemuiţi fariseilor care se ţin mândri în sinagogă şi la răspântii, pentru a fi văzuţi de alţi oameni. Voi însă, intraţi în odaia voastră şi cu uşa înmuiată, rugaţi-vă tatălui în singurătate, iar tatăl vostru carele vede totul, vă va răsplăti. Voi să-l rugaţi astfel:

„Tatăl nostru, care eşti în ceruri, sfinţească-se numele tău!

Vie împărăţia ta; facă-se voia ta, precum în cer, aşa şi pe pământ.

Pâinea noastră, cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi;

Şi ne iartă nouă păcatele noastre, aşa cum iertăm şi noi pe cel ce greşeşte faţă de noi,

Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău.

Amin."

Isus a mai spus multe alte lucruri, care s-au întipărit adânc în memoria celor ce-l ascultau, iar când a terminat, toţi continuau să asculte şi nici unul nu s-a ridicat.

Isus însă s-a sculat, şi toată această mulţime, înţelegând că predica se terminase, exclamă într-un singur glas:

– Mulţumim, învăţătorule! căci am auzit astăzi, din gura ta, lucruri pe care nu le-am mai ascultat vreodată, şi pe care nimeni nu ni le-a spus până acum! Mulţumim, învăţătorule căci tu ne-ai învăţat aşa cum trebuie să o facă un Dumnezeu şi nu cum fac saducheii şi fariseii.

Şi nimeni nu credea că, predicând dragostea, devotamentul şi credinţa, Isus îşi pronunţase propria lui prigonire.

Dar el o ştia. El ştia că ziua lui era aproape. Astfel, abia se împlinise o lună de când făcuse această predică, şi se hotărî să nu mai lase nici o îndoială ucenicilor săi asupra divinităţii sale.

Atunci, luând pe cei trei apostoli mai iubiţi, Petru, Iacov şi Ioan, îi duse pe acelaşi munte unde făcuse să cadă asupra mulţimii, mana cuvântului său, şi care se crede a fi muntele Tabor.

Acolo, Isus începu să se roage, şi pe măsură ce se ruga, faţa lui se înconjura de raze şi sfârşi prin a deveni strălucitoare ca soarele. Roba sa roşie şi mantaua albastră se schimbară în veşminte albe ca zăpada, iar picioarele lui părăsind solul, rămase suspendat deasupra pământului.

Cei trei apostoli priveau în tăcere, ţinându-se de mâini şi cu spaima în suflet, când deodată văzură că Isus nu mai era singur, şi ei recunoscură într-o parte a sa pe Moise şi în cealaltă pe Ilie.

Amândoi erau plini de slavă şi de strălucire şi ambii îi vorbeau despre ieşirea lui din această lume, care trebuia să aibă loc de îndată, la Ierusalim.

Atunci, apăru un nor, şi spaima apostolilor se mări văzându-i pe Isus, Moise şi Ilie intrând în acest nor. Şi pe dată, el deveni strălucitor şi din el se auzi un glas care zicea:

„Acesta este fiul meu prea iubit. Ascultaţi-l deci, şi credeţi tot ce vă va spune."

Când vocea s-a stins, norul a dispărut şi Isus s-a găsit singur cu cei trei apostoli.

Aceştia l-au întrebat atunci despre ce au vrut să zică Moise şi Ilie când au vorbit despre ieşirea lui din lume la Ierusalim.

Şi de atunci, Isus începu să le spună ceea ce nu le zisese încă pentru ca ei să ştie, că el trebuia să meargă la Ierusalim, că va suferi acolo multe din partea senatorilor, saducheilor şi fariseilor, iar în cele din urmă va fi dat morţii.

Cum cei trei apostoli au pălit la această ştire, Isus le-a spus:

– Dar este scris că eu voi lupta şi voi învinge moartea; nu fiţi îngrijoraţi de această moarte, căci eu voi învia a treia zi!

Poate că în ajun ei s-ar mai fi îndoit dar după cele ce au văzut, au crezut din toată inima.

Isus a plecat în taină la Ierusalim. Decis să moară, a vrut cel puţin să-şi aleagă momentul morţii sale.

El a ajuns în oraşul sfânt pentru sărbătoarea Tabernacolelor.

Peste tot pe unde trecea Isus era ca raza ce iluminează cerul. Pe când traversa un sat din Galileea, întâlni zece leproşi care fuseseră aruncaţi afară din sate, izolaţi de orice contacte. Erau atât de hidoşi de văzut, încât nu îndrăzneau să se privească între ei şi nici chiar printre cei asemenea lor nu se puteau arăta. Auzind de sosirea lui, s-au târât înspre el, şi de departe îi strigau umili şi cu inima plină de credinţă:

– Isus, învăţătorul nostru! Isus, Domnul nostru! Isus, speranţa noastră, ai milă de noi!

Isus i-a auzit şi din locul unde era, le-a zis:

– Mergeţi şi arătaţi-vă preoţilor!

Şi, când au ajuns în faţa preoţilor care cunoşteau această boală şi care pronunţau anatema împotriva celor bolnavi, aceştia i-au găsit complet însănătoşiţi.

Îndată ce Isus a sosit la Ierusalim, a început să predice în templu, şi stând în picioare în locul de unde îi gonise pe neguţători, striga:

– Dacă îi este sete cuiva, să vină la mine şi va bea; din sufletul celui care crede în mine vor curge izvoare de apă vie!

În sfârşit, pe când cărturarii şi fariseii, prinseseră o femeie în adulter şi se pregăteau să o ucidă cu pietre, după legea lui Moise, pentru a-l ispiti au adus-o în faţa lui Isus astfel ca acesta să se pronunţe fie pentru condamnare, ceea ce l-ar fi acuzat de cruzime, fie pentru o achitare, fapt care l-ar fi învinuit de sacrilegiu.

– Învăţătorule, i-au spus ei, am surprins pe această, femeie în adulter; ori, tu ştii că legea lui Moise ne porunceşte să o ucidem cu pietre.

Femeia era tânără, era frumoasă şi în faţa unei morţi crude, ea plângea. Isus i-a văzut lacrimile şi a răspuns:

– Acela dintre voi care este fără păcat, să arunce primul piatra!

Cărturarul şi fariseii cercetându-şi conştiinţa, au înţeles că acela care le dăduse un asemenea răspuns vedea până în adâncul sufletului lor. Atunci au plecat pe tăcute, unul după altul, astfel că Isus şi femeia păcătoasă au rămas singuri.

Isus privi în jurul lui şi văzând că acuzata fusese iertată prin forţa cuvintelor lui, o întrebă:

– Femeie, unde sunt cei care vreau să te omoare?

– Eu nu-i mai văd, răspunse ea, încă tremurând.

– Nici un tribunal nu te-a condamnat? întrebă Isus.

– Nici unul, răspunse ea.

Atunci nici eu nu te voi condamna, o, sărmană creatură! Tatăl meu m-a făcut mântuitor şi nu judecător! Mergi deci, şi nu mai păcătui!

După asemenea fapte şi cuvinte era imposibil ca Isus Hristos să rămână necunoscut la Ierusalim. Prezenţa lui acolo a fost revelată de strigătul unanim al duşmanilor săi şi mai ales de rumoarea poporului, care îl urma pretutindeni, zicând:

– Acest om este un adevărat profet!

Alţii spuneau:

– Este mai mult decât un profet, este chiar Mesia, Amintiţi-vă cuvintele lui Ioan-Botezătorul, mărturisind că el, Ioan, nu era decât apostolul, iar Isus era fiul lui Dumnezeu.

Este adevărat că unii ziceau, dimpotrivă:

– Acest om vine din Galileea, iar Hristos trebuie să vină, nu din Galileeea, ci din Betleem, pentru că el trebuie să fie din spiţa şi din oraşul lui David.

Dar toţi îl ascultau cu aviditate, întrucât fiecare în cuvintele sale răspundea nevoilor acestor suflete bolnave de oprimare, acestor trupuri suferinde de mizerie.

De aceea, arcaşii care primiseră ordinul de a-l aresta pe Hristos, atunci când l-au găsit în mijlocul unei gloate fermecate de vorbele lui, fie că la rândul lor au fost atinşi de acele vorbe, fie că s-au temut de o răscoală populară, n-au îndrăznit să-l prindă.

Ei s-au întors deci cu mâna goală, la prinţii preoţilor şi la farisei, care i-au întrebat:

– De ce nu l-aţi arestat pe acest om şi nu l-aţi adus aici?

Arcaşii clătinând din cap, au răspuns:

– Nicicând n-a vorbit cineva ca acest om!

La acest răspuns, fariseii s-au speriat.

– Dar, ziseră ei arcaşilor, chiar voi aţi fost ademeniţi, ca şi ceilalţi?,.. Aţi văzut voi în jurul lui senatori sau bărbaţi din marele Consiliu?

– Nu, răspunseră arcaşii, dar noi am văzut acolo un număr mare de oameni din popor, o mulţime de oameni din oraşul nou şi din satele din împrejurimi.

– Atunci, ziseră fariseii, toţi cei din jurul lui nu sunt decât poporeni, oameni fără adăpost, vagabonzi, oameni fără Dumnezeu... Întoarceţi-vă dar, şi arestaţi pe acest om!

Dar unul din senatori se ridică.

– Legea noastră, spuse el, nu permite ca un om să fie arestat, fără o judecată a marelui Consiliu, şi noi nu avem dreptul de a condamna pe nimeni, fără a-l asculta pe acuzat.

– Şi tu eşti Galileean, Nicodime? strigară atunci mai mulţi. Citeşte Scriptura şi vezi că nu poate să vină vreun profet din Galileea.

Nicodim nu răspunse nimic, totuşi cuvântul lui avea puterea pe care o are întotdeauna glasul unui om drept şi stimat, aşa că fiecare s-a închis în sine şi nu s-a luat nici o hotărâre.

Totuşi, Isus, care-i văzuse pe arcaşi, şi care îşi alesese dinainte Paştele următor drept timp al morţii sale, s-a retras din Ierusalim, pornind la întâmplare pe primul drum ieşit în cale.

El mergea întotdeauna urmat de popor. În acest timp, a redat vederea unui orb din naştere, a spus parabola bunului păstor, i-a anunţat pe farisei că vor muri în păcatul lor.

Pe când ţinea o predică, iată că vine la el un mesager, plin de praf, care îl anunţă:

– Eu vin din Betania şi sunt trimis de Magdalena şi de Marta, sora ei. Amândouă m-au însărcinat să-ţi spun că fratele lor, Lazăr este grav bolnav.

– Bine, răspunse Isus, nimic nu ne grăbeşte: această boală este pentru cea mai mare cinstire a lui Dumnezeu şi pentru ca Mesia să fie proslăvit.

Şi mesagerul s-a dus înapoi.

Iar Isus a mai rămas câteva zile, încă, în locul unde era, pe urmă a zis apostolilor:

– Acum să mergem, să-l vedem pe Lazăr!

Faptul n-a mirat pe nimeni, că se ştia că Isus îndrăgea mult această familie.

Şi el a adăugat:

– Haideţi! Prietenul nostru Lazăr doarme, eu vreau să-l trezesc!

Ucenicii îl urmau fără să înţeleagă. Numai rareori, în afară de

Petru, îl întrebau asupra sensului limbajului său figurat. Ei ştiau că acest limbaj se explică întotdeauna, de la sine.

Astfel, crezând că este vorba de un somn obişnuit, ei răspunseră:

– Doamne, dacă doarme, se va însănătoşi.

Dar Isus, replică:

– Lazăr este mort!

Şi pe când ucenicii se mirau că el a lăsat să moară un om pe care îl numea prietenul lui, Hristos le zise:

– Haideţi, veniţi, căci totul s-a făcut prin voinţa lui Dumnezeu şi pentru ca cei ce se îndoiau, să creadă.

Unii încă şovăiau, zicând:

– Dar noi suntem proscrişi, învăţătorul nostru este proscris, şi dacă ne vom întoarce la Ierusalim, nu se poate să nu ni se întâmple o nenorocire!

Toma le zise ucenicilor:

– Să mergem cu învăţătorul, pentru a avea aceeaşi soartă ca a lui, şi dacă el va muri, să murim şi noi cu el!

Isus îl privi tandru şi îi spuse:

– După cele ce ai spus, Tomo, dacă tu te vei mai îndoi vreodată, tu vei avea dinainte iertarea.

Şi porniră pe drumul spre Betania.

În drum, Isus o întâlni pe Marta. Sărmana soră nemângâiată venise înaintea lor.

– Vai! strigă ea cum îl zări, dacă ai fi fost aici, Doamne, nefericitul meu frate n-ar fi murit! De ce nu aţi fost aici, sau pentru ce n-aţi venit atunci când v-am chemat?

Şi zicând acestea, era scăldată în lacrimi şi îşi frământa mâinile de durere,-

Isus îi răspunse:

– Nu mai plânge Marta, fratele tău va învia!

– Da, spuse Marta, în ziua învierii, cu toţi ceilalţi oameni.

Dar Isus, întrerupând-o cu un gest, zise:

– Eu sunt învierea şi viaţa şi cine crede în mine, va trăi, chiar de ar fi mort, şi oricine trăieşte şi crede în mine, nu va muri niciodată... Răspunde-mi din adâncul sufletului, crezi lucrul acesta, Marta?

Marta strigă:

– Da, Doamne, cred!... Da, eu cred că tu eşti Hristosul! Eu cred că tu eşti fiul lui Dumnezeu, trăind! Eu cred că ai venit în această lume pentru a ne răscumpăra pe toţi!

Atunci, ea alergă spre casă, şi găsind-o pe Magdalena stând şi plângând în mijlocul unui mare cerc de prieteni care veniseră din Ierusalim pentru a încerca să le consoleze pe cele două surori, ea îi spuse încet:

– Domnul vine, este foarte aproape de aici.

Îndată faţa Magdalenei se lumină, lacrimile îi încetară. Ea se sculă şi fără să zică nimic, se repezi la poartă şi alergă înaintea lui Isus.

Căci, dacă Marta credea, ea, sărmană păcătoasă, credea cu şi mai marea tărie. Pentru că după toate amorurile ei profane, urmase o singură dragoste, dragostea divină.

Iată pentru ce s-a precipitat înaintea Mântuitorului iar inima ei purificată, zbura înaintea ei cu aripi atât de albe, încât păreau a fi acelea ale unei porumbiţe.

Evreii care o înconjuraseră, şi care o văzură ieşind aşa, îşi ziseră unii altora:

– Sărmană femeie! Ea se duce, în durerea ei, să plângă la, mormântul lui Lazăr. S-o urmăm şi să plângem cu ea.

Dar Magdalena nu se opri înaintea mormântului, ea trecu mai departe, mulţumindu-se să trimită spre veneratul mormânt un gest de durere amestecat cu speranţă.

Evreii au continuat să o urmeze.

Atunci, ei au văzut în depărtare un grup numeros, în fruntea căruia mergea un bărbat cu o înfăţişare calmă şi mersul sigur.

Magdalena l-a recunoscut pe Isus înainte de a se apropia şi neîndrăznind; fără îndoială datorită umilinţei, să meargă până la el, ea căzu în genunchi, cu braţele întinse şi strigând cu aceea ardoare pasională care-i arsese inima în atâtea focuri terestre:

– O, Doamne! Doamne! Dacă ai fi fost aici, fratele meu n-ar fi murit!

Atunci, văzând că ea plângea, ca şi cei ce o însoţeau, Isus se înfioră, şi fiind tulburat, întrebă cu un glas uşor schimbat:

– Unde l-aţi depus pe acest mort atât de iubit?

– Oh! Vino şi vezi Doamne, strigă Magdalena, te voi duce la mormântul lui.

Isus o urmă şi toţi îl urmară. El plângea.

Iar Evreii ziceau, arătându-şi-l între ei: .

– Vedeţi cum îl iubea! Uitaţi-vă cum plânge!

Iar alţii răspundeau:

– De ce nu a venit la el atunci când a fost chemat? El care vindecă pe orbi şi pe paralitici, ar fi putut desigur să-l vindece.

Au ajuns astfel la mormânt, unde Marta era îngenunchiată.

Şi Isus a întrebat:

– Aici este mormântul prietenului meu Lazăr?

– Sub această piatră, răspunse Marta. Cât despre Magdalena, ea avea inima atât de apăsată de durere şi atât de fremătândă de speranţă, încât încerca în zadar să vorbească: din gura ei ieşeau frânturi de fraze, trunchiate de suspinele ce-i ieşeau din piept.

Isus privi pe cele două femei cu blândeţe şi spuse celor de faţă:

– Ridicaţi această piatră!

– Dar, răspunse Marta, gândeşte-te Doamne că sunt patru zile de când fratele nostru Lazăr zace în mormânt, că a început sa putrezească şi deci miroase greu.

Atunci Isus întinse mâna, zicând:

– Ridică-te tu singură, piatră a acestui mormânt!... Lazăre, ieşi afară! Piatra se ridică, parcă împinsă de mâna mortului, şi au putut vedea pe răposatul în mormântul său, înfăşurat în giulgiu şi legat cu fâşii de pânză.

Şi Lazăr s-a ridicat la rândul lui, în mijlocul spaimei ce-i cuprinsese pe toţi şi care nu avusese încă timp să se preschimbe în bucurie.

Atunci Isus a zis: .

– Dezlegaţi-l şi lăsaţi-l să umble!

Marta şi Magdalena s-au repezit la Lazăr, rupându-i linţoliul, desfăcând legăturile şi strigând:

– Slavă lui Dumnezeu!... Slavă Domnului Isus!... Minune!

Şi Lazăr repeta după ea, cu un glas şi mai vibrant încă:

– Slavă lui Dumnezeu!... Slavă Domnului Isus!... Minune!

După cum promisese Mesia, Lazăr a fost înviat. Niciodată Hristos u făcuse o minune mai vădită, mai publică, mai extraordinară. Astfel cei ce asistaseră au alergat, aproape înnebuniţi, până la Ierusalim, povestind cele ce văzuseră şi strigând:

– Da, acum Mesia este cu adevărat printre noi!

La rândul lui, Isus s-a retras la marginea deşertului, în oraşul Efrem, şi, pe când Marta şi Magdalena, ca şi mai ales cel înviat, încercau să-l reţină printre ei, Isus le spuse:

– Timpul meu nu a venit încă. Mă voi întoarce să iau o ultimă masă cu voi de Paştele ce se apropie.

Şi el se îndreptă spre deşert şi se pierdu din ochii lor.

XV NENOROCIRILE IERUSALIMULUI

Răsunetul minunii se răspândise nu numai la Ierusalim, ci şi în împrejurimi. Venea lume din toate părţile, de la Ghetsemani, din Anatot, Betel, Silo, Gabaon, Emaus, Betleem, Hebron şi chiar din Samaria, pentru a-l vedea şi pentru a-l atinge pe Lazăr. După ce l-au văzut şi l-au pipăit, mulţi se îndoiau încă de ochii şi de mâinile lor, mai ales cei care-l duseseră pe ultimul drum:

– Noi l-am văzut murind, noi l-am văzut în giulgiu, noi l-am văzut înmormântat!

Dar, cu cât bucuria acestei minuni era mai mare printre săracii din popor, cu atât era mai mare consternarea pentru farisei, împotriva cărora predica Isus, şi printre irodieni, care datorau tetrarhului Irod, cel care datora totul romanilor şi care se temea fără încetare că un nou Iuda Macabeul ar putea să-i elibereze pe evrei de sub jugul străinilor.

– Acest jug era ruşinos, dar aurit!

Fariseii ziceau:

– Să ne ferim de acest om, care face minuni pe care noi nu putem să le facem!

Irodienii ziceau:

– Dacă acest om nu va fi arestat, va avea loc o nouă revoltă în Iudeea şi Romanii vor veni şi vor distruge oraşul!

Iar bogaţii se temeau, pentru că - aşa după cum spunea Isus - nu ei aveau bogăţia, ci bogăţia îi avea pe ei.

Începând din acel moment, fariseii şi irodienii nu aveau în gând decât un singur lucru: să-l omoare pe cel pe care fariseii îl numeau un blasfemator, iar irodienii, un rebel.

Ei aveau de partea lor pe marele preot Caiafa, care le-a făgăduit moartea vinovatului.

Dar în zadar îl căutau ei pe Isus în Ierusalim şi în împrejurimi. Isus, după cum am spus, era la marginea deşertului, unde îşi aştepta ceasul morţii sale.

Ora venea, Paştele se apropia, Isus zise:

– Să mergem la Ierusalim!

Trebuia să treacă iar prin Samaria.

Ori să meargă la Ierusalim pentru a face acolo Paştele, însemna mai mult decât oricând să se declare evreu şi anti-Samaritean.

Ca urmare, primul oraş din Samaria în care Isus şi ucenicii săi s-au prezentat, le-a refuzat ospitalitatea.

Ceea ce văzând, doi dintre apostoli, neputând să sufere afrontul făcut, învăţătorului lor, au zis:

– Doamne, nu vrei să zicem focului din cer să coboare şi să ardă acest oraş?

Isus surâse, căci văzu că apostolii începeau să cunoască puterea lui şi pe a lor, dar îi opri îndată, pentru ca ei să nu fie împinşi de mânie.

– Gândul meu nu vă îndeamnă la asta, le spuse el, pentru că fiul omului nu a venit să-i piardă pe oameni, ci ca să-i mântuiască!

Atunci şi-au continuat drumul spre Ierusalim.

La o leghe de oraş, Isus s-a oprit.

– De data aceasta, zise el, toate proorocirile profeţilor, se vor îndeplini. Ascultaţi deci, pentru ca fiecare din voi să ştie bine unde merge. Fiul omului va fi dat prinţilor, preoţilor, cărturarilor şi bătrânilor; ei îl vor condamna la moarte şi-l vor da păgânilor, care îşi vor bate joc de el, îl vor scuipa în obraz şi îl vor biciui; dar a treia zi, el va învia!

Iar credinţa în această înviere era atât de mare printre unii apostoli, încât doi dintre cei doisprezece s-au apropiat de Isus şi i-au zis:

– Invăţătorule, noi vrem să ne împlineşti ceea ce îţi vom cere.

Ei erau Iacov şi Ioan.

– Ce doriţi să vă împlinească cel ce va muri? îi întrebă Isus.

– Fie ca spre cinstirea noastră, îi răspunseră ei, noi să fim aşezaţi unul la dreapta şi celălalt la stânga ta.

– Cererea voastră se va împlini, pentru că voi aveţi credinţă, le răspunse Isus.

Vineri - opt zile înaintea aceleia pe care moartea lui Hristos o va face Vinerea Mare - au ajuns în Betania.

Ucenicii îl precedaseră pe Isus, astfel că masa îl aştepta la acelaşi Simon, unde mai mâncaseră o dată.

Sosind, s-au aşezat la masă cu toţii; dar cum femeile nu puteau să mănânce cu bărbaţii şi în timp ce Maria se ocupa cu servitul, Magdalena s-a aşezat jos, pe duşumea, la picioarele Mântuitorului, sorbind fiecare cuvânt ce ieşea din gura lui.

Atunci Maria a întrebat-o:

– De ce pierzi tu timpul acolo, Magdaleno, în loc să vii să mă ajuţi?

– Eu ascult, răspunse Magdalena.

Şi pe când ea îl întreba din ochi pe Isus pentru a şti dacă ea trebuia să se scoale şi să meargă să o ajute pe sora ei sau să rămână aşezată aproape de Isus şi să-l asculte, acesta îi spuse:

– Rămâi, copilul meu, tu ai ales pentru tine, partea cea bună.

Magdalena a rămas deci, continuând să asculte.

Apoi, la sfârşitul mesei, ea se ridică, ieşi, dar se reîntoarse aproape îndată, aducând cu ea, într-un vas de alabastru, o măsură de mir, cu care a spălat picioarele lui Isus, pe care le-a şters ca şi prima dată, cu părul ei.

După care, ea a spart vasul, care valora dublu cât parfumul, după ce vărsase restul lichidului pe capul lui Hristos.

Atunci Iuda, unul din apostoli, nu-şi putu reţine o mişcare de invidie şi strigă:

– E păcat să risipeşti astfel o licoare atât de scumpă şi să spargi un asemenea vas; s-ar fi putut vinde cu trei sute de dinari, şi dărui apoi cei trei sute de dinari, săracilor!

Isus îl privi trist pe Iuda, căci vedea ce se petrece în sufletul lui şi că el nu vorbea astfel spre folosul săracilor, ci datorită orgoliului propriu.

Atunci, cu un glas al cărui ton era atât de melancolic, încât în ochii unora se iviră lacrimi, el zise:

– Iuda, pentru ce te îngrijeşti de această femeie? Gândul ei cel bun o animă. Voi aveţi mereu săraci printre voi şi puteţi să-i ajutaţi oricând, dar pe mine nu mă veţi avea mult timp printre voi... Ea păstrase acest mir pentru înmormântarea mea şi ea mi-a parfumat corpul înainte, mulţumesc, Magdalena!

Cei cărora Isus le prezisese moartea lui au înţeles singuri, dar Magdalena nu a înţeles şi, privindu-l pe Isus cu teamă, a întrebat:

– Ce spui tu, doamne Isuse?

– Aşteaptă, vei vedea, spuse trist Isus. Ţie îţi promit, sărmană păcătoasă, că îţi voi apărea mai întâi, drept răsplată, pentru marea durere pe care te voi face să o suferi.

– Eu nu înţeleg, zise Magdalena, dar nu am nevoie să înţeleg, pentru că eu cred în tine, Doamne.

Isus a petrecut ziua de sabat cu Marta, Magdalena şi Lazăr, iar duminică dimineaţa a pornit la drum. Marele număr de străini care veneau neîncetat în Betania a răspândit vestea intrării sale în Ierusalim şi a împins dincolo de porţi toată gloata poporului.

Lazăr oferise un cal lui Isus, dar acesta îi răspunsese:

– Calul este simbolul războiului şi eu vin să aduc nu războiul, ci pacea. De altminteri, în satul Betfaghe este ceva pregătit.

Şi au pornit la drum.

Când au ajuns în apropierea Betfagheei, el a chemat pe doi dintre ucenicii săi şi le-a spus:

– Mergeţi în acest sat care este în faţa voastră şi acolo veţi găsi o asină şi un asin pe care mi-i veţi aduce.

– Dar dacă proprietarul s-ar opune ca noi să-i luăm? întrebă unul din cei pe care îi trimitea Isus.

– Veţi răspunde că Mântuitorul are nevoie de ei, zise Isus, şi atunci el vă va lăsa să-i luaţi.

Cei doi-ucenici au luat drumul satului, de unde s-au întors aducând asina şi asinul.

Apostolii au acoperit asinul cu veşmintele lor şi Isus s-a urcat deasupra, în timp ce restul poporului îl preamărea pe Mesia, fiecare în felul său, unii aşternându-şi mantalele sub picioarele lui, alţii întinzând frunze de palmier sau culegând flori şi aruncându-le în drumul lui, strigând cu toţii: „Osana!"

Ajuns lângă o stâncă ce domina oraşul el se opri şi, privind Ierusalimul şi lăcrimând, zise:

– O, Ierusalime! dacă ai recunoaşte cel puţin, în această zi de slavă ce ţi s-a dat, pe acela ce îţi aduce pacea! Dar nu! Tu ai ochii acoperiţi, o Ierusalime, oraş orb, căruia nu ştiu cum să-i redau lumina! Aşa că tu vei vedea acele zile ale nenorocirii, când duşmanii te vor înconjura cu şanţuri, te vor închide din toate părţile, te vor cuceri, te vor distruge pe tine şi pe copiii tăi, te vor rade de pe suprafaţa pământului. Şi când acea zi va veni, nu va mai rămâne din tine, piatră peste piatră, pentru că tu n-ai recunoscut Ierusalime, timpul când Domnul te-a cercetat!

Şi, din acea zi, piatra de pe care Isus pronunţase acele cuvinte s-a numit Piatra Proorocirii.

Isus şi-a continuat drumul, a traversat podul Cedronului, dar pe când unii dintre cei ce-l aşteptau au venit înaintea lui, zicând:

– Cum vei face ca să intri în oraş, Mântuitorule? Iată că porţile s-au închis în urma noastră.

Dar Isus le-a spus:

– Să mergem totuşi! Omul poate să mă ignore, dar lemnul, focul mă cunosc: poarta la care voi ajunge, se va deschide înaintea mea.

Atunci, el merse drept la poarta Aurită, în mijlocul a mai mult de zece mii de oameni care-i făceau alai.

Cum ajunse la douăzeci de paşi de poartă, cele patru canaturi, căci poarta era dublă, se deschiseră de la sine şi de pe această parte se putea intra în oraş, trecând pe sub două bolţi, separate printr-un singur stâlp.

Când poporul văzu porţile deschizându-se singure, scoase strigăte puternice de bucurie şi de victorie, căci poporul triumfa în persoana acestui învingător, care îşi alesese ca simbol cumpătarea şi răbdarea.

Atunci, mai mult decât oricând, frunzele de palmier se agitau, florile erau aruncate în drumul lui, mantalele acopereau drumul, iar strigăte numeroase, răsunau:

– Slavă întru cel de sus! Binecuvântat fie acel ce vine în numele Domnului!

Prin dubla deschidere, Isus mergea în frunte, iar gloata se răspândea prin oraş. Hristos făcu înconjurul templului, ieşi prin poarta occidentală, trecu prin teatru şi prin palatul Macabeilor, merse de-a

lungul muntelui Acra, evitând Sionul, unde erau palatele lui Ana şi Caiafa şi întrucât prezenţa lui ar fi putut produce tulburări, trecu din oraşul de jos în al doilea oraş, din cel de-al doilea, în Bezeta şi reveni la templu pe lângă palatul Lui Pilat şi piscina Probatică.

Cei care nu ştiau încă cine era Isus, în cea mai mare parte oameni străini de Ierusalim, întrebau cu uimire:

– Cine este acest om pe care tot poporul îl urmează şi-l aclamă?

Iar cei ce-l însoţeau pe Isus răspundeau:

– Este Isus, este profetul din Nazaretul Galileei.

Atunci strigătele şi aclamaţiile s-au înteţit, tinerii alergau, bătrânii se târau, iar copiii, chiar cei mai mici - acei copii pe care Isus îi lăsa întotdeauna să vină la el - se alăturau bărbaţilor, femeilor, bătrânilor strigând împreună:

– Slavă fiului lui David! Binecuvântat fie cel ce vine în numele Domnului! Să fie binecuvântat regele lui Israel!

Şi atunci se putea vedea cum ieşeau cu greu din mulţime, prinţii preoţilor, cărturarii şi fariseii şi cum se îndepărtau consternaţi, acoperindu-şi faţa cu mantalele, zicând:

– Vai! Noi nu putem face nimic împotriva acestui om, fiindcă el face atâtea minuni încât toţi aleargă după el.

Unii însă au avut îndrăzneala să vină la el şi să-i spună:

– Fă-i deci să tacă pe aceşti copii care te laudă ca şi cum ai fi un Dumnezeu.

Dar Isus le-a răspuns:

– Nu aţi citit în cartea regilor? „Vor ieşi cuvintele de slavă din gura copiilor mici şi dacă ei vor tăcea, chiar şi pietrele vor vorbi în locul lor!"

Apoi Isus a fost condus în templu, iar când a intrat în al doilea pridvor, toţi s-au strâns în jurul lui, strigând:

– Vorbeşte, vorbeşte Doamne! Învaţă-ne, spune-ne ce trebuie să gândim despre cărturari şi farisei.

Iar Isus, care până atunci ezitase să-i combată pe duşmanii săi şi nici măcar nu se apărase, atunci când ei îl atacau, răspunse:

– Într-adevăr, a venit timpul: ascultaţi dar, pentru că vreţi să auziţi, uitaţi-vă deci, pentru că vreţi să vedeţi!

Şi-atunci, dând glasului său acea intonaţie puternică pe care o folosea atunci când trecea de la mângâiere la ameninţare şi de la ameninţare la blestem, continuă:

– Voi vreţi să ştiţi ce gândesc eu despre cărturari şi farisei?

– Ei bine, am să vă spun.

Poporul făcu atunci o linişte deplină.

– Cărturarii şi fariseii, reluă Isus, stau în scaunul lui Moise; ascultaţi preceptele şi învăţăturile lor. Faceţi însă numai ceea ce vă

spun să faceţi, şi nu ce fac ei, căci ei nu fac ce zic, ci dimpotrivă... Ei alcătuiesc stive de sarcini, atât de grele, că nu pot fi ridicate, şi în loc de a-şi purta partea, ei le încarcă pe umerii fraţilor lor, şi odată încărcate, nu le mai ating nici cu vârful degetului. Ei fac orice lucru numai pentru a fi priviţi de oameni, şi pentru a nu fi priviţi de Dumnezeu. Ei ocupă primul loc la masă, se aşează în primele rânduri la Sinagogă şi nu aşteaptă să li se spună: „Aşezaţi-vă aici sau acolo". Lor le place să fie salutaţi pe stradă şi să fie numiţi învăţători de către oameni care nu sunt servitorii lor. O, fraţii mei! continuă Isus adresându-se ucenicilor săi, nu faceţi ca ei! Nu luaţi numele de ÎNVĂŢĂTORI! Căci voi nu aveţi decât un învăţător, iar voi cu toţii sunteţi fraţi. Să nu chemaţi Tată pe oricine ar fi aici pe pământ, pentru că voi nu aveţi decât un Tată, care este în ceruri! Şi dimpotrivă, cel care se va crede cel mai mare printre voi, să fie servitorul celorlalţi. Oricine se va mări va fi umilit, iar cel ce se va umili, va fi ridicat!

Apoi, revenind la cei pe care îi atacase mai înainte, zise:

– Nenorocire vouă, cărturarii farisei făţarnici! Pentru că voi nu veţi intra în împărăţia cerurilor şi nici nu-i lăsaţi să intre în ea, pe cei ce vor să intre! Vai de voi, cărturari şi farisei făţarnici, care mâncaţi chiar şi casele văduvelor sub pretextul de a face pentru ele, rugăciuni îndelungate. Pentru aceasta veţi lua o osândă mai mare! Nenorocire vouă, cărturari şi farisei făţarnici, căci voi cutreieraţi marea şi pământul, pentru a aduce pe un altul la credinţa voastră, iar după ce aţi făcut din el un prozelit, îl transformaţi într-un fiu al gheenei, de două ori mai rău decât voi! Vai vouă, cărturari şi farisei făţarnici, propovăduitori orbi, care ziceţi:„Dacă jură cineva pe templu, nu înseamnă nimic; dar dacă jură pe aurul din templu, este legat prin jurământul său! Ca şi cum ar avea mai mare trecere aurul decât Sionului, mergeţi drept înaintea voastră până ce veţi întâlni un om ducând pe umăr un ulcior plin cu apă. Urmaţi-l pe acest om, intraţi unde va intra el şi spuneţi stăpânului acelei case că Isus din Nazaret îi trimite aceste cuvinte: ,,Vremea mea se apropie. În ce loc voi mânca Paştele în acest an, împreună cu ucenicii mei?,,

După cum am văzut, cele spuse de Isus au fost făcute întocmai. Petru şi Ioan au intrat în Ierusalim, l-au găsit în apropierea fântânii Sionului pe omul cu ulciorul cu apă şi l-au urmat până la stăpânul său, Eli. Eli le-a arătat ucenicilor camera pregătită pentru cină.

Pentru a-l înştiinţa pe Isus că cele comandate erau pregătite, ei s-au urcat pe terasa casei şi au înălţat flacăra unei torţe, Isus care şedea sub palmierii din Betfagheea văzând această flacără zise: ,,A sosit ceasul... Să mergem!" Şi ridicându-se, a luat împreună cu cei din jurul său, drumul oraşului.

XVI MATER AMARITUDINIS PLENA

Cortegiul lui Isus era compus din ucenicii săi, despre care am mai vorbit şi din femeile pe care Scriptura le numeşte femeile sfinte, despre care vom mai spune câteva cuvinte.

Sfintele femei erau mai întâi fecioara Maria, care după nunta din Caana nu-şi părăsise fiul, ce o ţinuse pe lângă el, ca şi cum Isus ştiind că timpul cât mai rămânea în această lume era scurt, n-ar fi vrut să lase să se piardă nici o fărâmă din dragostea filială, era Maria Magdalena, frumoasa curtezană pe care Hristos, în mila lui duioasă, o apropiase de mama lui, pentru a curăţi păcătoasa în contact cu aceea ce nu greşise niciodată, era Ioana, nevasta lui Cuza, intendentul casei lui Irod, era Maria, nepoata Fecioarei şi fiica lui Cleofas, era Marta, sora Magdalenei şi a lui Lazăr, era Maria, mama lui Marcu şi încă unele ale căror nume nu au ajuns până la noi.

Poate că această ceată de femei ar părea neobişnuită în suita lui Isus; dar, pe lângă că la evrei era obiceiul ca femeile şi mai ales văduvele, să-i urmeze pe doctorii lor, vorbele lui Hristos aveau un accent atât de blând, de convingător, de duios, morala lui bazată pe credinţă, milă şi iertare, mergea atât de bine la sufletul femeilor încât nu era de mirare ca ele să-l urmeze pe cel ce înviase pe fiica lui Iair, iertase păcatele Magdalenei şi salvase viaţa femeii adultere. Pe de altă parte era în Isus ceva atât de melancolic, de suav, aproape feminin, care dădeau înfăţişării şi vorbei sale un farmec irezistibil, farmec care, am mai spus-o, avea influenţă mai ales asupra femeilor, dar impunându-le un sentiment manifestat printr-o expresie de castitate aproape divină.

Numai adorarea lui Hristos de către Magdalena păstrase o umbră de dragoste pământească. Într-adevăr, Magdalena îl iubea pe divinul său mântuitor în felul caracterului ei: toate dragostele se concentraseră într-una singură şi aceasta era imensă, incomensurabilă, infinită. Uneori Isus o dojenea cu un surâs, un cuvânt, o privire şi atunci biata păcătoasă se arunca la picioarele lui Hristos şi cu fruntea în ţărână vărsa lacrimi pe care ea le credea lacrimi de căinţă, dar care nu erau totuşi decât lacrimi de dragoste.

Dintre femeile sfinte, după blânda lui mamă, Isus o iubea mai mult pe Magdalena, tot aşa cum dintre ucenici îl iubea mai mult pe Ioan.

Însoţit astfel, el a reintrat în Ierusalim şi datorită tumultului din această zi mare nu i-a dat atenţie nimeni, tot aşa cum nu dăduse nimeni atenţie lui Petru şi Ioan.

Ajuns la colţul dinspre apus al fortăreţei, cortegiul lui Isus s-a împărţit în două grupuri: unul, compus din sfintele femei conduse de Fecioara Maria a intrat în fundul unei mici case ascunsă în umbra

colinei Sionului şi a cărei grădină se termina la meterezul întăriturii, pe când celălalt, compus din ucenicii săi, intra în casa lui Eli, reţinută pentru cină de Petru şi Ioan.

În vestibulul casei, Petru şi Ioan îi aşteptau, în apropiere aşteptau şi cei care trebuiau să facă Paştele în celelalte două camere, adică la parter şi la al doilea etaj. Ei erau cu toţii discipoli ai lui Isus. Unii se duceau să mănânce Paştele cu fiul marelui preot Simion, iar alţii cu Eliacim, fiul lui Cleofas.

Aşteptându-l pe Isus, ei cântau Psalmul al CXVIII-lea al lui David: „Fericiţi cei ce se menţin fără prihană în drumul lor. Ferice de cei ce merg după legea-ta, Doamne!..."

Când psalmul a fost terminat, Petru aduse înaintea lui Isus mielul pascal. Era un miel mic şi alb, fără nicio pată, având o lună sau poate mai puţin şi purtând pe cap o coroană de aur. Isus trebuia să jertfească mielul.

Atunci i s-a dat cuţitul de sacrificiu şi, în timp ce Ioan îi ridica că capul pentru a se descoperi artera gâtului, Isus privind mielul, murmură: „Tot aşa voi fi răstignit şi eu, căci, după cum a zis Ioan Botezătorul, eu sunt adevăratul miel a lui Dumnezeu!" Micul miel behăi trist.

Isus suspină, părând să simtă o mare repulsie să rănească sărmanul animal. O făcu totuşi, dar repede şi cu mult regret, apoi îndată îşi întoarse ochii.

Sângele a fost strâns într-un vas de argint şi i s-a dat lui Isus o ramură de isop, pe care o înmuie în sânge. Îndată el merse la uşa sălii, stropi cu sânge cei doi uşiori şi încuietoarea şi prinse deasupra uşii ramura de isop, pronunţând aceste cuvinte:

– Cu adevărat vă spun, fraţilor, sacrificiul lui Moise şi figura mielului pascal îşi vor găsi împlinirea şi nu numai fiii lui Israel, ci chiar acei ai tuturor popoarelor vor ieşi, de această dată, de sub jugul împilării.

Apoi, privind în jurul lui, întrebă:

– Sunteţi strânşi cu toţii?

– Da, toţi, răspunse Petru.

– În afară de Iuda, spuse Ioan.

– Cine ştie unde este? întrebă Isus.

Ucenicii şi apostolii se întrebară între ei.

– Nimeni nu ştie, zise Ioan. El ne-a părăsit puţin mai înainte ca Petru şi cu mine să plecăm spre Ierusalim. Nevăzându-l, am crezut că l-ai trimis cu vreo treabă.

– Nu, răspunse trist Isus. În acest moment el ascultă de un altul, nu de mine... Dar eu îi mulţumesc de a-mi fi dat un răgaz, pentru a merge să-mi iau rămas bun de la mama mea. În acest timp,

împliniţi pregătirile pentru cină. Când Iuda se va întoarce, eu voi intra în urma lui.

Isus ieşi şi se îndreptă singur către casa cea mică pe care am arătat-o şi unde sfintele femei urmau să ia masa împreună.

În vestibul, Isus a întâlnit-o pe Magdalena.

– Ce faci tu aici, copilul meu? a întrebat-o.

– Eu te-am auzit venind, o Doamne! spuse Magdalena, şi ţi-am ieşit în întâmpinare.

Isus îi dădu mâna să i-o sărute.

Ea atinse această mână divină şi îşi lipi buzele cu pasiune de ea.

– Magdalena, murmură Isus.

– Doamne, zise păcătoasa roşind.

– Unde este mama mea?

– Este în grădină.

– E bine, spuse Isus, mă voi duce acolo.

– Lasă-mă să-ţi arăt drumul, învăţătorule, zise Magdalena, repezindu-se înainte.

– Eu cunosc toate drumurile, spuse Isus.

Magdalena se opri umilă şi tristă.

Isus o privi cu îndurare profundă, apoi cu o voce dulce ca suspinul unei flori, îi zise:

– Arată-mi drumul.

Magdalena scăpă un strigăt de bucurie şi merse înaintea lui.

– Isus traversă sala unde fusese aranjată masa prin grija Mariei. Sfintele femei erau aşezate şi vorbeau.

Ele se ridicară, văzându-l pe Isus. După cum spusese Magdalena, Fecioara nu era cu ele.

„Isus trecu şi, precedat de Magdalena, ieşi în grădină. Atunci s-au putut vedea îndreptându-se, crezând că a venit aurora, acele plante, care în întuneric se apleacă, aşa cum fac păsările, care pentru a dormi, îşi pun capul sub aripă. Florile care se închid noaptea, ca ochii omeneşti, s-au deschis şi au răspândit parfumul pe care îl credeau închis în caliciul lor, până în zorii zilei.

Isus o văzu pe sfânta lui mamă care se ruga, îngenunchiată sub un pin. El îi făcu Magdalenei semn cu mâna să se oprească şi merse la Maria cu un pas atât de uşor, încât ea nu-l auzi venind.

Isus o contemplă un moment pe Fecioara Maria, cu o tristeţe profundă, apoi, cu cel mai dulce glas, spuse:

– Mama mea!

Maria tresări puternic, ca în ziua în care auzise vocea îngerului.

– O, fiul meu! strigă ea.

Şi îşi întinse mâinile spre Isus.

Isus o conduse la o bancă, pe care Fecioara se aşeză sau mai curând se lăsă să cadă, fără a-l părăsi din ochi pe divinul ei fiu.

În acel moment, cuprinsă de o teamă nelămurită, răspândind totuşi dragostea maternă, înfăţişarea Fecioarei avea ceva cu adevărat ceresc. Dumnezeu îi permisese dealtminteri, ca în semn de curăţenie, să rămână mereu tânără şi frumoasă. Abia dacă părea de vârsta fiului ei şi nici o femeie din Ierusalim, din Iudeea, din întreaga lume, nu se putea compara cu ea, în ce priveşte frumuseţea.

– O, fiul meu, zise, tu te-ai gândit aşadar la mine!

– Eu am văzut ce se petrece în sufletul tău, mamă, spuse Isus, şi iată-mă.— Dacă tu ai văzut ce se petrece în sufletul meu, ai văzul temerile mele?

– Da, mamă.

– Tu ştii ce îi ceream eu lui Dumnezeu?...

– Ca el să-mi inspire ideea de a părăsi Ierusalimul.

– Da! Da! Fiul meu prea iubit, părăseşte Ierusalimul!.., Să ne întoarcem la Nazaret! Să fugim în Egipt, dacă trebuie!

– Mamă, zise Isus luând cu blândeţe mâna fecioarei, timpurile s-au împlinit şi nu este vorba de a fugi de pericol. Trebuie să mergem în întâmpinarea lui.

Fecioara avu un tremur în tot corpul.

– Ascultă, zise ea, mi-ai vorbit adesea, dar vag, despre acea zi a pericolului: copil, în Egipt, adolescent, la Ierusalim, bărbat, pe malul râului Genezaret. Adesea, în cuvântările tale ţinute ucenicilor, ai repetat cuvintele: sacrificiu, jertfire, pătimiri şi de fiecare dată când ceva asemănător ieşea din gura ta, eu tresăream până în fundul sufletului. Dar când mi-ai spus: „Vino cu mine, mamă", eu m-am liniştit, căci am gândit că dacă preaiubitul meu fiu ar fi mers spre o primejdie de moarte, el nu i-ar fi spus mamei sale: „vino cu mine!"

– Şi dacă, dimpotrivă, eu ţi-am spus: „Vino cu mine" pentru că înainte de a te părăsi, nu aş fi vrut să pierd niciunul din momentele care mi-erau date spre a le petrece încă lângă tine?

Faţa Fecioarei luă culoarea mantalei albe care-i acoperea şi capul.

– Fiul meu, zise ea în numele lacrimilor de beatitudine pe care le-am vărsat atunci când îngerii m-au anunţat că tu ai fost zămislit în pântecul meu, în numele bucuriilor cereşti ce mi-au copleşit sufletul când te-am văzut surâzându-mi în momentul naşterii tale în peştera din Betleem, în numele mândriei ce m-a cuprins când păstorii şi magii au venit să te preamărească la ieslea ce-ţi servea drept leagăn, în numele fericirii neştiute pe care am resimţit-o atunci, când după ce te pierdusem timp de trei zile lungi, te-am regăsit în templu, înconjurat de învăţaţii a căror ştiinţă terestră se înclina înaintea ştiinţei divine a copilului meu, în numele Duhului Sfânt ce locuieşte în tine şi care te

face binefăcătorul omenirii, făgăduieşte-i mamei tale că ea te va preceda în mormânt!

– Mamă, zise Isus, pământul era încă fără formă şi gol, tenebrele acopereau încă faţa abisurilor, bărbatul si femeia nu existau decât în gândul Creatorului, când deja, în înţelegere cu mine şi cu Duhul Sfânt, tatăl meu se hotărâse în linişte eternităţii, de a întrupa a doua oară imaginea divinităţii în omul decăzut. Ori, s-au scurs mai mult de patru mii de ani, în timpul cărora, Tu o ştii, o Tatăl meu! Voi o ştiţi, ceruri! Voi o ştiţi, soare şi stele de o vârstă cu facerea lumii! Eu am suspinat pentru coborârea mea pe pământ, care trebuia să mântuiască omenirea... Ziua atât de dorită a încarnării mele a sosit în sfârşit; de treizeci şi trei de ani, eu îl proslăvesc pe Dumnezeu. Ei bine, noaptea trecută, pe muntele Măslinilor, unde mă rugam, gândind la durerea pe care moartea mea ţi-o va pricinui, mamă, eu i-am zis lui Dumnezeu: „O Tatăl meu! Pentru a împlini lucrarea veşnicei şi sfintei pronii, nu există, o altă cale decât patimile fiului Tău? Şi Dumnezeu mi-a răspuns: „Eu îmi ridic capul peste univers şi mâna peste infinit şi am jurat, o fiul meu, eu care sunt veşnic, că păcatele lumii vor fi răscumpărate cu moartea ta!"

Fecioara scoase un geamăt atât de dureros, că aerul, plantele, florile, părură că gem împreună cu ea.

– Mama mea, reluă Isus, gândeşte-te totuşi la această mărire, veşnică care a fost destinată fiului tău: până acum oamenii s-au sacrificat pentru un om, pentru o familie, pentru o naţiune. Fiul tău se sacrifică pentru întreaga omenire!

– Eu gândesc că fiul meu va muri, spuse Fecioara pe un ton sfâşietor şi mi-este imposibil să gândesc altceva.

– Mamă, zise Isus, eu voi muri, este adevărat, dar aşa cum moare un Dumnezeu, pentru a învia peste trei zile, la viaţa veşnică.

Maria clătină capul.

– Of! făcu ea, când îngerul m-a vestit că eram aleasă între femei şi că eram pe cale să devin mama lui Dumnezeu, eu am adus mulţumire Domnului şi am crezut... Dar iată, ce am crezut: că tu te vei naşte cu toate însuşirile divinităţii, că vei creşte repede ca gândul şi, odată crescut mare, lumea trebuia să-ţi aparţină. Am crezut că tu vei pune unul din picioare pe ocean, iar pe celălalt pe uscat, că tu vei cumpăni cu mâna dreaptă soarele, iar cu stânga vei susţine bolta cerească. Atunci te-aş fi recunoscut ca Dumnezeu şi te-aş fi preamărit ca pe un Dumnezeu Dar n-a fost deloc aşa: tu ai venit pe lume asemenea celorlalţi copii. Asemenea lor, tu ai început prin a surâde mamei tale, te-ai hrănit de la sânul ei, ai crescut pe genunchii ei. Apoi, încet, trecând prin adolescenţă, ai devenit bărbat. Atunci, în loc de a te proslăvi, aşa cum o fiinţă slabă se închină la Dumnezeul ei, eu te-am iubit aşa cum o mamă duioasă îşi iubeşte copilul.

– Da, mama mea, spuse Isus, şi să fii binecuvântată pentru această dragoste, care timp de treizeci şi trei de ani nu m-a lăsat o singură dată să regret cerul... Cu toate că mai mult decât o dată, iartă-mă mamă, menirea mea de mântuitor al întregii omeniri m-a silit, vorbindu-ţi, de a pune marea familie a oamenilor mai presus de familia omului. Eu trebuia să dau exemplu celor cărora le ziceam: „Veţi lăsa pe tatăl vostru, pe mama voastră, pe fraţi, surori şi copii, pentru a-l urma pe cel care vă cheamă în numele Domnului". Vai! Mamă! Când mă îndepărtam de tine şi îţi răspundeam aspru, durerea pe care o simţeam depăşea durerea prin care treceai tu!

– Isus! Isus! Copilul meu! strigă Fecioara căzând în genunchi şi strângând în braţe pe fiul ei divin.

– Da, eu o ştiu, zise Isus foarte trist, vei fi denumită mama plină de amărăciune.

– Dar, spuse Fecioara, tu eşti atât de sigur, fiul meu prea-iubit că ceasul când ne vei părăsi este aproape?

– Ieri, la consiliul lui Caiafa, s-a hotărât să fiu arestat.

– Şi nimeni dintre aceşti preoţi, dintre senatori, dintre toţi aceşti oameni, nu ţi-a luat apărarea? Ei nu ştiu că tu ai o mamă sau ei nu au copii?

– Ba da, mamă, doi drepţi au vorbit pentru mine: Nicodim şi Iosif din Arimateea.

– Domnul să fie cu ei în ceasul morţii lor.

– El va fi, mama mea.

– Dar nu se ştie unde eşti. Arcaşii poate nu te vor găsi.

– -Un om s-a angajat să-i conducă acolo unde voi fi şi să mă dea în mâinile lor.

– Un om!... Şi ce rău i-ai făcut tu acestui om?

– Mama mea, eu nu i-am făcut decât bine.

– O fi vreun idolatru din Samaria, vreun păgân din Tir?

– Este unul din ucenicii mei.

– Fecioara scăpă un strigăt.

– Vai! Smintitul! zise ca. Vai, ingratul! Vai, infamul!

– Spune, nenorocitul! Mama mea.

– Şi ce l-a îndemnat la această crimă?

– Invidia şi ambiţia. El este gelos pe Ioan şi Petru. El crede că ăi iubesc mai mult decât pe el, ca şi cum cel care va muri pentru oameni nu i-ar iubi pe toţi la fel! El crede încă despre mine că eu aspir la un regat terestru şi se teme să nu-i fac în acest regat o parte mai mică decât altora...

– Şi când i-a venit acest gând rău de a te trăda?

– Alaltăseară, în Betania, zise Isus, când Magdalena a vărsat mir pe picioarele mele şi a spart vasul care-l conţinea, pentru a turna ultimele picături pe capul meu.

– Vai, este Iuda! strigă Maria.

Isus tăcu.

– Oh, urmă Fecioara, Dumnezeu să-l...

Isus îi puse mână peste gură, pentru a o împiedica să-şi termine blestemul.

– Mamă, zise el, nu blestema. Blestemul tău ar fi prea puternic! Uitând o dată că eram fiul lui Dumnezeu, am blestemat un smochin în care nu găsisem fructe şi smochinul s-a uscat pana la rădăcină... Mamă, nu-l blestema pe Iuda!

Isus îşi retrase mâna.

– Dumnezeu să-i ierte! murmură Fecioara, dar atât de încet, încât numai Dumnezeu o auzi.

Isus făcu o mişcare pentru a pleca să-i întâlnească pe ucenicii săi.

– Vai! încă nu! Nu mă părăsi! zise Fecioara.

– Mamă, spuse Isus, nu te voi părăsi, căci în pofida acestor pereţi, am să fac să mă vezi şi, cu toată distanţa, am să fac să mă auzi.

În acelaşi moment, pentru ca mama lui să nu se îndoiască, el dădu pereţilor, transparenţă şi suprimă distanţele, astfel că Fecioara a putut să-i vadă pe apostoli pregătind cina şi a putut să audă ce vorbeau între ei.

Dar Fecioara îşi întoarse privirea către Isus, murmurând:

– Încă o clipă, fiul meu prea iubit, te roagă mama ta.

Isus o ridică pe Fecioara Maria şi cu mâinile îi strânse capul la pieptul său.

În acest timp o armonie cerească începu să se audă şi, ca şi cum cerul s-ar fi deschis deasupra capului Mariei, voci îngereşti cântau în cor:

„Fecioară credincioasă, roagă-te pentru noi! Stea a dimineţii, roagă-te pentru noi! Oglindă a dreptăţii, roagă-te pentru noi! Regină a îngerilor, roagă-te pentru noi!

Mamă prea curată, mamă neprihănită, mamă a Mântuitorului, roagă-te pentru noi!

Roagă-te pentru noi, floare cerească, turn de ivoriu, templu al milei, arcă a alianţei, poartă a cerului, roagă-te pentru noi!"

În reverberaţiile acestei muzici divine, în cântecul armonios al acestor, voci, Maria îşi ridică încet capul, îşi cufundă privirile în splendorile firmamentului şi rămase un moment cu faţa pe deplin iluminată de razele gloriei eterne pe care o întrevăzuse.

Atunci suspinând zise:

– Este frumos cerul, cu îngerii lui, dar este aşa de bun pământul cu copilul său!

– Mamă, spuse Isus, pe pământ locuieşti împreună cu al tău copil pentru puţini ani. În ceruri însă, îl vei avea fiu pentru veşnicie. Răscumpărând pe oameni, eu nimicesc moartea, dar pentru a lupta împotriva morţii, pentru a învinge, pentru a o distruge, trebuie să cobor în împărăţia ei. Din fundul mormântului eu voi lupta cu această regină a spaimelor, iar din străfunduri, voi urca triumfător spre cer. Atunci, mamă, moartea va fi mereu, dar neantul nu va mai fi. Atunci nimeni nu va şti numărul sufletelor pe care le voi răscumpăra, nimeni nu va putea să numere generaţiile care, într-o zi vor ieşi, la auzul glasului meu, din ţărâna mormântului, pentru a păşi în viaţa veşnică.

– Aşa să fie! murmură Fecioara, suspinând.

Şi pentru a-l părăsi pe Isus cât mai târziu cu putinţă, ea începu să meargă împreună cu el, cu capul mereu plecat pe pieptul lui.

Dar peste câţiva paşi, se opriră amândoi. Corpul unei femeii leşinate le închidea drumul.

Era acela al Magdalenei. Magdalena rămăsese în locul unde Isus îi spusese să se oprească, dar de acolo ea auzise că Isus va muri şi la auzul acestui fapt, leşinase.

– Mamă, zise Isus, te las mai puţin nefericită, vei avea pe cine să consolezi.

XVII ACESTA ESTE CORPUL MEU - ACESTA ESTE SÎNGELE MEU

Isus se întoarse în mijlocul ucenicilor săi. Iuda tocmai sosise.

Hristos îşi opri privirea asupra ochilor întunecaţi ai trădătorului; apoi se adresă apostolilor:

– Mielul pascal este gata, cina poate să înceapă.

Isus s-a aşezat în mijlocul apostolilor. Masa avea forma unui E, căruia îi fusese scos mijlocul. Apostolii ocupau cele trei laturi dinafară, iar serviciul se făcea prin deschiderea dinăuntru.

La dreapta, Isus îl avea pe Ioan - ucenicul lui cel mai iubit - Ioan, omul cu inima curată, cu surâsul dulce şi cu vorba convingătoare; Ioan, pe care Mesia îl supranumea, ca şi pe fratele lui, Iacov, Boanergi, adică fii ai tunetului.

Apoi venea Iacov cel Mare - fiul lui Zevedei - Iacov, primul dintre cei doisprezece apostoli, care trebuia, într-adevăr, să pecetluiască credinţa cu sângele lui.

Apoi Iacov cel Mic, fiul lui Alfeu, văr al lui Isus, prin mama sa şi care se numea cel mic pentru a-l deosebi de celălalt Iacov, mai mare şi mai în vârstă decât el.

Urma Bartolomeu, fostul Nataniel, cel care mai întâi nu crezuse în Hristos şi care-l va mărturisi pe Hristos, surâzând ucigaşilor lui.

Apoi, pe o latură, Toma, a cărui cerere de a vedea rănile lui Isus îi va aduce o faimă aparte, Toma pe care evreii îi numeau Taum, iar grecii Didim, cuvinte care înseamnă geamăn în fiecare limbă.

Urma Iuda, trădătorul - din tribul lui Isacar - care era denumit Iuda is Cariot, pentru că era din satul Cariot.

La stânga lui Isus era Petru, căruia mântuitorul îi promisese cheile cerului, ca fiind unul din primii în inima învăţătorului său.

Apoi veneau Andrei, fost ucenic al lui Ioan Premergătorul şi care la un semn al acestuia din urmă, se dusese după Isus, pentru a nu-l mai părăsi.

Urma a doilea Iuda care se mai numea şi Tadeu sau Lebeu, de la cuvântul tad, care înseamnă piept şi de la leb, care înseamnă inimă.

Hristos nu avea apostol mai credincios şi mai devotat ca el.

Apoi Simion Zilotul sau Zelator, fratele lui Iacov şi care era numit Zelatorul, pentru că era din acea sectă evreiască ce jurase să elibereze Iudeea de sub dominaţia romană, prin orice mijloc.

Urma pe latură, Matei Vameşul, care-şi părăsise numele de Levi pentru a intra într-un birou de vamă şi care mai târziu îşi abandonase slujba, pentru a-i urma pe Isus.

Şi, în sfârşit, Filip, căruia Bartolomeu, pe atunci Nataniel, îi răspunsese: „Ce poate ieşi bun din Nazaret?"

Era pus pe masă pentru toţi, mielul pascal, ocupând mijlocul mesei. La dreapta, o tavă cu ierburi amare, amintind amărăciunea hranei pe care evreii o aveau pe pământul exilului, iar la stânga, o tavă cu ierburi dulci, pentru a face aluzie la hrana care creşte pe pământul patriei.

Eli îi servea.

Înainte de a se aşeza, Isus spuse tare rugăciunea alcătuită de el pe munte: „Tatăl nostru carele eşti în ceruri..."

Apoi, la cuvântul „Amin", el a privit în partea în care o lăsase pe Fecioara Maria în grădină, şi o văzu aşezată pe banca la care o condusese. Magdalena era întinsă la picioarele ei, având capul ascuns în veşmintele Fecioarei.

Maria, văzând că el o privea, întinse mâinile către fiul ei.

Isus murmură:

– Eu mă gândesc la tine, mama mea! Îndată mă voi împărtăşi cu tine, dacă nu cu corpul, cel puţin cu spiritul.

Fecioara surâse trist şi lăsă să-i cadă mâinile pe părul Magdalenei, ale cărei suspine îi mişcau umerii şi capul.

În acel timp, Eli îmbucătăţea mielul şi punea în faţa lui Isus o cupă plină cu vin, iar între apostoli, alte şase cupe. Câte o cupă, drept simbol al fraternităţii, trebuia să ajungă la doi apostoli.

Isus binecuvânta vinul care era în cupa sa şi îl atinse cu vârful buzelor, apoi cu o tristeţe deplină, zise:

– Prea iubiţii mei, amintiţi-vă de vorbele proorocului: „Robul meu se va ridica înaintea lui Dumnezeu, ca un vlăstar care iese dintr-un pământ uscat. Noi l-am văzut, dar cum el ne-a apărut fără strălucire şi sub înfăţişare obişnuită, noi nu l-am recunoscut. El ne-a părut un lucru de dispreţuit, ultima dintre creaturi, un om al durerilor, iată totul. El a luat suferinţele noastre asupra lui, iar noi l-am crezut că este un lepros, un om lovit de Dumnezeu.

– Şi totuşi, el a fost străpuns de răni, pentru nedreptăţile noastre, a fost zdrobit pentru fărădelegile noastre. Pedeapsa care trebuia să dea pace a căzut asupra lui şi noi am fost tămăduiţi prin rănile lui.

– Ne-am rătăcit toţi, ca nişte oi pierdute şi fiecare s-a îndepărtat pentru a-şi vedea de drumul lui, iar Domnul l-a împovărat numai pe el, cu nelegiuirea noastră a tuturor.

– A fost oferit drept sacrificiu pentru că el a vrut-o şi nu şi-a deschis deloc gura pentru a plânge. El va fi dat morţii, ca un miel care se înjunghie şi va fi mut ca o oaie înaintea celui ce o tunde.

– El a murit în chinuri, fiind condamnat de către evrei. El nu cunoscuse niciodată minciuna şi totuşi l-am şters de pe suprafaţa

pământului celor vii, căci eu l-am lovit din pricina nelegiuirilor poporului meu."

– Iată ce zicea Isaia, acum opt secole, o prea iubiţii mei, spunând aceste cuvinte, el se gândea la mine. Erau patimile mele pe care el le vedea şi moartea mea o proorocea el. Într-adevăr, vă zic vouă, toate păcatele oamenilor s-au strâns asupra capului meu. Văzându-mă trecând trist şi suferind, oamenii îşi vor întoarce privirea. Ei vor crede că eu mă aplec sub povara crimelor mele şi că mă frământă temerile remuşcărilor. Eu n-aş putea să-i dezmint, dar voi să strigaţi tare lumii: „Oameni, recunoaşteţi-vă greşeala. Dacă Mesia suferă, dacă geme, dacă se zvârcoleşte, sub mâna blestemaţilor, sub biciul soldaţilor, sub securea călăilor, vinovată este omenirea! Osândit este întregul neam omenesc! El este judecat, el este condamnat, el agonizează, el moare, fără a se plânge. Abia dacă va scăpa un ultim ţipăt, ca acel sărman miel a cărui imagine este. Dar amintiţi-vă de aceasta: rănile care vă înfioară, el le-a primit în numele vostru şi nu uitaţi că fiecare picătură de sânge pe care o pierde, adaugă o pană în aripile îngerului mântuirii şi că sângele se va scurge aşa, picătură cu picătură, până când acele aripi binefăcătoare vor fi atât de mari, încât să poată adăposti întreaga creaţie!

– Vai; Isuse! Vai!, învăţătorul meu! zise Ioan, lăsând să-i cadă capul pe pieptul lui Hristos.

– S-a împlinit vremea, prea iubiţii mei, când trebuie să ne despărţim!... De acum înainte, voi veţi mânca fără mine mielul care zburdă în câmpiile Saaronului. De acum înainte veţi bea fără mine vinul care iese din teascurile din Engadi. Urmaţi însă calea pe care v-am arătat-o. În casa Tatălui meu, în valea păcii veşnice unde locuieşte el, sunt locuinţe plăcute pentru toţi prietenii mei, locuinţe unde nu va mai fi întristată de nici un gând de despărţire!

Şi cum Ioan şi Tadeu plângeau, zise:

– Nu plângeţi! Despărţirea noastră va fi scurtă, în timp ce, dimpotrivă, reuniunea noastră va fi veşnică!

– Dar, spuse Toma, dacă tu nu vrei ca noi să plângem, învăţătorule, de ce plângi tu însuţi?

– Într-adevăr, lacrimi mari curgeau, în tăcere, pe obrajii lui Isus.

– Eu plâng, zise Isus, nu pentru scurta noastră despărţire, ci la gândul că unul dintre voi, mă trădează.

Atunci, Ioan se ridică, ochii lui Tadeu aruncară un fulger printre lacrimi, iar ucenicii, în afară de Iuda, strigară într-un singur glas:

– Sunt eu, învăţătorule?

– Este unul dintre voi, spuse Isus. Este adevărat că această trădare era proorocită de profeţi, totuşi, vai de ucenicul care-l va trăda pe învăţătorul lui! ...

Iuda se făcu palid ca moartea. Înţelegând însă, că dacă el ar fi singurul care să nu-l întrebe pe Isus, tovarăşii săi poate că l-ar bănui, îşi luă inima în dinţi şi zise, cu glas nesigur:

– Ar fi Iuda cel care să te trădeze, învăţătorule?

– Iuda, răspunse Isus, aminteşte-ţi ce ţi-am zis când amândoi eram copii şi tu m-ai lovit cu pumnul în partea dreaptă. Ori, partea dreaptă are o mare şi misterioasă semnificaţie: din coasta lui Adam a fost făcută Eva, cu dreapta lui Isac a fost binecuvântat Iacov, la dreapta Tatălui voi sta, partea mea dreaptă va fi străpunsă de lance. În sfârşit, la dreapta mea, Iuda, te-am aşezat pentru această masă supremă, căci eu nu voi pierde încrederea în nici un om, fie un hoţ, un păcătos sau un ucigaş. Dacă va putea să-mi întindă mâna lui dreaptă şi eu îi voi da mâna dreaptă.

Şi Isus îl privi pe Iuda cu o expresie de milă nespusă, ca şi cum ar fi sperat că la blândele lui cuvinte, Iuda s-ar căi, şi mărturisindu-şi crima, ar cădea în genunchi în faţa sa.

Dar, în loc de a porni pe panta căinţei, Iuda îşi întoarse capul şi zise:

– Cum ar putea Învăţătorul să ştie cine este acela care îl trădează? Ar trebui deci ca şi cel ce trădează să fi fost trădat la rândul lui?

– Iuda, spuse Isus, fiecare om are îngerul lui păzitor, care trimis de Dumnezeu la leagănul copilului, îl însoţeşte toată viaţa, dacă vreo crimă grozavă nu-l sperie pe acest înger şi nu-l face să se urce la cer. Ori, eu am văzut un înger al Tatălui meu care trecea cu mâinile pe ochi, cu aripile întinse. Eu l-am chemat şi i-am zis: „Fiu al Empireului, frate cu stelele, ce crimă a fost făcută pe pământ? Şi el mi-a răspuns: „Doamne, unul din ucenicii tăi, unul din cei pe care tu i-ai învăţat cu vorba şi cu faptele tale, te-a trădat din invidie, te-a vândut din lăcomie. El a primit de la marele preot Caiafa treizeci de sicli de argint pentru a te da pe mâna lor... Eu nu mai sunt îngerul lui păzitor. Dar, în ziua ultimei judecăţi, el mă va regăsi aproape de el, întinzând mâna către noaptea eternă, întărindu-mi vocea cu forţa tunetului şi zicând: «În numele celui ce şi-a vărsat sângele pe cruce, tu te-ai arătat nedemn de a contempla pe fiul omului în toată slava lui, eu te părăsesc în abisul condamnării!» Iată ce mi-a răspuns îngerul, Iuda. Iată cum am ştiut că unul dintre ucenicii mei mă trădează.

– Şi ţi-a spus el numele trădătorului? întrebă Iuda.

– El mi l-a spus, răspunse Isus.

– Numeşte-l pe trădător, Doamne! Numeşte-l pe trădător! strigară dintr-o dată toţi apostolii.

– O! învăţătorule, murmură Ioan, spune-mi cine este trădătorul!

– Ţie, prea iubitul meu Ioan, răspunse încet Isus, dar numai ţie singur: Trădătorul este cel pentru care rup această pâine.

– Şi făcând două părţi din pâinea pe care o avea înaintea lui, el îi dădu lui Iuda simbolul împăcării păcătosului cu Dumnezeul său.

Iuda n-a putut suporta mai mult: se ridică în picioare, îşi duse mâna la frunte, ca şi cum sângele l-ar fi orbit şi privind împrejur rătăcit, se repezi afară din sală.

Isus se întoarse către mama sa şi o văzu privind mereu înspre el; numai că în momentul când Iuda a ieşit din casă, ea şi-a acoperit faţa cu mantia, pentru a nu-l vedea.

Atunci el a avut un moment de linişte, care semăna cu spaima.

După asta, Isus a reluat:

– Acum, că suntem între noi, spuse ca pentru a-i face pe ucenici să înţeleagă că nu mai avea nici o îndoială după plecarea lui Iuda, să vă explic pentru ce am întârziat până în ziua cinei, să mă predau călăilor mei: am făcut aceasta pentru că mi-am promis mie însumi că nu-mi voi afla moartea, decât după ce vă voi fi făcut pe voi să luaţi parte la viaţa mea. Încuie uşa, Petre, pentru ca să nu intre nici un profan, iar tu Ioane, du-te şi caută potirul pe care l-am lăsat în păstrare la Serapia, nevasta lui Sirah.

Ioan se sculă, merse la un dulap, pe care-l deschise şi din care scoase un potir. Era un vas de formă antică, apropiată de aceea a unei flori. El fusese dat Templului, încă de la întemeierea lui, de către Solomon. Răpit de Nabucodonosor, împreună cu alte vase sfinte, au încercat să-l topească. Nici o căldură a focului, nu a putut să muşte însă din materia necunoscută din care era făcut şi atunci a fost vândut, nu se ştie cui. Serapia l-a cumpărat de la un negustor de vechituri şi cum ea îl îngrijise pe Isus în timpul celor trei zile din copilăria lui când se pierduse de Iosif şi de Fecioara Maria, Isus văzuse acest potir şi îi zisese: „Serapia, să nu te desparţi niciodată de acest potir, că va veni o zi în care îmi va servi la înfăptuirea unui mare mister. În acea zi, care va fi apropiată de ziua morţii mele, voi trimite pe cineva la tine.".

Ioan puse potirul înaintea lui Hristos şi în acelaşi timp îi dădu o azimă pe farfurie.

Isus umplu potirul cu vin.

– Prea iubiţii mei, zise el, este un obicei vechi că atunci când cineva pleacă într-o lungă călătorie, să împartă pâinea şi să bea din acelaşi pahar cu ceilalţi, la sfârşitul mesei. Ori, fiecare din noi va pleca într-o călătorie mai mult sau mai puţin lungă, Eu voi ajunge primul... Voi ajunge singur, căci acolo unde merg, voi nu veţi putea să mă urmaţi. Totuşi, dacă mă veţi căuta bine, voi mă veţi găsi întotdeauna! Eu vă las o poruncă mai sfântă decât oricare din cele pe care le-aţi învăţat vreodată de la un om. De-ar fi să uitaţi tot ce v-am spus, voi n-

aţi uitat nimic atât timp ce vă veţi aminti de această poruncă: „iubiți-vă unii pe alţii!" Fie ca întreaga lume să primească din gura voastră această poruncă frăţească şi să ceară să intre în rândurile voastre din dragoste şi milă.

Apoi rupând pâinea în atâtea părţi cât era numărul ucenicilor, fără a uita şi partea lui Iuda, le spuse:

– Luaţi şi mâncaţi, acesta este trupul meu!

Şi, binecuvântând vinul din potir, zise:

– Luaţi şi beţi, acesta este sângele meu!

Ioan, care era în stânga lui Isus, mâncând şi bând primul, i-a spus lui Hristos:

– O, cerescul meu învăţător, mai spune-i o dată credinciosului tău ucenic, că nu ai nici o îndoială asupra lui.

Isus îi răspunse cu un zâmbet ceresc:

– Ieri, pe când mă rugam în grădina Măslinilor, aşa cum am obiceiul să o fac de mai multe nopţi, tu ai adormit, la câţiva paşi de mine. Când mi-am terminat rugăciunea, te-am căutat şi văzându-te culcat, m-am apropiat de ţine, dar în loc sa te scol, te-am urmat în somnul tău profund. Un surâs mai calm ca al primăverii deschizând florile pe pământ, era pe buzele tale. Am văzut-o pe Eva, l-am văzut pe Adam dormind, chiar în ziua-creaţiei, primul lor somn, în leagănul Raiului. Somnul lor era mai puţin curat şi mai puţin inocent decât al tău.

– Mulţumesc, învăţătorule, spuse Ioan, sărutând mâna lui Isus.

– Acum, zise Hristos, să vă amintiţi, că eu v-am dat tot ce am putut, pentru că dându-vă trupul meu şi dându-vă sângele meu, m-am dat eu însumi. Ei bine, la rândul vostru, să vă daţi fraţilor voştri, după cum şi eu v-am dat vouă, cu totul şi fără şovăială. Cei care au fost înaintea mea v-au zis: „Poporul evreu este poporul ales al Domnului. Celelalte popoare n-au drept de învăţătura luminoasă a lui Moise, la vorbele profeţilor." Dar eu vă zic dimpotrivă: „Când soarele străluceşte, el luminează nu numai poporul evreu, ci şi toate celelalte popoare. Când furtuna bubuie, ploaia cade din nori, nu fecundează numai pământul Iudeei, ci toate pământurile". Adevărul pe care vi l-am relevat, să fie soarele care luceşte deasupra lumii, de la răsărit la apus, de la miazăzi la miazănoapte. Fie ca vorbele mele pe care le auziţi să fie roua care face să rodească şi câmpul părinţilor voştri şi pământurile cele mai îndepărtate şi mai necunoscute. Când veţi traversa un ţinut, nu fiţi îngrijoraţi de Dumnezeul in care cred localnicii, de regele ce domneşte acolo şi de poporul care-l locuieşte. Mergeţi drept înaintea voastră şi dacă veţi fi întrebat din ce parte veniţi, spuneţi: „Eu vin din partea iubirii veşnice!"

Li se părea ucenicilor că zicând aceste cuvinte, Isus devenea luminos şi transparent. Ceva asemănător cu schimbarea la faţă de pe

muntele Tabor se întâmpla în acest moment şi îl văzură aţintindu-şi urechea la o voce pe care o auzea numai el şi care era aceea a mamei sale.

Căci Fecioara Maria, cu mâinile întinse către el, zicea:

– O, Doamne, în acest moment te recunosc drept fiul lui Dumnezeu!

Hristos ridică potirul şi bucata de pâine.

Fecioara îşi încrucişă braţele pe piept şi îşi dădu capul pe spate, cu ochii pe jumătate închişi, cu gura întredeschisă.

Ea comunica spiritual cu fiul ei ceresc.

Isus a pus pe masă potirul şi pâinea.

Şi acum, îi zise el lui Petru, descuie uşa şi spune-i lui Eli să ne aducă apa şi ligheancle.

Eli intră cu servitori purtând ligheane pline cu apă şi ştergare.

Apostolii se aşezară, îşi scoaseră încălţările, iar Eli puse în faţa fiecăruia un lighean cu apă caldă.

Atunci, Isus în genunchi, dar cu atât mai măreţ, cu cât îndeplinea o acţiune mai umilă, începu să spele picioarele ucenicilor săi.

Cu toţii îl lăsară să o facă, întocmai ca servitorii care se supun voinţei stăpânului lor.

Dar, când ajunse în faţa lui Petru:

– Vai, îi zise acesta, n-aş putea răbda vreodată ca Domnul meu să-mi spele picioarele!

– Tu nu ştii acum ce fac, zise Isus, dar tu o vei şti mai târziu.

Apoi, cu voce scăzută, spuse:

– Petre, tu ai meritat să înveţi de la Tatăl meu cine sunt, de unde vin, pentru că eu voi clădi pe tine biserica mea. Forţele răului vor fi neputincioase faţă de ea; iar purtarea mea va rămâne alături de urmaşii tăi, până la sfârşitul lumii.

Apoi, mai tare, pentru ca toţi apostolii să audă, zise:

– Prea iubiţii mei, când eu nu voi mai fi, nu uitaţi că Petru are să mă înlocuiască printre voi.

Atunci Petru spuse:

– M-ai înălţat Doamne, dar eu nu aş răbda ca învăţătorul să spele picioarele ucenicilor săi.

– Petre, îi răspunse Isus zâmbind, dacă eu nu ţi-aş spăla picioarele, ca adevărat îţi zic ţie, că nu vei avea parte de mine.

La acestea, Petru strigă:

– O, Doamne! Dacă este aşa, atunci spală-mi nu numai picioarele ci şi mâinile şi chiar şi capul.

Iar când picioarele lui Petru au fost spălate, apostolul zise:

– Acum, Învăţătorule, eu sunt gata să te urmez oriunde vei vrea.

– Nu ţi-am spus deja, că acolo unde voi merge cu, voi nu veţi putea să mă urmaţi? zise Isus.

– Pentru ce mă respingi, strigă apostolul, pe mine care mi-aş da viaţa pentru tine?

– Viaţa ta! reluă privindu-l pe Petru cu un surâs dureros. Cu adevărat îţi spun Petre, că înainte de a cânta cocoşul, tu te vei lepăda de mine de trei ori!

Petru vru să protesteze, dar Isus întinse mâna şi zise:

– Fraţii mei, când eu v-am trimis undeva fără traistă, fără pungă şi fără încălţări şi voi aţi ajuns acolo unde v-am trimis, v-a lipsit vreodată ceva pe drum?

– Niciodată! răspunseră ucenicii.

– Ei bine, continuă Isus, acum cel care are o traistă şi o pungă, să le ia! Cel care nu are nimic să-şi vândă haina pentru a cumpăra o sabie, căci tot ce a fost scris despre mine, se va împlini.

Apoi întorcându-se spre partea unde privise deja de mai multe ori, spuse, făcând un efort asupra lui însuşi:

– Este destul, să ieşim de aici.

Isus ieşi primul şi Petru în urma lui; Petru insista încă şi zicea:

– Chiar dacă ar trebui să mor cu tine, eu nu mă voi lepăda niciodată, învăţătorul meu ceresc!

La poarta de la stradă, Isus găsi de o parte a pragului pe Fecioara Maria şi de cealaltă parte pe Magdalena, îngenunchiate amândouă.

Isus îşi sărută mama pe frunte, pe când Magdalena luă poala mantalei sale şi o apăsă de buzele ei.

XVIII SUDOAREA DE SÎNGE

Isus ieşi din Ierusalim prin aceeaşi poartă prin care intrase. Era aproape zece seara. Luna, care se ridicase dinapoia muntelui Erogeu, avansa pală şi aproape lividă, spre un profund ocean de nori negri, gata să o înghită. Vântul sufla dinspre sud-vest, trist ca o plângere a naturii, iar turturelele, se lamentau în chiparoşii Sionului.

Isus traversă podul Cedronului, lăsă la dreapta drumul spre Engadi şi Ierihon şi se porni pe poteca muntelui Măslinilor, care ducea la Ghetsemani.

El era tăcut şi ucenicii erau profund tulburaţi de aceasta. Întreaga lor putere era în el şi acum, că această forţă îi părăsea, ei se îndoiau ca trestiile. Ioan nu-l pierdea din ochi. El îşi vedea Învăţătorul mergând încet, cu mâinile inerte, capul înclinat, figura şi mai palidă ca de obicei. Puţin înainte de a ajunge la Ghetsemani, el se apropie de Isus şi neputând să-şi mai ascundă neliniştea în suflet, îi spuse:

– Învăţătorule, cum se face că eşti atât de abătut, tu care de fapt eşti întotdeauna sprijin pentru alţii?

– Vai! Dragul meu Ioan, zise el, sufletul meu este întristat de moarte!

– Ce aş putea face pentru dulcele meu Domn Isus?

– Nimic, răspunse Hristos, căci ochii voştri nu văd ce văd eu...

– Ce vezi dar, atât de înspăimântător?

– Eu văd teama şi ispita care se apropie şi eu sunt atât de abătut la gândul că mă voi despărţi de cei pe care-i iubesc, că dacă Tatăl meu nu-mi vine deloc în ajutor, eu voi muri. Iată pentru ce, în loc de a mă înconjura şi ajuta, este mai bine ca voi să rămâneţi departe de mine, de teamă că slăbiciunea mea să nu vă fie un motiv de dezbinare.

Şi cum ajunseseră în satul Ghetsemani, el i-a lăsat într-un loc adăpostit pe Simon, Bartolomeu, Tadeu, Filip, Toma, Andrei, Matei, Iacov cel mic şi şi-a continuat drumul cu Petru, Iacov şi Ioan.

– Rămâneţi aici, le-a zis el primilor. Vegheaţi şi rugaţi-vă să nu cădeţi în ispită.

Ieşind din sat şi apucând-o puţin la stânga, merse către locul ce se numea grădina Măslinilor, pentru că acolo erau cei mai bătrâni măslini de pe munte.

Această grădină era închisă printr-un zid de pământ în mijlocul căruia fusese făcută totuşi o deschidere care permitea oricui să pătrundă în ea. Într-unul din colţurile cele mai retrase, sub umbra cea mai întunecoasă a celor mai bătrâni măslini, se găsea o grotă a cărei intrare era ascunsă, aproape în întregime de iederă şi de viţă sălbatică.

În această grotă, Isus avea obiceiul să se retragă pentru a se prosterna înaintea lui Dumnezeu. De regulă, el intra singur în acea grădină, iar apostolii, strânşi într-un loc sau altul al muntelui, vedeau cu uimire, atunci când Isus era în rugăciune, lungi dâre de foc ce brăzdau aerul precum stelele căzătoare, ducând la grota unde se ruga Isus.

Pentru ei nu era nicio îndoială că aceste dâre de lumină erau urmele pe care le lăsau pe cerul întunecat al nopţii, îngerii care veneau să-l viziteze pe Isus în timpul meditaţiilor sale.

La câţiva paşi de intrarea în grădină, Mântuitorul îi părăsi pe cei trei apostoli.

– Voi, spuse el, care m-aţi urmat pe muntele Tabor şi care aţi văzut acolo puterea şi mărirea mea, rămâneţi aici, căci voi nu puteţi să vedeţi slăbiciunea mea, fără a vă îndoi.

Petru, Iacov şi Ioan se opriră şi se aşezară, aşa cum făcuseră şi ceilalţi opt apostoli.

Isus înaintă şi pătrunse în grotă.

Tradiţia populară din acel timp povestea că în această grotă ar fi ascunşi Adam şi Eva, după păcatul pe care Isus acum îl ispăşea. O altă tradiţie indica drept loc în care tatăl şi mama genului omenesc îşi dormeau somnul veşnic, vârful Golgotei, acolo unde se făceau execuţiile osândiţilor.

Oraşul Ierusalim separa deci grota în care cei goniţi din rai, plânseseră şi se rugaseră vii, de mormântul unde ei se odihneau morţi şi muţi.

Abia intrat în grotă, Isus se aruncă la pământ.

Deodată, în timpul rugăciunii lui Hristos, trompeta teribilă care va deştepta morţii în ziua judecăţii de apoi, răsună în văzduh, atât de brusc şi pe neaşteptate, încât întocmai unui cal ce la zgomotul trâmbiţei se cabrează şi îşi ia avânt, la fel oamenii, la auzul acestei trompete fatale, simţiră fremătând sub picioarele lor pământul, care se lansa, îngrozit, pentru a se pierde în spaţiu, dacă mâna puternică a lui Dumnezeu nu l-ar fi silit cu forţa să reintre pe orbita sa. Apoi, sunetului de trompetă îi urmă o voce nu mai puţin teribilă. Ea zicea:

– În numele aceluia care ţine cheile infinitului, care dă iadului flăcările, morţii atotputernicia, există sub bolta cerească un om care vrea să apară înaintea lui Dumnezeu în locul omenirii?... Dacă acest om există, să răspundă!... Dumnezeu îl aşteaptă!

Un fior asemănător aceluia al morţii se stârni în Isus şi-i pătrunse până în măduva oaselor. Totuşi, el se ridică în genunchi şi îndreptându-şi mâinile şi ochii spre cer, spuse:

– Doamne, iată-mă!

El rămase un moment cufundat în contemplarea care-i permitea să-l vadă pe Dumnezeu prin grosimea muntelui, în profunzimile raiului.

Puţin câte puţin deschiderea cerului se închise şi totul reintră în tăcere şi obscuritate, dar acel scurt răgaz, care-i fusese acordat lui Isus, să contemple faţa lui Dumnezeu, îl făcuse să-şi recapete întreaga putere.

Atunci, rezemându-se de pereţii grotei întunecate, zise: ,,—Şi acum, vino Diavole... Eu sunt pregătit să te primesc!"

Îndată, ramurile de iederă şi de viţă sălbatică care acopereau intrarea grotei se îndepărtară şi îngerul răului apăru, aşa cum mai venise odată la Isus în pustiu, în timpul acelei nopţi când, după ce-l transportase pe cornişa templului, îl făcuse, din înălţimea Djavirului, să treacă în revistă toate împărăţiile pământului.

Cele trei ceasuri ale ispitirii din urmă începeau.

CEASUL ÎNTÂI

– Tu m-ai chemat? zise Satana.

– Eu nu te-am chemat, răspunse Isus, dar cum ştiam că tu erai aici, ţi-am zis: „Vino!"

– Tu nu te mai temi de moarte acum?

– Sper că Dumnezeu mă va ajuta.

– Atunci, tu rămâi hotărât să răscumperi crimele oamenilor?

– Tu ai auzit ce i-am răspuns adineauri îngerului judecăţii, când ai chemat omenirea să apară în faţa lui.

– Şi de ce nu ai lăsat omenirea să se apere singură?

– Pentru că ea fusese condamnată. Pentru că spre a o salva trebuia o însuşire care să cumpănească singură greutatea tuturor crimelor şi anume, devotamentul!

– Deci, întrebă Satana, tu te împovărezi cu toate nedreptăţile lumii?

– Da, răspunse Isus.

– Sarcina va fi grea, te previn!

– Numai să o port până în vârful Calvarului, iată ce trebuie.

– Ai putea să cazi mai mult decât o dată pe drum.

– Dumnezeu, cu mâna lui, mă va susţine şi mă va ridica!

– Bine, spuse Satana. Astfel, iei în sarcină şi greşeala acelei mame bune, Eva şi a acelui bun tată, Adam?

– Da, răspunse Isus.

– Crima primului ucigaş, crima lui Cain, o iei în sarcină?

– Da.

– Fărădelegile acelor neamuri pe care tatăl tău le-a socotit atât de stricate, încât nu a găsit alt mijloc, pentru a-i însănătoşi, decât acela de a-i îneca, le iei în sarcină?

– Da.

– Fie, zise Satana, dar noi nu am ajuns deocamdată decât la prologul lumii: drama nu începe cu adevărat decât numai după potop.

– Ce zici tu de Nemrod, acel mare vânător, care privea căprioarele, cerbii, elanii, tigrii, panterele şi leii drept animale nedemne de el şi îşi întindea arcul împotriva oamenilor?

– Eu zic că Nemrod era un tiran, dar eu mor pentru tirani, ca şi pentru alţii.

– Haide, să trecem peste Nemrod! A fost un oarecare Procust, care-i culca pe oaspeţi într-un pat şi pe care, dacă ei erau prea mici, îi alungea, iar dacă erau prea lungi, îi scurta... Am avut pe un oarecare Sinnis care îi rupea pe trecători, legându-i de doi pomi pe care îi îndoia cu forţa şi pe care îi lăsa apoi să se îndrepte... A fost un oarecare Anteu ce construia un templu lui Neptun din craniile străinilor ce treceau prin ţara lui... Avem pe un oarecare Phalaris care, făcea să urle un taur de aramă înroşită, cu strigătele de agonic ale prizonierilor pe care-i închidea în el... Avem pe un oarecare Scyron care pândea pe un drum îngust, de unde-i arunca pe călători în mare. Tu îţi asumi toate aceste fapte? Fie! Să trecem la alţii! Vai! Nu vom căuta prea mult timp întrucât nu este un animal mai rău decât omul şi o istorie mai rea decât a umanităţii. A fost Clitemnestra, care şi-a omorât soţul, a fost Oreste care şi-a omorât mama, a fost Oedip, care şi-a omorât tatăl, a fost Romulus, care şi-a omorât fratele, a fost Cambyse, care şi-a omorât sora, a fost Medeea care şi-a omorât copiii, a fost Thyeste, care i-a mâncat!... îţi iei sarcina să dezbaţi toate acestea cu Eumenidele? De minune! Să vedem puţin, ce vei spune despre Bacantele ce l-au sfâşiat pe Orfeu, de Pasiphae, care a dotat Grecia cu Minotaurul, de Phedra, care a făcut să fie sfâşiat Hipolyt de către caii săi sau de Tullia, care a trecut cu carul peste corpul lui Servius Tullius?... Lucruri de nimic! Să nu mai vorbim de ele. Să vorbim de Sardanapal, care a promis o provincie aceluia care ar descoperi o nouă plăcere, de Nabucodonosor, care a jefuit Templul şi i-a dus pe strămoşii tăi în captivitate, despre Baltazar, care l-a aruncat pe Daniel în groapa cu lei, despre Manases, care a pus ca Isaia să fie tăiat în două cu fierăstrăul, dar de jos în sus pentru ca lucrul să dureze mai mult timp, sau despre Ahab, care a comis atâtea crime, încât Saul este blestemat de Samuel că nu l-a ucis! Să vorbim despre Ixion care a vrut să violeze o zeiţă şi despre locuitorii Sodomei care au vrut să violeze trei îngeri! Să vorbim despre incestul patriarhului Loth, despre misterele lui Venus Milita, despre prostituţia Tyrului, despre bacanalele Romei, de otrăvirea lui Socrate, de exilul lui Aristide, de uciderea Grahilor, de uciderea lui Marius, de sinuciderea lui Caton, de asasinarea lui Cicerone, de Antoniu, care-i trimitea soţiei sale capetele celor pe care nu-i cunoştea, de Scipio arzând Numantia, Mumius,

arzând Corinthul, Sulla, arzând Atena! Remarcă bine, că i-am lăsat deoparte pe evrei, fenicieni, greci, egipteni, sacrificându-şi fiicele lui Teutates, pe indienii zdrobiţi pe carele lui Vişnu, pe faraoni construind piramidele şi cimentând această fantezie funebră, cu sângele şi sudoarea a două milioane de oameni!... Şi ajungând la Irod cel Mare, care din cauza ta a făcut să fie tăiaţi cincizeci de mii de băieţi mici şi la Ioan-Botezătorul, căruia Irod Antipa, tot din cauza ta, i-a tăiat gâtul! Ei bine, ia să vedem, fiul omului sau fiul lui Dumnezeu, ce zici tu? Vorbeşte! Mai iei tu crimele asupra ta şi încă mai crezi, că este o sarcină pe care o pot purta umerii omeneşti?

Isus nu mai ştia să-i răspundă decât prin suspine. Totuşi, făcând un efort, murmură:

– Facă-se voia ta Doamne, şi nu a mea!

– Diavolul scoase un răcnet de mânie.

Întâiul ceas de nelinişti, întâiul ceas de încercări, întâiul ceas de suferinţe sublime, care trebuiau să aducă pace universului, se scursese.

AL DOILEA CEAS

– Haide, relua Satana, să lăsăm trecutul. Ce a fost, a fost. Să ajungem la prezent. Tu ai chemat la tine doisprezece apostoli... Eu nu vorbesc despre discipoli, aceasta ne-ar duce prea departe... Tu ai luat oameni de treabă, pe unii din luntrea şi de la năvodul lor, pe alţii de la plug şi din via lor sau de la slujba, de la vama lor. Fără tine ei ar fi trăit în familia pe care o aveau şi ar fi murit în patul lor, înconjuraţi de copii. În schimb tu ai făcut din ei milogi, în timpul vieţii tale şi vor deveni vagabonzi, după moartea ta... Vrei să ştii ce li se va întâmpla din cauză că vor răspândi doctrina ta, şi pe ce drum te vor reîntâlni în împărăţia tatălui tău? Las de-o parte pe Iuda. Când se va fi spânzurat, el va fi meritat-o pe deplin! Nu mă ocup decât de cei zeloşi, de fideli, de cei de neclintit! Să începem cu primul care va deschide drumul, cu Iacov cel Mare, După ce va fi făcut o călătorie în Spania, el va reveni la Ierusalim să predice Evanghelia ta. Asta nu-i va plăcea lui Irod Antipa, care la cererea evreilor, îi va tăia capul. UNU! Apoi vine Matei. El va călători mult. Va merge în Persia mai întâi şi apoi în Etiopia, va converti o mulţime de fecioare la religia creştină, dar cum va împiedica pe una din ele să ia în căsătorie pe regele ţării, care va fi îndrăgostit de ea, acesta va pune să i se dea o lovitură de cuţit în spate, din care cauză va muri. DOI! Este rândul lui Toma. Tu vezi că eu urmez ordinea cronologică...Vai! Toma va vroi să facă în Arabia, ceea ce ai făcut tu în Egipt, adică să răstoarne idolii, dar aceasta nu-i va reuşi tot atât de bine ca ţie. Marele preot îl va omorî el însuşi cu o lovitură de sabie. TREI! Să trecem le Petru, la temelia Bisericii tale, la păzitorul cheilor: Pe ci, Golgota lui îl aşteaptă la Roma: el va fi

crucificat întocmai ca şi maestrul lui, numai că din umilinţă, el va cere să fie pus pe cruce cu capul în jos şi cum judecătorul va fi binevoitor, cererea îi va fi îndeplinită. PATRU! Vai, iertare! Îmi dau seama că i-am făcut o nedreptate lui Iacov cel Mic. Iacov cel Mic va fi deja de trei ani alături de tine, când Petru te va întâlni. Tu ştii cum va muri vărul tău Iacov, primul episcop al Ierusalimului? Va fi silit cu forţa, să facă ceea ce tu nu ai vrut să faci de bunăvoie. Va trebui să sară de pe înălţimea Templului şi cum în cădere nu-şi va fi rupt decât picioarele şi o mână, pe când îşi ridica spre cer ultimul braţ, un evreu de treabă îi va sfărâma capul cu o lovitură de mai de piuă. CINCI! Avem încă pe Bartolomeu, fastul Nataniel, care a pretins că nu va putea ieşi nimic bun din Nazaret. El va muri de o moarte foarte neplăcută: va fi jupuit de piele, de către judecătorul corupt al lui Cambyse şi asta i se va întâmpla într-un oraş, al cărui nume, sărmanul om, nici nu-l cunoaşte, la Albana, în Armenia. ŞASE! Apoi Andrei, care a fost martorul primei tale minuni în Caana, va fi ţintuit pe o cruce de o formă aparte, pe care o vor născoci pentru el şi care va fi chemată pe urmă cu numele lui. El va muri la finele celei de-a doua zi de răstignire. ŞAPTE! Apoi Filip, care va fi ucis cu pietre în Frigia. OPT! Apoi Simion şi Tadeu, aceşti doi buni prieteni care nu se vor despărţi nici în ceasul morţii şi care vor fi şi ei ucişi cu pietre, dar în Persia. În oraşul Sanir. ZECE! În sfârşit, Ioan, ucenicul tău drag... Aha! Aceasta te atinge mai mult, după cum se pare. Tu ridici braţul spre cer, tu îl rogi pe Tatăl tău să-l cruţe... Şi ca urmare, el va ieşi neatins din cazanul cu ulei clocotind în care Domiţian a pus să fie scufundat... Fie, să trecem cu vederea! Unul din doisprezece, nu este prea mult! Da, costă faptul de a fi prietenul tău, Isuse! Se plăteşte scump cinstea de a fi în slujba ta, Hristoase! Şi aleşii tăi sunt cu adevărat privilegiaţi ai durerii, Mesia!

Isus lăsă capul în mâini, pentru a-şi ascunde lacrimile ce-i şiroiau pe obraji.

Satan surâse, şi la aceasta, întunericul se făcu parcă încă şi mai greu peste întreaga natură.

– Aşteptă, spuse el, eu nu am vorbit până acum decât numai de apostoli. Să trecem puţin la prozeliţi, adepţi, neofiţi. Aici nu vom mai număra până la zece sau doisprezece, acum vom socoti cu sutele de mii sau cu milioanele! Te salut, Cezar Nero împărat! Ce faci tu acolo, fiu al Agripinei şi al lui Ahenobarbus? Ai asistat la spectacolul tău favorit: creştini aruncaţi fiarelor, luminaţi de creştini care ard?!.. Priveşte deci, Isuse, cât de iscusit a scornit el asta, acel mare artist ce cântă pe lira lui versuri din Orfeu, în timp ce îşi dau sufletul mii de oameni! Plictisit că noaptea întrerupea masacrele, el a avut ideea de a înmuia oamenii în răşină, smoală şi pucioasă şi de a-i aprinde ca pe torţe, astfel că acum, împăratul nu va mai părăsi circul. El va avea spectacol de zi şi spectacol de noapte! Să punem trei sute de mii de

creştini pentru Neron şi îţi jur Isuse, că am făcut estimarea la nivelul cel mai scăzut. Este adevărat că Domiţian va face mai bine decât Neron: lumea îmbătrânind devine mai învăţată! Să vedem ce-ai născocit tu, frate al bunului Titus, în timpul ceasurilor de plictiseală când te-ai săturat să străpungi muştele cu acul? Să-i străpungi pe creştini cu lăncii, săgeţi şi suliţe? Bun! Astea sunt chinuri cunoscute de la începutul lumii... Aha! Tu îi arunci în cuptoare încinse şi în cazane de ulei clocotit? Nabucodonosor născocise asta înaintea ta... Îi dai să fie sfâşiaţi în circ de tigri şi leoparzi? Să fie striviţi în picioarele elefanţilor şi hipopotamilor? Să fie spintecaţi de tauri şi rinoceri! Acestea constituiau destinderea predecesorului tău Neron... Hai, Domiţian, aşadar e atât de greu să inventezi un chin nou pentru o plăcere nouă? Vai! Priveşte Isuse, asta nu e rău: iată, două nave, zece nave, douăzeci de nave care luptă unele contra altora; adversarii se atacă aruncând cu săgeţi aprinse pentru a se incendia reciproc... Ah! Reverberaţia flăcărilor în apă dă un frumos spectacol şi apoi cel puţin este diversitate în moartea martirilor. Unii aleargă de la prora la pupa, alţii încearcă să se caţere în sus, pe catarge, alţii se aruncă în apă... Ah!... Iată, ce bine e! Apa este infestată de caimani, rechini şi crocodili. Evident, un progres faţă de Claudiu. Claudiu inventase apa şi focul, dar nu se gândise la crocodili, rechini şi caimani Să punem cinci sute de mii de creştini omorâţi cu săgeţi, lănci şi suliţe, arşi în cuptoare, fierţi în ulei, sfâşiaţi de lei, tigri şi leoparzi, călcaţi în picioare de elefanţi şi hipopotami, străpunşi de coarnele taurilor şi rinocerilor, prăjiţi pe vase sau mâncaţi de caimani, rechini şi crocodili. Cinci sute de mii, nu e prea mult. Dar Domiţian nu avea decât patruzeci şi cinci de ani când a fost asasinat de Ştefan, eliberatorul împărătesei. Dacă ar fi trăit mai mult, ar fi făcut mai bine! De altminteri, ceea ce nu a făcut el, va face Comodus. Iată-l acum pe fiul lui Marc-Aureliu, Hercule roman, omorâtor de lei, care-şi adaugă plăcerea de a-i vedea omorând pe cei pe care îi ucidea el însuşi. O, fiu al lui Jupiter! Tu vei coborî de şapte sute de ori în arena circului! Şi de fiecare dată, asta va costa viaţa a cinci sute de creştini: trebuie să adăugăm trei sute, cincizeci de mii de martiri celor cinci sute de mii al lui Domiţian, celor trei sute de mii ai lui Neron. În total, un milion o sută cincizeci de mii! Când îţi spuneam Isuse, că ai putea să-i numeri cu milioanele!... Numără, numără, Isuse!

Isus căzu în genunchi, cu braţele depărtate, cu faţa acoperită de sudoare şi lacrimi, tremurând înfiorat, galben la faţă, zicând:

– Tată ceresc, dacă se poate ca acest pahar să fie îndepărtat de la mine!... Tatăl meu, care poţi face orice, îndepărtează de mine acest pahar!

Apoi, reculegându-se şi simţind mâna Diavolului gata să se întindă asupra lumii, strigă:

– Totuşi Tată, facă-se voia ta pe pământ, precum în ceruri!

Satan scoase un hohot de râs mai teribil şi mai dureros decât primul lui răcnet.

Şi în văzduh se auziră voci suave, care cântau:

„S-a scurs al doilea ceas de teamă, al doilea ceas de nelinişte, al doilea ceas de încercări şi de suferinţe sublime care trebuie să aducă pacea universului!"

Era corul îngerilor, care se bucurau că Isus nu cedase ispitei. Aceste voci celeste au uscat sudoarea care ieşea pe fruntea lui Hristos şi au oprit lacrimile ce curgeau din ochii săi.

– Mai ai să-mi spui ceva? întrebă Isus.

– Dacă mai am ceva de spus? strigă Satan. Pe infern, sigur că da. Am să vorbesc cu tine despre erezii... Ah, pentru erezii, inimă sensibilă, îţi cer să fii atent.

Isus nu-şi putu reţine un geamăt.

– O! Fii liniştit, zise Satana, tu ştii că nu mai am decât un ceas; voi fi deci forţat s-o scurtez şi să nu arăt decât ce-i mai bun. Iată aici, listă mea, tu vezi că este scurtă.

Diavolul întinse mâna şi Isus putu să citească ce apăruse scris cu litere de foc pe pereţii peşterii:

Arieni, Valdezi, Albigeni, Templieri, Husiţi, Protestanţi.

AL TREILEA CEAS

Să făcu un moment de tăcere în timpul căruia se auzi vântul suflând printre frunzele de metal ale măslinilor. El părea plin de tot felul de plânsete, de strigăte, de blesteme, Era corul demonilor, care răspundea corului îngerilor.

Un linţoliu de doliu părea să se fi întins asupra lumii de când Satan surâsese plin de speranţă.

– Să vedem, zise ispititorul, să începem cu începutul. Suntem în viitor, în anul 336 al calendarului tău. Arius se stabilise în 3l2 în Alexandria, unde a predicat o doctrină nouă. Din fericire, exista încă libertatea discuţiilor! Primii părinţi şi învăţaţi, conform avizului sfântului Paul, au hotărât ca ereticul să fie mai întâi avertizat şi apoi, dacă el persista în greşeala sa, să fie scos din biserică, adică din societatea creştinilor. Excomunicarea este încă singura pedeapsă pronunţată împotriva dizidenţilor. Este adevărat că mai târziu părinţii Inchiziţiei, încurcaţi de această prea mare blândeţe a bisericii faţă de ereticii din primele secole au declarat, în numele Sfântului Duh, că dacă ortodoxia s-a arătat la început atât de tolerantă, aceasta se datoreşte faptului că ea nu era mai puternică. Mărturisirea nu este naivă, după cum vezi, pentru discipolii sfântului Dominic, dar trebuie de asemenea să fim de acord că acest Arius era un mare pungaş, care va scandaliza secolele ce vor urma... Ştii tu, presupunând că suntem

în anul 336, ce a spus despre tine acest Arius? El combate Treimea. El pretinde că tu nu ai existat de la început, că tu nu eşti de o fiinţă cu tatăl tău. El a descoperit că tu nu erai decât o simplă creatură, scoasă din neant, nici mai mult nici mai puţin decât acel sărman Lazăr, care de când l-ai înviat, merge ciocnindu-se de toţi pomii şi izbindu-se de toate pietrele, neputând să se convingă el însuşi că este în viaţă. Şi mai rău decât asta este faptul că ar fi trebuit numai trei voturi pentru ca la Niceea, Consiliul să se pronunţe în favoarea lui Arius şi împotriva ta! Ori, dă-ţi seama, câtă trudă în zadar, dacă acele trei voturi, în loc de a fi pentru consubstanţialitate, ar fi fost pentru non-consubstanţialitate! Iată că tu nu vei mai fi fost Dumnezeu. Este îngrozitor să te gândeşti! Mori deci pentru umanitate, pentru ca să fii proclamat Dumnezeu cu o majoritate de numai trei voturi!... Din fericire, acest Arius, care a fost dezvinovăţit de alte trei consilii, care în treacăt fie zis, infirmă oarecum decizia primului, acest Arius, care va ajunge să fie chemat din exil de Constantin şi să devină favoritul lui, va muri subit, în momentul când împăratul îi va da ordin lui Alexandru, patriarhul Constantinopolului, să îl repună în posesia funcţiilor lui sacerdotale! Gândeşte-te cel puţin, că un om asupra căruia sunt îndreptate privirile întregii lumi când trăieşte, nu moare fără ca moartea lui să nu facă mare vâlvă. Ereticii care urmează doctrina lui detestabilă, vor zice că el a murit otrăvit. Ortodocşii care urmează adevăratul drum, vor zice că moartea lui este o minune făcută de Dumnezeu, la rugăciunea prea fericitului Alexandru... Ce prelat, spune Isuse, este acela care cere în rugăciunile lui moartea unui duşman? Şi ce Dumnezeu, spune dar Isuse, este acela ce o acordă? Tu, Isuse, care pretinzi că nu eşti decât unul cu acest Dumnezeu, nu ai spus tu, dimpotrivă: EU NU VREAU MOARTEA PĂCĂTOSULUI, CI ÎNDREPTAREA LUI ŞI EL SĂ TRĂIASCĂ! Astfel, moartea lui Arius, face mai mult bine decât râu arienilor. Iată-l martir. Doctrina lui se întinde la marile neamuri barbare. Ea traversează Europa cu goţii, burgunzii, vandalii şi longobarzii. Divinitatea ta, o Hristoase, recunoscută cu majoritate de trei voturi, la consiliul de la Niceea este negată de jumătate din lumea nouă creştină! Ura şi rivalităţile acestor hoarde sălbatice se ascund în spatele unei chestiuni de credinţă, ca înapoia unui scut. Oamenii nu mai au remuşcări omorându-se între ei. Se omoară, unii pentru a dovedi că tu eşti Dumnezeu, iar alţii pentru a aduce mărturie că tu nu eşti... Primul cuvânt din gura ta, atunci când ai venit pe pământ, a fost totuşi, Hristoase: SLAVĂ LUI DUMNEZEU ÎN CERURI ŞI PACE ÎNTRE OAMENI PE PĂMÂNT! Eu nu ştiu în ce stare va fi cerul în acea epocă, o dulce Isuse! Priveşte însă pământul, un câmp de carnaj! Din arieni vor ieşi socinienii. Uite flacăra unui rug, luminând zidurile unui oraş şi

reflectându-se într-un lac. Oraşul este Geneva, iar rugul este al lui Michel Servet!

Isus suspină şi îşi acoperi faţa cu mâna.

– Vai! Tu crezi că am terminat? spuse Satana prefăcându-se înşelat de gestul lui Isus; tu crezi că am sărit peste opt sau zece secole goale şi cu ochii închişi? Înainte de a ajunge acolo, avem câteva mici plăcute masacre de evidenţiat. Să înregistrăm cum ar spune prietenul tău Matei Vameşul. Goniţi de războaiele religioase şi de frământările din Biserică, câteva familii creştine, către secolul al-X-lea s-au implantat ca florile sălbatice, în văile cele mai retrase ale Alpilor. Ele vor trăi acolo curate, simple şi neştiutoare, la adăpostul stâncilor, pe care le credeau inaccesibile. Sufletul lor va fi mândru ca vulturul ce despică înaltul cerului. Conştiinţa lor va fi imaculată ca zăpada ce încoronează piscurile, pe care le vom numi muntele Rosa şi muntele Viso, ce sunt fraţi europeni ai lui Oreb şi Sinai. Israelul Alpilor, va fi numele ce şi-l va da însăşi această Biserică, având obiceiuri austere şi haine fără cusătură. Spiritul, datinile, riturile primilor creştini nu s-au păstrat cu adevărat decât printre săracii şi calicii din Lyon, ce se vor numi ei înşişi, din umilinţă, valdezi. Evanghelia va fi legea lor. Cultul care va ieşi din această lege va fi cel mai puţin complicat dintre toate: va constitui legătura unei comunităţi frăţeşti ai cărei membri se vor reuni pentru a se ruga şi pentru a iubi. Crima lor, căci va trebui un pretext, crima lor va fi aceea de a susţine că dotând cu mari bogăţii pe papi şi Biserică, Constantin a corupt societatea creştină; ei se vor sprijini pe două cuvinte ieşite din gura ta. Primul: FIUL OMULUI NU ARE O CASĂ ÎN CARE SĂ-ŞI ODIHNEASCĂ CAPUL, iar al doilea: ESTE MAI GREU PENTRU UN BOGAT SĂ INTRE ÎN ÎMPĂRĂŢIA CERURILOR DECÂT UNEI CĂMILA SĂ TREACĂ PRIN URECHEA ACULUI. Ei bine, nu a trebuit mai mult pentru a atrage asupra acestui popor de fraţi, rigorile unei sfinte instituţii proaspăt stabilită, care se va numi Inchiziţia. Preoţii lor bătrâni, cu barbă albă, pentru care motiv vor fi denumiţi barbas, vor susţine în zadar că tu le-ai arătat ce trebuie să facă şi că ei plăteau credincioşi tribut Cezarului, că ei trăiau inofensivi în rugăciuni lângă altar, că primul venit este tot atât de preot ca şi ei, pentru că una din dogmele lor va fi că orice creştin poate să facă sângele şi corpul Domnului. Inchiziţia îi va lovi pe păstori, iar oile se vor risipi, dar îi va urmări până în peşteri. Femei, copii, bătrâni, totul va cădea sub paloşul miniştrilor tăi, adică miniştrii aceluia care într-o oră îi va zice lui Petru: BAGĂ-ŢI SABIA TA ÎN TEACĂ! CINE LOVEŞTE CU SABIA, DE SABIE VA PIERI. Urmăriţi, hăituiţi, ei vor zice munţilor: „Deschideţi-vă pentru a ne primi!" Dar pe coastele întunecoase ale aceloraşi Alpi, ei vor întâlni mâna sfântului Oficiu şi sabia însetată de sânge! Iată, vezi tu acolo jos, cele două băltoace de sânge? Una se numea Cabrieres şi alta Merindol... Priveşte acele pete negre întipărite

ca umbre ale trăsnetului pe aceste stânci însângerate. După ce a consumat rugul, după ce a devorat oamenii, focul va muşca granitul... Numără dacă poţi, cât eşti de Dumnezeu, numărul victimelor... Eu m-am îngrijit să-i număr pe martirii lui Neron, Domiţian şi Commodus; dar nu-mi pot lua sarcina de a-i număra pe cei ai Sfântului Dominic, ai lui Pierre de Castelnau şi ai lui Torquemada! Carnajul va dura trei secole, iar când se va stinge, însăşi cuvântul se va şterge de pe suprafaţa pământului!

Isus se întoarse suspinând.

– Aşteaptă, zise îngerul răului cu surâsul lui fatal, eu nu am terminat cu valdezii. Ei au în sudul Franţei fraţi care vor fi denumiţi albigeni, fraţi care vor fi maltrataţi ca şi ei pentru a fi vrut să se asocieze doctrinele tale cu cele ale Manilor. Albigenii, nu numai că vor nega divinitatea ta, aşa cum o făcuseră arienii, ci vor nega în plus şi carnea ta, care va fi sfâşiată bucată cu bucată de vergile soldaţilor, bătută în cuie, străpunsă de lance! Îi înţelegi tu pe aceşti oameni pentru care vei suferi ceea ce suferi şi care vor nega suferinţa negând carnea! Pentru ei, tu nu eşti decât o fantomă, o umbră fără corp, o apariţie fără realitate. Tu nu ai luat o formă adevărată în pântecul Fecioarei Maria, tu nu te-ai născut, n-ai trăit şi n-ai murit. Tu vei părea pentru ei, că n-ai răscumpărat materia de teribilul blestem pronunţat contra ei, iar tot ceea ce este sublim în tine, adică durerea, o vor nega. Tainele bisericii tale vor fi respinse ca semne exterioare şi deci fără eficacitate. Dar ceea ce este curios, este că aceşti adoratori ai adevărului şi ai spiritului, cum se numesc ei înşişi, se vor baza pe cuvintele din Evanghelia ta: VINE VREMEA, BA CHIAR A ŞI VENIT, CÎND OAMENII NU ÎL VOR MAI SLĂVI PE DUMNEZEU NICI LA IERUSALIM ŞI NICI PE MUNTE, CI ÎL VOR CINSTI PE TATĂL MEU ÎN DUH ŞI ÎN ADEVĂR. Pe baza acestui citat, ei vor înlătura cultul şi ceremoniile exterioare. De altminteri, de ce să aibă ei nevoie de măriri dramatice ale templului roman, aceşti copii ai Gasconiei şi ai Provencei pentru care numai cerul este altarul lui Dumnezeu, pe baza acelor vorbe pe care tu ai făcut imprudenţa să le rosteşti: NU JURAŢI PE CER, PENTRU CĂ ACOLO ESTE TRONUL LUI DUMNEZEU! O, Isuse, Isuse! La dreapta tatălui tău unde te vei aşeza, niciodată nu vei fi auzit urcând de pe pământ la cer un concert de plângeri şi de gemete asemănător aceluia care va ieşi din aceste frumoase şi vesele ţinuturi, unde castelele erau atât de bine păstrate, oamenii erau poeţi şi femeile atât de frumoase! Nu este numai o sectă pe care sumbra cruciadă o va îneca în sângele albigenilor şi o va zdrobi sub ruinele oraşelor lor. Este o civilizaţie, o literatură, o limbă. Trei oraşe puternice: Beziers, Lavour, Carcassonne, vor cădea în acest vârtej de foc care va parcurge toată partea de miazăzi a Franţei şi în care ele se vor topi ca metalele în furnal! Ascultă, printre femeile spintecate, printre copiii

smulşi de la sânul mamelor lor şi bătrânii arşi în casele lor, ascultă-l, pe unul dintre ai tăi cum strigă, lovind cu crucifixul, căci armele care taie sunt interzise mâinilor sacre: „Omorâţi-i pe toţi, ortodocşii şi eretici! Dumnezeu îi va recunoaşte pe ai săi!"... Şi, ortodocşi şi eretici, vor pieri cu toţii, în sunetele clopotelor care vor suna agonia a două sute de mii de oameni, apoi, pe cadavrele oraşelor Lavour, Carcassonne şi Beziers, care fumegă încă, preoţii tăi vor intona imnul Veni, creator Spiritus! Pentru ce, deci, o Hristoase, i-ai dojenit pe ucenici care chemau focul cerului asupra acelui oraş al Samariei ai cărei locuitori nu vroiau să te primească?

I se părea lui Isus că auzea plânsetele muribunzilor, strigătele mamelor, horcăitul bătrânilor şi că în sunetul clopotelor, el vedea acel sânge, acele incendii, acele ruine!

Îşi şterse fruntea cu amândouă mâinile şi scoase un geamăt mai adânc, mai trist, mai rugător decât toate gemetele pe care părea că te aude. Fluxul durerilor omeneşti urca până la el prin glasul îngerului răului şi trecea peste sufletul său întocmai talazurilor unei maree întunecate.

Dar în afară de acest geamăt, în afară de această sudoare, nimic nu arăta că divinul Mântuitor ar fi fost gata să slăbească.

Diavolul continuă.

– Aşteaptă Isus, iată vin templierii. Aceia vor fi cavaleri înarmaţi în numele tău. Ei vor disputa necredincioşilor şi vânturilor deşertului, mormântul tău, locurile leagănului şi copilăriei tale, ruinele templului pe care te-ai oferit să-l reclădeşti în trei zile dacă ar fi fost distrus. Din comerţul lor îndelungat cu Orientul, din călătoriile lor, din cuceririle lor, ei vor aduce frânturi din culte străvechi, pe care le vor împleti pe ascuns cu doctrina ta. În ceremonii sumbre şi necunoscute, ca misterele egiptene, ei vor, adora un idol cu trăsături simbolice şi sfeşnicul cu şapte braţe care va figura în triumful lui Titus. Oricât de tăinuite vor fi fost aceste iniţieri, zvonul despre ele se va răspândi în lume. Temerile pe care curajul templierilor le va inspira, chiar şi Bisericii, dorinţa de a înhăţa imensele tezaure, gelozia ordinelor religioase, rivalitatea instituţiilor militare, totul va concura la pierderea lor. N-au nicio probă contra lor. Fie, tortura o va aduce: ei vor mărturisi, îşi vor retracta mărturia şi vor muri pe rug. Al tău papă citat de ei ce compară înaintea tronului tău, până la urmă va compare... Cum îl vei judeca tu pe acest reprezentant vizibil al divinităţii, tu care ai zis: NU TĂIAŢI TRESTIA RUPTĂ! NU ATINGEŢI FITILUL CARE ABIA MAI FUMEGĂ! Ascultă Isus, ascultă acest cântec atât de trist care ajunge la noi dinspre Boemia. Se va naşte un om, numit Ian Huss. El va ataca în termeni amari, zgârcenia şi lăcomia oamenilor Bisericii, aşa precum tu, la timpul tău ai lovit în orgoliul preoţilor, cărturarilor şi fariseilor, zicând: NENOROCIRE VOUĂ, CELOR

CARE SUB PRETEXTUL LUNGILOR VOASTRE RUGĂCIUNI, MÂNCAŢI PÂNĂ ŞI CASELE VĂDUVELOR! El voia să spele cu sângele lui petele Bisericii Tale, aşa cum tu ai vrut să speli păcatele omenirii, cu al tău. El va avea nevoie să moară pentru liniştea conştiinţei sale. Ori, întotdeauna este un lucru uşor să mori. Preoţii tăi îl vor închide, îl vor judeca, îl vor arde, pe el şi pe discipolul lui, Ioan de Praga. Pe rugul lui te va lua martor că el moare pentru tine, o Isuse! Pentru a-i convinge pe preoţii tăi de impostura lor, în momentul când flacăra va aprinde rugul, el va privi cerul şi într-un fel de viziune profetică, va striga umil şi trist: „Astăzi, voi înăbuşiţi o gâscă proastă, dar peste o sută de ani, va veni o lebădă albă şi frumoasă pe care nu o veţi mai putea atinge." Această lebădă albă va fi Luther. Sărmana gâscă va muri, într-adevăr, în flăcări, dar vântul va risipi cenuşa rugului şi din această cenuşă va ieşi formidabilul război al hussiţilor. Nouă paharul este strigătul de adunare. La acest strigăt, Boemia tresare. Preoţii vor fi confiscat o jumătate din tine, îşi vor fi rezervat potirul, lăsând între ei şi popor distanţa infinitului. Împotriva acestui privilegiu se ridică Boemia, cerând împărtăşania cu cele două feluri. Vai! Va fi un război teribil. Şi dacă te întristează pe tine, mielul lui Dumnezeu, în schimb îl va bucura foarte tare pe Dumnezeul armelor, pe Dumnezeu învingătorul, pe Dumnezeul triumfător! Calixteni şi Taboriţi vor lupta la început sub acelaşi stindard. Boemia, Germania şi Italia vor tremura înaintea lor. După minuni de îndrăzneală, de credinţă şi de devotament, decimaţi, zdrobiţi, trădaţi, ei vor lăsa ultimele resturi ale celei din urmă armate, într-un hambar căruia i se va da foc pentru ca niciunul dintre eretici să nu scape. Şi nici unul nu va scăpa! Ce gândeşti tu despre moartea acestor oameni, măcelăriţi la ordinele pontifului roman, pentru a fi vrut împărtăşania sub ambele forme, o Hristoase! Tu care ai zis ucenicilor tăi abia acum două ore, dându-le pâine şi vin: LUAŢI, ACESTA ESTE CORPUL MEU. LUAŢI, ACESTA ESTE SÂNGELE MEU: MÂNCAŢI ŞI BEŢI CU TOŢII!... Ah, tu te înfiori! Ah, tu tremuri, Isuse! Sudoarea ta creşte şi devine o sudoare de sânge... Priveşte-ţi mâinile, ele sunt roşii ca cele ale preoţilor tăi, ale pontifilor tăi, ale papilor tăi! Oh! Frumoase mâini care aţi bucurat ochiul unui demon!

– Da, zise Isus, dar acest sânge este al meu. El curge, nu peste suferinţele mele, ci pe acelea ale omenirii. Tatăl meu, care-l vede curgând, îmi dă forţa de a-i spune: „Nu privi la durerile mele, o tatăl meu! Aceste dureri să nu oprească mila ta din drumul ei".

– Amin! zise Satana. Să continuăm. O sută de ani după moartea sărmanei gâşte, lebăda care trebuia să se nască, va apărea şi va cânta. Ea va fi indignată de comerţul cu indulgenţe pe care pontifii îl vor fi introdus în Biserică. Va scoate, împotriva Romei, strigăte de război, la care conştiinţele vor răspunde... Neamurile din nord vor visa să-şi satisfacă pentru a doua oară, ura lor faţă de oraşul

etern şi să ia Vaticanul, aşa cum luaseră Capitoliul. Şeful spiritual al acestei a doua năvăliri a barbarilor va fi un călugăr cu faţa slăbită de post, cu privirea tulbure de îndoială, cu fruntea îngălbenită de privegheri. Erezia va zămisli erezie: în toiul libertăţii de discuţie, secte vor înlătura alte secte. Atunci, o sută de mii de ţărani, conduşi de Thomas Munzer, unul din preoţii tăi vor albi cu oasele lor câmpiile Francofoniei. Haideţi! Curaj! Înainte, creştini contra creştini! Reformaţi contra reformaţi! Eretici contra eretici! Va fi exterminarea pe care prea iubitul tău ucenic, sfântul Ioan, o va prezice în Apocalipsa, această viziune despre moarte, care totuşi nu-l va putea face să vadă nici chiar în vis, umbra realităţii sângeroase! După ţăranii conduşi de Munzer, vor veni anabaptiştii conduşi de Jean Becold, Johann Bockelsohn sau Ioan de Leyda, cum vrei tu să-l numeşti. Fostul croitor, ex-hangiul, o Hristoase, va reînoi în numele tău desfrâul lui David şi Solomon. Ca şi ei, el va fi rege. Ca ei, va avea curtezane şi petreceri ce vor ţine de seara până a doua zi, de ziua până în ziua următoare. Sardanapal al occidentului, el va zice: „Plăcerea este Dumnezeu!" Până la urmă va fi prins, jupuit de piele, ars într-o cuşcă de fier, iar oraşul lui va cunoaşte foametea şi ascuţişul săbiei. Partizanii lui vor fi împrăştiaţi, spintecaţi, spânzuraţi, traşi pe roată, rupţi în bucăţi! Aceştia cel puţin, nu vor avea a se plânge: Ei vor fi petrecut în viaţă şi vor fi băut paharul, până când, după promisiunea ta, îl vor bea cu tine în împărăţia tatălui tău. Dar nenorociţii fraţi moravi! Pentru ei, e păcat, pe cinstea lui Satan! Ei care nu vor fi avut alte bucurii pe pământ decât postul şi rugăciunea! Ei care vor trăi, care se vor ruga, care vor munci în comun, precum şi creştinii din primele timpuri! Şi totuşi, ei nu vor fi mai puţin dispreţuiţi de ceilalţi creştini. Vor fi trataţi ca inamici publici şi vor fi judecaţi, condamnaţi, hăituiţi, distruşi. Însăşi reforma nu va găsi iertare în ochii acelora care guvernează conştiinţele. Dar să vedem puţin ce vrea ea, această reformă blestemată care înaintează strigând: „Isus! Isus!" Ah! Ea vrea să înlocuiască slujba, despre care nu ai zis nici o vorbă, prin împărtăşania frăţească, pe care tu ai instituit-o. Printre altele, vrea să restabilească pentru preoţi, căsătoria în cinste în Biserica primitivă. Vino, reformă! Vino! Isus vrea să te vadă, cu toţi copiii tăi: luterani, hughenoţi, calvinişti, protestanţi, parpaioţi, în sfârşit, cei ce au apucat o altă cale! Îndepărtaţi-vă, ziduri! Deschideţi-vă munţi! Potoliţi-vă, valuri ale mării! Pentru ca Mântuitorul lumii să arunce o privire asupra occidentului! Dar, ce este acolo? Pentru ce atâta sânge, foc, fum, pentru ce atâtea spânzurători, atâtea ruguri, ruine, pătimiri? Ah! Golgota se întinde, se lărgeşte, se desfăşoară, dă peste margini. Ea acoperă Europa, de la izvoarele Oderului până la marea Bretaniei, de la Baia Galway până la gura Tagelui... Este ceea ce se va numi războiul de optzeci de ani. El va începe de lângă catedrala Anvers şi se va sfârşi prin căderea

capului lui Carol I. Iată, priveşte Anglia care arde: este sângeroasa Maria, care-i dă foc. Iată Spania în flăcări: Filip al II-lea o aprinde! Ah! Voi sunteţi demni de a fi uniţi prin sfântul jurământ al căsătoriei, tigroaică din nord şi diavol de miazăzi!... Săriţi, foc! Scoţia arde! Irlanda arde! Boemia, Flandra, Ungaria, Westfalia ard! Săriţi, foc! Franţa arde la rândul ei! Trăiască sfântul Bartolomeu, apostolul tău! Sper că regele Carol al-IX-lea să-i facă o sărbătoare frumoasă! Îl vezi pe acel pios monarh în balconul palatului său, cu o archebuză în mână, vânând calvinişti, luterani, hughenoţi? Frumoasă treime de regi, pe cuvântul meu de diavol! Fiecare se va scălda după dorinţă şi îşi va potoli setea: Maria Tudor are sânge până la genunchi! Filip al II-lea până la brâu, Carol al IX-lea până peste cap... Va mai rămâne oare pentru Ludovic al XIV-lea? Este destul.

Şi cum Isus gemea, ascunzându-şi faţa în mâini, Satana se repezi şi depărtă violent mâinile lui Hristos.

– Dar priveşte, încă! îi zise.

Hristos privi, dar nu putu vedea. Era orbit de sudoarea de sânge.

Atunci forţele îl părăsiră şi căzu cu faţa la pământ, zicând:

– Doamne, Dumnezeul meu! Ia-mi viaţa până la ultima tresărire, răsuflarea până la ultimul suflu, sângele până la ultima picătură şi îndoieşte, înzeceşte, însuteşte chinurile mele, dar sfânta ta voinţă să se îndeplinească şi nu aceea a infernalului meu ispititor!

Satan scoase un ţipăt teribil şi sări afară din peşteră, care se lumină puţin câte puţin cu o aureolă cerească, în timp ce îngerii cântau: „S-a scurs al treilea ceas de încercare, al treilea ceas de temeri, al treilea ceas de suferinţe sublime care trebuie să dea pace universului! Slavă lui Isus pe pământ! Slavă lui Dumnezeu în ceruri!

XIX SĂRUTUL

Aşa cum gândise Fecioara Maria, când îşi acoperise capul pentru nu-l vedea pe Iuda, acesta nu părăsise sala cinei decât pentru a-l reda pe învăţătorul lui.

Consiliul preoţilor şi al bătrânilor fusese invitat de Iuda să se unească noaptea. Trădătorul promisese să revină, fără a spune însă la ce oră va sosi: nu ştia nici el însuşi, când va fi liber, totul depindea le circumstanţe.

De la opt seara, principalii duşmani ai lui Isus se strânseseră la Caiafa, însărcinat cu anunţul convocării. Ana îi alesese dinainte pe ei pe care ştia că se putea conta. Numele acestora ni l-a păstrat istoria. Ei erau: Ana, socrul lui Caiafa şi şapte sau opt alţi prinţi ai preoţilor sau membri ai consiliului, numiţi Summus, Datan, Gamael, Levi, Neftali, Alexandru, Syrus. Dar pe Nicodim şi Iosif din Arimateea, care în ajun vorbiseră în favoarea lui Isus, se feriseră să-i cheme.

Personajele adunate la Caiafa aşteptau de mai bine de o oră, aţintindu-şi, cu ascuţimea urii, urechea la fiecare zgomot pe care-l auzeau. Unii clătinau deja din cap, zicând: „Acel om a promis mai mult decât putea să facă, el nu va mai veni! Deodată, perdeaua uşii se ridică şi Iuda apăru.

Erau cel mult o sută de paşi de la casa în care Isus cina până la casa lui Caiafa şi deci, nici lungimea, nici rapiditatea cursei n-au putut acoperi cu sudoare faţa lui Iuda.

Trecând pragul lui Caiafa, avusese nu o remuşcare, ci o îndoială, Acest Isus care citise atât de bine în sufletul lui, acest profet, care avea îngerii la ordinele sale, nu cumva ar fi cu adevărat mai presus de natura celorlalţi oameni?

Iuda era pregătit pentru omucid, dar nu pentru a omorî un zeu. Din nenorocire, în momentul când el ezita în pragul uşii, neştiind dacă să se întoarcă sau să-şi continue drumul, uşa s-a deschis şi un servitor al marelui preot numit Malhus, trimis de stăpânul său ca să vadă dacă Iuda vine, s-a trezit faţă în faţă cu acesta. Recunoscându-l, i-a zis:

– Intră, te aşteaptă.

După ce Iuda intră în vestibul, a închis uşa înapoia lui. Prăpastia era trecută! Aceasta era poarta infernală a lui Dante. Sudoarea pe care şi-o ştergea Iuda intrând la Caiafa, era aceia a omului care şi-a pierdut orice speranţă.

Preoţii scoaseră un strigăt de bucurie, zărindu-l pe Iuda.

– Ei bine? întrebară în acelaşi timp două sau trei voci.

– Ei bine, zise Iuda, iată-mă.

– Şi gata să-ţi ţii promisiunea?

– Aş fi venit fără asta?

– Unde este Isus?

– La o sută de paşi de aici, în casa lui Eli, cumnatul lui Zaharia din Hebron, închiriată de Nicodim şi de Iosif din Arimateea.

– Şi ce face el în această casă?

– Paştele.

– Dar astăzi nu este Paştele.

– Nu-i pasă lui Isus! N-a venit el să răstoarne ceea ce este şi să stabilească ce nu e? Acela ce vindecă în ziua de sabat, poate să facă paştele în ziua de joi.

– Ei bine, zise Caiafa, auziţi: el este la o sută de paşi de aici. Voi da ordin să fie arestat.

– Nu cred că ar fi bine! - zise Iuda - el este într-o casă care seamănă cu o fortăreaţă şi are în jurul lui cincizeci sau şaizeci de discipoli devotaţi. Toată lumea este încă trează la Ierusalim. N-ar trebui decât să scoată un strigăt pentru a-şi chema toţi partizanii. Suntem la numai câteva sute de paşi de cartierul Ofel, ai cărui locuitori sunt cu toţii de partea lui... A-l aresta acum, acolo unde este, înseamnă să puneţi foc Ierusalimului.

– Ce să facem atunci? întrebă Caiafa.

– Ascultaţi - continuă Iuda - într-o oră el va părăsi casa şi numai câţiva dintre ucenicii săi îl vor însoţi, cei care fac Paştele cu el, după toate probabilităţile. Eu ştiu unde se duce în fiecare noapte. Daţi-mi douăzeci de oameni înarmaţi şi vi-l voi da pe Isus.

– Va fi deci singur?

– Nu! El va fi în mijlocul ucenicilor săi, dar departe de oraş şi lipsit de alte ajutoare.

– Dar, dacă are o grupă de ucenici cu el, iar tu n-ai decât douăzeci de soldaţi cu tine, ei vor opune oarecare rezistenţă şi s-ar putea ca în timpul luptei, Isus să scape.

– Ucenicii, cu excepţia iui Petru, sunt oameni paşnici şi temători. Nu va avea loc vreo luptă.

– Dar noaptea, printre alţi oameni, cum îl vor recunoaşte soldaţii pe Isus?

– Isus va fi acela pe care îl voi săruta, zise Iuda.

Membrii consiliului se înfiorară fără voia lor, la vorbele acestui om, care trăda, aşa cum alţii mângâie, cu un sărut.

– Bine, zise Caiafa, iată ce-ţi dă consiliul ca recompensă.

– Şi marele preot îi întinse lui Iuda o pungă de piele, în care erau treizeci de piese de argint,

– Înainte de a primi ceva, zise Iuda, aş vrea o promisiune.

– Care?

– Aceea că voi fi liber, soldaţii să mă urmeze de departe şi să se oprească în locul unde le voi spune să se oprească, iar eu să mă întâlnesc singur cu ceilalţi ucenici. Numai după un sfert de oră după ce eu voi fi lângă ei, soldaţii să se prezinte pentru a-l aresta pe Isus.

– Soldaţii vor avea ordin să te asculte.

– Ei bine, zise Iuda.

– Atunci,apropiindu-se de marele preot, luă din mâinile lui punga de piele.

– Şi acum, zise el, acest argint este al meu, nu-i aşa?

– Este numai arvuna târgului care s-a încheiat. Odată falsul prooroc în mâinile noastre, consiliul va hotărî mărimea recompensei pentru serviciul adus.

– N-o cer pe aceea, zise Iuda. Eu întreb dacă aceşti bani sunt ai mei şi dacă pot dispune de ei.

– Sunt ai tăi şi poţi să faci ce vrei cu ei.

– Ei bine, zise Iuda, ca să dovedesc că nu din lăcomie, ci din convingere o fac, luaţi această sumă şi daţi-o din partea mea templului.

Dar Caiafa a refuzat punga pe care i-o întindea trădătorul şi a zis:

– Păstrează aceşti arginţi; ei nu pot fi daţi templului: este preţul sângelui.

– Iuda deveni livid şi sprâncenele lui roşiatice se încruntară. El îşi puse punga la centură.

– Bine, zise el. La miezul nopţii o să mă întorc.

– Nu, răspunse Caiafa, făcând un semn celorlalţi membri ai consiliului, este mai bine să aştepţi aici.

– Voi aştepta, spuse Iuda.

Şi se duse să se aşeze pe o bancă, la cealaltă extremitate a sălii, unde rămase până la miezul nopţii, fără a vorbi, fără să facă vreo mişcare.

Prinţii preoţilor şi membrii consiliului petrecură acest timp vorbind între ei cu voce joasă. Câteodată, unul sau altul arunca o privire spre Iuda, dar îl găsea nemişcat, mut, în acelaşi loc.

La miezul nopţii, decurionul care trebuia să-i comande pe cei douăzeci de arcaşi intră şi anunţă că el şi oamenii lui erau gata.

Atunci, cu voce tare, Caiafa îi ordonă să asculte fără rezervă de Iuda, dar încet îi spuse:

– Să nu-l pierzi din vedere pe acest om şi să nu te încrezi în el.

Iuda se întoarse şi surprinse privirea lui Caiafa - chiar şi unele cuvinte - dar păru că n-a văzut şi n-a auzit nimic.

– Veniţi, spuse.

El plecă primul.

În timp ce Iuda, în fruntea a douăzeci de soldaţi se îndrepta către poarta Apelor, al treilea ceas al ispitei lui Isus se termina.

Iacov, Petru şi Ioan, aşa cum am spus, îşi lăsaseră învăţătorul la poarta grădinii Măslinilor şi după ce-l urmăriseră din ochi un moment printre frunzişul pai şi lucios al arborelui Minervei, se aşezaseră, îşi

traseră mantalele peste cap, aşa cum dorm sau se roagă de obicei orientalii şi rupţi de oboseală şi zdrobiţi de tristeţe, încetul cu încetul au adormit.

Ioan s-a deşteptat primul la atingerea unei mâini care se aşezase pe umărul lui. Aruncându-şi mantaua în spate, ridică faţa şi scăpă un strigăt, la care ceilalţi doi ucenici se deşteptară la rândul lor şi priviră.

Luna, pierdută într-un ocean de nori, contra cărora lupta arunca o lumină palidă, suficientă totuşi pentru a ilumina obiectele.

Isus era în picioare lângă apostoli, Ioan îl simţise cu ajutorul inimii, pentru că alţii, cu ajutorul ochilor abia dacă l-ar fi recunoscut, într-adevăr, figura plăcută şi calmă a lui Hristos era acum răscolită de durere, aproape lividă şi brăzdată de o sudoare însângerată, care se pierdea în barba lui înroşită. Şuviţe de păi năclăite, erau zburlite pe capul lui. El rămăsese cu mâna pusă pe umărul lui Ioan, nu pentru a-l trezi, ci pentru a găsi un sprijin, căci părea gata să leşine.

– Vai! Învăţătorule, strigă Ioan, sprijinindu-l cu mâinile, ce ţi s-a întâmplat?

– Sculaţi-vă şi veniţi, zise Ioan, că iată timpul când voi fi dat prigonitorilor mei, a sosit.

Atunci Petru şi Iacov se sculară.

– Învăţătorule - spuse Petru, vrei să-i chem pe ceilalţi ucenici? Noi, toţi unsprezece, îţi suntem credincioşi până la moarte. Noi putem să rezistăm, să te apărăm, să luptăm şi cât despre mine...

Apostolul îşi ridică mantaua şi dădu la iveală o sabie scurtă.

– Cât despre mine, am aici moartea primului care va îndrăzni să ridice mâna asupra ta!

– Nu Petre, spuse Isus cu tristeţe, să nu faci nimic. Tot ce se va întâmpla este hotărât dinainte din voinţa tatălui meu şi a mea. În timp ce voi dormeaţi, eu mi-am avut agonia, în care mai mult decât o dată puterea era aproape să mă lase... Vedeţi cât sunt de slăbit. Vedeţi ce palid sunt. Vedeţi cum părul şi barba mea sunt lipite de o sudoare de sânge. Lupta a fost îndelungată, acerbă, încrâncenată! Dar cu ajutorul tatălui meu, Isus ridică spre cer o privire de recunoştinţă, victoria a urmat luptei! Vin acum tortura, patimile şi moartea, eu sunt pregătit... Veniţi dar, aşa cum v-am zis...

Şi Isus porni către Ghetsemani.

Petru nu răspunse nimic, dar se plasă înapoia învăţătorului său, ca pentru a merge lângă Iacov. Totuşi, el se asigură că sabia se putea scoate uşor din teacă.

Poteca era atât de îngustă, încât de-abia puteau merge pe ea doi oameni unul lângă altui. Isus venea primul, aşa cum am spus, cu un mers încet şi slăbit, sprijinit pe umărul lui Ioan. Petru şi Iacov urmau după ei...

Ajunseră în acest fel la Ghetsemani şi pe când Petru şi Iacov îi deşteptau pe ceilalţi apostoli, Isus îl luă deoparte pe Ioan şi îi zise:

– Ioane, îndată ce eu voi fi în mâinile soldaţilor, tu să fugi la poarta Aurită, unde o vei găsi pe mama mea. După plecarea mea, ea a fost cu sfintele femei la Maria, mama lui Marcu şi de acolo, ca printr-o favoare specială, Dumnezeu a permis ca ea să vadă tot ce mi s-a întâmplat şi tot ce mi s-a spus sau tot ce am zis eu. Ea ştie că eu voi fi arestat şi aleargă cu Marta şi Magdalena ca să mă vadă când voi trece... Ea va fi slabă şi singură... Ioane, dacă eu te-am iubit ca un frate, ea te iubeşte ca pe un fiu. Tu vei merge la mama mea şi o vei sprijini!

– Vai, învăţătorul meu! zise Ioan, n-ar fi nici un mijloc să scapi de această moarte teribilă, a cărei idee numai, ţi-a provocat această sudoare însângerată?

Şi pronunţând aceste vorbe, el înmuia poalele linţoliului său într-un pârâu şi spălă faţa lui Hristos, cu aceeaşi grijă pe care ar fi avut-o o mamă pentru copilul ei.

- Această sudoare pe care tu o ştergi, de pe faţa mea, spuse Isus, nu a curs pentru mine, ci pentru oameni. Cât despre a încerca să scap, eu ţi-am zis deja, preaiubitul meu Ioan, nu numai, că nu voi fugi de moarte, ci dimpotrivă, voi ieşi în întâmpinarea ei.

Atunci, punând mâna pe braţul lui Ioan, îi arătă:

– Uite, vezi tu acea lumină tremurătoare care trece prin poarta

Apelor? Ea îi călăuzeşte pe cei ce vin să mă prindă. Ei sunt atât de siguri de moartea mea, încât iată cum patru dintre ei se despart pentru a se duce să ia de pe Cedron două grinzi care servesc drept punte, din care îmi vor face crucea.

Ioan izbucni în suspine şi deveni, la rândul lui, atât de slab, încât picioarele îl lăsară, iar Isus fu nevoit să-l susţină.

– Să mergem, zise Isus şi pentru ca tu să dai sprijin altora, trebuie ca eu să-ţi dau ţie.

El atinse cu degetul pleoapele apostolului care se clătina.

Ioan deschise ochii, scoase un strigăt de bucurie şi îşi ridică braţele spre cer.

Cerul era deschis, Ioan, cu ochii lui de muritor, vedea ceea ce nimeni nu văzuse înaintea lui: el îl vedea pe Dumnezeu aşezat pe tron, în măreţia lui imensă, având deasupra frunţii Duhul Sfânt. La dreapta sa era Isus, binecuvântând lumea pe care o mântuise, iar la stânga, Fecioara Maria, pierzându-şi una câte una toate durerile, în bucuria veşnică.

După câteva secunde, Ioan trebui să-şi închidă ochii orbiţi şi când îi redeschise, totul dispăruse.

Dar viziunea strălucea în sufletul lui.

Atunci se prosternă la picioarele lui Isus.

– O, fiu al veşniciei! zise el, slavă ţie că mi-ai arătat tainele cerului mie, care nu sunt decât o suflare trecătoare a Creatorului, decât o picătură de rouă în oceanul infinitului! Tu ai făcut din mine unul dintre acei sori ce se ridică pe firmament pentru a lumina aceşti atomi care se numesc lumi. Tu m-ai găsit demn de a-mi releva gândul tău, mie, care trebuia să lucrez la îndeplinirea gândurilor tale, fără a le cunoaşte! Slavă ţie, celui care pentru câteva clipe mi-ai împrumutat această fericire care mă copleşeşte. Copiii lui Adam o vor cunoaşte la rândul lor, când tu vei fi smuls morţii sabia ei de foc, când se va sfârşi lumea şi timpul şi când va începe veşnicia!

Şi Ioan rămase un moment adâncit în el însuşi, în contemplarea viziunii vieţii, el căruia peste şaizeci de ani, în insula Patmos, Isus îi va trimite viziunea morţii.

Între timp, Iuda şi soldaţii se apropiau. La poarta Apelor, Iuda a vrut să-şi îndeplinească planul de a părăsi ceata soldaţilor pentru a veni să se amestece printre ceilalţi apostoli, dar decurionul, care nu uitase recomandarea lui Caiafa, întinse mâna asupra lui şi atingându-i umărul, îi spuse:

– Opreşte-te, camarade! Noi te ţinem şi nu te vom lăsa, până ce nu ni-l vei da pe galileean.

Iuda suportă şi această nouă decepţie şi tras înapoi de decurion şi-a continuat mersul în mijlocul soldaţilor.

La mai puţin de o sută de paşi de Ghetsemani, Iuda insistă din nou să se despartă de trupa pe care o conducea, dar fără mai mult succes ca şi prima dată, numai că neîncrederea decurionului sporea pe măsură ce muntele devenea mai singuratic şi noaptea mai întunecoasă. Atunci, el îl prinse pe Iuda de gulerul mantalei. Se părea acum că Iuda era dus la Isus şi nu că Isus trebuia predat de Iuda.

Înaintea primei case din Ghetsemani, decurionul şi soldaţii lui zăriră un grup de oameni.

– Iată-l pe Isus cu ucenicii săi, zise Iuda. Lăsaţi-mă, ea să dau cel puţin, semnalul convenit.

– Asta va fi, spuse decurionul, când vom şti dacă aceşti oameni sunt într-adevăr cei pe care-i căutăm.

Şi continuară să înainteze.

Atunci Isus, făcu spre oamenii care veneau la el, câţiva paşi şi adresându-se şefului lor, îl întrebă:

– Ce cauţi tu, Aben Adar?

– Este el! murmură Iuda, făcând un pas înapoi.

– Care el? întrebă Aben Adar.

– Cel pe care trebuie să vi-l dau, zise Iuda.

– Dar cum decurionul se îndoia de vorbele trădătorului, zise:

– Noi îl căutăm pe Isus din Nazaret.

– Atunci, pe acelaşi ton cu care întrebase „Ce cauţi tu?", Hristos spuse:

– Eu sunt Isus din Nazaret!

Aceste vorbe erau simple, nimic nu era schimbat în intonaţia celui ce le pronunţa. Totuşi, Dumnezeu a vrut ca oamenii să înţeleagă că vocea era aceea care impune liniştirea valurilor oceanului, care îi comanda Diavolului să se întoarcă în Iad şi care aducea din cer pe îngeri.

El i-a dat strălucirea fulgerului şi forţa furtunii.

La cuvintele lui „Isus din Nazaret, sunt eu", decurionul, soldaţii, slujitorii templului, toţi, chiar şi Iuda, căzură la pământ. Unul singur rămase în picioare, dar fu văzut fugind pierdut spre Ierusalim, strigând:

Nenorocire celui ce va ridica mâna asupra acestui om!

– Ridicaţi-vă, zise Isus.

Se ridicară cu toţii, dar cuprinşi de tulburare şi înfioraţi.

Atunci Isus, adresându-se lui Iuda îi spuse:

– Vino aici Iuda şi fă ceea ce ai promis să faci.

Iuda ezită un moment, dar ca şi cum i-ar fi fost ruşine să dea înapoi, merse drept la Isus, zicând:

– Învăţătorule, permite-i celui mai umil dintre ucenicii tăi, să te sărute.

Isus întinse obrazul, murmurând:

– Vai, nenorocitule Iuda! Ar fi fost mai bine pentru tine să nu te fi născut niciodată!

Şi în acelaşi timp în care întindea obrazul, el întindea şi mâinile; obrazul pentru a fi trădat, mâinile pentru a fi legat.

În momentul când buzele trădătorului atingeau obrazul lui Isus, se auzi un tunet atât de violent şi un fulger atât de ameninţător despică cerul, încât soldaţii care se apropiau, s-au oprit şi însăşi decurionul se uită înapoi.

– Ei bine, reluă Hristos, n-aţi auzit? Eu sunt Isus din Nazaret, adică cel pe care-l căutaţi.

Aceste cuvinte i-au liniştit pe soldaţii, care văzând că în loc de a opune rezistenţă, Isus se oferea el singur, se precipitară asupra lui.

Iuda profită de acest moment pentru a încerca să fugă.

Dar Petru apucându-l de haină, l-a oprit şi l-a împins către apostoli, zicând:

– Veniţi, să-l apăram pe învăţătorul nostru!

În acelaşi timp, el trase sabia pe care o ţinea ascunsă sub mantaua sa şi dădu o lovitură violentă în capul aceluiaşi servitor al lui Caiafa care-i deschisese uşa lui Iuda şi îl introdusese în sala de consiliu.

Malhus scoase un strigăt de durere şi căzu pe spate.

Soldaţii îl crezură omorât. Se iscă o confuzie printre ei. Unii parcă voiau să fugă.

– Soldaţi! strigă Aben Adar, fugiţi din faţa unui singur om?

Soldaţii se ruşinară, în afară de unul singur, care luă drumul Ierusalimului şi care dispăru îndată în întuneric.

În acel moment de tulburare, pe care-l produsese căderea lui Malhus, apostolii îl lăsaseră pe Iuda şi acesta a profitat de libertate pentru a îndepărta, alergând pe pantele rapide ale muntelui, de-a lungul pârâului ce se vărsa în Cedron.

Isus l-a oprit pe Petru.

– Petre, zise el cu o voce blândă dar imperativă, bagă-ţi sabia în teacă. îţi spun: cel ce loveşte cu sabia, de sabie va pieri! Crezi tu că dacă m-aşi fi adresat tatălui meu, în locul ajutorului pământesc pe care mi-l dai, nu mi-ar fi trimis el o legiune de îngeri? Dar nu, eu trebuie să golesc paharul pe care mi l-a dat Domnul. Cum s-ar îndeplini cuvintele Scripturii, dacă lucrurile care se fac, nu s-ar face?

În acest moment, soldaţii îl apucară, dar Isus le zise cu blândeţe:

– Eu sunt gata să vă urmez. Lăsaţi-mă numai să-l vindec pe acest om.

Soldaţii se îndepărtară. Atunci Isus, aplecându-se asupra servitorului marelui preot, care era culcat la pământ, leşinat şi pierzând sânge, îl atinse cu degetul pe cap. Îndată rana se închise, sângele încetă să curgă şi Malhus se ridică.

Dar, în loc de a-i convinge pe soldaţi, această minune le-a întărit mânia. Ei se aruncară asupra lui Isus şi îl loviră, unii cu lemnul, alţii cu colacii de frânghie pe care îi aduseseră pentru a-l lega.

Atunci Isus le spuse cu vocea blândă:

– Aţi venit să mă prindeţi ca pe un ucigaş, cu parmace şi ciomege, şi totuşi, în toate zilele, când am predicat în mijlocul vostru şi în templu, puteaţi să mă arestaţi. Dar acum a venit vremea voastră, a puterii întunericului. N-am să mă împotrivesc deloc. Legaţi-mă, cetluiţi-mă, faceţi ce vreţi!

Şi el s-a dat de bunăvoie pe mâna călăilor lui. Într-o clipă, Isus a fost legat cu frânghii noi şi tari. Soldaţii i-au fixat mâna dreaptă peste cotul braţului stâng şi mâna stângă peste cotul braţului drept. Ei i-au strâns în jurul corpului şi în jurul gâtului, o centură şi un colier garnisit cu cuie. De centură şi de colier erau fixate câte două curele care se încrucişau pe piept, de asemenea prevăzute cu cuie. Apoi, de aceste curele, de centură şi de colier au înnodat patru frânghii cu ajutorul cărora nu numai că îl ţineau pe Isus legat, dar îl şi trăgeau la dreapta şi la stânga, în sus şi în jos, după toanele lor.

Şi la fiecare smucitură, cuiele care erau prinse de centură, colier şi curele şi ale căror vârfuri erau întoarse înăuntru, sfâşiau corpul lui Isus şi din toate rănile ţâşnea sânge.

La vederea acestui teribil preludiu al caznelor pe care trebuia să le suporte învăţătorul lor, apostolii, care speraseră mereu într-un miracol suprem, şi-au pierdut tot curajul şi toată speranţa şi au fugit, unii în direcţia Betelului, alţii spre Engadi.

Atunci, Isus aruncă o ultimă privire şi-i adresă un ultim zâmbet lui Ioan, pentru a-i aminti de mama sa.

Apostolul înţelese surâsul şi privirea lui Isus.

– Mă duc acolo, învăţătorule, zise el şi cea care se sprijinea odinioară pe braţul tău, se va sprijini de acum încolo pe al meu.

– Gata? întrebă decurionul pe soldaţii care-l legau pe Isus.

– Da, stăpâne, răspunseră aceştia.

– În acest caz, ia-o înainte, Longine şi anunţă-l pe marele preot că falsul profet este în mâinile noastre.

Un soldat ieşi din rânduri şi luă, cu un mers rapid, drumul Ierusalimului.

– Camarazii lui, îşi băteau joc de el, strigând: „Fii atent Longine, să nu te loveşti de piatra aia!... Fii atent, Longine, ai să te izbeşti de copacul acela!... Fii atent Longine, să nu cazi în Cedron!

Şi Longin, deja destul de departe de ei, astfel că nu mai puteau să-l vadă în întuneric, le răspunse:

– Fiţi liniştiţi, dacă eu văd prost ziua, văd bine noaptea!

Zgomotul vocii sale se stinse şi apoi şi zgomotul paşilor.

– Să mergem la Caiafa! zise decurionul.

XX VISUL CLAUDIEI

La Caiafa unde decurionul îl ducea pe Isus, era zarvă mare.

Aşa cum am spus, după plecarea lui Iuda şi a trupei sale, consiliul preoţilor şi al bătrânilor a hotărât să funcţioneze în permanenţă şi deci acum era în aşteptare.

Dintr-odată, un soldat palid plin de praf şi de sudoare, intră. Era acela Care fugise strigând: „Nenorocire aceluia care va ridica mâna asupra acestui om!"

El alerga la Caiafa, grăbit, ca toţi cei care au fost martorii unui fapt teribil şi de necrezut, pentru a povesti ceea ce văzuse.

Raportă deci, că în momentul în care, în apropiere de Ghetsemani, Hristos s-a înfăţişat el însuşi oamenilor ce-l căutau şi le zisese: „Isus din Nazaret, eu sunt!" Toată trupa, decurion şi soldaţi au căzut în ţărână şi numai el rămăsese în picioare. Socotind că această excepţie fusese făcută pentru el, ca să ducă ştirea despre această minune, pornise la drum şi acum ajunsese.

Zvonul despre atotputernicia lui Isus, după intrarea lui triumfătoare în Ierusalim, într-atâta se răspândise prin oraş, încât oricât de incredibilă ar fi fost istorisirea ostaşului, toţi cei care-l ascultau se simţiră înfioraţi.

Privirile se întoarseră spre Caiafa.

Marele preot înţelesese că se cerea de la el fermitate şi că de conduita lui personală, depindea comportamentul tuturor. Spaima îi era mare, dar chemând ura spre a-i sprijini curajul, spuse soldatului:

– Mizerabile, tu eşti vândut Nazarineanului sau eşti păcălit de vreo vrăjitorie? Asta o vom şti mai târziu...

Apoi chemă un centurion din garda lângă el şi îi zise:

– Închide-l pe acest năuc! Pe urmă ia o sută de soldaţi din cazarma vecină şi mergi cu ei la Ghetsemani. Poate că-i vei găsi pe camarazii tăi, care au nevoie de ajutor. Ei au ordin să-l prindă pe Isus din Nazaret care-şi dă numele de Mesia. Dă-le ajutor şi aduceţi-l aici pe falsul profet.

Centurionul l-a dat pe fugar în paza altor doi soldaţi şi apoi a alergat spre cazarma situată în faţa palatului lui Ana, dar de-abia făcuse centurionul cincizeci de paşi pe stradă, când un al doilea soldat intră. Acesta nu era mai puţin palid şi mai puţin prăpădit decât primul, cu toate că venea să anunţe o ştire mai liniştitoare.

Caiafa a ghicit că el venea de pe muntele Măslinilor.

– Ei bine? întrebă el.

– Salut pe marele preot şi pe iluştrii domni ce-l înconjoară! zise soldatul. Eu vin de la Ghetsemani, unde un lucru teribil s-a petrecut în faţa ochilor mei... Malhus a fost omorât! Mai mulţi dintre camarazii

noştri au fost răniţi! Dar, în sfârşit, în ciuda cutremurului de pământ şi a bubuitului fulgerului, Isus, trădat de Iuda, a fost prins.

Caiafa scoase un strigăt de bucurie.

– Arestat! Tu eşti sigur că este arestat?

– Eu l-am văzut predându-se soldaţilor.

– Şi ei ni-l vor aduce?

– Probabil, dar eu nu pot să vă spun decât ce am văzut. Cuprins de o spaimă irezistibilă, am fugit! Numai dincoace de porţile oraşului, mi-am revenit. Pentru a-mi repara greşeala, m-am gândit să vin la voi şi să vă spun ce am văzut. Acum, dacă am greşit, pedepsiţi-mă.

Ajunge, zise Caiafa, eu te iert datorită sincerităţii tale.

Certitudinea că Isus fusese prins însemna mult, dar totuşi, nu era suficient. Nu va fi oare ajutat de ucenici? Nu va fi eliberat de popor? El însuşi nu-şi va recâştiga libertatea prin cine ştie ce minune?

Bătrânii şi prinţii preoţilor îşi puneau tot felul de întrebări la care nu-şi puteau răspunde decât prin ipoteze şi probabilităţi, când, pentru a treia oară, un alt soldat îşi făcu apariţia.

– Cinste şi slavă vouă, apărători ai sfintei legi a lui Moise! zise soldatul. Eu fac parte din trupa trimisă în căutarea lui Isus şi vin să vă anunţ din partea decurionului Aben Adar, că vrăjitorul, a fost arestat. El a chemat în ajutorul său cutremurul de pământ şi trăznetul, dar totul a fost degeaba. Vitejii noştri soldaţi l-au prins şi vi-l aduc legat şi cetluit. Să piară, aşa cum vor pieri toţi cei ce vor îndrăzni să se ridice împotriva voastră!

– Cum te numeşti tu? îl întrebă Caiafa.

– Longin, răspunse soldatul.

– Aben Adar va fi centurion, iar tu vei fi decurion în locul lui!

Apoi luând din punga sa un pumn de monede din aur şi argint adăugă:

– Ia şi astea pentru ştirea bună pe care ne-o aduci.

Longin primi banii, sărută poalele anteriului marelui preot şi ieşi foarte bucuros.

De altfel, un fapt aparte începea să se producă în Ierusalim.

Centurionul, după ordinele lui Caiafa, căutase la cazarmă o sută de oameni. Ei nu le ascunsese scopul pentru care îi strângea, aceştia s-au echipat la repezeală şi cum cei trei mesageri care veniseră pe rând la Caiafa nu ascunseseră nici ei nimic celor câţiva citadini pe care îi întâlniseră în drumul lor de la poarta Apelor până la palatul marelui preot, zvonul despre evenimentul suprem care se îndeplinea, începu să se întindă. Cei cărora îl relevaseră, grăbiţi la rândul lor, să răspândească o noutate de asemenea importanţă, nu ezitaseră să ciocănească pe la casele prietenilor pentru a le transmite noutatea. Câteva ferestre începeau să se deschidă, câteva uşi să se caşte şi

întrebări si răspunsuri se schimbau între locuitorii acestor case şi trecători. În acel moment, ca pentru a mări nelinişte şi curiozitatea, trupa trimisă de Caiafa în ajutorul lui Aben Adar ieşea din cazarmă şi mergea în pas alert către poarta Apelor, precedată şi însoţită de torţe, fiecare soldat ţinându-şi sabia în mână. Ori, comenzile şefului, zgomotul paşilor, frecarea scuturilor de tecile săbiilor, flăcările torţelor care creşteau datorită repeziciunii marşului, lăsând în drum resturi arzânde, toate acestea au provocat trezirea din somn a acelora care mai dormeau încă. Mişcarea care se iscase mai întâi la poalele fortăreţei, adică în partea cea mai ridicată a oraşului, începu să se întindă din oraşul lui David în oraşul de jos şi atinse îndată al doilea oraş şi chiar Bezeta. Se vedeau puncte luminoase, lumini neliniştite traversând străzile, oprindu-se şi reîncepând să alerge din nou. Se auzea ici şi colo ciocănindu-se la uşi. Unii ieşeau în stradă, avizi de a şti ce se întâmplă, alţii dimpotrivă, temându-se de unele încăierări nocturne, se baricadau în case. Străinii întinşi pe sub peristiluri şi pe sub porticuri îşi părăseau culcuşurile improvizate şi abordându-i pe locuitorii oraşului, îi întrebau despre cauza acestei arestări. Cai care campau pe locurile publice se arătau la deschiderea corturilor. Servitorii marelui preot, înfăşuraţi în mantale, brăzdau străzile, ducând ştirea despre prinderea lui Isus, cărturarilor, fariseilor şi irodienilor, care la rândul lor îi trezeau pe servitorii şi pe clienţii lor, recomandându-le acestora din urmă, să se ducă lângă palatul lui Caiafa, care, dacă ar fi avut loc o răscoală, ar fi fost cel mai ameninţat de populaţie. Patrule de soldaţi treceau în pas alergător, cu înfăţişarea întunecată şi ameninţătoare, detaşamente alergau în toate părţile pentru a întări posturile de gardă. În sfârşit, printre toate aceste zgomote formând un murmur intens şi planând asupra oraşului ca un vast polog de zgomote vagi de nemulţumire, se auzeau lătrături şi urlete ale câinilor, mugete şi strigăte ale diferitelor animale aduse de străini pentru sacrificii şi pe deasupra acestor lătrături, mugete, zbierete se mai auzea behăitul plângător al nenumăraţilor miei, care trebuiau să fie tăiaţi pentru Paştele de a doua zi.

Printre aceste case, palate, corturi din care ies cei vii, aşa cum în ziua de apoi, mormintele îi vor da pe cei morţi, erau două edificii care rămâneau întunecate şi încuiate.

Ele erau citadela Antonia şi palatul guvernatorilor romani, care constituiau o dependinţă a acesteia.

Citadela Antonia, ca importanţă, înlocuise vechea fortăreaţă ridicată de David pe muntele Sion. Ea fusese construită de Hircan Macabeul, o sută optzeci şi patru de ani înainte de naşterea lui Hristos, pe o stâncă înaltă de şaptezeci şi cinci de picioare şi inaccesibilă din toate părţile. La început fusese denumită turnul Baris. Din zilele glorioase ale macabeilor, până în timpul plângerii şi ruşinii

când primul Irod a fost impus evreilor de către romani, mai întâi ca tetrarh şi apoi ca rege, în locul lui Antigon Asmoneanul, marii preoţi care se succedaseră la Ierusalim, locuiau în această citadelă. Tot acolo îşi păstrau, după terminarea ceremoniilor sfinte, veşmintele pontificale, într-un dulap care se sigila cu sigiliul celor ce îndeplineau sacrificiile şi cu acela al gărzii de pază a tezaurului templului. În faţa acestuia, guvernatorul turnului punea să ardă continuu o lampă. Irod cel Mare, de când a devenit rege al evreilor, apreciind situaţia acestei citadele şi găsind-o prin poziţia ei centrală, mai potrivită să domine poporul, decât aceea a Sionului, o fortifică şi o înfrumuseţă. Ca fortificaţie, a încins-o cu un zid de trei coţi, la adăpostul căruia garnizoana putea lansa suliţe, putea trage cu arcul sau rostogoli pietre. Ca înfrumuseţare, el a căptuşit complet cu marmură, stânca pe care era clădită. Înfrumuseţarea da un plus fortificaţiei, deoarece făcea pantele stâncii atât de repezi şi de alunecoase, încât era imposibil dinafară să se urce spre vârf şi nici din vârf să se coboare pe pământ. Patru turnuri clădite în cele patru colţuri ale citadelelor dominau: turnul de nord, al doilea oraş şi Bezeta; turnul de la apus, oraşul de jos; turnul de miazăzi, templul, iar turnul răsăritean, toată partea oraşului care se întindea de la citadelă la porţile Gunoiului şi a Văii. Printre altele, citadela oferea o casă sau mai curând un palat de locuit atât de mare, atât de comod, atât de plin de galerii şi intrânduri, încât putea trece, el singur, drept un mic oraş. Citadela şi palatul erau încontinuu păzite şi apărate de o garnizoană de cinci sute de oameni. Irod numise tot acest ansamblu de clădiri, citadela Antonia, în onoarea prietenului său, triumvirul Marc-Antoniu. Fapt extraordinar! Cu toate revoluţiile ce se făceau şi cu toată moartea învingătorului lui Filip, în timpul domniilor lui August şi a lui Tiberiu, citadela Antonia îşi păstrase numele.

De această citadelă ţinea palatul guvernatorilor, clădit la poalele sale şi sprijinit pe versantul ei septentrional. Patru uşi se deschideau în Marea Piaţă şi se ajungea aici pe o scară de marmură cu optsprezece trepte. O punte numită Xistus, din înaltul căreia guvernatorii romani aveau obiceiul să vorbească poporului, lega acest palat de citadela Antonia, care prin latura opusă era unită cu templul printr-o punte asemănătoare celei dintâi, dar cu o lungime de două ori mai mare.

Două acvile din bronz aurit dominau frontonul palatului, indicând faptul că era locuinţa oficială a guvernatorilor romani din Iudeea. Dar guvernatorii romani, care aveau la dispoziţie atât palatul cât şi citadela, făceau din palat locuinţa de lux, iar din citadelă, locuinţa de siguranţă.

Aceste două edificii, în toiul zarvei nocturne: uşi trântite, case luminate, străzi pline de zgomote şi de rumoare, rămăseseră încuiate, întunecoase şi tăcute.

Şi totuşi, citadela Antonia era locuită de un om care, atunci când ceva asemănator cu tumultul pe care a încercat să-l descriem se producea la Ierusalim, era totdeauna deşteptat primul, pentru că asupra lui apăsa cea mai mare responsabilitate. Acest om era spaniolul Ponţiu Pilat. De zece ani de când îi urmase lui Valerius Gratus la guvernarea Iudeei, ajunsese să cunoască prin experienţă spiritul de împotrivire al evreilor şi era întotdeauna gata să înăbuşe tulburările şi să reprime răscoalele. El înăbuşise trei revolte îndreptate contra lui: prima pentru a fi făcut să intre în Ierusalim o legiune romană purtând insigne cu imagini ale împăratului, ceea ce era contrar legilor iudaice, o a doua pentru a fi luat cu forţa din tezaurul sacru, banii necesari construcţiei unui apeduct, iar a treia, pentru a fi condamnat la moarte şi ucis israeliţi, care după riturile sectei Iuda, nu recunoşteau alt Dumnezeu, alt împărat şi alt stăpân decât pe Iehova şi refuzaseră să facă jertfe în cinstea lui Tiberiu. Astfel, somnul său era acel somn uşor al oamenilor însărcinaţi să oprime naţiunile subjugate, care ştiu că în fiecare seară, ei adorm pe marginea unei prăpăstii, în care pot fi prăvăliţi înainte de a se face dimineaţă, de această mare şi puternică zeiţă, care nu este nicicând mai teribilă decât atunci când e silită să meargă în întuneric şi care se numeşte „libertatea". El a tresărit deci la primul zgomot care s-a auzit şi s-a ridicat pe cot în patul lui.

La capătul acestuia erau atârnate sabia şi scutul, cele două unelte a căror mânuire o învăţa cu precădere orice soldat antic şi care reprezentau atacul şi apărarea. Ascultând apoi cu urechea antrenată a tiranului şi asigurându-se că se întâmpla într-adevăr ceva neobişnuit în oraş, îl chemă pe soldatul care veghea la uşă, îl trimise după decurion şi când acesta se prezentă, îi ordonă să coboare în oraş şi să se informeze despre cauza tuturor acestor zgomote. Dacă răspunsurile erau vagi şi contradictorii, el trebuia să se ducă până la Ana sau Caiafa, care nu puteau să nu ştie, unul sau altul, ce se întâmplă.

Abia ce s-a închis uşa camerei în urma decurionului, că uşa opusă, care ducea în apartamentele soţiei guvernatorului s-a deschis şi aceasta a apărut palidă, înveşmântată în voalurile ei de noapte şi ţinând o lampă în mână.

Soţia lui Pilat era o nobilă romană frumoasă şi bogată, mândrindu-se că aparţine unei ramuri a ilustrei familii care dăduse lumii pe împăratul Tiberiu. Ea se numea Claudia Procula şi datorită influenţei sale, Ponţiu Pilat fusese numit guvernator al Ierusalimului şi procurator al Iudeei. Iată deci, ca neam şi familie, ce era şi ce

pretindea că este Claudia. În acel timp, ea era o matroană de douăzeci şi opt de ani, de o frumuseţe perfectă, înţeleaptă, cu totul elegantă şi în a cărei mişcare, graţia grecească şi demnitatea latină exultau în deplina lor majestate.

Pilat o iubea şi o respecta pe Claudia. Apariţia ei la această oră din noapte, i-a mărit neliniştea. El crezu că era într-adevăr pericol şi că soţia lui cunoscând acest pericol, venise să caute refugiu şi protecţie lângă el.

De cum a zărit-o, Pilat, aplecându-se în afara patului, a întrebat-o:

– Ce este? Ce se întâmplă?

– Nu ştiu sigur nimic, răspunse Claudia, dar vin la tine fiind tulburată.

– Şi care este cauza acestei tulburări? reluă guvernatorul, trăgându-se spre perete, pentru ca soţia lui să se poată aşeza pe marginea patului.

Claudia puse lampa pe o masă de porfir, cu un singur picior, reprezentând un grifon de aur, luă loc pe marginea patului şi lăsând să-i cadă mâna în aceea a bărbatului ei, spuse:

– Iartă-mă prietene, că-ţi tulbur astfel odihna.

– O! zise Pilat, linişteşte-te, eu nu dormeam... Aceste zgomote m-au trezit şi chiar adineauri am trimis să se afle cauza lor.

– Cauza? făcu Claudia privindu-şi soţul, eu ţi-aş putea-o spune, Pilat!

– Tu ai ieşit dar, sau ţi-a spus cineva? întrebă guvernatorul uimit.

– N-am ieşit şi nu mi-a spus nimeni... Eu am văzut!

– Tu ai văzut?... zise Pilat.

– Cum te văd, prietene.

– Atunci, ai venit să-mi povesteşti despre o apariţie, o viziune, un vis?

– Eu nu ştiu ce este, zise Claudia, dar cu siguranţă că e ceva ciudat, de necrezut, neobişnuit, care nu seamănă deloc cu visele care ne vizitează în timpul somnului şi care ies din palatul nopţii prin poarta de corn sau prin poarta de fildeş... Nu, nu există vise decât în timpul somnului, iar eu sunt sigură că nu dormeam.

– Dar, spuse Pilat surâzând, căci el începea să creadă că ea îl trezise numai din pricina unei spaime imaginare, adormită sau trează, ce ai văzut?

– Una din acele fiinţe asemănătoare acelora care slăvesc arca în tabernacolul evreilor şi pe care ei le denumesc îngeri.

– Şi acest înger ţi-a vorbit?

– Nu... Draperiile patului meu erau închise, ca şi pleoapele mele, pentru că eu încercam să adorm, când dintr-odată prin pleoape

şi prin draperii, am văzut strălucind o lumină puternică... Unul din acei îngeri coborâse în cameră, a venit la patul meu şi a tras pologul dinspre partea unde aveam capul. În acelaşi timp peretele dinspre muntele Măslinilor, asemenea unui abur, dispăru. Astfel, privirea mea a putut să ajungă la drumul pustiu al mormântului lui Absalom şi fapt şi mai straniu, cu toate că era noapte, cu toată distanţa, eu vedeam toate lucrurile, de la firul de iarbă firav de pe malul Cedronului, până ia palmierii din Betfageea, aplecându-şi capetele sub aripa vântului!

– Dar tu n-ai văzut numai asta, Claudia, căci o asemenea viziune n-ar fi putut să te sperie.

– Aşteaptă puţin, Pilate şi ai un pic de milă pentru o femeie a cărei inimă bate, a cărei voce, tremură şi care un moment s-a temut de a nu avea destulă forţă să vină până la tine.

Pilat o trase pe Claudia la piept şi o sărută pe frunte.

– Continuă, zise el.

– Atunci, relua Claudia, îngerul, cu vârful degetului său, mi-a arătat pe drumul de la Ghetsemani la Ierusalim, un grup de soldaţi. În mijlocul acestui grup era un om legat, pe care îl trăgeau şi-l îmbrânceau fără milă, cu funii şi bâte, în timp ce deasupra capului său, invizibil pentru alţii dar nu şi pentru mine, pluteau nori de aur, îngeri asemănători cu acela care cu fruntea încununată de un cerc de foc şi cu aripile mari şi albe, strânse îmi arăta pe acel om cu care se purtau atât de crud.

– Şi tu l-ai putut recunoaşte pe acel om?

– Oh! Da, zise Claudia: era Isus Nazarineanul, acelaşi pe care duminica trecută l-au plimbat în triumf pe străzile Ierusalimului şi despre care tu ai spus râzând: „Nostim triumfător, care cucereşte oraşul, călare pe un asin!"

– Ah! făcu Pilat, tu eşti sigură că era acelaşi om?

– Da, da, eu îl cunosc bine, reluă Claudia, căci adesea, voalată şi fără a-ţi spune — tu mă ierţi, nu-i aşa? - am coborât din citadelă în templu pentru a-i asculta predicile.

– Bine! zise Pilat râzând, atât timp cât el nu va predica decât împotriva cărturarilor, fariseilor, saducheilor, esenienilor şi a tuturor sectelor lor smintite, mie mi-e perfect egal. Dar să se păzească să predice împotriva ascultării datorate augustului Tiberiu.

– O! strigă aprins Claudia, niciodată nu a îndrăznit să profere ceva împotriva împăratului şi chiar într-o zi, dimpotrivă, a recomandat oamenilor să-i plătească tribut... Dar aşteaptă, aşteaptă Pilate, asta nu e totul. Acest blând predicator, acest nazarinean inofensiv, pe care-l smuceau cu frânghiile lor, pe care-l loveau cu bâtele, pe care-l înţepau cu vârful săbiilor, trecând peste puntea Cedronului, l-au îmbrâncit brusc şi cum puntea nu are parapet, el a căzut pe pietrele abia acoperite de apă, printre care curge torentul!... Acolo, şi-ar fi

spart capul, dacă mâinile lui, care fuseseră legate, nu şi-ar fi rupt în mod miraculos legăturile şi nu l-ar fi protejat. Atunci el, în loc să se plângă, în loc să blesteme, aşa cum ar fi făcut oricare dintre noi, a murmurat aceste cuvinte, pe care le-am auzit cu toată distanţa, aşa cum în pofida distanţei, eu vedeam: „o Tatăl meu, înţeleg acum că aceşti oameni orbi m-au aruncat de pe punte, pentru ca să se îndeplinească ce e scris în psalmul CIX: „El va bea din apa pârâului în mersul său şi de aceea îşi va înălţa capul". Şi atunci el se aplecă şi bău, în timp ce îngerii care erau deasupra lui cântau: „Slavă lui Isus pe pământ! Slavă lui Dumnezeu în ceruri!"

Pilat zâmbi şi zise:

– Eu ştiam că scumpa mea Claudia avea, trează fiind, o imaginaţie bogată, dar ignoram că această imaginaţie ar fi mai fecundă în timpul somnului, decât în stare de veghe.

– Dar, reluă Claudia, dacă îţi spun, dacă îţi jur, Pilate, că eu am văzut şi am auzit totul, aşa cum te văd şi te aud pe tine.

– Şi asta e tot ce-ai văzut şi ce-ai auzit?

– Nu, zise Claudia, nu încă... Ascultă. Fără să se neliniştească de cădere, soldaţii şi-au continuat drumul, trăgându-l pe Isus cu funiile lor. Au fost însă obligaţi să se întoarcă, prizonierul neputând urca torentul pe partea dinspre cartierul Ofel, din cauza unui zid care fusese făcut pentru a susţine terenul. El coborî deci taluzul pe malul opus şi trecu iar pe punte... O Pilate! îţi făcea rău să-l vezi, cu roba sa roşie înmuiată în apă, îmbibată de sânge şi lipită de trupul lui; el nu mai mergea decât foarte greu, după cât suferise în cădere. De cealaltă parte a punţii a căzut iar, dar de data aceasta l-au ridicat cu brutalitate, lovindu-l cu biciul şi trăgându-l cu funiile. Apoi, soldatul care mergea lângă el i-a luat un colţ al pulpanei robei punând-o la centura sa şi împingându-l peste spini şi pietre ascuţite, îi striga: „Spune, nazarineanule, nu-i aşa că pe acest drum se aplică profeţiile lui Malahia: «Voi trimite înaintea ta pe îngerul meu ca să-ţi deschidă drumul!»" Sau încă: „Spune Isuse, ce gândeşti tu despre felul în care şi-a îndeplinit sarcina Ioan-Botezătorul, care pretindea că a venit să-ţi pregătească drumul?" Dar el nu răspundea, ci ridica numai privirile către cer, murmurând încet: „Iartă-i Doamne, că nu ştiu ce fac!".

– Cu adevărat, Claudia mea susţine admirabil cauza nefericitului şi dacă n-ar fi fost vorba decât de suferinţe imaginare, eu m-aş înduioşa.

– Pilat! Pilat! reluă Claudia mai aprinsă, ce ţi-am spus este foarte real, iar când voi povesti totul, vei vedea!

– Cum zise Pilat, acest nefericit Isus n-a scăpat încă?

– Ascultă... În acel moment o trupă de o sută de oameni s-a unit cu prima trupă. Marele preot Caiafa a trimis-o în ajutorul celei dintâi. Ea se revărsa din cartierul Ofel. Văzându-l pe Isus în mâinile

camarazilor lor, noii veniţi au scos strigăte de bucurie, care au sfârşit prin a-i trezi pe locuitorii cartierului, pe care trecerea lor îi scosese deja dintr-un prim somn. Atunci, aceştia au început să apară în pragul caselor lor. Tu ştii că ei sunt oameni săraci, aproape toţi cărăuşi de apă sau de lemne pentru templu, partizani înfocaţi ai lui Isus, care în timpul prăbuşirii turnului Siloe, a vindecat pe mulţi dintre ei. Au scos deci strigăte de durere şi suspine de compasiune, când l-au văzut pe Isus târât de soldaţii care îl chinuiau atât de crud. Aceştia din urmă îi respingeau cu lovituri de scuturi, de mânere de săbii şi de cozi ale suliţelor, zicându-le: „Ei bine, da, este Isus, profetul vostru mincinos, făcătorul vostru de minuni, magul vostru... Din nenorocire pentru el şi pentru voi, marele preot nu mai vrea să-l lase să continue faptele pe care le face şi numai târziu decât azi, el va fi răstignit pe cruce!" La aceste cuvinte, oamenii au izbucnit într-un vacarm de strigăte şi lamentări, care s-au multiplicat atunci când, sosind la poarta Apelor, toţi aceşti săraci au zărit-o pe mama lui Isus, susţinută de unul din discipolii fiului ei şi însoţită de acele două femei despre care se spune, că el le-a înviat fratele. Ele veneau în întâmpinarea lui. Când l-a văzut palid, plin de răni, acoperit de sânge la lumina torţelor, în mijlocul soldaţilor şi a fariseilor, ea se opri. Picioarele o lăsară şi căzu în genunchi cu mâinile întinse către fiul ei... Pilat, imaginea ei i-ar fi muiat pe traci, pe sciţi, pe barbari! Soldaţii noştri însă, au insultat-o şi au bătut-o pe această mamă sfârşită de durere. Atunci pe faţa prizonierului se rostogoliră lacrimi mari şi el îi strigă: „Cu adevărat ţi-am spus că vei fi numită, „mama plină de amărăciune!" Iar toţi locuitorii cartierului strigau: „În numele cerului daţi-ne înapoi pe acest om! În numele lui Dumnezeu, eliberaţi-l! Dacă îl închideţi, dacă îl omorâţi, cine ne va mai ajuta, cine ne va mai mângâia, cine ne va mai vindeca?..." După ce trupa, ducându-l pe Isus, a trecut, ei s-au strâns în jurul mamei lui, zicându-i: „Vai, de acum tu vei fi mama noastră şi noi vom fi copiii tăi!" Atunci, lacrimile mi-au tulburat vederea şi mi-am lăsat, suspinând, capul între mâini. Când l-am ridicat din nou şi am privit înaintea mea, îngerul dispăruse, iar draperia pologului de la patul meu, căzuse la loc.

– Şi tu, te-ai sculat şi ai venit la mine, buna mea Claudia? întrebă Pilat.

– Da, pentru că mi-am zis: „Numai romanii au drept de viaţă şi de moarte în Iudeea. Nici unul din supuşii lui August nu pot fi condamnaţi şi executaţi decât în urma unui ordin al lui Pilat. Dacă eu îi jur că Isus este un drept, Pilat nu va da acest ordin, eu sunt sigură."

Şi plângând, îşi aruncă mâinile de gâtul bărbatului el

– Iar Pilat, spuse acesta, nici nu va avea nevoie să refuze acest ordin, căci tot ce mi-ai povestit, buna mea Claudia, tot ce ai crezut că

ai văzut, tot ce ai crezut că ai auzit, tu nu ai văzut şi nu ai auzit decât în imaginaţie...

În acel moment, uşa s-a deschis: mesagerul lui Pilat se întorsese.

– Stăpâne, îi zise el, marele arhiereu Caiafa te anunţă că pe muntele Măslinilor a fost arestat vrăjitorul, falsul profet, blasfemătorul Isus şi ca în zorii zilei va fi adus în faţa tribunalului tău pentru a i se pronunţa sentinţa de moarte.

– Ei bine, întrebă Claudia, totul a fost doar un vis?...

– Pilat, gânditor, îi lăsă capul pe pieptul lui şi după un moment de tăcere, îi zise:

– Tu ştii ce ţi-am promis: dacă acest om nu a făcut nimic împotriva augustului împărat Tiberiu, nu va avea nimic de suferit.

XXI ANA ŞI CAIAFA

Claudia, aşa cum îi spusese lui Pilat nu-l urmări din ochi pe Hristos decât de la Ghetsemani până la poarta Apelor, deci nu a văzut că în loc să fie dus direct la marele preot, Isus a fost mai întâi adus la socrul acestuia.

Ana, un bătrân înalt şi slab, cu barba stufoasă, cu fruntea palidă şi brăzdată de riduri, deţinea la Ierusalim cam aceeaşi funcţie pe care o ocupă în Franţa, judecătorii de instrucţie. Acuzaţii, înainte de a fi înfăţişaţi marelui preot, erau aduşi la el. Acesta îi interoga o dată sau de mai multe ori şi, dacă acuzarea era întemeiată, îi trimitea lui Caiafa, care le deschidea procesul.

Aceeaşi ură pe care o avea marele preot faţă de Isus, îl anima şi pe socrul său, aşa că Ana aştepta, nu mai puţin nerăbdător decât Caiafa, sosirea lui Hristos.

Judecătorii care constituiau tribunalul său şi care erau în număr de şase, fuseseră preveniţi de la orele unsprezece seara şi de atunci, aşteptau ca şi el.

Am arătat cât de repede zvonul despre prinderea lui Isus se răspândise în Ierusalim. Mulţi ezitaseră să se pronunţe până atunci, dar ştiind că el fusese prins fără rezistenţă, că fusese legat, încătuşat şi dus spre oraş, se hotărâră dintr-odată, aşa cum fac cei împilaţi şi lipsiţi de noroc, să ia parte împotriva lui şi deci să vină să-l acuze şi să aducă mărturie împotriva lui.

Drumul de al Ghetsemani la palatul lui Ana putea fi făcut în douăzeci de minute, dar atunci durase mai mult de două ore. Soldaţii făcuseră ceea ce face tigrul, sigur că prada nu poate să-i scape: ei se distraseră cu prada lor.

De departe, se vedea venind Isus în mijlocul soldaţilor. Strigăte puternice răsunau pe când trecea, torţele se agitau aruncând o lumină mai vie, oamenii se înghesuiau pentru a se apropia de el. Fiecare voia să-i aducă insulta lui, fiecare voia să-i arunce ocara lui, să-i provoace o durere.

În sala tribunalului se auzea zgomotul apropiindu-se din ce în ce.

Oamenii intrau în grabă şi aglomerau pretoriul, zicând: „El soseşte! El vine! Iată-l!" Astfel că, atunci când au venit cu adevărat, nu mai era loc pentru acela pe care toată lumea venise să-l vadă.

În sfârşit, primii soldaţi apărură la uşă, strigând: „Loc! Loc!" şi bruscând asistenţii, pe care îi împingeau cu lemnul lănciilor, pentru a deschide un drum, de la peronul de intrare, până la estradă, înălţată cu trei trepte, pe care tronau Ana cu cei cinci colegi.

Isus apăru palid, slab, zdrobit, sângerând, abia ţinându-se pe picioare. El căzuse de şapte ori, din locul unde fusese arestat, până la palatul lui Ana.

Pentru a urca peronul a fost împins, tras de haine, ridicat cu ajutorul funiilor cu care era legat şi pe drumul strâmt, deschis cu lănciile, fu îmbrâncit la picioarele estradei.

Strigătele, huiduielile, blestemele, îi însoţiseră trecerea. Ana dădu acestui torent de ură, tot timpul ca să se desfăşoare. Când liniştea a fost un pic restabilită, ca şi cum nu ar fi ştiut cine era acuzatul adus în faţa lui şi l-ar fi recunoscut numai văzându-l, zise:

– Ei, bravo! Eşti Isus din Nazaret, regele evreilor? Eşti singur? Unde sunt acele legiuni de îngeri pe care le comanzi?... Tu care numeai templul Domnului, casa Tatălui tău! Ah! Ah! Nazarineanule, lucrurile nu au luat calea pe care o gândeai, nu-i aşa? Unii au găsit că au fost destule insulte aduse Domnului şi preoţilor. Că nu era permis să încalci nepedepsit sabatul şi că era o crimă să mănânci mielul pascal într-un timp şi într-un loc în care este oprit a o face... Da! Iertarea păcatelor se dă numai de Iehova! Iată care sunt unele după altele, toate minunile pe care le-ai făcut: Iudeea era oarbă, tu i-ai redat vederea; era surdă şi i-ai redat urechile; era mută şi i-ai redat glasul: ea vede, aude, vorbeşte, te acuză... Tu vrei să schimbi totul, să răstorni totul, să distrugi totul, să-l faci mic pe cel care era mare şi să-l înalţi pe cel care era mic. Tu vrei să introduci o nouă dogmă... În virtutea cărui drept? Cine ţi-a permis să propovăduieşti? De la cine ai primit însărcinarea? Vorbeşte! Să vedem care este doctrina ta?

Isus, calm şi trist, lăsase să cadă asupra lui acest torent de injurii, fără a-l întrerupe. Când însă acuzatorul s-a oprit, el şi-a ridicat capul obosit şi privindu-l pe Ana cu blândeţe supremă, zise:

– Eu am vorbit în public, faţă de toată lumea. Am propovăduit în templu şi în sinagogile unde se strângeau evreii. Niciodată nu am zis ceva secret. Pentru ce mă cercetezi? întreabă-i pe cei ce m-au auzit, care este doctrina mea. Priveşte în jurul tău, toţi cei care sunt aici pot să-ţi repete ceea ce am spus.

Simplitatea şi blândeţea lui Isus l-au exasperat pe acuzator care lăsă să-i scape o mişcare de ură. Un soldat, care poate că nu înţelesese ceea ce spusese Isus, dar care pricepea gestul marelui preot, se însărcină să răspundă.

– Obraznicule! zise el, aşa se vorbeşte seniorului Ana?

Şi cu mânerul, săbiei sale, pe care-l ţinea în mână, îl lovi pe Isus peste gură. Imediat, sângele ţâşni din nasul şi buzele lui Isus care, zdruncinat de lovitură şi împins brutal de cei ce-l înconjurau, căzu într-o parte, pe trepte.

Câteva murmure, acoperite îndată de o avalanşă de strigăte, de insulte şi de ocări, se ridicaseră din sală. Din nenorocire, aceste murmure erau slabe, iar blestemele prea puternice.

– Dacă am greşit, arătaţi-mi ce! Dar dacă am vorbit bine, de ce mă loviţi?

– Haidem, reluă Ana. Cei care vor să-l dezmintă, să-l dezmintă, iar cei ce au adus acuzaţii, să-l acuze.

Şi el făcu semn soldaţilor care-i menţineau pe cei prezenţi cu lemnul lanciei, să ridice aceste bariere. Atunci, toată gloata se repezi spre Isus, urlând, ocărând, acuzând.

– El a zis că e rege!... A zis că fariseii sunt neamuri de şerpi, limbi de vipere!... Că învăţaţii şi cărturarii erau ipocriţi şi nelegiuiţi!... Că templul era o peşteră de tâlhari!... El a zis că este regele evreilor!... A zis că va dărâma templul şi că-l va reconstrui în trei zile!... El a făcut Paştele joi... A vindecat în ziua de sabat!... A făcut zaveră în cartier!... Oamenii din Ofel l-au numit profetul lor!... El a strigat nenorocire Ierusalimului!... El mănâncă cu cei necuraţi, cu vagabonzii, cu leproşii, cu sărăcanii!... Iartă păcatele femeilor cu viaţă destrăbălată!... Împiedică lapidarea femeilor adultere!... El înviază morţii, prin vrăji nelegiuite!... La Caiafa, vrăjitorul! La Caiafa, profetul mincinos! La Caiafa, cel care insultă religia şi pe Dumnezeu!

Toate aceste acuzaţii îi erau aduse dintr-odată, iar cei care le proferau, i le scuipau în faţă, amenințându-l, arătându-i pumnul, trăgându-l de robă, de manta, de păr, de barbă.

Ana lăsă această haită să urle, să muşte şi să sfâşie, după pofta inimii, după care reluă, la rândul lui:

– Ha! Isus, asta este deci învăţătura ta!... Haide, discut-o, apăr-o, fă-o să biruie. Rege, porunceşte! Mesia, dovedeşte-ţi menirea! Trimis al lui Dumnezeu, porunceşte în numele Tatălui tău! Cine eşti tu? Spune, vorbeşte... Eşti oare, Ioan-Botezătorul înviat? Eşti tu Ilie, care nu a murit? Eşti tu Malahia, care după cum se pretinde, nu era om, ci înger?... Te-ai numit singur rege! Ei da, rege!... Şi eu te denumesc rege: regele vagabonzilor, regele prostimii, regele femeilor pierdute... Aşteaptă, aşteaptă, eu vreau să te încoronez rege! O trestie şi un papirus!

I se aduseră prinţului cele două lucruri pe care le ceruse şi care fără îndoială, erau pregătite dinainte.

Fâşia de papirus era lată de trei degete şi lungă de un cot.

Ana scrise pe papirus toată seria de acuzaţii ce i se aduceau lui Isus; apoi, o rulă şi o introduse într-o tigvă, pe care o legă la capătul trestiei.

– Iată, îi zise lui Isus, iată sceptrul regatului tău, cu titlurile regalităţii! Du-le la Caiafa şi nu mă îndoiesc că-ţi va pune pe cap coroana, care îţi lipseşte încă.

Şi la un semn al bătrânului slab şi hain, mâinile lui Hristos au fost legate din nou, numai că acum, între mâini era fixată trestia, sceptru derizoriu, care mai târziu a fost acela al lumii.

Atunci Isus, pierdut în această gloată ostilă, protejat numai de ura acelora care nu vroiau să i se sfârşească prea repede chinurile, fu tras către poartă şi clătinându-se pe trepte, fu repus în echilibru de loviturile ce i se dădeau, Isus, jucăria acestei lumi de duşmani care îl făceau să plătească trei ani de predici, de umilinţă şi suferinţe, de devotament şi dragoste, recompensaţi numai printr-o singură zi de triumf, Isus insultat, ultragiat, lovit, în tot lungul drumului ce ducea de la casa lui Ana la palatul ginerelui său, ajunse pe jumătate leşinat, înaintea marelui consiliu.

Acest mare consiliu era compus din şaptezeci de membri, care erau prezenţi cu toţii. Ei erau aşezaţi pe o estradă semicirculară, în mijlocul căreia, pe un fotoliu mai înălţat era Caiafa.

Nerăbdarea acestuia din urmă era atât de mare, încât el îşi părăsi de mai multe ori scaunul şi se duse până la uşa exterioară, zicând:

– Dar, ce o fi făcând Ana? De ce l-ar ţine atâta timp pe nazarinean? Acest om trebuia să fie aici de peste o oră... Să vină! Să vină!

În sfârşit, Isus apăru. Intrând, capul lui aplecat spre piept, se ridică, privirile i se îndreptară fără şovăială către un colţ al sălii şi un zâmbet plin de tristeţe înflori pe buzele sale.

Printre cei care-l aşteptau, el recunoscuse pe Petru şi pe Ioan.

În momentul când apostolii se risipiseră, când Isus era legat, încătuşat, începuse drumul spre Ierusalim şi când Ioan se coborâse către valea Iosafatului pentru a o întâlni pe Maria, Petru se mulţumise să se arunce înapoia unui măslin, pentru a scăpa de prima furie a soldaţilor. Apoi, de departe, mergând din pom în pom şi aruncându-se în umbră, ori de câte ori flacăra unei torţe lumina drumul, îşi urmase învăţătorul, hotărât să nu-l piardă din vedere.

La capătul mahalalei Ofel, la aproape o sută de paşi de poarta Apelor, o găsise pe Maria, agonizând în braţele lui Ioan şi ale sfintelor femei. Atunci Fecioara a fost dusă într-o casă, în care prin îngrijirea recunoscătoare a acestor sărmani oameni care o numeau mama lor, a fost readusă la viaţă.

Dar, redeschizând ochii, Fecioara scosese un strigăt de durere. În timpul leşinului, pierduse însuşirea de a-l urmări pe fiul ei din ochi, cu toată distanţa şi lucrurile interpuse între ea şi el. Aceasta se datora milei lui Isus, căci ştiind că va fi chinuit, nu voia ca mama sa să fie martora atâtor suferinţe.

Atunci, Fecioara Maria îi rugase pe Ioan şi pe Petru să-l urmeze pe Isus, pentru ca ei să poată să-i aducă din oră în oră veşti despre teribilele patimi pe care fiul ei le va suferi.

Nimic nu se potrivea mai bine cu gândurile celor doi apostoli, decât această cerere a Mariei. Ar fi trebuit porunca anume a învăţătorului lor, pentru, ca Ioan să se hotărască a o părăsi. Cât despre Petru, care era decis deja să nu-l piardă din vedere, consimţirea rapidă a lui Ioan la rugămintea Fecioarei, îi dădea un tovarăş la acţiunea lui îndrăzneaţă.

Totuşi, cum ei ar fi fost cu siguranţă recunoscuţi şi prinşi dacă ar fi intrat la Caiafa cu veşmintele lor obişnuite, amândoi au îmbrăcat un fel de livrea aparţinând servitorilor templului. Sub această deghizare, au ciocănit la poarta exterioară a palatului marelui preot, care se deschidea asupra văii Ghehenonului şi permitea intrarea într-o curte mare în care ardea un foc imens. La el se încălzeau servitorii lui Caiafa, soldaţii din gardă şi un mare număr de oameni de jos, care fără a face parte din casa celor mari, sunt într-un fel în suita suitei lor.

Datorită hainelor de împrumut, cei doi apostoli au pătruns fără nici o dificultate în această primă curte. Nu era însă la fel de uşor să treacă mai departe în interiorul apartamentelor. Din fericire, Ioan îl cunoştea pe un angajat al tribunalului, un fel de portărel. Acesta, care-l auzise de multe ori pe Isus predicând, nu era departe de a se alătura discipolilor lui. El a consimţit deci să-l introducă pe Ioan, dar a refuzat cu încăpăţânare să-l lase să treacă pe Petru. Petru, ne amintim, îl izbise pe servitorul marelui preot cu o lovitură de sabie. Malhus l-ar fi putut recunoaşte şi cu toate că fusese vindecat în mod miraculos de Hristos, ar fi putut să se răzbune pe apostol.

Petru era deci disperat înaintea acestei uşi care nu se deschidea pentru el, când sosiră Nicodim şi Iosif din Arimateea. Ei nu fuseseră convocaţi, dar ştiau ce se petrece şi în speranţa de a-l putea ajuta pe Isus, veneau să-şi ocupe locurile de membri ai marelui consiliu. Petru i-a recunoscut şi la rândul lui, fu recunoscut de ei. Cum nu aveau aceleaşi temeri ca un sărman portărel al tribunalului, fiind persoane importante, de care nimeni, în afară de guvernatorul roman, n-ar fi îndrăznit să se atingă, îl luară pe Petru sub protecţia lor şi acesta intră în sală odată cu ei.

Ajuns înăuntru, Petru îl zări pe Ioan şi se apropie de el şi de aceea privirea lui Isus, care-i căuta, îi găsi alături unul de altul.

Înainte chiar de sosirea lui Isus, sala de consiliu era deja plină. Gloata care năvăli din suita lui Hristos, fu deci obligată, în afară de câţiva mai viguroşi sau mai îndârjiţi, decât alţii, să se reverse în vestibule, până la peron.

Exista în jurul palatului lui Caiafa, pe trei laturi, un mare spaţiu liber, a patra faţă, după cum am spus, fiind lipită de fortificaţii. Tot acest spaţiu era acum aglomerat de popor.

Niciodată nu se strânsese o asemenea gloată. Nicicând nu se ridicase o asemenea rumoare, nici chiar în zilele celei mai teribile răscoale din Ierusalim. Într-adevăr, în alte zile de dezordine, nu era vorba decât de revolta contra unui pretor, unui tetrarh sau a unui împărat. De astă dată, se revoltau contra lui Dumnezeu.

Caiafa era un bărbat de aproape patruzeci de ani, brunet, cu barbă neagră şi ochi întunecaţi, ambiţios şi fanatic totodată. Poziţia de mare preot reprezenta o încununare a ambiţiei sale, dar fanatismul îl făcea să dorească moartea lui Isus.

Era îmbrăcat cu o robă albă peste care purta un anteriu mare, de un roşu întunecat, cu ciucuri şi flori de aur. Pe piept purta efodul, însemn al rangului său suprem, care-l făcea, după Pilat, guvernatorul şi după Irod, tetrarhul, al treilea ca autoritate în Iudeea.

Când pe prag a apărut Isus însoţit de strigăte şi de gălăgie venind din toate părţile, se auzi vocea puternică a lui Caiafa:

– Ah! Iată-te deci, duşman al lui Dumnezeu, care tulburi liniştea acestei nopţi sfinte!... Haideţi! Să ne grăbim: scoateţi-i această tigvă în care este închis actul de acuzare.

Au luat tigva şi au înmânat-o marelui preot, în timp ce, spre batjocură, au lăsat între mâinile lui Isus, trestia care reprezenta sceptrul. Caiafa a derulat papirusul şi a citit lunga listă de crime imputate lui Isus şi cum acesta îl asculta în tăcere, din când în când, Caiafa striga:

– Dar, răspunde, vrăjitorule! Răspunde, profet mincinos! Răspunde, blasfematorule! Nu mai ştii să vorbeşti, tu, care ştiai atât de bine să ne acuzi pe noi?

Şi la fiecare interpelare a lui Caiafa, soldaţii îl smuceau pe Isus cu funiile şi îl trăgeau de barbă şi de păr.

Nicodim nu mai putu suporta acest spectacol.

– Isus din Nazaret, zise el, este acuzat, dar nu este condamnat încă. Eu cer pentru el dreptul acuzaţilor, adică libertatea de a se apăra. Dacă va fi condamnat, pedeapsa se va executa, după lege, dar eu nu concep ca un om să fie dat călăului înaintea judecării sale.

Iosif din Arimateea se ridică şi spuse doar atât:

– Eu sprijin aceasta.

Scurta cuvântare a lui Nicodim, ca şi mai scurta intervenţie a lui Iosif din Arimateea au fost primite cu murmur de cea mai mare parte a celor de faţă. Totuşi, cum câteva voci din mulţime au îndrăznit să strige de asemenea: "Dreptate acuzatului! Dreptate!" Caiafa a fost obligat să dea procesului forma obişnuită, pentru a salva cel puţin aparenţele.

Soldaţii primiră deci ordinul de a se îndepărta de Isus şi de a înceta să-l maltrateze şi o oarecare regularitate a fost impusă interogatoriului. Începu apoi audiţia martorilor. Nu trebuie să mai subliniem că aceşti martori erau duşmanii lui Isus. Scribii şi învăţaţii pe care el îi combătuse public, desfrânaţii, cărora le predicase o viaţă mai curată, adulterii, ale căror complice le întorsese la căinţă. Toţi, unul după altul,repetau aceleaşi fapte aduse şi în faţa lui Ana. Dar din toate aceste capete de acuzare, singurul serios era acela că Isus făcuse Paştele în altă zi decât în ziua consacrată.

Atunci, Caiafa se ridică şi întorcându-se spre Nicodim şi Iosif din Arimateea, spuse:

– Prea iluştri prinţi ai preoţilor şi bătrâni ai poporului, asupra acestui din urmă punct, cei doi colegi ai noştri, Nicodim şi Iosif din Arimateea, pot să ne înfăţişeze date mai exacte, căci dacă mă bazez pe rapoartele pe care le-am primit, acuzatul a făcut cina într-o casă care le aparţine.

Nicodim sesiză lovitura pe care i-o dădea marele preot.

– Este adevărat, zise el, cu toate că această casă nu este în realitate a noastră, pentru că noi o închiriem unui om din satul Betania, care a subînchiriat-o ieri unor apostoli ai lui Isus, ce veniseră la el din partea învăţătorului lor.

– Aşadar, spuse Caiafa insistând, cina a avut loc, într-adevăr ieri seara?

– Da, a avut loc ieri seară, răspunse Nicodim.

– Dar ştiţi că este împotriva legii ca cina să aibă loc în altă zi decât în ziua sfinţită. Pentru ce acuzatul a devansat cu douăzeci şi patru de ore acesta sfântă ceremonie?

– Pentru că el este galileean, zise Nicodim, şi schimbarea acestei zile este un drept acordat galileenilor.

Caiafa bătu din picior cu mânie.

– Bine! S-ar părea că acuzatul a găsit un apărător. Sperăm atunci că acest apărător să ne spună în virtutea cărei legi galileenii pot să facă Paştele joia.

– Am prevăzut întrebarea, reluă Nicodim, şi iată răspunsul.

Atunci el scoase de la piept un vechi edict prin care galileenii erau autorizaţi să-şi facă cina pascală cu o zi mai devreme şi asta, din cauză că în timpul Paştelui era o atât de mare afluenţă la Ierusalim, încât dacă şi ei ar fi făcut-o în acelaşi timp în templu, nicicând cina nu s-ar fi terminat până în ziua de sabat.

Apoi, din apărător, devenind acuzator, Nicodim adăugă:

– Şi acum, pentru că tu eşti un atât de riguros păzitor al legii, tu trebuie să ştii, Caiafa, că ne este interzis să instrumentăm în timpul nopţii şi că nici o judecată nu poate fi făcută în ziua de Paşti.

– Dar a ţinut el seamă de asta, strigă Caiafa furios, atunci când a vindecat în ziua de sabat?

– Dacă a fost o încălcare a legii, poate să-i fie iertată, zise Nicodim, pentru că din această infracţiune a rezultat un bine şi nu un rău; viaţa unui om şi nu moartea lui.

– Nicodime, Nicodime, ia seama! Uiţi că Deuteronomul spune, în cartea a-IV-a: „Să-l slujiţi numai pe Dumnezeu!... Dacă se va ridica un prooroc sau vreun oarecine care-ţi va vesti un semn sau o minune şi se va împlini semnul sau minunea şi îţi va zice în acelaşi timp: „Haidem după alţi Dumnezei, pe care tu nu i-ai cunoscut şi să le slujim lor, tu să nu asculţi, căci Iehova, Dumnezeul tău, te încearcă!"

– Dar, zise Nicodim, dacă în loc de a-l ataca pe Dumnezeu, profetul nu-i atacă decât pe oameni şi dacă în loc de a fi un prooroc mincinos, el este un profet adevărat, ce vei răspunde, Caiafa?

– Aş răspunde, că scriptura afirmă: „Nu va ieşi un prooroc din Galileea", Ori, Isus este din Nazaret, iar Nazaretul este în Galileea.

– Da, dar scriptura spune: „Va veni un prooroc din neamul lui David şi din oraşul lui David". Ori Isus este din neamul lui David prin Iosif tatăl său şi din oraşul lui David, pentru că el este născut la Betleem.

– Ei bine, fie! zise Caiafa, plictisit de această discuţie în care simţea că este depăşit. Să-l interogăm pe însuşi acuzatul şi după cum va răspunde, să îl judecăm.

Atunci, întorcându-se către Isus, îi zise:

– Jură-te pe Dumnezeu cel viu, că ne vei spune dacă tu eşti Hristosul, Mesia şi fiul lui Dumnezeu!

Isus nu pronunţase încă nici o vorbă.

El îşi înălţă capul şi în cea mai profundă linişte, ridicându-şi ochii spre cer, ca pentru a-l lua pe Dumnezeu ca martor, pentru adevărul a ceea ce va spune:

– Eu sunt, Caiafa, şi tu eşti cel care o zice.

– Eu sunt, reluă Isus, cu supremă demnitate, fiul lui Dumnezeu, născut dintr-o mamă muritoare şi aflaţi toţi cei ce mă ascultaţi: Cel care este înaintea voastră, care vă pare ţărână ca şi voi şi care va fi condamnat de voi, pe acela îl veţi vedea, în măreţia lui eternă, aşezat la dreapta lui Dumnezeu şi va coborî către voi, purtat de norii cerului.

La acest răspuns, spus atât de solemn încât făcu să tresară întreg auditoriul, Caiafa şi-a scos anteriul şi rupându-l în două în semn de durere, zise:

– Voi îl auziţi! Voi îl auziţi, el huleşte! Ce nevoie mai avem de martori, pentru a-l condamna pe impostorul care-şi zice fiul lui Dumnezeu?

Şi mii de voci strigară:

– Da, noi l-am auzit; el a zis că este fiul lui Dumnezeu! Da, el a hulit!

– Ei bine, întrebă marele preot, care este hotărârea voastră?

Atunci, aproape toţi cei de faţă, judecătorii ridicându-se şi scuturându-şi mantourile, iar spectatorii, înălţându-se pe vârful picioarelor şi agitându-şi mâinile, îi răspunseră lui Caiafa cu un glas teribil:

– El a meritat moartea! El a meritat moartea!...

– E bine, zise Caiafa: Pedeapsa cu moartea este dată de marele consiliu al naţiunii, lui Isus din Nazaret, care-şi zice rege al evreilor. Mesia şi fiu al lui Dumnezeu, ca impostor, hulitor şi prooroc mincinos.

Şi ridicându-se, le spuse soldaţilor:

– Vă dau pe acest rege, aduceţi-i toate onorurile pe care le merită.

Apoi, dând exemplu celorlalţi membri ai tribunalului, el se retrase într-o încăpere alăturată sălii de audienţă.

Membrii consiliului se ridicară şi-l urmară pe marele preot; Nicodim şi Iosif din Arimateea, ieşiră ultimii, făcându-i lui Isus un gest de milă şi de neputinţă.

Atunci, un strigăt de bucurie imensă se ridică dintre toţi cei nelegiuiţi, căruia îi răspunseră două strigăte de durere: unul, scos de către Fecioara Maria, care pentru a doua oară, cădea leşinată în braţele sfintelor femei, celălalt, scos de trădătorul Iuda, care s-a repezit prin mulţime, rătăcit, şi strigând:

– Eu l-am trădat!...Nenorocire mie! Nenorocire mie!

XXII HAK ED DAM

La ţipătul Fecioarei, Ioan tresări şi se repezi spre sfânta mamă, pe care Isus o încredinţase dragostei lui filiale. Cât despre Petru, el era hotărât mereu, să nu-l părăsească pe Isus. Astfel, gândind că după ce va fi scos din sală, condamnatul va fi dus într-una din curţile palatului şi acolo va fi închis în vreuna din încăperile scunde, folosite ca închisoare sau cazarmă pentru soldaţi, el a ieşit printre primii din sala consiliului şi s-a oprit în vestibul, pentru a se afla în drumul învăţătorului său.

Cu toate că era la sfârşitul lunii martie, iar zilele precedente, prin izbucnirile calde ale respiraţiei lor, indicau revenirea primăverii, noaptea era rece ca gheaţa. S-ar fi zis că anul, lansat deja, se dădea înapoi, speriat de crima pe care ziua ce abia începuse, o va vedea îndeplinindu-se.

Petru se opri deci în vestibulul palatului lui Caiafa, unde ardea un foc mare şi dârdâind se apropie de el pentru a se încălzi.

Oameni din popor, din acea clasă rea, duşmancă declarată a tuturor, soldaţi provenind din starea de jos a Siriei, femei aparţinând servitorimii preoţilor, cărturarilor şi fariseilor, înconjurau focul, ale cărui flăcări se reflectau pe feţele lor, părând că luminează toate instinctele josnice. Mari hohote de râs izbucneau din grupuri hidoase, atunci când câte unul povestea despre o insultă mai abjectă, vreo lovitură mai dureroasă dată de el lui Isus, în timpul drumului pe care Mântuitorul îl parcursese.

Petru, care se apropiase fără a şti despre ce este vorba, se înfioră auzind despre chinul de până acum a lui Hristos, pe care mintea crudă a acestor oameni îl împleteau cu patimile ce vor urma.

Unul din ei zicea:

– I-au dat lui Mesia un sceptru, dar au uitat să-i dea şi o coroană.

Şi el împletea, cu riscul de a-şi însângera mâinile, o coroană făcută din ramuri spinoase de cătină, având grijă să nu-i rupă frunzele închise la culoare, ca acelea de iederă şi care aminteau de departe pe acelea de laur, care serveau pentru a-i încununa pe împăraţi şi pe generalii armatelor.

Şi toţi se bucurau la gândul de a pune pe fruntea lui Isus o coroană, care să nu însemne numai o batjocură, ci să fie şi o durere.

Petru a văzut ce se făcea, a auzit ce se spunea şi a vrut să se retragă, dar a pătruns în cercul de lumină pe care-l arunca focul şi a fost recunoscut de portăreasa palatului lui Caiafa, care-l văzuse intrând prin poarta exterioară cu Ioan şi prin uşa interioară cu Nicodim şi cu Iosif din Arimateea.

Această femeie se ridică şi mergând la el îl apucă de pelerina pe care încerca zadarnic să şi-o tragă peste figură.

– Oh! zise ea, desfăcându-i faldurile pelerinei şi dezgolind faţa apostolului, şi tu eşti unul din discipolii Galileeanului!

La aceste cuvinte, toţi cei care erau aproape de foc se ridicară sau se întoarseră, unii insultând, alţii ameninţând, fiecare ducând mâna la arma pe care o avea, unii ridicând bâtele, alţii scoţându-şi cuţitele sau trăgându-şi săbiile.

Atunci Petru se zăpăci şi încercând să zâmbească, răspunse:

– Tu te înşeli, femeie. Eu nu-l cunosc pe cel despre care vorbeşti şi nici nu ştiu ce vrei să spui.

Şi smulgându-şi pelerina din mâinile acelei femei, se repezi afară din vestibul.

Chiar în momentul când el trecea pragul şi ieşea în curte, un cocoş cocoţat pe zid, începu să cânte. Era ora unu dimineața.

Dar, îndată ce Petru a pus piciorul în curte, o altă servitoare a lui Caiafa l-a recunoscut şi a început să strige:

– Hei! Iată unul care era în ceata nazarineanului!

Curtea era plină de oameni de tot felul aşteptându-l pe Hristos; la această acuzaţie a servitoarei, cea mai mare parte a acelora ce erau acolo s-au întors, iar Petru, ca şi în vestibul, se trezi înconjurat de un cerc de priviri însoţite de gesturi ameninţătoare.

Mai speriat decât prima dată, el zise:

– Nu! Nu! Eu declar sus şi tare că nu fac parte din ceata discipolilor lui Isus şi că nu-l cunosc pe acest om!

Cocoşul cântă pentru a doua oară. Petru se pierdu în profunzimile curţii şi ajuns în colţul cel mai întunecos, găsi un buştean pe care se aşeză. Acolo, el se înfăşură în pelerina lui şi plânse amar.

Dar, cu toată obscuritatea şi cu toată mărimea acelui fel de hambar în care se retrăsese, el fusese urmărit, fie de cei care considerau drept o greşeală capitală faptul că face parte din suita lui Isus, fie de alţii care alăturându-se pe ascuns noii credinţe, veneau lângă el nu ca să-l ameninţe sau să-l insulte, ci pentru a găsi o putere şi consolare.

Petru se ridică şi prin aceeaşi uşă prin care trecuse cu Iosif din Arimateea şi cu Nicodim, se întoarse în sala tribunalului.

Isus, dat mulţimii, era chinuit în toate felurile. Fusese dezbrăcat de mantaua şi roba pe care le purtase mai înainte şi fusese acoperit cu o pătură veche. I se legaseră din nou mâinile, iar omul care terminase de împletit cununa de spini, i-o înfundase pe cap, în aşa fel încât fiecare din ghimpii cătinei îi făcuse o zgârietură şi din fiecare zgârietură curgeau picături de sânge, care coborând pe obraji, îi inundau barba.

Petru se opri înspăimântat şi vru să se întoarcă înapoi. Dar la acest semn de emoţie, pe care nu şi-l putuse stăpâni, cei care se găseau în jurul lui, recunoscându-l drept discipol al lui Isus îl prinseră de mâini şi de haine, strigând:

– Aha! Tu eşti unul dintre partizanii lui... Tu eşti galileean! Nu te numeai tu Simion înainte?... Haide, răspunde!... Răspunde dar!...

Atunci, dintre cei de faţă, unul strigă:

– Tăgăduieşte degeaba! Nu vă daţi seama după accentul său că este galileean?

– Nu! strigă Petru. Nu! Vă jur!

Atunci, un om ieşi din mulţime şi privindu-l în faţă, zise:

– Pe toţi profeţii! Acest bărbat este cel de care vorbiţi! Eu sunt fratele lui Malhus şi îl recunosc ca pe cel care l-a lovit în cap...

Atunci Petru, înnebunit de frică, protestă vehement şi se jură că nu numai că nu era cel pe care-l acuzau, dar nu era nici printre discipolii lui Isus, pe care nici nu îl cunoştea, el fiind venit dintr-un sat îndepărtat, pentru a face Paştele la Ierusalim.

Abia ce terminase aceste proteste, că se şi auzi cocoşul cântând pentru a treia oară.

Chiar atunci, Isus era dus pe dinaintea lui. Divinul condamnat i-a aruncat o privire atât de plină de durere şi înţelegere, încât Petru amintindu-şi de ce-i spusese Hristos, că înainte de a se auzi al treilea, cântec al cocoşului, el îl va fi renegat de trei ori, scoase un strigăt de durere şi zbătându-se violent, se smulse din mâinile celor ce-l ţineau, se repezi în vestibul şi de aici ieşi prin uşa de la stradă.

Dar cum ajunse în stradă, se trezi în faţa Fecioarei Maria.

La ţipătul pe care îl scosese când fiul ei fusese condamnat, mai multe persoane, printre care în primul rând, ucenicul prea-iubit al lui Isus, se repeziseră spre ea. Cu ajutorul sfintelor femei, Maria, leşinată pentru a doua oară, fusese transportată într-un fel de atelier de rotărie, în care se lucra, cu toată ora târzie a nopţii. Acolo, Fecioara Maria fusese culcată pe scânduri proaspăt geluite şi i se dădeau îngrijiri, în timp Ce lucrătorii din acest atelier îşi continuau munca.

Puţin câte puţin, Fecioara îşi recăpătase conştiinţa şi deschisese ochii.

Atunci, la lumina lămpilor şi a candelelor care ardeau în imensul hangar, printre ultimele ameţeli ale leşinului, ea îi văzuse agitându-se, asemănători unor diavoli ocupaţi cu vreo treabă infernală, pe aceşti oameni care păreau să lucreze cu toată râvna urii. Fără să ştie pentru ce sufletul ei era mişcat de această muncă, i se părea că fiecare cui ce era bătut în lemn, ei îi intra în inimă. De altfel, ea credea că munca ce se făcea era pentru o lucrare funebră.

Într-adevăr, două cruci erau rezemate de perete şi toţi oamenii lucrau la o a treia cruce, mai înaltă cu doi coţi decât celelalte.

Oricât de mult ar fi dorit Fecioara să-i întrebe pe lucrătorii nocturni, din gura ei nu ieşi nici un cuvânt. Tot ce putu face nefericita mamă a fost să se ridice ţeapănă, ca o moartă şi cu ochii ficşi, gura deschisă şi tremurând, să arate cu vârful degetului ei instrumentul de tortură.

Atunci toate privirile o urmăriră pe a sa şi frigul din inima ei trecu în toate inimile.

Magdalena îşi făcu un văl din părul ei. Marta îşi ascunse capul în mâini, iar Ioan îndrăzni să pună această întrebare:

– Ce lucraţi voi, prietenii?

Muncitorii se puseră pe râs.

– Din ce ţară eşti tu, îl întrebară ei pe Ioan, dacă tu nu ştii ce este o cruce?

Eu ştiu ce înseamnă o cruce, spuse Ioan, dar iată aici două cruci rezemate de perete şi una întinsă pe jos...

– Ei bine, cele două rezemate de perete sunt pentru doi hoţi, Dimas şi Gestas, iar cea care este culcată pe jos este pentru proorocul mincinos, Isus.

Fecioara scăpă un strigăt şi ca şi cum aceste vorbe i-ar fi dat cel puţin curajul de a fugi, se ridică zicând:

– Să plecăm de aici! Afară de aici!... Haideţi, haideţi!

Strigătul şi cuvintele ei au fost auzite de lucrători. Unii luară câte o lumânare, alţii câte o lampă şi apropiindu-se de sfintele femei, în mijlocul cărora Ioan era singurul bărbat, luminară chipul Fecioarei. Cu toate că era palidă, înlăcrimată şi cu figura răvăşită, ei o recunoscuseră.

– Ah! Ah! zise unul dintre ei, este soţia colegului nostru, tâmplarul Iosif... Ce nenorocire că a murit bietul om, el ne-ar fi dat o mână de ajutor!

– Eu, zise altul, aş fi de părere mai curând să mergem să-l căutăm pe fiul lui, care nu trebuia decât să tragă grinzile pentru a le lungi şi a le da dimensiunile pe care le-ar fi vrut. Noi l-am pune să întindă stâlpul crucii, care nu are decât cincisprezece picioare şi transversala, care nu are decât opt. Ar fi avut cel puţin o cruce pe cinste!

– Oh Doamne! murmură Fecioara, voi v-aţi jurat să nu mă cruţaţi?...

Apoi, ca şi cum ar fi simţit că numai de la fiul ei ar fi putut căpăta putere, zise:

– Ah! Oriunde ar fi Isus, duceţi-mă la el!

Şi grupul îndurerat, traversând acel cerc de feţe batjocoritoare şi de guri insultătoare, ieşi în stradă şi se îndreptă spre palatul lui Caiafa.

Fecioara urca ultima treaptă a peronului, când l-a întâlnit, aşa cum am spus, pe Petru, care se repezea afară din palat, având capul pe jumătate ascuns în pelerina lui, cu mâinile întinse şi strigând cu amărăciune:

– Vai! Eu l-am renegat! L-am renegat de trei ori, nedemn ucenic ce sunt!

Maria l-a oprit, întrebându-l:

– Petre, Petre, ce s-a întâmplat cu fiul meu?

– O, mamă plină de amărăciune, nu-mi vorbi, zise Petru, că eu nu sunt demn de a răspunde la întrebarea ce mi-ai pus-o!

– Dar fiul meu? Fiul meu? strigă Maria pe un ton atât de dureros, încât fiecare din vorbele ei intra ca un pumnal în inima lui Petru.

– Vai! Fiul tău, învăţătorul nostru divin, mântuitorul oamenilor, el suferă acum nespus şi în timpul celei mai crude suferinţe a sa, eu l-am renegat de trei ori!

Şi fără să vrea să audă altceva şi nici să mai răspundă, el se repezi pe stradă strigând ca pentru a-şi răscumpăra greşeala:

– Da, eu sunt galileean! Da, îl cunosc pe Isus! Da, eu sunt un ucenic al lui!...

Susţinută de Ioan şi urmată de celelalte femei, sfânta Fecioară intră în marea curte a palatului. Atunci îi lăsau pe toţi să circule liber, pentru ca oricine să-l poată vedea pe Isus şi să-l insulte după pofta inimii. El fusese dus într-o mică temniţă boltită, având o fereastră cu gratii de fier, deschisă în curte la nivelul solului. La lumina unei torţe din lemn de brad prinsă în interstiţiile pietrelor şi care ardea răspândind un fum gros şi un miros de răşină, se putea vedea Hristos, păzit de doi soldaţi, legat de o coloană şi forţat să stea în picioare. Acestea îi erau rănite şi umflate.

Maria, s-a târât până la gratiile ferestrei şi apucându-le cu mâinile, spuse, căzând în genunchi:

– Fiul meu, fiul meu, sunt eu! Mama ta!

Isus şi-a ridicat capul şi privind-o trist pe Maria îi zise:

– Eu te-am urmărit cu privirile, mamă! Eu ştiu ce ai suferit când ai leşinat în cartierul Ofel, când l-ai auzit pe Caiafa pronunţând arestarea mea, şi adineauri, când i-ai văzut pe lucrătorii care îmi pregăteau crucea... O, mama mea! Fii binecuvântată printre toate femeile pentru suferinţele pe care le-ai îndurat. Maria, apăsându-şi atunci faţa de gratii, se adânci într-o contemplaţie maternă, plină de durere şi de bucurie totodată.

Primele raze ale zilei, care trebuia să fie ultima petrecută de Isus pe pământ, apărură pe cer şi pătrunseră în temniţa lui.

Isus ridică privirile şi surâse: aceste raze erau pentru el ca o moară a lui Iacov, plină de îngeri, care urcau la cer şi coborau.

Lângă el, cei doi soldaţi de gardă adormiseră, dând astfel un scurt răgaz injuriilor şi torturilor.

Când se deşteptară la zgomotul ce venea din casa lui Caiafa şi îşi întoarseră privirile către Isus, îl văzură strălucind în acele prime raze de lumină, raze de aur şi de purpură care luceau în jurul frunţii sale însângerate şi alunecau de-a lungul trupului său chinuit.

Zgomotul care-i trezise pe soldaţi se datora sosirii cărturarilor şi bătrânilor, care se reuneau iar în sala tribunalului, pentru a pronunţa sentinţa ziua, pentru că aceea pronunţată noaptea nu era valabilă.

În definitiv, această judecată era numai preliminară. După cucerire, evreii pierduseră dreptul de a aplica sentinţe capitale. Când totuşi era vorba da unul de-ai lor, ei prezentau sentinţa spre semnare guvernatorului roman, care o confirma sau o infirma.

Se dăduse acum ordinul de a-l aduce pe Isus în faţa judecătorilor săi. La acest ordin, soldaţii s-au îndreptat către închisoare şi cum cei doi care-l păzeau, dar care îl văzuseră pe Isus strălucind în lumină, se codeau să pună mâna pe el, noii veniţi,

încurajându-se unul pe altul, l-au dezlegat brutal şi l-au târât pentru a doua oară înaintea lui Caiafa.

Atunci, marele preot, a reînnoit judecata făcută peste noapte şi ordonând să se pună un lanţ de gâtul lui Isus, aşa cum se făcea condamnaţilor la moarte, strigă cu voce puternică:

– La Pilat!

Îndată, acest strigăt, repetat de toţi asistenţii, răbufni din sala tribunalului în vestibul şi din vestibul în afară. Cei care vegheaseră în cerc, în jurul focului, se ridicară. Cei care dormiseră înfăşuraţi în mantourile lor, pe sub porticuri sau în colţurile zidurilor îşi scuturară dintr-odată, atât restul somnului, cât şi praful cu care-i acoperise vântul nopţii. Porţile se deschiseră, iar străzile fură aglomerate din nou.

Printre asistenţi era un bărbat mai palid şi mai agitat decât alţii, întrebând pe oamenii din popor şi pe soldaţi, ascultând fiecare cuvânt ce se spunea în mulţime, tremurând şi înfiorându-se la răspunsurile ce i se dădeau. Câteodată râzând convulsiv, altădată oftând sfâşietor. Acest om era Iuda.

Am auzit strigătul de disperare scos de el în momentul când se ceruse moartea lui Isus. Pierdut, el fugise din palat şi printr-una din porţile Sionului, coborâse în oraşul de jos sărind ca peste un simplu şanţ peste prăpastia Melo, vale adâncă ce se întindea de la poarta Apelor la poarta Peştilor. De acolo, urcase către Piaţa Mare, trecuse pe sub Xistus, lăsase la stânga palatul lui Pilat, la dreapta piscina Probatică, ieşise prin poarta Gunoaielor şi pentru a-şi răcori fruntea fierbinte, şi-a înmuiat barba şi părul în apa fântânii Dragonului, împins apoi de o atracţie involuntară, dar irezistibilă spre locul unde era Isus, intrase iar în Ierusalim prin poarta Apelor. Se oprise un moment în pădurea de chiparoşi de la piciorul turnului lui Siloe, coborâse din nou către cetăţuia lui David şi văzând deschis un fel de hangar mare, intrase acolo. Rupt de oboseală, gâfâind, plin de sudoare, cu toată apa care îi îmbibase barba şi părul, se culcase, punându-şi capul pe o bucată de lemn care îi ţinea loc de pernă.

Abia se culcase de câteva minute, şi ochii începeau să i se închidă, că fu smuls din somn de un zgomot de paşi şi de glasuri: Iuda se ridică în cot şi zări mai mulţi oameni care se apropiau. Unul dintre ei ducea un felinar în mână. Când au ajuns la câţiva paşi de el, Iuda privi în jur, pentru a-şi da seama de locul unde se afla.

Atunci, la lumina slabă a felinarului, el văzu că era într-un atelier de rotărie şi dulgherie şi că bucata de lemn pe care îşi sprijinise capul nu era altceva decât o cruce colosală, pregătită evident pentru o execuţie apropiată... El se ridică rapid, mânat de o spaimă profundă, căci ghicise că această cruce va servi pentru supliciul aceluia pe care-l vânduse!

Fără a cere nici o explicaţie şi fără a răspunde la întrebările lucrătorilor, miraţi că un om şi-ar fi căutat locul de odihnă chiar acolo, el fugi în întuneric şi a alergat până ce aglomerarea curioşilor de la poarta lui Caiafa, l-a împiedicat să meargă mai departe. Ca şi cum n-ar fi ştiut ce se petrecea, întrebă atunci despre motivul ce agita oraşul. Chiar în momentul când el se informa, Caiafa şi membrii marelui consiliu coborau treptele peronului, îndreptându-se către Pilat. Înapoia lor, în mijlocul soldaţilor, venea Isus, înlănţuit.

Atunci, aceia cărora Iuda li se adresase ca pentru a se informa, luându-l drept un străin, îi răspunseră:

– Iată, este Isus din Nazaret, pe care marele preot şi sinedriul l-au condamnat la moarte... Este adus acum la Pilat, pentru ca procuratorul roman să confirme judecata.

– Dar ce a zis el? întrebă Iuda. S-a apărat? A acuzat el pe cineva? S-a plâns de careva?

– El nu s-a plâns de nimeni şi nu a acuzat pe nimeni, cu toate că are dreptul de a acuza şi de a se plânge, fiind vândut de unul dintre ai săi, de către unul din proprii săi ucenici!... Cât despre apărare, n-a spus nimic decât că el era Mesia şi că va sta la dreapta lui Dumnezeu.

– Şi nu a hulit? insistă Iuda. Nu a blestemat?

– El a cerut milă şi iertare de la Tatăl său, pentru judecătorii, pentru călăii săi şi chiar, după cum se spune, pentru acela care l-a trădat.

Iuda scoase un geamăt profund şi alergând, urcă pe partea cetăţuii lui David, se aruncă prin poarta de Sus şi coborî ca un nebun panta abruptă a punţii Sionului. El avea atârnată la centură, punga de piele cu cele treizeci de monede de argint pe care le conţinea. Punga se lovea de el, iar monedele de argint zornăiau sinistru. Iuda o apăsă cu mâna, pentru a-i opri zbaterea şi a face să înceteze zgomotul.

Unde fugea Iuda? Fără îndoială, că nu ştia. De cine încerca să fugă? Desigur, de el însuşi. Totuşi, găsindu-se între hipodrom şi scara care ducea pe muntele Moriah, îşi aminti că văzuse, în diversele sale drumuri, un mare număr de preoţi care treceau pe aici ducându-se la templu şi că printre ei recunoscuse câţiva membri ai marelui consiliu. El se strecură în incinta rezervată locuinţelor servitorilor templului şi prin poarta de apus, pătrunse până în piaţeta unde Isus avusese odinioară obiceiul de a predica.

Acolo se găsea un grup de preoţi, de cărturari, de membri ai marelui consiliu, vorbind între ei despre judecata care tocmai avusese loc la Caiafa. Aceasta avu darul de a-l tulbura pe trădător. El se îndreptă înspre interlocutori, dar câţiva dintre ei, recunoscându-l, îşi ziseră cu voce joasă:

– Hei! Iată-l chiar pe omul de care vorbeam... Ucenicul care l-a trădat, apostolul care l-a vândut!

Şi atunci toţi se îngrămădiră curioşi pentru a-l vedea. Cei care erau îndărătul altora se înălţară pe vârfuri pentru a-l privi mai bine.

Iuda, exasperat de aceste semne de dispreţ, se apropie de ei şi smulgându-şi punga de piele de la brâu, le zise:

– Da, nu vă înşelaţi, eu l-am trădat, eu mi-am vândut învăţătorul... Şi iată arginţii pe care i-am primit ca preţ al trădării.

Şi deşi întindea punga, niciunul nu făcu vreo mişcare pentru a o lua.

– Luaţi-vă înapoi aceşti bani, strigă Iuda. Iuaţi-i! Nu vedeţi că ei mă frig?... Eu rup înţelegerea făcută... Vreţi voi şi sângele meu pe deasupra? Luaţi-mi sângele şi repuneţi-l pe Isus în libertate...

Dar ei continuau să se retragă dinaintea lui şi pe măsură ce el înainta, prezentându-le punga, ei făceau câte un pas înapoi, ferindu-şi mâinile, ca pentru a nu le murdări, atingând preţul trădării.

În sfârşit, unul dintre ei, răspunse în numele tuturor:

– Ce ne interesează pe noi, că tu ai păcătuit, că ţi-ai vândut învăţătorul sau că ţi-ai trădat Dumnezeul? Noi am avut nevoie ca Isus să ne fie dat pentru a-l condamna la moarte. Noi ţi l-am cumpărat, tu ni l-ai dat, noi l-am condamnat. Păstrează-ţi banii... Bine sau rău, câştigaţi, ei îţi aparţin!

Atunci Iuda, cu părul măciucă, cu spume la gură, rupse punga şi luând cele treizeci de monede de argint în pumn, le aruncă spre ei, în templu. Apoi, smulgându-şi părul, coborî treptele şi ieşi prin poarta Aurită.

Un moment, el fu pe punctul de a traversa valea, de a atinge Cedronul şi a se pierde sub umbra măslinilor, dar, fără îndoială, se gândi că acolo, mai ales, se va găsi faţă în faţă cu crima sa.

Atunci, porni de-a lungul zidului exterior, strigând ca un apucat:

– Câine, Câine! Ce ai făcut cu fratele tău Abel?

Apoi, pe un ton disperat:

– Eu l-am omorât! Eu l-am omorât! Dându-şi singur răspunsul.

Atunci s-a oprit, ascultând zgomotele oraşului care ajungeau până la el şi pe care le auzea ca strigăte de nemulţumire, ca ameninţări, ca blesteme care treceau peste ziduri.

– Vai! murmură Iuda, e scris în lege: „Cel care va fi vândut un suflet dintre fraţii săi din Israel şi care va fi primit preţul, trebuie să moară!"

Atunci, lovindu-se cu pumnul în piept, strigă:

– Să se sfârşească cu tine, ticălosule! Iată, la picioarele tale, o prăpastie; iată deasupra capului, o creangă de pom... Aruncă-te sau spânzură-te!

Şi avansă până la buza prăpastiei, dar se dădu înapoi, speriat de adâncimea ei. Privirile i se îndreptară spre un sicomor enorm a cărui umbră, când soarele era la zenit, putea adăposti o turmă împreună cu păstorul şi câinii ei.

Iuda aduse sub cea mai groasă creangă câteva pietre, pe care le potrivi una peste alta, pentru a face un fel de piedestal. Urcat apoi pe edificiul nesigur, îşi aruncă mantaua pe jos, îşi desfăcu centura făcându-i la un capăt un nod alunecător, iar celălalt capăt îl fixă de o cracă situată deasupra capului său, ca braţul unui mort. Îşi trecu gâtul prin nodul alunecător şi lovind cu piciorul grămada de pietre care se rostogoliră, rămase suspendat, balansându-se între creangă şi pământ.

Fără tăgadă, a avut atunci, rapidă ca fulgerul, întunecată ca abisul, o zvâcnire de spaimă sau de regret: ambele mâini i s-au dus brusc deasupra capului, au prins centura întinsă de greutatea sa, s-au cramponat spasmodic şi au încercat să atingă craca, dar aceasta era prea sus. Câteva secunde, mâinile lui Iuda bătură în zadar aerul, apoi braţele i se crispară, figura i se albăstri, ochii îi ieşiră injectaţi din orbite, iar gura i se strâmbă şi lăsă să se audă un horcăit înăbuşit.

Era ultima suflare a vânzătorului.

Banii de argint pe care Iuda îi aruncase în faţa preoţilor şi care se rostogoliră pe dalele templului, au fost adunaţi de aceştia. Din ei au cumpărat un câmp, unde corpul lui Iuda a fost îngropat şi care a primit numele de *Hak ed Dam*, adică *preţul sângelui*, nume pe care-l poartă încă şi astăzi.

Cât despre sicomor, care era situat în partea de sud-est a Ierusalimului, între poarta Peştilor şi poarta Marelui preot, la câţiva paşi de fântâna Gihon, a rămas în picioare, până în secolul al XV-lea.

În timpul acestor cincisprezece secole sau douăzeci de generaţii care s-au succedat, nici un bătrân nu-şi amintea să fi văzut vreun om aşezat sub el sau să fi auzit, copil fiind, de la vreun bătrân, că cineva să se fi aşezat sub acest sicomor.

XXIII PORT-STINDARDUL

În timp ce se consuma această dramă solitară, Isus era dus către procuratorul roman.

Pentru a ajunge la pretoriu, plecând de la Caiafa, trebuia să traverseze partea cea mai frecventată a Ierusalimului, adică să intre in oraşul de jos prin poarta Sionului, vecină cu turnul lui David, să taie în unghi drept piaţa Târgului, să urce către muntele Morialh lăsând palatul Macabeilor la stânga şi hipodromul la dreapta, să meargă pe lângă templul de la poarta occidentală până la palatul Arhivelor, în sfârşit, să traverseze în diagonală Piaţa Mare şi să urce cele optsprezece trepte de marmură care formau scara pretoriului.

Cortegiul, deja numeros când a ieşit din palatul lui Caiafa, ajunsese nenumerabil când a sosit la procurator. Era compus nu numai din locuitorii oraşului, ci şi din toţi străinii pentru care prezenta un spectacol nou şi curios. Se vedea un om vinovat de astfel de crime, încât acuzatorii nu aveau măcar răbdarea să aştepte să treacă ziua de Paşte - zi sfântă - pentru a-l condamna şi a-l pedepsi.

Caiafa, Ana şi mai mulţi membri ai marelui consiliu, învestmântaţi în hainele lor sacerdotale, mergeau în frunte. Se duceau ei înşişi să îi ceară lui Pilat moartea lui Isus.

Claudia, neliniştită şi stând aşezată pe terasa palatului încă de la revărsatul zorilor, îi văzu venind. Ea trimise imediat pe unul din sclavii săi la Pilat, pentru a-i reaminti promisiunea pe care acesta i-o făcuse cu câteva ore mai înainte.

Isus era îmbrăcat numai cu cămaşa şi un fel de velinţă ce-i fusese aruncată pe umeri, pentru a-i înlocui, în derâdere, mantoul. Lanţul care-i fusese trecut în jurul gâtului se termina prin două inele mari care-i loveau alternativ genunchii. Soldaţii, ca şi în ajun, îl trăgeau cu funii, iar divinul martir mergea în mijlocul strigătelor, huiduielilor, ameninţărilor şi loviturilor, palid, clătinându-se, tumefiat şi însângerat. Apoi, pentru a lua în derâdere intrarea lui triumfală în Ierusalim, când i-se aşternuseră în cale ramuri înverzite, frunze de palmieri şi flori, acum se aruncau la picioarele lui pietre-ascuţite, ramuri cu ghimpi, cioburi de vase şi de sticlă.

Astfel înainta Isus, mai mult târându-se decât mergând, pierdut în acest vacarm de injurii şi blesteme, dar rugându-se şi iubindu-i pe oameni, în această furtună a infernului.

Când Sfânta Fecioară a aflat ca fiul ei va fi dus în faţa lui Pilat, o luase înainte, susţinută de Ioan şi întovărăşită de sfintele femei, pentru a-l vedea când el va trece. Ea aştepta, aşadar, în colţul unei străzi. De departe, mult timp înainte ca Isus să apară, a auzit această furtună omenească, ce mugea, apropiindu-se. În sfârşit, îi zări pe acei oameni cu feţe sinistre, ce constituie avangarda oricărei execuţii şi

care, din timp în timp, se întorceau pentru a vedea dacă durerea, pe care o anunţau prin strigăte de bucurie, prin râsul lor hidos, şi prin gesturi batjocoritoare, nu a rămas cumva în drum şi mai are încă puterea să-i urmeze. Apoi veneau preoţii, membrii consiliului, cărturarii şi fariseii. La urmă, în mijlocul soldaţilor, era Isus.

Când Maria îl văzu pe fiul ei atât de nenorocit, zdrobit, desfigurat, aproape de nerecunoscut chiar de mama sa, căzu în genunchi, cu braţele întinse către el, strigând:

– Acesta este fiul meu? El este fiul meu prea iubit?... Vai! Isus! Scumpul meu Isus!

Isus îşi întoarse încet capul, şi murmură aceste cuvinte, pe care le mai spusese la Caiafa:

– O mama mea! Binecuvântată să fii pentru toate chinurile tale!

Şi el trecu, în timp ce ea căzu leşinată pentru a treia oară. Maria fu susţinută acum de mâinile lui Ioan şi ale Magdalenei.

Au ajuns atunci în faţa palatului lui Pilat; ale cărui uşi erau toate deschise, pentru a-i lăsa să intre liber pe acuzatori şi acuzat.

Dar imensul cortegiu rămase în piaţă, chemându-l pe procurator, cu strigăte puternice.

Acesta apăru sub bolta primei uşi, înconjurat de soldaţi romani. Se vedeau înapoia lui port-stindardele, cu frunţile şi laturile acoperite de piei de leu cu ochi de email, cu dinţi şi gheare aurite.

Ei ţineau în mâinile lor stindardele ce aveau în vârf câte o acvilă, ţinând în gheare aceste patru litere: S.P.Q.R. După Marius acvila fusese înlocuită printr-un lup.

Pilat făcu semn că voia să vorbească, şi tumultul încetă pe dată.

– Pentru ce nu intraţi? întrebă el, şi de ce nu îmi aduceţi acuzatul?

– Pentru că noi nu vrem să ne întinăm, răspunseră evreii, intrând în ziua de Paşti în palatul unui om de altă religie decât a noastră.

– Ciudat scrupul, spuse Pilat, pe care însă nu l-aţi avut azi-noapte, când, împotriva scrisului din lege, voi aţi ţinut un consiliu şi aţi pronunţat o pedeapsă capitală... Nu are importanţă! Dacă voi nu vreţi să intraţi la mine, am să vin eu la voi!

Pilat, puse atunci să se aducă pe acea galerie din jurul pretoriului, un fotoliu asemănător cu un tron şi aşezându-se, porunci soldaţilor să formeze pe trepte un culoar prin care acuzatul să poată urca scara şi să vină până la el.

La baza scării erau doi ostaşi port-stindard.

Atunci, procuratorul, adresându-se evreilor, i-a întrebat:

– Ce crimă a comis acest om?

Mii de glasuri răspunseră dintr-o dată, atât de confuz că Pilat n-a putut să înţeleagă nimic.

El ridică mâna pentru a ordona tăcere, şi se făcu linişte.

– Să vorbească numai unul, şi să formuleze net acuzarea.

Caiafa se apropie.

– Îl cunoaştem cu toţii pe acest om, zise el, ca fiind fiul lui Iosif dulgherul, şi al Mariei, fiica lui Ioachim şi Ana, şi totuşi, el pretinde că este rege, Mesia şi fiul lui Dumnezeu! Şi asta nu este totul: el a nesocotit sabatul şi a vrut să distrugă legea părinţilor noştri, ceea ce constituie o crimă demnă de moarte.

– Desigur, pentru voi evreii, observă Pilat, dar nu şi pentru noi, romanii. Spuneţi-mi deci care sunt faptele lui rele pe care le-a comis, pentru ca să pot să le judec?

– Dacă nu ar fi fost un răufăcător, zise Caiafa, noi nu ţi l-am fi deferii.

– Încă o dată, spuse Pilat, dacă el a păcătuit faţă de legea voastră, şi nu faţă de a noastră, urmează ca voi să-l judecaţi.

– Tu ştii bine că este un fapt imposibil, zise Caiafa cu nerăbdare, pentru că după a noastră, el merită moartea, dar pedeapsa cu moartea este rezervată, ca un drept de cucerire, autorităţii romane.

– Atunci, acuzaţi-l de crimele care merită moartea... Eu ascult.

Caiafa reluă:

– După legea noastră nimeni nu poate fi vindecat în ziua sabatului iar acesta, dispreţuitor şi rău intenţionat, a vindecat, în ziua de sabat, pe neputincioşi, pe şchiopi, pe surzi, paralitici, orbi, leproşi şi posedaţi de diavol!

– Cum se poate vindeca cu *rea intenţie*, Caiafa? întrebă Pilat. A vindeca mi se pare o acţiune foarte caritabilă, în care nu poate intra răutatea.

– Ba da, răspunse Caiafa, căci el vindecă în numele lui Belzebut... El este un vrăjitor, şi augustul împărat Tiberiu recomandă că vrăjitorii să fie stârpiţi.

Pilat clătină capul.

– Nu ca efect al spiritului necurat, zise el, ci dimpotrivă, o consecinţă a atotputerniciei lui Dumnezeu, este însuşirea de a goni diavolii din corpul omului.

– Nu are importanţă! zise Caiafa insistând, noi o rugăm pe înălţimea ta să ordone ca Isus să compară în faţa ta, pentru ca să-l întrebi şi el să-ţi răspundă.

– Fie, zise Pilat.

Şi adresându-se aceluiaşi sclav care venise din partea Claudiei, să-i reamintească promisiunea pe care i-o făcuse, îi zise:

– Isus să fie adus aici şi tratat cu blândeţe.

Mesagerul coborî treptele, veni la Isus, şi înclinându-se în faţa lui, spuse:

– Doamne, procuratorul roman Ponţiu Pilat, domnind în numele lui Tiberiu, împărat august, te invită să compari în faţa lui.

La aceste cuvinte, se auziră din mulţime murmure puternice, căci mesagerul îi vorbise lui Isus aşa cum un servitor i-ar fi vorbit stăpânului său şi nu ca un aprod unui acuzat.

Dar mesagerul nu luă în seamă aceste strigăte, ci merse înaintea lui Isus. Ajuns într-un loc unde sfărâmături de piatră ar fi putut să rănească picioarele acuzatului divin, îşi întinse mantaua pe jos şi îl invită pe Isus să calce peste ea.

Murmurele se înteţiră.

Isus trecu peste manta cu un surâs blând şi îşi continuă drumul spre scară.

Atunci evreii îi strigară lui Pilat:

– Pentru ce ai trimis un mesager la acest om, în loc să-l somezi printr-un aprod să vină la tine?... De ce acest mesager l-a numit Doamne? Şi de ce şi-a întins el mantaua sub picioarele lui?...

Pilat îi făcu semn lui Isus să se oprească, pentru a avea timp să-l întrebe pe mesager despre motivul care l-a făcut să acţioneze astfel.

Isus rămase în picioare, nemişcat, în mijlocul spaţiului creat de şirul soldaţilor, la câţiva paşi numai de peron.

Mesagerul urcă scara şi se apropie de Pilat.

– Pentru ce, îl întrebă procuratorul roman, l-ai numit pe acest om Doamne, şi de ce i-ai întins mantaua ta la picioare?

Mesagerul răspunse:

– Duminica trecută, eu am asistat la intrarea acestui om în Ierusalim. El şedea pe un asin, şi copiii evreilor ţineau în mâini ramuri şi frunze de palmier pe care le agitau strigând: „Slavă fiului lui David!" în timp ce taţii lor îşi întindeau mantourile în drumul lui strigând: „Slavă celui care este în ceruri! Slavă celui ce vine în numele Domnului!".

Evreii care erau mai aproape de pretoriu auziră acest răspuns şi îi strigară mesagerului:

– Cum se face că tu, care eşti grec, ai înţeles cuvintele spuse în ebraică?

Mesagerul se întoarse către cei ce-l întrebau şi zise:

– Este foarte simplu. Eu m-am apropiat de unui dintre evrei şi l-am întrebat: Ce strigi tu, şi ce strigă toţi aceşti oameni? El mi-a explicat.

– Şi care era exclamaţia pe care o scoteau în evreieşte? întrebă Pilat.

– Osana, Doamne! răspunseră evreii.

– Şi ce înseamnă această expresie? continuă procuratorul.

– Ea înseamnă: Slavă Doamne!

– Atunci, zise Pilat, pentru că voi înşivă strigaţi la trecerea acestui om: „Slavă, Doamne!" şi va aruncaţi mantalele înaintea lui cu ce este vinovat mesagerul meu dacă l-a numit Doamne şi şi-a întins mantoul la picioarele sale?

Apoi, adăugă mesagerului:

– Întoarce-te şi spune-i lui Isus să vină.

Mesagerul coborî şi înclinându-se din nou înaintea lui Hristos:

– Doamne, îi zise el, tu poţi să-ţi continui drumul.

Isus avansa, şi pe când trecea printre cei doi ostaşi port-stindard, stindardele se înclinară singure şi au părut că-l salută pe Isus.

Văzând aceasta, evreii strigară:

– Priviţi, dar, ce fac purtătorii stindardelor! Iată că ei îl slăvesc, pe acest om!

Pilat văzuse, ca şi ceilalţi, cum se înclinau stindardele şi nu înţelesese nimic din această mişcare.

Atunci, adresându-se port-drapelelor le zise:

– Pentru ce aţi făcut voi, ce-aţi făcut?

Ei îi răspunseră lui Pilat:

– Domnule, noi suntem păgâni şi paznici ai templului. Cum ar putea Domnia ta să presupună că noi l-am slăvi pe acest om?

– Totuşi ... Făcu Pilat.

– Nu noi am înclinat stindardele noastre, ci acestea s-au coborât singure şi au salutat pe acest om, fără voia noastră,

– Auziţi? Zise Pilat adresându-se evreilor.

– Este o minciună! răspunseră aceştia. Soldaţii sunt partizani ai acestui prooroc mincinos!

– Eu nu cred, zise Pilat, dar mai bine, alegeţi pe cei mai puternici dintre voi şi pe cei mai înverşunaţi împotriva lui Isus. Ei să ia stindardele din mâinile soldaţilor mei şi vom vedea dacă le vor ţine mai ferm.

Evreii au ales atunci doi oameni de talie herculeană, şi îi prezentară lui Pilat.

– Este bine, spuse procuratorul. Port-drapelele să cedeze acestor doi oameni locul şi stindardele lor.

Cei doi israeliţi robuşti preluară stindardele de la soldaţi, se plasară pe prima treaptă a scării, se sprijiniră de rampă şi aşteptară încordându-şi toate forţele.

Atunci Pilat se adresă mesagerului:

– Recondu-l pe Isus în locul dinainte, pentru ca să urce scara a doua oară, aşa cum a făcut prima dală, şi să vedem dacă noii purtători ai stindardelor vor avea mâinile mai tari decât cei dinainte.

Isus ieşi din pretoriu cu mesagerul, dar pe o altă uşă, astfel ca să nu treacă prin faţa stindardelor când ar coborî scara.

În acest timp, Pilat le zise port-stindardelor:

– Acum, vă jur pe Cezar că, dacă stindardele pe care le ţineţi se vor înclina când va trece Isus, am să pun să vă taie capetele!

Apoi mesagerul, care reapăruse conducându-l pe Hristos, îi comandă:

– Isus să urce scara a doua oară!

– Doamne, Isuse, zise mesagerul întinzând din nou mantaua sub picioarele lui Hristos, procuratorul Ponţiu Pilat îţi ordonă să vii la el.

Iudeii murmurară şi acum faţă de acest omagiu adus acuzatului, dar fiind mai mult preocupaţi de port-stindarde decât de rest, îşi întoarseră privirile spre scară.

Isus înaintă lent şi grav şi pe măsură ce se apropia, stindardele se înclinau înaintea lui, cu toate eforturile celor care le ţineau, şi atât de jos, încât acvilele atinseră pământul, iar divinul martir dacă ar fi vrut ar fi putut pune piciorul peste ele, trecând.

Pilat se ridică, speriat el însuşi de această minune. Eforturile celor doi evrei, pentru a împiedica stindardele să se încline, fuseseră vizibile. Hristos, dimpotrivă, nu pronunţase nici un cuvânt, nu făcuse nici un semn!

– Ei, bine, strigară evreii, nu ţi-am spus că este un vrăjitor?

Pilat era zdruncinat: el ar fi preferat să creadă mai curând într-o putere diabolică decât într-o putere cerească. Tot ce-i spusese Claudia, îi era acum viu în minte.

Atunci, se apropie de balustradă şi se adresă evreilor:

– Voi toţi, care sunteţi aici, ştiţi că soţia mea Claudia Procula este păgână şi rudă a augustului împărat. Ştiţi că ea a construit pentru voi multe sinagoge. Ei bine, ea a venit să mă caute azi noapte şi mi-a zis: „Să nu faci nimic împotriva lui Isus, pentru că un vis mi-a relevat că acest om este un drept!".

Dar, evreii răspunseră:

– Dacă el a trimis un vis soţiei tale, el l-a trimis prin aceiaşi putere care a forţat stindardele să se încline înaintea lui... Este un vrăjitor şi Tiberiu August dă pedeapsa cu moartea vrăjitorilor!

– Dintr-o dată, se făcu larmă mare printre evrei. Un om care venea alergând pe drumul care ducea la poarta Judiciară, vorbea tare şi gesticula viu.

– Pilat! Pilat! strigară evreii.

– Ei bine, zise acesta, ce mai vreţi?

– Cerem ca proba cu stindardul să fie refăcută a treia oară.

– Şi cine va fi atât de îndrăzneţ să repete încercarea? reluă prefectul roman.

– Eu! se auzi un glas puternic, răsunător.

Şi în acelaşi timp în mijlocul spaţiului lăsat liber între popor şi soldaţi, avansă un om, care părea să aibe între patruzeci şi patruzeci şi cinci de ani.

Era evident un om de jos, cu toate că trăsăturile figurii sale erau regulate, iar el era într-adevăr frumos. Ochii lui negri scăpărau de mânie, dinţii lui albi, asemănători cu aceia ai unui animal carnivor, se întrevedeau printre buzele-i subţiri şi pale. Avea părul des şi atât de lung, încât îi ştergea umerii atunci când, printr-o mişcare a capului, şi-l arunca înapoi.

Restul corpului îi era bine proporţionat şi păstra, sub tunica sa, protejată de un şorţ mare, din piele, ridicat într-o parte, o oarecare alură militară. Ajuns în faţa lui Pilat, el încrucişă braţele şi-l privi pe procurator cu un aer sfidător.

– Da, eu! repetă el.

Şi cine eşti tu? întrebă procuratorul.

– Eu sunt Isaac Laquedem, fiul lui Natan, din tribul lui Zabulon, răspunse evreul. Eu nu mă tem nici de vrăjitori şi nici de farmece. Eu am servit, în timpul împăratului August, în legiunea orientală, recrutat în Siria de Quintilus Varius, eram cu el în ţara Bructerilor, când germanii, conduşi de Arminius, ne-au atacat, după care ne-au atras într-o ambuscadă şi ne-au tăiat în bucăţi... Atunci eu purtam acvila, în acea zi fatală, şi dacă ea a căzut, a fost pentru că am căzut şi eu cu ea, cu pieptul străpuns de o sabie. Iată cicatricea... Ori dacă nu am înclinat stindardul pe care-l purtam înaintea teribilului şef al germanilor, nu am să-l înclin nici înaintea acestui prooroc mincinos! Daţi-mi un stindard şi să se repete proba pentru a treia oară!

– Fie! zise Pilat. Soldat, dă-i stindardul tău acestui om.

Soldatul ascultă, şi pentru ca Isus să nu coboare iarăşi, evreul, luă stindardul şi urcă primele zece trepte ale scării, la baza căreia se oprise Hristos. Stând pe palierul din mijlocul scării, el aştepta ca Isus continuând să urce, să treacă prin faţa lui.

Isus avea deja un picior pe prima treaptă când survenise discuţia. El a aşteptat umil, resemnat, aproape pasiv sfârşitul acesteia.

Atunci numai, a ridicat privirea către fostul legionar.

– Vino, vrăjitorule, îi zise acesta, eu te aştept!...

Isus puse piciorul pe a doua treaptă, apoi pe-a treia, pe a patra, şi pe măsură ce urca, se vedea cum veteranul lui Varus strângea la piept eu toată forţa braţelor lui vânjoase coada stindardului. Dar cu toate eforturile depuse, apăsată de o mână invizibilă şi puternică, acvila se apleca, coborând pe măsură ce el urca. Astfel, când Isus a atins cea de a zecea treaptă, acvila era la picioarele sale, iar

legionarul, atingând aproape cu fruntea, dalele, părea că i se închină în genunchi...

Un moment în tăcerea deplină. Hristos rămase drept, dominând din toată înălţimea taliei sale pe acest trufaş pe care mâna lui Dumnezeu îl îndoise ca pe o trestie.

Dintr-o dată, acesta se ridică plin de ură şi ameninţător.

– Oh! Vrăjitorule! Prooroc mincinos! Hulitor! Blestemat!

Şi în toiul huiduielilor, el coborî treptele, aplecat, clătinându-se, ca un alt Heliodor, gonit de biciul îngerului!

Stindardul, rămăsese la picioarele lui Isus!...

XXIV DE LA PILAT LA IROD

Mulţimea, martoră a acelui triplu miracol, a fost cuprinsă un moment de o teroare profundă, apoi fu stăpânită de ură, astfel că strigătele se dublară. Pilat îi făcu semn lui Isus să se apropie.

Isus ascultă. Atunci Pilat l-a privit timp de câteva secunde cu mare curiozitate. Era pentru prima oară că îl vedea pe acest om despre care auzise vorbindu-se de multe ori, şi despre care chiar soţia lui îi spusese atâtea, o bună parte din noapte.

Isus aştepta răbdător să fie interogat.

– Eşti tu cu adevărat regele Iudeilor? îl întrebă Pilat.

La această chestiune neaşteptată, Isus a ridicat capul. Întrebarea era complet diferită de cele ce i se puseseră până atunci, astfel că se adresă pretorului cu blândeţea lui obişnuită:

– Această întrebare vine din însuşi gândul lui Pilat, sau din cele auzite de la alţii?

– Eu vorbesc după alţii, răspunse Pilat. Ştii bine că eu nu sunt evreu... Cei din naţia ta şi prinţii preoţilor te dau în mâinile mele ca să te judec. Răspunde deci la întrebarea mea.

Isus clătină capul cu tristeţe.

– Împărăţia mea nu este din această lume, zise el. Dacă ar fi fost aşa, discipolii mei s-ar fi luptat pentru a nu cădea în mâinile evreilor, în timp ce, dimpotrivă, eu i-am oprit să se opună.

Pilat reflectă un moment; răspunsul era peremptoriu. El nega orice pretenţie de putere trecătoare; era o renunţare la stăpânirea pământească, nu numai în prezent, ci şi în viitor.

– Bine, spuse Pilat, eu înţeleg că tu eşti şeful unei secte. Acum, arată, ce sectă ai înfiinţat, sau cărei secte îi aparţii tu? Nu este cea a fariseilor, pentru că tu i-ai atacat în mod public, şi tot mereu ai predicat împotriva lor.

– Pretore, zise Isus, eu nu sunt de ai lor, nu pentru că i-am atacat public pe farisei şi că predicam zilnic împotriva lor, ci pentru că fariseii pun morala în actele exterioare ale omului şi nu în conştiinţa sa intimă. Pentru că ei cred că au atins perfecţiunea supremă ataşându-se strict nu spiritului ci numai literei legii. Ei s-au scandalizat văzându-mă aşezat la masă cu sărăcanii, fiind înconjurat de oameni de proastă condiţie. Dar eu le-am răspuns: „Bolnavii au nevoie de leac şi nu cei sănătoşi. Nu pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi îi îndemn la căinţă". Fariseii urmează legea lui Moise, care îndeamnă la răzbunare şi care cere ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte, în timp ce eu am zis: „Dacă cineva te-a lovit pe un obraz. întoarceţi-l şi pe celălalt". Fariseii ţin duşmănia şi se răzbună pentru ofensă, în timp ce eu spun ucenicilor mei să-i iubească pe duşmanii lor, să-i binecuvânteze pe cei care-i blestemă şi să le răspundă cu bine celor ce le fac rău. Fariseii

fac pomană cu sunet de trompete şi se arată mereu ca fiind slăbiţi de post. Eu, dimpotrivă, nu vreau ca mâna stângă să ştie ce face dreapta şi dezaprob abstinenţa practicată cu ostentaţie... Vedeţi, aşa dar, că eu nu sunt fariseu!

– Dar atunci, întrebă Pilat, eşti saducheu?

Isus clătină iar capul.

– Saducheii, zise el, cred că sufletul piere odată cu corpul, şi aplică doctrina nemuririi şi a învierii, nu sufletelor ci seminţiilor. Ei neagă puterea cerească şi inspiraţia divină. Ei afirmă că binele ca şi răul depinde numai de noi, şi nu admit că Dumnezeu se preocupă de faptele noastre, în timp ce eu, spun, dimpotrivă, că sufletul este nemuritor. Eu predic învierea trupurilor. Eu mă rog şi-l slăvesc pe Dumnezeu ca pe cel care reglează toate acţiunile umane. Eu cred în păcatul original şi am venit să-l combat şi îl arăt pe Dumnezeu judecând pe vii şi pe morţi la sfârşitul veacurilor... Vedeţi aşa dar, că eu nu sunt saducheu.

Pilat asculta cu atenţie ceea ce spunea Isus, şi pe măsură ce vorbea, găsea în cuvintele lui mai mult motive de laudă decât de condamnare.

– Da! zise el, înţeleg, tu eşti esenian.

Isus negă iarăşi, mişcându-şi capul.

– Esenienii, spuse el, au înlăturat căsătoria pentru că femeia le pare prea nestatornică. Esenienii privesc fatalitatea ca pe singura putere care domină lumea. Esenienii impun un noviciat de trei ani şi-i supun iniţierii pe cei ce vor să fie admişi în comunitatea lor. Eu, dimpotrivă, am propovăduit căsătoria zicând că soţul şi soţia fac un singur trup. Am făcut o rugăciune care începe cu „Tatăl nostru, carele eşti în ceruri!..." Eu, am chemat pe toată lumea la masa mea frăţească, şi trimiţându-i pe ucenici să predice doctrina mea pe faţa pământului, le-am zis: „Mergeţi! Învăţaţi popoarele fără a alege între ele. Voi aveţi în mână un ocean de adevăr, lăsaţi-l să se reverse pe pământ..." Vedeţi, dar, că eu nu sunt esenian.

– Dar ce eşti tu, atunci? întrebă Pilat

– Eu sunt Mesia, răspunse Isus, trimis pe pământ pentru a răspândi adevărul.

– Adevărul, zise Pilat râzând, oh! Isus. încearcă să-mi explici ce este adevărul!

– Adevărul este pentru minte ceea ce lumina este pentru lumea materială.

– Atunci, nu este adevăr pe pământ, spuse Pilat, dacă tu eşti obligat să ni-l aduci din cer?

– Ba da! reluă Isus, numai că cei care mărturisesc adevărul pe pământ sunt judecaţi de cei care au puterea. Ca dovadă, eu sunt adus

înaintea ta de către evrei, şi condamnat la moarte pentru că am spus adevărul.

Pilat se ridică, făcu în galerie două-trei tururi în lung şi în lat, privind de fiecare dată pe Isus cu o uimire ce părea aproape o admiraţie.

Apoi, vorbindu-şi singur, zise:

– Claudia avea dreptate, acest om este un drept!

Atunci, el se apropie de balustradă şi se adresă acestei mulţimi care, temându-se să nu se întineze, se ţinea în afară, având grijă să nu se atingă nici de scara palatului lui.

– Aduceţi-i alte acuzaţii, spuse el, căci, până acum, eu nu găsesc vreo greşeală în faptele-acestui om.

Se iscă dintr-odată o mare hărmălaie şi noi acuzaţii se auziră din toate părţile. Dintre acestea, Irod o alese pe aceea care avea o mai mare tangenţă cu vrăjitoria:

– El a zis că ar putea dărâma templul şi să-l ridice la loc în trei zile! Ce templu? întrebă Pilat.

– Acela al lui Solomon, cel care a pus patruzeci şi şase de ani să-l construiască... înţelege bine, Pilate! El a zis că ar putea să-l răstoarne şi să-l reclădească în trei zile!

– Ceea ce înţeleg bine, zise Pilat, este că dintr-un motiv sau altul, vă e sete de sângele acestui om. Nerespectarea sabatului, mai ales când acesta nu are alt scop şi rezultat decât binele şi nici afirmaţia, făcută probabil în vreo parabolă, că ar dărâma templul şi l-ar reclădi în trei zile, eu nu găsesc că ar merita moartea.

Într-adevăr, evreii nu au înţeles bine, sau au vrut să înţeleagă rău. Vorbele lui Isus erau acestea: „Distrugeţi templul Domnului, şi eu îl voi reconstrui în trei zile!" ceea ce însemna: „Omorâți-mă pe mine care sunt adevăratul templu al lui Dumnezeu, pentru că din mine izvorăşte adevărul, şi după trei zile voi învia!"

Acest ai doilea răspuns al lui Pilat i-a întărâtat pe duşmanii lui Isus, dar în acelaşi timp a dat o oarecare îndrăzneală prietenilor lui. Nicodim era în mijlocul acestei gloate şi nu aştepta, aşa cum făcuse în marele consiliu, decât un moment prielnic pentru a se ridica în favoarea acuzatului.

El crezu momentul propice, şi ieşi din rânduri.

– Pilat, eu te rog, ca în judecata ta, despre care ne-ai dat acum o probă atât de strălucitoare, să mă laşi să spun şi eu câteva cuvinte.

– Apropie-te de această galerie şi vorbeşte, îi zise Pilat.

Nicodim înaintă până la baza galeriei.

– Eu am mai vorbit pentru acest om, continuă Nicodim, înaintea marelui consiliu, şi le-am spus bătrânilor, preoţilor, leviţilor şi mulţimii: „Ce învinuiri îi aduceţi voi lui Isus? El făcea minuni numeroase şi răsunătoare, aşa cum nimeni nu a făcut până acum.

Eliberaţi-l şi nu-l pedepsiţi! Dacă aceste minuni vin de la Dumnezeu, ele vor fi durabile şi veşnice. Dacă vin de la diavol, ele vor fi trecătoare şi se vor strica de la sine. El ar fi în acest caz asemenea vrăjitorilor Egiptului, pe care faraonul i-a ridicat împotriva lui Moise. În faţa minunilor acestuia din urmă, care veneau de la Dumnezeu, acelea ale preoţilor faraonului au dat greş, iar ei au pierit". Ei bine, Pilat, ia acest exemplu scos din propria noastră istoric şi eliberează-l pe Isus, lăsând ca timpul să decidă dacă el este impostor sau Mesia, profet mincinos sau fiul lui Dumnezeu.

Atunci, evreii, furioşi şi mâniaţi pe Nicodim, strigară:

– Nu-l asculta pe acest om, Pilate! Nu-l asculta! El este ucenicul lui!

– Sunt eu ucenicul lui? strigă Nicodim.

– Da, da, da! urlară evreii, tu eşti ucenicul lui, pentru că tu vorbeşti în sprijinul lui!

– Dar, obiectă Nicodim, pretorul lui Cezar, care vorbeşte în favoarea lui, ca şi mine, este şi el ucenicul lui? Nu, Cezar l-a înălţat în această demnitate, pentru ca de acolo el să domine sărmanele noastre pasiuni şi să dea dreptate atât celor mari cât şi celor mici, celor slabi ca şi celor puternici.

– Atunci, pentru că tu iei partea crimelor sale, răspunse poporul, tu vei lua deci şi o parte din pedeapsa lui?

– Eu iau partea pe care Domnul meu Isus va vroi să mi-o dea în pătimirile sale, ca şi în triumful său, zise Nicodim. În aşteptare, eu o repet: Dreptate, Pilat! Dreptate!

Pilat făcu un semn cu mâna pentru a cere linişte şi apoi, arătându-l pe Nicodim, spuse:

– Pe lângă acest om, care merită crezământ, pentru că este membru al consiliului vostru, mai sunt persoane dispuse să aducă mărturie în favoarea acuzatului?

Atunci se apropie un om şi zise:

– Pot să vorbesc şi eu?

– Vorbeşte! răspunse Pilat.

– Ei bine, iată ce mi s-a întâmplat. De treizeci de ani zăceam în pat, pradă suferinţelor nespuse, şi în fiecare moment în pericol de moarte. Isus a venit la Ierusalim. Atunci am auzit povestindu-se că orbi, muţi, posedaţi de diavol, fuseseră însănătoşiţi de el. Câţiva tineri m-au luat şi m-au dus înaintea lui Isus, cu pat cu tot. El văzându-mă, fu cuprins de milă, şi zise: „Ridică-te, ia-ţi patul tău şi umblă!" îndată eu am fost pe deplin vindecat, mi-am luat patul şi am plecat.

– Da, da, strigară evreii, dar întreabă-l în ce zi a fost însănătoşit,

– În ce zi a avut loc această vindecare? întrebă Pilat.

– Eu trebuie să spun că a avut loc in ziua de sabat, răspunse martorul.

Atunci pretorul, întorcându-se către Isus, îl întrebă:

– Tu vindecai deci în ziua de sabat ca în zilele obişnuite?

– Pilat, răspunse Isus cu surâsul lui trist, oare ce păstor, care văzând una din oile lui căzute în apă şi dusă spre adânc, nu s-ar arunca în apă, chiar în ziua sabatului, pentru a o scăpa pe sărmana oaie care se îneacă?

Pilat îşi trecu mâna peste fruntea udă de sudoare.

– Acest om are întotdeauna dreptate! zise el.

Apoi, adresându-se din nou poporului, întrebă:

– Mai aduce cineva mărturie în favoarea acuzatului?

– Da, eu! zise un om ieşind la rândul lui din mulţime. Eu eram orb din naştere. Auzeam vorbindu-se în jurul meu, dar nu vedeam pe nimeni. Odată, Isus trecea prin Ierihon şi oameni miloşi m-au condus în drumul lui. Am strigat atunci cu voce puternică: „Fiu al lui David, ai milă de mine!" El a prins milă-de mine. Punându-şi mâna pe ochii mei, cu care niciodată nu am văzut, mi-am căpătat vederea!

Atunci se mai apropie o femeie, care spuse la rândul ei:

– De doisprezece ani, eu pierdeam sânge şi aşteptam să mor. Am cerut să fiu adusă în drumul pe care trebuia să treacă Isus şi lipsindu-mi glasul chiar pentru a-l ruga, m-am mulţumit să ating marginea vestmântului său: imediat, m-am vindecat.

Ea abia tăcuse, când un alt om înaintă.

– Toţi din Ierusalim, m-au cunoscut ca şchiop şi schimonosit, zise el. Eu mergeam, sau mai curând mă târam cu ajutorul a două cârje. Isus a întins mâna către mine, a spus o vorbă, şi eu am fost vindecat.

Un lepros avansă şi zise:

– Eu am fost de asemeni vindecat cu un cuvânt.

Un posedat de demon înainta spunând:

– Şi eu, printr-o singură vorbă, am fost scăpat de diavol.

– Tu vezi bine că acest om are putere asupra demonilor! strigară evreii

Pilat se întoarse spre Isus ca pentru a-l întreba: „Ce ai de zis?"

– Da! spuse Isus, eu am putere asupra demonilor, dar pentru a-i face să se întoarcă în iad şi această putere probează cu tărie că eu vin din partea lui Dumnezeu.

– Pentru a treia oară, strigă Pilat adresându-se poporului, eu vă repet că acest om este nevinovat!

– Şi noi, strigară evreii, noi ţi-o repetăm la rândul nostru, pretore roman, că acest ora ridică poporul prin învăţăturile sale, din Galileea, de unde a început, până la Ierusalim, unde va sfârşi!

– Cum, din Galileea până aici? întrebă cu vioiciune Pilat văzând în acest răspuns care i se dăduse, un mijloc de a îndepărta de la el, responsabilitatea judecării. Acest om este din Galileea?

– Da, da, urlă mulţimea, el este Galileean, şi Scripturile zic că nici un pooroc nu poate ieşi din Galileea... Moarte profetului mincinos! Moarte Galileeanului!

Atuncea Pilat, întorcându-se către Isus, îl întrebă:

– Eşti tu, cu adevărat, din Galileea, aşa cum spun aceşti oameni?

– Eu sunt născut în Betleem, zise Isus; dar părinţii mei din această lume sunt din Nazaretul Galileei.

– În acest caz, zise Pilat, sesizând cu grabă această nouă cale ce se deschidea în faţa lui, nu de mine, care sunt procuratorul lui Cezar în Ierusalim, ci de Irod, tetrarhul Galileei, va trebui să fii judecat.

Şi adresându-se poporului, zise:

– Pentru că acest om este din Galileea, el va fi supus judecăţii lui Irod, şi deci nu trebuia adus la mine. În consecinţa, eu îl trimit la Irod, care tocmai se găseşte la Ierusalim, din cauza sărbătorilor.

Apoi, către gărzi:

– Duceţi-l pe acest om la Irod, şi spuneţi tetrarhului că eu, procuratorul roman, i-l trimit, crezând că nu am dreptul să judec pe unul din supuşii lui.

Gărzile îl înconjurară pe Isus, care coborî scara pretoriului cu umilinţa şi resemnarea lui obişnuite.

În acel moment, Pilat auzind alunecând pe vergeaua lor, inelele unei perdele, se întoarse.

Soţia lui era pe pragul uşii care ducea din pretoriu în apartamentele interioare.

– Ei bine, Claudia, o întrebă el, vesel încă de subterfugiul pe care-l găsise, eşti mulţumită?

– Este mai bine, decât să-l fi condamnat, răspunse Claudia, dar este, mai puţin decât să-l fi iertat!

Acum, îl duceau pe Isus spre palatul lui Irod.

Urmând linia dreaptă, drumul ar fi putut dura cel mult zece minute. Nu era vorba decât de a traversa Piaţa Mare, de-a o apuca pe una din străzile ce porneau de acolo, lăsând la dreapta închisoarea şi palatul de Justiţie, iar la stânga, casa cunoscută dintr-o parabolă a lui Hristos sub numele de *casa bogatului nemilostiv*, şi să intre în palat prin poarta cu gratii care se deschidea numai cu o sută de paşi mai jos, în faţa muntelui Acra. Dar supliciul ar fi fost prea scurt, tortura sfârşită prea devreme! Isus a fost târât prin al doilea oraş. L-au dus prin faţa monumentului lui Alexandru Ianeul, rege şi pontif al evreilor. L-au îmbrâncit din al doilea oraş în cel de al treilea, pe care l-a parcurs de la muntele Bezeta până la înălţimea turnului Femeilor. Apoi

cortegiul a revenit, după acest lung ocol, a traversat din nou al doilea oraş, prin apropierea mausoleului pontifului rege Ioan Hircan, a ajuns în oraşul de jos şi a intrat, în sfârşit, în palat, prin poarta zăbrelită ce dădea, aşa cum am mai spus, spre muntele Acra.

Palatul Irozilor era şi el un monument gigantic, aşa cum se ridica în antichitate. Acoperit tot cu marmură de diferite culori, de către acelaşi Irod Ascalonitul, care-şi otrăvise soţia, Mariam, îşi omorâse pe cei doi fii şi ordonase masacrul pruncilor nevinovaţi. Palatul era privit ca inexpugnabil, atât din cauza zidului de treizeci de coţi care-l înconjura, cât şi pentru vecinătatea celor trei turnuri Hippicos, Mariamna şi Phasael, care treceau drept cele mai înalte din univers. Cât despre apartamente, ele erau atât de vaste, încât numai sala destinată festinelor putea să conţină o sută din acele paturi pe care romanii se întindeau pentru a-şi lua masa.

Irod Antipa, tetrarhul Galileei, nu-l cunoştea pe Isus şi avea o mare dorinţă să-l vadă. De aceea, îndată ce a ştiut că va fi adus înaintea lui din ordinul lui Ponţiu Pilat, a coborât în sala de audienţe şi l-a pregătit să-l primească.

Isus sosise deja. Privirea lui fixă şi severă, poate pentru prima dată, se opri asupra tetrarhului. Isus nu putea să uite că are înaintea lui pe ucigaşul lui Ioan-Botezătorul. Expresia din privirea lui îi dădea lui Isus o măreţie, care-l făcu pe Irod să rămână un moment mut de surpriză.

– Ah! ah! zise el în sfârşit cu un accent de ironic, tu eşti aşadar, marele prooroc?... Tu nu îmi eşti necunoscut, iar zvonul despre minunile tale a ajuns până la mine. Pe viaţa lui Cezar! eu eram certat cu Pilat, dar, trimiţându-te la mine, iată o condescendenţă care mă împacă cu el!

Uite, până în prezent, m-am îndoit, dar, probabil, Dumnezeu vrea ca eu să fiu convins, şi el te-a îndreptat la mine pentru ca tu să faci în faţa ochilor mei una din acele minuni care nu lasă nici o îndoială în mintea celor mai neîncrezători... Pune-te pe treabă, Isuse, vreau să te văd. Haide, aştept.

Dar Hristos nu catadicsi să-i răspundă. Privirea lui care rămânea fixă asupra lui Irod, îşi schimbase numai expresia: din severă, şi am zice, aproape ameninţătoare cum fusese mai înainte, ea redevenise maiestuoasă şi liniştită.

Irod simţi că pentru a susţine această privire fără a se tulbura, avea nevoie de sprijinul propriilor sale cuvinte. El reluă deci.

– Ei bine, văd că nu faci nimic! Ce-aştepţi dar, Mesia?... Ah! fără îndoială, tu cauţi în mintea ta, să găseşti un miracol ce ar putea să mă convingă cât mai bine... Atunci, am să te ajut, căci vreau să le admir pe deplin. Tu, care zici că eşti mai vechi decât Moise, că eşti înaintea lui Avraam, tu care zici că eşti contemporan cu lumea! Ei,

bine, priveşte: de aici se vede vârful muntelui Moriah, pe care este clădit templul. Spune-i vârfului aurit al acestui templu: „Salută-mă, căci eu sunt fiul lui Dumnezeu!". Dacă vârful se înclină şi te salută, eu, nu numai că te iert, dar te voi şi proslăvi.

Isus păstră tăcerea.

– Ah! continuă Irod, îţi cer prea mult! Trebuie să mă întorc la minunile pe care obişnuieşti să le faci... Tu ai înviat-o pe fiica lui Jair, tu l-ai înviat pe Lazăr. Ei bine, să ne înturnăm de la partea de răsărit la cea de miazăzi a templului, către mormântul regilor. În acest mormânt dorm resturile marelui rege David. Pentru el ar fi probabil o mare bucurie să revadă, după mii de ani, un bărbat din neamul lui încoronat ca şi el. Ei bine, pronunţă aceste cuvinte simple: „Davide, strămoş al meu, ieşi din mormânt, şi înfăţişează-te nouă!". Tu îţi dai seama că eu sunt rezonabil cu dorinţa mea: nu pretind decât ceea ce Saul îi ceruse vrăjitoarei din Endor cu privire la Samuel... Ei bine, ce faci?! Şovăi? Refuzi?

Într-adevăr, Isus nu răspundea nimic, nu făcea nici o mişcare.

– Deci, reluă Irod, tu păstrezi tăcerea... Să trecem atunci la altceva. — Pentru că tu nu poţi să porunceşti nici templului şi nici morţilor, comandă atunci apelor fluviilor şi mărilor. Apele nu-ţi sunt oare supuse? Nu se zice că ai călcat pe faţa lacului Ghenezaret fără să te scufunzi? Uite, de aici se pot vedea havuzurile din grădina mea, în care lebedele merg pe deasupra, fără să se afunde. Hai, coboară, mergi pe apa unuia din ele, după alegerea ta. Mergi fără să te scufunzi, şi cu iţi voi pune pe cap coroana mea de tetrarh al Galileei, în locul acestei coroane de spini care îţi însângerează fruntea!

Aceasta a treia propunere n-a avut puterea să-l scoată pe Isus din tăcerea lui.

– Tu vezi, strigă Caiafa, care împreună cu cei de vază din consiliu, îl urmase pe Isus de la Pilat la Irod, tu vezi, tetrarhule! Crezi tu, acum, în minunile unui om, care refuză să facă o minune care, nu numai că i-ar salva viaţa, dar, mai mult, l-ar face să devină rege?

– Ce nevoie ar avea să devină rege, răspunse Irod, când el este deja? - Într-adevăr, nu eşti tu regele evreilor? Răspunde Isuse! N-ai intrat tu în Ierusalim ca un cuceritor, cu onorurile triumfului, cu ramurile de palmier ale victoriei?... Daţi-i lui Isus din Nazaret roba albă a triumfătorului! Puneţi-i roba albă şi duceţi-l din nou la Pilat. El are deja sceptrul, el are deja coroana, va avea şi roba albă! Nu-i mai lipseşte decât mantia de purpură.... Pilat are să i-o dea!

Şi făcu un semn ca acuzatul să fie luat.

Gărzile, care nu aşteptau decât acest semn, se aruncară asupra lui Isus şi îl târâră.

XXV DE LA IROD LA PILAT

Pilat se credea scăpat de această teribilă responsabilitate, de a condamna un nevinovat, sau să ierte pe un om a cărui punere în libertate ar fi putut face să se işte o răzmeriţă în oraş, când strigătele, vociferările, şi mai ales vuietul puternic al acestei mulţimi, care bubuie ca oceanul, au zguduit din nou zidurile pretoriului şi puternicele temelii ale citadelei Antonia.

Procuratorul era încă alături de soţia sa, în apartamentele interioare, unde abia îşi terminaseră micul dejun, când auzind aceste zgomote, săriră amândoi în picioare şi alergară la fereastra care dădea spre piaţă. Atunci, ei văzură mulţimea, care cu un aer triumfător îl aducea pe Isus, strigând:

– La Pilat!... La Pilat!...

Claudia păli.

– Gândeşte-te bine la ceea ce faci, îi spuse soţului ei, şi aminteşte-ţi ce ţi-am spus.

– Tu ai promisiunea mea, răspunse Pilat. Cât timp acest om nu va fi acuzat că ar fi adus vreun prejudiciu puterii împăratului Tiberiu, viaţa acestui om nu va fi în pericol.

– Dă-mi un gaj, zise Claudia.

– Ia inelul meu, răspunse Pilat.

– Du-te deci şi aminteşte-ţi că Isus este un drept!

Pilat se întoarse în pretoriu şi găsi pe un trimis al lui Irod care îi zise:

– Tetrarhul Irod, stăpânul meu, este mulţumit de cinstea pe care i-ai arătat-o, trimiţându-i-l pe Galileean. El îţi declară că îl priveşte ca pe un nebun, şi nu ca pe un criminal. În consecinţă el ţi-l retrimite, la rândul lui, pentru ca tu să-i hotărăşti soarta, după plăcerea ta, sau după conştiinţa ta... El m-a însărcinat, pe deasupra, să-ţi spun îţi adresează complimente şi să te anunţ că, dacă vreun nor s-ar fi strecurat între el şi tine, acesta s-a risipit.

În urma acestui mesaj al lui Irod, intră Isus, împins cu brutalitate de soldaţi. Urcând scările, picioarele îi erau împiedicate de roba sa prea lungă, astfel că a căzut. Capul i se izbise de muchia unei trepte şi sângele ii şiroia pe faţă.

Pilat n-a putut să nu murmure:

– Într-adevăr, acest om nu este în mâna preoţilor, ci a călăilor, şi iată că ei se grăbesc să-şi înceapă acţiunea!

Apoi, înaintând până la marginea terasei, din înălţimea căreia el se adresase deja de mai multe ori poporului, zise:

– Ce mai vreţi acum, aducându-mi iarăşi pe acest om? Voi mi l-aţi dat, ca prooroc mincinos, ca hulind religia, ca agitator al poporului. Eu l-am interogat înaintea voastră şi n-am găsit nimic rău, nici

doctrinei sale şi nici acţiunilor lui. L-am trimis atunci la Irod, care nu a găsit nici el ceva contra lui. Dacă, pentru a vă satisface, trebuie neapărat să i se dea vreo pedeapsă, am să pun să fie biciuit, şi apoi să fie eliberat.

Dar această pedeapsă, oricât ar fi fost de dureroasă, nu era suficientă pentru mulţime, ea văzuse curgând sânge şi ea nu vrea biciuire - ea vrea moarte!

Atunci, strigară toţi într-un glas:

– Nu! Nu!... La moarte! Moartea!... Răstigniţi-l pe Isus! Răstigniţi-l!... Pe cruce! La Golgota!

Dar Pilat, fără a se nelinişti de aceste strigăte, se aşeză la o masă şi, pe un papirus, cu o trestie de Egipt, scrise în limba latină, următoarea sentinţă:

Jesum Nazarenum, virum seditiosum et mosaicae legis contemptorem per pontifices et principes suae gentis accusation, expoliate, ligate et virgis cedite.

I, lictor, expedi virgas.[5]

Apoi el dădu ordinul lictorului, care ieşi repede din pretoriu, arătând hotărârea şi chemându-i pe executori.

Pedeapsa cu biciuirea, după textul legii, era fixată la patruzeci de lovituri, fără una; un fel de iertare derizorie, îl scutea pe condamnat de ultima lovitură.

Din cele treizeci şi nouă de lovituri, treisprezece trebuiau să fie date pe umărul drept, treisprezece pe cel stâng, şi treisprezece mai jos de umeri.

Coloana de care se lega condamnatul era izolată, înaltă de zece picioare, cu inele care permiteau să-i fie fixate braţele la înălţimea de şapte picioare, astfel că pielea corpului se găsea întinsă, şi în consecinţă, nu se pierdea nimic din forţa loviturilor. Această coloană era denumită *coloana ocărilor* sau *coloana ruşinii*, pentru că, în timpul execuţiei, poporul îl insulta şi-l ocăra pe condamnat.

Soldaţii îl aduseră pe Isus, dar, în loc să liniştească mulţimea, această judecată părea că o irită şi mai mult, într-adevăr, nu aceasta ceruseră preoţii, şi nu aceasta doreau fariseii. De aceea unii prin vorbele lor şi ceilalţi cu banii lor, aţâţau mânia poporului, ori de câte ori aceasta părea că slăbeşte.

Înainte ca Isus să fi traversat mulţimea şi să fi ajuns la coloană, executorii erau deja la postul lor. Erau şase bărbaţi mărunţi şi bruneţi, foşti răufăcători, deveniţi călăi. Tenta lor arămie şi braţele slabe, dar

---

[5] "Dezbrăcaţi-l, legaţi-l şi loviţi-l cu vergi pe Isus Nazarineanul, răzvrătit şi dispreţuitor al legii mozaice, acuzat de către preoţii şi părinţii neamului său. Mergi, lictore, trimite vergile.”

nervoase, arătau că erau născuţi la graniţa cu Egiptul. Când Isus ajunse la numai câţiva paşi de coloană, ei se aruncară asupra lui, îl smulseră din mâinile soldaţilor, îi sfâşiară mânecile robei şi tunicii pentru a-i dezgoli spatele, şi întorcându-l cu faţa spre marmura coloanei, îi legară mâinile de cele de mai sus inelele, astfel că el se sprijinea pe pământ numai cu vârful picioarelor. Flagelarea începu cu nuiele de alun unite în mănunchi, cei patru bătăuşi, care-şi aşteptau rândul de a lovi, numărând lent loviturile.

Dar cea mai mare parte a poporului continua să strige.

– Răstigniţi-l! Răstigniţi-l!

Larma era atât de mare, încât pentru a se face auzit, Pilat a fost obligat să cheme un gornist.

Când trâmbiţa răsună, se făcu linişte.

S-au putut auzi atunci trei lucruri dureroase: zgomotul loviturilor ce cădeau pe corpul condamnatului, gemete pline de rugăciuni şi de binecuvântări, care ieşeau de pe buzele lui Isus, şi triste behăituri ale mieilor de Paşti, care erau spălaţi în fântâna Turmelor şi care trebuiau să fie sacrificaţi peste zi.

Aceste behăituri aveau ceva straniu şi mişcător: erau singurele voci care se amestecau cu gemetele celui care va muri pentru oameni. Toate celelalte nu erau decât răcnete, strigăte, blesteme.

După ce au fost date primele treisprezece lovituri, alţi doi călăi au preluat acţiunea, cu nuiele noi. De data aceasta ele erau dintr-un lemn plin de noduri şi de ghimpi, astfel că, de la primele lovituri care au fost date pe pielea brăzdată de pete vinete şi roşii, sângele începu să ţâşnească.

Poporul, totuşi continua să urle la picioarele pretoriului, şi din timp în timp, se auzea trompeta care comanda liniştea. În intervalul de linişte ce urma sunetului trompetei, se auzea acel triplu zgomot, atât de dureros, al loviturilor, al suspinelor lui Isus şi al behăitului tânguitor al mieilor...

Dar, deşi Pilat vroia să vorbească, larma îi acoperea vocea şi nu se mai auzeau decât miile de strigăte de moarte, repetate cu înverşunare:

– Răstigniţi-l! Răstigniţi-l!

După cea de a douăzeci şi şasea lovitură, călăii se schimbaseră. Aceştia din urmă nu mai aveau nici nuiele de alun, nici vergi cu ghimpi. Ei aveau bice din curele prevăzute cu ghinturi de metal ascuţite, care rupeau carnea la fiecare lovitură.

Trompeta sună puternic pentru a treia oară şi se făcu linişte. Acum, vocea lui Isus era aproape stinsă, abia auzindu-se cuvintele:

– Tatăl meu, iartă-le lor, că nu ştiu ce fac!...

După a treizeci şi noua lovitură, Isus fu dezlegat. Corpul lui nu mai era decât o rană. Orice forţa îl părăsise, astfel că atunci când nu

mai fu susţinut de braţele călăilor, se prăbuşi în genunchi la baza coloanei.

Atuncea, acela care ar fi trebuit să-i dea cea de a patruzecea lovitură, dar care nu o dăduse, se apropie şi văzându-l cu capul răsturnat înspre spate, zise:

– Pe altul, l-aş fi păgubit de ultima lovitură, dar ţie Hristoase, ţie, Mesia, ţie, fiul lui Dumnezeu, îţi trebuie măsura deplină.

Şi îl lovi cu biciul peste faţă.

Isus căzu pe spate, aproape leşinat.

În acest timp, câteva femei pierdute ieşiră din mulţime şi unele după altele veniră să-l insulte şi să-l scuipe în faţă, schimbând cuvinte obscene cu gealaţii, care îşi ştergeau faţa şi braţele de picăturile de sânge care în timpul torturii ţâşniseră din corpul divin, până la ei...

Într-un colţ al pieţei era un grup căruia, din fericire, nimeni nu-i dădea atenţie, unii fiind ocupaţi să privească flagelarea, iar alţii să scoată strigăte de „la moarte!", Acest grup era aceia al sfintelor femei.

Acolo era Maria. La primele lovituri, ea căzuse în genunchi, apoi cu faţa la pământ. În cele din urmă, leşinase. În momentul când Isus fusese dus la coloană, el îi aruncase o privire plină de tandreţe, dar, din nenorocire, aşa cum era legat, Mântuitorul nu a putut să-şi întoarcă ochii spre mama sa şi să o susţină cu privirea.

Magdalena, nu se neliniştea că ar putea fi recunoscută ca sora lui Lazăr, sau ca o femeie din suita lui Hristos. Ea scotea ţipete de durere la fiecare lovitură dată lui Isus, se răsucea în ţărână şi îşi smulgea cu amândouă mâinile părul ei frumos, auriu.

Marta şi Maria Cleofas plângeau în genunchi.

Ioan încerca să o susţină pe Fecioara Maria, atât de palidă, încât s-ar fi putut crede că era moartă.

Fără îndoială în mijlocul acestor strigăte, acestor imprecaţii, prin aerul încărcat de plânsele şi de gemete, trecu nevăzut un înger şi murmură la urechea lui Isus câteva cuvinte divine, căci el se ridică, având capul înclinat, cu mâinile sprijinite pe pământ, apoi se ridică în genunchi cu greutate. Pe urmă, ajutat de soldaţi, ajunse în sfârşit, iar în picioare.

Părea, cel puţin, că Maria revenea la viaţă pe măsură ce fiul ei îşi revenea: ea făcea fiecare din mişcările pe care le făcea Isus, şi când el fu în picioare, ajunse şi ea la fel.

Atunci Isus, cu ambele mâini însângerate, îşi şterse ochii plini de sânge, şi în celălalt capăt al pieţei o putu vedea pe mama lui care îşi întindea braţele către el...

Pilat dăduse ordinul ca, după biciuire, Isus să fie acoperit cu o mantie roşie şi să fie adus în faţa lui.

Spera el să potolească astfel poporul aruncând în batjocură, pe umerii lui Hristos purpura regală, sau mai curând vrea să ascundă propriilor lui ochi sângele victimei sale?

Isus fu dus mai întâi în curtea pretoriului. Acolo, îl introduseră în corpul de gardă şi fu îmbrăcat cu o veche mantie de lictor, apoi, printr-o scară interioară îl făcură să urce pe puntea ce unea palatul lui Pilat cu citadela Antonia.

Pilat îl precedase acolo pe Isus şi el puse să se sune trâmbiţa pentru a se face linişte şi pentru a se îndrepta toate privirile către el.

Atunci, susţinut de doi soldaţi, apăru Isus palid, desfigurat, clătinându-se, cu trestia în mână, coroana de spini pe cap şi mantia roşie pe umeri.

– *Ecce Homo*! spuse Pilat.

Din cauza schimbării costumului său, mulţi nu-l recunoscuseră pe Isus, dar când poporul îşi dădu seama cine era omul ce i se arăta şi înţelegând intenţia lui Pilat, izbucni într-un strigăt unanim cerându-i moartea:

– Răstigniţi-l! Răstigniţi-l!

Atunci, marele preot făcu semn că vrea să vorbească.

La un nou sunet al fanfarei, se restabili liniştea.

În acest interval de linişte, se auzi vocea lui Caiafa, care zicea:

– Ia aminte, Pilat! Dacă tu eliberezi pe acest om, tu nu eşti prietenul Cezarului, căci el s-a numit şi s-a declarat rege, şi oricine se numeşte şi se declară rege, se răscoală împotriva lui Cezar!

Pilat sesiză lovitura. Acuzat de revoltă contra lui Cezar, Isus nu mai era proorocul mincinos, nu mai era cel care-l insulta pe Dumnezeu, şi nici măcar un vrăjitor: era un rebel. Pentru el nu mai era îndeajuns biciuirea; trebuia pedeapsa capitală.

Un denunţ la Tiberiu, şi bănuitorul împărat ar fi putut să includă în aceeaşi prescripţie pe rebelul nepedepsit şi pe judecătorul prea indulgent.

Procuratorul se hotărî totuşi să mai încerce un ultim mijloc.

El dădu cu voce joasă un ordin centurionului care era lângă el. Centurionul coborî cu patru soldaţi şi se duse drept la închisoarea, situată la numai câţiva paşi de palat. Acolo el căută un asasin ticălos condamnat la moarte şi care îşi aştepta ceasul execuţiei.

– Acest criminal se numea Bar Abbas, adică fiul lui Abbas.

Când auzi paşi pe coridorul ce ducea la celula lui şi auzi scrâşnind zăvoarele uşii acesteia, a crezut că veneau să-l ia pentru a-l răstigni. Făcându-şi o armă din lanţurile sale, el se pregăti să se apere.

La lumina torţelor, centurionul şi cei patru soldaţi îl zăriră pe condamnat, retras în ungherul cel mai depărtat al temniţei sale

ghemuit şi cu ochii în flăcări, cu dinţii scrâşnind, cu mâinile deasupra capului şi gata să lovească cu lanţul pe primul care s-ar fi apropiat.

Dar aceste manifestări ostile nu-i speriară pe centurion şi pe cei patru oameni ai săi. Ei se apropiară de prizonier ascunzându-se în dosul scuturilor lor care amortizară loviturile lanţului. Înainte ca Bar Abbas să poată să mai dea o lovitură, ei l-au prins chiar de lanţ şi l-au dus, doi trăgându-l iar ceilalţi doi împingându-l de la spate.

Ieşind din închisoare, Bar Abbas salută cu înjurături oribile această zi despre care el credea că este ultima pentru el.

Se gândea că toată gloata care aştepta era venită pentru el şi strigătele: „Răstigniţi-l! Răstigniţi-l!" credea că sunt contra lui.

Crucea grea, adusă de doi oameni, îşi închipuia că este pentru el.

Atunci, el se aruncă la pământ, rostogolindu-se şi urlând.

Soldaţii chemară o întărire de alţi patru oameni. Mizerabilul fu luat de mâini şi de picioare şi îl urcară astfel pe Xistus.

– Iată omul pe care l-a cerut înălţimea Ta, zise centurionul lui Pilat.

– E bine, răspunse pretorul. Să fie pus lângă Isus.

Soldaţii îl depuseră pe Bar Abbas în apropierea lui Hristos.

Un moment, poporul putu vedea, cot la cot, pe omul diavolului şi pe omul lui Dumnezeu. Unul cu ochii în flăcări, cu gura strâmbată, cu braţele crispate, strigând şi blestemând, altul blând, umil, resemnat, rugându-se şi binecuvântând.

Privindu-i pe amândoi, Pilat nu se îndoi că Isus va fi salvat, şi, ordonând să se sune trompeta ca să domolească zgomotul, care se dublase odată cu apariţia lui Bar Abbas, zise: Evrei, este obiceiul ca în ziua de Paşte, eu să vă iert un condamnat la moarte... Alegeţi între acest criminal, al cărui nume, acum o lună, vă înspăimânta, şi acest prooroc pe care acum opt zile, voi îl numeaţi *unsul lui Dumnezeu.*

Bar Abbas, la prima privire pe care o aruncase asupra lui Isus pălise, într-atâta i se părea imposibil ca el să fie preferat acestui om.

Din mulţime, se ridică un tumult imens.

– Spuneţi, continuă Pilat, care din aceşti doi oameni vi se pare cel mai demn de milă, şi care din cei doi trebuie să fie iertat?

Atunci, fără ca un singur glas să se audă în sprijinul lui Isus:

– Bar Abbas! răspunse gloata, Bar Abbas!

Ucigaşul, îşi zăngăni bucuros lanţurile.

– Tu îi auzi, Pilate! Tu îi auzi!... Liberează-mă! zise el.

– Pe cruce, Isus! Pe cruce! reluă mulţimea.

– Vai! Turmă de tigri! strigă Pilat. Dar vă spun şi vă repet că l-am interogat şi că l-am găsit nevinovat!

– El a conspirat împotriva lui Cezar! A conspirat contra lui Cezar!... Să fie eliberat Bar Abbas şi să fie omorât Isus!... Pe cruce, Isus! La Golgota, Isus!... Răstigniţi-l! Răstigniţi-l!...

– Asta vreţi voi? zise Pilat. Dar cel puţin, aşteptaţi...

Şi cu voce joasă dădu un ordin unuia din sclavii săi.

– Să moară! Să moară! continua să vocifereze mulţimea.

– Va muri, spuse Pilat, dar vă previn: Sângele lui va cădea asupra voastră.

– Fie ca sângele lui să cadă asupra noastră, asupra copiilor noştri şi asupra copiilor copiilor noştri, dar el să moară!...

În acel moment, sclavul se întoarse, ducând într-o mână, un lighean de bronz şi în cealaltă o carafă plină cu apă.

– Să moară, zise Pilat, pentru că voi vreţi să moară, dar eu nu mă alătur cererii voastre şi cel puţin mâinile mele vor rămâne curate de sângele acestui drept!

Şi solemn, în faţa poporului adunat, în mijlocul râsetelor, huiduielilor, imprecaţiilor mulţimii, Pilat îşi spălă mâinile.

Dar, pe fundul ligheanului de bronz, el îşi găsi inelul.

– Ce este cu acest inel? întrebă el.

– Eu nu ştiu, spuse sclavul. Soţia Înălţimii Tale, ilustra Claudia l-a scos din al său deget şi l-a aruncat în lighean zicând: „Este gajul lui Pilat pe care i-l înapoiez, nedorind ca el să îşi calce cuvântul!". Şi înlăcrimată şi-a tras vălul peste faţă şi a intrat în apartamentele sale.

Pilat scoase un suspin profund, şi murmură:

– Ea are dreptate, acest om este nevinovat!...

După cinci minute, arcaşii scoteau lanţurile lui Bar Abbas, care simţindu-se liber se repezi în afara pretoriului şi sări în mijlocul mulţimii, speriat de bucuria ei de nedescris, în timp ce Pilat scria această sentinţă:

Duceţi la locul obişnuit de execuţie pe Isus din Nazaret, tulburător al liniştei publice, dispreţuitor al lui Cezar, Mesia mincinos, aşa cum s-a probat prin mărturia celor mai mulţi oameni ai naţiei sale şi spre batjocura majestăţii sale regale, să fie crucificat între doi tâlhari.

Mergi, lictore, şi trimite crucea[6]

XXVI BLESTEMUL

Sentinţa scrisă şi semnată. Pilat reintră în palat.

---

[6] Iată textul latin al sentinţei, aşa cum îl conservă tradiţia la Ierusalim:

Jesum Nazarenum, subversorem gentis contemptorem Caesari falsum Messiam ut majorum suae gentis testimonii probatum est ducite ad communis supplicii locum, et cum in ludibnis regiae majestatis. in medio duorum latronum cruci affigite.

I, lictor expedi cruces.

Pretorul avea mustrări de conştiinţă, avea inima „grea" şi simţea nevoia să fie singur.

Claudia nu cerea să-l vadă. Ea înţelegea că prezenţa ei ar fi un reproş pentru soţul său. Se retrăsese în apartamentul ei şi făcuse să fie închise obloanele ferestrelor, pentru a împiedica, dacă era posibil, să pătrundă lumina zilei şi zgomotele.

În acest timp, Isus era adus în forum. Acolo îl aştepta crucea, făcută mai înainte. El a ajuns în acelaşi timp cu cei doi hoţi, Gestas şi Dimas, care trebuiau să fie răstigniţi împreună cu el, şi care fuseseră scoşi din închisoare.

Torturarea lor începuse de două zile. Unul blestema, iar celălalt se ruga.

Dar cei doi abia dacă erau remarcaţi, într-atât Isus capta atenţia tuturor.

Când a apărut între arcaşi, în capul scării pretoriului, lucrătorii care aduseseră crucea, se grăbiră să o târască în apropierea ultimei trepte.

Ajungând lângă cruce, Isus îngenunche şi sărută de trei ori instrumentul supliciului său, din care el va face simbolul mântuirii.

Tot aşa cum preoţii păgâni aveau obiceiul să sărute un altar nou pe care îl consacrau, tot aşa Isus sărută acest altar etern al jertfirei mântuitoare.

Atunci, soldaţii se apropiară şi, cu mare greutate, îi aşezară enorma sarcină pe umărul drept, în acelaşi timp în care pe umerii celor doi tâlhari nu se punea decât bara transversală a crucilor lor, legându-le mâinile de aceasta, ca de un jug. Trunchiul vertical al acestor ultime cruci era dus de sclavi.

Douăzeci şi opt de călăraşi destinaţi să însoţească condamnaţii erau aliniaţi în josul citadelei Antonia.

Când crucea fu încărcată pe umărul lui Isus, trompeta sună, şi doi soldaţi apucându-l de braţe, îl ajutară să se ridice.

Şeful acestei mici trupe de cavaleri formă, împreună cu patru oameni, capul cortegiului, şi strigă:

— Înainte!

Acest şef era Longin.

În acel moment, cu puternice strigăte de bucurie, întreaga masă de oameni se puse în mişcare. Până acum, condamnatul nu suferise decât tortura pregătitoare: vor începe îndată, chinurile.

În urma lui Longin şi ai lui patru cavaleri, urma un trâmbiţaş. El trebuia să se oprească fiecare colţ de stradă şi în centrul fiecărei încrucişări de drumuri, să sune din trompetă şi să citească tare, sentinţa dată de procurator.

Apoi urma o trupă de soldaţi pedeştri, armaţi cu platoşe, scuturi şi săbii. Înapoia trupei mergea un bărbat tânăr, în mijlocul unui

interval gol, purtând, însemnată pe o bucată de lemn alb, această inscripţie în arameică, în greceşte şi în latineşte:

ISUS DIN NAZARET, REGELE IUDEILOR

Îndărătul lui, venea Isus. În jurul lui Isus şi înapoia lui erau alţi soldaţi şi apoi gloata, imensă, nenumărată, nemaipomenită!

Cum i-ar fi fost imposibil divinului martir să-şi târască crucea, dacă extremitatea ei ar fi atins pavajul bolovănos al Ierusalimului, capătul de jos al ei era ridicat cu ajutorul a două funii de către doi oameni, care duceau în coşuri, ciocane, cleşti şi cuie.

Unul din aceste coşuri, plin cu instrumente de tortură, era dus de către un copil frumos, cu părul lung, cu obraji îmbujoraţi, cu dinţi albi, care se juca, râzând, cu toate aceste obiecte infame!

Cu mâna lui dreaptă, Isus încerca, ridicând-o, să diminueze apăsarea zdrobitoare a crucii grele, pe când cu mâna stângă, îşi ridica roba prea lungă, în care i se împiedicau picioarele.

Picioarele lui, goale, erau sângerânde. Corpul lui, chinuit, sângera. Faţa lui zdrobiseră sângerândă, şi, sub sângele de pe figură, paloarea obrajilor părea încă şi mai mare.

Din ajun, adică de la cină, Isus nu băuse, nu mâncase şi nici nu dormise. Era epuizat prin pierderea de sânge, ars de febră, sfârşit de sete.

El mergea pe traseul care a primit în urma acestui dureros şi suprem drum, numele de Calea Crucii. De atunci, paşii pe care îi avea de făcut şi pe care el i-a făcut, au fost scrupulos şi cu religiozitate număraţi de către pelerini. De la palatul lui Pilat până la locul unde crucea a fost fixată în stâncă erau o mie trei sute douăzeci şi unul de paşi, adică trei mii trei sute trei picioare.

După optzeci de paşi, forţele îl lăsară pe Isus şi căzu pentru prima oară. Surveni atunci, un moment de tulburare în cortegiu: în loc de a-l ajuta pe Isus, susţinându-l de mâinile pe care le întindea spre ei, călăii îl loveau cu frânghiile, iar soldaţii îl împingeau cu vârfurile lănciilor.

Fără îndoială, acelaşi înger care-l mai asistase pe Isus veni iarăşi în sprijinul lui şi luă acea mână pe care oamenii refuzau să o atingă, căci, fără nici un ajutor aparent el se ridică.

Capul însă, i se izbise de o piatră şi în acea parte, datorită violenţei şocului, coroana de spini i se înfipsese adânc. Mulţimea însă striga într-un fel de ritm care făcea ca urletele să se asemuiască unui cântec:

– Salut lui Isus din Nazaret, regele Iudeilor!... De ce urci tu pe Calvar cu tot cortegiul tău?... Aha, pentru ca să ai la picioare acest Ierusalim căruia tu i-ai prezis distrugerea... Spune-ne, când se va

întâmpla asta, când din templu nu va mai rămâne piatră peste piatră? Spune-ne când şerpii şi şopârlele se vor târî peste treptele scărilor noastre? Spune-ne, când ghimpii şi mărăcinii vor creşte peste acoperişurile surpate ale turnurilor noastre?... Spune-ne astea, Isuse, proorocule! Spune-ne astea, unsul lui Dumnezeu! Spune, Mesia ceresc!

Şi hohotele de râs ale gloatei care venea, acoperea vocea aceleia care trecuse, aşa cum, pe ţărmul unde se sparg, bubuitul unui al doilea val acoperă tunetul primului.

Şaizeci de paşi mai departe, Fecioara Maria aştepta trecerea lui Isus. După biciuire, ea părăsise forumul, unde privind fusese profund tulburată, şi rugase pe Ioan să o conducă pe drumul pe care trebuia să-l parcurgă fiul ei, pentru a ajunge pe Calvar.

Acolo, ea aştepta.

La strigătele acestei mulţimi, la zgomotul acestei mări de oameni, urcând şi urlând ca o maree, la aspectul primilor soldaţi, îndărătul cărora ea începea să-l întrevadă pe fiul ei, mergând încovoiat sub greutatea crucii sale, o apucă un tremur suprem şi nu-şi putu reţine gemetele.

Oamenii care alergau pe flancurile cortegiului auziră aceste plânsete dureroase şi se opriră pentru a o privi pe aceea care plângea astfel.

– Cine este această femeie care jeleşte? întrebă unul din ei.

– Eh! spuse un altul, nu o recunoşti? Este mama Galileeanului!

– Atunci, cel care vorbise primul scotoci cu mâna dreaptă, într-un şorţ de piele din care, ridicându-l cu mâna stângă, făcuse un fel de mare buzunar şi scoţând un pumn de cuie, îi zise Fecioarei:

– Ia-le, sunt pentru fiul tău!

Fecioara, pentru a nu cădea, trebui să se sprijine de un perete. În acel moment, Longin şi cei patru cavaleri ai săi trecură prin faţa ei.

Urma apoi trâmbiţaşul şi cum se găsea la colţul unei străzi, suflă în trompetă şi citi sentinţa, după care îşi continuă drumul. Înapoia lui venea trupa de soldaţi, şi după ea, tânărul bărbat care purta inscripţia. În sfârşit, în urma tânărului purtător al inscripţiei, venea Isus.

Isus îşi întoarse capul către mama sa, şi cum vroia să-şi întindă mâinile spre ea, picioarele i se împiedicară în robă, se clătină şi căzu pentru a doua oară, pe genunchi şi pe mâini.

Atunci Fecioara n-a mai rezistat dragostei profunde ce o împingea înainte. Ea dădu în lături poporul, soldaţii, călăii, şi apăru în primul rând, strigând:

– Fiul meu! Fiul meu!

– Fii binecuvântată, mama mea! răspunse Isus.

Şi cum îngerul Domnului, continua să-l urmeze pentru a-i reda forţa, când aceasta îl părăsea, Isus se ridică. Fecioara fu îmbrâncită şi insultată, dar nu fu maltratată. Clătinându-se, cu capul dat spre spate, ea căzu în braţele lui Ioan şi Magdalenei.

Fără a ţine seama de aceasta, cortegiul îşi reluă mersul şi mulţimea striga:

– Bar Abbas! Unde este Bar Abbas?... De ce a fost lăsat să fugă Bar Abbas?... Lui trebuia să i se dea o trompetă. El trebuia să sune la toate colţurile străzilor, la toate încrucişările drumurilor la cele patru colţuri ale zidului... El trebuia să strige sclavilor, cârpacilor de năvoade, tocilarilor, hoţilor, ucigaşilor: „Auziţi vestea cea mare! Isus din Nazaret, regele vostru, vă aşteaptă pe tronul lui de pe Golgota. Veniţi de pretutindeni! Veniţi cu toţii! Alergaţi cu toţii!..." Trăiască Bar Abbas!

În depărtare, în faţa casei Seraphiei, de unde Ioan adusese potirul şi unde Isus, copil, fusese ţinut în timpul celor trei zile când părinţii săi îl credeau pierdut. Hristos zări un om al cărui cap le depăşea pe toate celelalte. Acest om, pentru a vedea mai bine cortegiul, se urcase pe o bancă de piatră situată aproape de pragul uşii casei sale. El avea în dreapta pe soţia sa, de care se sprijinea şi înălţându-se pe vârful picioarelor, o frumoasă fată de cincisprezece ani, iar în stânga ţinea un băiat de opt-nouă ani căţărat pe prichiciul ferestrei. O viţă, cu lăstari deja verzi se urca pe faţada casei, acoperind-o în zilele frumoase ale primăverii şi ale verii cu o cortină de frunziş de culoarea smaraldului, iar toamna de culoarea rubinului.

Omul de care vorbim părea că aşteaptă sosirea lui Isus cu o nerăbdare mohorâtă, bătând din palme către mulţime şi strigând cu ea: „Veniţi de pretutindeni, ucigaşi, hoţi, tocilari, cârpaci de năvoade, sclavi, veniţi cu toţii! Alergaţi cu toţii! Regele vostru vă aşteaptă pe tronul său de pe Golgota!"

Apoi, pe când Isus începea să se apropie, îi zicea soţiei sale:

– Oh. Oh! Vezi tu această aureolă ce străluceşte în jurul capului vrăjitorului? N-ai jura că este aureola unui profet adevărat?

Iar soţia îi răspundea:

– Am privit bine, Isaac, dar nu o văd.

– Este posibil, dar eu o văd, o văd... Ea pare să fie formată din cele mai curate raze ale soarelui. Este încă o vrăjitorie de a sa!

Isus se apropia mereu.

– Ah! reluă bărbatul. Acum aş vrea să am în mâinile mele acvila cezarului. Vom vedea dacă tu ai fi mereu atât de puternic încât să fii salutat de ea, ca un împărat, tu care te clatini, tu care te chinui, tu care vei cădea sub crucea ta!

Şi intr-adevăr, Isus se chinuia, se clătina şi părea gata să mai cadă iarăşi sub greaua povară.

Îndată ce zări banca de piatră, se depărta de linia dreaptă şi făcu un pas către cel care era urcat deasupra.

– Isaac Laquedem, zise Isus, tu eşti?

– Da, răspunse Isaac. Ce vrei tu de la mine, vrăjitorule?

– Mi-e sete... Dă-mi puţină apă din puţul tău.

– Puţul meu este secat.

– Eu sunt obosit, Isaac: ajută-mă să-mi duc crucea, continuă Isus.

– Eu nu sunt purtătorul tău de cruce... Tu îţi zici fiul lui Dumnezeu. Cheamă pe unul din îngerii Tatălui tău: el te va ajuta!

– Isaac, îmi este imposibil să merg mai departe ... lasă-mă să mă odihnesc puţin pe banca ta.

– Nu este pe banca mea loc decât pentru mine, soţia mea şi copii mei... Du-te!

– Lasă-mă să mă aşez pe pragul tău. Este gol.

– Pragul meu nu este făcut pentru vrăjitori, prooroci mincinoşi şi pentru cei care-l insultă pe Dumnezeu... Mergi!

– Întinde mâna şi ia un scăunaş din prăvălia ta.

– Nu! căci după ce tu te vei fi aşezat pe el, eu aş fi obligat să-l ard... Du-te!

– Isaac! Isaac! Acest scăunaş ar fi pentru tine un tron de aur în împărăţia tatălui meu!

Şi Isus, rugător, făcu un pas către evreu.

– Înapoi! Înapoi! strigă acesta. Nu vezi tu că viţa se usucă la apropierea ta?... Înapoi! Nu vezi casa mea cum tremură numai pentru că tu ceri să te sprijini de ea?... Înapoi! Drumul tău este înainte. Urmează-ţi drumul!

Şi repezindu-se de pe bancă, îl respinse cu atâta brutalitate, încât pentru a treia oară, Isus se clătină şi căzu sub crucea sa.

– Du-te! Mergi! Du-te! zise el.

Dar, atunci, Isus se ridică pe un genunchi.

– Nenorocitule! Eu am vrut cu îndârjire să te salvez, dar tu, cu încăpăţânare, ai vrut să te pierzi... Mergi! ai zis? Blestem asupra ta pentru a fi pronunţat acest cuvânt!... Eu mai am de făcut numai câţiva paşi purtându-mi povara, şi totul se va sfârşi. Dar grea povară voi lăsa să cadă asupra ta! Alţii vor moşteni cuvântul meu, corpul meu, sângele meu, spiritul meu, dar tu, tu vei moşteni numai durerea mea. Pentru tine, această durere nu va avea alt sfârşit, decât cel al timpurilor!... Tu mi-ai zis: Mergi! Nenorocitule! Tu vei merge până în ziua judecăţii din urmă! Pregăteşte-ţi sandalele şi un toiag de drum... De centură nu este nevoie, căci disperarea îţi va strânge pieptul şi îţi va înconjura şalele. Tu vei fi JIDOVUL RĂTĂCITOR. Tu vei fi călătorul veacurilor. Tu vei fi omul nemuritor! Mi-a fost sete şi tu nu mi-ai dat să beau: tu vei căuta urmele pe care ţi le voi fi lăsat în potirul meu.

Povara crucii zdrobea umerii mei şi tu ai refuzat să o împărţi eu mine. Nimeni nu te va ajuta să duci greaua povară a vieţii tale. Eu eram obosit şi tu mi-ai refuzat banca ta, pragul tău, scăunelul tău pentru a mă aşeza. Eu îţi refuz un mormânt pentru a dormi!

– Oh! bolborosi Isaac încercând să râdă, cu toate că dinţii îi clănţăneau cu zgomot, cu toate că sudoarea agoniei îi curgea îngheţată pe frunte, cu toate că genunchii lui tremurau mai mult şi erau mai fără putere decât cei ai lui Hristos. Mă vei lăsa măcar astăzi să iau masa cu soţia şi copii mei, nu-i aşa?

– Da, spuse Isus, şi eu fac pentru tine ceea ce se face pentru condamnatul la moarte, căruia judecătorii îi acordă un prânz liber... Da, tu vei prânzi cu ei. Dar chiar în această seară, vei porni la drum, în călătoria ta veşnică şi văzându-te venind, trecând şi trecând iar, toată creaţiunea, de la om până la piatră, te va cunoaşte. La vederea ta, acvila ce planează în văzduh se va opri la marginea unui nor şi va zice: „Mergi, blestematule!" Vulturul îşi va scote gâtul golaş din cuib şi, privindu-te cu ochii injectaţi de sânge, îţi va spune: „Mergi, blestematule!" Şarpele îşi va scoate capul turtit din gaura sa, agitându-şi limba despicată, îţi va zice: „Mergi, blestematule!" Tu vei vedea pălind şi stingându-se steaua care, timp de mii de ani va fi auzit, în liniştea nopţii, lacrimile tale căzând una câte una în prăpastia eternităţii, şi murind steaua îţi va zice: „Mergi, blestematule!" Tu vei vedea fluviul întortochindu-se prin câmpii, păduri, preerii. Îi vei urma cursul mergând ca şi el fără a te odihni vreodată. Pierzându-se în sânul oceanului, care-l va opri pe el, dar pe tine nu, îţi va zice: „Mergi, blestematule!" tu te vei întoarce în oraşe pe care le lăsaseşi înfloritoare şi care te respinseseră, iar când vei reveni, aceste oraşe nu vor mai fi decât ruine, şi spectrul acestor oraşe moarte se va ridica, va lua o piatră din aceste ruine şi ţi-o va arunca zicând: „Mergi, blestematule!" Şi tu vei merge astfel, eu ţi-o repet, neoprindu-te decât pentru a îndeplini pentru mine, sau contra mea, lucrarea destinului, până în ziua când eu voi reveni pe pământ!

Şi Isus, epuizat, recăzu sub greutatea crucii sale.

Atunci, din casa opusă aceleia a evreului ieşi o femeie care, văzând faţa lui Isus acoperită de lacrimi, de sânge şi de ţărână, îi întinse cu ambele mâini un ştergar de pânză albă, zicându-i:

– Dulcele meu Domn Isus, fă-mi favoarea de a primi să-ţi usuci faţa cu acest fin ştergar. El a fost făcut de mâinile ţesătorului, a fost albit de roua dimineţii pe iarba câmpiilor şi nu a fost murdărit până acum de nicio atingere.

Atunci Isus răspunse:

– Mulţumesc, bună Seraphia... Darul tău este binevenit. Tu vezi că eu sufăr... Numai şterge-mi tu însuţi faţa; eu nu pot să-mi ridic mâinile de pe pământ...

Şi sfânta femeie apăsă uşor pânza pe faţa lui Isus, ştergându-i lacrimile, ştergându-i sângele, ştergându-i ţărâna.

– Acum, priveşte-ţi ştergarul, Seraphia, zise Isus.

Seraphia îşi privi ştergarul şi scăpă un strigăt.

Faţa lui Isus se imprimase pe el şi strălucea în mod miraculos numai că din acea coroană de spini care însângera fruntea lui Hristos, ţîşneau raze de lumină, simbol al divinităţii sale.

Toţi au putut vedea urma imprimată miraculos, căci Seraphia a rămas un moment cu braţele ridicate întinzând ştergarul şi neputând crede că a căpătat o asemenea favoare.

– Începând de acum, îi zise Isus, să laşi numele de Seraphia şi să te numeşti Veronica[7].

– Am să fac aşa cum mi-a cerut domnul şi stăpânul meu, spuse Seraphia, căzând în genunchi.

Şi în jurul lui Isus, toţi cei care auziseră blestemarea, murmurau cu spaimă.

Longin zicea:

– De ce, tot timpul cât condamnatul vorbea, calul meu plângea?

Un soldat pedestru zicea:

– De ce, tot timpul cât condamnatul vorbea, sabia mea gemea în teacă?

Un lăncier zicea:

– De ce, tot timpul cât condamnatul vorbea, suliţa îmi tremura în mână?

Iar cei care văzuseră minunea erau şi mai tulburaţi.

Un om îşi clătina capul şi zicea:

– N-am cunoscut frica niciodată, dar iată că acum inima îmi bate în piept ca un pui de căprioară speriat... Deschide-mi uşa, nevastă, ca să intru în casă şi să nu mai ies toată ziua.

O femeie îşi clătina capul şi zicea:

– Dar, dacă totuşi era un dumnezeu. Dacă era Dumnezeul necunoscut pe care, după cum se spune, toată lumea-l aşteaptă?...

– Vai mie, care l-am insultat, l-am duşmănit, l-am bătut! .... Mamă, deschide-mi uşa, să intru să-mi ascund faţa la pieptul tău... Poate că el nu m-a văzut şi va trece pe lângă mine fără să mă recunoască în ziua judecăţii din urmă.

Copilul care ducea un coş pe braţ şi cuie în mâna lui mică; clătina capul şi spunea:

– De ce aceste cuie mă frig aşa, şi de ce nu pot să le arunc?... Tată, deschide-mi uşa, şi smulge din mâna mea aceste cuie ce mă ard!

---

[7] *Vera ikon* - imagine adevărată

Şi omul ieşea din mulţime şi fugea.

Şi femeia ieşea din mulţime şi fugea.

Şi copilul ieşea din mulţime şi fugea.

Cortegiul îşi reluă marşul, iar restul poporului care nu văzuse şi nu auzise nimic - mulţime oarbă şi insensibilă - continuându-şi strigătele şi cântecele, zicea:

– Ia-ţi ibricul tău de argint şi lighianul tău de bronz, Pilate, virtuosule Pilat! Spală-ţi mâinile în numele Romei!... Vai! tu încă nu ne-ai spus că Roma a fost o fecioară atât de inocentă încât nu îndrăznea să aibă pe degetul ei o picătură de sânge... Spală-ţi mâinile, Pilat! Nouă, puţin ne pasă! Noi - pe lângă tine, procurator al lui Cezar, pe lângă Irod, tetrarhul Galileei - îl avem pe suveranul nostru, Isus din Nazaret, regele Iudeilor! Şi dacă cineva s-ar îndoi, să citească această inscripţie în trei limbi... Vino, frumosul meu rege, vino pe Calvar împreună cu cei doi tâlhari, care-ţi slujesc, unul ca paharnic şi celălalt ca scutier. Vino pe Calvar, şi mâine, vulturul Carmelului va coborî de pe steiul său pentru a-ţi lua coroana de spini şi ţinând-o în ghiare, va zbura de la răsărit la apus, de la miazăzi la miazănoapte, strigând: „Pământ, priveşte-mă! Eu duc la marginea lumii coroana lui Isus Nazarineanul!"

Şi hohotele de râs ale gloatei, care venea, acopereau vocea mulţimii care trecuse, aşa cum pe ţărmul pe care se sparge, bubuitul unui al doilea val acoperă zgomotul celui dinainte.

Şi mulţimea se scurgea asemenea unui fluviu, care aruncându-se cu totul în mare, şi-ar lăsa albia goală şi uscată.

Isaac Laquedem, singur, rămăsese în picioare, nemişcat, mut şi, pentru a zice aşa, pietrificat, pe acelaşi loc pe care l-a atins blestemul lui Isus.

Totuşi, cum zgomotul, strigătele, râsetele, imprecaţiile şi blestemele se pierdeau către poarta Judecăţii, blestematul păru că-şi recapătă puţin câte puţin cunoştiinţa. Privind în toate părţile, se văzu singur. Îşi lovi fruntea cu mâinile şi se repezi în casă, închizând uşa în urma lui, cu zăvorul.

XXVII GOLGOTA

În acest timp, Isus ajunsese la picioarele muntelui Calvarului.

Puţin mai jos de locul în care îl blestemase pe Isaac, şi îşi imprimase figura pe ştergarul Seraphiei, se găsea o încrucişarc la care ajungeau trei străzi.

Acolo Isus se împiedică de o piatră şi se prăbuşi. Crucea căzu la câţiva paşi de el.

Oamenii care se duceau la templu avură milă şi ziseră tare:

– Dar nu vedeţi că acest biet om, moare? Atunci, câţiva farisei care voiau să se bucure de vederea chinurilor până la capăt, strigară soldaţilor:

– Aceşti oameni au dreptate. Nu-l veţi aduce viu pe vârful Golgotei, dacă nu veţi găsi pe cineva care să-l ajute să-şi ducă crucea.

Soldaţii priviră în jurul lor şi - cum cea mai mare parte dintre ei, cu toate că erau în serviciul împăratului Tiberiu, erau evrei - remarcând în mulţime un bărbat, urmat de cei trei copii ai săi, care era păgân şi adorator al lui Jupiter, îl luară şi-l aduseră până la Isus.

Acest om se numea Simon. El era născut in Cirena şi era de meserie grădinar. Soldaţii îi smulseră o legătură de vreascuri pe care o ţinea în braţe şi îl siliră să poarte pe umăr una din extremităţile crucii.

Simon ar fi vrut să se opună, dar nu avea mijloace: soldaţii îl ameninţau, unii cu mânerul săbiilor lor, alţii cu lemnul suliţelor. El porni deci în drum, mergând îndărătul lui Isus, iar cei trei copii îl urmară plângând. Ei nu înţeleseseră ce se întâmpla cu tatăl lor şi se temeau că a fost luat pentru a fi şi el răstignit.

Femeile amestecate în cortegiu îi liniştiră şi-i luară de mână. Doi erau mai mari, în vârstă de zece la doisprezece ani. Al treilea avea însă numai şase ani.

La început Simon şi-a îndeplinit însărcinarea în silă. Ridicându-se însă, Isus îi aruncase o privire atât de recunoscătoare şi îi adresase câteva cuvinte cu atâta blândeţe, încât Simon cirenianul începu să înţeleagă, deocamdată nedesluşit, că într-o zi, el se va alege cu mult mai multă bucurie, decât ruşine din această fericită întâmplare care-l făcuse să-l întâlnească pe Isus.

După ce au trecut pe sub arcada porţii Judecăţii, după ce au străbătut podul de peste valea Leşurilor, după ce lăsaseră la stânga mormântul profetului Anania, Isus a ajuns în faţa unui grup de femei şi fete din Ierusalim.

În acel moment el era gata să se prăbuşească.

Dar Simon Cirenianul, lăsând jos capătul crucii, alergă la Hristos şi îl susţinu.

Aceste femei, care îl aşteptau pe Isus, erau acelea care-i ascultaseră predicile. Câte unele erau cimotii cu Ioana Cuza şi cu Maria, mama lui Marcu şi veneau mai curând pentru a-l plânge, decât spre a-l insulta. Astfel, când ele îl văzură atât de palid, atât de pierdut, atât de zdrobit, scoaseră strigăte de durere şi îi întinseră vălurile lor pentru ca el să-şi şteargă faţa.

Dar el, întorcându-se, le zise:

– Fiice ale Sionului, nu mă plângeţi pe mine, ci plângeţi- vă pe voi şi pe copiii voştri, căci va veni un timp când se va zice: „Fericite femeile care nu au fost mame! Fericite pântecele care au rămas sterpe! Fericite sânurile care nu au alăptat!"Şi atuncea, vă zic, va fi atâta jale în Ierusalim încât oameni vor fugi în afara zidurilor şi vor striga pierduţi: „Munţilor, cădeţi peste noi! Dealuri, acoperiţi-ne! Pământ, deschide-te!"

Femeile încercară să ajungă până la Isus. Una din ele ducea, într-un fel de potir de argint, vin aromatizat pe care îl preparase în speranţa că s-ar putea apropia atât de Isus încât să i-l dea. Soldaţii o respinseră însă violent şi vinul se vărsă pe pământ.

Cortegiul reluă mersul. Un drum pietros şi plin de ocolişuri ducea în susul Calvarului. Isus urcă cu greu această potecă. În sfârşit, după un sfert de oră, în care a făcut o sută şaizeci de paşi, el căzu pentru a cincea oară.

Isus era aproape la capătul puterilor. Atunci fu descărcat de povara crucii, iar lui Simon i se dădu drumul. Simon vrea să rămână, într-atât fusese cuprins de o milă tandră pentru Isus, dar soldaţii nu-i permiseră şi, nemaiavând nevoie de el, îl goniră.

Isus îl consolă şi îl răsplăti cu un cuvânt, spunându-i:

– Fii liniştit, Simon, noi ne vom reîntâlni în împărăţia Tatălui meu!

Întregul munte era înconjurat de soldaţi care staţionau de două ore la locul execuţiei, căci Caiafa nu putea să creadă că apostolii şi ucenicii lui Isus n-ar încerca vreo lovitură pentru a-şi elibera învăţătorul.

Aceşti soldaţi erau comandaţi de către centurionul Aben Adar.

Ceea ce explica mai ales această desfăşurare de forţe era faptul că Iuda, ca şi apostolul Simon, făceau parte din secta ziloţilor, adică acea confrerie de patrioţi care juraseră să elibereze Iudeea cu orice preţ şi că Iuda, nu din lăcomie sau invidie, îl denunţase şi-l predase preoţilor, ci pentru a-şi determina învăţătorul să ia o hotărâre politică.

Caiafa ceruse deci această întărire lui Pilat, care dăduse ordin ca numeroase patrule să străbată Ierusalimul şi mai ales cartierul Bezeta şi mahalaua Ophel, în care se găseau mulţi partizani de-ai lui Isus.

Vai! Dacă Pilat l-ar fi văzut acum lângă cruce, clătinându-se la suflul durerii ca o trestie la suflarea vântului, ar fi început să creadă în ce-i spusese Isus: „împărăţia mea nu este în această lume!"

Au început să-i pregătească crucea, căreia nu-i erau asamblate toate bucăţile: astfel, divinul condamnat trebui să se culce pe instrumentul supliciului său, pentru ca gealaţii să-i ia măsura membrelor. Apoi, măsura fiind luată, îl repuseră în picioare.

Cum el abia putea să meargă, doi soldaţi îl prinseră pe după braţe, îl ridicară dintr-o singură smucitură şi-l duseră douăzeci de paşi mai departe.

Era locul unde el trebuia să fie dezbrăcat de vesmintele sale şi pironit pe cruce.

Într-adevăr, în acest loc, călăii îşi făceau ultimele pregătiri. Acolo, adică în punctul cel mai înalt al stâncii calvarului, trebuiau să fie ridicate cele trei cruci, şi în consecinţă, se săpau trei gropi. La douăzeci de paşi mai jos, se fixa transversala crucii, se băteau în cuie bucăţile de lemn destinate să suporte picioarele, se străpungeau găurile pentru a fixa inscripţia şi se făceau unele tăieturi pentru părţile proeminente ale corpului - care trebuia să fie susţinut. Dacă el ar fi fost suspendat, toată greutatea ar fi fost suportată de mâini şi acestea n-ar fi rezistat.

Erau acolo cu totul, optsprezece soldaţi, optsprezece arcaşi, optsprezece călăi pe plaftormă. Ei erau ocupaţi, unii în jurul celor doi tâlhari, iar alţii în jurul crucii lui Hristos, sau în jurul lui Hristos însuşi. Tenul lor brun, figurile de străini, dinţii albi şi părul creţ ca al negrilor le dădea aparenţa unor diavoli ocupaţi cu cine ştie ce treabă infernală.

Dezbrăcarea începu.

Mai întâi, i se scoase lui Isus mantia roşie, apoi acea centură dublată cu vârfuri de cuie, care-i încingea mijlocul şi ale cărei două bretele, încrucişate pe piept îi brăzdaseră adânc trupul. Pe urmă i-au scos roba de lână alba cu care Irod pusese să fie îmbrăcat. Urma apoi cămaşa roşie, acea cămaşă care, se spunea că fusese ţesută de mama lui când era copil, şi care, întotdeauna nouă, întotdeauna curată, crescuse odată cu el. Cămaşă fără cusături, minunată, ca tot ce se raporta la acest om minunat. Cămaşa fu scoasă cu precauţie, căci soldaţii sperau să o poată vinde, şi pentru a nu o împărţi ca pe celelalte vestminte, se înţeleseseră între ei să o joace la zaruri.

Rămânea ultima cămaşă de in, dar aceasta era lipită de piele, din cauza numeroaselor răni ce-i acopereau corpul. Pete mari de sânge apărute pe piept şi pe spate, îi schimbaseră complet culoarea. Umezind-o cu apă proaspătă, s-ar fi putut micşora durerile provocate de scoaterea cămăşii, dar călăii, nu socotiră util să folosească asemenea precauţii faţă de pacientul lor: aşa cum îi smulseseră

mânecile la biciuire, ei o traseră cu violenţă, unul partea ce acoperea pieptul, iar celălalt partea din spate. Isus scoase un geamăt slab, căruia îi răspunseră trâmbiţele templului, care anunţau jertfirea mielului pascal. Toate rănile i s-au redeschis dintr-o dată. El căzu pe o piatră şi ceru puţină apă. Arcaşii îi oferiră atunci un vas ce conţinea un amestec egal de vin, de mir şi de fiere, cum să dădea condamnaţilor pentru a le slăbi senzaţia chinurilor, dar Isus, gustând din această băutură, îşi întoarse capul şi refuză să bea.

Crucea era pregătită. Au târât-o până în locul unde trebuia să fie ridicată, i-au pus piciorul lângă groapa pregătită dinainte şi doi călăi îl luară pe Isus pentru a-l răstigni.

Era momentul când criminalii obişnuiţi încercau să reziste, se împotriveau cu toate forţele, blestemau şi urlau. Isus murmură profeţia lui Isaia: „El a fost pus la rând cu ticăloşii!" şi înainta către cruce, - este drept, cu un pas slăbit, pentru că forţele începeau să-l părăsească. El se culcă singur, umil şi fără a opune rezistenţă, pe stâlpul infam pe care sângele lui îl va face stâlpul mântuirii.

Atunci, călăii îi apucară braţul drept şi îl legară pe braţul drept al crucii. Unul din ei îi apăsă genunchii pe piept pentru a-i împiedica mişcările de teamă. Un altul îi deschise mâna; al treilea, în mijlocul mâinii deschise, îi apăsă vârful unui cui şi din cinci lovituri de ciocan, îi pironi pe cruce această mână, care nu se întinsese niciodată decât pentru a binecuvânta.

La prima lovitură de ciocan, sângele ţâşni în figura celui ce deschidea mâna şi a celui ce ţinea cuiul.

Isus scoase un strigăt de durere.

Călăii trecură la mâna stângă, dar ei îşi dădură seama că mai trebuiau două sau trei degete pentru ca această mână să ajungă pe locul unde trebuia fixată.

Atunci unul din schingiuitori înnodă o coardă în jurul pumnului lui Isus şi sprijinindu-şi picioarele pe un bolovan ce ieşea din pământ, ca osemintele unei lumi prost îngropate, trase cu forţă şi fără să se oprească până ce mâna stângă, datorită dizlocării celor doi umeri, a atins locul dorit.

Mâna stângă fu legată ca şi cealaltă, deschisă la fel, şi pironită ca şi cealaltă din cinci lovituri de ciocan.

Cuiele erau lungi de opt la zece degete, triunghiulare, cu un cap bombat. Vârfurile lor ieşeau pe cealaltă parte a crucii.

Printre loviturile de ciocan se auzeau gemetele lui Isus, cărora le răspundeau, de data aceasta alte gemete.

Erau acelea ale Fecioarei.

Fie din milă, fie din cruzime, — cine ar îndrăzni să se pronunţe? — i s-a permis mamei lui Isus să pătrundă în incinta formată de linia de soldaţi şi să asiste la supliciul fiului său.

Ea era deci la douăzeci de paşi de cruce, palidă, pe jumătate moartă, clătinându-se ca un crin rupt, în braţele celor ce încercau să o susţină.

Cât despre Magdalena, pentru a nu o tortura pe sfânta mamă prin strigătele de durere ce i se îngrămădeau în piept, ea îşi smulgea părul şi îşi zgâria faţa cu unghiile.

Cu toate că era culcat pe cruce, cu toate că nu putea privi în jurul lui, cu toate că era prada propriilor sale dureri, Isus recunoscu acest dureros geamăt, ce părea să fie ecoul geamătului său, ca fiind ieşit din pieptul Fecioarei. Atunci, el murmură:

– O mama mea! Să fii binecuvântată între toate femeile pentru durerile pe care le-ai suferit deja şi pe care ai să le mai suferi!

Rămâneau de pironit picioarele.

O bucată de lemn ieşită în relief forma un fel de piedestal ataşat crucii, pentru ca, aşa cum am mai spus-o, corpul găsind un sprijin, greutatea lui să nu atârne numai de mâini. Dar probabil că măsura a fost rău luată şi, aşa cum braţele fuseseră prea scurte, nici picioarele nu ajungeau la locul însemnat pe cruce.

Călăii s-au înfuriat. După ei, însemna că pentru a le da mai mult de lucru, condamnatul refuza să se lungească.

Se aruncară atunci asupra lui, turbaţi, şi legându-i braţele de bară şi torsul de stâlpul crucii, pentru a nu-i deşira mâinile, traseră mai întâi de piciorul drept, cu ajutorul unei frânghii, din trei smucituri. La fiecare smucitură, oasele pieptului trozneau, şi se auzi cum murmura Isus:

– Oh Dumnezeul meu!

Şi, ca un ecou de durere, Fecioara răspundea:

– O fiul meu!

A fost apoi rândul piciorului stâng, care fu adus peste piciorul drept şi care fu străpuns, mai întâi cu un fel de sfredel, pentru că se temeau că osul va face să devieze vârful de fier. Apoi în această rana a fost introdus cuiul, care a fost înfundat cu lovituri puternice de ciocan.

Au trebuit paisprezece lovituri pentru ca teribilul cui de oţel, traversând picioarele, să pătrundă în lemnul crucii la o adâncime suficientă.

În timpul acestei teribile torturi, Isus se mulţumea să repete acele cuvinte ale psalmistului: „Mi-au străpuns mâinile şi picioarele, şi mi-au numărat toate oasele!"

Cât despre Fecioară, ea nu scotea nici un cuvânt. Doar plângea, suspina şi murea de mii de morţi.

Ţintuirea fiind terminată, se bătu în cuie deasupra capului lui Hristos inscripţia în trei limbi care fusese întocmită din ordinul lui Pilat.

Sosise momentul să se ridice crucea.

Se reuniră şapte sau opt arcaşi pentru a o înălţa dintre care doi sau trei o menţineau pe marginea gropii, săpate pentru ea.

Pe măsură ce crucea se ridica şi braţele oamenilor care o sprijineau deveneau prea scurte, ei se foloseau de lemnul lănciilor. Ajunsă într-o poziţie aproape verticală, şarpanta se înfundă cu toată greutatea în groapa care avea o adâncime de trei picioare.

Scuturătura fu teribilă: Isus scăpă un nou strigăt de durere. Oasele dislocate se ciocniră între ele, rănile se lărgiră şi sângele, a cărui circulaţie fusese îngreunată de apăsare frânghiilor, ţâşni din toate plăgile.

Nu a fost un moment mai înălţător în viaţa umanităţii, decât acesta în care crucea, oprindu-şi clătinarea, s-a fixat, şi când s-a simţit tresărind pământul la zgomotul surd, făcut de piciorul crucii izbindu-se de stânca deasupra căreia apărea mântuitorul lumii.

A fost un moment de linişte. Plângerile lui Isus, gemetele mamei sale, insultele călăilor, imprecaţiile fariseilor, trâmbiţele templului, totul a tăcut!

Numai urechile îngerilor au auzit murmurul miilor de lumi care rătăcesc la infinit şi care îşi repetau, unele altora acele cuvinte pe care Isus le pronunţase, pentru a treia oară în sufletul său, căci el nu mai avea forţa să le pronunţe tare: „Iartă-le lor, tatăl meu! Ei nu ştiu ce fac!"

Atuncea, a putut fi văzut Isus, având-ul la dreapta pe Dimas, şi pe Gestas la stânga. Călăii îi întoarseră faţa spre nord-vest, pentru că trebuiau să se împlinească întocmai vorbele profetului. Ieremia zisese:

...Voi fi pentru ei ca un vânt arzător. Îi voi risipi în faţa duşmanilor lor. Eu le voi întoarce spatele şi nu faţa, în ziua pierderii lor!". De altfel, cu mult mai înainte, regele-prooroc zisese, în psalmul LXV: „Ochii lui spre neamuri privesc"

În acel moment Isus oferea cel mai sublim şi mai dureros spectacol: sângele îi curgea de pe frunte şi-i umplea faţa. Sângele şiroia din mâinile şi din picioarele sale. Părul năclăit de sânge îi cădea pe frunte. Barba însângerată i se lipea de piept. Umerii, braţele, mâinile, picioarele, întregul lui corp, întins până la dizlocare, permitea să i se numere oasele pieptului, de la claviculă până la cele mai de jos coaste, şi se îngălbenea puţin câte puţin, pe măsură ce sângele i se scurgea...

Se făcu, aşa cum am zis, în toată natura, un moment de linişte profundă, atunci când crucea a fost ridicată şi când durerea izbiturii a stins până şi strigătul condamnatului. Îndată Isus şi-a ridicat capul... La această mişcare a fiului său, nimic nu a putut să o reţină pe Fecioară: ea s-a apropiat, clătinându-se şi a căzut în genunchi lângă crucea pe care o strânse în braţe, tot atât de tandru, cât l-ar fi îmbrăţişat pe fiul ei.

Isus îşi coborî privirile.

– Mamă, murmură el, îţi aminteşti ce-ţi spuneam, acum treizeci de ani, în Egipt, arătându-ţi pe acel hoţ rău care vroia să ne împiedice să trecem, şi pe acel hoţ bun care a răscumpărat de la el trecerea noastră?... Eu ţi-am spus: „O, mamă! Peste treizeci de ani, evreii mă vor răstigni şi aceşti doi tâlhari vor fi puşi lângă mine, Dimas la dreapta şi Gestas la stânga, şi în acea zi, Dimas, hoţul cel bun mă va preceda în paradis!"

Cei doi hoţi auziră aceste vorbe şi îşi ridicară capetele.

– Vai! strigă Gestas, tu vrei să zici prin asta că tu eşti Mesia... Ei bine, dacă tu eşti Mesia, salvează-te şi scapă-ne şi pe noi... Dar nu, tu nu eşti Mesia, pentru că te laşi răstignit: Tu eşti profet mincinos, un hulitor, un vrăjitor!

Dar Dimas, la rândul lui, zicea:

– Cum poţi să-l insulţi pe acest om! Eu, în schimb, îl rog şi îl implor, căci îl recunosc drept un profet, drept regele meu, drept fiul lui Dumnezeu!

La aceste cuvinte ale bunului hoţ, se ridică un mare tumult printre privitori. Soldaţii îşi rupseră rândurile şi lăsaseră curioşii să se apropie până lângă cruce. Golgota era acoperită de spectatori de sus până jos. Mii de oameni se înghesuiau pe zidul exterior, pe turnuri şi pe terasa palatului lui Irod.

Atunci, aceia care se găseau mai aproape de Hristos începură să-l batjocorească, strigându-i:

– Ei bine, mincinosule! n-ai vrut tu să dărâmi templul şi să-l reclădeşti în trei zile?.,. N-ai putut să aduci morţii, aşa cum te-ai lăudat?... ai refuzat să faci să urce Iordanul până la lacul Ghenezaret?... Iată, tu care zici că ai venit să-i salvezi pe alţii, mântuieşte-te pe tine însuţi. Dacă tu eşti fiul lui Dumnezeu, coboară de pe cruce!... Coboară, fiul lui Dumnezeu, coboară! Şi atunci, îţi făgăduim, noi vom crede în tine!...

– He! striga hoţul cel rău, nu vedeţi că este un răufăcător, un tâlhar, un vrăjitor? De altfel, nu vedeţi proba? Bar Abbas, prietenul nostru, tovarăşul nostru, Bar Abbas, i-a fost preferat!

– Taci, Gestas! Taci! zise hoţul cel bun. Bar Abbas a fost condamnat pe drept, şi noi, am fost condamnaţi pe drept. Dacă noi suferim, este pe drept, pentru că noi primim pedeapsa crimelor noastre... Dar el este nevinovat! Gândeşte-te la ultimul tău ceas, Gestas, şi în loc de a huli, căieşte-te!

Şi întorcându-se spre Isus, zise:

– Doamne! Doamne! Eu sunt un mare păcătos, şi am fost condamnat pe drept... Doamne! Doamne! Ai milă de mine!

Iar Isus îi zise:

– Fii liniştit Dimas, eu te primesc în mila şi iertarea mea!

– Abia ce Isus terminase de pronunţat aceste cuvinte, că un nor gros şi roşiatic urcă de la pământ spre cer, soarele se întunecă şi vântul deşertului începu să sufle.

Era trecut de amiază cu aproape o jumătate de oră.

XXVIII ELOI! ELOI! LAMA SABACT ANI?

În momentul când Isus vărsa asupra agoniei bunului hoţ, speranţa vieţii eterne ca pe un balsam divin, Isaac Laquedem, în casa lui, cu uşa încuiata cu grijă, cu ferestrele bine închise, făcea Paştele în familie.

La masa comună erau aşezaţi - într-o cameră ce dădea în curtea interioară, şi la care se ajungea prin prăvălia ce dădea în stradă - tatăl lui şi tatăl tatălui lui, cu capul albit, care număra o sută de ani; nevasta lui, în vârstă de treizeci şi patru de ani; fiica lui de cincisprezece ani şi fiul, ce avea nouă ani. Un copil de şase luni dormea într-un leagăn. Bunica soţiei lui Isaac, sărmană creatură, ajunsă neputincioasă şi idioată, boscorodea vorbe fără şir, bălăgănindu-şi capul. Ea şedea de dimineaţa până seara într-un fotoliu.

Isaac, bărbat de patruzeci şi trei de ani, era legătura între aceste diferite vârste, toate etapele vieţii, de la leagăn, la mormânt.

Mielul pascal fusese împărţit. Fiecare avea câte o parte pe farfuria lui. Aceste bucăţi, mai mult sau mai puţin începute arătau cât era de mare preocuparea mesenilor.

Toţi erau posomorâţi şi tăcuţi, căci teribilul blestem apăsa pe întreaga familie. Flăcările mişcătoare ale lămpilor fixate pe pereţi dădea o lumină tremurătoare, nestatornică.

Numai copilul de zece ani, neştiutor, râdea şi cânta unul din acele cântece, de ale copiilor cărora ei le compun atât melodia cât şi cuvintele. Ceilalţi vorbeau încet. Isaac stătea nemişcat, cu capul în piept şi mâinile înfipte în păr. Nevasta îl privea cu ochii plini de teamă.

Iată ce cânta copilul:

> „Când voi fi soldat ca tatăl meu, — mă voi întoarce acasă cu o platoşă din baga, cu un frumos coif aurit şi o sabie ascuţită, — când voi fi soldat ca tatăl meu!
>
> Dacă aş fi negustor, negustor ca bunicul meu, — eu m-aş întoarce din Tir sau de la Joppa, cu un sac mare de piele plin cu bani de aur şi argint; - dacă aş fi negustor, negustor ca bunicul meu!
>
> Dacă aş fi marinar, marinar ca străbunicul meu, - eu m-aş întoarce de la marea care se vede din înălţimea turnului, cu o barbă albă şi cu o frumoasă mantie albastră de culoarea valurilor, — dacă aş fi marinar, marinar ca străbunicul meu!
>
> Nu mai este decât Cain, Cain! care nu poate să moară — căci nu este adevărat ce s-a spus, că el a fost ucis de nepotul său, Lameh. Cain nu este mort, Cain este condamnat să trăiască veşnic, pentru că el l-a omorât pe fratele său, Abel — nu mai este decât Cain, Cain care nu poate să moară!

Şi când un cuceritor, un cuceritor pleacă la luptă cu armata sa, Cain, primul ucigaş, se urcă pe calul Semeheu, care asudă sânge, şi înaintează strigând: Mergi! Mergi! Mergi!.., Când un cuceritor, când un cuceritor pleacă la luptă!

Şi când ciuma călătoreşte — Cain, primul ucigaş, se urcă pe pasărea Vinateina, care zboară atât de repede ca şi ciuma, şi îi zice ciumei: Mergi! Mergi! Mergi!... — când ciuma, când ciuma călătoreşte:

Şi când furtuna, când furtuna răscoleşte marea — Cain, primul ucigaş, urcă pe peştele Macar, care merge ca vântul, şi-i zice furtunii: Mergi! Mergi! Mergi!..."

Isaac nu mai putu să suporte repetarea acestui cuvânt teribil care fusese pronunţat de Isus. El lovi cu pumnul în masă şi se ridică, zicând:

– Pe viaţa lui Cezar, femeie, fă-l să tacă pe acest copil!

Băiatul îl privi uimit pe tatăl lui şi tăcu.

Se făcu o linişte înspăimântătoare.

În această linişte, bătrâna bunică începu să murmure cuvinte neinteligibile, dar acestea începură să capete, puţin câte puţin, o formă şi să includă un gând. Atunci se auzi acest cântec straniu şi fără nume:

„Este o mică plantă cu trei frunze care are pe fiecare frunză o pată de sânge şi, în mijloc, în locul florii, o cunună de spini.

Mică iarbă, de ce ai tu pe fiecare frunză, o pată de sânge? Pentru ce ai, în loc de floare, o coroană de spini?

Bătrână bunică, tu care ştii atâtea lucruri, ar trebui să o ştii! Tu nu o ştii, bătrână mamă-mare? Ei bine, am să-ţi spun.

Ieri, în grădina liniştită aflată pe înălţimile lui Ghetsemani, Mântuitorul a îngenunchiat, cu sufletul trist, de moarte!

Cerul era acoperit şi nici cea mai mică stea nu se zărea pe el. Toţi ucenicii erau adormiţi şi numai El, veghea singur, cu temerile sale.

Dar, iată că Diavolul veni în faţa lui şi în urma celor ce i-a zis, pe fruntea lui palidă, sângele a picurat ca o sudoare.

O picătură, una după alta a căzut peste mine. Împrejur, totul era mohorât, iar Domnul, Domnul însuşi, nu mai avea nici puterea să geamă.

Şi eu, eu am zis atunci cu vocea mea slabă de plantă:

„Doamne! Doamne! Iată că sângele tău preţios curge pe frunzele mele, şi de pe frunzele mele va cădea pe pământ!

Dă-mi mâini, doamne, ca să strâng această comoară minunată, să împiedic să curgă pe pământ acest preţios sânge, acest sânge al mântuirii!"

„Iar liniştea era atât de mare, încât vocea mea, oricât era de slabă, a ajuns până la tronul lui Dumnezeu, iar Dumnezeu a zis:

„Să fie aşa cum vrei, sărmană mică plantă şi fie ca de pe frunzele tale, să nu se mai şteargă urmele de sânge ale fiului meu!

Pe deasupra, în loc de floare, tu vei avea o cunună de spini asemănătoare aceleia ce va fi pusă pe capul fiului meu, în timpul chinurilor lui!”

Voi fi numită de acum încolo, trifoi de Iudeea sau trifoi spinos, şi pe fiecare din frunzele mele, am o pată de sânge şi în loc de floare, o cunună de spini..."

Toţi ascultaseră acest fel de cântec cu spaimă. De mai mult de trei ani, bătrâna paralitică nu mai vorbise cu atâta raţiune şi atât de curgător. Este adevărat că abia ce a terminat, limba i se împiedică din nou, şi, dacă de la sunete nearticulate ea urcase până la cuvinte, acum, prin sunete nearticulate, se reîntorcea la mutism.

Isaac făcuse deja un pas pentru a o face să tacă, când ea se linişti singură, terminându-şi cântecul.

– Lia, zise Isaac fiicei sale, ia-ţi citera cu care îţi acompaniezi cântecele la templu, şi cântă-ne ceva care să ne facă să uităm ce a zis acest copil şi ce a zis bătrâna.

Tânăra şi frumoasa fată, cu ochii de catifea neagră, cu părul ca tăciunele, cu tenul brunet, cu buzele corai şi cu dinţii ca perlele, se ridică, îşi luă citera agăţată pe perete, o acordă şi începu să cânte, acompaniindu-se:

– „De unde vii tu frumosule mesager? Vii de la Tir sau de la Babilon, din Cartagina sau din Alexandria? Vii de la munte sau de la câmpie? Vii de pe lac sau din pădure?"

– „Eu nu vin nici din pădure, nici de pe lac, nici de la munte şi nici din câmpie, nici din Alexandria, nici din Cartagina, nici de la Babilon şi nici de la Tir. Eu vin mai de departe, şi vin chiar de mai sus!"

– „Frumosule mesager, cine ţi-a dat acest mantou albastru? A fost el înmuiat în azurul mării? A fost tăiat dintr-un colţ al firmamentului? Este făcut din lână sau mătase?"

– „El nu-i făcut din lână, şi nici din mătase. El n-a fost tăiat dintr-un colţ de cer şi n-a fost înmuiat în aurul mării. Nu e un mantou ci sunt două aripi spre a zbura pe sus, mai sus decât norii, sau spre a coborî în străfundul abisului".

– „Frumosule mesager, din partea cărui rege vii tu? El ţi-a pus în mână acest băţ de cătină? El ţi-a pus pe cap frumoasa pălărie, brodată-ntreg cu aur?"

– „Dar nu-i o pălărie, brodată toată cu aur, ce am eu pe cap, ci o aureolă... Şi nici nu ţin în mână un băţ de-albă cătină. Eu am spada de foc, iar regele din partea căruia vin, este împăratul cerurilor!..."

În momentul când Lia pronunţa aceste ultime cuvinte, cineva dădu o atât de puternică lovitură în uşă încât casa se cutremură.

Toţi tresăriră şi se priviră unii pe alţii.

Isaac ajunse aproape livid, totuşi adunându-şi curajul întrebă:

– Cine bate la uşă?

– Cel pe care-l aştepţi, răspunse o voce.

– Ce vrei tu?

– Să ştiu dacă eşti pregătit.

– Din partea cui vii tu?

– Din partea Domnului!

Şi în acelaşi timp uşa baricadată se deschise singură, şi pe prag, apăru un înger înveştmântat în alb, cu aripi lungi pliate înapoia lui, cu un nimb de aur pe frunte şi o sabie arzând în mână.

Era Eloha, cel mai frumos din îngerii Domnului. Dumnezeu l-a creat într-un ocean de nori de aur şi purpură. Pentru a-i face corpul, el a luat cea mai curată, cea mai proaspătă, cea mai transparentă dintre luminile ce preced dimineaţa. Prima auroră a fost sora ei, şi primul soare urcând în ceruri, l-a văzut prosternat la picioarele lui Iehova. Era mesagerul cel mai rapid al Domnului. Când aducea pacea, ochiul lui era blând ca privirea zorilor matinale, iar când ducea ameninţări, ochiul lui era teribil ca fulgerul.

La această apariţie, blânzii bătrâni, bunica, nevasta, Lia şi fratele ei căzură în genunchi împreunându-şi mâinile. Chiar şi copilul îngenunchiase în leagănul lui.

Isaac singur rămase în picioare, cu braţele încrucişate, tremurând, cu părul măciucă, dar prinvindu-l pe înger.

Tu i-ai cerut Domnului, zise Eloha, să faci ultimul Paşte cu familia la... Paştele s-a terminat. Momentul plecării a venit!

– Şi de ce mi-aş părăsi puţul, a cărui apă este atât de curată, sicomorul a cărui umbră îmi e atât de răcoroasă, smochinul, ale cărui fructe îmi sunt atât de dulci, familia, a cărei dragoste mi-e atât de scumpă?

– Pentru că este judecata.

– Această judecată cine a făcut-o?

– Dumnezeu.

– Eu n-am să plec! zise Isaac, şi se aşeză pe un scăunel.

Îngerul înaintă lent, umplând de lumină camera pe care o traversa. Ajungând în apropierea lui Isaac, îşi ridică spada lui de foc şi îi atinse fruntea.

Isaac scoase un strigăt, îşi acoperi faţa cu mâinile şi se sculă în picioare.

– Ce ai făcut? intrebă el

– Eu te-am însemnat cu semnul lui Cain, pentru ca oamenii să te recunoască drept fratele primului ucigaş.

– Ascultă, zise Isaac, lasă-mă încă un an cu cei pe care-i iubesc, şi apoi voi pleca...

– Nici o zi!

– Lasă-mă o zi...

– Nici o oră!

– Lasă-mă o oră...

– Aceea care ţi-a fost acordată de Isus, s-a scurs... mergi!

– Lasă-mă să-mi închei sandalele în picioare... Lasă-mă să-mi arunc o manta pe umeri... Lasă-mă să-mi încing sabia la şold... lasă-mă să-mi pun zalele!

– Tu nu ai nevoie nici de sandale, nici de manta. Picioarele ţi se vor întări până la a sparge pietrele pe care vor păşi. Tu vei avea drept manta ceaţa dimineţii şi negura serii... Tu n-ai nevoie nici de zale, nici de sabie, pentru că nici fierul şi nici focul nu-ţi vor putea face nimic... Mergi!

– Ce drum voi lua?

– Tu vei urma pe pământ drumul pe care-l urmează în aer păsările călătoare.

– Ce voi face în ţări necunoscute unde nu este nici un drum?

– Tu vei deschide primul drum... Mergi!

– Ce aş face când voi ajunge la ţărmul Oceanului şi nu aş vedea pe mal nici barcă şi nici vreun vas?

– Tu vei merge din val în val, şi fiecare val pe care piciorul tău va călca, va deveni solid ca o piatră de granit... Mergi!

– Care sunt oraşele prin care trebuie să trec?

– Ce te interesează? pentru că toate se vor înşira în urma ta... Mergi!

– Lasă-mă să sărut pentru ultima oară soţia şi copiii.

– Fie! Sărută-ţi soţia, copiii şi pleacă! Eu te aştept afară. Eloha ieşi.

Isaac îşi sărută pe rând soţia şi copiii. Cel pe care-l strânse cel mai mult la pieptul său fu cel mai mic, cel care era în leagăn.

Apoi, împins de o atracţie irezistibilă, se apropie de uşă, dar cu spatele, cu mâinile întinse spre fiinţele scumpe lui, pe care le părăsea, şi agăţându-se de mobile, de stâlpi, de colţuri, care, unele după altele

îi scăpau din mâini păstrând urma unghiilor sale. Ajunse astfel pe pragul uşii.

Vai! strigă el disperat, desigur, tu eşti cel mai tare, pentru că eu sunt constrâns să te ascult... Arată-mi deci drumul pe care trebuie să-l urmez, şi plec.

– Îngerul îi arătă cu degetul drumul pe care-l urmase Isus.

– Mergi! îi zise.

– Şi tu? întrebă Isaac.

– Eu, mă întorc acolo de unde vin.

Şi desfăşurându-şi aripile, pe cât de repede coboară trăznetul, tot atât de repede îngerul urcă la cer.

– Adio, strigă Isaac, banca tatălui meu! Adio, pragul casei tatălui meu!... Adio, tată! Adio, tată al tatălui meu!... Adio, nevastă, adio, copii! Adio! Adio! Adio!...

Şi se îndepărtă rapid înspre poarta Judecăţii.

Abia ce făcu câţiva paşi, că un fenomen pe care nu îl remarcase mai înainte, îl izbi; cu toate că nu era mai mult decât ora două a după-amiezii; pe suprafaţa pământului se răspândiseră tenebrele.

El îşi ridică privirile în sus şi văzu ceva, ca o lună, care se interpunea între soare şi pământ. Un cerc asemănător unui inel de fier înroşit în foc, era tot ce mai rămânea din soare.

Nori mari, arămii, alergau pe cer, goniţi de suflarea de foc a simunului. Fulgere, roşii ca sângele, străpungeau firmamentul pe toată întinderea lui.

Stele, apăreau din loc în loc şi apoi dispăreau, ca nişte ochi care se deschid şi se închid.

Tunetul bubuia surd.

Oamenii se întrebau unii pe alţii ce ar putea să însemne această tulburare a naturii. Femeile traversau rapid străzile, trăgându-şi de mână copiii care plângeau.

Câte unii se opreau în mijlocul intersecţiilor, şi, ridicând braţele către cer, strigau:

– Noi am spus-o! Noi am spus-o!

Alţii îşi clătinau capul şi ziceau:

– Eu nu sunt amestecat deloc, mulţumesc Domnului! Sângele lui să cadă asupra celor ce l-au ucis!

Animalele domestice fugeau, chiar mai speriate decât oamenii.

Doi cai, care-şi răsturnaseră călăreţii, trecură pe lângă Isaac nechezând, suflând fum pe nări şi scoţând la fiecare pas jerbe de scântei din pietrele drumului.

Dintr-odată, lui Isaac i se păru că pământul se cutremură şi casele se clatină ca pomii în suflarea vântului.

Toţi cei care se duseseră pe Golgota pentru a asista la execuţie, toţi cei care se găseau pe întărituri, toţi cei care se urcaseră pe

turnuri şi pe terase, reintrau acum în oraş, unii prin poarta Judecăţii, alţii prin poarta turnului Femeilor, grăbindu-se, îmbulzindu-se, alergând, pentru a ajunge la casele lor.

În mijlocul acestei gloate înnebunite, unii oameni erau îmbrăcaţi în mantouri, lungi, albe şi care mergeau cu încetineală. Isaac se cutremură, închipuindu-şi că aceştia nu mai erau viii care se întorceau acasă, ci morţii care ieşiseră din morminte, şi că acele mantouri lungi, albe, erau giulgiuri!

Ajungând la poarta Judecăţii, el văzu mormântul proorocului Anania, a cărui piatră era dată la o parte. Acest mormânt era situat la o sută de paşi în afara porţii. Mortul ieşi şi pătrunse în oraş în momentul când Isaac străbătea porţile.

Blestematul se repezi dincolo de podul aruncat peste prăpastia Leşurilor. El avea la dreapta muntele Gihon iar la stânga muntele Calvarului. Înaintea lui era drumul Gabaonului.

Aruncând o privire înapoi, îl zări pe regele David în picioare pe acelaşi turn ce i-a păstrat numele, şi din înaltul căruia, când era în viaţă, arunca o privire adulteră nevestei credinciosului său căpitan Uric. Regele-profet avea coroana pe cap şi sceptrul în mână. El saluta Golgota.

Isaac putea să o ia fie înainte, fie la stânga. El se întoarse însă la dreapta şi începu să se caţere pe panta stâncoasă a Calvarului. O mână nevăzută, îl împingea spre Isus.

Dar, în loc să se aplece sub această mână şi să o slăvească, el hulea şi blestema asemenea acelor spirite ale adâncurilor revoltate împotriva creatorului lor.

Şi totuşi urca mereu, cedând unei voinţe mai puternice decât a lui, şi, pe măsură ce urca, descoperea Ierusalimul, care părea un oraş condamnat, luptându-se cu moartea în obscuritate.

Când un fulger albăstrui sau de culoarea sângelui ilumina străzile, le vedea pe unele deşerte, pe altele populate cu fantome. Erau şi străzi brăzdate de bărbaţi, femei, copii, alergând pierduţi.

Pe culmea Calvarului, cele trei cruci se detaşau întunecate pe un cer de foc, şi-n timp ce pe crucea din mijloc Isus atârna fără mişcare, înconjurat de o lumină palidă, cei doi tâlhari se răsuceau în convulsiuni hidoase, în puţina libertate lăsată membrelor lor.

Călăii, rămaşi pe această culme dezolată, se agitau ca nişte demoni. Singur, Longin, pe cal, semeţ, nemişcat, cu lancea în mână, pe creasta muntelui, părea o statuie de bronz pe un soclu de granit.

La câţiva paşi de cruce, era un grup compus din Maria, Ioan şi sfintele femei, privind martiriul cu o profundă durere. Isaac urca mereu. El îl auzi pe Isus zicând:

– Mi-e sete!

Atunci Longin îi oferi, în vârful lăncii, un burete îmbibat cu oţet. În acel moment, furtuna, puternică, teribilă, ameninţătoare, se porni. Se auzea rostogolindu-se în măruntaiele pământului un tunet mai răsunător decât acela ce bubuia în cer. Uraganul, acest fiu mai mare al distrugerii, înaintă urlând printre codri, sicomori, palmieri, spărgând totul în trecere. La suflul său, Ierusalimul îşi clătina palatele, casele, turnurile, aşa cum oceanul leagănă rămăşiţele unei flote în pierzanie.

Strigătele furtunii anunţau sosirea trăznetului.

Dintr-o dată, se făcu o linişte profundă şi se auzi vocea lui Isus scoţând acel mare ţipăt ce a ajuns până la noi, prin secole:

– ELOI! ELOI! LAMA SABACT ANI?... - *Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! Pentru ce m-ai părăsit* ?...

Natura întreagă tăcuse pentru a asculta aceste cuvinte. Imediat după ce au fost pronunţate şi duse pe căile îngerilor în cele patru colţuri ale zării, furtuna reizbucni cu şi mai mare furie. Ceva asemănător cu un voal de cenuşă se răspândi pe pământ.

Prin acest voal, Isaac văzu cum pântecul mamei noastre comune se deschide pentru o naştere sumbră şi teribilă.

Ca în ziua judecăţii de apoi, pământul înapoia morţii.

Ochii lui se îndreptară asupra prăpastiei Leşurilor, în care se aruncau corpurile condamnaţilor împreună cu instrumentele caznelor lor. Aceasta se întindea la dreapta sa.

El văzu răscolindu-se praful din imensul depozit de stârvuri.

Tot ceea ce ţinea de om, se întrupa în om; tot ceea ce fusese de lemn, devenise lemn; tot ce fusese fier, redevenise fier.

Fiecare condamnat - acei al căror corp zăcea acolo de secole, ca şi cei al căror corp fusese aruncat la ultima execuţie — îşi lua crucea în braţele însângerate, şi se târa pe genunchi într-o atitudine de rugăciune, întinzându-şi mâinile spre Isus.

Ochii iudeului se întoarseră spre dreapta, şi văzu un şir lung de patriarhi şi de prooroci înfăşuraţi în linţoliile lor. Ei fuseseră deşteptaţi în mormânt de zgomotul şi de izbitura crucii, lovind stânca. Se ridicaseră şi veniseră din toate părţile Iudeei, pentru a asista la moartea aceluia care trebuia să-i conducă triumfal la cer. Toţi, se rugau, întinzându-şi mâinile către Isus.

Isaac văzu cum, la picioarele sale, pământul se crăpă până la locul unde tradiţia povestea că erau înmormântaţi Adam şi Eva. Un bătrân mare ieşea din sol până la mijloc şi barba lui albă îi cădea pe piept, părul alb flutura în şuviţe în suflul uraganului. Lângă el, o femeie care ezitase un moment să se ridice din mormânt, era în picioare, aproape în întregime ascunsă sub părul ei lung. Era palidă, mai mult de spaimă, decât din cauza celor patru mii de ani de zăcere.

– Vai! murmura femeia, şi eu l-am văzut murind pe fiul meu Abel, aşa cum Maria l-a văzut murind pe fiul ei, Isus!

– Femeie, răspunse bătrânul, uită totul şi să nu-ţi mai aminteşti decât de un lucru: acest drept va muri astăzi pe cruce, din cauza păcatului tău!

Şi amândoi, întindeau spre Isus mâinile, acele mâini care călăuziseră paşii primilor oameni, şi strigau:

– Iertare! Iertare, Isus! Milă pentru tatăl şi mama omenirii!...

Isaac vedea toate acestea, ca într-un vis înspăimântător, la lumina fulgerelor, în şuieratul furtunii, în bubuitul tunetelor.

Atunci, se făcu linişte pentru a treia oară şi se auzi vocea lui Isus care zicea:

– Totul s-a sfârşit!... Tată! Tată! În mâinile tale îmi pun sufletul!...

Şi lăsând să-i cadă capul pe piept, fiul lui Dumnezeu scoase un slab geamăt şi îşi dădu duhul.

Chiar în acel moment, trăznetul căzu în douăzeci de locuri diferite. Se auziră zborurile îngerilor care se repezeau în toate direcţiile, pentru a anunţa lumii ce se rostogolea în spaţiu, moartea Mântuitorului... Templul fremătă, se înclină, se ridică şi se înclină din nou; perdeaua sfintei sfintelor se rupse de sus până jos, şi cu un bubuit teribil, pământul se deschise la piciorul crucii.

Adâncurile ieşeau la lumină.

Înaintea unei asemenea minuni, un titan ar fi căzut în genunchi şi s-ar fi prosternat.

Isaac, clătinându-se câteva secunde în mijlocul acestei răsturnări universale, se redresă, îşi întinse mâinile către Hristos şi zise:

– Eşti sau om, sau Dumnezeu. Dacă eşti om, eu te voi învinge uşor... Dacă eşti Dumnezeu, eu voi lupta contra ta, căci blestemul, m-a făcut egalul tău. Oricine este nemuritor, este Dumnezeu!

Şi trecând pe lângă cruce cu un gest de ameninţare care făcu să se cabreze calul lui Longin, iar pe călăi, să se dea înapoi, el coborî panta răsăriteană a Calvarului, sărind din piatră în piatră şi se pierdu îndată în întuneric.

XXIX ÎNVIEREA

Isus era mort!

Acestui teribil cataclism, care în timpul agoniei sale, răscolise întreaga natură, îi urmă o stupoare şi o agonie generală: s-ar fi spus că ultima lui respiraţie ar fi suflat asupra vieţii tremurătoare a umanităţii şi ar fi stins-o.

Creaţia, care-şi oprise mersul în momentul naşterii omului-Dumnezeu, şi l-a oprit şi în momentul morţii sale.

În acea clipă Supremă mai erau pe Calvar ceata sfântă compusă din Maria, mama divină, Ioan, Magdalena, Maria, fiica lui Cleophas şi Salomeea - Longin, pe cal, soldaţii uimiţi, morţii ieşind din morminte pentru a-l preamări pe Isus, şi Isaac trecând printre crucea hoţului rău şi aceea a lui Hristos, pentru a huli şi a blestema.

După dispariţia lui Isaac, totul reintră în linişte şi nemişcare.

Apoi întreaga fire scoase un lung suspin. Natura respira, reluându-şi viaţa.

În timpul acestui suflu universal al existenţei, morţii dispărură şi mormintele lor se închiseră...

Atunci au putut fi văzuţi opt soldaţi ieşind prin poarta Judecăţii. Ei erau trimişi de Pilat. Şase purtau scări, cazmale şi funii, al şaptelea ducea o bară grea de fier, iar al optulea, care îi conducea, era centurionul Aben Adar.

Cei şase soldaţi care purtau scări, cazmale şi frânghii veneau să-i coboare de pe cruci pe răstigniţi. Soldatul care ducea bara de fier venea să le zdrobească membrele, aşa Cum era obiceiul. Aben Adar venea ca să supravegheze operaţia.

Văzându-i cum se apropiau, Ioan, Maria, Cleophas şi Salomeea se îndepărtară pentru a le face loc. Dar sfânta mamă a lui Isus se îndreptă către crucea fiului său pe care o strânse în braţe. Magdalena, printr-o mişcare care îşi avea sursa în acelaşi sentiment, adică în teama de a mai fi încă batjocorit corpul neînsufleţit al Mântuitorului, se aruncă înaintea soldaţilor.

– El este mort! El este mort! striga Maria. Ce vreţi mai mult?

Şi Magdalena căzu în genunchi, suspinând, cu braţele întinse, repetând după Fecioara Maria:

– El este mort! Ei este mort!...

Omul care purta bara de fier aruncă spre Isus o privire piezişă, şi fără să promită nimic, zise:

– E bine, să începem mai întâi cu tâlharii.

Atunci, el se apropie de Gestas şi din două lovituri ale barei sale de fier, îi zdrobi picioarele, între genunchi şi laba piciorului, şi din alte două lovituri îi zdrobi şi coapsele. Poruncind apoi, unui soldat să rezeme scara de cruce, el urcă repede treptele şi din alte patru

lovituri, rupse braţele condamnatului, fiecare, în câte două locuri. La fiecare lovitură, Gestas scotea câte un ţipăt, urmat de blesteme oribile. Pentru a termina, soldatul îi aplică trei lovituri cu bara de fier, peste piept. La a treia, ticălosul muri, blestemându-i pe judecătorii şi călăii săi.

Urmă îndată rândul lui Dimas. El avea ochii îndreptaţi spre Isus, de la care părea că-şi trage întreaga forţă. La fiecare lovitură, pronunţă aceste cuvinte:

– O Mântuitorule ceresc! Aminteşte-ţi de promisiunea pe care mi-ai făcut-o!

Şi fără a-l scăpa pe Isus din ochi, el muri. Cum ochii i-au rămas deschişi şi după moarte, se putea crede că dincolo de viaţă, el îi privea încă pe acela în care îşi pusese toată speranţa.

Atunci, în timp ce soldaţii se apropiau de cei doi tâlhari pentru a le coborî cadavrele, omul cu bara de fier, la rândul lui, se apropie de Isus.

Dar Fecioara, se întoarse spre Longin, pe faţa căruia — mamele nu se înşeală în această privinţă — crezu că citeşte un oarecare semn de milă.

– Oh! strigă ea, aveţi milă! Spuneţi acestor oameni că fiul meu este mort, şi că ar fi o cruzime să-i mai mutileze leşul!

Aben Adar, care supraveghea cum se îndeplineau ordinele lui Pilat, se apropie la rândul lui şi-l întrebă pe Longin:

– Este adevărat, Longin, că cel pe care îl numesc Hristos e mort?

– Pe viaţa lui Cezar, răspunse Longin. Pot să jur!

Şi cum Aben Adar părea că se îndoieşte, cum călăul făcea un pas pentru a se apropia de cruce, Longin dădu pinteni calului său, se ridică în scări şi străpunse cu lancea corpul lui Isus, de la coasta dreaptă la coasta stângă.

– Vezi, aşadar! spuse el.

Fecioara scoase un ţipăt. I se păruse că lancea decurionului străpunsese propria-i inimă.

Atunci, forţele o părăsiră şi căzu pe spate, cu mâinile pe ochi.

Ea ar fi căzut cu capul de o piatră, dacă Magdalena n-ar fi fost acolo pentru a o prinde în braţe.

În acel moment se împlinea ceea ce cu douăzeci de ani mai înainte, Isus ii spusese lui Iuda:

„Ei vor străpunge coasta mea dreaptă cu lancea, şi prin rana ce mi-o vor face, se vor scurge restul sângelui meu şi restul vieţii mele!"

Şi, într-adevăr, o mare cantitate de sânge amestecat cu apă se scurgea din rana care fusese făcută în coasta lui Isus de lancea lui Longin.

Dintr-o dată, acesta căzu în genunchi, strigând:

– Minune!

Câteva picături de sânge divin ţâşniseră până pe pleoapele şi pe ochii săi, cu vederea atât de slăbită, că Longin de-abia mai vedea, şi dintr-odată au devenit clari şi limpezi.

Iar Dumnezeu, permiţând ca ochii sufletului său să se deschidă în acelaşi timp cu ochii trupului, Longin căzuse în genunchi strigând: "Minune!"

Totuşi, poate că această minune n-ar fi fost de ajuns să-i împiedice pe noii veniţi să-l trateze pe Hristos aşa cum îi trataseră pe ceilalţi răstigniţi. Soldaţii care, sub comanda lui Longin, erau acolo de la începutul execuţiei, înconjurară crucea şi scuturând capul, ziseră:

– Acesta este mort cu adevărat şi nu va fi atins!

Aproape fără cunoştinţă, Fecioara auzi aceste vorbe.

– Fiţi binecuvântaţi, murmură ea, voi care aveţi milă de o mamă!

Aben Adar făcu un semn, şi soldaţii pe care îi adusese cu el se îndepărtară cu câţiva paşi.

În acel moment, doi oameni înfăşuraţi în mantouri mari şi urmaţi de mai mulţi servitori dintre care unii duceau scări, alţii cleşti, unii baloturi de pânză rulată, alţii unguente şi aromate, se apropiară de cruce.

Soldaţii au vrut să le bareze trecerea, dar unul dintre ei scoase de la piept un pergament şi arătă centurionului sigiliul procuratorului lui Cezar, Ponţiu Pilat.

Acest pergament conţinea autorizaţia de a lua corpul lui Isus şi de a-l depune într-un mormânt particular.

Fecioara avu o tresărire de bucurie: ea recunoscuse în bărbatul ce prezenta pergamentul centurionului, pe Iosif din Arimateea, şi în cel ce stătea în picioare la dreapta lui, pe Nicodim, care nu şovăise să-l apere pe Isus înaintea lui Caiafa şi înaintea lui Pilat şi care rămăsese fidel mortului, aşa cum fusese viului.

Ambii se prezentaseră la Pilat şi-i solicitaseră pretorului roman îngăduinţa de a-l pune pe Isus într-un mormânt particular. Mai întâi, Pilat ezitase, temându-se că se va compromite. Dar Claudia intervenise şi se alăturase lui Iosif şi lui Nicodim, iar Pilat n-a putut rezista rugăminţilor lor reunite.

Mai mult, permisiunea fiind acordată, Claudia făcuse un semn celor doi senatori, căutase în camera ei şi le adusese o urnă cu cel mai preţios balsam.

Având pergamentul şi ducând urna, cei doi membri ai marelui Consiliu i-au pus de îndată pe servitori să ia toate obiectele necesare coborârii de pe cruce şi înmormântării. Apoi porniseră pe drumul Golgotei.

Ordinul lui Pilat, înlătura orice dificultate. Aben Adar şi oamenii săi se ocupară deci numai de corpurile lui Dimas şi Gestas, şi lăsară corpul lui Hristos rudelor şi prietenilor lui.

Atunci, pe o stâncă plată, ca o masă, ce oferea uşurinţă lucrării funerare ce urma să se îndeplinească, servitorii lui Nicodim şi ai lui Iosif, depuseră cele două sau trei vase din scoarţă pe care le aduseseră şi care conţineau aromate. Mai erau şi câţiva saci din piele cu diferite prafuri, precum şi urna de alabastru dată de Claudia. Alţii lăsară jos ciocanele, cleştii, bureţii, burdufurile şi diferitele unelte pe care le aveau în şorţurilelor de pielii.

Apoi în reculegere şi în tristeţe, începu opera pioasă a coborârii de pe cruce.

Soldaţii veniţi ultimii, pentru a sparge oasele tâlharilor şi a-i arunca în prăpastia care, datorită acestei destinaţii, primise numele de valea Leşurilor, îşi terminau lucrul. Ei au târât pe versantul meridional al Golgotei corpurile condamnaţilor şi crucile spre a-i arunca în prăpastie. Pe întreaga culme a Calvarului nu se mai aflau decât Longin împreună cu soldaţii de escortă, alături de rudele şi prietenii lui Isus.

Nicodim şi Iosif din Arimateea au aşezat fiecare înapoia crucii câte o scară pe care se urcară, trăgând după ei un linţoliu mare, ce avea trei curele solid cusute.

Prima lor grijă a fost de a lega fiecare braţ de traversa crucii şi corpul de stâlpul ei. Apoi, siguri de soliditatea legăturilor, începură să scoată cuiele mâinilor împingându-le vârful cu ajutorul altor cuie.

Cuiele ieşiră destul de uşor fără ca loviturile să zdruncine prea mult mâinile. Totuşi, la fiecare lovitură de ciocan, ecoul teribil al acelora care smulseră lui Isus gemete atât de dureroase, Fecioara cu braţele întinse către corpul fiului său, scotea un suspin, iar Magdalena, zvârcolindu-se în ţărână, scotea un ţipăt.

Ioan primea în mantaua lui cuiele, pe măsură ce cădeau de pe cruce. Când le avu pe toate trei, le sărută respectuos, apoi se duse să le depună la picioarele Fecioarei şi reveni să-i ajute pe Iosif şi Nicodim.

Linţoliul prevăzut cu curele fusese adus special în acest scop.

Una din scări fusese lăsată înapoia crucii, cealaltă rezemată în faţă.

Pe lângă cârligele care le permiteau să se menţină pe transversala crucii, scările aveau la diferite distanţe, la cinci, la opt şi la douăsprezece picioare înălţime, alte cârlige la care trebuiau să se adapteze curelele linţoliului.

Două din aceste curele au fost ataşate, una la prima scară, alta la cea de a doua. Un om ţinea cu o furcă trecută prin a treia curea, iar un altul manevra cel de al patrulea colţ, pentru ca o dată în linţoliu, cadavrul să să alunece până la pământ, fără scuturături.

Au început prin a deznoda centura care menţinea corpul lui Isus pe stâlpul crucii şi picioarele i-au fost puse pe panta înclinată a pânzei. Apoi Nicodim dezlegă braţul stâng iar Iosif din Arimateea, braţul drept. Ridicat de Ioan, corpul coborî uşor de pe cruce în giulgiu. Ajuns acolo, Nicodim, Iosif şi Ioan, fără a-i da drumul, coborâră treaptă cu treaptă scările, susţinând corpul, şi luând aceleaşi precauţii ca şi cum Isus ar fi fost viu şi ei s-ar fi temut să nu-i înoiască durerile.

Longin ajuta, dar cu o oarecare ezitare. Nu că se îndoia, mai ales că acum vedea, dar ca profan, nu se simţea încă demn să atingă acest corp divin.

In afară de unele suspine scoase de Fecioara Maria şi unele hohote de plâns scăpate de Magdalena, era o mare linişte, solemnă şi pioasă, pe care cei ce lucrau, prinşi de un respect suprem, nu o întrerupeau decât din timp în timp, în caz de absolută necesitate, pentru a-şi vorbi cu voce joasă, şi a se într-ajutora.

La fiecare mişcare imprimată acestui corp prea iubit, Fecioara şi sfintele femei se temeau să nu audă un strigăt ieşind din gura lui Isus. La fiecare mişcare, ele se întristau că această gură rămânea mută, probând astfel că ultimul strigăt ieşise.

Când Isus a fost complet coborât, fără a înceta să-şi întindă braţele spre fiul ei, Fecioara se aşeză jos, pe o cuvertură, arătând că cerea acest drept matern, atât de scump plătit, de a aduce ultimele îngrijiri fiului ei.

Ioan, Nicodim şi Iosif aduseră corpul lui Isus şi îl depuseră pe genunchii Fecioarei, în timp ce Maria Cleophas şi Salomeea puneau mantourile lor rulate, între spatele sfintei mame şi stânca de care se sprijinea, pentru a-i uşura pe cât posibil trista sarcină pe care o avea de îndeplinit.

Magdalena se târâse în genunchi până la picioarele lui Hristos, şi fără a îndrăzni să le atingă, cu capul aplecat deasupra, ea le uda cu lacrimile sale.

Ochii lui Isus rămăseseră deschişi. Primul gând al Fecioarei fu de a-i închide cu buzele sale, dar un sentiment de respect o opri. Isus mort nu-i mai era fiu decât prin dragostea ce i-o purta. Isus mort era un Dumnezeu!

Ea îi închise ochii încet, cu mâna.

Apoi se gândi că trebuie să-i scoată coroana de spini. Nu era uşor să i-o desfacă de pe frunte. Greutatea crucii, pe de o parte şi căderea pe care o suferise Isus, pe de alta, o înfundaseră pe cap. Fecioara tăie fiecare spin după care putu să ridice cununa, pe care o puse alături de cuie. Apoi, Maria trase unul câte unul spinii rămaşi, din rănile pe care le făcuseră, şi îi puse lângă coroană.

În acel timp, la câţiva paşi mai departe, bărbaţii pregăteau aromatele, pudrele şi parfumurile necesare pentru îmbălsămare, iar

pe un foc aprins între două pietre, femeile puseseră la încălzit apă într-un cazan de aramă.

După ce înlăturase cununa de spini, Fecioara spălă încetişor frumoasa şi melancolica faţă a lui Isus, pe care moartea îşi pusese amprenta majestăţii sale supreme. Această figură de nerecunoscut îşi recăpăta puţin câte puţin, sub mâna pioasă a unei mame, expresia sa de blândeţe şi de milostivire.

Şi Magdalena, contemplându-l, cu mâinile împreunate ca pentru rugăciune, nu zicea decât:

– Frumosul meu Domn Isus!... Isus, frumosul meu Domn!...

Faţa fiului ei fiind spălată, Fecioara îi aranjă părul, făcând o cărare pe creştet şi dându-l pe după urechi, apoi îi perie barba, parfumă părul şi barba.

Vai! Întreg corpul acesta divin nu era decât o rană şi vederea fiecărei răni deschidea o rană asemănătoare în sufletul sărmanei mame!

Umărul era vătămat de o rană urâtă care fusese făcută de muchia crucii. Pieptul era zdrobit şi brăzdat de loviturile pe care Isus le primise fie în timpul biciuirii, fie în timpul ultimului drum. În stânga pieptului era o mică rană prin care ieşise vârful lăncii lui Longin. Între coastele din partea dreaptă, o rană mare, prin care ea intrase...

Maria spălă toate aceste răni, una după alta, şi, datorită apei parfumate ce şiroia din mâna sa, corpul apărea alb şi marmorat cu acele pete albăstrui particulare cadavrelor din care tot sângele s-a scurs. Numai în locurile unde pielea fusese zdrobită sau smulsă, urmele erau brune sau roşii, după cum plaga era mai mult sau mai puţin întinsă.

Fiecare rană a fost unsă cu nard şi cu parfumuri. Rănile mâinilor şi picioarelor fură îmbălsămate ca şi celelalte. Înainte de a încrucişa pentru totdeauna mâinile divinului său fiu, în giulgiu, Fecioara le atinse uşor şi respectuos cu buzele.

Atunci, profund abătută şi, ca şi cum puterile i-ar fi fost măsurate numai pentru timpul cât trebuia să dureze operaţia de punere în giulgiu, ea lăsă, imobilă şi aproape sfârşită, să-i cadă capul pe capul lui Isus.

Când ea îşi redeschise ochii şi privi în jur, îi văzu pe Iosif şi Nicodim aşteptând în faţa ei.

Ioan era în genunchi.

– Ce vreţi voi? întrebă Fecioara aproape cu spaimă.

Ioan îi explică atunci, că timpul trecea, că ora de începere a zilei de sabat era apropiată şi că trebuia să se despartă de corpul fiului său.

Maria lăsă să-i cadă mâinile în lături şi întorcându-şi capul înapoi, zise:

– Luaţi-l aşadar!

Apoi, ridicând spre cer ambele mâini, unite, spuse:

– O fiul meu! Cerescul meu fiu! Dă-mi puterea să-mi iau rămas bun pentru vecie!...

În acest timp, Iosif şi Nicodim au tras uşor corpul lui Isus de pe genunchii mamei sale şi îl luară în pânza în care era întins.

Când Fecioara îşi simţi genunchii descărcaţi de greutatea divină, scăpă un stigăt de durere şi lăsă să-i cadă mâinile pe pământ şi capul pe piept.

Ea rămase astfel până când Ioan veni să o ia pentru ca ea să însoţească până la mormânt rămăşiţele muritoare ale fiului său, al cărui corp fusese îmbălsămat, strâns cu feşi şi înfăşurat în giulgiu.

Mormântul era acela pe care Iosif din Arimateea pusese să fie făcut pentru el însuşi în grădina pe care o avea pe coasta Golgotei. El era lung de opt picioare şi era situat la patruzeci de paşi de locul unde Isus fusese răstignit.

Cortegiul funebru se puse în mişcare. Corpul era întins pe o targă acoperită de mantoul lui Ioan. Nicodim şi Iosif ţineau mânerele anterioare, Ioan şi Longin, pe cele din spate. Soldaţii îi precedau cu torţe, căci noaptea venise şi obscuritatea era şi mai mare sub bolta întunecoasă ce acoperea mormântul.

Înapoia corpului venea Maria susţinută de Magdalena, Salomeea şi Maria Cleophas. Veronica, Ioana Cuza, Suzana şi Ana, nepoata lui Iosif, le ajunseră pe drum.

S-au oprit la intrarea grădinii lui Iosif din Arimateea. dar cum ea era închisă numai cu câţiva ţăruşi, îi scoaseră şi au putut intra.

Cavoul era deschis. Sfintele femei rămaseră lângă uşă. Numai Fecioara intră cu bărbaţii. Magdalena începu să culeagă cele mai frumoase flori din grădină.

Fecioara stropi cu aromate cripta săpată în stâncă şi făcu o pernă din ierburi mirositoare pentru locul unde trebuia să se odihnească capul. Atunci bărbaţii, care lăsaseră năsălia jos, întinseră un giulgiu în criptă şi îndată culcară pe el corpul, acoperind cu marginile lui, pe care le-au îndoit mai întâi peste picioare şi apoi cu cele două părţi, întregul corp.

În tot acest timp Fecioara era aşezată în fundul cavoului şi plângea.

Se pregăteau să închidă cripta, când Magdalena intră cu un braţ mare de flori.

– Aşteptaţi! Aşteptaţi! zise ea.

Şi presără florile peste linţoliul lui Hristos, murmurând:

– Fericite flori!...

Atunci Iosif, Nicodim, Ioan şi Longin făcură, ei patru, să alunece masiva piatră, peste cripta, cărei îi servea drept capac, împinseră cu

blândeţe şi respectuos înaintea lor pe Fecioara Maria şi pe Magdalena şi ieşiră din grotă, căreia îi închiseră uşa.

S-au întors în oraş. La primii paşi făcuţi acolo, i-au întâlnit pe Petru, Iacov cel bătrân şi Iacov cel tânăr. Toţi trei plângeau, dar Petru, mai amar decât ceilalţi. El nu putea să se consoleze că nu a fost de faţă la moartea şi la îmbăsămarea lui Isus şi mereu murmura, lovindu-şi pieptul:

– Iartă-mă că te-am tăgăduit, cerescul meu învăţător! Iartă-mă! Iartă-mă!...

Bărbaţii s-au întors la Cenaclu, şi-au schimbat hainele, au mâncat în grabă resturile paştelui din ajun, în timp ce sfintele femei s-au întors în urma Mariei, în casa mică situată la picioarele fortăreţei lui David. Acolo le aştepta Marta, sosită din Betania, cu Dina Samarineanca şi cu văduva lui Naim, al cărei fiu fusese înviat de Isus.

Cât despre Longin, el s-a dus direct la Pilat pentru a-şi da raportul. Pilat îl primise deja pe acela al centurionului Aben Adar. Cu toate acestea el ascultă şi povestea lui Longin.

Procuratorul era foarte zdruncinat. Ceea ce îi spusese soţia sa în noaptea precedentă, ceea ce văzuse cu ochii lui peste zi şi tot ce îi povestea Longin, formau un lanţ neîntrerupt de fapte miraculoase, de evenimente supranaturale, care-i produceau în minte o îndoială violentă.

Totuşi el se căzni să surâdă.

– Ascultă, îi spuse el lui Longin, prinţul preoţilor şi fariseii abia au plecat de aici, şi mi-au spus că „acest impostor care a fost dat morţii în urma judecăţii tale, nu s-a temut să anunţe că el va învia a treia zi după moartea sa. Dă ordin deci ca mormântul lui să fie păzit timp de trei zile, de teamă că noaptea, ucenicii lui să nu vină să-i fure corpul şi să pretindă astfel că o nouă minune s-a înfăptuit." Atunci eu le-am zis „Voi aveţi soldaţi, puneţi-i deci să păzească cum vreţi şi sunt sigur că el va fi mai bine păzit de către soldaţii voştri decât de ai mei..."

– Într-adevăr, reluă Longin, venind la tine, l-am întâlnit pe centurionul Aben Adar cu şase oameni care se îndreptau către Golgota.

– Ei erau, zise Pilat. Ei bine alătură-te lor şi dacă se petrece vreun fapt extraordinar aleargă să mă înştiinţezi.

– Dar, obiectă Longin, dacă Aben Adar nu mă primeşte ca nefiind printre cei desemnaţi de marele preot, ce să fac?... Aben Adar este şeful meu şi sunt obligat să-l ascult.

– Tu îi vei spune că vii din partea mea...De altminteri, eu te numesc centurion, ca şi el. Mergi, pune-ţi însemnele noului grad şi du-te la mormânt.

Longin se înclină şi ieşi.

Sosind la mormânt, îl găsi acolo pe Aben Adar împreună cu cei şase oameni ai lui. Doi erau aşezaţi în grotă şi patru păzeau intrarea. Pentru mai multă siguranţă, puseseră să se sigileze de către un meşter, piatra care acoperea corpul lui Isus.

Ziua următoare care era aceea a sabatului, se petrecu în întregime în rugăciune şi odihnă. — Ce făcură Maria şi sfintele femei în această zi? Răspunsul este uşor de dat: ele plângeau!

Apoi, pentru că începuse ziua de duminică, ele cumpărară din nou mirodenii, parfumuri şi aromate, vrând să îmbălsămeze cu ele pentru ultima dată corpul lui Isus.

Era ora trei dimineaţa când strânseseră toate lucrurile de care aveau nevoie. Ele plecară de la mica casă a Mariei. Temându-se că poarta Judecăţii este păzită şi să fie deci împiedicate să iasă, trecură din oraşul lui David în oraşul de jos, urmară valea Tiropeonului, ieşiră prin poarta Peştilor, ocoliră întreaga faţă apuseană a oraşului, trecând printre muntele Gihon şi prăpastia Leşurilor, şi în momentul când primele lumini ale zilei apăreau pe muntele Măslinilor, ele atinseră piciorul Golgotei. Fecioara rămăsese în urmă.

Poarta, sau mai curând deschizătura din zidul grădinii era liberă. Sfintele femei intrară. Mai întâi Magdalena şi apoi celelalte. Acestea din urmă formau un grup sfielnic. Tremurând ele se opriră lângă poartă.

Dar la strigătul pe care l-a scos Magdalena apropiindu-se de mormânt, alergară şi ele.

Soldaţii erau cu faţa la pământ, piatra criptei era desigilată şi cripta goală. În picioare, în partea unde fusese capul, era un adolescent frumos cu o aureolă în jurul capului!

Văzând acestea, Magdalena scosese strigătul.

Dar îngerul, întinse mâna spre ea şi spre spatele femei şi zise:

– Nu vă temeţi! Voi îl căutaţi pe Isus din Nazaret, care a fost răstignit... El nu mai este aici, căci astă noapte a înviat şi a urcat la cer, unde îşi avea locul la dreapta Tatălui său!... Acum, mergeţi şi-i spuneţi lui Petru, ca şi celorlalţi ucenici că Isus va merge înaintea voastră în Galileea şi că îl veţi găsi pe Tabor.

La această apariţie, în faţa mormântului deschis şi a soldaţilor prosternaţi care în imobilitatea lor ar fi putut fi crezuţi morţi, sfintele femei simţiră o spaimă grozavă. Ele se întoarseră şi fugiră, fiecare după puterile ei, strigând:

– Nenorocire! Nenorocire! L-au furat pe Domnul din mormântul său şi nu ştim unde l-au dus!...

Dar Magdalena rămase. Dragostea sfântă ce i-o purta lui Hristos era atât de mare, încât nu avea loc în inimă pentru alt sentiment. Ea căzu în genunchi plângând şi cu mâinile întinse spre

mormântul gol. Atunci îngerul o privi şi, cu o voce plină de milă, o întrebă: Pentru ce plângi tu, femeie?

– O! Eu plâng, zise Magdalena neîncrezătoare în vorbele îngerului, eu plâng pentru că au luat corpul Domnului nostru prea iubit, şi nu ştiu unde l-au dus.

Dar, în acelaşi timp, ea zări ca o lumină, şi întorcându-se, văzu un om în picioare, cu un hârleţ în mână:

– Femeie, zise acest om, repetând ce spusese îngerul, de ce plângi?

Ea, gândind că vorbeşte grădinarului lui Iosif, îi răspunse:

– O! Prietene, dacă tu l-ai luat, spune-mi unde l-ai dus?

Dar atunci, acel grădinar, care nu era altul decât Isus, pronunţă cu vocea lui naturală şi cu acel glas blând:

– Magdalena!...

La acest cuvânt, Magdalena tresări şi cu un strigăt plin de bucurie, zise:

– Dulcele meu Învăţător! şi se aruncă la picioarele lui Isus.

– Magdalena, zise Hristos, eu ţi-am promis ca o răsplată a dragostei tale, că tu vei fi prima căreia îi voi apare... Tu vezi că eu îmi ţin cuvântul.

Magdalena căuta, pentru a le săruta, picioarele lui Isus, dar nu găsi decât un abur imaterial.

– Şi acum, continuă Isus, du-te şi spune-le lui Petru şi celorlalţi ucenici ceea ce ai văzut şi ai auzit şi că ei să meargă să mă aştepte pe Tabor.

Apoi, ca un nor care se risipeşte şi dispare puţin câte puţin, corpul divin deveni din ce în ce mai transparent şi sfârşi prin a se topi, dispărând în eter.

Îndată Magdalena se ridică şi pierdută cu totul, ieşi strigând:

– Bucurie tuturor! Domnul nostru a înviat!...

Şi astfel, prin gura unei sărmane păcătoase, lumea a aflat că Mântuitorul ei s-a urcat în ceruri...

Atunci, unul din soldaţ culcaţi pe pământ păru că se deşteaptă. El deschise ochii şi se ridică într-un cot:

– Ce s-a întâmplat? îi întreabă pe camarazii săi. Eu am simţit pământul tremurând sub picioare, şi am căzut cu fruntea în ţărână!

Şi un al doilea soldat revenindu-şi bolborosi:

– Am visat, sau am văzut cu adevărat o flacără coborând din cer şi intrând în acest mormânt?

Şi un al treilea soldat zise:

– Prieteni, l-aţi văzut ca şi mine? El a îndepărtat piatra criptei sale şi s-a urcat strălucind la cer!

Aben Adar se ridică la rândul lui în picioare.

– Toţi cei care mai trăiesc, zise el, să se ridice, să răspundă şi să-şi spună numele!

Toţi cei şase soldaţi se ridicară deodată, spunând fiecare:

– Iată-mă!

– Bine, făcu centurionul, nu mai lipseşte decât Longin.

Longin se dusese să-i raporteze lui Pilat ceea ce văzuse.

– Sarcina noastră este terminată, reluă atunci Aben Adar. Să mergem la palatul lui Caiafa. Mărturisiţi ca şi mine ce aţi văzut şi să-i anunţăm pe marele preot şi consiliul senatorilor că mormântul este gol.

Aben Adar, urmat de soldaţii săi, părăsi în grabă grădina, iar mormântul rămase în paza îngerului.

Şi acest mormânt - singurul care nu va avea nimic de dat în ziua judecăţii de apoi - este slăvit de lumea creştină de peste nouăsprezece veacuri, sub numele de SFÂNTUL MORMÎNT.

Căci proorocul Isaia spusese:

– „Mormântul lui va fi glorios!"

Dumnezeu să acorde celui ce scrie aceste rânduri, îngăduinţa de a-şi face umila rugăciune înainte de a muri!

XXX APOLLONIUS DIN TIANA

O Corint! Corint! Tu, pe care altădată numai fericiţii pământului aveau privilegiul de a te vizita. Corint, care astăzi nu-i mai oferi călătorului sosind pe drumul Nemeei, decât un sărac oraş fortificat, mai presus de zidurile căruia se ridică şapte coloane, ultime resturi ale unui templu al cărui zeu nu se mai ştie. Corint, fiu al Epirului, frate al Atenei şi al Spartei, patria lui Sisif şi a Neleei, regat al Medeei şi al lui Iason, tu trebuie că ai fost frumos în ziua când Apollon şi Neptun, îndrăgostiţi de tine, au cerut amândoi să le aparţii. Nevrând nici unul, nici altul să renunţe, îl luară ca arbitru pe titanul Briareu, care te adjudecă zeului mării, cu condiţia ca muntele care te domină să aparţină zeului zilei!

Corint! Corint! Tu, atât de iubit de Venus, încât ţi-a acordat salvarea la rugăciunile curtezanelor tale, preotesele ei. Tu, care după ce ai cumpărat de la Atenieni, pe Lais ca sclavă, ai făcut din ea fiica ta cea mai scumpă şi i-ai clădit un mausoleu peste care o leoaică ţinând un berbec în ghiare formează un grup minunat ce simboliza puterea ei irezistibilă! Corint, care-ţi stingi setea cu lacrimile nesecate vărsate de o nimfă la moartea fiului ei, pe care zeiţa vânătorii îl străpunsese, fără voie, cu una din săgeţile ei. Corint, tu trebuie că erai frumos în ziua când jocurile tale istmice atrăgeau întreaga Grecie pe digul strâmt ce separă golful Saronic de Marea Alcionului. Întins graţios şi molatec pe panta muntelui tău sacru, vedeai intrând în dublul tău port, vasele din Tir şi Massilia, din Alexandria şi din Cadix, care îngrămădeau în vastele tale antrepozite, bogăţiile orientului şi occidentului.

Corint! Corint: Tu care aveai străzi pe care templele şi casele erau la fel de numeroase, pieţe în care statuile erau ca spicele într-un câmp. Corint, care dacă priveai spre est, vedeai Atena, spre nord, Delfi, la apus, Olimpia, la miazăzi, Sparta. Corintule, căruia Salamina, Maratonul, Plateea, Leuctra şi Martineea îi făceau o centură de victorii, pe care erau brodate numele lui Temistocle, Miltiade, Pausanias, Epaminonda şi Filopoemon. Corintule, tu trebuie că erai frumos când Aratus, după ce te-a eliberat de Macedoneni, învingătorii tăi, te-a obligat să intri în liga Aheeană. Aceasta trebuia să-ţi producă moartea, ridicând contra ta, Roma, cuceritoarea lumii, care vai, din toatăGrecia, va face îndată o singură provincie, şi din sute de oraşe libere, un lanţ de cetăţi sclave!

Corint! Corint! tu, pe care un învingător fără milă te va da unui incendiu de opt zile, şi care din aurul vaselor tale, din argintul trepiedelor tale, din bronzul statuilor tale, topite de focul care te devora, a creat un metal mai preţios decât fiecare din acelea pe care pământul le-a copt în măruntaiele sale. Corint tu care i-ai scăpat lui Xerxe şi care ai sucombat, sub Mumius, trebuie că erai frumos,

atuncea când, ieşind din ruine, le-ai ridicat cu totul de marmură în mâinile lui Iulius Cezar şi Augustus. Atunci ai fost mai bogat ca niciodată cu teatrul, stadionul, amfiteatrul, templele lui Neptun, Palaemon, Ciclopilor, Hercule, Convingerii şi Curtezanelor, — ale căror rugăminţi nu au putut să te salveze pentru a doua oară. Cu statuile Amfitritei, lui Ino, Belerofon, Venus, Diana, Bachus, Fortuna, celor doi Mercur, celor trei Jupiter şi ale sutelor de atleţi învingători, cu băile Elenei, băile lui Euricles, băile Octaviei, în sfârşit cu mormintele lui Xenofon, Diogene, ale copiilor Medeei, ale Siconienilor şi al lui Licurg din Mesena, ai fost cu adevărat frumos!

Astfel, frumosule Corint, tripla recoltă de statui şi de tablouri pe care Roma le-a ridicat succesiv din templele, pieţele, şi promenadele tale, nu te-a ruinat încă. Cât de straniu ţi s-a părut să vezi, într-o zi, spre sfârşitul lunii *helaphebolion*, pe un călător coborând dintr-una din acele ambarcaţiuni uşoare ce alunecă precum pescăruşii, între insulele Mării Egee. Acesta, frecând pe lângă pinul singuratic care se ridica pe ţărmul tău răsăritean, lăsând la stânga, altarul lui Melicert, iar la dreapta pădurea de chiparoşi înconjurând incinta consacrată lui Belerofon s-a informat de la paznicul porţii Cenchree despre locul unde l-ar putea întâlni pe filozoful Apollonius din Tiana. Răspunsul acestuia a fost că probabil l-ar găsi pe cel ce-l căuta, discutând cu discipolii săi sub platanii ce umbreau fântâna Pirena. Atunci el începu, fără ca măcar să arunce o privire în interiorul oraşului, să urce poteca întortochiată ce ducea pe vârful Acrocorintului!

Cel pe care-l căuta călătorul era, într-adevăr, în locul indicat. Nu era de mirare că prima persoană căreia noul debarcat i se adresase, i-a răspuns atât de precis. De o lună, filozoful al cărui nume umplea pe atunci lumea de uimire şi admiraţie sosise în Corint întovărăşit de cinci sau şase dintre discipolii săi, cu care urma să viziteze Asia, India, Egiptul şi Italia. Ori este de înţeles că din curiozitate, toate privirile erau îndreptate spre acest om extraordinar, din momentul în care străbătuse Marea Alcionului şi debarcase în portul Leche. Necunoscutului nostru sosise însă prin golful Saronic şi abordase în portul Conchreea.

Apollonius din Tiana concentra în el, mai mult decât oricine, atâtea calităţi minunate care, mai ales în acea epocă, ridicau un om din rândul înţelepţilor, filozofilor şi eroilor la rangul de semi-zeu. Geniu, renume, frumuseţe, origine aproape divină, el avea totul!

Fie prin ştiinţa dobândită, dintr-un dar de la natură, sau din oblăduirea cerului, Apollonius se bucura, într-adevăr, de acele avantaje ce izbesc la prima vedere, atât spiritele vulgare cât şi sufletele elevate. Cu toate că era în vârstă de aproape de şaizeci de ani, el părea a fi atins de abia pragul primei tinereţi. Fără a fi văzut că se osteneşte cu studiul limbilor, toate idiomurile lumii cunoscute îi

erau familiare şi câteodată chiar, ascultând cu atenţie foşnetul arborilor şi cântecul păsărelelor sau strigătul animalelor sălbatice, el se amuza să traducă, celor ce-l înconjurau aceste diferite sunete ale naturii moarte sau animate. Ca şi discipolii lui Pitagora, el susţinea că animalele aveau un suflet şi nu erau decât fraţi inferiori de-ai omului. Ca şi Pitagora, el profesa acea maximă că Dumnezeu este unitatea absolută şi primordială, că lumea este un tot combinat armonios, al cărui centru este soarele, în timp ce alte corpuri cereşti sunt numai sateliţii săi şi se mişcă în jurul lui într-o armonie divină. La fel cum Dumnezeu este unitatea în cer, binele, după filosoful din Samos — şi aceasta era şi părerea lui Apollonius, — binele era unitatea, iar răul, diversitatea pe pământ. Ca şi Pitagora, Apollonius era profund versat în matematici, aritmetică, geometrie, astronomie şi muzică. Numerele aveau pentru el priorităţi prodigioase, mai ales numărul X. Cu ajutorul lor, el pretindea că ajunge la cunoştinţa lucrurilor celor mai abstracte. Un fel de ghicire supraomenească, pe care o datora unui dar particular al cerului, îi permitea de altfel, să citească până în profunzimile gândurilor oamenilor ce veneau la el, înainte ca aceştia să fi deschis gura şi să fi exprimat vreo dorinţă, chiar dacă i-ar fi văzut pentru prima dată şi i-ar fi fost tot atât de necunoscuţi ca nume sau înfăţişare.

El locuise mult timp la Eges şi îşi petrecuse aproape tot timpul cât rămăsese în acest oraş cu studiul medicinei în templul lui Esculap, cu sacrificatorii şi preoţii acestui fiu al lui Apollon, ale cărui binefaceri aduse umanităţii au făcut ca el să fie pus în rândul zeilor. Studiul fiind terminat, făcuse vindecări care ar fi putut trece drept minuni. El gonise un diavol din corpul unui bărbat, gonise ciuma dintr-un regat, chemase morţii şi vorbise cu ei! În sfârşit, decis să adauge ştiinţelor pe care le studiase deja în Grecia, acele ştiinţe care puteau fi însuşite prin parcurgerea altor ţări, el plecase, cu numai doi sau trei din discipolii săi, într-o mare călătorie. Vizitase Asia Mică, Mesopotamia, Babilonul, atinsese Caucazul, urmase cursul indusului, se oprise câtva timp la regele Phraot, pătrunsese în India şi ajunsese la palatul înţelepţilor. Discutase cu brahmanii cei mai înţelepţi şi mai ales cu Iarhas, care era în India, ceea ce Apollonius, era in Grecia. Îşi continuase călătoria după ce s-a, asigurat că nu mai avea nimic de învăţat în aceste părţi ale lumii şi se întorsese prin Egipt. Acolo se împrieteni cu Eufrat şi Dion, explicase minunile lui Memnon, încercase să găsească izvoarele Nilului şi îl urcase mai sus de a treia cascadă. Întâlnise şi îmblânzise un satir, coborâse pînă la Alexandria, unde uimise toată şcoala printr-o dizertaţie asupra aurului pe care îl transportă Pactola şi asupra vechimii globului. Sosise în Antiohia în timpul unui cutremur de pământ căruia îi explică cauza şi îi prezise sfârşitul. Descoperise o comoară pe care o dăduse unui sărman tată

de familie care avea patru fete de măritat. Adusese la raţiune pe un tânăr îndrăgostit de statuia lui Venus, vindecase pe un bolnav de turbare. Fusese primit ca un zeu în Ionia, trecuse din Ionia în Atica şi în sfârşii, de la Atena, — vizitând Eleusis şi traversând Megarida, — el venise la Corint, unde de câteva zile, toate privirile se îndreptau spre el.

Corintienii, trebuie să o spunem, fuseseră din toate timpurile mari amatori de minuni. Ştiind vârsta lui Apollonius şi aşteptând aproape un bătrân, au fost stupefiaţi să vadă sosind un bărbat de abia treizeci de ani, căci aceasta era vârsta ce părea că o are Apollonius, — cu păr frumos, lung, reţinut de un cerc de aur, o barbă neagră frizată elegant în maniera asiatică, ochii vii şi plini de tinereţe, mergând cu picioarele goale, şi îmbrăcat cu o robă albă, lungă, strânsă în talie de o cingătoare de in şi care forma unicul lui veşmânt. Atunci, le-a fost destul de greu să creadă că acest om este Apollonius. Un bătrân care locuise în Tiana în tinereţea lui, povestise minunata naştere a filosofului, şi corintienii, văzând de atunci în el, nu un om, ci un semi-zeu, încetaseră să se mai îndoiască.

Iată această tradiţie poetică a naşterii lui Apollonius.

Apollonius, aşa cum îl indică a doua parte a numelui său, era născut la Tiana, oraş din Capadochia situat între Tars şi Cezareea. Mama lui fiind însărcinată, a visat că-l vede pe Proteu, fiul lui Neptun şi al Fenicei, şi că întrebându-l pe zeu asupra copilului pe care urma să-l aducă pe lume, acela i-a răspuns: „Un alt Proteu!" Despre semnificaţia acestei preziceri, — mama lui Apollonius s-a informat de la o sibilă din împrejurimi. Aceasta, la rândul ei i-a răspuns: Prin aceste cuvinte „Vei aduce pe lume un alt Proteu", zeul a vrut să-ţi spună că cel ce se va naşte, va îmbrăca relativ la ştiinţă, tot atâtea forme câte îmbrăca zeul Proteu, relativ la natură. Apollonius din Tiana era deci arătat încă dinaintea naşterii ca fiind omul cel mai savant care ar fi existat vreodată.

Şi chiar din timpul naşterii, toate semnele arătau că cel care va vedea lumina zilei nu era un copil obişnuit. Când s-a apropiat momentul naşterii, mama lui a avut un al doilea vis: Se făcea că ea se plimba printr-o câmpie situată aproape la un sfert de leghe de Tiana şi că găsea la fiecare pas, flori atât de frumoase, de rare, de necunoscute, încât ele erau demne de a fi oferite ca omagiu pe altarele Florei. A doua zi dimineaţa ea vrut să meargă să viziteze această câmpie celebră, de altfel, prin fântâna Asbamea. Apa acestei fântâni, rece ca a oricărui izvor, devenea imediat fierbinte şi lovea cu dureri crunte pe sperjuri, atunci când îşi cufundau mâinile în ea, fie de bună voie, fie ca probă forţată. Aceştia, după ce făceau câţiva paşi, pentru a se îndepărta de aceste ape miraculoase, se opreau învinşi de

durere şi se rostogoleau în chinuri atroce, fiind obligaţi să-şi mărturisească crimele.

Ei, bine, câmpia, fapt nemaipomenit, era toată acoperită de flori, străine ţinutului. De asemenea, când femeile din alaiul mamei lui Apollonius au ajuns în apropierea fântânii se împrăşiară ca nimfele, întrecându-se să culeagă cel mai bogat buchet. În acel timp, în loc să urmeze exemplul femeilor ce veniseră cu ea, mama lui Apollonius, simţindu-se cuprinsă de un somn irezistibil, adormi pe iarbă. Atunci, un cârd de lebede albe ca zăpada, care păşteau în câmpie, începu să formeze un cerc, care micşorându-se treptat, ajunse să o acopere complet pe adormită. Apoi, ca şi cum ar fi ascultat de o poruncă cerească, toate începură să cânte armonios şi să bată din aripi pentru a împrospăta aerul. La zumzetul acestui cântec aproape divin şi sub influenţa acestui aer atât de blând, ea se trezi, îşi deschise ochii şi în uimirea pe care i-o provoca spectacolul staniu ce se oferea vederii sale, aduse pe lume pe cel mai frumos copil care a putut fi văzut de când zeiţele încetaseră să nască pe pământ.

Acest copil era acelaşi Apollonius din Tiana, care în vârful Acro-corintului, în picioare, îmbrăcat cu o lungă robă albă, cu părul strâns pe tâmple de un cerc din aur, cu barba frizată după moda perşilor, având fântâna Hirena la picioarele sale şi umbra platanilor sfinţiţi pe cap, discuta cu discipolii, nu numai înaltele chestiuni ale filosofiei pitagoriene, ci chiar aceea a altor secte, care toate îi erau familiare, ca şi cum sufletele lui Zenon, Aristotel, Platon, Crisip, s-ar fi topit în al său.

De pe acest înalt vârf ei dominau cele două mări şi toată regiunea înconjurătoare: la răsărit, până la capul Sunium, la nord, până la muntele Citeron, la apus până la Achaia, la sud, până la Micene. Apollonius şi discipolii săi văzură de acolo, pe drumul abrupt ce urca de la citadelă, cum se îndrepta spre ei, acel om care, cu o jumătate de oră mai înainte, debarcase în portul Conchreea.

Pe măsură ce el se apropia, şi cum părea evident că îl caută pe Apollonius, atenţia discipolilor care-l înconjurau pe ilustrul filosof, se deturnă puţin câte puţin de la discuţie, şi se fixa asupra călătorului. Contrariu obiceiului său, Apollonius, căruia îi ajungea o privire pentru a judeca un om, a spune care era ţara sa, vârsta, religia şi chiar sentimentul care l-ar preocupa, de data aceasta îl privea venind pe acel călător cu o curiozitate ce ţinea de uimire. Cum uimirea aceasta se trăda prin atitudinea liniştită a filosofului, prin fixitatea privirii şi prin degetul pe care-l ridica lent şi-l apropia de buze, unul dintre discipoli numit Filostrate, îi zise:

– Maestre, cine este acest necunoscut care soseşte la noi şi a cărui apropiere pare să te preocupe atât de mult?... Ce vrea de la tine? Este un prieten? Este un duşman? E un admirator al doctrinei

tale? Este un adversar al şcolii noastre? Sau mai curând nu este decât un simplu mesager al acelor regi la care am fost oaspeţi, sau al acelor înţelepţi pe care i-am întâlnit?

Apollonius scutură capul.

– Nu este nimic din toate acestea, zise el, dar e ceva mai mult... Acest om nu este un trimis al regalităţii sau al ştiinţei.. El vine pe contul lui. Doctrinele şi şcoala noastră nu-l preocupă. Ceva mai activ decât discuţia, acţiunea însăşi îi domină gândul. El vine de la marginile lumii, mai curând ca prieten decât ca duşman, pentru a căuta la mine un ajutor pe care îl va găsi. Adversarul care i-a fost dat de soartă este demn de noi, căci el este atât de presus de oamenii obişnuiţi cât este vârful acestor platani mai sus de acest izvor, şi cum vulturul care planează în nori este deasupra vârfurilor acestor platani. În sfârşit, spre ruşinea ştiinţei, trebuie să vă mărturisesc vouă, scumpii mei discipoli, că scopul lui este atât de înalt, încât îmi scapă şi, întrebarea pe care mi-o va pune este atât de grea şi atât de superioară întrebărilor pe care au obiceiul să le pună simplii muritori, încât voi fi obligat să-i răspund: „Eu nu ştiu!"

Discipolii se priviră surprinşi: era prima dată când auzeau ieşind aceste cuvinte din gura maestrului lor.

– Umilinţa mea vă uimeşte, reluă surâzând Apollonius, dar amintiţi-vă că aceasta este adevărata înţelepciune, şi că singurii savanţi adevăraţi sunt aceia care, din timp în timp îndrăznesc să răspundă la unele întrebări: „Eu nu ştiu!"

– Nu are importanţă! reluă un al doilea discipol numit Alcmeon, spune-ne numai ce ştii tu despre acest om.

– Este un caracter închis şi trufaş, zise Apollonius şi, dacă el a asistat la asediul Troiei, ca şi divinul nostru maestru Pitagora, trebuie că a făcut-o sub numele de Ajax fiul lui Oileu, acel mare defăimător al zeilor!

– Dar de unde vine? întrebă un al treilea discipol.

– Urma lui se pierde la marginea ţărmurilor, la limitele pustiurilor, la lizierele pădurilor... De unde vine? Din India... Unde a fost de când merge? În ţări atât de îndepărtate, încât nu le ştim măcar numele!... Despre această întrebare pe care se pregăteşte să mi-o pună, şi pentru care eu voi fi obligat să-l trimit la un altul, el a întrebat peste tot: pe magii Asiei, preoţii Egiptului, brahmanii Indiei, şi niciunul nu a putut să-i răspundă.

– Dar, în sfâşşit, această întrebare pe care se pregăteşte să ţi-o pună, o cunoşti, tu?

Apollonius îl privi cu o nouă atenţie pe călătorul, care nu mai era decât la douăzeci de paşi de el.

– Da, zise el.

– Ce vrea el să ştie?

– Unde va găsi ramura de aur a lui Eneea...
– El vrea, ca şi Eneea, să coboare, în infern?
– El vrea să meargă încă mai departe!
Discipolii se priviră din nou, numai că surpriza lor le depăşise uimirea şi ajungea la stupefacţie.
– Şi unde vrea deci îndrăzneţul să meargă? întrebă Filostrate.
– Linişte! zise Apollonius. Acesta este secretul lui, şi dacă mi-e dat să pătrund secretele altor oameni, nu îmi este permis să le dau pe faţă.
Avansă atunci spre călător şi întinzându-i mâna, zise:
– Isaac Laquedem, în numele lui Jupiter Ospitalierul, Apollonius din Tiana te salută!
Călătorul se opri cu totul uimit, dar fără a răspunde nici cu vocea şi nici cu mâna.
– Tu nu îmi răspunzi, reluă Apollonius cu surâsul dulce şi binevoitor care-i era obişnuit, nu din cauză că nu mă înţelegi. Cu toate că tu eşti un fiu al lui Moise, tu cunoşti bine limba lui Homer.
– Este adevărat, răspunse Isaac, — căci el era călătorul blestemat căruia i se adresase Apollonius — eu înţeleg, dar mă îndoiesc.
– De ce te îndoieşti tu?
– Mă îndoiesc că tu eşti cu adevărat Apollonius din Tiana.
– Cum aşa?
– Pentru că Apollonius din Tiana s-a născut în al doisprezecelea an al consulatului lui August, că el a studiat la Tars cu stoicul Antipater, filozoful Arhedamus, cei doi Atenodori şi că în consecinţă, el trebuie să aibă astăzi peste şaizeci de ani... In timp ce tu, tu pari a fi abia la jumătatea acestei vârste.
– Nu ştii tu, mai bine ca oricine, Isaac, răspunse Apollonius, că sunt oameni care nu îmbătrânesc?
Isaac tresări.
– Să vedem, continuă Apollonius, tu ai o scrisoare pentru mine. Dă-mi-o.
– Dacă tu ştii că eu am o scrisoare pentru tine, tu trebuie să ştii de la cine e!
– Ea vine de la un om pe care tu l-ai găsit pe o colină situată în centrul lumii. El locuieşte acolo, împreună cu alţi şase înţelepţi, într-un palat vizibil sau invizibil, după dorinţa locuitorilor lui. Când Bachus a invadat India împreună cu Hercule, fortăreaţa ce domină această colină a refuzat să se predea. Cei doi fii ai lui Jupiter poruncîră îndată satirilor ce-i însoţeau, să dea asaltul. Satirii au fost însă respinşi. Hercule şi Bachus se informară atunci despre garnizoana ce apăra această citadelă, şi aflară că ea nu era compusă decât din şapte înţelepţi, dar cum aceşti înţelepţi erau cei mai savanţi oameni de pe

pământ, înţelepciunea lor reunită avea o asemenea forţă, încât putea lupta contra zeilor. Ei respectară deci această colină, care din acea zi a fost întotdeauna locuită de cei mai învăţaţi şapte brahmani ai Indiei. Tu vii la mine în numele şefului lor şi acel şef se numeşte Iarhas.

– Este adevărat... Acum, pe ce scaun era el aşezat când mi-a dat această scrisoare?

– Pe un jilţ de aramă neagră înconjurat de statui de aur.

– Ce mi-a spus el relativ la chestiunea pe care i-am pus-o şi la care nu a putut să mă satisfacă?

– Că ţi se va răspunde de trei ori: „Nu ştiu!" înainte de a ţi se va răspunde: „Eu ştiu".

– Şi după ce semn va trebui să te recunosc?

– Punându-mi trei întrebări la alegerea ta asupra animalelor, locurilor sau oamenilor care vor fi în jurul meu.

– Aşa este, zise Isaac scoţând din cutele mantalei sale un pergament rulat. Tu eşti cu adevărat Apollonius din Tiana şi iată scrisoarea lui Iarhas.

Apollonius desigilă scrisoarea, sărută semnătura şi după ce o citi, se întoarse spre călător.

– Acum, zise el, Isaac, aşteptând ca acea mare întrebare care te preocupă să fie rezolvată de cineva mai învăţat decât mine, care sunt întrebările secundare pe care ai să mi le adresezi?

Isaac căută cu ochii în jurul lui şi văzând o vrabie ce sosea foarte repede, văzând un arbore căruia îi tremurau toate ramurile cu toate că nu era nici o suflare de vânt, văzând o femeie tânără şi frumoasă care ieşea din templul lui Venus înarmată, răspunse:

– Eu vreau să ştiu, ce a spus acest vrăbioi tovarăşilor săi care ciugulesc nimicurile din drum, vreau să ştiu de ce acest plop tremură fără să bată briza şi mai vreau să ştiu, în fine, cine este această femeie?

XXXI PĂDUREA DIN NEMEEA

Apollonius surâse, ca un om care părea că se aştepta la trei întrebări mai grele.

El ascultă ciripitul rapid al păsărelei şi întorcându-se către Isaac spuse:

– Ce a spus acest vrăbioi tovarăşilor săi, iată, cuvânt cu cuvânt: „Voi sunteţi proşti să căutaţi aici câteva grăunţe de mei, rapiţă sau cânepă, în timp ce un morar a trecut adineauri prin spatele fortăreţei, ducând pe măgar un sac de grâu pentru a-l măcina. Sacul de grâu s-a rupt şi tot drumul este acoperit de grăunţele care cad! Veniţi repede! Veniţi repede! Toate vrăbiile din împrejurimi sunt deja la ospăţ şi dacă nu vă grăbiţi, nu va mai rămâne nimic pentru voi... Veniţi repede! Veniţi repede!

Şi într-adevăr, chiar în momentul când Apollonius sfârşea cu explicaţiile date lui Isaac, toate vrăbiile, care păreau să fi ascultat cu cea mai mare atenţie ceea ce le-a zis, sau mai curând le-a cântat camaradul lor, îşi luară zborul rapid şi se aşezară o sută de paşi mai departe.

– -Dar, întrebă Isaac, cine-mi garantează că ai înţeles cântecul acelor păsărele şi că traducerea a fost exactă?

– Oh! E foarte uşor, zise Apollonius. Vino şi vei vedea. Atunci Isaac şi Apollonius, urmaţi de discipolii acestuia din urmă, făcură un mic ocol şi ajunseră în punctul cel mai înalt al drumului pe care-l arătase Apollonius. De acolo, privirea putea urmări drumul pe o lungime de cinci sau şase stadii.

Drumul era presărat cu grâu şi acoperit cu totul de păsărele vesele care ciuguleau cu ardoare din belşugul neaşteptat. În depărtare, aproape să fie pierdut din vedere, se zărea încă morarul şi măgarul cu sacul.

– Este adevărat! spuse Isaac. Să trecem acum la plop.

– Pentru ce plopul tremură, fie că e, fie că nu e vânt, reluă Apollonius, am s-o ştiu îndată, chiar de la el.

Şi, timp de câteva minute, el ascultă atent ce îi povestea arborele cu vocea plângătoare a murmurului său.

După ce a ascultat, asemeni unui interpret însărcinat să explice unui străin ceva spus într-o limbă pe care numai el o cunoaşte, se întoarse către Isaac, şi îi zise:

– Dumnezeul anunţat de Eschile, Dumnezeul care trebuia să moară pentru oameni, era bătut în cuie pe crucea sa şi agoniza în toiul celor mai teribile chinuri... Unde asta? continuă Apollonius căutând ca un om care vrea să prindă o imagine fugitivă, unde asta? Eu nu ştiu nimic... Când asta? Nu ştiu...

Pumnii lui Isaac se crispară. Cele câteva cuvinte pe care le pronunţase filosoful din Tiana îi reaminteau o teribilă întâmplare.

– Eu ştiu, spuse el, continuă.

– Tot universul a luat parte la această agonie, continuă Apollonius. Soarele s-a înconjurat cu un văl de sânge, fulgerul trăgea pe cer brazde de foc, omul înspăimântat, aştepta cu faţa la pământ, animalele pădurilor se înfundaseră în cele mai adânci caverne, păsările cerului se refugiaseră în umbra cea mai deasă a pomilor, nici un greier nu cânta, nici un cosaş nu zbârnâia, nici o insectă nu bâzâia, totul era mut, sinistră năruire a naturii.

Evreul îşi trecu mâna pe frunte.

– Da, da, murmură el cu voce joasă, eu am văzut astea... Continuă.

– Numai, reluă Apollonius, arborii, ierburile, florile, murmurau în limba lor şi formau un cor surd şi îngrozitor pe care oamenii îl auzeau dar nu-l înţelegeau. Pinul Damascului murmura:

– El va muri! şi în semn de tristeţe, începând de astăzi frunzele mele se vor face de un verde mai întunecat...

Salcia Babilonului murmura:

– El va muri! şi în semn al durerii mele, începând de astăzi ramurile mele se vor apleca până în apele Eufratului...

Viţa din Sorrente murmura:

– El va muri! şi în semn de tristeţe, începând de astăzi vinul care se va scoate din strugurii mei se va numi „LACRIMA CRISTI"...

Chiparosul Carmelului murmura:

– El va muri! şi ca semn al disperării mele, începând de astăzi eu vreau să fiu oaspetele nelipsit al cimitirelor, paznicul credincios al mormintelor..,

Irisul de Suza murmura:

– El va muri! şi în semn al doliului meu, începând de astăzi îmi voi acoperi cu o mantie violetă potirul meu de aur...

Asphodelul murmura: - El va muri! şi în semn al regretelor mele, începând de astăzi îmi voi închide în fiecare seară potirul şi nu-l voi redeschide decât dimineaţa, plin de lacrimile nopţii...

Şi întreg poporul vegetal se lamenta astfel, de la cedru până la isop, tresărind, fremătând, tremurând de la vârf până la rădăcină. Numai plopul, mândru şi rece, rămase impasibil în toiul durerii universale.

– Ei! murmura, la rândul lui, fără ca niciuna din ramurile sale să se mişte, fără ca niciuna dintre frunzele lui să se clintească, cu ce ne atinge pe noi suferinţa acestui Zeu care moare pentru crimele oamenilor? Suntem şi noi, oameni? Nu, noi suntem arbori. Suntem noi criminali? Nu, noi suntem inocenţi.

Dar în acel moment, îngerul care ducea la cer un potir plin cu sângele acestui Dumnezeu auzi ce zicea arborele egoist, care în mijlocul durerii universale, cerea pentru el singur, privilegiul insensibilităţii. El aplecă uşor vasul, lăsă să cadă pe rădăcina nefericitului arbore o picătură din sângele divin şi spuse:

– Tu, care n-ai tremurat când toată natura era îngrozită, tu te vei numi *tremurător*, şi începând de astăzi, chiar în timpul celor mai călduroase zile ale verii, când orice briză încetează, chiar când ceilalţi arbori ai pădurii ar rămâne nemişcaţi, răspândind umbra răcoroasă în jurul lor, tu, de la rădăcină până la vârf, vei tremura veşnic!...

– E bine, întrerupse evreul cu o nerăbdare pe care încerca în van să o disimuleze, atât pentru vrăbioi cât şi pentru arbore... Acum, rămâne femeia... Eu te-am întrebat cine era acea femeie tânără şi frumoasă care ieşea din templul lui Venus înarmata. Poţi să-mi răspunzi?

– Ah! exclamă surâzând Apollonius, din moment ce abandonăm animalele şi arborii pentru a ajunge la om, asta e altceva: există în om masca şi figura, aparenţa şi realitatea. Iată-l pe discipolul meu Clinias care se va însărcina să-ţi arate masca şi aparenţa, apoi eu, la rândul meu, îţi voi arăta figura, şi te voi face să vezi realitatea.

– Într-adevăr, din partea de unde dispăruse femeia necunoscută - alerga un tânăr frumos. Părul lui lung şi parfumat flutura în vânt, adunat numai la tâmple de o coroană de mirt. Dragostea radia din ochii lui mari, negri, înflăcăraţi, iar pe faţă i se citea tinereţea înfloritoare.

Mergea cu braţele întinse ca şi cum ar fi fost gata să prindă, fantoma fericirii.

El se precipită către Apollonius, căruia îi sărută mâna cu efuziune şi, fără a remarca figura întunecată a lui Isaac, zise:

– Oh! Maestre! Tu vezi în mine pe cel mai fericit dintre oameni!

– Povesteşte-ne bucuria ta Clinias, spuse Apollonius. Bucuria este ca un elixir parfumat: ajunge ca un singur om să o răspândească pentru ca toată lumea să se bucure.

– Maestre! Eu iubesc şi sunt iubit! zise Clinias.

– Tu ai pronunţat cele două cuvinte magice ale limbii omeneşti.

– De altfel, n-am decât teama ca zeii să nu fie geloşi pe mine!

– Povesteşte-ne cum ţi-a venit această dragoste, fiul meu.

– O! Bucuros, maestre! Aş vrea ca întreg pământul să m-audă cântând imnul bucuriei mele... Ascultaţi-mă, deci, arbori cu murmur armonios, păsărele cu dulce cânt, flori cu miros suav! Ascultaţi-mă nori ce alunecaţi pe azurul cerului! Ascultă-mă pârâiaş ce curgi la picioarele mele! Ascultă-mă zefir care treci! Eu vreau să vă spun cum am cunoscut-o pe Meroe!

Isaac făcu un gest de nerăbdare, dar Apollonius, punându-i mâna pe braţ, îi spuse în arameică:

– Nu ştii tu că vântul care pare foarte potrivnic matelotului neexperimentat este adesea acela pe care un pilot abil îl socoteşte cel mai favorabil pentru a-şi conduce nava în port? Eu sunt pilotul şi tu eşti matelotul; orb, lasă-te îndrumat de cel care vede clar!

– Dar ştii tu unde vreau să ajung? întrebă evreul în aceeaşi limbă.

– Da... Numai că nu ştiu cum vei merge.

– Spune-mi un singur cuvânt care să probeze că tu ai înţeles ce vreau eu de la tine, şi-l voi asculta cu răbdarea unui discipol de-al lui Pitagora.

– Ce vrei tu de la mine? Tu vrei să te conduc sau să fac să fii condus acolo unde este o roată care toarce, un fus care se învârteşte, foarfeci care taie.

Isaac tresări.

– Asta este! strigă el. Apollonius! Apollonius, tu eşti cu adevărat învăţatul filosof despre care mi-a vorbit Iarhas! Începând de acum, eu sunt al tău, şi orbul se va lăsa condus de cel care vede clar!

Atunci, Apollonius întorcându-se către Clinias, îi zise:

– Vorbeşte, noi te ascultăm.

Tânărul nu aştepta decât această permisiune pentru a-şi începe povestirea dragostei şi spaimelor sale.

– Alaltăieri, mă întorceam de la Micene, unde întârziasem. Eu îi promisesem mamei mele că am să mă întorc seara, pentru că a doua zi era aniversarea naşterii mele. Ea îmi spusese că, dacă începutul zilei m-ar prinde departe de ea, ar privi aceasta ca un semn rău. Maestre, tu o cunoşti pe mama, îi ştii dragostea ei pentru mine, şi tandreţea mea pentru ea... Nu am vrut deci, orice s-ar fi întâmplat, să-mi petrec noaptea în afara Corintului. Am pus să fie echipat un cal şi când începea să se însereze am plecat. Prietenul de la care plecam este bogatul Paloemon, renumit ca având cei mai frumoşi şi mai buni cursieri din Corint. Cel pe care mi l-a ales era un magnific cal tesalian, cu coama lungă, cu coada în vânt. De fapt, avea patru armăsari de aceeaşi talie şi de aceeaşi culoare. Ei sunt albi, cu pete de foc precum leoparzii şi stăpânul lor le-a dat numele celor patru cursieri ai soarelui: Eoos, Ethon, Pirois şi Phlegon. Pirois, cu adevărat demn de acest nume, era cel pe care]ncălecasem. S-ar fi zis că sufla flăcări pe nări! Am plecat repede şi, urmând malul Asterio- nului, am făcut douăzeci de stadii care separă Micene de Nemeea. La ora tenebrelor, mă găseam dincolo de sat, la liziera pădurii... Eu am traversat această pădure de douăzeci de ori fie ziua, fie noaptea. Când eram copil ea îmi era atât de familiară ca şi grădina mamei mele, şi adesea am intrat cu tinerii mei prieteni în acea faimoasă peşteră căreia Hercule i-a astupat

una din ieşiri pentru ca teribilul lui oaspete să nu poată scăpa. Nu mă temeam deloc că am să mă rătăcesc şi m-am afundat cu toată siguranţa sub umbra deasă a stejarilor, lăsându-mă, cel puţin, în grija calului meu ca el să nu se îndepărteze de drum. Dar, fie că în acea seară, la festin, cupa plină de licoare îmbătătoare circulase printre convivi mai vioi decât de obicei, fie că efectiv se petrecea ceva straniu în pădure, mi s-a părut că văd toate lucrurile sub un aspect diferit faţă de forma lor obişnuită şi bine cunoscută. Trunchiurile arborilor mi se păreau tot atâtea fantome înfăşurate în linţoliile lor şi, departe de a fi fixate pe pământ prin rădăcini, se târau cu ajutorul lor ca şi cum ele ar fi fost şerpi. Câtva timp, am crezut că sunt prada unei iluzii. Mi-am trecut mâna peste ochi pentru a mă asigura că nu dormeam. Ochii mei erau perfect deschişi şi rătăceau neliniştiţi de la un obiect la altul. Calul nu avansa decât prin salturi şi ocolişuri, suflând zgomotos şi cabrându-se în fiecare moment, ca şi cum ar fi întâmpinat obstacole vizibile numai pentru el! Mi-am trecut mâna pe gâtul lui robust, pentru a-l calma şi a-l încuraja totodată. Coama lui era zburlită şi câte o picătură de sudoare tremura pe fiecare fir de păr.

– Ei bine, Pirois, l-am întrebat eu, ce se întâmplă?

Şi, ca şi cum ar fi înţeles întrebarea mea, inteligentul animal începu să necheze şi am remarcat, nu fără spaimă, că acel nechezat avea o oarecare legătură cu sunetele vocii umane. Am tăcut, dar cu ambii genunchi am apăsat spinarea lui Pirois. Gândeam că, urcat pe un alergător atât de bun, nu trebuia să fac mai mult de o jumătate de oră pentru a străbate întreaga pădure. Pirois părea că împărtăşeşte nerăbdarea mea. De la trap a trecut la galop şi în această nouă alură, devora drumul! Aşa cum mergea acum, trebuie că făcea o sută de stadii pe oră. Ori pădurea, în toată lungimea ei, nu avea mai mult de şaizeci de stadii. Totuşi, fie că eu aş fi fost sub influenţa unei puteri magice, fie că îngrijorarea nu mi-a permis să calculez timpul mai exact, mi s-a părut că trecuse mai mult de o oră de când galopam printre aceşti copaci fantomă, care păreau că galopează şi ei tot atât de repede, ca şi mine.

– Haide Pirois! Hai, i-am zis calului meu, curaj! În zece minute vom fi la Corint.

Dar el, scuturând capul şi nechezând cu o voce omenească, răspunse:

– La Corint? La Corint nu vom ajunge în noaptea asta.

Mirarea mea, auzind aceste cuvinte, fu atât de mare, încât era să cad. Un lung fior îmi trecu prin tot corpul şi o sudoare rece îmi îngheţa pe frunte. Şi totuşi, oricât de straniu ar fi fost acel dialog între cavaler şi calul său, eu am avut curajul să-i răspund lui Pirois:

– Şi de ce, bunul meu alergător, n-am ajunge în noaptea asta la Corint?

– Pentru că pădurea merge cu noi! răspunse Pirois. Nu vezi pomii care aleargă, la dreapta şi la stânga noastră?

Într-adevăr, aşa cum am spus, arborii alergau frângându-şi ramurile cu un foşnet înspăimântător. Păsări mari, speriate, zburau pe deasupra capetelor noastre. Rădăcinile copacilor se desfăşurau în lungi inele făcând, în obscuritatea misterioasa, tot atâtea cuiburi de şerpi înfocaţi, în goană, câţi stejari, fagi si platani erau în pădure... Dintr-o data Pirois se cabra, oprindu-se. Oricât de bun călăreţ aş fi fost eram gata sa cad de pe el.

– Hei, Pirois, strigai eu, ce faci tu şi de ce această spaimă? Câteva minute încă şi, îţi repet, vom fi la Corint... Acolo, vei avea un culcuş excelent din paie proaspete, amestecate cu flori, orz auriu în iesle şi într-o ciutură de arţar cercuită cu argint, apă proaspătă pe care ţi-o voi aduce eu însumi de la izvor.

Dar el, ridicându-se pe picioarele dinapoi şi bătând aerul cu picioarele dinainte, zicea:

– Nu vezi tu? Nu vezi tu?

Şi de spaimă, el sufla foc pe nări şi pe gură! Privirile mele au încercat atunci să străpungă întunericul. La câţiva paşi înaintea mea, în atmosfera albăstruie şi ceţoasă a unei poieni pe care trebuia să o traversăm, mi se păru că văd învârtindu-se în cerc forme neclare şi că aud cântece nearticulate.

– Eu nu voi trece cu nici un preţ, murmură Pirois. Iarba prin care au mers ele mi-ar arde picioarele! Aerul prin care îşi agită torţele, ne-ar otrăvi pe amândoi!

– Încearcă, încearcă, bunul meu cursier, i-am spus eu. Nu uita că tu porţi numele unui cal al zeului zilei.... Focul se teme de flacără?... încearcă, Pirois!

– Nu, nu, eu nu voi trece niciodată! Împreună cu ele, conducându-le cercul lor magic, este o vrăjitoare din Tesalia, meşteră să facă farmece ucigaşe... Nu, nu, nu voi trece vreodată!

Şi continuă să dea înapoi, nechezând.

– Ei bine, atunci, bunul meu cursier, întoarce spre Paloemon, i-am zis. Tu cunoşti drumul care duce la grajdurile stăpânului tău şi îţi las hamul.

Ca urmare, i-am aruncat hamul pe grumaz. Pirois profită de libertate şi făcând o voltă rapidă, reluă cursa cu o furie care proba că bietul animal avea el însuşi dorinţa de a ieşi din teribila pădure. Dar, aşa cum copacii ne urmaseră alergând de la sud spre nord, acum ne urmăreau precipitându-se de la nord spre sud. Aceleaşi păsări zburau printre ramurile lor, numai că zburau mai repede. Aceiaşi şerpi se târau la picioarele lor, numai că se târau mai repede. Înapoia noastră, acele forme fantomatice se aranjaseră în şir şi, în loc de a se învârti în cerc, alunecau pe urmele noastre scuturând din torţele lor pe

jumătate stinse şi fumegânde, scântei care se amestecau cu scânteile ce săreau de sub copilele lui Pirois. Am alergat timp de o jumătate de oră în această cursă dezlănțuită, şi credeam că am ajuns la liziera pădurii, când mi-am dat seama că râuleţul Asterio îşi schimbase cursul. În loc de a trece printre munţii Tretos şi Apesas, ale căror vârfuri goale şi negre le vedeam deasupra vârfurilor copacilor, în loc de a curge de la Cleones la templul Junonei, el părea să înconjoare pădurea într-un cerc de netrecut. Pirois ajunse galopând pe malul lui, dar dintr-o dată se cabră, aşa cum făcuse când sosise la poiană. Nu apă curgea în albia Asterionului, ci foc!... Am încercat să îndemn calul să meargă înainte. Începusem să cred că aceste viziuni erau rodul unui vis şi că toate acele zgomote nu existau decât în imaginaţia mea, că toate flăcările s-ar stinge dacă aş sufla peste ele. Dar Pirois se cabra mereu.

– Să mergem, bunul meu armăsar, i-am zis, tu trebuie să-ţi aminteşti că există un pod între Nemeea şi Bembina... Ocoleşte, Pirois ocoleşte, până ce vei găsi podul şi la prima casă ne vom opri. Îţi făgăduiesc!

Pirois scutură capul.

– Podul a căzut în râu, zise el. Tesaloniana l-a împins cu vârful piciorului... Noi nu vom mai găsi podul!

– Nu contează, i-am răspuns, mergi mai departe!... Nu vezi că fantomele se apropie de noi? Ce murmură ele? Ascultă! Eu nu înţeleg prea bine: „În prăpastie! În prăpastie!" Ce vor să zică?... Ah! iată-le că se apropie! Pirois, ia aripile Himerei şi să fugim!

Am forţat atunci calul cu vocea, cu genunchii, cu pintenii, şi el, nebun de spaimă, se avântă mai rapid ca vulturul, ca săgeata, ca fulgerul! Atunci începu o cursă, care nu mai era directă de la sud la nord, sau de la nord la sud, ci era circulară, strângându-se mereu. Murmurul pomilor zicea: „ In prăpastie!" Şi strigătul păsărilor zicea: „În prăpastie!" Şi cântecul vrăjitoarelor zicea: „În prăpastie!"

– În prăpastie! În prăpastie! repeta Pirois. Auzi tu Clinias? În prăpastie!... Tu nu vei mai revedea casa cea mică a mamei tale, ferestrele de la care numărai, când erai copil, valurile golfului Crissa!... Şi eu nu voi mai revedea grajdurile lui Paloemon, ale căror adăposturi sunt din marmură, ale căror iesle sunt din lemn de cedru!... Adio, tovarăşii mei, Eoos, Ethon, Phlegon! rămas bun!...*În prăpastie! În prăpastie*!

Am început să înţeleg cu o spaimă, până atunci necunoscută sufletului meu, ce însemna murmurul copacilor, strigătul păsărelelor şi cântecul vrăjitoarelor. Exista în centrul pădurii din Nemeea o prăpastie adâncă pe marginea căreia, de mai multe ori, copil sau tânăr fiind, m-am aplecat pălind, căci acest abis, făcut şi mai întunecos de crengile dese ale copacilor, care formau deasupra o boltă din frunze, părea că

nu are fund. Era denumită Prăpastia. Acolo ne conducea cercul teribil ce se învârtea în jurul nostru. Din cauză că prăpastia fără fund urma să ne înghită, Pirois zicea că nu vom mai revedea niciodată, eu, casa mamei mele, iar el, grajdurile stăpânului său Paloemon. Aveam dorinţa de a mă lăsa să alunec în lungul flancurilor lui Pirois, sau să mă arunc la pământ, dar cursa noastră era atât de rapidă, iar copacii erau atât de aproape şi pietrele atât de mari, că mi se părea imposibil să risc o asemenea încercare, fără a mă zdrobi de ei. De altminteri, presupunând că pomii şi pietrele s-ar fi înmuiat pentru mine, n-aş cădea în mâinile acestui şir de vrăjitoare mai teribile decât bacantele care sfâşiaseră pe Orfeu pe malurile Ebrului şi-i aruncaseră în fluviu capul şi lira?... Galopul nebunesc continua deci, mereu mai rapid şi mai strâns. Am început să recunosc terenul, acoperit până atunci pentru mine de un văl fantastic: ne apropiam de abis! Pe aici, fiind copil, culesesem flori sau strânsesem ghindă. Aici, ca tânăr, aşteptasem cu arcul în mână căprioare sau căpriori. Tot aici, pe un pat de muşchi, primisem sărutul primei mele iubite, într-o frumoasă seară de primăvară, când soarele la apus, trimiţând razele lui de aur prin pădure, părea că o străpunge cu săgeţi de foc...

– Vai! Nenorocire! Nenorocire! strigai eu, simţindu-mă antrenat către abis de o irezistibilă atracţie. Pirpis, bunul meu armăsar, nu poţi tu să schimbi drumul? Nu poţi să străbaţi cercul de arbori? Nu poţi să sari peste aceste stânci? Nu poţi să treci Asterionul înnot?

Dar el, scuturând capul, răspunse:

– Nu, nu, arborii se îndesesc, stâncile se măresc, flăcările Asterionului se ridică tot mai sus, ca un zid... Cum vrei tu să fugi, când haita vrăjitoarelor tesaliene, condusă de Canidia, este pe urmele noastre?... *În prăpastie! În prăpastie! În prăpastie!...*

Şi toate vocile din natură repetau: "În prăpastie!" Ne apropiam, într-adevăr, de abis. Auzeam la stânga, numai la câţiva paşi de mine, acel zgomot teribil al lucrurilor fără fund! Printre trunchiurile copacilor ale căror crengi acopereau prăpastia, vedeam deschizându-se abisul, întunecat ca Erebul, adânc ca noaptea!... Pirois nechezând, fremătând, plângea! Dar cercul se strângea din ce în ce. Cum calul nu avea ataşate la umeri aripile lui Pegas, care să-mi fi permis, ca unui alt Belerofon, să mă ridic în aer, momentul când vom fi aruncaţi în hău sosi. Prăpastia căscată, aştepta. Pirois scoase un nechezat de agonie şi, ca şi cum ar fi socotit că era inutil să-şi mai dispute mult timp existenţa fatalităţii, se aruncă în abis... Printr-o mişcare instinctivă, negândită, am ridicat mâinile către cer şi am strigat:

– Adio, mamă!...

Mâinile mele au întâlnit creanga unui copac de pe marginea abisului şi s-au cramponat cu aviditate. Îl simţii pe Pirois prăbuşindu-se sub mine şi am rămas suspendat deasupra prăpastiei, de unde

auzeam, ca pe un ecou venit din mijlocul pământului, zgomotul căderii calului meu... Ah! Maestre! Maestre! strigă Clinias pălind şi strângând mâinile lui Apollonius, aş putea să mor acum. Ştiu ce este spaima de moarte! Eu eram suspendat deasupra prăpastiei şi creanga, îndoindu-se sub greutatea mea, îmi apropia, ca să zic aşa, picioarele de noaptea mormântului...Totuşi, oribila viziune continua: rădăcinile copacilor se alungeau, capetele lor de şarpe ajungeau la marginea prăpastiei. Păsările zburau peste ea. Cercul vrăjitoarelor se învârtea în jurul abisului! Totul părea să aştepte cu răbdare momentul când forţele mă vor părăsi şi mă voi prăbuşi în hău. Şerpi, păsări, vrăjitoare, ştiau bine că nu puteam să le scap! Eu de asemenea o ştiam şi în agonia mea mă întrebam câte minute mâinile mele încordate vor avea forţa să-mi susţină corpul. Părul mi se făcuse măciucă pe cap, sudoarea îmi curgea de pe frunte pe obraji!... Puţin câte puţin, am simţit muşchii destinzându-se. Aş fi vrut să pot, cu forţa braţelor, să mă ridic până la creangă şi să o apuc cu dinţii, dar creanga prea slabă se îndoia sub eforturile mele. M-am epuizat în încercări inutile. Toată greutatea corpului parcă-mi atârna de picioare. Mi se părea că spiritele abisului legaseră fiecăruia din picioarele mele nicovala unui ciclop! Toată viaţa mi se desfăşura în gând, din ziua în care obiectele exterioare au încrustat o primă urmă în sufletul meu şi au făcut să apară memoria, până în momentul când Paloemon a venit să-mi aducă cupa de călătorie, pe care am golit-o deja urcat pe Pirois, în sănătatea convivilor, încoronaţi cu flori şi agitând în mâini căţui cu răşină parfumată aprinsă. Pentru ce îi părăsisem? Noi eram atât de molatec culcaţi, în robele noastre lungi de in, pe paturi de purpură! Luminile erau atât de strălucitoare! Cântecele atât de vesele! Vinurile atât de scânteietoare! Poate că ei se gândeau la mine şi ziceau: „Acum Clinias a ajuns la mama lui şi zeul somnului îi presară petale pe pleoape".

– Vai, cum se înşelau!... Cu părul zburlit de spaimă, cu braţul amorţit de oboseală, cu tot corpul tremurând de frică, suspendat deasupra abisului, nemaiagăţându-se de viaţă decât prin creanga îndoită a unui pom, pe care mâinile lui obosite erau gata să o părăsească, Clinias îşi retrăi în câteva secunde întreaga lui viaţă: tinereţe, studii, adolescenţă, dragoste, tablou mişcător care se învârtea în ochii săi ca ameţeala unui vârtej!... În sfârşit, am simţit că forţele începeau să mi se epuizeze iar inima mea bătea cu atâta forţă, că-i auzeam bătăile în mijlocul tuturor zgomotelor. Sângele mi se îngrămădea la tâmple şi arăta ochilor mei orice obiect ca printr-un văl de flăcări! Unul din braţe scăpă creanga şi un suspin ieşi din pieptul meu ... La acest suspin, pomii îşi dublară murmurele, păsările strigatele iar vrăjitoarele cântecele. Toţi ziceau:

– În prăpastie! În prăpastie! În prăpastie!

Am făcut, pentru a reapuca creanga cu cea de a doua mână, eforturi tot atât de inutile ca şi acelea pe care le făcusem spre a o apuca cu dinţii. Un singur braţ ţinea acum toată greutatea corpului meu. Simţeam că acest braţ era gata să se rupă la încheieturi. Priveam în jurul meu cu ochii însângeraţi şi aproape ieşiţi din orbite. Aş fi vrut să vorbesc, să strig, să chem în ajutor, dar tot gândul meu se concentra la acele strigăte care-mi răsunau în urechi:

– În prăpastie! În prăpastie! În prăpastie!

În sfârşit, am înţeles că momentul venise. Mâna mi se deschise fără voia mea, şi scăpai creanga. Am murmurat la rândul meu „în prăpastie" şi am leşinat simţindu-mă cum mă rostogolesc în spaţiu, în incomensurabilul abis!...

Şi amintirea acestui moment suprem veni atât de teribil în mintea lui Clinias, încât el păli şi nemaiputându-se susţine pe genunchii lui înmuiaţi, alunecă între braţele lui Apollonius, cu capul pe spate.

XXXII MEROE

– Când am redeschis ochii, zise Clinias, ridicându-şi capul şi scuturându-şi frumosul lui păr negru, după un moment de linişte, când am redeschis ochii, eram culcat pe un pat de muşchi, la extremitatea unei grădini fermecătoare printre pomii căreia vedeam, la aproape o sută de paşi de mine, zidurile unei case. Prima briză a dimineţii impregnată de miresmele nocturne, trecea peste capul meu. Steaua lui Venus urca repede la orizont, anunţând apropiata naştere a zilei, iar din pământ ieşeau acei aburi transparenţi care preced apariţia soarelui. O femeie era în picioare aproape de mine scuturând pe faţa mea un buchet de flori umezit de rouă, şi chemându-mă la viaţă prin prospeţimea îmbălsămată a acestei ploi matinale. Vălul aruncat spre spate îi lăsa descoperită fruntea, încununată de o ramură de verbină. Ochii ei, ca de catifea, străluceau de o dulce flacără sub sprâncene de cărbune. Nasul drept şi de o regularitate perfectă îi împărţea cu linia lui pură ovalul unei feţe fermecătoare care se termina printr-o bărbie rotunjită, deasupra căreia se deschideau, pentru a lăsa să se vadă un dublu şirag de perle, două buze din cel mai scump şi mai aprins mărgean. Talia era aceea a unei nimfe a Dianei. Piciorul şi mâna, acelea ale Hebeei! Voalul care-i cădea îndărătul capului, peplumul care îi acoperea umerii, tunica ce-i îmbrăca corpul păreau a fi ţesute din acele fire de mătase ce se văd zburând prin aer când sosesc lunile lui Ceres şi Pomonei. Braţele îi erau goale în mânecile deschise şi ca unic ornament, dreapta-i purta, înfăşurată cu un triplu nod în jurul mâinii, o aspidă cu solzii de aur şi cu ochii de rubin.

Primul meu gând a fost că eu fusesem omorât în cădere şi că, transportat în Câmpiile Elizee de către geniile morţii, aveam lângă mine pe regina regatului întunericului. Numai că, un fapt mă uimea: Nu vedeam pe lungile alei ale acestei încântătoare grădini, alte umbre, însoţitori ai nopţii mele eterne. Când frumoasa necunoscută îmi văzu ochii, a căror privire după ce rătăcise în jurul meu şi apoi se fixase asupra ei, un surâs fermecător înflori pe buzele ei.

– Ei bine, mă întrebă ea cu o voce atât de dulce, încât am crezut că nu era voce omenească, ci ultima suflare a nopţii care trecea prin văzduh, ei bine, frumosule călător, te-ai deşteptat în sfârşit!

Am privit-o cu admiraţie. Din moment ce acest surâs şi această voce aparţineau reginei umbrelor, înţelegeam răpirea făcută de Pluton.

– Dacă viaţa este un vis iar moartea, deşteptarea, într-adevăr, frumoasă zeiţă, m-am deşteptat!

– Eu, după acest răspuns, aş crede mai curând că visul tău se prelungeşte, numai că el îşi schimbă natura prelungindu-se. Iată că pe

buzele tale surâsul urmează plângerilor şi gemetelor... Eşti tu, aşadar un alt Oreste, având somnul atât de greu? Mergi tu de la Argos la Atena pentru a cere iertare Areopagului?

Surpriza mea creştea mereu.

– Eu sunt Clinias din Corint, i-am spus, şi nu fiul Clitemnestrei şi al lui Agamemnon. Ieri am fost invitat la dineul prietenului meu, bogatul Paloemon, din Micene, care mi-a împrumutat calul său, Pirois, pentru a străbate cele o sută şaizeci de stadii care separă oraşul lui Perseu de oraşul lui Efir. Noaptea m-a surprins pe drum şi, urmărit în pădurea din Nemeea de apariţii oribile, calul meu s-a speriat. După o cursă nebunească s-a prăbuşit în prăpastia dintre Cleonia şi peştera leului... Eu însă, deşi câtva timp am încercat să lupt contra morţii, agăţându-mă de o creangă de pom, totuşi mâinile mi s-au înmuiat şi am căzut în gol!

– Frumosule Clinias, spuse tânăra femeie ironic, trebuie că vinul lui Paloemon a fost vărsat din abundenţă în cupele invitaţilor săi, sau că a posedat adevărate virtuţi îmbătătoare, dacă ţi-a purtat imaginaţia pe atât de teribile cărări! Eu o regret din punct de vedere poetic, dar drumul tău nu s-a desfăşurat deloc aşa... Nici calul tău Pirois şi nici tu, n-aţi căzut deloc în prăpastia de unde nimeni nu mai iese. Ca probă, iată-te culcat uşor pe muşchiul din grădina mea, în timp ce Pirois paşte, nechezând şi lovind pământul cu piciorul, trifoiul gustos şi sparceta parfumată în splendidele grajduri ale stăpânului său. Pirois, pur şi simplu s-a debarasat de călăreţul său, a cărui mână nesigură îi obosea gura cu zăbala lui de argint, şi s-a întors la grajd, lăsându-l pe prietenul stăpânului său adormit, cu picioarele la ţărmul mării şi capul rezemat de zidul cel vechi pe lângă care a mers, neputând să-l sară. Acolo te-am găsit, după ce făcusem o plimbare nocturnă în port... Tu ai spus că erai leşinat, eu îţi zic că dormeai... Atunci, am poruncit sclavilor mei să te aducă aici. Şi acum îţi dai seama? Tu nu eşti în Câmpiile Elizee, ci la ţărmul mării Alcionului: iată, la dreapta ta, peste coroana pomilor, Arcocorintul, a cărui citadelă este aurită de primele raze ale soarelui care răsare. Înapoia noastră este Melisus cu frunzele lui de viţă, aurite. Acel pârâu care curge şuşotind prin stânga ta merge să se arunce în râul Nemeeii. Cât despre mine, eu nu sunt nici zeiţă, nici regină. Eu sunt feniciana Meroe, care acum trei luni am trecut marea Egee pentru a veni să locuiesc în Corint, liberă cum sunt pentru tot ce fac, neavând nici frate, nici soţ care să aibă dreptul să-mi ceară socoteală.

– Frumoasă Meroe, i-am zis atunci, pentru că tu mă asiguri că trăiesc, nu vreau să contrazic o gură atât de fermecătoare, dar te previn că-mi va fi mai greu să admit că tu nu eşti nici regină nici zeiţă... Eu sunt născut în Corint, ale cărui femei sunt atât de frumoase, încât dintre ele şi-a ales Venus preotesele. Eu am văzut

Atena, ale cărei femei sunt atât de maiestoase, încât, din această cauză, s-a zis că Atena este oraşul Minervei. Am fost la Argos, ale cărui femei sunt atât de mândre, încât atunci când le vezi trecând în rochiile lor lungi şi albe, fără ornamente şi fără broderii, le iei drept tot atâtea zeiţe Junona. Ei bine, ţi-o declar, Meroe, - pentru că acesta este numele pe care vrei să fii chemată în timpul şederii tale printre oameni - că folosind frumuseţea femeilor din Corint, maiestatea femeilor din Atena şi mândria celor din Argos, pictorul Zeuxis sau sculptorul Praxiteles n-ar face ceva care să-ţi semene.

– Într-adevăr, mi s-a mai spus asta când am părăsit Fenicia pentru Grecia şi Tirul pentru Corint. Mi s-a spus: Nu te încrede în cuvintele aurite ale tinerilor de neam care locuiesc între cele două mări. Mintea lor gândeşte într-un fel, dar gura lor zice în alt fel. Atât sunt de îndrăgostiţi de ei înşişi şi de propriul lor talent încât rareori inima le este pentru ce le zice gura sau le gândeşte mintea!

Ridicându-mă încet pe un genunchi - încet pentru că mi se părea că toate oasele corpului meu s-ar fi rupt în cădere şi că la fiecare mişcare aş fi resimţit durere - o priveam pe Meroe cu atâta dragoste, încât printr-un gest plin de graţie şi de pudoare voluptoasă, dacă ar fi posibil să se alăture aceste două cuvinte, ea îşi trase vălul peste faţă şi puse această barieră din aer ţesut între ardoarea ochilor mei şi tulburarea alor săi... În acel moment primele raze ale soarelui inundară orizontul cu o străvezime roz irizată ca de opal. Dar s-ar fi zis că asemenea acelor flori al căror parfum este mai suav în întuneric şi care-şi închid caliciul la întoarcerea luminii, Meroe dorea să-şi regăsească în interiorul apartamentelor ei, umbra pe care o ducea cu ea mantia lungă a nopţii. Privirea ei părea fixată cu nelinişte pe lumina transparentă a zilei care creştea şi aşa cum îşi trăsese vălul peste faţa ei pală, îşi trăgea şi mânecile de muselină pe braţele şi pe mâinile ei albe ca zăpada, încât păreau împrumutate de la vreo statuie din marmoră de Paros. Am vrut să-i iau una din mâini, dar ea şi-o retrase cu iuţeală.

– Clinias, zise ea, aminteşte-ţi că în acest moment există o persoană care te aşteaptă cu temerile pe care le arătai ieri, dar astăzi de dimineaţă le-ai uitat... O persoană care m-ar blestema, Clinias, dacă ea ar putea ghici că tu eşti lângă mine şi că prezenţa mea o înlătură din memoria ta: această persoană este mama ta!

Atunci mi-am reamintit de promisiunea pe care o făcusem în ajun mamei mele, promisiune în urma căreia mă expusesem la toate primejdiile acelei nopţi teribile... Vai! Nu este o pasiune mai irezistibilă decât dragostea, pentru că, născându-se, ea înlătură, stinge, nimiceşte toate celelalte sentimente... Mama mea, care încă în ajun era jumătate din mine. Mama, căreia îi adresasem ultimul strigăt în momentul când crezusem că am căzut în gol, pe mama o uitasem în

contemplarea unei femei pe care o vedeam pentru prima oară, abia acum un sfert de oră. O femeie la care, mai înainte cu un sfert de oră, nu mă gândisem mai mult decât la acea lume de lucruri necunoscute care zac îngrămădite în neantul ignoranţei noastre şi care, intrând în viaţa mea, mi se părea atât de indispensabilă încât credeam că mai curând inima mi-ar putea părăsi corpul, decât prezenţa ei să iasă de sub privirile mele şi amintirea ei să mi se îndepărteze din minte!

– Mama mea? Am repetat eu aproape fără să gândesc la ceea ce ziceam. Da, tu ai dreptate... Dar pe tine, Meroe, pe tine unde te voi revedea? Când te voi revedea?... Tu ştii bine că de acum eu n-aş mai putea trăi fără tine!

– Nu este prea mult o zi ca tu să te odihneşti după o atât de teribilă noapte, Clinias, spuse surâzând Meroe. Chiar diseară, însă, dacă tu te vei mai gândi la mine, plimbă-te pe ţărm, în locul unde muntele Oneius îşi aruncă umbra în mare, atuncea când constelaţia Lirei începe să strălucească pe cer şi aşteaptă acolo pe aceea care nu are curajul să-ţi spună: „Clinias, eu nu cred în cuvintele tale!"

– Oh! Meroe! Meroe! am strigat-o eu, dă-mi mâna... Mâna ta, te rog!

Meroe făcu o mişcare pentru a-mi acorda ceea ce îi cerusem, dar reflectând, fără îndoială, clătină din cap şi îşi retrase mâna, pe care mâinile şi buzele mele voiau să o ia în stăpânire.

– Nu! Nu! spuse ea. Pe diseară...

Atunci, depărtându-se repede, îmi aruncă de departe, cu vârfurile degetelor, o sărutare pe care briza dimineţii o transformă într-o rază de lumină aurită şi dispăru în vestibulul întunecos al casei sale... Eu am rămas singur. Pentru primă oară, o maestre, am înţeles valoarea şi greutatea acestui cuvânt: singur! Natura se deştepta surâzătoare. Brizele apelor şi munţilor suflau uşor. Păsărelele începeau să cânte zburdând din pom în pom, cicada căuta prima rază a soarelui pentru a face să-i scârţâie aripile îngheţate, scarabeul de azur şi smarald aluneca prin iarbă, greierul saluta lumina la marginea găurii sale, şopârla, neliniştită, alerga în lungul peretelui. Se auzea zgomotul surd al Corintului trecând de la somn la viaţă, cântecele pescarilor ce mergeau târându-şi năvoadele, strigătele ascuţite ale marinarilor ridicând ancora. La două sute de paşi, mama mă aştepta neliniştită şi înlăcrimată. Eu eram atât de pierdut, izolat şi abandonat în această natură, ca şi cum un naufragiu m-ar fi aruncat în ajun pe malul vreunei insule pustii şi necunoscute din marea cea mare a Eritreei! În cele din urmă eram singur. Eram fără viaţă, fără bucurie, fără soare, Meroe nu era acolo!... Am ajuns încet la casa mamei mele. După ce am deschis şi închis poarta, la zgomotul paşilor mei, mama m-a recunoscut-şi a alergat înaintea mea.

– Oh! Fiu rău! mi-a zis ca. Blestemat să fie ceasul când Lucina a permis să te aduc pe lume, pentru ca într-o zi tu să-mi provoci atât de amare nelinişti! Ce s-a întâmplat cu promisiunea la de ieri, de a te întoarce înaintea primelor ore ale dimineţii?... Iată, am petrecut întreaga noapte, aşteptându-te... Vai! Ce viziuni oribile m-au urmărit, aşa trează cum eram, gândind că trebuia să traversezi acea întunecată pădure din Nemeea! Credeam că a revenit timpul bandiţilor antici, că tu erai în drumul vreunui Geiron sau Sinis. Leul Nemeei mi se părea că n-a fost pe deplin omorât de Hercule şi că era gata să iasă din nou din peşteră pentru a te devora!... Dar, în sfârşit, iată-te!... Eu te văd, te sărut, te strâng în braţele mele, te apăs pe inima mea. Jupiter să fie binecuvântat! Totul s-a uitat!

– O! Mamă, i-am răspuns eu, ea este frumoasă!

Mama mă privi uimită.

– Frumoasă? repetă ea.

– Nu este o muritoare, este o zeiţă!

– Dar de cine vorbeşti tu, fiule?

– O, Venus! Cât de mult este până diseară!

Mama rămase puţin pe gânduri.

– Oh! strigă ea, tu iubeşti, bietul meu copil!

– Pentru prima oară, mamă, eu simt asta...

– Ia seama, Clinias! Dragostea este, fie un văl de doliu aruncat peste inimă, fie un văl de aur şi de purpură aruncat peste ochi. Există dragoste fericită şi dragoste funestă, amor care trăieşte în surâsuri şi amor care se consumă în lacrimi... Fiule, spune-mi, pe cine iubeşti, pentru ca să pot prevedea cel puţin, dacă te aşteaptă bucurii sau dureri. Eu le cunosc pe toate tinerele fete din Corint, Megara sau Siciona... Să vedem, este Thelaira? Ia-i în seamă ochii ei cei negri care promit mai mult ceasuri furtunoase decât momente senine. Sprâncenele ei sunt doi nori întunecaţi care, ori de câte ori se apropie, lansează fulgere şi fac să izbucnească trăsnetul... Este blonda Mirte? Ochii ei albaştri reflectă dintr-odată azurul cerului şi azurul mării. Dar ia aminte: inima ei este fără fund, ca dublul infinit ce se reflectă în privirea ei!... Este Thais? Oh! Păzeşte-te iar! Niciodată zeul Proteus - care se zice că ar fi tatăl acestui Apollonius care ar fi trebuit să te înveţe înţelepciunea, dar pe care tu încă nu ai învăţat-o - niciodată zeul Proteus n-a îmbrăcat atâtea forme câte ştie să ia cochetăria ei. Este şarpele care alunecă, este pasărea care zboară, este apa care scapă printre degete, este flacăra care consumă, este... Este în sfârşit Thais, cea care a făcut să suspine de dragoste pe cei mai frumoşi tineri din Corint... Oh! Clinias, eu sunt femeie: permite-mi sa mă tem de femei!

Am clătinat capul.

– Nu este nici una dintre acelea pe care le-ai numit, mamă... Este inutil să o cauţi printre fetele ştiute de tine! Tu nu o cunoşti şi chiar eu însumi am văzut-o azi de dimineaţă pentru prima oară.

– Este deci străină de Corint? întrebă mama cu nelinişte.

– Ea vine din Tir.

– O! Ia seama, fereşte-te de feniciene, fiule! Venus, pe care ele o adoră, nu este aceea din Paphos, din Citera sau din Gnida. Nu este nici Venus Anadiomena, mama creaţiei, nici Venus Urania, regină a cerului, nici Venus Alma, care hrăneşte lumea. Este Venus din Indus, coborâtă pe Nil până în Siria. Este Anahid, este Enio, este Astarteea. În sfârşit, nu este Venus cea născută din sângele lui Uranus şi din spuma mării, pe care o zi de primăvară a văzut-o cum apare asemenea unei flori de mare. Împinsă de tritoni şi oceanide, abia pe nisipul plajei şi-a ridicat părul ei lung, l-a stors de unda sărată, s-a parfumat, s-a încununat cu trandafiri şi, strălucind ca o rază, uşoară ca un nor, a urcat până în Olimp traversând azurul empireului. Nu, nu! Ea este sora întunecatului Moloh, zeiţă, dintr-odată a amorurilor teribile şi a războaielor înverşunate! Alei noastre, îi ajung ca ofrandă doi porumbei şi câteodată, ea se mulţumeşte şi cu două păsărele. Dar pentru Venus cea virilă şi sălbatică a Feniciei, nu este de ajuns nici chiar sângele animalelor sălbatice, îi trebuie masacre de victime omeneşti!... Vai! Bietul meu copil, ar fi fost mai bun pentru tine întregul amestec de însuşiri ale brunetei Thelaira, blondei Mirte şi cochetei Thais, decât dragostea unei fiice a Tirului sau a Sidonului!

– Mamă, am repetat eu, o iubesc pe Meroe!

Şi cum ea vroia să insiste, am întins mâna în semn că orice observaţie ar fi fost inutilă. M-am retras în camera mea, cu acest dulce nume pe buze, pe care gura mea, cu o bucurie infinită, îl repeta cu voce scăzută, ca pe o muzică dulce: Meroe! Meroe! Meroe! Oh! Singurătatea! Este singura confidentă reală a sufletului. Există în orice dragoste care începe o pudoare sfântă, cadru fermecător al pasiunii ce se naşte, care concentrează, ca să zic aşa, în inima inimii noastre, cele mai curate dorinţe şi cele mai caste speranţe. Orice bărbat, cu adevărat îndrăgostit, ezită să ridice înaintea unui alt bărbat vorbind aceeaşi limbă, trăind aceeaşi viaţă, vălul care acoperă sanctuarul tandreţei sale. Pentru că două inimi nu simt niciodată în acelaşi fel. Şi, de asemenea, când inima noastră prea plină dă, fără voia ei, pe dinafară, vocea, în nevoia sa de expansiune, se adresează mai ales singurătăţii şi alege drept confidenţi lacul, steaua, pârâul, norul, care nu numai că nu-i pot răspunde, dar nici nu pot măcar să o audă!... Totuşi, această singurătate a camerei mele îmi părea pustie. Nimic nu-mi vorbea de ea. Nici unul din obiectele ce le conţinea nu o văzuse, atinsese, cunoscuse... Ce aş fi dorit, ar fi fost să mă cufund în aerul pe care ea l-a respirat, în praful pe care pasul ei l-ar fi ridicat, în umbra

pe care o luminase cu prezenţa ei! Oh! Ce fericire ar fi fost pentru mine să mă ivesc în calea ei, pentru a fura o rază a ochilor ei, un suflu al respiraţiei sale, un atom din vârtejul care o urmează, dezmierdând-o... N-am putut să mai rămân multă vreme închis. Mă sufocam! Ca zambila, eu aveam nevoie de soarele meu. Am ieşit şi m-am trezit în mijlocul străzilor. Fiind preocupat, mă izbeam de toţi trecătorii. Nu-i mai recunoşteam pe cei mai buni prieteni. Când zgomotul vocii lor, trimiţându-mi un salut voios mă făcea să tresar, eu îi priveam cu ochii rătăciţi şi, ca şi cum ei ar fi fost străini sau stingheritori, îmi continuam zorit drumul. În sfârşit am ajuns în afara Corintului. La trei sute de paşi, la ţărmul mării, am zărit, pierdut printre arbori şi apărând pe deasupra zidurilor ce-l înconjurau, acel fermecător mic palat, căruia nu-i dădusem niciodată atenţie şi a cărui existenţă nici nu o remarcasem măcar. Dar astăzi el devenise pentru mine punctul cel mai important al pământului! Eu m-am urcat pe o colină din vârful căreia privirea mi se cufunda aproape vertical asupra acelei grădini şi case. Acolo eram eu dimineaţă, acolo era ea cu mine... Sub acei leandri, ea scuturase, pentru a mă rechema la viaţă, perlele lichide ale buchetului său. Retrăgându-se, risipise toate florile, aceste flori care i-au marcat drumul, le vedeam zăcând muribunde pe peluză... Oh! Dacă aş fi putut, singur şi în libertate în această grădină, să sărut iarba care încă nu se ridicase pe deplin, culcată sub apăsarea pasului ei! Dacă aş fi putut culege una câte una aceste flori pe care ea le risipise! Dacă aş fi putut să ating cu buzele mele petalele îmbibate de carmin care îmbogăţeau fruntea aplecată a anemonelor, săgeţile care ţâşneau din discul de aur al margaretei, alabastrul crinului tânăr care, asemenea unei cupe, primise şi păstrase în caliciul lui lacrimile nopţii. Oh! eu cred că aş fi fost fericit, că n-aş mai fi cerut nimic mai mult şi aş fi zis zeilor: Nu fiţi atât de mândri de tronurile voastre de nori, de covoarele voastre de azur brodate cu stele, de ambrozia şi de hectarul vostru, de Olimpul vostru, căci o privire, un cuvânt, un gest al lui Meroe poate să mă facă egal cu voi!... Un lucru mă neliniştea totuşi: casa rămânea închisă şi părea nelocuită. Nici o singură fiinţă vie nu intra şi nu ieşea din ea. S-ar fi zis că este un mormânt elegant. Ce făcea Meroe în această casă mută? Fără îndoială, ea se odihnea după oboselile nopţii. Nu-mi spusese că revenind după o plimbare pe mare mă găsise leşinat? Cum se va scurge această zi, cea mai lungă pe care am trăit-o vreodată? Am plecat de pe colina de unde îmi afundam inutil privirile în grădină. Am plecat să rătăcesc pe malul mării. Cu mult înainte de ora convenită, când nici o stea nu strălucea în empireu, eu eram deja aşezat pe ţărm, cu ochii aţintiţi spre punctul cerului de unde trebuia să apară constelaţia fericită. Tot aşa cum văzusem născându-se treptat aurora, am văzut acum, tentă cu tentă, pălind ziua. În sfârşit Phoebe se ridică de după muntele Citeron, îşi

urmă lent drumul său sidefiu pe cer şi dispăru înapoia muntelui Oneius, a cărui umbră din ce în ce mai mare se întindea atunci, până la mare. Mi-am îndreptat privirile spre miazăzi: constelaţia Lirei era acolo în toată strălucirea ei. În acelaşi timp ajunse până la mine un cântec dulce şi jalnic, asemenea celor obişnuite ale marinarilor noştri corintieni şi am zărit o barcă alunecând pe valuri, care se apropie cu repeziciune. Acel cântec, cei doi vâslaşi îl executau pe rând. Unul zicea prima strofă, iar celălalt pe a doua, aşa cum în *Eglogele* poetului latin, un păstor zice primul vers, şi altul pe cel de al doilea. Pe măsură ce barca se apropia, cuvintele deveneau mai distincte şi fiecare strofă părea să-şi ia zborul şi să vină rapid şi razant cu valurile, până la ţărm. Ei povesteau dragostea lui Ceix, regele Trachinei şi a Alcionei, fiica lui Eol. În acel moment, totul avea pentru mine o atât de mare importanţă încât, de la primul până la ultimul cuvânt, eu am reţinut acest cântec, pe care totuşi nu l-am auzit decât o singură dată. Iată-l:

> „O tatăl meu! Puternice Eol! Tu, căruia zeul mării i-a încredinţat paza vânturilor, ţine-i bine închişi în burdufurile tale pe Boreu, cel cu răsuflarea îngheţată, pe Euros, care se îmbracă într-o mantie largă şi pe Notos care din urna sa varsă neîncetat ploaia, şi nu lăsa să iasă din cavernele tale de la Strongila, o tată! decât pe iubitul Florei, blândul Zefir cu aripi de fluture.
>
> Căci soţul meu, regele Ceix, a plecat din portul Dimas, pe frumoasa lui corabie făcută în şantierele din Siciona, cea bogată în fagi şi brazi. Prora sa este îndreptată către portul Crissa, unde îl aştept nerăbdătoare, cu privirile spre cer, pentru a conjura un nor cât de mic. De opt zile şi opt nopţi eu mă rog şi-l aştept!
>
> Vai! Noaptea trecută, numai doborâtă de oboseală, am adormit şi mi s-a spus că în timpul somnului meu, fulgerul a lucit pe cer, trăsnetul a bubuit, furtuna a mugit. În dimineaţa asta, când se crăpa de ziuă, am venit pe ţărm şi am văzut că marea era furioasă şi fiecare val avea pe creastă panaş de spumă...
>
> Dar, ce văd acolo, la orizont?... Este un talaz, ridicându-şi capul deasupra altor valuri? Este o pânză din Itaca sau din Leucada care străbate marea?... Nu, este ceva ce pluteşte inert şi fără direcţie, o frântură de catarg... poate un naufragiat...
>
> El se apropie, el se apropie, obiectul necunoscut, şi i se distinge mai uşor forma... Vai! divinule Neptun, nu mai este nici o îndoială, este o victimă nefericită a mâniei tale, care-şi caută un mormânt pe ţărm! Iată că i se poate distinge deja culoarea

tunicii şi aceea a părului. Tunica-i e verde ca iarba câmpiei. Păru-i este blond, ca acela al zeului zilei.

Vai! Vai! Când Ceix m-a părăsit avea o tunică verde, şi pentru a păstra ceva din el eu am tăiat o buclă din părul lui blond... Pentru ce cadavrul care vine spre mine are o tunică verde ca a soţului meu, şi părul blond ca Ceix al meu? O tatăl meu, ai rămas nemişcat de rugămintea mea? O divinule Neptun, oare aşa îmi înapoiezi soţul?

Şi pe măsură ce cadavrul se apropia, Alciona care îl recunoaşte se înclină din ce în ce mai mult pe stâncă, iar când cadavrul se leagănă mai jos de ea, îşi întinde braţele, scoate un strigăt şi se aruncă. Dar tatăl ei, Eol, nu o lasă să ajungă până la apă: el îi pune în timpul căderii aripi la umeri, îi acoperă corpul cu pene... Alciona scoate un geamăt şi planează deasupra cadavrului soţului ei. Şi Ceix, la rândul lui, învie sub aceeaşi formă. Din acea vreme amândoi zboară atingând valurile şi anunţând marinarilor prin strigătele lor, furtuna. Iar când vine pentru ei timpul de a-şi construi cuibul, ei îl fac pe valuri, iar Neptun, la rugămintea lui Eol, le acordă şapte zile de calm pe care nu-l tulbură nici un vânt, şi care se numesc cele şapte zile Alcioniene".

Când vâslaşii au terminat această ultimă strofă, barca a ajuns la ţărm, şi dintr-un salt eu am sărit în barcă şi am căzut la genunchii lui Meroe care mă aştepta pe perne de mătase şi sub un acoperiş de purpură... O maestre! ce dulce noapte am petrecut! În cântecul mateloţilor, în murmurul mării, în legănarea bărcii, mâna mea în mâna lui Meroe, ochii mei în ochii ei, părul meu amestecat cu părul ei, respiraţia mea amestecată cu respiraţia ei! Cum au devenit orele atât de scurte? Şi cum n-am murit de fericire când, la revărsatul zorilor, la uşa casei sale, ea mi-a zis în momentul când mă părăsea: „O, Clinias! Eu te iubesc?"

Apollonius surâse şi punându-şi mâna pe umărul tânărului pierdut de bucurie:

– Pe când nunta? întrebă el.

– Diseară, divinul meu maestru, zise Clinias. Te căutam pentru a-ţi spune, căci iată, abia acum o jumătate de oră am întâlnit-o pe Meroe pe drumul fortăreţei, ieşind din templul lui Venus înarmata, şi cedând rugăciunilor mele, a consimţit să devină soţia mea.

– Este tânără, este frumoasă? Pare a fi de neam nobil?

– Tânără ca Hebe, frumoasă ca Venus, mândră şi nobilă ca Minerva!

Apollonius se întoarse către Isaac şi-i spuse:

– Iată masca, iată aparenţa... Vino cu mine diseară la nunta acestui sărman nebun, şi îţi voi arăta faţa şi realitatea.

– Fie, dar nu uita cauza pentru care am venit la tine, Apollonius, răspunse Isaac.

– Urmează-mă fără şovăire, căci, te voi face să apuci pe cel mai scurt drum pentru a sosi la ţinta ta, şi acolo încep să cred că zeii vor ca planul tău să reuşească, pentru că, prin acest amor nebun al lui Clinias, ei îţi vor deschide drumul ce duce acolo.

XXXIII NUNTA LUI CLINIAS

După două ore, întregul Corint ştia noutatea cea mare: Clinias, discipolul filosofului Apollonius din Tiana, o lua în căsătorie pe frumoasa Meroe.

Curiozitatea era cu atât mai vie cu cât nimeni nu ştia, nici în oraş, nici în împrejurimi, cine era şi de unde venea logodnica. Într-o zi - erau aproape două luni de atunci - ea sosise la Corint prin portul Cenchreea, cu o suită de cinci sau şase femei în costume asiatice, tinere şi frumoase ca şi ea. Cufere din cedru, platan şi santal încheiate, cu grijă şi care se presupunea că ar conţine o comoară fuseseră debarcate de patru sclavi nubieni, purtând tunici albe strânse in jurul corpului cu eşarfe de India, având cercuri de argint la glezne şi coliere de argint la gât. Duse apoi pe spinarea asinilor până la hanul unde se opreau de obicei călătorii bogaţi şi a doua zi depuse definitiv la încântătoarea vilă unde se deşteptase Clinias din leşinul său. Această vilă fusese cumpărată de Meroe şi plătită cu şase talanţi de aur, chiar în seara sosirii sale în capitala Corintiei.

Cu tot marele număr de străini venind din Orient şi din Occident, care afluiau în Corint prin dublul său port, şi în pofida diversităţii obiceiurilor şi religiilor acestora, modul singular în care trăia bogata feniciană n-a putut să nu fie remarcat.

Mai întâi, nici o femeie din oraş nu fusese admisă lângă ea. Nici un alt servitor, decât acei pe care-i adusese cu ea, nu-i trecuse pragul casei. De altfel, pe toată durata zilei, cum o remarcase Clinias, această casă rămânea ermetic închisă razelor soarelui. E adevărat că la venirea serii, ca acele flori care nu respiră decât brizele nocturne, vila începea să se deştepte ca un caliciu de marmură. Uşi şi ferestre se deschideau, casa se aprindea - s-ar fi putut spune - după cât de multe flăcări ardeau. Viaţa, care părea că se retrage odată cu zorile, se reîntorcea la crepuscul. Atunci se auzeau, într-o limbă străină, tot felul de cântece cu melodii minunate, se auzeau sunete de instrumente al căror nume s-ar căuta în van şi care păreau să aparţină unor orchestre necunoscute. Se simţeau plutind în aer vibraţii de harpe, de lire, de citere, care aduceau tulburări până în fundul inimilor. Şi în această atmosferă, încărcată de freamăte voluptoase, se amestecau răbufniri de parfumuri grele şi îmbătătoare. Aşa era până la ziuă, dacă frumoasa Meroe, capricioasa îndrăgostită de singurătate, nu abandona incinta misteriosului ei domeniu, căutând, purtată în litieră de către cei patru sclavi negri, murmurul brizei printre frunzele pădurii, sau preferând reflexul tremurător al lunii pe valuri, stând sub baldachinul de purpură al bărcii sale cu doi vâslaşi, care aluneca pe suprafaţa argintie a golfului Saronic sau pe azurul profund al mării Alcion.

Aşadar, o repetăm, curiozitatea întregului Corint era cu totul suscitată.

Cât despre Clinias, părăsindu-l pe Apollonius, alergase, pierdut de dragoste, să anunţe această noutatea mamei sale. Aceasta înţelesese de îndată că orice observaţie era inutilă. Puţinul pe care îl poseda Clinias era al lui. Ea se mulţumi să o roage pe Venus Diona să protejeze fericirea copilului care îi era mai scump decât viaţa.

Era seară şi ultimele luciri ale soarelui dispăruseră înapoia munţilor Arcadiei, când cortegiul nupţial trebuia să iasă din casa lui Meroe. Peste zi, actul angajamentului lor fusese întocmit de un ofiţer public, în contul logodnicei. Ea aducea ca dotă o sută de talanţi de aur, şi se recunoşteau zece soţului său. Clinias a vrut să refuze. El spusese că ar fi foarte bogat cât timp i-ar rămâne dragostea frumoasei feniciene, dar a trebuit să cedeze, ceea ce făcuse fără discuţii prea mari. Cel puţin aceste detalii îi păreau aşa de mici, că ele trebuiau să se piardă în marele eveniment care-i schimba cursul vieţii.

La ora hotărâtă, uşile casei lui Meroe se deschiseră şi cortegiul porni către templul lui Venus Malaenida, care era situat pe drumul Istmului la Cenchreea, aproape de templul Dianei, în mijlocul şoselei ce se îndrepta spre mare. Era inutil să traverseze Corintul, trebuia numai să meargă pe lângă ziduri, urmând o alee magnifică de pini printre care se puteau număra o sută de statui de bronz. Acestea erau ale atleţilor care câştigaseră locurile istmice. Ele fuseseră respectate de Mummius când cucerise oraşul.

Tot drumul, care putea fi de cincisprezece până la optsprezece stadii, era complet mărginit de spectatori, şi cum, pentru a combate întunericul, cea mai mare parte a spectatorilor aduseseră torţe, drumul prezenta privirilor splendidul spectacol al unei imense şi bogate iluminări.

Cei doi soţi au apărut primii. Clinias era îmbrăcat, după obicei, cu un magnific costum pe care i-l trimisese în cursul zilei logodnica lui: era o tunică albă brodată în întregime cu aur şi o manta înmuiată în cea mai fină purpură a Tirului. Încălţămintea era compusă din ghete persane închise cu şireturi de aur.

Meroe purta o tunică lungă, albă, din cea mai moale stofă a Indiei. Aceasta era ridicată până la jumătatea coapsei drepte printr-o garnitură de diamante, lăsând să i se vadă piciorul, care era de o formă perfectă. În picioare avea sandale legate la glezne prin fire de perle. Degetele picioarelor erau încărcate cu inele preţioase. Un voal de culoarea focului - *flammeum*-ul roman - îi cădea de pe cap pe umeri, lăsând să se vadă prin ţesătura lui transparentă, perlele care se înfăşurau în şir triplu în jurul gâtului şi brăţările care străluceau la mâini şi braţe.

Amândoi purtau peste părul lor parfumat câte o coroană de maci, susan şi de maghiran, plante consacrate lui Venus.

Un car îi aştepta la poartă, cu un atelaj de doi cai albi, conduşi de un sclav negru care ar fi putut fi luat drept regele Etiopiei, într-atât era acoperit de pietre preţioase!

Femeile lui Meroe şi prietenii lui Clinias îi urmau. Printre aceşti prieteni, logodnicul îl căutase inutil pe maestrul său Apollonius, dar spera să-l vadă alăturându-se cortegiului în timpul drumului, sau să-l găsească la Meroe, la întoarcere.

Absenţa lui Apollonius produsese un efect cu totul opus frumoasei feniciene. Mai întâi privire ei rapidă şi neliniştită cercetase grupa tinerilor Corintieni şi, văzând că Apollonius nu era printre ei, respirase cu mai multă libertate şi surâsese cu mai multă bucurie.

Apollonius nu venise şi probabil nici nu va veni.

Dealtminteri, aspectul celor doi soţi, atât de tineri şi de frumoşi, închidea toate gurile rele, dacă acestea ar fi existat. Corintienii erau, înainte de orice, iubitori pasionaţi ai formei şi era imposibil de văzut, atât în templele unde zeii îşi au statuile şi nici chiar în Olimp, unde ei locuiesc, un cuplu mai frumos decât acesta care trecea. Tinerele fete aruncau petale de flori, iar tinerii bărbaţi ardeau substanţe parfumate în calea mirilor.

Cu toţii strigau:

– Ei nu sunt simpli muritori. Sunt Bahus şi Hebeea, Apollo şi Clitia, Venus şi Adonis!

Alţii adăugau:

– Uniunea va fi favorabilă, căci s-au văzut azi dimineaţă două turturele odihnindu-se pe platanul ce umbreşte poarta lui Clinias.

Iar alţii ziceau:

– Luaţi seama, fiţi atenţi, voi ce mergeţi înainte: luaţi seama ca din vreun pom înalt, o cioară să nu croncăne în stânga lor! Fiţi atenţi ca bufniţa cu ochi rotunzi să nu le arunce în trecere vreuna din privirile ei funeste, sau că vreo cucuvea speriată să nu-i salute cu strigătul ei!

Dar cei mai mulţi cântau imnul căsătoriei.

> „Locuitor al colinei Heliconului, fiu al lui Venus Urania, frate al lui Amor, Himeneus, tu care, pentru a o vedea pe aceea pe care o iubeai, te strecurai în haine de femeie într-o ceată de tinere fete ateniene - O, Himeneus! Himen, Himen, Himeneus!
>
> Tu care, prins împreună cu tinerele fete de către o bandă de piraţi, şi inspirându-le un curaj ca al bărbaţilor, ai ajuns, cu ajutorul lor, să-i omori pe răpitori şi care ai redat patriei pe cele mai frumoase fecioare ale Aticei - O, Himeneus! Himen, Himen, Himeneus!

Tu care, drept recompensă, ai obţinut atunci căsătoria cu cea pe care o iubeai, şi care, devenit un zeu printre grecii recunoscători, nu vezi petrecându-se vreo nuntă, de la vârful Maleea la muntele Orbela, şi de la Promontoriul Phalesiei până la Strâmtoarea Leucadclor, fără ca noii soţi să nu-şi amintească de tine, şi să nu preamărească numele tău - O, Himeneus! Himen, Himen, Himeneus!

Tu care o aduci înspre soţul ei pe tânăra fată ruşinoasă, vino zeule încântător! Vino la cea care are fruntea încununată cu maghiran mirositor şi picioarele cu încălţări de culoarea focului - O, Himeneus! Himen, Himen, Himeneus!

Vino! Aleargă! Uneşte-ţi dulcele tău glas cu bucuroasele noastre cântece. Presară flori şi împrăştie parfumuri cu noi. Scutură cu noi pinul în flăcări, care arde troznind - O, Himeneus! Himen, Himen, Himeneus!

Condu la templu şi apoi readu la locuinţa ei pe tânăra logodnică, pentru că, începând de astăzi, dragostea o înlănţuieşte de soţul ei, aşa cum iedera cea flexibilă se încolăceşte în jurul trunchiului robust al ulmului tânăr - O, Himeneus! Himen, Himen, Himeneus!"

Toţi repetau în cor:

„Şi noi tinere fecioare şi noi tineri feciori, care am vedea apărând pentru noi o asemenea zi, să repetăm împreună imnul pe care Simonide din Ceos l-a compus în cinstea ta - O, Himeneus! Himen, Himen, Himeneus!"

Au ajuns astfel la templul lui Venus Melaenida, în faţa căruia erau ridicate trei altare:

Unul Dianei, unul Minervei şi unul lui Jupiter şi Junonei.

Dianei şi Minervei, pentru că sunt divinităţi caste, care nu au cunoscut vreodată jugul lui Himen, pentru a le îmbuna, li se sacrifica fiecăreia câte o junincă.

Lui Jupiter şi Junonei, pentru că, în afară unor mici certuri, erau inseparabili într-o coabitare eternă, dragostea lor, care avusese un început, nu trebuia să aibă sfârşit.

Se mai implorau încă, dar fără ca să li se ridice altare deosebite, Cerul şi Terra, al căror concurs produce abundenţa şi fertilitatea, Parcele, care ţin în mâinile lor viaţa oamenilor şi Graţiile, care înfrumuseţează zilele soţilor fericiţi.

Pe pragul templului lui Venus, un preot al zeiţei a prezentat fiecăruia din logodnici câte o ramură de iederă, simbol al legăturilor care nu trebuiau să fie rupte decât de moarte. S-au cântat apoi imnuri

înaintea altarului şi s-a trecut la *artemisium*, când Clinias şi Meroe şi-au depus fiecare câte o buclă din părul lor: cea a lui Clinias înfăşurată în jurul unei ramuri de mirt în floare, cea a lui Meroe, în jurul unui fus. Pe urmă au intrat în templu, unde preoţii, examinând măruntaiele sacrificiilor, au declarat că zeii aprobau căsătoria tânărului corintian cu frumoasa feniciană.

Slujba căsătoriei fiind terminată, cei doi soţi ieşiră primii din templu, aşa cum ieşiseră primii din casele lor. La poarta templului îi aştepta un grup dublu de muzicanţi şi dănţuitori şi cortegiul s-a refăcut. Mai întâi veneau purtătorii de torţe, apoi muzicanţii şi dănţuitorii. Urmau Clinias şi Meroe în carul lor, unul radios de dragoste, cealaltă orbitor de frumoasă şi în sfârşit prietenii şi invitaţii şi aproape întreaga populaţie a Corintului.

La ieşirea din templu au aruncat fiecare câte o privire atentă asupra mulţimii: privire de reproş din partea lui Clinias, care-l căuta pe Apollonius şi nu-l găsea, privire de nelinişte din partea lui Meroe, care-l căuta tot pe Apollonius, şi care se temea ca nu cumva să-l găsească. În lipsa celor doi miri, casa soţiei, prin grija sclavelor, fusese decorată cu ghirlande şi luminată. Covoare de Smirna şi din Alexandria erau întinse între poarta din afară şi pragul casei şi făceau posibilă traversarea întregii curţi fără ca picioarele tinerilor soţi şi nici acelea ale convivilor să atingă solul. Pragul era acoperit în întregime cu flori şi se ajungea în sala de ospăţ călcând numai pe flori.

Clinias şi Meroe se opriră un moment pe prag. Li se puse pe cap un coş cu fructe, ca semn al abundenţei de care trebuiau să se bucure. Doi poeţi le recitară fiecare câte un epitalam şi intrară apoi în sala festinului.

Acolo se găseau acei convivi care nu-i însoţiseră pe miri la templul lui Venus, sau cei care nu-i aşteptaseră la ieşire. Acolo Clinias spera să-l vadă pe Apollonius, acolo Meroe se temea să nu-l întâlnească.

Apollonius era absent.

Un ultim nor, de altfel abia vizibil, şi pe care numai ochii unui îndrăgostit puteau să-l distingă, se risipi de pe fruntea frumoasei feniciene.

Plină de veselie, luă mâna tânărului său soţ şi-l conduse pe un fel de tron care fusese ridicat la mijlocul mesei care era în formă de potcoavă. Ambii se aşezară pe piei de panteră cu unghii de aur, cu ochi de rubine şi dinţi din perle.

Ceilalţi invitaţi s-au aranjat după bunul lor plac.

Această încăpere era de un gust deosebit. S-ar fi zis că Mnesicles, arhitectul propileelor, ar fi lucrat el însuşi la înfrumuseţarea sa.

Era un dreptunghi lung ai cărui pereţi erau din marmură albă şi cu tavanul în formă de boltă, deschisă la mijloc, dar închisă momentan printr-un velarium de purpură brodat cu aur. Bolta era susţinută de douăzeci şi patru de coloane de ordin ionic, din marmură albă, ca şi pereţii. Ele erau pictate până la o treime din înălţime. Picturile, reluate la capitel, reprezentau flori al căror caliciu părea că abia s-a deschis, păsări şi fluturi cu aripi de sidef, de purpură şi de azur şi cu penele strălucind în cele mai vii culori. Din loc în loc, pete uşoare de aur străluceau ca scânteile unui foc pe jumătate stins, sau ca acele insecte nocturne care la fiecare bătaie de aripi fac să izbucnească o flacără. Pereţii erau împărţiţi în compartimente în care cei mai mari artişti ai timpului pictaseră peisaje celebre din Grecia: Delfis şi templul său, Atena cu Partenonul, Sparta cu citadela, Dodona şi pădurea ei. Într-o scenă de vânătoare, unde se puteau vedea nişte amoraşi urcaţi pe care trase de licorni urmărind, în lătrăturile unei haite de dulăi, o ceată de căprioare, cerbi, lupi şi mistreţi, se întindea de-a lungul întregii frize, care servea de legătură între ziduri şi plafonul ce figura o boltă de frunziş populată cu cele mai frumoase păsărele din India şi Phasa. În sfârşit, podeaua era formată dintr-un mozaic ce era atribuit lui Hermogenes din Citera şi reprezenta acea încântătoare poveste a lui Pryam şi a Thisbeei, care a dat naştere la istorisirea nu mai puţin încântătoare a lui Romeo şi a Julietei.

Îndată ce invitaţii au luat loc pe paturile cu cuverturi şi perne de purpură, se porni o ploaie de parfum cernută prin velariumul de pe plafon, care căzu asupra mesenilor sub formă de picături imperceptibile, în acelaşi timp cu aducerea de către fete şi băieţi tineri a câte două cununi pentru fiecare invitat. Una era mai mare pentru a fi petrecută în jurul gâtului iar cealaltă mai mică pentru a fi pusă pe cap. Aceste coroane erau din mirt, iederă, crini, trandafiri, violete, şofran sau nard, dar invariabil, printre frunze şi flori se găsea câte o ramură de ţelină sălbatică, plantă ce înlătură beţia.

Acest festin i-ar fi făcut de ruşine pe cei doi gurmanzi contemporani cărora istoria le-a păstrat numele: Octavius şi Gabius Apicius.

Erau vinuri greceşti din Cipru şi din Samos, vinul vechi de Falerne, de care vorbeşte Tibul şi care data din anul 632 al Romei, în afară de acea băutură denumită *mulsum* care se făcea din vin de Corint în care se amesteca miere de Himeta şi se infuza cu nard şi trandafiri. Pe lângă toate aceste vinuri care, după cum trebuiau băute, calde sau reci, erau încălzite în apă caldă, sau se răceau în zăpadă, cele trei părţi ale lumii păreau să fi fost puse la contribuţie pentru a furniza fripturile, peştii şi fructele ce compuneau acest meniu.

Într-adevăr, cu o rapiditate ce ţinea aproape de magie, sau care arăta cât de bine erau aprovizionate cu produse alimentare prăvăliile

din Corint, Meroe îşi procurase pâini de Samos, prepeliţe de Frigia, fazani din Faza, cocori din Melos, căprioare din Ambracia, toni din Calcedonia, sturioni din Rodos, stridii din Tarent, scoici din Hios, jambon din Galia, alune din Iberia şi curmale din Siria.

Supeul începu. Cei doi soţi prezidau festinul magnific. Nebun de dragoste, pierdut de fericire, Clinias mânca la întâmplare, fără să ia în seamă ce-i serveau sclavii negri, privind pe Meroe ca şi cum ar fi vrut să o mănânce din ochi.

Dar ea, gravă, aproape tristă, palidă, cu o nuanţă de marmură, surâdea distrat fără să se atingă de nici unul din felurile ce i se aduceau. Într-un pahar de formă frumoasă şi care reprezenta o lalea, i se servise dintr-o mică urnă de aur, un vin special care avea culoarea sângelui şi grosimea siropului. Din timp în timp, ea ducea cupa de opal la buzele sale şi înghiţea, cu o voluptate stranie, câteva picături din băutura necunoscută. Pe măsură ce bea, obrajii ei îşi reluau această prospeţime transparentă, pe care ar da-o unei urne de alabastru un vin de culoarea purpurei.

Atunci ea începea să-i abandoneze lui Clinias mâna ei albă, peste care părea să se întindă un uşor abur roz. Această mână, pe care atunci când el o atinsese din întâmplare - căci Meroe o îndepărta cu grijă - Clinias o simţise rece ca pe aceea a unei statui culcate pe un mormânt, se încălzea puţin şi o strângea brusc şi aproape convulsiv pe aceea a tânărului bărbat. S-ar fi spus că Meroe trăia în aşteptarea vreunui eveniment teribil şi prevăzut numai de ea, sau, mai curând, că în aşteptarea acestui eveniment ea nu îndrăznea să trăiască. De altfel, orice i-ar fi spus Clinias, sau ce i-ar fi răspuns ea, Meroe, nu-şi dezlipea privirea de la uşă, ca şi cum dintr-un moment în altul, prin această uşă ar fi putut să intre vreo apariţie formidabilă.

Masa se scurse astfel, cu râsete şi apropouri vesele ale convivilor. La miezul nopţii, după obicei, noii soţi trebuiau să treacă în camera nupţială.

Când mai erau câteva minute până la miezul nopţii, intră în sală un lung şir de fecioare denumit, chiar şi în alte părţi ale Greciei, teoria din Corint. În timp ce pentru a le face loc să treacă, draperia care era atârnată înaintea uşii de cedru fu trasă, alunecând cu inelele ei de aur pe bara susţinătoare, din cupru, Meroe păli şi, strângând cu spaimă mâna lui Clinias, nu îşi regăsi vocea decât după ce zări primele două fecioare înveşmântate în alb şi purtând câte o ramură de cătină albă în mână.

Teoria se împărţi în două rânduri care se înşirară între corioanele pereţilor, închizând masa, pe comeseni şi pe sclavi în cercul lor virginal.

Pe urmă, acompaniate de instrumente nevăzute, ele începură să cânte:

„Noi suntem primăvara vârstei noastre, noi suntem elita fiicelor Corintului, atât de renumite pentru frumuseţea lor... Şi totuşi, o Meroe! nici una dintre noi nu este mai frumoasă ca tine!

Mai uşoară decât armăsarul din Tesalia, mai mlădioasă decât trestia Siciliei, mai graţioasă decât lebăda lui Ilissus, tu eşti faţă de noi tinere fete, o, Meroe! ceea pe, într-o grădină iubită a Florei, este crinul faţă de celelalte flori.

Toată dragostea, o, Meroe! este în ochii tăi. Toate artele sunt în degetele tale: tu mânuieşti cu aceeaşi îndemânare şi pensula lui Apelles şi acul Arahneei... Regină a femeilor, noi vom merge mâine în câmpie şi îţi vom aduce o coroană de flori.

Apoi o vom agăţa în vârful platanilor grădinii tale. Sub frunzişul lor vom răspândi parfumuri în cinstea ta, iar pe scoarţa lor argintie vom săpa aceste cuvinte: Muritori, oferiţi-mi fumul cădelniţelor voastre. Eu sunt arborele lui Meroe!

Te salut, fericită soţie! Te salut fericitule soţ! Să poată Latona, mama Dianei şi a lui Apollon, să poată Junona Lucina, care ocroteşte naşterile, să vă dea, o, Clinias, o Meroe, copii care să vă semene!

Şi acum a sosit ceasul: mergeţi să vă odihniţi în sânul plăcerilor! Să nu aveţi altceva decât dragoste şi fericire... Mâine, la ivirea aurorei, vom reveni şi vom cânta pentru ultima oară: Himeneus! Himen, Himen, Himeneus!"

Tinerele fete tăcură. Atunci Clinias şi Meroe se ridicară. Toţi comesenii se ridicară şi ei şi îşi aruncară coroanele pe drumul ce trebuiau să-l parcurgă mirii.

Şi, binişor, Clinias o apropie de el pe frumoasa feniciană, zicându-i:

– O, Meroe! A venit ceasul când femeia cea mai castă şi cea mai severă nu mai are nimic de refuzat soţului ei... Vino, Meroe! Vino!

Dar el o chema în zadar şi o trăgea la el degeaba. Picioarele lui Meroe păreau a fi prins rădăcini în pământ ca acelea ale nimfei Dafne, cea îndrăgită de Apollo.

Clinias îşi îndreptă privirile spre frumoasa feniciană şi o văzu palidă, înfiorată, cu dinţii strânşi şi dezgoliţi prin crisparea buzelor. Ea se agăţa de el cu mâna stângă, în timp ce mâna ei dreaptă, întinsă către uşă, părea să arate cu degetul această viziune atât de mult aşteptată şi care în sfârşit apăruse.

Tânărul Clinias urmări cu privirea linia arătată de ochii, de mâna şi degetul lui Meroe şi, în celălalt capăt al încăperii, în

penumbra uşii, îndepărtând perdeaua cu mâna, îl recunoscu pe Apollonius din Tiana şi, înapoia lui, capul palid şi întunecat al evreului.

Era evident că această apariţie provocase tulburarea lui Meroe. Cu ce putea ea să se teamă de Apollonius din Tiana, căruia niciodată nu-i adresase vreun cuvânt şi care, de asemenea, nu vorbise deloc cu ea?

Şi totuşi, când îi văzu pe cei doi intrând în sală şi îndreptându-se spre ea, din palidă cum era, Meroe deveni lividă, pieptul i se zbuciuma şi Clinias o simţi gata să-i alunece în braţe.

Pe măsură ce Apollonius se apropia, ea îl trăgea pe Clinias înapoi, şi, cu vocea răguşită, fără a se gândi că nu avea putere să facă nici un pas, murmură:

– Vino! Vino!... Să fugim!

Dar, ca şi cum Apollonius ar fi avut puterea să comande mişcările acestei femei, întinse către ea mâna şi feniciana rămase nemişcată.

Evreul intrase înapoia ilustrului filosof, dar rămăsese lângă uşă. Stătea în picioare, sprijinit cu spatele de perete şi cu un picior încrucişat peste celălalt.

Apollonius continua să avanseze.

– Maestre, zicea Clinias, ce vrei? Ce ceri tu şi ce ţi-a făcut Meroe, încât se pare că tu o ameninţi, iar ea se teme?

Dar Apollonius, fără a-i răspunde lui Clinias, spuse:

– Femeie, tu mă cunoşti, nu-i aşa, şi ştii că eu te cunosc?

– Da, răspunse Meroe cu vocea surdă.

– Ei bine, spune-i chiar tu, cea dintâi, acestui tânăr bărbat că nu poate fi nimic comun între tine şi el.

– Ce spui, Maestre? strigă Clinias. Ea este soţia mea şi eu sunt bărbatul ei... În templul lui Venus ne-a unit o legătură de nedesfăcut!

– Femeie, continuă Apollonius, spune-i deci acestui sărman lipsit de judecată că tot ceea ce crede că este realitate nu este decât un vis, şi că tu îţi vei lua rămas bun de la el pentru a nu-l mai vedea vreodată!

O expresie de durere profundă trecu pe faţa lui Meroe. Aceea a lui Clinias nu exprima încă decât uimire.

– Dar nu auzi tu, Meroe? strigă el, nu auzi că îţi spune să mă părăseşti?... Răspunde-i deci că este imposibil pentru că tu m-ai ales printre cei mai bogaţi şi cei mai frumoşi şi că tu mă iubeşti... Vezi bine că nu mie îmi vorbeşte, că nu mie mi se adresează... Eu nu ştiu ce să-i răspund!

– Este adevărat, pentru că ea te iubeşte, ea trebuie să te părăsească, căci dragostea ei este mortală... Haide, femeie, adăugă Apollonius cu un ton ameninţător, întoarce-te acolo de unde ai venit. Părăseşte imediat această casă, abandonează-l imediat pe acest tânăr

bărbat şi eu îţi voi păstra secretul. Dar pleacă, pleacă fără a pierde măcar un minut! Pleacă, îţi poruncesc! Pleacă!

Părea că o luptă teribilă se ducea în sufletul fenicienei. Era evident că era nevoită să-l asculte pe Apollonius, fie că el ar fi fost stăpânul vreunuia din acele secrete teribile cu care un om forţează voinţa altor oameni, fie că el ar fi avut, într-o artă necunoscută altora, dar care lor le era familiară, o putere mai mare decât a ei.

Dar, dintr-o dată, Meroe păru că ia o hotărâre disperată:

– Nu, niciodată! strigă ea; cu ochii plini de fulgere.

Şi, suflând ca un cal flacăra inimii sale prin nările dilatate, ea îşi aruncă braţele, tari şi reci ca marmura, în jurul gâtului lui Clinias. Apollonius o privi un moment cu sprâncenele încruntate, pentru a vedea dacă ameninţarea ochilor săi ar face mai mult decât ameninţarea verbală, apoi, văzând că Meroe strângea din ce în ce mai mult în braţe pe Clinias şi continua să-i desfidă puterea, zise:

– Haide, trebuie să sfârşim!

Atunci, întinzându-şi mâna, el pronunţă cu voce joasă aceleaşi cuvinte cu care la Atena, cu câteva luni mai înainte, îl scăpase de diavol pe un tânăr bărbat din Corcira, descendent al feacianului Alcinous care-l primise atât de bine pe Ulisse la întoarcerea lui de la asediul Troiei.

Abia ce fură pronunţate acele cuvinte că Meroe scoase un ţipăt ca şi cum ar fi fost lovită în inimă. Ca urmare, în acelaşi moment, toate aceste amăgiri de tinereţe şi frumuseţe ce o înconjurau dispărură. Acele tente trandafirii, pe care licoarea ce o băuse le făcuse să i se urce în ochi, o abandonară, pentru a face loc unei culori pământii. Fruntea i se zbârci, frumosul ei păr negru i se albi, coraiul buzelor ei păli, dublul şir de perle al dinţilor se rări, iar Clinias nu mai văzu agăţată de gâtul lui decât o femeie bătrână, hidoasă şi descărnată.

El scăpă un strigăt de groază care se pierdu printre ţipetele ce le scoteau spectatorii. Apoi, printr-un efort subit, deznodând cu violenţă legătura pe care braţele lui Meroe cea falsă o formau în jurul gâtului lui, strigă:

– Înapoi! Vrăjitoareo! Înapoi!

Şi palid, cu părul zbârlit, cu fruntea transpirată, fugi afară din sală, urmat de invitaţii îngroziţi.

Apollonius rămase singur în mijlocul flăcărilor ce se micşorau, împreună cu evreul care se apropiase puţin câte puţin de el şi cu vrăjitoarea care se zvârcolea disperată pe podeaua acoperită de flori.

– Iată aparenţa! Iată realitatea! zise el.

Apoi, adresându-se falsei Meroe:

– Haide continuă el. Aşa cum ţi-ai luat adevărata înfăţişare, să-ţi reiei acum şi numele tău adevărat... Ridică-te, Canidia, şi ascultă ce vreau să-ţi spun.

Vrăjitoarea ar fi vrut să se opună, dar o putere mai mare decât a ei o constrângea să asculte. Ea se ridică pe un genunchi, cu ochii încă umezi de lacrimile disperării, cu mâinile trăgându-se de păr.

– Porunceşte dar, zise ea, pentru că tu ai dreptul să porunceşti.

– Ei bine, reluă Apollonius, pleacă prima! Mergi să ne aştepţi în Tesalia, în câmpia care se întinde între muntele Fillius şi Peneea... Adună acolo, în următoarea noapte cu lună plină, vrăjitoare, diavoli, vârcolaci, strigoi, centauri, sfincşi, himere, în sfârşit, toţi monştrii care iau parte la vrăjile nocturne... Noi avem nevoie pentru o operă imensă de toate resursele magiei, chiar dacă aceste resurse ar fi împrumutate din iad!

– Atunci plec, răspunse Canidia.

– Fie, dar, pentru a fi mai sigur de ascultarea ta, vreau să te văd plecând acum, apuse Apollonius.

– Atunci, vino!

Apollonius şi evreul o urmară pe vrăjitoare, care, ieşind din sala ospăţului, îi conduse într-un fel de laborator iluminat printr-o mică fereastră fără sticlă şi oblon şi prin a cărei deschidere pătrundea o rază de lună, singura sursă de lumină a acestei ascunzători întunecoase şi misterioase, în care Canidia îşi făcea vrăjile.

Apollonius şi tovarăşul lui rămaseră la uşă.

– Priveşte! zise filosoful evreului.

Isaac nici nu avea nevoie de acest îndemn. El începea să înţeleagă că acest om era pe cale să-i fie de mare ajutor în lucrarea supra omenească pe care o întreprindea. Avea deci ochii îndreptaţi asupra vrăjitoarei şi o urmărea cu toată atenţia.

Canidia, în colţul cel mai retras al cabinetului său magic, aprinse mai întâi o lampă mică, a cărei flacără roşie contrasta cu raza albăstruie a lunii. La această lampă ea arse, murmurând câteva vorbe neinteligibile, o bilă de mărimea unui bob de mazăre, care răspândi pe moment un miros puternic de răşină. Îndată ea deschise o cutie de aramă în care erau închise un număr de sticluţe de diferite forme, pline cu licori de diferite culori şi alese una conţinând un fel de ulei ce avea aproape consistenţa unei alifii. Apoi, lăsând să-i cadă veşmintele, ea se frecă din cap până-n picioare, pe tot corpul ei descărnat, cu această pomadă, începând cu capătul unghiilor. Pe măsură ce se ungea, corpul ei se micşora şi se acoperea de pene. În locul mâinilor îi apărură gheare. Nasul i se încovoie şi deveni un cioc. Ochii i se rotunjiră şi lumina lor galbenă lansa o flacără dublă. În câteva minute se transformase într-o femeie pasăre şi, simţind că are

pene destule, bătu din aripi, scoase un strigăt lugubru, aşa cum se aude câteodată printre ruine şi dispăru prin fereastră.

– Acum, zise Apollonius, eu sunt liniştit. Iată mesagerul a plecat. Fiecare se va afla la postul său.

– Dar noi, când vom pleca? întrebă evreul.

– Mâine, răspunse Apollonius.

XXXIV CĂLĂTORIA

Apollonius petrecu dimineaţa următoare consolându-l pe Clinias şi luându-şi rămas bun de la discipolii săi. Către ora unu a după-amiezii, călătorii coborâră într-o mică barcă al cărui stăpân se angajă să-i ducă până seara în micul sat Egostenes, unde ei socoteau să petreacă noaptea, pentru a fi gata a doua zi, la ivirea zorilor, să atingă pasul Citheronului.

Pentru un om care n-ar fi fost obosit de călătorii, cum era deja tovarăşul lui Apollonius, n-ar fi fost nimic mai frumos decât această mică traversare, tăind, la extremitatea orientală, marea Alcionului în toată lărgimea ei şi neîndepărtându-se niciodată prea mult de plajă, pentru ca să nu se piardă din vedere aceste coaste minunate ale istmului, umbrite de pini, de chiparoşi şi de platani. Printre ei se vedea alb templul lui Neptun, căruia Istmul îi era consacrat. Se mai putea zări şi templul Dianei în care era statuia în lemn a zeiţei, adică unul din cele mai vechi monumente ale acestei arte, atribuit sculptorului Dedal, care trăia pe timpul lui Minos şi care a marcat primul ochii statuilor şi a detaşat picioarele şi braţele de corpurile lor. Tot acolo se mai puteau vedea: stadiul, unde se celebrau jocurile istmice, instituite de Sisif în cinstea lui Melicerte, fiul lui Ino, şi, în sfârşit, amfiteatrul. Către ora două, mica barcă depăşea promontoriul Olmies în vârful căruia ajung ultimele pante ale muntelui Geranian. La ora cinci seara, ea trecea prin dreptul micului oraş Pagoe, care îşi oglindea cochet casele, pierdute printre aracii viilor, în valurile albastre ce scaldă picioarele zidăriilor lor. În sfârşit, la căderea nopţii, debarcau pe ţărmul din Egostene, la două stadii de oraş.

Trecuseră din Corint la Megarida.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, cei doi călători porniră iar la drum. Ei aveau înaintea lor versantul meridional al Citeronului, ale cărui culmi, joase şi ondulate pe măsură ce coborau spre ţărmurile mării, se înălţau şi deveneau abrupte la nord-vest, adică spre strâmtoarea Eubeei. La stânga lor, spre nord-vest, în ceaţa matinală, ei zăriră vârful înverzit al Heliconului. Plutarh, în vârstă de şaisprezece ani, care studia pe atunci la Delfi, a cules chiar dintre pietrele lor istoria acestor doi munţi, legende poetice pe care el le va povesti mai târziu.

Helicon şi Citeron, erau doi fraţi, dar cu obiceiuri diferite şi caractere opuse. Primul era blând, generos, plin de dragoste pentru părinţii săi a căror bătrâneţe o sprijinea. Al doilea, dimpotrivă, dur şi zgârcit, căuta să acapareze averea familiei. Într-o zi, el îi spuse fratelui său că tatăl lor murise peste noapte. Pe când Helicon îl privea cu spaimă murmurând numele paricidului, el îl înşfacă şi încercă să-l arunce într-o prăpastie. Dar victima, agăţându-se de ucigaş, îl antrenă şi pe el în cădere. Ambii se rostogoliră din stâncă în stâncă, şi

ajunseră sfărâmaţi în fundul abisului... Jupiter, atunci, îi preschimbă în doi munţi care au luat numele lor. Întunecatul şi sălbaticul Citeron, din cauza dublei lui crime, - paricid şi fratricid - deveni sediul furiilor. Helicon blând şi cu inima bună, cu spirit elevat şi poetic, fu refugiul favorit al muzelor.

Într-adevăr, şi astăzi, ca pentru a adeveri această tradiţie, cei doi munţi au un aspect opus. Nu este nimic mai vesel, mai proaspăt, mai umbros, mai iubit de văzduhul care-l scaldă cu azurul lui fluid şi de soarele ce-l sărută cu razele lui aurite, decât muntele favorit al muzelor. Pâlcuri de stejari care se leagănă ca nişte panaşe gigantice îl înconjoară, încoronându-l şi freamătă înclinându-se la orice suflare de vânt. Colinele care se ivesc pe întinsele sale flancuri, văile care şerpuiesc la picioarele lui, sunt împodobite cu măslini, cu mirţi şi cu migdali. De oriunde, un izvor, un pârâu, o fântână, ţâşneşte din pământ. Fie că acest izvor se numeşte Aganippe, că acest pârâu se numeşte Permesse, sau că fântâna este denumită Hipocrena, apa lor coboară şi sare în cascade strălucitoare, printre un dublu şir de leandri şi dafini.

Pe Helicon fusese născut Hesiod, rivalul lui Homer, şi acolo se arăta o copie a operelor sale, scrisă în întregime de mâna autorului *Theogoniei* şi al lucrării *Munci şi zile*. Pe Helicon se păstrează încă, în secolul Antoninilor, statuile a nouă muze, sculptate de trei artişti diferiţi, un grup al lui Apollo şi Mercur disputându-şi premiul cântecului, o statuie a lui Bahus, capodoperă a lui Myron, statuile lui Linus: Tamyris ţinând o liră spartă, Arion pe delfinul lui, Hesiod având harpa pe genunchi şi Orfeu înconjurat de animalele pe care le îmblânzea cu cântecele sale. În fine, pe Helicon creşteau acele fructe cu dulceaţa fină, despre care vorbeşte Pausanias şi acele plante atât de folositoare încât, numai alunecând printre tulpinile lor, şerpii îşi pierdeau veninul.

Citeronul, ale cărui pante meridionale le urcau călătorii noştri, prezenta, aşa cum am zis, un aspect total diferit: era un munte ceţos, sălbatic, neospitalier, consacrat Eriniilor, şi răsunând în fiecare noapte de strigătele frenetice ale bacantelor. Tot ce se petrecuse pe acest munte teribil avea ceva funest, ca şi aspectul însuşi al muntelui. Aici, pe Citeron, la umbra pinilor negri şi a chiparoşilor întunecaţi care-i încununau vârfurile ascuţite, Penteu, regele tebanilor, avusese nesocotinţa de a se urca într-un copac pentru a privi orgiile misterioase ale bacantelor. El fu descoperit şi făcut bucăţi de mama sa Agave şi de mătuşile lui, Ino şi Antinoea, care, orbite fiind de Bachus, credeau că este un taur tânăr. Pe Citeron, nefericitul fiu al Aristeei, obosit de vânătoare şi murind de sete, veni pentru a bea apă, la o fântână unde se scălda Diana. Aceasta, supărată de ultrajul, deşi involuntar, adus pudorii sale, îl transformă pe Acteon în cerb şi asmuţi

asupra lui proprii ei câini care l-au devorat. Aici, pe Citeron, Edip, condamnat de oracol, aruncat din ordinul lui Laius, tatăl său, fu găsit de păstorul Phorbas. În sfârşit, tot pe Citeron, chiar în locul unde de la o înălţime de patru mii de picioare, muntele domină amplasamentul vechii Platee, se ridica altarul lui Jupiter Citeronianul. Aici, cele paisprezece oraşe ale confederaţiei beoţiene aduceau la fiecare şaizeci de ani pentru sărbătoarea Dedalia, patrusprezece statui de stejar care erau arse pe un altar de lemn.

Ajunşi pe această platformă, cei doi călători se opriră. Ei aveau la picioarele lor izvoarele Asopului. Prin memorabila câmpie a Plateei, ei vedeau şerpuind fluviul care, trăsnit de seducătorul fiicei sale, Jupiter, pentru a-şi fi umflat cursul şi pustiit ţara, rostogoleşte cărbune în apele sale.

Dar evreul nu venise în câmpiile Beoţiei să cerceteze aceste vechi tradiţii istorice, căci, în acel caz, în loc să coboare prin defileul abrupt al Drioscefalelor, s-ar fi oprit pe platoul de unde privirea se desfăşoară până la lacul Hylica situat la douăzeci şi cinci de stadii dincolo de Teba. El l-ar fi pus pe savantul său tovarăş de drum să-i povestească în toate detaliile despre acea zi teribilă când, din trei sute de mii de oameni, Perşii au pierdut două sute şaizeci de mii. De pe această înălţime, el ar fi văzut locul în care Masisteus a căzut la începutul bătăliei, iar Mardonius, la sfârşitul ei. L-ar fi putut urmări pe Artabase, fugind cu ai lui patruzeci de mii de oameni, pe drumul Focidei, în timp ce Pausanias şi Aristide, punând să se adune prada de pe câmpul de bătaie, au închinat a zecea parte lui Apollo Delfianul. Considerând că asta nu era o ocupaţie demnă de oameni liberi, au lăsat paza restului, estimat la patru sute de talanţi pe seama celor cincizeci de mii de sclavi pe care îi trimiseseră lacedemonienii.

Dar evreul nu se interesa de această mare luptă a Orientului împotriva Occidentului, prin care Xerxe vrea să răzbune Troia. După ce-i dăduse lui Apollonius un răgaz de un sfert de oră pentru a se odihni, neobositul drumeţ porni iar şi, după cum am mai spus, depăşind izvoarele lui Asope, au coborât spre câmpie prin acel defileu pe care Beoţienii îl numesc *Trei Capete*, iar Atenienii, *Cap de Stejar*.

Cu toate că erau obosiţi, călătorii nu s-au oprit la Plateea decât numai timpul necesar pentru a-şi lua masa. Şi-au urmat drumul mai departe spre Teba, unde ajunseră la căderea nopţii. Cu urcuşurile, coborâşurile şi ocolişurile Citeronului, ei făcuseră peste zi cam patruzeci de leghe.

Teba era încă în acea epocă, un oraş în care merita să te opreşti, nu numai din cauza amintirilor ei, ci şi din cauza importanţei ei prezente. Totuşi, frumoasele zile ale oraşului cu o sută de porţi trecuseră. Peste ea domniseră Calmus, Labdacus, Laius, Edip, Eteocle şi Polinice. Contra ei se purtase războiul celor şapte şefi, imortalizat

de Eschile, şi acela al Epigonilor, care nu a avut fericirea să-şi aibă poetul lui şi a rămas în semiobscuritatea istoriei. Amfion, Pindar, Epaminoda, erau din Teba. Alexandru a distrus-o din temelii, pentru a o pedepsi că s-a revoltat contra lui şi din capitala confederaţiei beoţiene, nu a lăsat în picioare decât casa autorului Olimpicelor.

Şi totuşi, aşa cum urmau să facă mai târziu Atena şi Corintul, sora şi fratele ei, Teba s-a ridicat din ruine. Apoi ea a fost prinsă în acea mare reţea de cuceriri pe care Roma le făcea în lume. Ca rezultat, o parte a populaţiei era din Italia, şi aşa cum în fiecare moment se auzea vorbindu-se greceşte pe străzile Romei, la fel pe străzile Tebei, în fiecare moment se auzea vorbindu-se latina.

A doua zi, la aceeaşi oră ca în ajun, călătorii îşi reluară drumul. După o oră şi jumătate de mers, ei au atins lacul Hylica şi ocolindu-l au trecut de Schoenus. Au lăsat la dreapta lor muntele Hypate şi la stânga oraşul Acroepia. După scurgerea altor două ore, ei se opreau pe treptele templului lui Apolo, de unde îmbrăţişau cu privirea, în toată întinderea lui, lacul Copais, acest mare *împluvium* al Beoţiei. Acesta avea privilegiul de a furniza restului Greciei trestiile armonioase cu care cântăreţii din flaut îşi duceau luptele şi întrecerile lor muzicale, la Orhomene, de sărbătoarea Graţiilor, la Libetra, de sărbătoarea muzelor şi la Thespis, de sărbătorile lui Amor.

Noaptea i-a surprins pe călători la Copoe, dar ziua i-a regăsit traversând Platanius pentru a merge la Oponte. Regatul lui Ajax, fiul Oileei, patria lui Patrocle prietenul lui Achile, nu i-a reţinut decât o oră. Către mijlocul zilei au pornit iar la drum, ocolind marea Eubeei, traversând Throniumul, văzând cum se măreşte la stânga lor muntele

Oeta, din vârful căruia Hercule, într-un nor de foc, s-a urcat în Olimp. În sfârşit a apărut în faţa lor defileul Termopile.

Ieşind din Thronium, drumul se încrucişa de mai multe ori cu Boagrius. Drumul şi fluviul păreau doi şerpi care, luptând unul contra altuia, s-ar fi strâns în încolăcelile lor, până când fluviul, formând portul Tarphe, se vărsa în golful Malaca, iar drumul, continuând pe lângă mare, ajungea, puţin mai jos decât stânca lui Hercule, să fie atât de strâmt încât abia putea să treacă pe el un car.

Acolo, cu patru secole mai înainte, Leonida îşi făcuse tabăra cu ai săi trei sute de spartani şi şapte sute de lacedemonieni şi a fost ajuns de o mie de soldaţi din Milet, patru sute din Teba, o mie din Locres, şi tot atâţia din Focida.

Regele Spartei avea, în total, aproape şapte mii patru sute de oameni. Ce aştepta el acolo? Pe Xerxe cu un milion de persani şi două sute de mii de auxiliari!

Xerxe avea o teribilă revanşă de luat în numele tatălui său, Darius. Astfel, el spusese: „Voi traversa marea, voi distruge oraşele vinovate şi-i voi lua pe locuitorii lor în captivitate!"

Făcuse apel la popoarele Asiei, Africii şi Europei.

El strânsese nouă sute de mii de soldaţi din regatul său.

Cartagina îi trimisese o sută de mii de gali şi italieni.

Macedonia, Beoţia, Argolida şi Tesalia, cincizeci de mii de oameni.

Fenicia şi Egiptul, trei sute de vase montate şi echipate.

Trei regi şi o regină mergeau sub ordinele sale:

Regele Tirului, regele Sidonului, regina din Halicarnas.

El plecă, aruncă un pod de vase peste Helespont, invadă muntele Atos, se răspândi ca un torent în Tesalia şi acoperi cu corturile sale ţara Malienilor.

I se spusese că aproape de Anthela exista o armată grecească ce-l aştepta, dar nu ştia că această armată era compusă numai din şapte mii de oameni.

Fiecare lacedemonian, spartan, teban, thespian sau locrian, aveau de luptat cu o sută cincizeci de duşmani.

Ştiau asta şi fiecare era pregătit să moară.

Înainte de a părăsi Sparta, cei trei sute de aleşi ai morţii îşi serbaseră propriile lor jocuri funebre, în semn că ei se socoteau deja ca dormind în morminte.

Când Leonida s-a despărţit de soţia lui, aceasta îl rugase să-i exprime ultima lui dorinţă pentru ca ea să o îndeplinească.

– Îţi doresc, răspunsese Leonida, un soţ demn de tine şi copii care să-i semene.

Atunci, la porţile oraşului - sau mai curând la ultimele case, căci Sparta nu avea nici ziduri, nici porţi - eforii l-au ajuns.

– Rege al Spartei, îi spuseseră ei, venim să-ţi reamintim că tu ai prea puţini oameni pentru a merge în întâmpinarea unei armate atât de numeroase.

Dar el le răspunsese:

– Nu este vorba să învingem, ci să dăm Greciei timpul de a-şi aduna armata. Noi suntem puţini pentru a-l opri pe duşman, dar noi suntem destui pentru scopul pe care ni l-am propus: datoria noastră este de a apăra trecătoarea de la Termopile şi hotărârea noastră este de a pieri acolo. Trei sute de victime vor fi de ajuns pentru onoarea Spartei şi Sparta ar fi fost pierdută dacă mi-ar fi încredinţat toţi luptătorii ei, căci eu presupun că nici unul din ei n-ar fi îndrăznit să fugă.

El a plecat, a traversat Arcadia, Argolida, Corintul, a şovăit un moment între Istm şi Termopile, a optat pentru aceasta din urmă, a străbătut munţii Beoţiei şi şi-a instalat tabăra la Anthela. Acolo şi-a însărcinat îndată oamenii cu ridicarea zidurilor vechi ce barau drumul şi care se numeau *zidurile foccenilor*, pentru că aceştia le clădiseră, în timpul războiului lor cu messenienii. A fost un lucru uşor, care s-a

terminat repede. În acel loc drumul nu avea decât lărgimea necesară trecerii unui car.

Un post de spartani fu plasat înapoia râului Phoenix. El era destinat să apere intrarea în defileu.

O potecă, pe care o cunoşteau numai ciobanii, tăia flancurile muntelui Anopeu, urca pe vârf şi cobora puţin mai sus de târgul Alpenus, ducând la piatra lui Hercule Melampigeul. Leonida trimise, pentru a o apăra, mia lui de foceeni, care se stabiliră pe înălţimile muntelui Oeta, dominând muntele Anopeu.

Aceste precauţii au fost luate nu pentru a învinge, ci pentru a lupta cât mai îndelung posibil. Cu cât moartea va fi mai înceată, cu atât Grecia va avea mai mult timp să-şi strângă armata.

Era o chestiune de săptămâni, de zile, de ore.

Spartanii şi aliaţii lor sosiseră primii pe teren şi au ales un teren de luptă care făcea lupta cât de cât posibilă. Asta era deja destul: ei erau siguri că vor avea mormântul în locul pe care şi-l aleseseră.

Văzuseră venind această hoardă asiatică, auziseră zgomotul făcut de carele şi căruţele acestui milion de oameni, simţiseră pământul tremurând sub pasul lor.

Abia îndrăzniseră să-şi ridice capul pentru a vedea din ce parte soseşte moartea!

Într-un târziu apăru un călăreţ persan. Era un trimis al lui Xerxe să vadă cu ce duşmani regele regilor va avea de-a face.

Unii făceau exerciţii de luptă în timp ce alţii îşi pieptănau şi îşi netezeau părul, căci prima grijă a spartanului la apropierea pericolului era să-şi aranjeze părul şi să se încununeze cu flori.

Călăreţul a putut pătrunde până la avanposturi, să privească exerciţiile şi să se retragă nestingherit. Spartanii nu dăduseră semne că l-ar fi remarcat.

Nevăzându-i decât pe spartani, căci *zidul foceenilor* îi ascunsese restul armatei, iscoada revine la Xerxe şi îi spune:

– Ei sunt trei sute!

Xerxe nu putea să creadă. El se temea de vreun şiretlic şi de aceea a aşteptat patru zile. Într-a cincea, el îi scrise lui Leonida:

"Rege al Spartei, dacă tu vrei să te supui, eu îţi voi da imperiul Greciei".

Leonida îi răspunse:

"Mai curând voi muri pentru patria mea decât să o înrobesc".

Atunci, Xerxe scrise această a doua scrisoare:

"Predă-mi armele tale".

Sub această laconică somaţie, Leonida scrise acest nu mai puţin laconic răspuns:

"Vino să le iei".

După ce a citit, Xerxe a chemat un corp de armată compus din mezi şi cissieni.

– Mergeţi împotriva acestor trei sute de nebuni, zise el, şi aduceţi-i aici vii!

Corpul de armată se puse în mişcare. El număra douăzeci de mii de oameni.

Un soldat alergă la Leonida, strigând:

– Iată că vin mezii, o rege! Ei sunt aproape de noi!

– Tu te înşeli, îi zise Leonida, noi suntem aproape de ei.

– Ei sunt atât de numeroşi, adăugă soldatul, încât săgeţile lor vor fi de ajuns să întunece soarele.

– Cu atât mai bine, interveni un spartan denumit Dieneces, noi ne vom bate la umbră!

Atunci Leonida dădu ordin să nu-i aştepte pe soldaţii lui Xerxe, ci, părăsind întăriturile, să le iasă înainte!

Acolo ei nu erau decât trei sute, dar este adevărat că mezii şi cissienii nu erau decât douăzeci de mii.

După o oră de luptă, cei douăzeci de mii de soldaţi ai lui Xerxe fugeau în derută!

Xerxe trimise în ajutorul lor pe cei zece mii de nemuritori.

Erau denumiţi cei zece mii de *nemuritori* pentru că golurile făcute de moarte în rândurile lor, erau imediat împlinite. Ei se recrutau dintre cei mai viteji ai armatei, iar golurile nu rămâneau niciodată mai mult de o zi, necompletate.

Hydarnes îi comanda.

După o luptă înverşunată fură şi ei respinşi, la rândul lor.

O Sparta! Sparta! Câtă dreptate aveai să spui că cel mai bun zid al tău era format din piepturile fiilor tăi!

A doua zi, lupta reîncepu, iar perşii fură bătuţi a doua oară.

Noaptea veni peste această a doua înfrângere. Xerxe, în cortul său, îngrijorat, cu capul în mâini, Xerxe, nemaisperând să forţeze trecerea, se întreba dacă n-ar fi mai bine să renunţe la expediţie.

El îşi amintea că, atunci când fusese la Babilon pentru a vedea mormântul regelui Belus, pusese să se deschidă cavoul. Înăuntru erau două sicrie, unul plin şi altul gol. Pe cel gol se putea citi o inscripţie:

"Eu sunt soarta celui care mă va deschide".

Această soartă, după două asemenea eşecuri, contra a numai trei sute de oameni, nu era ea pe punctul de a fi pusă alături de cadavrul regelui Belus?

Atunci intră în cortul regelui, Hydarnes. El aducea un om. Omul era un trădător şi acest trădător se numea Epialtes.

A păstra numele celor viteji este o datorie pioasă, a păstra numele trădătorilor este un act de justiţie. Nu este de ajuns ca istoria să fie pioasă, ea trebuie să fie şi justă.

Grecii aveau o divinitate pe care o numeau Nemesis - adică *Răzbunătoarea*!

Acest trădător venea să dezvăluie regelui perşilor, existenţa potecii de pe muntele Anope...

Hydarnes şi ai lui zece mii de nemuritori plecară imediat, având ca ghid pe Epialtes. Ajutându-se de stejarii care acopereau flancurile muntelui şi dădeau o umbră mai deasă decât aceea a nopţii, ei ajunseră până la foceeni Aceştia rezistară un timp, dar erau numai o mie şi luptau unul contra zece şi nu erau nici spartani, nici lacedemonieni.

Leonida auzi zgomotul luptei care se ducea deasupra capului său. Veniră apoi sentinelele alergând şi-i spuseră că trecerea era forţată. Atunci el îi adună pe şefii aliaţilor lui. Toţi erau de părere să se retragă şi să apere numai trecerea Istmului.

Dar Leonida, clătinând capul, le zise:

– Aici Sparta ne-a ordonat să murim, aici vom muri... Cât despre voi, continuă el, păstraţi-vă, voi şi soldaţii voştri, pentru timpuri mai bune!

Ei voiau să rămână dar Leonida vorbea în numele Greciei. Atunci oamenii din Peloponez, locrienii şi foceeni se retraseră.

Dar tespienii şi tebanii declarară că nu-i vor părăsi pe spartani.

Oamenii din Peloponez erau trei mii o sută. Locrienii, treisprezece sute. Foceenii, o mie. Erau cinci mii patru sute de oameni care se retrăgeau. Erau două mii o sută de oameni care rămâneau.

Cei care se retrăgeau au avut timpul să ajungă la Thronium înainte ca cele zece mii de nemuritori să le taie drumul.

Seara, Leonida a fost anunţat că Hydarnes era la Alpenus şi că a doua zi, el va ataca din spate, în timp ce Xerxe va ataca din faţă.

– Atunci, spuse Leonida, să nu aşteptăm până mâine.

– Aşadar, ce vom face? îl întrebă fratele lui.

– Vom merge chiar astă noapte la cortul lui Xerxe şi îl vom omorî sau vom pieri în mijlocul taberei sale... În aşteptare, să mâncăm.

Masa a fost uşoară: drumul pe care veneau proviziile era tăiat.

– Asta nu e decât o gustare, zise Leonida, vom mânca mult mai bine la noapte, în împărăţia lui Pluton.

Apoi, întorcându-se, văzu doi spartani, ambii tineri şi frumoşi, amândoi rude cu el.

Unul vorbea încet celuilalt. Fără îndoială îi încredinţa vreunul din acele secrete de inimă pe care, în apropierea morţii, omul doreşte să le împărtăşească unui prieten.

Leonida îi chemă pe amândoi, îi dădu primului o scrisoare pentru soţia sa şi celui de al doilea o misiune secretă pentru magistraţii din Lacedemonia.

Ambii surâseră de şiretlicul în care ei recunoscură mila tandră a lui Leonida.

– Noi n-am venit aici pentru a duce mesaje, ziseră ei. Noi suntem aici pentru a ne lupta.

Şi se duseră să se aşeze în rândurile din care făceau parte.

În mijlocul nopţii, Leonida ieşi fără zgomot din întărituri şi în mers forţat, în fruntea micii lui armate, distruse posturile avansate şi pătrunse ca o pană de fier în tabăra persană, înainte ca cei care dormeau să poată să se apere. Cortul lui Xerxe intră în puterea regelui Spartanilor, dar regele regilor, cum se intitula el, a avut timp să fugă! Cortului i s-a dat foc, iar spartanii, lacedemonienii, thespienii şi tebanii, cu strigăte teribile, s-au răspândit prin tabără, lovind la întâmplare în mijlocul acestei mulţimi înspăimântate prin care circulau zvonurile cele mai teribile: se zicea că Hydarnes şi cei zece mii de nemuritori au fost aruncaţi din înălţimea stâncilor, se zicea spartanii au primit întăriri ceea ce le-a dat curajul să atace, se zicea că toată armata grecească urmează acestor întăriri şi va intra în luptă.

Dacă perşii ar fi putut să fugă, ei ar fi fost pierduţi. Dar noaptea, necunoscând drumul, cu marea la stânga lor, munţii Trachis la dreapta, strâmtorile Tesaliei în spate, ei nu puteau să se opună decât cu rezistenţa inertă a numărului.

Măcelul a durat toată noaptea.

Dar când veni ziua, primele raze ale soarelui au dat pe faţă micul număr al atacatorilor. Atunci, toată această mulţime nu trebuia decât să se strângă pentru a-i înghiţi, ca o prăpastie, pe cei câţiva oameni ai lui Leonida.

Şi totuşi lupta continuă cu şi mai mare înverşunare. Leonida fu omorât! Onoarea de a-i apăra corpul, cinstea de a-l ridica, au dublat ardoarea luptei în jurul cadavrului. Doi fraţi, ai lui Xerxe, căpetenii ale perşilor, două sute de spartani, patru sute de lacedemonieni, patru sute de thespieni, două sute de tebani au format o hecatombă demnă de el! în sfârşit, printr-un efort suprem, grecii i-au respins pe duşmani, au rămas stăpâni pe corpul lui Leonida, au bătut în retragere, au respins de patru ori inamicul, lăsând oameni în fiecare din aceste atacuri. Au trecut din nou Phoenixul şi s-au oprit înapoia zidurilor lor pe care le-au menţinut până când Hydarnes şi cei zece mii de nemuritori i-au atacat dinspre Alpenus.

Toţi au căzut!

Doar trei lipseau. Unul aproape orb rămăsese în târgul Alpenus. Acolo a aflat că Hydarnes cu cei zece mii de oameni au urmat poteca de pe munte, au coborât pe la piatra lui Hercule şi au mers împotriva tovarăşilor săi. Atunci el şi-a luat scutul şi sabia, s-a lăsat condus de sclavul său, s-a aruncat la întâmplare în rândurile perşilor şi a căzut străpuns de lovituri! Ceilalţi doi, care se îndepărtaseră pentru a

îndeplini un ordin al generalului lor, n-au ştiut că atacul era atât de iminent. Fiind bănuiţi la întoarcere că nu au făcut tot posibilul pentru a ajunge în timpul luptei, unul s-a omorât cu propriile sale mâini iar celălalt a făcut să fie omorât la Plateea.

Xerxe şi-a continuat drumul şi oraşul Salamina a fost perechea Maratonului.

Apollonius şi însoţitorul lui s-au oprit un moment la mormântul lui Leonida. Oricât de preocupat ar fi fost Isaac Laquedem de lupta gigantică întreprinsă pentru el, care era pe cale să lege lumea antică de lumea nouă, era imposibil să nu arunce măcar o privire peste aceste locuri glorioase.

Şi în acel timp, Apollonius i-a povestit despre acest mare devotament, care va rămâne ca exemplu nemuritor pentru oameni şi pentru popoare.

Apoi, amândoi şi-au reluat drumul.

XXXV CĂLĂTORIA (urmare)

Călătorii se apropiau de ţinta lungului lor drum. Ei intraseră în Tesalia. Lăsând în urmă muntele Oeta, încă înnegrit de rugul lui Hercule, au traversat Hypata şi Lamia, oraşe ale vrăjitoarelor. Ei urmau să se angajeze în trecătorile muntelui Othrys, pe vârful căruia uriaşii luptaseră zece ani contra lui Jupiter. În sfârşit, au lăsat la dreapta lor fluviul Ahelous, cel care încercase să o răpească pe Dejanira din braţele lui Hercule, pe când acesta o ducea prin valurile sale. Ahelous, învins de trei ori de fiul lui Alcmene, sub trei forme diferite, - fluviu, şarpe, taur - sfârşise prin a lăsa unul din coarnele sale în mâna învingătorului.

Trecătorile Tesaliei traversate, urmau să se găsească în inima lumii antice, la sursele tradiţiilor mitologice, pe un teren purtând urmele paşilor gigantici ai eroilor şi ai semi-zeilor. În vastul bazin, către care coborau Apollonius şi Isaac, îi aştepta Canidia pentru a-i face să asiste la acele mistere nocturne pe care magia antică le-a lăsat moştenire vrăjitoarelor noastre din Evul Mediu. Acolo fusese odinioară o mare interioară, o altă Caspică ce dăinuise până în momentul când Neptun, lovind munţii reuniţi între Olimp şi Ossa cu tridentul lui, i-a dat o trecere, creând valea Tempeea, al cărei nume înseamnă *deschidere*.

Pe măsură ce marea se precipita în golful Thermaic prin valea Tempeei care-i fusese deschisă, ieşeau la lumină câmpii grase de nămol, iar popoarele din Olimp, Pind, Ossa, Pelion şi din Othrys coborau pe acest pământ nou. Numai centaurii, fiii lui Ixion şi ai Nuei, au rămas pe înaltele platouri ale munţilor.

Atunci au început timpurile epice ale Tesaliei, care, fiind legate prin mai multe puncte cu povestirea noastră, ne sileşte să aruncăm asupra lor o privire rapidă.

La orizontul cel mai îndepărtat, acolo unde istoria se mai confundă cu legenda, prima dramă pe care o vedem desfăşurându-se a avut loc în timpul unei serbări nupţiale. Lapitul Piritous, el însuşi fiu al lui Ixion, se însoară cu Hippodamia, fiica lui Adraste, şi invită la ceremonie pe centauri, fraţii lui, şi pe regele lui Erichtion. Logodnica era frumoasă. În timpul mesei, Erichtion s-a apropiat de ea, a luat-o în braţe şi a încercat să o răpească. Atunci, orice a devenit o armă, chiar şi tăciunii din vatră. În această primă luptă, centaurii sunt învinşi, Erichtion este prins şi Piritous nu redă libertatea insolentului său invitat decât după ce, ca amintire şi ca răzbunare pentru insulta primită, i-a tăiat nasul şi urechile.

Acesta a fost semnalul unui război distrugător. Regele mutilat s-a pus în fruntea unei armate şi a început prin a distruge un întreg trib de lapiţi, comandat de Ceneu, care mai înainte fusese femeie şi

purtase numele de Cenisa. Neptun îi solicitase şi obţinuse dragostea ei, şi, ca răsplată, se oferise să-i îndeplinească o dorinţă. Cenisa o dorit să fie bărbat. Atunci Neptun, îndeplinindu-i dorinţa, nu numai că a transformat-o în bărbat, dar a făcut-o şi invulnerabilă. Acea primă luptă a fost teribilă. Ceneu s-a bătut ca un leu. Înconjurat de centauri, care nu au putut să-i ia viaţa, din cauză loviturilor ghioagelor lor, a fost înfundat, ca o nicovală vie, în măruntaiele pământului. Pe locul unde a dispărut, sălbaticii săi duşmani au doborât o pădure întreagă, căreia i-au dat foc.

Dar, din mijlocul flăcărilor şi-a luat zborul o pasăre cu aripi de aur: era Ceneu cel nemuritor care urca la cer!

Centaurii şi-au continuat cursa către capitala ţării lapiţilor, dar acestora le-a sosit un ajutor neaşteptat.

Teseu, deranjat de renumele lui Pirithous, plecase din Atena pentru a-l înfrunta. Judecându-se demn de un asemenea adversar, Pirithous îşi luase armele şi mergea în întâmpinarea lui. Dar, când se găsiră faţă în faţă, cei doi eroi simţiră admiraţie unul pentru altul. Mâinile încleştate, care aduceau moartea, se deschiseră şi strângându-se în braţe îşi jurară o prietenie veşnică. Amândoi reveniră, sprijiniţi unul de altul, ca Dioscurii.

Atunci a auzit Pirithous despre invazia centaurilor şi despre înfrângerea lui Ceneu. Teseu şi el au plecat imediat împotriva agresorilor. Duşmanii lui Pirithous deveniseră şi duşmanii lui Teseu. Războiul a durat trei ani. În sfârşit, centaurii învinşi în toate luptele, nemaiavând altă salvare decât rapiditatea fugii lor, au fost distruşi sau goniţi. Chiron rămase singur pe Pelion. Titlul lui de preceptor al lui Teseu, ca şi binefacerile pe care le răspândise în tot ţinutul, dedicându-se ştiinţelor şi mai ales medicinei, i-au adus această răsplată.

După Pirithous care, îndrăgostit de Proserpina, a încercat să coboare în Infern, dar a fost sugrumat de câinele cu trei guri, a sosit argonautul Jason.

Jason s-a născut la Iolchos. Tatăl său, Eson, tocmai fusese detronat de Pelas, fratele lui. Tremurând pentru viaţa fiului, Eson răspândeşte zvonul morţii sale în timp ce, abia eliberat, Alcimede ia copilul în tunica sa şi-l duce la centaurul Chiron, care se însărcinează să facă din el un erou.

Copilul a crescut în siguranţă sub îngrijirea lui Chiron şi a devenit un tânăr bărbat. Atunci, oracolul Magnesienelor i-a poruncit să-şi ia două suliţe şi îmbrăcat într-o piele de leopard să se întoarcă în Iolchos şi să-şi ceară tronul patern.

Jason ascultă de oracol, coboară din munte, se prezintă înaintea lui Pelias, care-l recunoaşte drept nepotul său, şi îndrăzneşte să formuleze primejdioasa cerere.

– Fie, răspunde Pelias, dar trebuie ca vreo faptă demnă de Hercule să-mi adeverească originea ta, ca fiind fiul lui Eson.

În acea epocă, toată Grecia jura pe Hercule, care tocmai îşi îndeplinise cele douăsprezece munci.

– Porunceşte, zise Jason.

– Ei bine, reluă Pelias după ce a reflectat un moment, du-te în Colhida, adu-mi *lâna de aur* şi tronul lui Iolchos va fi al tău!

Ce era această lână de aur râvnită de Pelias? O vom spune.

Atamas, rege la Orhomene din Beoţia (trecând pe lângă lacul Copais, de pe treptele templului lui Apollo, unde se aşezaseră cu două zile mai înainte călătorii noştri, în acel ceas de seară când atmosfera se limpezeşte, putuseră să zărească, la celălalt mal al lacului, pe Orhomene, profilat în depărtările albastre ale Parnasului), avusese de la prima lui soţie, Nefela, un fiu numit Phryxus, şi o fiică numită Hella.

Dar, nu mult după aceea, plictisindu-se de Nefela, Atamas a repudiat-o şi a luat în a doua căsătorie pe Ino, fiica lui Cadmus. Dar maştera, aşa cum se întâmplă de obicei, a prins ciudă pe copiii dintâi, şi se hotărî să scape de ei.

Iată cum a încercat ea să-şi atingă scopul: A făcut să se strice grâul conţinut în hambarele publice, destinat pentru sămânţă. Pus în brazdă, grâul n-a mai încolţit şi recolta a fost pierdută. A urmat o foamete mare.

S-a recurs la oracolul de la Delfi pentru a şti ce trebuie făcut în acest caz extrem.

Ino a cumpărat cu aur pe trimişii lui Atamas, şi aceştia au raportat că, pentru a îndepărta plaga ce lovise ţara, ar trebui, urmând profeţia oracolului, să se jertfească zeilor, copiii Nefelei. În primele vârste ale religiilor, zeii sunt întotdeauna antropofagi. Mult mai târziu, în a doua perioadă, s-a ajuns să se înşele gustul lor pentru carne omenească, substituindu-i carnea animalelor. Însuşi Iehova, Dumnezeul Evreilor, i-a cerut lui Avraam sacrificiul fiului său Isaac şi l-a acceptat pe acela al fiicei lui Iefte.

Phryxus şi sora lui, Hella, au fost duşi lângă altar, cu capul încununat cu flori. Ei îşi întindeau deja gâtul spre cuţitul sacrificatorilor când, palidă, cu părul despletit, nebună de durere, veni Nefela străbătând mulţimea, înşfăcă cele două victime şi dispăru fără ca nici unul din spectatori să încerce să o oprească pe această mamă care-i smulge morţii pe copiii săi.

Acum, ce va face ea şi cum vor scăpa ei de ura maşterei? Mercur a prevăzut totul: el i-a dat Nefelei pe berbecul Crysomallos, care zboară, vorbeşte şi, în plus, aşa cum arată numele lui, are lâna din aur curat.

Berbecul o aştepta pe Nefela pe malul lacului Copais. Mama, înspăimântată şi tremurând, i-a urcat pe cei doi copii în spate şi

berbecul s-a ridicat în aer, luând direcţia Colhidei. Cam la jumătatea drumului, Hella, cuprinsă de ameţeală, căzu în canalul ce ducea de la marea Egee la Propontida. De atunci, după numele celei pe care o înghiţise, acest canal se va numi *Hellespont*.

Phryxus ajunse cu bine în Colhida şi, la porunca lui Mercur, jertfi berbecul salvator lui Jupiter, care-l ridică la rangul de semn în zodiac. I-a păstrat însă lâna şi cu aceasta şi-a plătit ospitalitatea pe care i-a dat-o regele Eetes.

Această lână preţioasă, care de atunci a fost privită cu palladiumul[8] regatului, a fost suspendată într-un stejar şi pusă sub paza unui dragon.

Această lână o cerea Pelias nepotului său Jason.

Să-i ceară lâna ar fi însemnat, dacă el ar fi acceptat însărcinarea, să-l trimită la moarte.

Jason a acceptat.

Atunci a început minunata călătorie a Argonauţilor sau a navigatorilor de pe Argo.

Trebuia, mai întâi, să se construiască o navă, ştiinţă complet necunoscută grecilor din nord care, numai prin tradiţie, ştiau de cele nouă îndrăzneţe ce transportaseră de pe ţărmurile Feniciei sau din Egipt, până în Grecia de miazăzi, coloniile conduse de Cadmus, Cecrops, Ogyges şi Inachus.

Se puseră pe lucru. Au doborît cei mai frumoşi brazi ai Pelionului pentru a face puntea şi carena bastimentului. Apoi Minerva a adus ea însăşi din Dodona, adică din pădurea unde vorbesc copacii, stejarul care trebuia să furnizeze vasului singurul lui catarg.

Nava este construită la Pagas. Argus, fiul lui Polyb şi al Argeei, conduce lucrările. Pînă atunci, vasele erau de formă rotundă. Argus este primul care dă corăbiei lui, forma alungită, de peşte. Pe deasupra, o face să meargă atât cu rame cât şi cu pânze.

Cincizeci şi şase de războinici, cărora le cunoaştem numele, - în timp ce noi le-am uitat pe acelea ale însoţitorilor lui Cristofor Columb, Vasco da Gama sau ai lui Albunquerque - îl vor întovărăşi pe Jason în aventuroasa întreprindere.

Cum au ajuns până la noi numele celor cincizeci şi şase de eroi, şi cum aceşti argonauţi au navigat printre gherdapurile secolelor, pe marea timpului, şi au acostat în portul viitorului? Aceasta se datoreşte faptului că acum două mii de ani, un poet, suflând deasupra, aşa cum se aţâţă flacăra unui foc, a reaprins aceşti aştri războinici pe cerul antichităţii în care atâtea stele, s-au stins! Supremă şi maiestuoasă putere a poeziei, care face lumină acolo unde arde şi întuneric acolo

[8] palladium - pavăză, garanţie; palladium era denumită statuia de lemn a zeiţei Pallas-Atena, care asigura supravieţuirea Troiei

unde este stinsă, şi care, asemenea zeilor, răspândeşte nemurire peste capetele care-i sunt dragi!

Acum, care vor fi şefii printre toţi aceşti eroi?

Mai întâi Hercule care va comanda până ce va părăsi totul, pentru a-l căuta pe scumpul lui Hylas.

Un cuvânt despre această legendă.

În timpul furtunii care timp de douăsprezece zile zguduise nava Argo, Hercule îşi scăpase în mare ghioaga, arcul şi săgeţile.

În cele din urmă, furtuna s-a potolit iar nava a aruncat ancora la gura Rindaque-ului. Pe coastele munţilor se întindeau păduri imense şi întunecate. În ele, Hercule a văzut mijlocul de a-şi înlocui armele pierdute. Urmat de un copil credincios pe care îl adusese din Mysia, el s-a îndreptat către pădurea cea mai apropiată, a tăiat un stejar, din care şi-a făcut o măciucă, un frasin din care şi-a făcut un arc şi l-a trimis pe Hylas să strângă, pentru a-şi face săgeţi, trestii, ale căror vârfuri flexibile le vedea legănându-se în vânt.

Frumosul copil îl părăsi, dar apa iazului în care creşteau trestiile era atât de limpede încât nu a putut rezista tentaţiei de a-şi astâmpăra setea care-l ardea. Şi cum să bănuiască pericolul? El se aşeză în genunchi şi îşi apropie de apă faţa lui fragedă. Era o tentaţie prea puternică pentru nimfele acelui ţărm singuratic. Niciodată o gură atât de fermecătoare nu atinsese cristalul umed. Buclele lungi ale părului blond al adolescentului se muiau în unde. Nimfele îl prinseră de buclele părului şi-l traseră sub apă. El a vrut să ţipe dar nu a avut timpul să scoată decât un suspin!

La acest suspin Hercule a ridicat capul, dar a luat această ultimă suflare terestră a tânărului său însoţitor, drept o răsuflare a brizei.

Totuşi, când ghioaga a fost tăiată şi arcul fasonat, el l-a chemat pe Hylas. Hylas, care fusese dus în grotele adânci ale iazului nu a putut răspunde.

Strigătele lui Hercule se înteţiră. Argonauţii rămaşi pe ţărm auziră chemările disperate ale fiului lui Jupiter, răsunând de dimineaţa până seara, în pădure, şi apoi depărtându-se spre miazăzi.

Toată noaptea strigătele ajunseră până la ei, slăbind din ce în ce. La apariţia zorilor, ele se stinseră. Presupunând atunci că ei nu-l vor mai revedea pe Hercule, Argonauţii au ridicat ancora.

Deci, conducătorii acestei expediţii erau:

Hercule, în prima parte a călătoriei.

Jason, care i-a urmat,

Tifis, care va fi pilotul,

Orfeu, care va cânta expediţia,

Esculap, care va fi medicul echipajului,

Linceu, care va semnala primejdiile din apă,

Calais şi Zethes, care vor comanda vâslaşii,

În sfârşit, Peleu şi Telamon, care vor veghea la pupă, în timp ce Hercule veghea la proră.

Jason îi puse pe toţi însoţitorii săi să facă jurământul de a nu se întoarce fără lâna de aur, oferi un sacrificiu zeilor şi apoi desfăşură pânza şi se coborâră vâslele în mare.

Atunci, nava Argo, în aclamaţiile a douăsprezece oraşe care se ridicau pe ţărmul golfului Pagasetic şi pe care, asemenea unei regine, le domina Iolchos, înaintă spre marea Egee şi depăşi, maiestuoasă, capul Sepias.

Acolo, pe o stâncă a muntelui Pelion ce surplomba marea, stătea centaurul Chiron, preceptorul lui Teseu şi al lui Jason. Se putea vedea, sprijinit pe umărul lui puternic, un copil care plângea de durerea de a fi prea tânăr, încă, spre a putea lua parte la această ilustră expediţie.

Acel copil era Ahile.

Vasul se îndepărtă spre nord-est şi dispăru în direcţia strâmtorii Hella.

Să abandonăm capriciilor mării pe aventuroşii navigatori care, după şase ani, învingători ai valurilor, vânturilor, stâncilor marine, oamenilor, monştrilor, zeilor, se vor întoarce în acelaşi golf de unde au plecat, aducând lâna de aur cucerită şi pe Medeea răpită.

Acel copil care plângea, am spus-o, era Ahile.

Ahile este şi el un fiu al Tesaliei.

Un oracol i-a prezis mamei sale Thetis, cea mai frumoasă dintre nereide, că va aduce pe lume un fiu mai mare decât tatăl său. Apollo, Neptun, Jupiter, o ceruseră pe rând ca soţie, dar, la prezicerea unui oracol care avea reputaţia de a nu minţi niciodată - era oracolul lui Temis - fiecare îşi retrăsese cererea. Thetis a fost deci nevoită să se mulţumească să ia în căsătorie un simplu muritor. A vrut atunci ca cel puţin alesul să fie demn de a fi zeu. Ea a declarat că va fi soţia aceluia care o va învinge. Mulţi au încercat în zadar. În cele din urmă, călăuzit de sfaturile lui Chiron, Peleu, mezinul lui Eac, regele Enginei, o învinse pe sălbatica zeiţă. Nunta s-a făcut pe Pelion. Toţi zeii au fost invitaţi, în afară de Eris, fiica Nopţii, sora Somnului şi a Morţii.

Se ştie cum teribila zeiţă s-a răzbunat de această uitare, aruncând în toiul petrecerii un măr de aur pe care erau scrise cuvintele: *Celei mai frumoase*!

Ce făcea Ahile, fiul lui Thetis şi al lui Peleu, lângă centaurul Chiron? El aştepta acel război al Troiei care se va isca în urma răpirii Elenei de către Paris şi în care el va trebui să moară, pentru a trăi etern în versurile lui Homer!

Printre cei cincizeci şi şase de tovarăşi ai lui Jason mai era un tesalian, acel Admet care, pentru a-i urma, o părăsise pe frumoasa Alcesta, care îl adora.

Alcesta era fiica lui Pelias şi, prin urmare, vara lui Jason. Tatăl ei declarase că nu o va da de soţie decât unui erou care să intre în Iolchos într-un car tras de două animale sălbatice diferite. Condiţia era greu de îndeplinit. Din fericire, în timpul exilului de un an pe care trebuia să-l petreacă pe pământ pentru că-i omorâse pe ciclopi, Apollo primise ospitalitatea lui Admet şi îi plătise această ospitalitate păzindu-i imensele lui cirezi. Admet s-a adresat atunci zeului ce-i fusese oaspete şi Apolo i-a dat un leu şi un mistreţ, pe care el însuşi i-a înhămat la jug. Admet a intrat deci în Iolchos pe un car tras de aceste două animale şi a obţinut mâna Alcestei. Apoi, a făcut parte din expediţia Argonauţilor şi nu s-a mai întors acasă, decât pentru a cădea bolnav de o boală mortală. Alcesta, disperată, a consultat oracolul care i-a răspuns că viaţa lui Admet va fi salvată dacă o altă persoană va consmiţi să moară în locul lui. Atuncea, Alcesta nu a şovăit: şi-a luat rămas bun de la iubiţii ei copii, s-a sacrificat şi a murit... Abia ce a murit că, într-adevăr, Admet s-a ridicat sănătos de pe patul de moarte şi a aflat preţul cu care existenţa lui a fost salvată! În timpul funeraliilor soseşte Hercule, care întreabă de ce se ţine această masă funebră, de ce îi vede în haine de doliu şi aude plânsele şi cântece funerare. I se spune despre durerea lui Admet şi devotamentul Alcestei. Atunci el intră în mormânt, se luptă cu moartea, îi smulge cadavrul Alcestei şi o repune pe nobila femeie nemişcată şi tăcută pe patul unde, după nouă zile, ea va deschide ochii şi va reveni la viaţă!...

Aceasta era ţara magică prin care treceau Apollonius şi tovarăşul său, ale cărei legende, Isaac le asculta cu aviditate.

În esenţă, care era punctul comun al acestor drame? Lupta omului cu elementele naturii şi cu divinitatea.

Dacă Ceneus sucombase, Jason a reuşit. Dacă Ahile a murit, Hercule, nemuritor, s-a urcat la ceruri.

Luptând împotriva noului zeu care cerea regatul cerului şi al lumii, Isaac nu trebuia, deci, decât să continue, prin epocile moderne, tradiţia lumii vechi, al cărui reprezentant era. În gura lui întrebări urmau întrebărilor, iar în mintea lui luau loc, unele lângă altele, toate aceste legende minunate, aşa cum în arsenalul unui vasal ce pregăteşte o revoltă contra suveranului său, iau loc, de orice fel ar fi şi ori de unde ar veni, armele pe care el poate să şi le procure, preferându-le numai pe cele mai tăioase, mai ascuţite, mai otrăvite, şi prin urmare, cele mai ucigaşe!

XXXVI CĂLĂTORIA (urmare)

Când Apollonius termina de povestit tovarăşului său de drum această mişcătoare şi poetică legendă a Alcestei, ei ajungeau la extremitatea trecătorilor lui Othrys. La fel cum, din înaltul Citeronului, cei doi călători descoperiseră toată Beoţia, de la Parnas până la Eubeea, acum ei descopereau toată Tesalia, închisă în imensul triunghi format de Olimp, Pind şi Ossa.

În profunzimile albăstrui ale orizontului, ei vedeau şerpuind, ca un fir de argint, Pencul, cântat de Simonide, Teocrit şi Virgiliu.

Pe malul lui strălucea alb, oraşul lui Ahile, Larisa.

La dreapta se ivea, în golful lui, Iolchos, oraşul lui Jason.

La stânga, pe un afluent al lui Peneu, era Trica, oraşul lui Pirithous. La picioarele lor era Farsala!

La cuvântul Farsala, Issac tresări; Farsala îi amintea două nume ce legau istoria Orientului cu cea a Occidentului.

Pentru prima oară de când era în Grecia el auzea acest dublu ecou ce avea un răsunet atât în istoria ţării sale cât şi în propria lui viaţă. Acele două nume erau ale lui Cezar şi Pompei.

Pompei cucerise Iudeea şi făcuse din Siria o provincie romană.

Isaac fusese portdrapel sub August, nepotul lui Cezar.

Deşi avusese loc între doi muritori, lupta lor nu fusese nici mai puţin înverşunată şi nici mai puţin importantă, decât dacă ar fi avut loc între zei.

La Farsala se răspunsese la întrebarea: Cui va aparţine imperiul lumii?

Imperiul lumii rămăsese lui Cezar.

Ce aveau mai mult decât alţii aceşti doi oameni care concentraseră în ei acele două mari şi ultime cuvinte ale tuturor luptelor sociale, ale tuturor societăţilor omeneşti, fie republică sau imperiu? Despotism, libertate?

Erau ei fiii operelor lor sau instrumente în mâinile Providenţei? Ştiau ei ce făceau, unde mergeau, în ce scop erau născuţi, pentru ce cauză trebuiau să moară?

Mergeau ei ca orbi sublimi pe acest drum pe care călătoresc oamenii din trecut spre viitor, dar care este drumul lui Dumnezeu?

Aceasta era o chestiune pe care nu o ridica filozofia antică.

Dar, evenimentul avea destulă importanţă pentru a-l face curios pe Isaac.

– Farsala! repeta el lent după Apollonius. Aşadar noi păşim pe câmpul de luptă de la Farsala!... Mi s-a arătat la Alexandria locul unde a fost asasinat Pompei. Arată-mi locul unde a fost învins.

Apollonius întinse mâna spre o coloană ridicată chiar pe versantul muntelui în vârful căruia stăteau ei:

– Acolo era tabăra lui Pompei, zise el, şi dincolo, la confluenţa celor două pâraie, dintre care unul se numeşte Apidanus iar celălalt nu are nume, era tabăra lui Cezar.

Isaac făcu semn că asculta.

– Pompei avea cu el nouă legiuni de cetăţeni romani: cinci aduse din Italia, una de veterani venită din Sicilia, şi numită geamăna, pentru că era formată din două legiuni: una furnizată de Macedonia, pe care o avem înaintea noastră dincolo de Olimp, şi alta de Creta, pe care o avem înapoia noastră dincolo de Ciclade. În sfârşit, altele două erau ridicate din Asia, de Lentulus. Pe lângă acestea, mai avea trei mii de arcaşi din Lacedemonia şi din Pont, douăsprezece sute de prăştiaşi din insulele Baleare şi din Siria, şase sute de gali aduşi de Dejotarus, cinci sute de traci trimişi de Cotys, cinci sute de capadocieni conduşi de Ariobarzan, două sute de macedoneni sub ordinele lui Rascipolis, cinci sute de gali şi germani chemaţi din Alexandria, opt sute de călăreţi recrutaţi printre păstori şi sclavii lor şi, în sfârşit, trei sute de galaţi, dardanieni, beşi, tesalieni. Cu totul avea aproape două sute şaizeci de mii de oameni. În plus, cavaleri, senatori şi frumoasa tinereţe a Romei, toţi au alergat acolo pentru a sfârşi dintr-o singură lovitură cu duşmanul comun: Cezar şi poporul! Pe lângă acea faimoasă legiune a zecea, care nu-l părăsea niciodată, Cezar avea cu ei puţini romani, dar mulţi din aceia care în Italia erau numiţi barbari. Aceşti barbari, constituiau infanteria grea a Belgiei şi infanteria uşoară din Avernia şi din Aquitania. Erau călăraşi germani şi gali, arcaşi ruteni, o gardă spaniolă. De altfel, cu toţii, soldaţi devotaţi şi teribili. La Massilia, unul singur dintre ei a cucerit un vas întreg. În Africa, Scipio, vrând să cruţe viaţa unuia care fusese făcut prizonier, primi răspunsul acestuia.

– Soldaţii lui Cezar sunt obişnuiţi să-şi dea viaţa, nu să o primească!

Şi îşi tăie gâtul. La Dirrahium, un altul primise trei răni şi o sută treizeci de lovituri în scut.

În tabăra lui Pompei, nimeni nu se îndoia de victorie. Se mirau numai că Pompei întârzia atât cu lupta. Domitius îl întreba:

– Agamemnon, cât timp socoteşti tu că vei face să dureze acest război?

Cicero şi Favonius îi sfătuiau pe prietenii lor, care se găseau sub ordinele învingătorului lui Sertorius şi lui Mitridate, să renunţe în acest an la smochinele din Tusculum. Afranius, care vânduse Spania lui Cezar, zicea:

– Este un negustor care ştie să cumpere provincii, dar nu să le cucerească!

Cine mai rămăsese în Italia era considerat trădător şi merita moartea.

– Sylla este ca un copil, ziceau pompeienii. El nu are îndoieli despre cei pe care trebuie să-i proscrie. Dar şi listele noastre sunt făcute: noi vom proscrie nu persoane, ci mase!

Îşi disputau consulatele şi preţurile. Trimiteau mesageri la Roma pentru a reţine casele cele mai bine plasate pentru îndeplinirea funcţiilor. Faptul de a nu şti cine va avea funcţia de mare Pontif, deţinută acum de Cezar, îi încurca pe cei mai ambiţioşi. În ajunul bătăliei a avut loc o mare serbare. Au întins mese, au împodobit corturile cu flori şi frunze.

Un singur om nu împărtăşea încrederea comună: era Sextus, fiul mai mic al lui Pompei. Fiul mai mare, Cneus, rămăsese culcat în pământul Spaniei. Noaptea veni. Sextus o luă pe acel drum pe care îl vezi şi, urmat numai de un sclav, ajunse în pădurea care creşte pe malul Enipeului. Acolo, se spune, a consultat-o pe vrăjitoarea Erihto, şi prin gura unui cadavru, căruia ea i-a redat pentru moment viata, i s-a prezis înfrângerea de a doua zi, asasinarea tatălui său în Africa şi propria lui moarte în Asia.

Evreul surâse la auzul acestei povestiri, care-i întărea speranţa.

– Crezi tu, întrebă el, că vrăjitoarele de azi au puterea acelora din timpul lui Pompei?... O crezi pe Canidia tot atât de învăţată ca şi Erihto?

– Nu avea nici o teamă, zise Apollonius. Dacă Canidia nu îţi răspunde după dorinţa ta, o vom consulta pe însăşi Erihto.

– Dar, răspunse Isaac, de o sută de ani de când Sextus Pompei a consultat-o, ea a avut tot timpul să moară.

– N-are importanţă! Nu ţi-am spus că ea i-a răspuns lui Sextus prin gura unui mort?... Moartă sau vie, Erihto îţi va răspunde, dacă nu va putea răspunde Canidia.

– Atunci, să nu mai pierdem timpul, zise Isaac, să mergem să le întâlnim acolo unde ne aşteaptă.

– Cu atât mai mult, reluă Apollonius pornind iar la drum şi începând, împreună cu evreul, să coboare pe pantele muntelui, cu cât aş putea să-ţi spun restul, mergând... Lupta era decisă. La ivirea zilei, totul fu în mişcare în tabăra lui Pompei. Venise timpul. Cezar luase hotărârea de a se retrage în Macedonia. El dăduse deja ordinul să se strângă corturile, când a văzut că Pompei împreună cu armata lui, coboară de pe înălţimile unde se fortificase.

– Ah! zise Cezar, s-ar părea că ni se oferă lupta. Acum nu mai trebuie să ne retragem: ni se dă poate ocazia de a învinge. Să ne folosim de ea, poate că nu vom avea alt prilej!

Pompei ţinu un lung discurs soldaţilor săi. Cezar le zise însă alor săi numai aceste trei cuvinte:

– Loviţi la faţă!

El prevedea că această strălucitoare tinereţe romană, aceşti cavaleri eleganţi, aceşti frumoşi ai porticurilor Octaviei, ai Câmpului lui Marte şi ai Căii Appia s-ar lăsa mai bine dezonoraţi decât desfiguraţi... Cele două armate se îndreptară una împotriva alteia. Un centurion mai bătrân, plasat în avangardă şi care trebuia să înceapă atacul, îi zise lui Cezar, trecând pe lângă el în marş forţat cu oamenii lui:

– Cezar, tu vei fi mulţumit azi de mine, mort sau viu!

Printre soldaţii lui Cezar, o sută douăzeci se consacraseră zeilor infernului, cu condiţia ca generalul lor să obţină victoria. Pompei, în afară de cavaleria tracă, tesaliană, numidă, avea şapte mii de cavaleri romani, adică toată nobleţea Romei. Această trupă care-l ura pe Cezar, mai ales ca patrician, se însărcinase să învăluiască, printr-o mişcare rapidă, a zecea legiune. Labienus, fost locotenent al lui Cezar, conducea atacul şi jurase să nu depună armele decât atunci când l-ar fi învins pe generalul lui. Dar Cezar prevăzuse această tactică. El întărise legiunea a zecea cu şase cohorte. În momentul bătăliei, acele şase cohorte trebuiau să iasă în faţă şi, în loc de a azvârli cu suliţele, ei trebuiau să ameninţe cu vârfurile lor, strigând cuvintele lui Cezar: „Loviţi-le faţa!". Manevra s-a efectuat întocmai. După o luptă care nu a durat nici o jumătate de oră, toţi aceşti cavaleri fugiseră cu faţa ascunsă în mâini! Din centru, Cezar dăduse ordinul de a-i fugări pe duşmani scoţând strigăte puternice. Strigătele barbarilor erau chiar mai teribile decât loviturile lor! Dealtmiteri, în momentul când centrul, şarja, cavalerii se întorceau în dezordine, urmăriţi de cavaleria de gali a lui Cezar, Pompei judecă bătălia pierdută şi, ca Antoniu la Actium, nu încercă să mai lupte. Este un moment în care cei mai puternici simt că forţele îi părăsesc, cei mai curajoşi, că îi abandonează curajul şi, înţelegând că le-a sunat ceasul şi că zeii le sunt împotrivă, nu mai gândesc decât să fugă şi să-şi scape singurul bun care le-a mai rămas, viaţa! Pompei, care domina lupta din înălţimea acelei stânci pe care o vezi, sări pe cal, îşi aruncă însemnele pentru a nu fi recunoscut, ajunse la mare şi se îmbarcă pentru Lesbos, unde-şi lăsase soţia, pe tânăra şi frumoasa Cornelia... Tu i-ai văzut mormântul, tu ştii cum a murit el! Când Cezar văzu victoria decisă, se aruncă în mijlocul combatanţilor, strigând:

– Cruţaţi viaţa cetăţenilor romani!

I s-au adus Brutus şi senatorii prizonieri. El le-a cerul prietenia lor, oferind-o în schimb pe a sa. Apoi, parcurgând câmpul de bătălie, zise cu durere, văzând morţii măcelăriţi pe pământ:

– Ei au vrut-o! Iată-mă stăpânul lumii printr-o crimă, dar dacă eu aş fi depus armele, ei m-ar fi dat morţii ca pe un bandit.

Dintre toţi prizonierii nu a pus să fie omorâţi decât trei: erau tineri cavaleri care se distraseră ştrangulându-şi liberţii, sclavii şi leii.

Isaac rămase gânditor un moment şi apoi îl întrebă pe Apollonius:

– Crezi tu că toate aceste evenimente se iscă şi se înfăptuiesc numai din întâmplare, sau, că aranjate şi combinate de Providenţă, servesc la îndeplinirea unui scop fixat dinainte în mintea zeilor?

– Eu nu ştiu ce te învaţă religia ta relativ la acest subiect şi poate că nu o ştii nici tu, răspunse Apollonius, căci se spune că religia evreilor are secrete cunoscute numai de preoţi, şi câteodată Iehova se plictiseşte de rugăciunile celor ce-l iubesc. La noi însă nu este aşa. Jupiter este primul sclav al acestei divinităţi de nestrămutat, surdă, inflexibilă, pe care grecii o cheamă *Imarmene*, iar latinii, *Fatum*. Ea exista atunci când nimic nu exista încă, înaintea Haosului, înaintea Terrei, înaintea Erebului, înaintea lui Amor! Tu i-ai vizitat pe adoratorii focului. La noi, destinul este ceva ca Zervante-Akeren a parşilor, care planează asupra lui Ormuzd şi a întregii creaţii. Este legea mamă care nouă ne rămâne necunoscută şi ascunsă. Feţele sub care ne apare sunt: *Eros*, amorul, — *Themis*, legea, — *Dice*, justiţia, - *Ananke*, necesitatea, — *Tyche*, multitudinea evenimentelor, unele principale, altele episodice, caracteristica neaşteptată şi bizară a detaliilor. Dar totul era scris dinainte şi prin urmare nu putea suferi schimbări... Cât despre acest cuvânt "*providenţă*" pe care l-ai pronunţat, este un cuvânt nou şi eu nu-l cunosc.

– Este adevărat, răspunse Isaac, cu un oftat. Am uitat că acest cuvânt l-am auzit pronunţat numai de ucenicii lui Hristos şi că tu nu ai de unde să-l cunoşti şi nici eu n-aş şti să-l explic... Să mergem, Apollonius, că ne apucă noaptea.

Într-adevăr, soarele cobora înapoia Pindului, pictând în roz vârfurile înzăpezite ale muntelui consacrat lui Apollo, în timp ce, dinspre răsărit, noaptea începea să se aştearnă în valuri largi.

Dar această noapte era stranie. S-ar fi zis că era produsă nu numai prin absenţa luminii, dar şi prin îndesirea atmosferei. În această obscuritate care venea, aşa cum vine vântul, cu aripi, i se părea lui Isaac că aude tot felul de zgomote neobişnuite precum: ţipete de păsări, şuierături de şerpi, vaiete de fantome. Dar ce importanţă aveau pentru el? Ştia că nici o fiinţă, fie că aparţinea pământului, apei sau aerului, nu avea nici o putere asupra lui.

Dar, cum totul trebuia să fie pentru el o învăţătură, întreba despre toate.

Ocolind ultima pantă a muntelui, au ajuns pe drumul care tăia în două câmpul de luptă de la Farsala.

Câmpia era presărată cu movile care nu erau altceva decât *tumuli* sub care zăceau închise cadavrele. Aceşti tumuli făcuseră din câmpul de bătălie un fel de mare cu valuri solide, cenuşii şi nemişcate.

Dar, în momentul când ultima rază a zilei se stinse spre apus, lui Isaac i se păru că această mare începe să se agite şi să se tânguie. Fiecare val devenea mişcător, iarba dispărea şi lăsa să se vadă acest sol friabil ce acoperă gropniţele umplute proaspăt.

Şi cum totul lua în obscuritate acea aparenţă vagă şi aproape informă a aburilor ce plutesc deasupra mlaştinilor, i se mai păru că fiecare mormânt se crapă şi că spectre înarmate ieşeau încet, scuturând ţărâna care se scurgea din părul şi de pe umerii lor. Alegându-şi fiecare adversarul, se atacau fără zgomot.

Un moment, el privi această luptă mută, ca cineva care ar vrea să se asigure că nu este jocul unei iluzii. Apoi, adresându-se lui Apollonius, îl întrebă:

– Nu vezi tu ca şi mine aceste umbre care se luptă în câmpie?... Sau gândul că mergem pe un teren magic ne face să ne imaginăm, fantome care nu există?

– N-aş şti să-ţi spun că ceea ce vezi există în realitate, dar cel puţin aparenţa este în faţa ochilor tăi, îi răspunse Apollonius.

– Ce fac, atunci, toate aceste fantome, şi pentru ce, chiar şi morţi, se luptă cu vrăjmăşia celor vii?

– Aşa se întâmplă cu cei care cad în războaiele civile, acei ce s-au luptat împotriva prietenilor lor, împotriva concetăţenilor, împotriva rudelor lor.... Războiul civil este un fapt nelegiuit şi ei sunt apăsaţi din plin de nelegiuirea lor! Acei pe care îi vezi acolo, sau mai curând ale căror umbre le vezi, sunt acei care fiind în tabere opuse şi recunoscând un tată, un fiu, un frate sau un prieten, au atacat cu precădere acest adversar şi l-au omorât, sau sunt morţi de mâna lui. Pedeapsa lor este de a nu-şi găsi liniştea în mormânt, să se deştepte în fiecare noapte, cu o mânie întotdeauna proaspătă în inimă şi cu sabia mereu tăioasă în mână şi să comită, în aparenţă chiar asupra fantomelor, aceeaşi crimă pe care ei au comis-o odinioară, în realitate, asupra fiinţelor vii. De aceea, când vine noaptea, nimeni nu se încumetă să treacă prin câmpia pe care o traversăm. Ea este blestemată! Nimeni nu o însămânţează, nici o turmă nu paşte aici, nici un animal nu-şi face culcuşul şi nici o pasăre nu-şi face cuibul în ea. Ierburi dăunătoare cresc singure şi aici vin acum vrăjitoarele din toate ungherele Tesaliei să culeagă la miezul nopţii plantele magice cu care îşi îndeplinesc sacrificiile rituale... Dar, să mergem, Isaac. Mai avem încă drum de făcut!

Amândoi îşi continuară mersul. Dar Isaac se întorcea din timp în timp pentru a vedea această asemuire de învălmăşeală, această aparenţă de măcel, acel simulacru de ucideri, care se petrecea înspăimântător în întuneric.

Însă ei mergeau repede şi fiecare pas îi îndepărta de câmpul blestemat. Pe măsură ce avansau, îi vedeau pe văcarii ce mânau

înaintea lor boii cu coarne lungi, pe păstorii care-şi zoreau turmele, pe călăreţii care-şi îmboldeau armăsarii, căci toţi simţeau că noaptea care abia începuse nu era o noapte obişnuită şi că întunericul care-i împresura era pentru ei fatal.

Dintr-o dată se auzi un zgomot asemănător cu acela al unui cârd de păsări care în obscuritate ar fi bătut din aripi de cupru. În acelaşi timp cerul, deja întunecat, deveni încă mai sumbru. Norul înaripat venea de la miazăzi şi mergea către miazănoapte.

– Ce este acolo? întrebă evreul.

– Păsările lacului Stymfalus care vin din Arcadia şi merg după pradă. Sunt monştri cu capete, aripi şi gheare de fier. Însuşi Marte le-a învăţat arta războiului. Ele aruncă împotriva celor pe care-i atacă penele lor de oţel, care le străpung armurile şi scuturile... Carnea omenească este hrana lor favorită. Noaptea tabără pe câmpurile de luptă acoperite de morţi şi, lăsând lupilor cadavrele, devorează mai ales pe răniţii care mai respiră... Haidem! Ele se duc acolo unde mergem şi noi.

Şi călătorii îşi continuară drumul.

După un sfert de oră, un alt zgomot trecu prin întuneric. Era încă un zbor, dar de data aceasta însoţit de un miros nesuferit. Venea dinspre răsărit şi trasa pe cer o dâră albăstruie,

– Şi astea sunt stymfalide? întrebă evreul.

– Nu, zise Apollonius, sunt Harpiile, fetele lui Neptun şi ale Mării. Cele mai însemnate se numesc Aello, Ocypeta şi Seleno. Tu ai să le vezi cu feţele lor de bătrâne, ciocul coroiat, corpul de vultur, mamelele lăsate şi ghearele de bronz. Mult timp ele l-au înnebunit pe orbul Fineu, rege al Salmydessei în Tracia dar, trecând împreună cu Argonauţii pentru a merge în Colhida, Calais şi Zetes, cei doi fii ai lui Boreu şi ai nimfei Oritia, s-au repezit în urmărirea lor prin aer şi le-au forţat să se refugieze în insulele Strofade. Acolo le-a întâlnit Enea, căruia Seleno i-a prezis foametea teribilă care îi va lovi pe troieni... Fără îndoială, Canidia are nevoie de una din penele lor pentru a trasa-litere magice... Vino! Ele se duc acolo unde mergem şi noi.

Şi călătorii îşi continuară drumul.

Nu trecuse bine un alt sfert de oră, că un nou zgomot se iscă în tenebre. Era un zbor ca şi primele două, dar însoţit de nişte strigăte nemaiauzite. El venea de la nord şi mergea către sud, completând triunghiul monstruos ce fusese început de păsările lacului Stymfal şi de către Harpii.

– Ce sunt aceşti noi monştri cu corp de femeie, cu aripi de vultur şi coadă de şarpe, precedaţi de o lumină sângerie, întrebă Isaac, şi prin ce minune unul dintre ei îşi ţine în mână capul proaspăt tăiat din care picură sângele?

– Nu le recunoşti tu pe cele trei fiice ale lui Forcis şi Ceto, pe hidoasele Gorgone? răspunse Apollonius. Toate trei au la un loc un singur ochi, un singur corn şi un singur dinte. Ascunse în măruntaiele pământului, se cred la adăpost de orice atac. De altfel, de ce s-ar putea teme? Unicul lor ochi nu are oare puterea fatală de a transforma în stană de piatră tot ce priveşte? Perseu, înarmat de Minerva cu scutul ei, de Mercur cu o coasă de diamant şi de Neptun cu un coif care-l făcea invizibil, a intrat în caverna lor, în timp ce erau adormite. El a tăiat capul Meduzei, una din ele, şi l-a adus pe pământ. Tot timpul cât l-a păstrat, Perseu s-a servit de acest cap pentru a-şi combate duşmanii. Când s-a ridicat la cer, el l-a redat Meduzei, având grijă de a înlocui ochiul teribil care împietrea, cu un ochi de diamant, care luminează. Iată de ce Meduza îşi ţine în mână capul ei tăiat, iar ochiul de diamant ce iluminează drumul celor trei surori oribile, ţi-a permis să le vezi trecând prin aer... Dealtminteri, dacă tu vrei să le priveşti mai de aproape, îţi va fi uşor... Vino! Ele se duc unde mergem şi noi.

Şi călătorii îşi continuară drumul mai departe.

După aproape o sută de paşi, Isaac văzu ceva mişcându-se pe drum. Păreau nişte scântei, jucându-se. Câteodată se târau în ţărâna drumului, altă dată se ridicau la o înălţime de unul sau două picioare. Apropiindu-se, el recunoscu două vipere lungi care se băteau. Ceea ce luase el drept scântei erau ochii lor de rubin. Scânteile se urcau şi se coborau, după cum viperele se târau pe pământ sau se ridicau pe coadă.

Isaac vru să le alunge cu toiagul, dar Apollonius îl opri şi mergând la o tufă de alun tăie un băţ lung de trei picioare şi gros ca degetul cel mare. Apoi reveni la cele două vipere şi cu un şuierat, ce părea un ordin, aruncă-între ele băţul de alun.

Îndată, lupta încetă şi viperele se înfăşurară în jurul băţului.

Apollonius luă acest nou caduceu şi îşi continuă drumul.

Era uşor de sesizat, dealtfel, că se apropiau de locul teribil. Un dâmb mărginea orizontul şi dincolo de acesta se auzea una din acele rumori profunde a căror cauză este imposibil de precizat şi care părea a fi suflarea vântului printre copaci uscaţi, mugetul mării rostogolindu-se pe pietre şi cascade precipitându-se în râpe. Una din acele lumini care se văd de departe, deasupra incendiilor, ilumina atmosfera şi făcea să pară de un roşu sângeriu, rarele stele ce se întrevedeau prin ceaţa întunecată.

Meteoriţi străbăteau fără zgomot cerul şi se încrucişau în toate direcţiile. Drumul se îngusta din ce în ce şi nu mai permitea trecerea decât printr-o strâmtoare îngustă.

Dintr-odată se auzi un şuierat teribil şi un şarpe gigant ale cărui încolăciri enorme barau drumul îşi ridică capul. Legănându-l, îi

ameninţa pe călători cu ochii lui de jeratic, cu tripla lui limbă şi cu dinţii săi ascuţiţi.

Dar Apollonius înaintă şi-i arătă caduceul cu cele două vipere:

– Nu mă recunoşti tu, Pithon? îi zise el. Doar nu e pentru prima dată că ne întâlnim... Haide, fiu al noroiului! Haide, simbol al materiei! În numele lui Apollo, zeul zilei, fă loc spiritului!

Şarpele scoase un ultim şuier şi, retrăgându-se în sine, căzu sub formă de noroi şi tină fetidă, în mijlocul drumului.

Călătorii trecură, evitând să calce pe acest noroi şi îşi continuară drumul.

Abia făcuseră un stadiu, că pământul se deschise la douăzeci de paşi de ei şi un leu enorm, cu coama zbârlită, îşi făcu apariţia, însoţită de răgete îngrozitoare.

Apollonius merse spre el şi arătându-i caduceul, aşa cum făcuse şi cu şarpele, îi zise:

– Leule din Nemeea, uiţi că eu vin din Corint! Acum opt zile, ţi-am vizitat peştera: Ea era goală! Leule din Nemeea, am văzut pielea ta pe umerii lui Hercule. Du-te! Încearcă să sperii pe altcineva, căci eu ştiu că nu eşti decât o umbră. În numele învingătorului tău, lasă-ne să trecem!

Leul se mistui în adâncurile pământului care rămase deschis în locul unde dispăruse el.

Cei doi călători ocoliră prăpastia şi îşi continuară drumul.

Dar, aproape în acelaşi moment, apăru pe vârful dâmbului un nou monstru, care coborî în faţa călătorilor noştri. El avea capul unui leu, corpul unei capre, şi coada unui dragon, iar prin gura deschisă, arunca flăcări.

Apollonius nu se sperie nici de această dată, aşa cum nu se speriase de răgetele leului şi nici de şuierăturile şarpelui. El se apropie de monstru, având mereu caduceul întins în faţă.

– Fiică a lui Typhon şi a Echidnei, fantastică Himeră, zise el, eu nu am nici săgeţile şi nici calul înaripat al lui Belerofon, dar eu ştiu cuvântul magic cu care l-ai îmblânzit pe regele Liciei... Himeră, dispari şi eliberează-ne trecerea!

Şi Apollonius pronunţă un singur cuvânt atingând Himera cu capătul caduceului său. În acelaşi moment ea se risipi ca un fum. Atunci, întorcându-se spre Isaac, spuse:

– Vino, nimic nu ne va mai sta în cale.

Şi amândoi, în câteva minute, atinseră culmea dâmbului. De acolo privirea lor domina toată câmpia.

În acel moment luna plină urca lent pe cer, dinapoia Pelionului. Discul ei apărea însângerat, semănând cu un scut de aramă pe care a fost adus mamei sale un tânăr spartan măcelărit.

XXXVII CENTAURI ŞI SFINCŞI

Călătorii aveau la picioarele lor fluviul pe care, din înălţimea Othrysului, îl văzuseră şerpuind în câmpie, numai că în faţa lor, el descria o jumătate de buclă, asemănătoare cu o potcoavă imensă. Dincolo de celălalt mal trebuia să se ţină acea adunare infernală, comandată pentru ei prin Canidia.

La lumina flăcărilor fantastice ce alergau pe mal, fluviul semăna cu încolăcirea unui şarpe gigant al cărui cap se adapă în mare, în timp ce coada se târăşte încă peste stâncile Pindului. Tot terenul cuprins în această buclă a fluviului părea că a devenit în această noapte, domeniul Canidiei şi al curţii ei teribile.

Nici unul dintre monştrii mitologiei antice nu lipsea de la întâlnire: satiri cu picioare de ţap, ciclopi cu un singur ochi, arimaspe de pe muntele Rif, sfincşi de Asia cu aripi de acvile, cu gheare de leu, cu faţa şi sâni de femeie, stincşi din Egipt cu capetele încoronate cu benzi de Anubis, păsări Stymfalide cu ciocul de fier, gorgone cu păr din şerpi, harpii cu mâinile spurcate, grifoni de India, paznici ai comorilor, sirene împodobindu-şi cu flori de apă capetele lor de zeiţe, empuse cu picioare de măgar, Hidra din Lerna cu capete ce renasc. Cu toţii veniseră la chemarea reginei vrăjilor.

Fiecare monstru acţiona după capriciul său, sau ascultând de ordinele unei vrăjitoare. De aceea se producea acel zgomot, imposibil de descris, compus din tot ansamblul de şuierături ale vântului şi de mugete ale mării. De acolo venea acea lumină care se vedea de departe ca emanaţia unui incendiu şi care acoperea întreaga parte a câmpiei cu un dom de fum roşiatic, în care, ca şi cum ar fi fost în elementul lor familiar, înotau lilieci cu aripi enorme.

Nici o barcă nu era priponită la malul fluviului. Dar, îndată ce apărură cei doi călători pe culmea dâmbului, luminaţi de reflexul flăcărilor, sirenele se şi apropiară de mal şi cu acea voce răpitoare care aproape că era să-l piardă pe Ulise şi tovarăşii săi, îi invitară să li se încredinţeze lor pentru ai trece pe celălalt mal.

Dar Apollonius, fără a le asculta şi ridicând tonul, strigă:

– Hei! bătrâne Chiron, vino şi trece-ne pe celălalt mal. Îţi voi da ca recompensă, veşti proaspete despre elevul tău Ahile, care mi-a apărut pe coastele Troadei şi care m-a însărcinat cu un mesaj pentru tine.

Apollonius nu pronunţase încă ultimul cuvânt că maestrul atâtor eroi şi despica apele Peneului, cu pieptul său robust îndreptându-se spre ei. Câteva secunde i-au fost deajuns să traverseze fluviul. Alte câteva, pentru a străbate distanţa dintre mal şi dâmb.

Isaac îl privea cu atenţie şi curiozitate pe omul-cal, simbol al ştiinţei antice, al cărui nume însemna mână îndemânatică, şi care

venise pe lume în urma dragostei dintre Saturn şi nimfa Filira. El ştia că magia, prezicerea, astrologia, medicina, muzica, erau lucruri familiare fiinţei singulare pe care o avea în faţa lui. Mai ştia că în lunga lui carieră, consacrată în întregime imortalizării umanităţii, dacă s-ar putea zice aşa, Chiron văzuse trecând, nu numai sub ochii săi, dar chiar prin mâna lui, pe principalii eroi ai antichităţii. Cefal, Phoenix, Aristeu, Hercule, Nestor, Amfiaras, Tezeu, Peleu, Jason, Meleagru, Hipolit, Castor şi Polux, Machaon şi Podalyr, Menesteu, Diomede, Ajax, Palamede, Esculap, Ulise, Antilocus, Enea, Protesilas, Ahile, fuseseră elevii lui. Toţi aceşti oameni, toţi aceşti eroi, toţi aceşti semi-zei, al căror geniu, îndemânare sau forţă veghease asupra leagănului umanităţii, — unii ca legislatori înţelepţi, alţii ca îmblânzitori de monştri, ca distrugători de tâlhari, ca întemeietori de imperii, ca strămoşi ai popoarelor — geniul, îndemânarea şi chiar puterea le datorau divinului centaur.

Acesta se opri în faţa celor doi călători.

– Ah! Tu eşti, Apollonius, zise el. Fii binevenit în bătrâna noastră Tesalie, tu şi cel care este la dreapta ta.... Eu te aşteptam. Un vis mă prevenise de sosirea ta şi ştiam că umbra lui Ahile îţi apăruse. Povesteşte-mi ce ţi-a spus, pentru ca să fac pentru el ceea ce îşi doreşte.

– Ilustre centaur, răspunse Apollonius, lasă-mă să-ţi spun mai întâi cum mi-a fost acordată favoarea de a-l vedea pe divinul tău elev. Era după întoarcerea mea din India. Mă hotărâsem să vizitez Troada şi să fac, tot ca şi Alexandru din Macedonia, libaţii la mormântul fiului lui Thetis şi Peleu. Eu ştiam că atunci când Ulise a vrut să-i evoce umbra, el săpase pământul de pe mormântul lui şi vărsase acolo sânge de miel. Eu nu puteam să fac aşa, fiind pitagorician şi, prin urmare, duşman ai celor ce varsă sânge. Dar m-am apropiat de monument cu sufletul plin de respect şi de spaimă şi am zis:

– O, divinule Ahile! Vulgul te crede mort, dar asta nu e părerea nici a lui Pitagora, învăţătorul meu, nici a învăţaţilor Indiei, nici a savanţilor din Egipt şi nici a mea... Dacă tu trăieşti deci, aşa cum cred, divinule Ahile, îndură-te să apari şi să-mi dai poruncile sau sfaturile tale!

Cum am pronunţat aceste cuvinte, mormântul tremură uşor şi, fără a se vedea pietrele deplasându-se, ieşi din el un tânăr frumos de douăzeci şi şase la douăzeci şi opt de ani, cu talia supraomenească, cu părul parfumat şi strâns în jurul capului de o bandă de purpură brodată cu aur. El era îmbrăcat cu un costum militar după moda tesaliană, purta paloşul la centură şi ţinea în mână două suliţe din fier aurit. Homer l-a descris ca frumos, dar mie mi s-a părut încă şi mai frumos. La vederea lui, am făcut un pas înapoi, cuprins de teamă şi admiraţie, dar el, cu un surâs fermecător şi aproape feminin, mi-a zis:

– Apollonius, nu te teme, căci tu eşti iubit de zei! Am fost prevenit de mult că trebuie să mă vizitezi. De aceea te-am aşteptat şi vreau să te însărcinez să le spui tesalienilor că regret văzându-i cum neglijează să facă sacrificii pentru mine, aşa cum îmi fac chiar şi troienii pe care i-am păgubit de atâţia războinici viteji. Este adevărat că peste tot sacrificiile se fac din ce în ce mai rar. Este adevărat că templele sunt tot mai goale, iar rugăciunile şi ofrandele nu se mai îndreaptă spre Olimp... Poate că se pregăteşte vreo schimbare mare în cer şi pe pământ. Du-te şi spune-le tesalienilor că dacă ei nu vor să simtă efectele mâniei mele, atunci să fie mai fideli amintirii lui Ahile!

– Te voi asculta, divinule Ahile, am răspuns, dar pentru că te văd aici, aş putea să îndrăznesc să-ţi cer o favoare?

– Te ascult, zise Ahile. Tu vrei să-mi pui trei întrebări asupra a ceea ce s-a petrecut în oraşul lui Priam... Vorbeşte, îţi voi răspunde!

– Ei bine, eu vreau să ştiu din gura ta dacă funeraliile ţi-au fost făcute în modul în care zic poeţii, dacă tu ai fost cu adevărat înmuiat în Stix şi că Polixena a fost ucisă din cauza dragostei ce ţi-o purta.

– S-a povestit mult despre funeraliile mele, în moduri diferite, răspunse Ahile, dar ce îţi spun acum tu poţi să repeţi: Mormântul mi-e plăcut, mai ales că-l împart cu prietenul meu Patrocle. O singură urnă - de aur — conţine ambele noastre cenuşi, amestecate, ca şi cum nu am fi fost decât un singur şi acelaşi corp. Cât despre invulnerabilitatea mea şi despre înmuierea în Stix, este o fabulaţie a poeţilor. Şi iată adevărul: Tu ştii că mama mea Thetis fusese căsătorită, împotriva voinţei ei, cu regele Peleu, pe care maestrul meu, centaurul Chiron, îl învăţase să tragă cu arcul, să arunce cu lancea şi îi dăduse sfaturi cu ajutorul cărora el a subjugat-o pe mama mea. Or Thetis care era zeiţă, nevrând să păstreze decât pe aceia dintre copiii săi care ar fi fost nemuritori, i-a scufundat pe primii şapte copii, chiar în ziua naşterii lor, într-un cazan cu apă fiartă, pus deasupra unui foc puternic. Toţi au murit. În ziua în care m-a adus pe lume ea m-a prins de călcâi pentru a face cu mine ceea ce făcuse cu ceilalţi. Fără îndoială că aş fi murit şi eu, — căci divinitatea mi-a fost atribuită numai în urma faptelor măreţe pe care le-am înfăptuit şi prin laudele poeţilor, dacă tatăl meu n-ar fi alergat şi nu m-ar fi smuls din mâinile ei în momentul când eu eram deja suspendat deasupra cazanului fatal. El m-a încredinţat apoi îngrijirilor aceluia care, cu treizeci de ani mai înainte, fusese preceptorul său. În fine, Polixena nu a fost omorâtă de Greci, ci ducându-se nesilită la mormântul meu şi găsindu-mi acolo armele, a tras din teacă această sabie, pe care o mai port şi astăzi la şold, s-a aruncat în ea şi s-a omorât în amintirea dragostei noastre.

– Acum, divin fiu al lui Thetis, i-am spus eu, o ultimă întrebare.

Ahile surâse şi-mi făcu semn cu capul că era gata să-mi răspundă.

– Este vorba de Palamede, am continuat eu.

Ahile scăpă un oftat.

– Vorbeşte, zise el.

– Palamede a participat cu adevărat la războiul Troiei şi, dacă era acolo, cum se face că Homer nu vorbeşte de el? A putut Homer să treacă sub tăcere pe un om care a găsit greutăţile şi măsurile, a fixat durata lunii, a inventat tactica, şahul, zarurile, care a adăugat alfabetului grec cele cinci litere:Φ, Ξ, Ω, Σ, Γ, fără de care alfabetul nostru ar fi incomplet? În sfârşit, un om care a primit onorurile divine în Eubeea, şi care are pe soclul statuii această inscripţie, pe care am citit-o cu ochii mei: Zeului Palamede?

– Vreau să-ţi explic tăcerea lui Homer, îmi răspunse Ahile. Nu numai că Palamede a venit la asediul Troiei, dar chiar aş îndrăzni să zic că fără el n-ar fi avut loc asediul Troiei, pentru că a fost unul dintre aţâţătorii cei mai zeloşi ai acestui război şi a dejucat şiretlicurile lui Ulise, care voia să se eschiveze.

– Şi care era acel şiretlic ? l-am întrebat.

– Ulise, făcând pe nebunul, nu vrea să recunoască pe nimeni din cei care îi erau dragi şi se ocupa, în nebunia lui prefăcută, cu aratul nisipului mării şi semănatul pietrelor. Mulţimea fusese înşelată de această prefăcătorie şi comandanţii grecilor erau deja hotărâţi să se dispenseze de Ulise. Atunci Palamede l-a luat pe Telemah din leagăn şi l-a pus pe direcţia brazdei pe care trebuia s-o tragă Ulise. Pentru a nu răni copilul, când a ajuns acolo, acesta a ridicat brăzdarul plugului său. Ca urmare, Palamede a strigat: „Vedeţi că nebunia lui este falsă, întrucât l-a recunoscut pe fiul său!" Ulise a fost deci silit să ia parte la război, dar a prins mare ură pe omul care l-a obligat să-şi părăsească soţia şi copilul. Palamede a plătit această ură cu viaţa. După ce navigase până la Troia cu treizeci de corăbii şi făcuse să fie recunoscută autoritatea lui Agamemnon, omorâse cu mâna lui pe Deifob şi pe Sarpedon, inventase o mulţime de jocuri pentru a-i distra pe soldaţi în timpul îndelungatului asediu, Palamede, pe care privirea piezişă a lui Ulise îl urmărea peste tot, căzu victimă şireteniei regelui din Itaca. Ulise a „căptuşit" un prizonier Frigian cu scrisori false ale lui Palamede şi a aranjat ca acesta să cadă într-o ambuscadă, unde a şi pierit. În acelaşi timp, a depus pe ascuns o sumă de bani în cortul lui Palamede. Scrisorile găsite asupra mesagerului au fost aduse în consiliul grecilor. În ele era vorba despre vânzarea armatei greceşti lui Priam de către Palamede, care îi scria bătrânului rege că primise banii trimişi drept preţ al trădării lui! Au alergat la cortul lui Palamede, au găsit suma consemnată în scrisoare şi, fără să fi avut timp să se apere, el fu lapidat!.... Acum, pentru ce Homer nu aminteşte de Palamede? Pentru că aceasta constituia o pată pe memoria eroului său prea-iubit... Vai! continuă Ahile cu lacrimi în ochi, de ce n-am ştiut

ce se uneltea împotriva ta, scumpule meu Palamede! Aş fi venit în ajutorul tău şi te-aş fi salvat!... Dar tu, Apollonius, adăugă el, pentru că ai pronunţat numele lui Palamede, să fii de două ori binevenit. În loc de a te îngriji de mine, ocupă-te de el. Vizitează-i mormântul care este în insula Lesbos, aproape de Metimna. Ridică-i statuia, dacă a fost răsturnată, şi tu, prietenul înţelepţilor şi al poeţilor, răzbună-l pe Palamede de uitarea lui Homer!

La aceste cuvinte, se auzi cum un cocoş cânta într-o colibă sărmană ale cărei temelii erau făcute din pietre năruite de pe acest mormânt era situată în apropierea acestuia. Ahile avu o sclipire asemănătoare aceleia a unei stele ce alunecă pe cer şi dispăru. Iată dar, ilustre Chiroh ce aveam să-ţi spun din partea învăţăcelului tău, Ahile.

– Mulţumesc, înţeleptule Apollonius, răspunse centaurul. Spune ce aş putea să fac pentru tine şi însoţitorul tău... Nu doriţi să vă trec pe celălalt mal?

– Da, răspunse Isaac, şi dacă vrei, ilustre centaur, să ajungem în faţa acelui sfinx, pe care vreau să-l întreb ceva... Totuşi, dacă aceasta ar lungi prea mult drumul, ia-l pe Apollonius pe spinarea ta, în timp ce eu voi traversa fluviul singur.

– Nu încerca asta, străine! spuse centaurul. Apele Peneului sunt adânci şi repezi şi ar putea, chiar dacă ai fi un înotător tot atât de bun ca şi Leandru, să-ţi rostogolească cadavrul în mare;

– Chiron, zise Isaac cu un zâmbet melancolic, eu am traversat fluvii mai repezi şi mări mai adânci decât Peneul, dar nici mări şi nici fluvii n-au putut să-mi facă nimic: eu sunt nemuritor!

Chiron îl privi pe evreu cu milă extremă.

– Tu eşti şi om şi nemuritor deodată? Te plâng!... Şi eu am fost nemuritor, dar astăzi am fericirea de a nu fi decât o umbră! Hercule, din nebăgare de seamă, m-a rănit cu una din săgeţile lui. Durerile pe care le aveam din cauza rănii nevindecabile au fost atât de mari, încât Jupiter a avut milă de mine şi mi-a permis să mor... Oh! Tu eşti nemuritor, repetă Chiron, nemuritor! Te plâng!...

Evreul făcu o mişcare de nerăbdare. Chiron mai adăugă:

– Poate că n-ai avut încă timpul să-ţi fie lehamite de nemurire şi să doreşti mormântul... Mergi pe calea ta şi când vei ajunge să fii nenorocit şi disperat cum eram eu, îţi doresc să ai un Dumnezeu la fel de îndurător ca Jupiter, care să-ţi permită să mori... Acum, am să te conduc la acest sfinx cu care ai treabă şi căruia am să-i poruncesc să îţi răspundă.

– Şi, îndoind genunchii, Chiron oferi crupa lui mare celor doi călători, apoi îşi înclină capul spre spate pentru ca părul lui, lung şi alb, să le servească drept hăţuri.

Amândoi se aşezară pe spatele centaurului, care o luă la galop, intră în apă, trecu printre sirenele ale căror voci minunate nu avură nici un efect, dat fiind indiferenţa lui Isaac şi înţelepciunea lui Apollonius, şi îi depuse pe celălalt mal al Peneului, în faţa sfinxului. Acesta, posomorât şi nemişcat, îi privea venind cu ochii lui de granit. Chiron culese o iarbă, pe care o căutase câtva timp pe malul fluviului, şi frecă gura animalului secular: imediat buzele i se însufleţiră şi un fior de viaţă intră în trupul său.

– Ce vrei tu, divinule Chiron? întrebă sfinxul.

– Vreau ca tu să răspunzi acestui străin, ce mi-a fost adus de Apollonius, care vine el însuşi din partea elevului meu Ahile. El vrea să-ţi pună nişte întrebări.

– Să vorbească, zise sfinxul. Îi voi răspunde!

Isaac se apropie de sfinx. Era uşor de ghicit, după expresia feţei lui, că întrebarea pe care urma să i-o adreseze monstrului egiptean avea pentru el o mare importanţă.

– Nu te-am văzut eu la Alexandria, în faţa mormântului Cleopatrei, la întoarcerea mea din Nubia?

– Da, zise sfinxul. Dar dacă ai urmat cursul Nilului, dacă ai vizitat Elefantina, Philoe, Luxor, Memfis, cum de mă recunoşti tu, din acea turmă de animale din speţa mea, pe care le-ai văzut, imobile şi mute, privind cum se ruinează oraşele faraonilor şi cum curge vechiul zeu Nout-Fen pe care profanii îl numesc Nil?

– Eu te recunosc după gheara ta spartă, zise Isaac. Eu m-am aşezat pe soclul tău şi, gândindu-mă că voi avea într-o zi de-a face cu tine, am luat şi am păstrat fragmentul de granit care-ţi lipseşte. Iată-l!

Evreul scoase din mantaua lui extermitatea ghearei sfinxului, pe care, într-adevăr, o păstrase.

Sfinxul ridică laba dreaptă. Chiron se apropie, luă din mâna lui Isaac fragmentul de granit şi, aşa cum ar fi făcut pentru o rană vie, o potrivi la membrul mutilat al animalului. Sfinxul îşi coborî lent laba, apoi, întinzând la fel cealaltă labă, ajunse culcat, cu pântecul pe pământ, în poziţia lui obişnuită.

– Tu erai de mult timp pe locul unde te-am văzut? întrebă Isaac.

– De la fondarea Alexandriei, adică de mai mult de patru sute de ani. Se împliniseră o mie cinci sute de ani de când faraonul Amenofis, fiul lui Tutmosis, pusese să fiu tăiat din acelaşi bloc de granit din care s-a făcut statuia lui Memnon şi fusesem rânduit pe drumul templului din Luxor, cu alţi două sute de sfincşi ca şi mine. Dinocrates, arhitectul lui Alexandru, ne-a adus de la Teba, pe mine şi încă o sută din tovarăşii mei, pentru a veghea la porţile palatului, la colţurile străzilor şi în piaţa Alexandriei. Eu am fost însărcinat să

veghez la poarta Lacului şi de aproape patru sute de ani îmi îndeplinesc misiunea fără a fi închis o singură dată pleoapele.

– Bine, zise evreul, dar atunci tu ai văzut-o pe Cleopatra?

– Care dintre ele?... Egiptul a avut mai multe regine cu acest nume.

– Fiica lui Ptolemeea Auletes, soţia lui Ptolemeu XII, iubita lui Sextus Pompei, a lui Cezar şi a lui Antoniu.

– Ai uitat ce spuneai adineauri: că eu vegheam lângă mormântul ei?

– Sunt multe morminte goale... Mormântul Cleopatrei ar putea fi dintre acestea.

– Cleopatra este în mormântul ei.

– Eşti sigur?

– Eu am văzut-o întorcându-se de la Actium hohotind de plâns. Am văzut-o cum îşi pregătea moartea, încercând otrăvuri pe sclavi. Am văzut-o construindu-şi cavoul, grăbindu-i ea însăşi pe lucrători, căci se temea că nu va fi gata până în ceasul morţii sale. Eu am văzut-o, în momentul când Octavian se îndrepta de la Pelusa spre Alexandria, refugiindu-se în acest cavou cu Charmion, camerista, şi cu Iras, coafeza ei. Apoi îndată am văzut cum era adus Antoniu rănit, urmărit de soldaţii lui Octavian. Cum Cleopatra se temea că dacă ar deschide pentru Antoniu poarta de fier a mausoleului, ar însemna că aceasta ar fi deschisă şi pentru soldaţi, am văzut-o cum, ajutată de cele două femei, l-a ridicat pe rănit cu ajutorul funiilor până la fereastra prin care l-au introdus înăuntru. După o oră am auzit plânsele şi vaiete în mausoleu: Antoniu murise!... A doua zi, Octavian însuşi bătea la poarta cavoului, pe care i-a deschis-o Cleopatra. El intră şi după un sfert de oră l-am văzut ieşind şi vorbindu-i aspru Cleopatrei, ca aceasta să se pregătească să-l urmeze la Roma pentru a-i împodobi triumful. După care poarta se închise în urma lui. Imediat, Iras, la rândul ei, se strecură pe furiş prin poarta întredeschisă. Eu o văzui vorbind cu un ţăran care vindea smochine în piaţa Alexandriei şi părură că se înţeleg asupra unui fapt. Iras îi dădu grădinarului câteva monede din aur şi se întoarse în cavou. Toată ziua am auzit ieşind de acolo vaiete şi plânsete. Când a venit seara, l-am văzut pe ţăran apropiindu-se cu grijă. El avea în mână un coş plin cu smochine. A ciocănit de trei ori la poarta mormântului. Poarta s-a întredeschis, mâna albă a reginei Egiptului a luat coşul şi a lăsat să cadă o pungă, după care poarta a fost încuiată. Ţăranul s-a aşezat pe soclul meu, a numărat treizeci de monezi de aur şi dând din cap, murmură: „Ciudată idee, să plăteşti trei mii de sesterţi pentru o viperă!” Apoi, sigur că a numărat bine, se ridică şi dispăru înspre lac. Cam în acelaşi timp, am auzit venind din mausoleu un strigăt uşor, şi apoi, toată noaptea, văicăreli şi plânsete... Devreme, în dimineaţa

următoare, Octavian veni s-o caute pe Cleopatra. De astă dată, Charmion şi Iras, cum îl văzură, deschiseră uşa înaintea lui. Prin deschizătură am putut să o văd pe Cleopatra rece, neînsufleţită, îmbrăcată în veşmintele de regină şi culcată pe catafalc. Ea se lăsase muşcată de vipera pe care i-o adusese ţăranul în coşul cu smochine şi murise aproape îndată. Acel strigăt slab pe care-l auzisem era acela ce i-l smulsese muşcătura... Din acea zi, Cleopatra doarme în acelaşi loc, pe care Octavian a pus să fie închis cu porţi de alamă.

– Mulţumesc, răspunse Isaac, iată tot ce voiam să ştiu... Acum, dacă voi avea nevoie de tine, unde te voi regăsi?

– Aici, zise sfinxul, dacă Canidia, care m-a făcut să vin din Egipt, şi care, pentru-a putea trece peste mare, mi-a prins de umeri aceste aripi de bronz, nu mă cheamă iar şi nu mă trimite cine ştie unde.

– În acest caz, să nu ai teamă, zise Apollonius. Ea ne aşteaptă şi nu va avea de dat în noaptea aceasta alte ordine decât acelea pe care i le vom da noi.

Întorcându-se spre evreu îl întrebă:

– Ai aflat tot ce doreai să ştii despre Cleopatra?

– Da, zise Isaac.

– Ei bine, atunci, să nu pierdem timpul căci văd acolo, în acel cerc de flăcări, pe Canidia care ne aşteaptă cu nerăbdare.

– Să mergem, zise evreul.

Ei se îndreptară în direcţia indicată de Apollonius, iar sfinxul recăzu în tăcerea şi nemişcarea pe care o păstra de două mii de ani!

XXXVIII INCANTAŢII

Odată ajunşi pe malul stâng al Peneului, călătorii se găseau în mijlocul misterelor magice pe care toţi le îndeplineau dar fiecare pe contul şi în scopul său personal.

Aşa cum se întâmplă într-un balamuc, unde orice nebun îşi urmăreşte ideea lui fără a se sinchisi de aceea a vecinului său, şi aici era greu de văzut vreo legătură, sau măcar o apropiere oarecare între două făpturi care acţionau, sau între ceea ce făceau. Satirii urmăreau nimfele printre ierburile înalte ale câmpiei şi leandrii fluviului. Arimaspele răscoleau pământul pentru a găsi comori. Sfincşii Asiei îşi coafau artistic părul lor de femeie şi, ca şi curtezanele grecoaice, făceau semne celor ce treceau, pentru a-i opri. Sfincşii din Egipt propuneau ghicitori pe care nimeni nu se oprea să le dezlege. Păsările lacului Stymfal luptau cu harpiile. Grifonii din India apărau aurul pe care erau însărcinaţi să-l apere. Sirenele cântau versuri de Orfeu, acompaniindu-se cu lira. Empusele încercau să treacă drept nimfe şi să păcălească în obscuritate pe vreun satir îndrăgostit. Hidra din Lerna căuta, cu şuierături oribile, două din capetele sale pe care nu putea să le găsească. În sfârşit, Cerberul lătra cu îndârjire pe Gorgonele care îi arătau, fără rezultat, capul Meduzei, căruia Perseu îi desfiinţase eficacitatea şi îl ameninţau cu unicul lor corn şi cu singurul lor dinte.

Se înţelege ce zgomot, cât tumult, câtă agitaţie nebună trebuie că produce, într-un spaţiu atât de redus, o asemenea aglomerare de făpturi atât de diferite, îndeplinind acţiuni atât de diverse.

Totuşi, datorită caduceului lui Apollonius, toţi se îndepărtau din calea călătorilor. Înapoia lor însă, drumul deschis se reînchidea aşa cum se şterge siajul în urma unei corăbii.

Pe drumul parcurs de Apollonius şi Isaac, două vrăjitoare, tovarăşe ale Canidiei, îşi îndeplineau treaba lor misterioasă. Una din ele, cu o baghetă în mână, alerga în jurul unui lighean cu mangal aprins în care, le fiecare ocol, arunca pe rând, unul câte unul din numeroasele obiecte pe care le ţinea în mână.

Era mai întâi sare, apoi o ramură de laur, apoi o mică figurină de ceară, apoi benzi de alamă pe care erau gravate litere necunoscute, apoi smocuri de lână de oaie vopsită în purpură, apoi perii unui om asasinat, smulşi de pe un craniu pe jumătate devorat de fiare sălbatice şi, în sfârşit, o sticlă plină cu sângele unui copil omorât de mama sa la o ora după naştere.

Tot învârtindu-se, ea cânta o melodie bizară:

„Eu răspândesc acestă sare peste foc zicând: Eu risipesc zilele lui Polyclet! Eu arunc această ramură de laur în flăcări, zicând: Inima lui Polyclet să ardă în flăcări de nestins ca acelea

ce ard această ramură! Eu arunc această statuetă de ceară peste mangalul aprins, zicând: Sănătatea lui Polyclet să se topească de febră, aşa cum se topeşte în foc această ceară!... Oasele să-i ruginească, aşa cum rugineşte această lamă de alamă pe care este scris blestemul căruia nimic nu-i rezistă!... Sângele care-i va ţâşni din cap să-i facă părul de culoarea acestei lâne purpurii!... Craniul să i se usuce ca această hârcă pe care am smuls-o din încăierarea dintre un câine şi un lup care se băteau pentru ea!... Sângele lui să fie blestemat ca acela al acestui copil, omorât de mama lui atunci când venise pe lume! Şi el să se învârtească fără încetare, fără oprire şi fără odihnă, în jurul casei aceleia pe care a trădat-o, aşa cum mă învârtesc eu în jurul acestui lighean..."

Călătorii trecură şi nu auziră mai mult.

Douăzeci de paşi mai departe, ei o întâlniră pe cea de-a doua vrăjitoare. Aceasta răpise, dintr-un loc de supliciu, o cruce pe care era pironit în cuie un condamnat şi-l dusese din Epir în Tesalia, de la Buthrotum la Larissa, atât de repede încât condamnatul făcuse patru sute de stadii între penultimul şi ultimul lui suspin. Aici ea înfipsese crucea în pământ şi, în timp ce condamnatul încă nu se răcise, ea, cramponată de picioarele lui, îi tăia perii de pe mâna stângă, scotea cu dinţii ei cuiele care-l fixau pe cruce şi strângea într-o mică urnă lacrimară, sângele pe jumătate sleit ce curgea din plăgi.

Călătorii trecură şi nu văzură mai mult.

Mai departe cu încă douăzeci de paşi, în mijlocul unui cerc magic, cu părul despletit, cu picioarele goale, îmbrăcată într-o tunică de culoarea cenuşii, cu o baghetă în mână, Canidia îi aştepta aşezată pe piatra unui mormânt. Văzându-i apropiindu-se, ea se ridică.

– Ei bine, întrebă adresându-se lui Apollonius, eşti mulţumit, stăpâne, te-am servit după dorinţele tale?

– Da, zise Apollonius. Acum să trecem la lucruri importante. Iată un străin care mi-a fost recomandat de prietenii mei, învăţaţi ai Indiei. El are să-ţi pună trei întrebări la care nimeni nu a putut încă să răspundă. Îi vei răspunde tu?

– Ştiinţa este mărginită şi sunt şi întrebări la care le este interzis simplilor muritori să răspundă.

– Îi trebuie totuşi un răspuns şi pentru asta ţi-am poruncit, nu numai să vii aici, dar să şi aduni în jurul tău pe cei mai savanţi dintre fârtaţii tăi.

– Care sunt, aşadar, aceste trei întrebări? Prietenul tău să se apropie şi să mi le pună.

Isaac înaintă şi privind fără să se tulbure pe hidoasa vrăjitoare, zise:

– Mai întâi aş vrea să ştiu în ce loc al pământului, al cerului sau al infernului locuiesc Parcele. Apoi, dacă trebuie să urci sau să cobori, şi cum se ajunge la ele. În sfârşit, prin ce vrajă li se poate smulge firul unei persoane care a trăit deja, şi vrei să o faci să retrăiască...

– Nenorocitule! strigă Canidia înspăimântată, care sunt intenţiile tale?

– Credeam că nu trebuie să dau socoteală de ele. Eu credeam că este de ajuns să îţi exprimi dorinţele, răspunse Isaac cu răceală.

– Nu ştii că nimeni nu are putere asupra MAMELOR, şi că marele Jupiter însuşi le recunoaşte şi le respectă domeniul?

– Eu ţi-am spus ce vreau... Poate că tu nu poţi sau nu ştii?

Canidia clătină capul.

– Noi putem, zise ea, să redăm pentru moment viaţa celor morţi, dar, cei cărora le redăm viaţa, moartea ni-i aduce de mână şi nu-i părăseşte.

– Trei muritori, totuşi, au trecut Acheronul înapoi: Euridice, Alcesta şi Teseu.

– Euridice, totuşi, n-a revăzut lumina zilei!

– Pentru că Orfeu nu a respectat condiţia convenită. Dar ceilalţi doi au revenit pe pământ şi au trăit apoi mulţi ani.

– Fie! Noi o să încercăm!

– Şi ducându-şi la gură mâinile reunite, făcu să se audă de trei ori vaietul bufniţei.

La primul strigăt, celelalte două vrăjitoare pe lângă care trecuseră Apollonius şi Isaac îşi ridicasră capul.

La al doilea strigăt, aceea care se învârtea în jurul focului, încetă să se mai învârtească şi alergă spre Canidia.

La al treilea strigăt, cea care tortura agonia condamnatului sări jos de pe cruce şi alergă şi ea spre Canidia.

Toate trei se luară de mâini, aşa ca să formeze un cerc, îşi apropiară capetele lor hidoase şi părură a se sfătui.

– Ei bine? zise evreul după un moment.

– Ei bine, zise Canidia, nici una dintre noi nu poate rezolva cererile tale, dar te vom duce să vorbeşti uneia mai ştiutoare decât noi.

– La treabă! zise evreul.

– Haide, Sagana! Haide, Mycala! zise Canidia. Tu, ierburile, tu, mielul negru.

Aripi lungi de liliac se desfăşurară pe umerii celor două vrăjitoare, care dispărură fiecare în altă direcţie.

Canidia se apropie de mormântul pe care fusese aşezată când sosiseră cei doi călători şi, ridicând cu un efort piatra care acoperea acest mormânt, o răsturnă pe partea cealaltă. Apoi, cu unghiile sale, începu să sape în groapa care era acum descoperită.

Cei doi călători priveau - Apollonius curios, iar Isaac, nerăbdător - cum se îndeplinea lucrarea infernală.

Sub unghiile Canidiei se vedeau apărând şi albindu-se oasele unui schelet. Când pieptul cadavrului începu să fie degajat, Sagana reveni ţinând în mâini un snop de ierburi şi Mycala purtând pe umeri un miel negru.

Canidia făcu să alunece printre oasele pieptului celui căruia trebuia să-i redea viaţa viscerele unui linx, inima unei hiene, măduva unui cerb, ochii unui basilisc, ficatul unei vipere cu corn. Totul era stropit cu balele unui câine turbat şi cu spuma care cade de pe lună când vrăjile o silesc să coboare pe pământ.

Apoi, luând mielul cel negru de la Mycala, îi deschise cu dinţii vena gâtului şi făcu să curgă sângele în vinele uscate ale cadavrului.

Îndată, luând ierburile din mâinile Saganei, ea făcu o grămadă deasupra locului unde cursese sângele şi îi dădu foc.

Cele trei vrăjitoare, luându-se de mâini, se învârtiră în horă în jurul acelui foc, psalmodiind un cântec magic.

Se învârtiră astfel până ce două dintre ele căzură de oboseală, Sagana prima, Mycala a doua. Singură Canidia rămase în picioare.

Dar îndată ea se lăsă pe genunchi şi pe mâini şi apropiindu-şi gura de pământ urlă, răcni, imită plânsetul cucuvelei, şuierul aspidei, vuietul valurilor ce se izbesc de stânci, plângerea pădurii care se îndoaie sub vântul furtunii, bubuitul trăznetului care cade, în sfârşit, toate acele zgomote teribile ale creaţiei care pot face să tresară un mort sub piatra mormântului său.

Apoi, ridicându-se, aproape ameninţătoare, cu ochii în pământ, cu bagheta întinsă spre ultimele flăcări pâlpâitoare ale focului magic, zise:

– Pluton! Stăpân al infernului! Tu care, obosit de nemurire, te plângi că nu poţi să mori. Proserpina! Tu care urăşti limpezimea zilei. Triplă Hecate, care ne priveşti din înălţimi cu discul tău palid. Eumenide răzbunătoare, prin care mă târguiesc şi mă întreţin cu Manii. Bătrân luntraş al Styxului, căruia îi furnizez atâtea umbre. Divinităţi întunecate pe care le invoc având gura plină de sânge, ascultaţi-mi cererea şi uniţi-vă, pentru a obţine de la Parce ca ele să reînnoiască pentru un moment firul vieţii aceluia care doarme în acest mormânt!

Apoi, de trei ori, cu glas tare:

– Eu îţi poruncesc să revii la viaţă şi să-mi apari... Scoală-te! Scoală-te! Scoală-te! strigă Canidia.

Atunci pământul din groapă tremură, se despică şi lăsă să apară, spectrul unei femei de cincizeci de ani care, revenind pe pământ, păstra resturile acelei frumuseţi teribile şi ameninţătoare pe care o dă călătoria în mormânt.

Era înfăşurată într-un giulgiu sub care corpul îşi arăta rigiditatea cadaverică.

– Cine mă cheamă? întrebă fantoma cu un glas care nu avea nimic omenesc.

Apollonius întinse braţul, pentru a-l împinge pe Isaac, dar acesta făcuse deja un pas spre fantomă.

– Eu! răspunse el.

– Cine eşti tu? întrebă spectrul.

– Cine eşti tu însăţi? întrebă Isaac.

– Eu sunt, răspunse spectrul, aceea care a prezis Farsala lui Pompei, Filipi lui Brutus, Actium lui Antoniu.

– Tu eşti Erichto, zise evreul. Ei bine, Erichto, eu vreau să ştiu care este locuinţa Parcelor, cum se poate ajunge până la ele şi prin ce vrajă se poate obţine firul unui muritor care a trăit, pe care să-l readucă la viaţă.

Erichto îşi clătină capul brăzdat de viermii mormântului, ca şi de lacrimile vieţii.

– Privirile cele mai pătrunzătoare au o limită, zise ea. Ştiinţa cea mai vastă, are margine... Cu această întrebare adresează-te altcuiva. Eu nu ştiu.

– Şi cui trebuie să-i pun această întrebare?

– Strămoaşei noastre, stăpânei noastre, divinităţii noastre, aceleia care l-a întinerit pe bătrânul Eson, pe atotputernica Medeea.

– Şi tu?

– Eu nu mai am nimic să-ţi spun... Lasă-mă deci să mă culc din nou în mormânt. Somnul morţii este bun pentru aceia care vor să uite cum au trăit.

– Bine, spuse evreul. Culcă-te iarăşi şi dormi.

Fantoma se scufundă în pământ încet, ca o sabie care reintră în teacă şi, la un semn al evreului, Sagana şi Mycala, ridicând piatra mormântului de unde o răsturnase Canidia, o lăsară să cadă asupra gropii.

Atunci, Isaac, adresându-se Canidiei, îi spuse:

– Ai auzit! Eu vreau să o întreb pe Medeea.

Canidia se întoarse către miazăzi.

– O, Medeea! zise ea. Vrăjitoare puternică! Tu a cărei ştiinţă a cercetat toate misterele vieţii şi ale morţii! Tu, al cărei nume înseamnă dintr-odată energie şi magie, amor şi frumuseţe, castitate şi păcat! Medeea, în numele fratelui tău Absyrt, sfâşiat de mâinile tale, în numele rivalei tale Glaucis, otrăvită de tine, în numele celor doi fii ai tăi, Mermer şi Feres, ucişi de mama lor, apari!

Abia fusese pronunţată acestă invocaţie, că în cele mai îndepărtate orizorituri ale cerului străluci un dublu şir de flăcări. El venea dinspre miazăzi şi se apropia cu repeziciune. Îndată se putu

distinge, printr-un abur roşiatic ca acela care iese dintr-un furnal, o femeie stând în picioare pe un car tras de doi dragoni zburători.

Dublul şir de lumini era respiraţia de foc a acestor armăsari înaripaţi.

Carul coborî în faţa grupului compus din cele trei vrăjitoare, Apollonius şi Isaac.

Femeia pe care o aducea era minunat de frumoasă şi mai ales de o maiestate regală şi mândră. Avea fruntea încinsă cu o cunună de chiparoşi, purta, peste o rochia lungă, albă, un peplum de purpură şi ţinea în mână un sceptru aurit.

Singurul lucru ce arăta că ea nu mai aparţinea lumii celor vii era paloarea sepulcrală de pe figura ei.

Tot aşa cum se zice că leul recunoaşte printre vânători pe acela a cărui mână l-a rănit şi se repede la el, tot aşa şi Medeea nu se înşelă asupra vocii care o evocase şi se adresă, întunecată şi cu sprâncenele încruntate, Canidiei:

– Ce vrei tu de la mine? o întrebă ea, şi pentru ce m-ai făcut să vin din depărtările Feniciei, unde dormeam atât de bine în mausoleul meu regal?

– E adevărat că ea te-a chemat, zise Isaac, dar eu vreau să te întreb.

Şi, ieşind din grupul în care se găsea, înaintă spre vrăjitoare.

– Vorbeşte! zise Medeea.

– Am trei întrebări să-ţi pun, reluă Isaac, trei întrebări la care nimeni n-a dat răspuns până astăzi. Unde locuiesc Parcele? Cum s-ar putea ajunge la ele? Prin ce vrajă ar putea lua cineva din mâinile lor firul unei persoane care a trăit deja şi pe care ar vrea să o facă să reînvie!

Medeea clătină capul.

– Zadarnic m-aţi smuls din somnul veşnic pentru a mi se pune aceste trei întrebări. Dacă aş fi ştiut unde locuiesc Parcele, cum se poate pătrunde până la ele şi prin ce vrajă s-ar obţine firul care reînnoadă viaţa, eu le-aş fi căutat peste tot pe unde ar fi putut să fie, şi le-aş fi forţat să reînnoade firul vieţii celor doi copii ai mei pe care, într-un moment de furie, de disperare şi de nebunie, i-am tăiat cu propriile mele mâini!

– Dar, n-ai întinerit tu, cu ajutorul ierburilor magice culese la miezul nopţii, la lumina lunii, şi fierte în căldarea vrăjită, în argha misterioasă, pe bătrânul Eson, tatăl iubitului tău?

– A întineri nu înseamnă a învia, făcu Medeea. Numai zeii au învins câteodată moartea, dar eu nu sunt zeiţă.

– Totuşi, am văzut, zise Isaac, pe un om făcând astfel de minuni.

– Te-ai înşelat, spuse Medeea. Cel pe care îl considerai a fi un om, era un zeu...

Isaac lovi violent pământul cu piciorul.

– Trebuie totuşi, zise el, ca fie de la tine, fie de la altul să aflu ceea ce vreau să ştiu.

– Ascultă, zise Medeea, îţi mai rămâne o speranţă.

– Care? Vorbeşte!

– Există, înlănţuit în Caucaz, un om sau mai curând un titan a cărui crimă este de a fi dat un suflet la ceea ce nu exista... Poate că acel titan ar putea să-ţi indice mijlocul de a da un suflet celui care nu mai există.

– Prometeu? murmură Apollonius.

– Prometeu? repetă evreul.

– Prometeu! zise iar vrăjitoarea.

– Eu îl credeam eliberat de Hercule, spuse Isaac.

– Hercule a omorât vulturul care îi sfâşia ficatul, dar nu a putut să sfărâme lanţurile de diamant care îl încătuşau de stâncă.

– Ei bine, zise Isaac, mă voi duce să-l găsesc pe Prometeu în Caucaz.

– Aşteaptă, spuse Medeea. Poate că la început nu-l vei vedea şi nevăzându-l te-ai îndoi de prezenţa sa... Jupiter, căruia această îndelungată şi implacabilă răzbunare făcea să-i fie pusă în cumpănă judecata, pentru a-l ascunde pe Prometeu de privirile oamenilor a îngrămădit în jurul lui ceţurile şi norii cerului. Când te vei găsi în faţa lor, cheamă-l de trei ori pe Prometeu şi titanul îţi va răspunde.

– Mulţumesc, zise Isaac. Şi pentru că pe voi morţii vă costă atâta să ieşiţi din mormintele voastre, reîntoarce-te în al tău şi grăbeşte-te să adormi la loc.

Şi, cu un gest, făcu semn Medeei că îi redă libertatea.

Carul se ridică şi se întoarse în direcţia din care venise şi dispăru între Pelion şi Othrys.

– Şi acum, vrăjitoareo, îi zise Isaac Canidiei, indică-mi mijlocul cel mai rapid de a mă duce în Caucaz.

Canidia făcu să se audă un fluierat ascuţit ca acela al unui tesalian chemându-şi calul şi din ceaţa care, aşa cum am spus, se ridica din câmpie şi forma deasupra ei ca un dom de fum, se văzură sosind o turmă de sfincşi şi de grifoni.

– Alege-ţi bidiviul care-ţi va plăcea, zise ea, şi dacă ameţeala nu te va face să te prăbuşeşti, ca Hella, în vreun fluviu sau în vreo oarecare strâmtoare sau mare, la revărsatul zorilor vei fi în Caucaz.

Isaac îşi recunoscu sfinxul printre animalele de aceeaşi speţă care veniseră la apelul Canidiei. Se duse atunci la el şi punându-i mâna pe cap, aşa cum face un călăreţ punând mâna pe gâtul calului său:

– Haide, zise el, bătrânul meu copil al Egiptului, du-mă acolo unde vreau să ajung şi eu te voi duce acolo de unde ai venit.

Apoi către Apollonius:

– La revedere, învăţatul meu tovarăş de drum! Dacă voi reuşi în acţiunea mea, nu voi uita ce îţi datorez...

– Isaac! Isaac! murmură Apollonius, mi-e teamă că, întocmai acestui Prometeu la care te duci, să nu lupţi cu un zeu mai puternic decât tine!

– Ce importanţă are? zise Isaac, încălecându-şi misteriosul său bidiviu. Poate că învinsul pe care a fost obligat să-l înlănţuie pe un munte cu cercuri de aramă şi lanţuri de diamant este tot atât de mare ca şi învingătorul său!

Atunci, ca şi cum n-ar fi aşteptat decât acest ultim cuvânt, sfinxul se ridică, bătând aerul cu aripile lui de bronz şi, luând direcţia între Ossa şi Pelion, se avântă, rapid ca săgeata unui part, pe drumul Pontului Euxin.

XXXIX TITANUL

Drumul pe care-l urma Isaac traversând văzduhul era aproape acelaşi pe care-l urmaseră, printre primejdiile ascunse ale Mării Egee, stâncile Propontidei şi furtunile Pontului Euxin, îndrăzneţii argonauţi.

În zborul rapid, ca acel al unui vultur, Isaac văzu deîndată fugind înapoia lui Teslia. Apoi se pierdură în albastrul întunecat al nopţii vârfurile ninse ale munţilor Ossa şi Pelion, pe urmă pământul dispăru şi călătorul aerian nu mai distinse dedesubtul lui, în abisul vidului, decât Marea Egee care, reflectând stelele, semăna cu un cer inferior la suprafaţa căruia apăreau ca norii imobili, neregulaţi, de diferite forme, insulele Sciatos, Haloneze, Hiera, Lemnos, Imbros şi Dardania. Asemănătoare unui şarpe imens desfăşurându-se pe fundul unor văgăuni, apăru la rândul ei strâmtoarea Hella, urmă, ca un scut macedonean, Propontida, şi în sfârşit, Pontul Euxin, dominat la extremitatea lui orientală de către gigantica masă muntoasă a Caucazului, întinsă de la Phasa la Palus-Meotides.

Sfinxul se opri singur pe unul din vârfurile mai joase ale muntelui, având înaintea lui vârful principal, care a dat numele său întregului lanţ şi pe flancurile căruia se rostogolea - centură întunecoasă şi mişcătoare - un ocean de nori.

Isaac puse piciorul pe pământ. Debarasat de călăreţul său, sfinxul îşi strânse aripile şi se aşeză solemn pe creasta unei stânci.

Călătorul nu se îndoia că a ajuns în faţa locului indicat de vrăjitoarea Medeea iar aceşti nori masaţi în jurul muntelui îi ascund privirii corpul titanului.

De altfel, acolo se vedea peisajul măreţ şi sălbatic care era prezentat la teatru în tragedia lui Eschile. Asemenea unei insule ieşind din sânul mării, se vedea ridicându-se deasupra norilor vârful dublu al Caucazului, scânteind în primele raze ale zilei, ca o dublă piramidă de diamant. Mai întunecată şi mai adâncă decât noaptea, o pădure imensă de stejari şi de brazi urca pe piciorul muntelui şi, ridicându-se în lungul pantelor sale, părea o armată de războinici viteji urcând la asaltul unei fortăreţe. Un stol de vulturi se învârtea într-un zbor lent şi circular în jurul gigantului de granit, la o înălţime atât de mare încât părea un stol de ereţi, iar strigătele lor cele mai acute abia ajungeau până la pământ.

O cascadă săritoare albea fundul unei râpe şi ajungând la baza stâncilor îşi lua cursul rapid şi zgomotos spre Pontul Euxin.

Isaac îşi adună toate forţele şi, în trei reprize diferite, cu un glas care ar fi trezit cele mai profunde ecouri ale muntelui, strigă:

– Prometeu! Prometeu! Prometeu!

Un zgomot asemenea unui uragan se auzi şi o mişcare dezordonată zgudui norii, care se dădură în lături înaintea unui suflu puternic. Printr-o mare ruptură, se văzu faţa titanului.

El se aplecă înainte, întinzând toată lungimea lanţului pentru a-l vedea pe cel care-l strigase.

Dar, asigurându-se că nu avea în faţa ochilor decât una din acele slabe creaturi cunoscute sub numele de oameni, lăsă să-i cadă capul înapoi, scoţând un oftat care îndoi vârfurile stejarilor şi brazilor, cum ar fi făcut o rafală de vânt dinspre vest.

Isaac întrevăzuse numai figura titanului, dar această apariţie îi era deajuns pentru a recunoaşte că se găsea în faţa celui pe care-l căuta.

Strigă din nou:

– Prometeu! Prometeu! Prometeu!

Oceanul de nori se agită pentru a doua oară sub o răsuflare asemănătoare aceleia care iese din caverna Strongyl când Eol lasă cerul celor patru vânturi. Lansat înainte printr-un efort violent, capul titanului ieşi în întregime, sfâşiind pânza de aburi ce-l ascundea.

– Fiu al pământului, întrebă Prometeu, cine eşti tu?

Vocea lui izbucnind ca zgomotul tunetului bubui cu un răsunet atât de formidabil încât Isaac, surprins, se înfioră... Sfinxul, neliniştit, se ridică pe picioare, iar vulturii care planau pe deasupra muntelui dădură speriaţi din aripi atât de puternic, încât dispărură în acelaşi moment în profunzimile azurii ale cerului.

– Cine sunt eu? răspunse Isaac. Un titan ca şi tine! Un blestemat ca şi tine! Un nemuritor, ca şi tine!

– Şi cu ce supremă binefacere ai înzestrat tu omenirea pentru ca Jupiter să te fi blestemat? întrebă titanul cu amărăciune.

– Nu Jupiter m-a blestemat, răspunse Isaac, ci un zeu nou căruia eu i-am negat divinitatea.

Şi evreul povesti titanului în câteva cuvinte ceea ce am povestit despre Hristos. Prometeu îl ascultă cu atenţie şi ceva ca o sclipire de bucurie îi ilumină faţa, brăzdată de fulgere.

– Un zeu nou! repetă el după evreu. Nu se spunea că era născut de o fecioară, că venea din Egipt şi că trebuia să moară pentru oameni?

– Da, răspunse Isaac uimit, aşa se spunea.

– Şi n-a murit, într-adevăr? întrebă titanul.

– El a murit, într-adevăr! repetă evreul.

– Ah! strigă Prometeu bucuros, iată pentru ce de câtva timp mă simt murind, eu însumi!... Jupiter! Jupiter! În sfârşit, am să îţi scap!

Şi cu pumnul lui captiv şi rănit, titanul încercă să ameninţe cerul.

– Tu te simţi murind? repetă evreul mirat. Nu eşti, aşadar, nemuritor?

– Nu, din fericire! Un oracol binefăcător m-a anunţat că eu aş înceta să mai exist, şi prin urmare să mai sufăr, atunci când un zeu, murind pentru oameni şi coborând în Infern, m-ar răscumpăra, nu de la moarte, ci de la viaţă... Acest zeu trebuie să facă din vechea lume a lui Uranos, Chronos şi Zeus[9] o lume nouă, iar eu contemporan cu acea lume veche voi muri împreună cu ea! Fii binevenit, tu, cel ce îmi aduci această veste bună şi, în schimb, întreabă-mă ce vrei.

Isaac îşi trecu mâna pe fruntea-i acoperită de sudoare. Pentru a treia oară auzea zicându-se - prima oară de către oameni, a doua oară de morţi, iar a treia, de zei - că viaţa este un chin, iar moartea o binefacere. Ori, el era condamnat la viaţă.

Totuşi, oferta pe care i-o făcuse titanul i-a redat curajul.

– Tu mă întrebi ce vreau eu în schimbul veştii pe care ţi-am adus-o!? Iată, eu vreau să ştiu unde locuiesc Parcele, cum se ajunge la ele, prin ce vrajă aş putea obţine firul cuiva care a trăit deja şi pe care vreau să-l fac să trăiască din nou... Poţi tu să-mi spui toate astea?

Şi aştepta cu nelinişte.

– Da, răspunse Prometeu, eu pot să-ţi spun.

– Ah! făcu la rândul său Isaac, bucuros.

– Dar cu o condiţie, reluă Prometeu.

– Care? întrebă îngrijorat evreul.

– O! Fii liniştit, ea nu este greu de îndeplinit, răspunse titanul. Este vorba de a smulge cadavrul meu răzbunării zeului, care de patru mii de ani îmi tortureză corpul.

– Tu vei porunci, zise evreul, şi eu voi face întocmai... Numai, pentru că eu ţi-am povestit pentru ce am fost blestemat, spune-mi, la rândul tău, pentru ce ai fost condamnat tu.

– Da, zise Prometeu. Dacă trebuie să-mi supravieţuieşti până în ziua distrugerii acestei lumi, e bine ca tu să transmiţi istoria mea oamenilor, căci oamenii ar putea să mai creadă încă în dreptatea acelor zei care vor fi detronaţi... Ascultă.

La început a fost Haosul, şi apoi Geea sau Terra cu pântecul vast, mamă predestinată şi baza de neclintit a tuturor făpturilor, avându-l pe întunecatul Tartar în adâncul prăpastiilor sale, şi la suprafaţă pe Amor, cel mai frumos dintre zeii nemuritori.

Astea sunt cele patru esenţe primordiale ale lumii, cei patru agenţi primitivi ai creaţiei, necreaţi şi existând înainte de orice, înaintea chiar a zeilor.

---

[9] Din care latinii au facut: *Uranus, Saturn* şi *Jupiter*

Haosul, adică vidul, infinitul, locul tuturor lucrurilor, abis confuz, întunecos, nepătruns, din care va ieşi mai târziu lumea organizată şi vizibilă.

Apoi, la pieptul însuşi al Haosului, Terra sau mai curând suprafaţa terestră plutind în vid. Viitor centru al universului viitor.

Apoi, în profunzimile Terrei, Tartarul, regiune întunecată şi inferioară, opusă regiunii superioare şi luminoase. Simbol al acelor adâncuri care vor păzi ca Terra, degajată de Haos, să nu se afunde parţial în el.

În sfârşit, la suprafaţa Terrei, Eros sau Amor, agent suprem al creaţiei, principiu de mişcare şi de unitate, care apropie toate fiinţele, cauză eficace a generaţiilor divine şi umane[10].

Nimeni, nici chiar cei mai învăţaţi dintre zei, nu ştie de cât timp, din Haos, sursă eternă şi nedeterminată a tenebrelor, au ieşit Erebos, adică întunericul veşnic şi Noaptea sau întunericul întâmplător.

Erebos a fost întunericul determinat al Tartarului, întuneric de jos iar Nyx, Noaptea, a fost întunericul accidental al Terrei, întuneric de sus.

În acel moment, pentru prima oară, Amor, marele procreator, şi-a agitat flacăra şi ca prim efect, din unirea Nopţii cu Erebos, s-a născut Ziua. De atunci, Ziua va alterna cu Noaptea în regiunile superioare ale Terrei, în timp ce Erebos va rămâne singur în regiunile inferioare unde domneşte întunericul etern.

Amor îşi va scutura pentru a doua oară flacăra şi Terra, singură, va naşte pe Uranos adică Spaţiul. Uranos era cerul înstelat, bolta cerească care acoperă Terra. Era opusul adâncului Tartar.

Apoi ea se uni cu fiul ei, şi din căsătoria Terrei şi a Cerului s-au născut Ocean, fluviul fluviilor, Tethys, mama apelor dulci şi hrănitoare şi încă alţi zece copii dintre care ultimul a fost Chronos, Timpul.

Aşadar, prima perioadă a fost Uranos sau Spaţiul.

Uranos ştia că trebuie să fie detronat de fiul său, Chronos, adică Timpul trebuia să urmeze Spaţiului. Ca urmare, pe măsură ce copiii săi se năşteau, el îi înfunda în pântecul Terrei, mama lor.

Dar Terra luă partea fiilor împotriva tatălui. Ea îl scoase pe Chronos din pântec, îl înarmă cu o coasă tăioasă şi îl puse în drumul soţului ei. Când marele Uranos aducea în urma sa Noaptea, venită să-l viziteze, Chronos şi-a lovit tatăl, al cărui sânge căzut pe Terra a dat naştere Furiilor, Uriaşilor şi Nimfelor, iar sângele căzut în mare şi amestecat cu spuma ei a dat naştere Afroditei, fiica cerului şi a apelor, zeiţa frumuseţii.

Din acel moment, Chronos i-a urmat lui Uranos, Timpul a urmat Spaţiului şi a început a doua perioadă.

---

[10] Cele arătate aici de Prometeu se găsesc în Theogonia lui Hesiod.

Apoi, cum Chronos ştia că şi el va fi detronat de către Zeus, adică de Creaţie, s-a hotărât, urmând exemplul lui Uranos, să scape de copii. Dar, în loc să-i încredinţeze soţiei sale Rhea - adică efluviului etern al vieţii, sursa tuturor făpturilor care trăiesc, mor şi se reproduc - el îi lua din mâinile ei pe măsură ce se năşteau, şi îi devora.

Nimeni nu se poate opune însă hotărârâlor destinului. Chronos i-a înghiţit unul după altul pe Hestia sau *Vesta*, Demeter sau *Ceres*, Hera sau *Junona*, Hades sau *Pluton*, Poseidon sau *Neptun*. Venea la rând Zeus pe care Rhea se hotărî să-l salveze, aşa cum Terra îl salvase pe Chronos. Drept urmare, după ce-l născuse în secret, îi dădu soţului ei o piatră înfăşată ca un copil pe care acesta o înghiţi, crezând că-l înghite pe noul născut.

Viitorul rege al lumii, alăptat de capra Amalteea, creştea miraculos şi, după un an a ajuns atât de puternic încât a declarat război tatălui său.

Războiul a durat zece ani, Zeus sau *Jupiter* având de partea lui pe Titani, iar Chronos, pe Uriaşi. Chronos a fost învins, Jupiter l-a detronat şi s-a înarmat cu fulgerul făurit de Ciclopi. Astfel lumea intra în a treia perioadă, adică Timpului i-a urmat Creaţia, aşa cum Timpul urmase Spaţiului.

Eu eram printre Titani. Cu toate că eram fiul lui Uranos şi al lui Themis, l-am ajutat pe Zeus cu sfaturi şi, datorită lor, a triumfat. Mama mea, care este legea, îmi dăruise înţelepciunea.

Zeus, ajuns stăpânul lumii, se îngriji să populeze pământul. Ţi-am mai spus că numele lui însemna *creaţie*. El a făcut şirul animalelor, care de la polip urcă la patrupede, şi de la peşte, la păsări. La sfârşit el a creat omul, ultimul dintre toţi, ca şi cum ar fi trebuit să fie cel mai perfect. Dar omul, cel mai evoluat, pentru că avea forma divină, rămase egalul celorlalte animale. Zeus, temându-se la rândul lui că va fi detronat de om, nu i-a dat inteligenţă... Omul mergea cu capul în pământ şi nu acţiona decât din instinct. Omul trăia, dar nu exista!

Eu n-am vrut ca lucrurile să rămână aşa.

Am furat focul divin, l-am dus pe pământ şi am făcut să intre câte o scânteie în pieptul fiecărui om. În acelaşi moment omul se îndreptă, îşi ridică spre cer capul şi începu să vorbească, să gândească, să acţioneze. Avea acum un suflet! Dar, de când a avut suflet, a vrut să fie liber şi astfel Zeus a căpătat un duşman.

Zeus nu-l putea trăzni pe om. Zeul creaţiunii nu-şi putea distruge propria lui operă. Atunci s-a răzbunat pe mine.

Într-o zi, Vulcan, ajutat de Putere şi de Forţă, m-a prins. Ei m-au transportat pe acest munte, m-au legat cu inele de aramă şi cu lanţuri de diamant.

Tot timpul zilei un vultur îmi va sfâşia şi îmi va mânca ficatul, iar peste noapte îmi va creşte altul. În ziua următoare ciocul păsării răzbunătoare îşi va găsi iar hrana şi astfel voi fi chinuit mereu. Singurele zeiţe care vor fi venit să mă plângă au fost Oceanidele, iar singurul zeu care a îndrăznit să mă consoleze a fost Oceanos.

Într-o zi, Mercur a apărut chiar pe acelaşi loc unde eşti tu acum. Venea în numele lui Jupiter, să-mi propună libertatea, dacă aş vrea să-i spun ce zeu îl va detrona într-o zi şi în ce mod ar putea să-l combată. Dar ei i-am răspuns:

– Am văzut cum au fost goniţi doi regi ai cerului şi voi vedea şi căderea celui de-al treilea... Zeus poate sta liniştit, apărându-se cu tunetul ce se rostogoleşte prin spaţiu când îşi scutură în mână acea suliţă de flăcări! Armă inutilă care nu-l va feri de o cădere ireparabilă, teribilă. Adversarul va găsi un foc mai puternic decât fulgerul şi zgomote mai răsunătoare decât tunetul. Voinţa lui îi va distruge arma fatală ce face pământul să tresalte şi marea să aibă valuri[11].

– Ei bine, zise Mercur, ia aminte Prometeu că Zeus îţi va lua nemurirea şi vei muri înainte de venirea acestui zeu.

Şi Mercur se urcă înapoi în Olimp.

Chinul meu a continuat şi a durat două mii de ani!

După două mii de ani - la rugăminţile Oceanidelor, consolatoarele mele credincioase - a venit să mă viziteze Hercule. El s-a ruşinat pentru tiranul torturilor ce mă făceau să sufăr, a ucis vulturul care-mi rodea ficatul şi a încercat să-mi sfărâme lanţurile. Trei zile şi trei nopţi, Hercule s-a căznit cu eforturi zadarnice, dar lanţurile erau de diamant. Însuşi Vulcan le făurise. Forţa şi Puterea le fixaseră în piatră! La fiecare smucitură a lanţurilor pământul se cutremura! Am fost primul care i-am spus să renunţe la o muncă fără sens. El s-a îndepărtat, oftând de furie. Era pentru prima dată când era învins...

Din acel timp îl invoc din tot sufletul pe acel zeu care trebuie să-l detroneze pe Zeus şi, dând viaţă unei lumi noi, mi-ar da moartea! Tu îmi anunţi ivirea acestui zeu: fii binevenit, titan al lumii noi! Şi acum, iată ce-ţi rămâne de făcut: eu nu vreau să-mi rămână cadavrul, aşa cum mi-a fost corpul, înlănţuit pe veci. Numai focul, reducând totul, la cenuşă, ar putea smulge oasele mele din cătuşele de diamant. Să pui foc pădurii care se întinde sub mine. Va fi un rug demn de un titan! Şi gata să mor, o jur pe Styx, din mijlocul flăcărilor îţi voi spune ceea ce vrei să ştii!

– Vai! Prometeu! murmură trist evreul, este deci adevărat că e mai bine să mori?...

---

[11] Această profeţie se găseşte, cuvânt cu cuvânt, în piesa lui Eschil, Prometeu înlănţuit.

– N-ai auzit ce ţi-am spus, îl întrerupse Prometeu, că eu trăiesc de patru mii de ani şi că am fost înlănţuit de trei mii?... Grăbeşte-te dar, singurul şi unicul meu eliberator! Tu, care vei fi făcut pentru mine mai mult decât Hercule. Tu care mă vei scăpa de viaţa ce a fost adevăratul meu vultur.

Şi vocea lui Prometeu slăbind, se stinse. Puterile titanului, acele forţe ce luptaseră împotriva uriaşilor cu o sută de braţe, acele forţe ce-l rostogoliseră pe Pelion de pe înălţimile Ossei, erau epuizate.

S-ar fi zis că nu aştepta pentru a intra în agonie decât această ştire pe care i-a adus-o evreul. Isaac înţelese că nu mai avea timp de pierdut pentru a îndeplini dorinţa muribundului. El coborî de pe colina pe care-l lăsase sfinxul, intră în cabana unui tăietor de lemne şi luă de acolo o secure, urcă Caucazul, se înfundă în norul imens şi, odată ajuns la limita superioară a pădurii, se puse pe treabă.

Îndată, sub securea teribilă, stejarii, fagii şi brazii cădeau ca spicele în faţa coasei. Când veni seara, mai jos de corpul titanului se ridica o grămadă imensă de buşteni.

Atunci, evreul coborî, frecă una de alta două ramuri uscate de pin până ce luară foc, le puse la baza unui brad enorm şi urcă pe versantul opus, unde îl aştepta sfinxul, care se aşezase iar pe burtă şi aştepta, tăcut şi nemişcat.

Aprinsese rugul.

Slabă şi asemănătoare acelor prime raze ale zorilor care, oricât ar fi de slabe anunţă totuşi sosirea carului arzător al Soarelui, flacăra păru mai întâi că ezită, gata să se stingă. S-ar fi putut crede că se va limita numai la coaja răşinoasă a bradului dar, puţin câte puţin, cei doi arbori mai apropiaţi de cel care ardea se aprinseră la rândul lor. Apoi flacăra îi cuprinse şi pe vecinii lor. O cortină de foc se întinse pe toată lărgimea pădurii şi începu să urce, târându-se pe coastele muntelui, în timp ce fumul, întunecat atribut al focului, se amesteca şi se confunda cu norii.

Pe măsură ce incendiul se întindea, flacăra gonea fumul şi norii. În această limpezime pură care pluteşte deasupra focului se putea distinge corpul gigantic al titanului.

Isaac privea cu uimire: fiecare încheietură a mâinilor lui Prometeu era fixată la una din temeliile Caucazului. Întinderea braţelor era de o mie de coţi, iar lungimea corpului acoperea muntele pe o treime din înălţime.

Noaptea venise, dar era greu să-ţi dai seama de întunecime: rugul imens înlocuise Soarele şi lumina pe care o arunca în jurul lui suplinea lumina zilei.

Pontul Euxin reflecta incendiul şi părea, ca un alt Acheron, că rostogoleşte valuri de foc.

Incendiul progresa rapid, iar titanul, încadrat de flăcări, apărea de o maiestate splendidă.

Dintr-odată, ca zborul unui stol de lebede, ieşiră din valuri Oceanidele, aceste prietene fidele ale lui Prometeu şi care de trei mii de ani veneau în fiece zi să se culce câte o oră la picioarele lui, ca să-i aline durerea cu balsamul blândei lor tristeţi. Ele erau nouă ca şi muzele şi se numeau Asia, Calypso, Climena, Dione, Doris, Eudora, Ianira, Plexaura şi Thoe.

Ele trecură pe deasupra capului evreului, înfăşurate în rochiile lor transparente, ţesătură a azurului limpede al mării. Erau încununate cu alge şi zburau într-un singur şir, fiecare cu mâinile aşezate pe umerii alteia. Cântau un cântec melancolic, al morţii lui Prometeu. Iată ce cântau ele:

> „Titan, contemporan al lumii vechi, fiu al lui Uranos şi al lui Themis, tu care ai văzut Pământul surâzând şi ieşind din Haos, luminat de prima auroră, întunecându-se de primele tenebre, tu care n-ai ştiut să fi existat înaintea ta altul, decât Amor cel necreat, tu care ai văzut cum se naşte Afrodita, mama plăcerii, din sângele celui mai mare dintre zei şi din spuma mării, a venit timpul să mori, o Prometeu! căci vechea lume va muri!...
>
> Vai! Tu eşti dintr-o rasă blestemată! Atlas, fratele tău, este condamnat să ţină lumea pe umerii lui, Mnesteu, fratele tău, a fost aruncat în prăpăstiile cele mai adânci ale Tartarului. Epimetheu, un alt frate al tău, a luat-o în căsătorie pe Pandora, sursa tuturor relelor. Tu, pentru că ai aprins un suflet în pieptul oamenilor, ai fost înlănţuit de trei mii de ani pe Caucaz. A venit timpul să mori, o Prometeu, căci lumea veche va muri.
>
> Dar, datorită acestui suflet pe care tu l-ai dat omului, el a devenit rivalul zeilor. Tot ceea ce a făcut mare, nobil, generos, ţie îţi datorează! Eroism, poezie, ştiinţă, glorie, geniu, înţelepciune, renume, patriotism, arte, nimic nu ar exista dacă tu, hoţ sublim, n-ai fi furat focul din cer în profitul umanităţii. A venit timpul să mori, o Prometeu! căci vechea lume va muri.
>
> Hercule, Jason, Teseu, Ahile, Orfeu, Esculap, Hesiod, Homer, Licurg, Solon, Eschile, Leonida,, Aristotel, Alexandru, Zeuxis, Apel- les, Pericle, Fidias, Praxiteles, Virgiliu, Horaţiu, sunt copiii tăi prea iubiţi, fiii tăi recunoscători. Emanaţi cu toţii din tine, au murit înaintea ta şi te aşteaptă în Câmpiile Elizee pentru a-ţi face un cortegiu cum n-a avut niciodată vreun zeu. A venit timpul să mori, o Prometeu! căci vechea lume va muri!..."

În acest moment, din mijlocul flăcărilor se auzi ridicându-se vocea titanului, pe jumătate consumat de foc.

Totul tăcu, cântecul Oceanidelor, trosniturile incendiului, suflul vântului, murmurul mării, şi aceste cuvinte ajunseră la Isaac prin vălul de foc întins între Prometeu şi el.

– În centrul Pământului... Prin peştera lui Trofonius... Cu crenguţa de aur!

Era răspunsul la cele trei întrebări pe care le pusese evreul.

Oceanidele îşi reluară cântecul lor întrerupt.

„Ţi s-a prezis că va înceta chinul tău când un zeu, fiu al unei fecioare, va veni din Egipt. El îl va detrona pe cel care te persecută, va răscumpăra crimele oamenilor, murind pentru ei, şi va coborî în Infern.

Acest fiu al unei fecioare a venit din Egipt, a murit pentru oameni, a coborât în Infern. Rugul tău, o Prometeu! ultimul reflex al lumii vechi, se stinge pe Caucaz chiar în momentul când se aprinde pe Golgota o stea, far al unei lumi noi! A venit timpul să mori, o Prometeu! căci vechea lume va muri!"

Şi cântând astfel, ele pluteau, graţioase şi uşoare, frumoasele Oceanide, în jurul rugului imens care făcuse din Caucaz un Etna, din munte un vulcan, din pădure un crater.

Îndată un suflu asemănător cu bătaia crivăţului culcă flacăra, care pâlpâi un moment ca şi cum s-ar stinge, dar care, puţin câte puţin, îşi relua direcţia spre cer, către care tind toate flăcările.

Titanul îşi dăduse ultima suflare a unei vieţi de patru mii de ani. Atunci Oceanidele, acoperindu-şi cu un văl feţele, se învârtiră pentru ultima oară în jurul rugului, strigând una după alta „Adio" şi îşi luară zborul către Pontul Euxin.

Ultima, trecând pe deasupra capului lui Isaac, lăsă să cadă la picioarele, lui o crenguţă de aur pe care o ţinea ascunsă în cutele rochiei; Isaac le urmări din ochi pe frumoasele nimfe, care se duseră să se afunde una după alta în Pontul Euxin, în care dispărură.

Apoi el ridică crenguţa de aur şi, sigur că de acum înainte nimic nu se va mai opune proiectului său, aşteptă, recunoscător lui Prometeu, ca flacăra să se stingă.

Rugul arse trei zile. La sfârşitul celei de a treia zi, corpul titanului fusese consumat în întregime, inelele de aramă erau goale iar lanţurile de diamant atârnau inerte pe dublul vârf al Caucazului.

Cadavrul fusese eliberat şi cenuşa lui dormea amestecată cu aceea a pădurii ce-i servise drept rug. Atunci, Isaac se urcă pe sfinx şi strângând la piept preţioasa ramură de aur, îi zise tare:

– La peştera lui Trofonius!

Apoi, murmură încet:

– O, fiu al lui Uranus şi al lui Themis, Prometeul vechii lumi, tu eşti mort. Eu simt însă că începând de azi, lumea nouă are şi ea Prometeul său.

Cu zborul lui rapid, sfinxul îl ducea pe întunecatul cavaler înspre apus.

XL PEŞTERA LUI TROFONIUS

În această parte a Beoţiei care se învecinează cu Focida şi care se întinde de la marea Alcyonului la lacul Copais, pe panta septentrională a Heliconului, aproape de Trachis, între Ambryssus şi Orchomena, în fundul unei văi udate de Lamus, se ridica fermecătorul oraş Lebadeea.

Un munte îl domină şi din înaltul acestui munte coboară, sărind şi rostogolind o cascadă de diamante, micul râu, Herciniu, care înainte de a sosi la Lebadeea trece pe lângă două izvoare care, prin liniştea şi transparenţa apelor lor, contrastează straniu cu apele râului zgomotos şi rapid. Acesta, după ce a fost încorsetat pe distanţa de zece stadii într-o râpă adâncă şi întunecoasă, reapare aproape de oraş, înconjurându-i zidurile cu vălul lui proaspăt de spumă. Continuându-şi drumul, se aruncă printr-o vale încântătoare, în lacul Copais.

Cele două izvoare despre care am vorbit, oricât ar fi de modeste, au în toată Beoţia, o reputaţie aproape egală cu aceea a faimosului Permesse de unde se adapă Pegas şi îşi potolesc setea muzele. Misterioase şi ascunse ca toate lucrurile preţioase, sunt denumite Lethe şi Mnemosyna, adică izvoarele *uitării* şi *memoriei*.

La câţiva paşi de cele două izvoare, în locul cel mai sălbatic al văii, dominat de o pădure întunecoasă de stejari, se ridică, sau mai curând se ridica în epoca în care se petreceau evenimentele pe care le povestim, un mic templu înconjurat de o balustradă de marmură albă pe care, din loc în loc, se ridicau obeliscuri de bronz.

În acest templu, zeul Trofonius îşi pronunţa oracolele.

Cum a devenit Trofonius zeu? Nu era prea clar pentru Lebadieni, dar totuşi ei construiseră un drum frumos şi larg, mărginit de statui ce ducea de la oraş spre templu.

Iată ce se povestea despre această divinitate, care, ca atâtea altele, îşi trăgeau originea din moarte şi hoţie.

Se ştie cum a fost descoperit acel vechi oracol de la Delfi, ale cărui cuvinte profetice au ridicat şi au răsturnat imperii. Capre rătăcind printre stâncile muntelui Parnas, au respirat aburii subterani exalaţi de o crăpătură a pământului. Ele au început să sară dintr-odată, agitate, făcând mişcări neobişnuite. Ciobanii, care le căutau şi s-au apropiat de acea deschizătură, au respirat aceleaşi emanaţii, au fost cuprinşi de aceeaşi agitaţie şi în plus, au început să pronunţe cuvinte fără şir. Aceste cuvinte, fiind auzite de cei de faţă, au fost declarate a fi profeţii. Regele Hyrieu a hotărât să se clădească un templu închinat aceluiaşi zeu căruia îi era consacrat muntele. Acel zeu era Apollo şi templul a fost celebrul templu din Delfi.

În consecinţă, regele Hyrieu aduse pe doi dintre cei mai renumiţi arhitecţi ai timpului, adică pe Trofonius şi pe fratele lui,

Agamede. Aceştia au construit templul magnific, din care n-au mai rămas astăzi alte urme decât imaginea acestui templu imprimată pe medaliile Beoţiei şi descrierea care ne-a păstrat-o *Ion* al lui Euripide.

Hyrieu avusese grijă ca în subteranele templului să prevadă un loc pentru tezaur, dar arhitecţii, în speranţa de a se înfrupta din acest tezaur, îşi amenajaseră, prin ziduri duble, o trecere cunoscută numai de ei. După ridicarea templului, ori de câte ori aveau nevoie de bani, veneau să se împrumute de la zeul luminii şi al poeziei. Au revenit acolo atât de des şi au făcut pagube atât de mari în punga zeului, încât regele şi-a dat seama că tezaurul templului scade, dar fără a putea pricepe cum. Totuşi, el puse fapta unor hoţi foarte pricepuţi să-şi şteargă urmele şi, pentru a pune capăt furturilor, a ordonat aşezarea unor capcane împrejurul vaselor ce conţineau aurul sacru.

Nu peste multă vreme, Trofonius şi Agamede avură nevoie de bani. Ei coborâră pe drumul cunoscut şi pătrunseră în sala tezaurului cu încrederea lor obişnuită. La primul pas pe care îl făcură pentru a se apropia de unul din vase, Agamede, care mergea înainte, scoase un strigăt: fusese prins în cursă.

Cursa fusese făcută de un mecanic tot atât de expert în meseria lui, pe cât erau Agamede şi Trofonius în arta lor. Trofonius nu a putut să-l scape pe fratele său din strânsoarea teribilă. Rămânea un singur mijloc ca să nu fie demascat şi Trofonius recurse la el, oricât ar fi fost de crud: el tăie capul lui Agamede şi fugi, lăsând prins în cursă un corp fără cap, şi prin urmare, de nerecunoscut.

Exista, în apropierea Lebadeei o peşteră care traversa muntele şi avea diferite ieşiri. Trofonius s-a refugiat acolo şi a trăit ascuns tuturor privirilor. A murit acolo, neştiut, aşa cum trăise.

Dar Apollo, recunoscător pentru templul magnific pe care acesta i-l construise, şi găsind, fără îndoială, cu totul natural ca arhitectul să se înfrupte din ofrandele aduse, fu mâhnit că poporul, nu numai că fusese indiferent cu Trofonius viu, dar nu-i acorda nici onoruri funerare după moarte. Ca toţi zeii, Apollo avea la dispoziţie flageluri cu care putea lovi omenirea. El trimise în Beoţia o secetă atât de îndelungată, încât Beoţienii crezură că trebuie să o consulte pe Pitia. Pitia răspunse că atâta vreme cât Trofonius nu va fi considerat ca un oracol, această secetă va dura. Beoţienii nu aveau nimic împotriva unui oracol în plus, dar unde să-l găsească pe Trofonius? Nimeni nu ştia ce se întâmplase cu el din ziua când dispăruse din Delfi.

Un acrefian numit Saon a avut onoarea să-l descopere. El a avut ideea să urmărească un roi de albine, şi roiul îl conduse în peştera sacră, unde găsi cadavrul unui bărbat. De îndată ce s-au făcut onorurile funerare acestui bărbat, seceta a încetat şi nimeni nu s-a îndoit că mortul n-a fost Trofonius.

Această convingere a primit o confirmare strălucită când au realizat că peştera în care fusese descoperit corpul făcea posibilă pronunţarea de oracole.

De atunci, templul din Delfi şi-a avut perechea, iar Pitia, oracolul rival. De altfel, oracol teribil, pe care trebuia să-l cauţi în locuri întunecate, subterane. Templu formidabil, în care omul lăsa afară râsul, pentru a nu reveni pe pământ decât cu fruntea marcată de o paloare de neşters.

Într-adevăr, se cunoştea deschizătura prin care intra consultantul, dar nimeni nu ştia nici cât timp va rămâne în măruntaiele pământului şi nici ieşirea prin care peştera îl va readuce, mort sau viu, la lumina zilei.

Cei mai mulţi dintre consultanţi rămâneau una, două sau trei zile în peşteră şi, după acest timp, reapăreau prin aceeaşi gură care-i primise.

Alţii rămâneau opt zile, o lună, trei luni şi ieşeau prin deschideri necunoscute, uneori la distanţă de mai multe leghe de Lebadeea.

Alţii însă, erau aruncaţi afară morţi şi se găseau numai cadavrele lor.

În sfârşit, alţii nu mai reapăreau niciodată şi peştera hulpavă şi misterioasă nu le înapoia nici măcar cadavrele.

Această subterană îi fusese indicată lui Isaac, de către Prometeu, ca fiind calea cea mai directă care să-l ducă la Parce.

Astfel, două ore după ce părăsise platoul Caucazului, sfinxul coborî la picioarele statuii lui Trofonius, lucrare a lui Praxiteles reprezentându-l pe zeu sub trăsăturile lui Esculap.

Această statuie se ridica în mijlocul unui fel de luminiş care forma centrul a ceea ce se numea *Pădurea Sfinţită*.

Isaac puse piciorul pe pământ, îl lăsă pe sfinx să se aşeze liniştit şi tăcut în faţa statuii zeului şi se îndreptă imediat spre un templu închinat Fortunei şi Geniului bun, situat cam la o sută de paşi distanţă de peşteră.

Acest templu era un fel de han sfinţit în care erau găzduiţi călătorii care veneau să consulte oracolul, sau numai să viziteze acest loc a cărui reputaţie era răspândită pe tot pământul.

Servitorii templului alergară înaintea evreului pentru a se informa de scopul călătoriei lui. Dacă venea numai să viziteze templul şi împrejurimile sale, i s-ar fi dat un ghid. Dacă venea să consulte oracolul, trebuia să locuiască într-una din celulele pregătite pentru consultanţi şi să se supună formalităţilor obişnuite.

Isaac răspunse că vrea să pătrundă în cea mai mare adâncime a peşterii şi că era gata să îndeplinească ritualurile obişnuite, dar acestea să fie, pe cât posibil, scurtate.

I se răspunse că în cea de a treia zi i se va permite să intre în peşteră.

Încredinţat că va ajunge să-şi îndeplinească scopul, Isaac nu mai avea acea nerăbdare febrilă care până atunci părea că-l devorează. El acceptă întârzierea de trei zile şi se dădu pe mâna preoţilor.

În timpul celor trei zile, Isaac trebuia să se abţină să bea vin şi să se hrănească cu carnea animalelor înjunghiate de el. În seara celei de a treia zi, sacrifică un berbec şi preoţii, după ce i-au examinat măruntaiele, au declarat că Trofonius acceptase sacrificiul, pe care l-a găsit plăcut şi nu mai trebuie decât să fie îndeplinite ultimele formalităţi.

Doi copii îl luară de câte o mână şi îl duseră pe malul râului Hercyniu unde se spălă de trei ori, după ce-l unseseră de trei ori cu ulei.

Apoi, în locul veşmintelor pe care le purta, a fost îmbrăcat cu o robă lungă de in şi-l duseră la cele două izvoare pe care le-am semnalat deja, dintre care unul avea să-i şteargă amintirile lucrurilor trecute, iar celălalt trebuia să-i întipărească în memorie, într-un mod de neşters, amintirea lucrurilor pe care urma să le vadă.

Fie că cele două izvoare nu aveau în realitate proprietăţile ce li atribuiau, fie că nu aveau putere asupra evreului, dar Isaac nu a simţit nici unul din efectele pe care aceste ape îl producea în mod obişnuit asupra oamenilor simpli care beau din ele. La jumătatea drumului de la al doilea izvor - adică Memnosynul - înspre gura peşterii, se ridica un fel de capelă mică. Isaac s-a oprit şi după ce şi-a făcut în ea rugăciunea, nu atât din credinţă, cât pentru a se conforma recomandărilor ghizilor, a intrat în sfârşit în vestibulul templului, ajungând astfel în grota sacră.

Aceasta părea scobită cu vârful ciocanului. Era înaltă de opt coţi şi largă de patru. O scară, căreia i se vedeau cele două balustrade superioare, chiar de la intrarea întunecată, se înfunda în pământ, ca într-un puţ. Acesta era drumul pe care trebuia să îl urmeze. Isaac merse direct la scară şi fără şovăire se afundă în abis. După ce coborâse cam cincizeci de trepte, ajunse pe o a doua platformă. De data aceasta nu mai era vorba de o scara. Era o simplă excavaţie, a cărei deschizătură permitea trecerea unui singur corp omenesc. Era luminată de o lampă cu lumina slabă şi pâlpâitoare ce mărea şi mai mult teroarea misterioasă resimţită în acest popas subteran.

Doi preoţi îl aşteptau pe consultant. Dacă ar fi vrut să se oprească aici, el era liber să o facă şi aceeaşi scară ce-l coborâse în noapte, l-ar readuce la lumină.

Cei doi preoţi veniră în întâmpinarea lui Isaac. Unul ţinea o panglică iar celălalt prăjituri cu făină şi miere.

– Cum te-ai hotărât? îl întrebară ei.
– Vreau să continui drumul.
– Atunci, va trebui să-ţi punem această bandă peste ochi.
– Puneţi-o, zise Isaac.
Şi preoţii îi acoperiră ochii cu banda.
– Acum, întrebă evreul, ce-mi rămâne de făcut?
– Ia câte trei din prăjiturile astea în fiecare mână.
– Ce trebuie să fac cu ele?
– Le vei oferi şerpilor pe care îi vei întâlni în drum. La fiecare şuierătură pe care o vei auzi, lasă câte o prăjitură şi prin această ofrandă către geniile pământului, ai putea să ajungi jos, fără să fii mâncat.
Isaac ridică din umeri.
Şerpii zeului tău nu au nici o puterea asupra mea, zise el, dar nu are a face. Pentru că eu le traversez domeniul, nu e drept să nu le plătesc vama de trecere.
Şi luă câte trei prăjituri în fiecare mână.
Formalităţile necesare pentru a doua călătorie erau îndeplinite.
– Sunt gata, spuse Isaac.
Cei doi preoţi îl duseră într-un fel de hrubă ce se deschidea în umbră. Isaac se aşeză pe marginea intrării şi începu să alunece pe pantă din ce în ce mai repede, antrenat de greutatea corpului său.
Un altul în locul lui Isaac n-ar fi ştiut să măsoare timpul, preocupat de ceea ce se petrecea în jurul lui. Într-adevăr, abia începuse vertiginoasa coborâre, că-i ajunseră la urechi nişte zgomote asemănătoare mugetului unei cataracte sau unei ape bătute violent de roţile unei mori. Simţi în acelaşi timp o umezeală rece. Îndată zgomotul şi senzaţia se schimbară: prin banda ce-i acoperea ochii vedea reflexele unui mare incendiu şi, aşa cum simţise răceala îngheţată a apei, acum simţea căldura dogorâtoare a focului. În sfârşit, senzaţia arzătoare dispăru, aşa cum dispăruse senzaţia de umezeală. Se auzeau acum şuierături oribile. Îi treceau peste faţă şi peste mâini, corpuri reci şi vâscoase, asemănătoare cu acelea ale reptilelor. Atunci el lăsă, una câte una, cele şase prăjituri pe care i le dăduseră preoţii. Mai alunecă un timp, dar din ce în ce mai încet - ceea ce indica o reducere a pantei pe care cobora. În sfârşit, încetând să mai fie antrenat prin dubla acţiune a înclinaţiei şi a greutăţii, el se opri, culcat pe un covor moale, un fel de câmpie subterană.
Prima mişcare a lui Isaac a fost aceea de a-şi scoate banda ce-i acoperea ochii.
Era, aşa cum am spus, culcat pe iarba unei câmpii vaste, luminată slab, ca şi cum lumina ar fi trecut printr-un ecran de sticlă mată.

Îl înconjurară treisprezece preoţi, asemenea unor fantome, având faţa acoperită.

Isaac se ridică în picioare, în mijlocul lor.

– Cine sunteţi, le zise el, şi la ce încercare vreţi să mă puneţi? Eu vă declar că sunt invulnerabil şi nemuritor. Am venit în urma sfaturilor ultimului titan, pe care l-am văzut murind, pentru a pătrunde în centrul pământului, unde sunt Parcele. Iată ramura de aur care trebuie să-mi permită să obţin de la ele ceea ce am să le cer şi la nevoie să-mi servească drept spadă şi scut.

La aceste cuvinte, el scoase de la piept crenguţa de aur şi o întinse către preoţii mascaţi. Însă unul dintre ei, înaintă:

– Este omul pe care-l aşteptăm, le zise colegilor săi.

Apoi, către evreu:

– Este de prisos, Isaac, să te temi sau să ameninţi... Tu eşti înconjurat de prieteni.

Şi ridică acel fel de voal care îi acoperea faţa, în timp ce întindea o mână spre Isaac.

– Apollonius din Tiana! strigă acesta.

– Am ştiut din vrăjile Canidiei că am să te revăd la peştera lui Trofonius, unde te trimisese Prometeu, şi am venit să te aştept... Tu vezi în mine pe unul dintre iniţiaţii acestei locuinţe subterane, în care am trăit un an. De douăzeci de ori am încercat să fac călătoria pe care o vei face tu şi totdeauna am fost nevoit să mă opresc acolo unde aerul, comprimat de straturile terestre, încetează de a mai fi respirabil pentru un simplu muritor... Până unde am putut să merg eu însumi, am să te conduc. Mai departe, îţi vei continua drumul singur şi la întoarcere, dacă zeii nu-ţi vor cere să păstrezi secretul, ne vei spune ce ai văzut.

– Dar, întrebă Isaac, pentru ce, cunoscând drumul care duce la centrul pământului, nu mi-ai pomenit chiar tu de el, fără întârziere?

– Fiecare dintre noi face un jurământ teribil, de a nu revela profanilor ceea ce i-a fost dezvăluit în timpul iniţierii sale. Eu trebuia să-mi ţin jurământul. După încercări, iniţiatul află că la marginea acestei câmpii se deschide o cavernă prin care se poate coborî până în centrul pământului. Dacă el vrea să încerce călătoria, i se dă o torţă şi merinde. Dacă refuză, oracolul îi răspunde la întrebările pe care le-a pus şi urcă înapoi la lumină... Cei care urcă astfel constituie cel mai mare număr, aproape totalitatea... Dar alţii riscă să facă drumul şi înaintează, mai mult sau mai puţin adânc, în măruntaiele pământului. Aşa se explică faptul că unii rămân mai mult, iar alţii mai puţin timp printre noi. În sfârşit, alţii pătrund atât de mult, încât aerul lipsindu-le, mor, iar cadavrele le sunt aruncate de o forţă repulsivă până la limitele aerului respirabil. De acolo vine paloarea mai mult sau mai puţin accentuată, imprimată pe faţa acelora care au vizitat peştera lui

Trofonius. De acolo vin şi acele cadavre care se găsesc uneori la diferitele deschideri ale muntelui şi care inspiră o teroare atât de vie locuitorilor din împrejurimi... Acum, că secretul căii misterioase ţi-a fost revelat de un altul, eu am venit aici să te aştept şi să-ţi spun: Isaac, eu sunt unul dintre cei care au pătruns cel mai mult pe drumul întunecat. Vrei să mă iei ca ghid? Iată-mă...

Isaac îi întinse mâna lui Apollonius. Cei doisprezece preoţi fură de acord ca, fără a mai fi supus vreunei încercări, Isaac, călăuzit de Apollonius, să încerce în aceeaşi zi, coborârea teribilă pe care nici unul nu o îndeplinise încă.

O oră mai târziu, Apollonius şi Isaac, fiecare cu câte o torţă, traversând palida câmpie subterană, ocolind lacul cu ape posomorâte, adânci şi întunecate, intrară în deschiderea cavernei, căscată ca gura unei Himere gigantice.

XLI PARCELE

Intrarea drumului misterios amintea mai întâi pe acel „*facilis descensus Averni*" al lui Virgiliu. Prima pantă era dulce şi, cu toate că se simţea să se adânceşte viguros în pământ, nu era prea greu de parcurs.

Ce muncitori subterani au săpat acest drum întunecos? Nimeni nu poate să o spună cu siguranţă. Numai Apollonius credea că primii călători care l-au străbătut erau cei trei fii teribili ai lui Uranos, după ce au fost aruncaţi din Olimp de tatăl lor. Titanii cu o sută de mâini fuseseră înlănţuiţi în centrul lumii, de unde Zeus îi scosese pentru a se opune lui Chronos în faimosul război cu uriaşii. Din acel timp, drumul rămăsese liber dar, aşa cum am spus-o, nimeni nu a putut vreodată să-l parcurgă până la capăt.

Oricât de grăbit era să ajungă la capătul drumului, morocănosul călător căruia Apollonius îi servea ca ghid a înţeles că pe lângă mijloacele materiale de luptă, pe care le avea acum, trebuia să mai strângă şi un întreg arsenal de ştiinţă.

Astfel, după o tăcere de câteva minute, el zise:

– Apollonius, nu ai remarcat că, pe măsură ce ne înfundăm către centrul lumii, noi traversăm straturi de pământ de culori şi componenţe diferite? Religia mea, prin gura lui Moise, a dat ceva mai mult de patru mii de ani de existenţă a umanităţii. Tot aşa mi-a spus şi Prometeu. Dar înaintea omului, ce animale preexistau? Ce sunt aceste oseminte gigantice pe care le zăresc la dreapta şi la stânga, şi care aparţin, fără îndoială, raselor dispărute, pentru că n-am văzut nimic asemănător nici în India, nici în Nubia şi nici în Egipt?

– Ascultă, zise Apollonius, vreau să-ţi spun secretul lumii, pe care îl ştiu numai iniţiaţii noştri şi care va fi într-o zi la baza tuturor ştiinţelor. El îţi va lămuri ceea ce tu ai găsit obscur şi inexplicabil în răsăritul tuturor religiilor. Pe el ni-l relevă drumul ce-l facem prin straturile subterane. Ca şi legea lui Moise, religia grecească ia lumea din Haos. După prima, spiritul lui Dumnezeu pluteşte deasupra apelor iar după a doua, Eros sau Amor, cel mai frumos dintre zeii nemuritori, planează în vid. Apoi, în ambele religii, o putere, creatoare - aici Uranos, acolo Iehova - separă uscatul de ape şi scoate din Haos pământul, care, deîndată, ocupă centrul lumii... Cât timp a fost necesar pământului, să se formeze, din ziua în care Dumnezeu i-a făcut cu mâna lui puternică temeliile primitive, compuse din şisturi, marmură şi granit, până când, după ce a suferit aglomerarea suprapusă a straturilor sale succesive, a dat naştere omului, un animal mai perfecţionat decât celelalte, acest rege viitor al creaţiei? Nimeni nu o ştie. Fără îndoială, a trebuit o muncă îndelungată, de mii de ani, pentru această naştere. Într-o zi, pe stratul superior al

pământului - când el a îmbrăcat aspectul maiestuos pe care-l cunoaştem, când fertilitatea solului putea hrăni sute de milioane de făpturi asemănătoare lui, când aerul a fost purificat, astfel ca pieptul lui să-l respire, când animalele şi vegetalele potrivite pentru existenţa lui au fost create - omul a apărut la rândul său, pentru a fi pe suprafaţa pământului stăpânul creaţiei, cel ce va domina natura... Cum s-a născut atunci omul? Din ce elemente a fost format? Cum această creatură, atât de slabă la naştere, atât de lentă în prima creştere a forţei sale fizice şi a puterii intelectuale, al cărui instinct este inferior aceluia al animalului celui mai puţin inteligent şi care în compensaţie are superioritatea raţiunii, cum această creatură, după ce a fost născută, ajunge la completa dezvoltare a facultăţilor care-i compun viaţa fizică şi psihică? Cum din embrion devine om? Cum din om izolat, sălbatic mai întâi, închis în cercul strâmt al familiei, devine om social şi civilizat, răspândind ca o rouă fertilizantă, pe capul altor oameni, ideile lui Platon şi ale lui Socrate? Iată ce este şi ce va rămâne încă mult timp, după toate probabilităţile, un mister inexplicabil, o enigmă fără cuvinte pentru acest om, însuşi... Acum, în ce mediu s-a născut omul? În care punct al pământului a apărut el mai întâi? Ce ţinut reunea, ca pe o mană terestră, sucurile nutritive care trebuiau să-i ajungă pentru primele lui nevoi? Ce ţinut era cel mai bine pregătit să-l primească, datorită armonizării elementelor sale cu elementele constitutive ale omului? India spune: ,,Eu sunt! Eu sunt pământul procreator. Eu i-am legănat pe un culcuş din foi de lotus pe primii născuţi ai genului uman. Eu i-am alimentat cu fluidele abundente ale naturii mele exuberante. Eu, în timpul tinereţii universale, am putut să pun omul în faţa unei vegetaţii atât de luxuriante şi atât de expansive, încât nu ar fi trebuit decât să respire pentru a trăi. El a fost nutrit de atmosfera mea aşa cum a fost îmbrăcat de soarele meu!" Acum - continuă Apollonius - priveşte: iată unde misterul începe să fie înţeles, iată unde enigma începe să fie explicată. Tu ai întrebat ce sunt aceste straturi succesive, de diferite culori şi compoziţii, pe care le traversăm pe măsură ce pătrundem către centrul lumii? Am să-ţi spun.

Şi arătându-i lui Isaac cu degetul, părţile de sus ale pereţilor drumului subteran:

– Vezi, îi zise el, acest strat care se întinde imediat sub acela pe care locuim şi care pare să fi fost udat de apele mării? Este stratul unde sunt înmormântare animalele a căror creaţie a precedat naşterea omului şi care a preparat solul unde trăiesc oamenii şi animalele pe care le cunoaştem astăzi. Acest strat este rezultatul unei inundaţii, a unui potop. Este un amestec de pământ vegetal, de nisip şi de mâl. Fără îndoială, această lume antediluviană, căreia îi lipsesc încă maimuţa şi omul, îşi îndeplinea perioada sa de existenţă, când,

dintr-o dată, o răsucire a globului nostru a deplasat apele, le-a adus în ţinuturile joase, locuite de aceste diferite rase de animale, le-a acoperit cu mocirlă, noroi, nisip argilos şi pietre rostogolite, unindu-se, poate, cu apele din cealaltă margine a lumii. De acolo vin aceste oseminte pe care tu le vezi albind în mijlocul stratului gălbui şi care sunt despărţite unele de altele, rupte, fracturate... Iată, aici sunt reunite, acoperite încă de unele părţi moi... Aici, fără îndoială, era o cavernă în care aceste animale, speriate, simţind că solul se cutremură sub picioarele lor, şi auzind apropiindu-se mugetul apelor, s-au refugiat şi au fost înecate... Pământul pe care trăiau aceste animale avea deja aspectul actual. El era locuit de făpturi de o natură aproape tot atât de elevată ca a acelora ce sunt astăzi conlocuitori cu noi. Mamiferele abundau şi prezenţa lor probează că acest pământ se pregătea pentru o epocă de stabilitate, şi prin urmare, de perfecţionare. Iată, aici, oase de tigri, de pantere, de lupi... Iată urşi aproape asemănători cu ai noştri... Iată un patruped care seamănă cu tatuul şi cu *leneşul*, numai că e de talia unui bou! Iată, un pangolin de optsprezece coţi lungime! Iată un cerb cu talia mai mare decât cea a unui elan, cu coarnele mărite şi cu multe ramuri, care au zece coţi de la un vârf la altul! Iată scheletul unui elefant colosal. El are patruzeci de coţi înălţime şi colţii lui au opt! În timpul acelei perioade, totul era titanic şi regnul vegetal era în armonie cu regnul animal. Aceşti monştri enormi se mişcau în ierburi de cincisprezece coţi şi căutau umbra şi răcoarea în păduri gigantice. Stejarii aveau două sute de coţi iar fagii, patruzeci. Fără îndoială, pentru a-l primi pe om şi pe animalele care-l înconjoară, trebuia ca suprafaţa pământului să fi primit germeni mai fertili, resturi, îngrăşăminte mai multe. Stejari de două sute de coţi, fagi de patruzeci, elefanţi de optsprezece, au dus la constituirea solului nostru, leagănul pe care omul a văzut lumina zilei.

Isaac privea şi asculta cu uimire.

Părea că fiecare vorbă îi strecura o rază de lumină în spirit şi îi sporea dârzenia cu care îşi căuta izbăvirea.

– Da, zise el, înţeleg! Zilele creaţiei sunt secole... Moise nu s-a înşelat, numai că noi trebuie să-l înţelegem... Să coborâm.

Amândoi îşi continuară drumul dar după un timp Isaac întrebă:

– Ce este acest al doilea strat? El este mai alb decât primul şi e plin de pietre şi cochilii... Este încă una din feţele lumii anterioare lumii noastre?

– Da, zise Apollonius, este stratul care marchează trecerea de la reptile la mamifere. De data aceasta marea s-a retras şi s-au format vaste lacuri cu apă dulce, pe malurile cărora trăiau şi mureau animale ale căror schelete le vom găsi în sedimentele lor şi care au fost antrenate acolo de pâraie şi râuri... Iată solul. Este calcaros, silicios şi plin de cochilii. Deja forţele vieţii încep să se răspândească şi să

dezvolte creaturi mai perfecţionate decât acelea pe care le vom găsi mai în adâncime. Uite oase de peşti, de reptile şi de păsări care ne duc la mamifere mai puţin perfecte decât acelea pe care le-am văzut mai înainte. Ele sunt cu totul necunoscute lumii noastre. Iată fiinţele noi care îşi fac apariţia în acest univers inferior. Sunt departe de a atinge talia acelora care le vor succeda. Printre ele, priveşte un fel de tapir care seamănă în aceeaşi măsură atât cu un rinocer, cât şi cu un cal. Iată un alt animal care face legătura între hipopotam şi cal, un altul care este intermediar între cămilă şi mistreţ. Uite carnivore care nu sunt nici tigri, nici lei, nici pantere şi nici lupi şi care totuşi au câte ceva din toate aceste animale. Iată peşti de apă dulce şi reptile aproape la fel ca ale noastre. Uite vegetale a căror organizare se perfecţionează - căci la fiecare act al acestei mari drame a creaţiei, pe care noi o parcurgem în sens contrariu, animale şi vegetale fac câte un pas în plus către perfecţiune.

Cei doi călători continuau să coboare. Deodată, Isaac se opri. Tocmai traversau un uriaş strat calcaros, împănat cu cochilii fosile, indicând că marea poposise un timp îndelungat pe acolo şi lăsase un strat însemnat de depuneri. Dedesubt urmau numeroase straturi de lignit de origine mai recentă decât huila, fragmente de plante, un mare număr de resturi de scoici terestre şi fluviale, oase de reptile, de crocodili şi de broaşte ţestoase.

Isaac se oprise înaintea scheletului unei şopârle gigantice.

– Da, îi zise Apollonius, am ajuns la un strat inferior. Aici nu existau nici mamiferele şi nici păsările. Animalele cele mai nobile ale acestei a treia lumi necunoscute sunt reptilele. Scheletul pe care îl priveşti este acela al unei şopârle amfibie, cu botul subţiat, cu dinţii ascuţiţi. Are cincisprezece coţi lungime, după cum vezi. Acest corp imens era târât de patru picioare scurte şi groase, sau mişcat în apă de înotătoare puternice. Pe pământ, se târa aşa cum o fac focile şi vacile de mare, dar străbătea apa cu rapiditatea unei săgeţi. Hei, iată o alta, cu gâtul la fel de lung ca corpul, care împreună au treizeci şi patru de coţi. Corpul este ca al unui crocodil, iar gâtul pare a fi al unui piton enorm. Animalul trăia pe fundul unui lac, dar respira în acelaşi timp, la suprafaţă. Uite, un fel de caiman care are cincizeci de coţi lungime, adică este de mărimea Leviatanului din Biblie. Iată o hidră cu aripi de liliac, animal încă mai straniu în realitate decât cele mai ciudate ficţiuni ale poeţilor noştri! Născute în condiţii particulare ale atmosferei, târându-se pe o suprafaţă ale cărei câteva puncte abia se ridicau deasupra unei ape călduţe şi noroioase, toţi monştrii ale căror oseminte le vezi şi-au încetat existenţa când lumile superioare s-au modificat. Dezvoltarea acestor animale s-a oprit aici şi ele îşi au originea în lumile cele mai de jos.

– Nu sunt, deci, ultimele fiinţe ale creaţiei? întrebă Isaac.

– Natura nu face nimic în salturi, răspunse Apollonius, şi tu nu ai parcurs decât două treimi din lanţul fiinţelor animate. Aşteaptă să traversăm mai întâi acest imens masiv de cretă şi să ne oprim la stratul care-i serveşte ca bază. Iată, am ajuns. El constituie depunerea unei mări liniştite care nu conţinea decât animale aparţinând clasei peştilor şi,reptilelor. Uită-te, printre osemintele peştilor, nici unul nu are vreo formă amintind de peştii zilelor noastre. Iată broaşte ţestoase gigantice. Distanţa dintre carapace este de şase coţi. S-ar zice că sunt scuturile unui uriaş! Iată încă o şopârlă de felul acelora pe care le-am găsit în lumea superioară. Adesea o lume îşi are zorile în cea care o precede, numai că, fii atent, cu cât o lume se ridică, apropiindu-se de cea a omului, cu atât-animalele ei devin mai inteligente.

– Aici, zise Isaac, pământul îţi schimbă culoarea în mod pronunţat. Ne apropiem deci de straturile primitive?

– Am ajuns la nisipurile verzi şi feruginoase aglutinate cu resturi de reptile. Nu trebuie să le considerăm însă drept o creaţie aparte. Ele nu sunt decât depuneri dintr-o zonă superioară a straturilor calcaroase. Iată, încă, printre acele şisturi, mii de peşti, de crustacee, de stridii cu valvele curbate. Iată reptilele ciudate care nu au pereche în nici o altă lume. Cât despre plante, nu există aici, după cum vezi, decât ficuşi, licopodiacee şi ferigi tropicale. Atingem limitele vieţii şi resturile dinapoia acestor straturi întinse de nisip verde prin care trecem nu sunt constituite decât din vegetaţie. Se mai găsesc încă, e adevărat, printre ele, peşti şi reptile; dar faţă de specia lor, au organizarea internă inferioară. Într-adevăr aceasta este prima treaptă a creaţiei, prima verigă a lanţului fiinţelor vii. Sub aceşti polipi nu mai sunt decât zoofite în care, deşi exista viaţă, ea era echivocă şi lipsită de sensibilitate. Apoi, după zoofite, nimic altceva decât materia inertă... Am traversat una după alta cinci lumi succesive prin care natura animată, instinctivă şi gânditoare care trăieşte astăzi pe suprafaţa pământului, îşi înfige rădăcinile până în granit, baza primară a globului nostru.

– Da, zise Isaac, zdrobit sub măreţia creaţiei, îndelung elaborată de mâinile lui Dumnezeu. Da, cinci lumi, adică cinci zile, fiecare de mii de ani, după care bărbatul şi femeia au apărut la rândul lor... Tu mi-ai revelat Geneza lui Moise. Dar câte mii de ani a pus acest granit primitiv, să se formeze? Iată ce nu ne-a spus Moise!

– Şi ar fi cu atât mai greu de spus, reluă Apollonius, cu cât, după toate probabilităţile, acest granit a fost altădată o materie topită. A trebuit un timp, Isaac, până ce acest nucleu al pământului, împotriva căruia s-ar toci oţelul cel mai bine călit şi care la început trebuie că era asemănător cu lava pe care ai văzut-o curgând din craterele Etnei şi Vezuviului, să se fi răcit, încet, încet, în contact cu aerul. Ca urmare, pe măsură ce vei coborî, temperatura va creşte,

căci în continuare se emană căldură din centru. Fiecare iniţiat care coboară marchează pe pereţii subteranei locul unde a fost nevoit să se oprească. Uite, semne care datează din secolul lui Pericle: acum cinci sute de ani. În locul în care suntem acum, căldura era insuportabilă. Iată alte semne, contemporane cu Alexandru. Vom găsi altele din timpul lui Epicur, din timpul lui Aristarh, din timpul lui Sylla, din timpul domniei lui August. Fiecare secol respinge această căldură cu aproape o leghe. Dacă tu eşti cu adevărat nemuritor şi dacă tu ai să asişti la sfârşitul acestui glob, îl vei vedea pierind atunci când răcirea va fi atins limitele extreme. Stingerea căldurii va duce la stingerea vieţii.

Isaac scoase un oftat adânc. Ideea nemuririi sale nu-l speria încă, dar începuse să-l neliniştească.

Apoi ambii continuară să meargă. Cu cât avansau, aerul devenea mai greu şi căldura mai intensă. Isaac nu remarca totuşi, această schimbare a atmosferei. Apollonius, dimpotrivă, începu să se sufoce, şi se oprea din timp în timp pentru a-şi trage respiraţia. Până la urmă, opririle sale se îndesiră într-atât, încât fu nevoit să recunoască faptul că, de aici înainte în loc de a fi o călăuză, nu ar mai fi decât o povară pentru tovarăşul său.

El se opri deci pentru ultima oară şi îşi luă rămas bun de la Isaac, urându-i o călătorie norocoasă.

Dar, dacă îi era imposibil să meargă mai departe, el a rămas la această limită extremă, dată nu de voinţa, ci de puterile lui. De aici, în curbele drumului care se înfunda într-o imensă spirală, putea să-l mai vadă pe Isaac, care mergea cu acelaşi pas, fără şovăire, fără oboseală, fără suferinţă.

De trei ori evreul îşi întoarse capul. De trei ori, cu o mişcare a torţei, îl salută pe filosoful din Tiana. Dar, la a patra oară el n-a putut să-l mai zărească şi din acel moment cursa lui îşi dublă viteza, căci facultatea pe care o avea Isaac de a scăpa acelor nevoi ale vieţii, cărora ceilalţi oameni trebuie să li se supună, îi permitea să-şi continue drumul cu o viteză aproape triplă faţă de cea obişnuită.

Totuşi, în loc de a-l urmări în drumul lui întunecat şi periculos, vom merge să-l aşteptăm la celălalt capăt al subteranei.

În centrul pământului, acolo unde aerul comprimat de apăsarea straturilor superioare atinge o densitate mai mare decât a mercurului, există o cavernă de formă sferică, fără ieşire şi iluminată de doi aştri cu o lumină palidă, dintre care, unul este numit Pluton şi celălalt, Proserpina.

În mijlocul cavernei, la reverberaţia îndoielnică a acestor doi aştri subterani, se văd — aşezate solemn pe fotolii de bronz — trei femei, sau mai curând trei statui de marmură, îndeplinind lucrarea lor misterioasă şi veşnică.

Prima învârtea cu piciorul o roata de fier, a doua învârteşte între degete un fus de alamă, din care ies mii de fire de diferite culori mai mult sau mai puţin vii, şi din diferite materiale, mai mult sau mai puţin preţioase. În sfârşit a treia, impasibilă, cu o mişcare lentă dar fără a se opri vreodată, taie unul sau altul din aceste fire cu nişte foarfeci de oţel.

Aceste trei femei, anterioare creaţiei primului om, aceste trei surori care, fără să îmbătrânească cu o singură zi, au văzut trecând prin faţa lor patruzeci de secole - pe care Homer le-a făcut fiicele lui Jupiter şi ale lui Themis, Orfeu, fiicele Nopţii, Hesiod, fiicele lui Ereb iar Platon, fiicele Necesităţii — sunt Moirele grecilor, Parcele latinilor.

Ele se numesc Lachesis, Clotho şi Atropos. Lachesis toarce, Clotho ţine fusul, iar Atropos taie firele.

Toate lumile sunt supuse puterii lor. Mişcările sferelor cereşti şi armonia principiilor constitutive ale lumii se datoresc lor. Soarta fiecărui lucru, începutul fiecărei creaturi, sfârşitul fiecărei fiinţe a fost prevăzut de ele. Bogăţii, glorie, putere, onoruri, ele le acordă sau le refuză, după cum materia pe care o întrebuinţează să toarcă firul vieţii noastre este mai mult sau mai puţin preţioasă. Dar mai ales naşterea, viaţa şi moartea sunt în mâna lor.

Pentru ele, timpul nu există. Pentru ele, nici o lumină nu măsoară ziua, nici o umbră nu marchează noaptea. Aceeaşi lumină alburie, posomorâtă, le luminează etern.

De două ori numai, de când firul primei existenţe s-a strecurat printre degetele lor, ele şi-au ridicat ochii şi au întors capul spre doi îndrăzneţi vizitatori, coborâţi până la ele. Unul era Hercule, înarmat cu măciuca şi venind să ceară viaţa lui Alceste, celălalt era Orfeu, înarmat cu lira, venind să ceară viaţa Euridicei.

Apoi, altă dată — şi nu era mult timp de atunci — un mare cutremur a zguduit pământul, de la suprafaţă până în centru. O bubuitură teribilă s-a auzit, un fulger luminos a pătruns în interiorul cavernei, printr-o mare crăpătură, şi Parcele, înspăimântate, făcuseră pentru prima dată cunoştinţă cu ziua.

Atunci, Lachesis se ridicase şi cu pasul ei lent şi solemn, umblet de statuie, se dusese la deschiderea luminoasă. În cealaltă parte a deschiderii, pironit pe o cruce a cărei ridicare produsese această cutremurarea a lumii, ea văzuse un mort care îi era necunoscut, într-adevăr, era prima dată când cele trei întunecate surori nu urziseră, nu toarseră şi nici nu tăiaseră firul.

Apoi Lachesis se reaşezase şi cu o voce mormântală le-a povestit lui Clotho şi lui Atropos ceea ce văzuse.

Începând din acel moment, cei doi aştri care luminau caverna, începuseră să slăbească şi li se părea celor trei fiice funebre că viaţa circula mai încet prin vinele lor reci. Lor, care ţineau între degete

naşterea şi moartea oamenilor, li se mai părea că viaţa li se scurgea puţin câte puţin şi că nu era îndepărtată ziua când ochii lor de marmură se vor închide ca şi ochii oamenilor.

Dintr-odată, un zgomot asemănător aceluia făcut de o limbă de bronz care loveşte un clopot le făcu să tresară. Se întoarseră lent, cu o mişcare uniformă — căci o singură existenţă le anima cele trei corpuri — către partea cavernei de unde venise zgomotul.

Peretele se deschise şi permise trecerea lui Isaac Laquedem.

El înaintă cu un mers ferm către triplul tron din înălţimea căruia Parcele prezidau destinele omeneşti.

Oricât de stranie fu apariţia, cele trei surori o priviră reci şi impasibile.

La câţiva paşi de ele Isaac se opri, zicând:

– Puternice zeiţe ce înnodaţi şi deznodaţi firul vieţii oamenilor, eu vin din partea lui Prometeu, care mi-a dat această crenguţă de aur şi vă spun: „Îmi trebuie firul vieţii unei persoane care a trăit şi care vreau să retrăiască."

Atunci Atropos, lăsându-şi foarfecele întredeschis şi prelungind cu câteva momente cursul unei existenţe condamnate, îi zise:

– Tu vii, aşadar, din cer? Eu am tăiat acum câteva zile firul vieţii titanului şi această ştirbitură a foarfecelor mele a fost făcută de acel fir care era mai dur decât oţelul lor.

– Eu nu vin din cer, eu vin de pe muntele Caucaz! răspunse Isaac. Eu eram acolo când a murit Prometeu. Eu însumi am făcut rugul care l-a transformat în cenuşă şi pentru a-mi mulţumi pentru acest serviciu suprem, el mi-a arătat calea de a ajunge până la voi şi mi-a dat această crenguţa de aur, cu a cărei putere vă cer acest lucru.

– Cum ai trecut prin apele în clocot, lave şi foc?

– Eu sunt nemuritor, răspunse Isaac.

– Tu eşti aşadar Zeu? întrebă Atropos.

– Dacă a fi nemuritor înseamnă a fi zeu, răspunse Isaac, eu sunt zeu.

– Cum te numeşti tu?

– Isaac Laquedem.

– Iată firul vieţii sale, zise Lachesis; el este nemuritor, într-adevăr.

– Cum te-a făcut Jupiter nemuritor, fără ca noi, care împărţim, viaţa şi moartea, să nu fim înştiinţate?

– Nu Jupiter m-a făcut nemuritor.

– Cine atunci?

– Este un zeu care nu are nimic comun cu el şi care, dimpotrivă, vine pentru a-l detrona. Este Dumnezeul creştinilor.

– Şi de unde vine acest nou zeu? întrebă Clotho. Din India sau din Fenicia?

– El vine din Egipt.
– În ce Olimp locuieşte el?
– El a murit!
– Şi cum a murit?
– Pe o cruce.
Cele trei surori se priviră.
– Dacă e mort, atunci cum de este zeu? întrebară ele.
– Discipolii lui pretind că a înviat a treia zi după ce fusese pus în mormânt.
Parcele se priviră pentru a doua oară.
– De asta, zise Lachesis, îmi simt piciorul îngreunându-se.
– Din această cauză, zise Clotho, îmi simt degetele amorţind.
– Pentru asta, zise Atropos, îmi simt mâinile tremurând.
Apoi toate trei, clătinând capul cu o mişcare simultană:
– O, surorile mele! Surorile mele! murmurară ele. Din moment ce se fac nemuritori pe care noi nu-i cunoaştem, din moment ce se hotărăsc existenţe ale căror fire nu le-am tors, înseamnă că vine ceva necunoscut, care se pregăteşte să ne înlocuiască.
Isaac asculta cu spaimă aceste lamentaţii ale celor trei întunecate divinităţi. Mâna lui Hristos care-l atinsese pe el nu se întinsese numai peste pământ. Ea pătrundea până în centrul lumii.
Fie, zise el, dar asta nu vă împiedică să-mi daţi firul pe care îl caut.
Şi al cui este acel fir pe care îl vrei? zise Atropos, tăind cu efort pe acela pe care îl ţinea de câtva timp în foarfece,
– Acela al Cleopatrei, regina Egiptului, răspunse Isaac.
– De câte ori vrei tu să-l reînnozi?
– De atâtea ori cât voi dori.
– Noi nu putem să dăm o asemenea putere unui om, ziseră împreună Lachesis şi Clotho.
– Ce importanţă mai are, surorile mele, reluă Atropos. Cu ce ne-ar atinge cele ce se vor întâmpla printre oameni, când nu vom mai fi noi care să domnim peste ei? Caută cele două capete ale acelui fir, Clotho. Tu ai să-l găseşti împletit cu cel al lui Antoniu, numai că acela al Cleopatrei este făcut din aur, argint şi mătase, în timp ce firul lui Antoniu este numai din lână şi aur.
Clotho se aplecă şi căută cele două capete ale firului strălucitor. În sfârşit, le găsi, dar cu greutate, printre firele monarhilor şi împăraţilor.
Trecuse, într-adevăr un secol şi mai bine, de când frumoasa regină a Egiptului murise, şi în acest timp, multe fire de acelaşi fel fuseseră tăiate.
Clotho îi dădu cele două capete ale firului lui Isaac.

– Ţine, îi zise ea, iată ce ai cerut. Când vei dori ca Cleopatra să învie să înnozi cele două capete ale firelor. Ori de câte ori, în viitor, destinul le va rupe, tot de atâtea ori îţi vei avea posibilitatea să le reînnozi.

Isaac luă avid firul preţios.

– Mulţumesc, zise el; şi acum, dacă zeul care m-a blestemat îi va învinge pe ai voştri, cel puţin nu se va spune că n-am luptat împotriva lui!

Atropos clătină capul în semn de îndoială.

– Însuşi Prometeu mi-a povestit - spuse Isaac - că, trecând în tabăra lui Zeus, a făcut să încline cumpăna victoriei de partea lui?

– Da, reluă Atropos, dar Zeus reprezenta lumea nouă care lupta împotriva lumii vechi... La fel cum timpul se împlinise pentru domnia lui Cronos, tot aşa astăzi timpul este împlinit pentru aceea a lui Zeus.

Şi, după sora lor, Lachesis şi Clotho repetară:

– Timpul s-a împlinit pentru domnia lui Zeus!

Apoi, toate trei, într-un cor sumbru, strigară:

– Nenorocire! Nenorocire nouă! Vechea lume moare! Lumea veche moare!

Isaac nu mai avea nimic de aşteptat din partea acelora pe care venise să le caute atât de departe: el avea firul dorit. Le lăsă deci pe cele trei femei de marmură să se lamenteze pe jilţurile lor de bronz şi se îndepărtă rapid.

Intrarea prin care el îşi făcuse apariţia, se reînchisese. De aceea, lovi din nou peretele cavernei cu ramura de aur. Se auzi iar acel sunet pătrunzător şi peretele se deschise a doua oară pentru a-l lăsa să treacă pe îndrăzneţul călător.

Pe punctul de a trece pragul peşterii, Isaac se întoarse, pentru a arunca o ultimă privire asupra Parcelor.

Atunci, la lumina muribundă a celor doi aştri care le luminaseră până atunci şi care păreau gata să se stingă, el văzu un fapt straniu.

Roata lui Lachesis era oprită, fusul lui Clotho nu se mai învârtea, iar foarfecele lui Atropos îi căzuse din mână pe genunchi.

Puţina viaţă care mai rămăsese în cele trei surori fatale se stingea, şi contrariu Galateei, care din statuie devenise femeie, ele, din femei, deveneau statui.

Isaac se avântă în subterană, în timp ce deschizătura pe unde ieşise se închise în urma lui.

XLII CLEOPATRA

Când ajunse sus, Isaac nu dezminţea zicala: „Palid ca un om care a coborât în peştera lui Trofonius".

Apollonius îl aştepta cu preoţii şi iniţiaţii, care îşi pierduseră speranţa de a-l mai vedea apărând.

Isaac le povesti convorbirea cu Parcele şi cum a asistat la agonia lor.

Apoi, cum nu îl mai reţinea nimic în Grecia, îşi luă rămas bun de la Apollonius şi fu condus, cu capul descoperit, conform obiceiului, la ieşirea celei de a doua galerii. Trecu iar printre şuierăturile şerpilor, prin trosnete de incendiu, prin muget de ape, se regăsi pe platforma de la baza scării, între cei doi preoţi şi fără ajutorul lor — ceea ce era lucru rar — ajunse iar în lumea oamenilor şi revăzu lumina soarelui.

Sfinxul îl aştepta atât de posomorât şi atât de impasibil, ca şi cum ar fi numărat trestiile lacului Mareotis sau firele de nisip ale deşertului.

Isaac veni la el şi îi mângâie gâtul de granit, zicând:

- Să mergem, frumosul meu sfinx, încă o cursă şi te redau contemplării tale nemişcate.

În acelaşi timp, îşi reluă locul pe umerii acestuia.

Sfinxul îşi întinse aripile, se ridică încet dar, ajuns la o oarecare înălţime, îşi regăsi rapiditatea dinainte.

El îşi îndreptă zborul spre miazăzi.

Isaac văzu dispărând sub el, pe rând, marea Alcyonului, Istmul Corintului, Argolida, Marea Myrtos, insula Creta; apoi se văzu navigând între azurul dublu al firmamentului şi al Mării Interioare. În sfârşit, zări Egiptul desfăşurându-se ca o lungă panglică de verdeaţă îngemănată cu argint, întinsă între cele două deşerturi. Apoi a putut să distingă delta şi, ca două sentinele avansate ale Memfisului, Canope cu al său canal şi Alexandria cu lacul ei.

Sfinxul coborî şi se aşeză pe piedestalul gol, pe care era marcat locul corpului său, între lacul Mareotis şi mormântul Cleopatrei, cu capul înspre mausoleu şi arătând poarta acestuia cu laba lui ridicată.

Măsurând timpul, aşa cum facem azi, era aproape ora unsprezece seara.

Isaac se apropie de mausoleu, atinse poarta cu ramura de aur şi aceasta se deschise.

După mai mult de un secol, paşii lui au fost primii care au făcut să răsune ecoul în mormântul regal.

Mausoleul era de formă rotundă, cum era acela al lui August, sau ca panteonul lui Agrippa. O deschizătură, practicată în boltă, lăsa să pătrundă aerul şi lumina. Luna suspendată deasupra acestei

deschizături, asemenea unei lămpi, învăluia şi lumina cu razele ei albăstrii sarcofagul în care dormea regina Egiptului.

Tot restul era întunecat, dar după câteva momente ochiul obişnuindu-se cu această umbră se puteau vedea, ca un dublu rând de spectre imobile, cele patruzeci şi opt de coloane care susţineau bolta. Privind cu încordare se distingeau, pictate pe pereţi, siluete stranii. Câini cu capete de oameni, oameni cu capete de câini, anubişi, tifoni, osirişi, hieroglife divine, pe care urma să le folosească ştiinţa secolelor ce vor urma.

Isaac nu dădu atenţie nici pilonilor masivi şi nici picturilor monocrome ci merse drept la mormânt şi-i ridică capacul de marmură.

Cleopatra era întinsă acolo în costumul regal, cu sceptrul cu cap de erete, care semăna cu bagheta unui vrăjitor, aşezat lângă ea, împreună cu o oglindă de oţel.

Pe cap avea un fel de cască de aur în forma corpului eretelui sacru, al cărui cap, împodobit cu safire şi întors graţios, simula creasta, în timp ce aripile, presărate cu smaralde şi rubine, apărau tâmplele, se răscroiau apoi în dreptul urechilor şi se prelungeau înapoia gâtului moartei. Gâtul îi era împodobit cu un triplu colier de perle, de serpentine şi de diamante, printre care atârnau lame de aur emailat, figurând pene de păsări. O rochie de o delicateţe perfectă, cu dungi diagonale de aur şi pietre azurii, strânsă pe talie cu o centură de perle, se ondula în jurul corpului, căruia îi păstrase forma din timpul vieţii. Picioarele îi erau încălţate cu sandale uşoare din ţesătură de aur, fixate pe glezne cu şiraguri de perle. Braţele îi erau întinse de fiecare parte a corpului şi împodobite, unul, cu un şarpe de aur, minunat lucrat, care se înfăşura pe antebraţ, celălalt, cu şase cercuri din acelaşi metal, dintre care trei erau în partea de sus a antebraţului, iar celelalte trei în partea de jos.

Avea un singur inel, la mâna stângă, care reprezenta un scarabeu de culoarea azurului.

Părul negru ca noaptea ieşea de sub casca de aur şi cobora până sub genunchi.

Grija acordată îmbălsămării cadavrului conservase corpul aproape intact. Numai pleoapele se înfundau în orbita ochilor goi, braţele subţiate nu mai păstrau la locurile lor cercurile de aur, inelul juca în jurul degetului uscat, iar pielea întinsă pe obraji şi pe piept luase o tentă plumburie şi avea aspectul casant al pergamentului.

Isaac rămase un moment aplecat deasupra sarcofagului contemplând cadavrul. Apoi, ridicând din umeri, murmură:

– Vai! Deci pentru aceste puţine oseminte pe care le văd, Antoniu a pierdut împărăţia lumii?

Şi păru că se îndoieşte că ar trebui să reducă la viaţă şi la frumuseţe acest corp slab, pentru a-l ajuta să lupte contra unui zeu.

Dar, după un moment de ezitare, îşi zise:

– Ce importanţă are! Să încercăm!

Şi înnodă cele două fire pe care le primise de la Parce.

Cadavrul tresări.

Involuntar, Isaac se dădu înapoi.

Atunci, sub această lumină înşelătoare a lunii, făcută parcă anume pentru asemenea sacrilegiu, el văzu minunea înfăptuindu-se.

Puţin câte puţin, pielea uscată şi înnegrită se înmuie, îşi schimbă culoarea şi deveni blondă şi transparentă. Carnea întărită îşi reluă din nou elasticitatea. Fiecare muşchi îşi recâştigă forma: braţele se rotunjiră, mâna se modelă, picioarele se albiră şi se marmorară în roz, părul se ondulă, ca şi cum viaţa intra în el, sângele îi zvâcnea în tâmple, la gât şi la piept, în reţeaua de vine albăstrii, buzele imobile şi mute timp de o sută de ani se deschiseră lăsând să scape un suspin.

Isaac întinse mâna.

– Trăieşte, ridică-te şi vorbeşte! zise el.

Moarta se ridică lent, cu o mişcare de automat, rămase aşezată pe catafalcul ei, deschise ochii, îşi duse instinctiv mâna la oglindă, o aduse în faţa figurii şi cu un surâs dulce murmură:

– Ah! Jupiter să fie lăudat! Eu sunt mereu frumoasă!

Apoi aruncă o privire în jurul ei.

– Iras, zise ea, vino să mă coafezi! Charmion, unde este Antoniu?

Dar, în acest moment şi în cercul pe care-l parcurgea privirea frumoasei regine a Egiptului, îl văzu pe Isaac.

Ea scoase un strigăt şi îşi întinse unul din picioare pentru a coborî de pe catafalcul ei.

– Regină a Egiptului, zise Isaac, este inutil să chemi pe Iras, pe Charmion şi nici pe Antoniu. Toţi trei au murit şi se odihnesc în mausoleu de mai mult de un secol. Tu însăţi, priveşte pe ce loc eşti aşezată!

Cleopatra se aplecă pentru a privi partea exterioară a patului pe care stătuse întinsă cu câteva minute mai înainte şi scăpă un ţipăt de spaimă, recunoscând că era un catafalc.

Apoi, întorcându-se către Isaac, îl întrebă:

– Cine eşti? Şi de ce ai venit să mă trezeşti? Dormeam aşa de bine!

– Recheamă-ţi amintirile, Cleopatra — zise Isaac. Apoi îţi voi spune cine sunt şi pentru ce am venit să te deştept.

Cleopatra îşi trase piciorul drept spre ea, îşi rezemă cotul pe genunchi, lăsă să-i cadă capul pe mână şi îşi rechemă una câte una

amintirile, lumini nesigure din alt secol care ajungeau în mintea ei printr-o noapte de o sută de ani.

– Ah! zise ea, este adevărat, iată că memoria îmi revine.

Apoi, cu privirea fixă, ca şi cum ar fi răsfoit zi cu zi cartea trecutului, reluă:

– Ne-am bătut la Actium. Neputând suporta vederea răniţilor, muribunzilor, a morţilor, am fugit cu galerele mele... Antoniu m-a urmat. Ne-am întors în Egipt unde speram să ne apărăm, dar armata ne-a trădat... Atunci, hotărâtă să mor, am încercat otrăvuri pe sclave, pentru a vedea care era moartea cea mai blândă. În timpul acestor încercări, Octaviu a debarcat. Antoniu a ieşit înaintea lui, dar s-a întors învins şi rănit de moarte. Eu m-am închis în acest mausoleu, din care Octaviu a vrut să mă smulgă pentru a mă duce să figurez la triumful lui... Un ţăran, la cererea mea, mi-a adus o viperă ascunsă într-un coş cu smochine. Reptila hidoasă şi-a ridicat, din mijlocul fructelor, micul ei cap plat şi negru. Eu l-am apropiat de sânul meu, ea s-a repezit şi m-a muşcat... Am simţit o durere vie, am scos un ţipăt... Un văl de sânge mi-a întunecat privirea. Mi s-a părut că bolta cerului îmi apasă pieptul: am murit!... Şi acum, întrebă Cleopatra ridicând capul şi întrebându-l pe evreu cu vocea şi din ochi, câte zile s-au scurs din acea zi?

– O sută de ani, răspunse Isaac.

– O sută de ani! strigă Cleopatra uimită. Şi ce a devenit lumea în această sută de ani?

– Patru împăraţi au murit şi un zeu s-a născut.

– Care sunt aceşti patru împăraţi? Cine este acest zeu? întrebă Cleopatra.

– Dintre cei patru împăraţi, primul a fost Octaviu... Octaviu pe care tu l-ai cunoscut, şi al cărui portret nu mai este nevoie să-l fac. Al doilea a fost Tiberiu, fiul lui vitreg, a cărui singură calitate a fost frica, şi care timp de douăzeci şi trei de ani i-a strivit pe romani în cele mai lente fălci care au zdrobit vreodată un popor. Al treilea fu Caligula, nepot al lui Tiberiu, un nebun care şi-a făcut calul consul, a instituit onoruri divine fiicei sale, moartă la vârsta de doi ani şi a găsit această expresie sublimă: „Aş vrea ca imperiul roman să nu aibă decât un singur cap, pentru a-l tăia cu o singură lovitură!" Al patrulea, în sfârşit, a fost Claudiu, unchiul lui Caligula, un imbecil care ar fost retor, poet, filosof, gramatician, avocat, judecător... De toate, în afară de împărat. El a murit otrăvit pentru că mâncase o farfurie de ciuperci preparate de soţia lui, Agripina. Cât despre zeu, continuă Isaac, întunecându-se, este altceva. Ascultă cu atenţie, Cleopatra, căci pentru a mă ajuta să-l înfrunt ţi-am redat viaţa.

– Ascult, zise regina Egiptului.

Şi figura ei luă o expresie atentă şi gânditoare, de care ar fi fost crezută incapabilă un minut mai înainte.

Isaac reluă:

– Tu i-ai cunoscut pe zeii care au existat până acum, nu-i aşa? zeii Indiei: Brahma, Vişnu, Shiva? Tu ai cunoscut zeii Egiptului, care au devenit ai tăi: Osiris, Isis, Anubis? Tu ai cunoscut zeii Persiei: Ahriman şi Ormuzd, zeii Feniciei: Moloh, Astarteea şi Baal; zeii Greciei: Jupiter, Pluton, Neptun, Apollo, Marte, Vulcan, Diana, Minerva, Junona, Ceres, Cybela şi Venus; zeii Germaniei: Odin, Thor şi Freya; zeul galilor, Teutates şi în sfârşit pe zeul meu, zeul evreilor, Iehova? Ei bine, pe neaşteptate, a ieşit dintr-un mic sat din Galileea, un bărbat pe care l-am văzut jucându-se, pe când era copil, pe străzile Ierusalimului, şi care a zis: „Indieni, egipteni, persani, fenicieni, greci, germani, gali, evrei, nu trebuie să mai credeţi în ceea ce aţi adorat patru mii de ani. Zeii voştri v-au dat până acum exemple de ucigaşi, asasini, incestuoşi, fratricizi, hoţi, sperjuri, desfrânaţi, practicând luxul, ura, trădarea, iar lumea rătăcită a urmat exemplul care-i era dat de către zeii săi. Toţi aceşti zei erau idoli, toţi aceşti zei sunt falşi. Nu este alt Dumnezeu decât tatăl meu care este în cer şi eu sunt trimisul lui pe pământ. În locul acestor crime încurajate de sângeroasele voastre divinităţi, eu vin să vă predic umilinţa, devotamentul, castitatea, mila, mărturisirea, îndurarea, sărăcia, credinţa, speranţa. Eu vin să vă spun: „Tot ce omul a ţinut până acum că este mare, în realitate este mic şi ceea ce oamenii au privit a fi mic până acum, este cu adevărat mare". Eu vin să vă spun: „Bogăţia este o vină publică, despotismul, o crimă politică, sclavia, un abuz social!" El vorbea aşa în timpul lui Tiberiu. Zeul a fost arestat, dus în faţa procuratorului roman, judecat ca huligan şi rebel şi condamnat la supliciul ucigaşilor. Când a trecut prin faţa casei mele, încovoiat sub greutatea crucii sale, când mi-a cerut să se odihnească pe banca de la poarta mea, eu l-am gonit şi atunci m-a blestemat condamnându-mă, ghici la ce supliciu? La nemurire! Apoi şi-a continuat drumul până la locul răstignirii sale şi a murit pe cruce, ca cel din urmă dintre răufăcători. Atunci mi-am zis: „Pentru că tu eşti nemuritor, Isaac, înfăptuieşte o operă demnă de un nemuritor. Un Dumnezeu te-a blestemat, luptă împotriva acelui Dumnezeu. El ţi-a aruncat blestemul în faţă, ia acest blestem, fă-ţi din el o armă, şi cu aceasta loveşte-i religia sa care se naşte, până ce această religie se va nărui, chiar dacă surpându-se, te va zdrobi şi pe tine sub dărâmături, aşa cum Samson a fost zdrobit de ruinele templului Filistenilor!..." Această hotărâre fiind luată, îmi trebuia un ajutor, o susţinere, un sprijin. Bărbatul singur nu face nimic: pentru a ajunge la un ţel, îi trebuie dualitatea geniului. M-am întrebat, deci, care ar fi femeia care, prin frumuseţea ei, prin dragostea ei de plăceri, prin senzualitatea sa, ar trebui să fie o adversară îndârjită a acestei religii,

făcută numai din abnegaţie, abstinenţă şi din privaţiuni şi mi-am răspuns: „Această femeie, ar putea să fie cea care a fost iubita lui Sextus Pompei, a lui Cezar şi a lui Antoniu. Ar fi regina Egiptului, Venus din Alexandria, adică, Cleopatra!" Dar Cleopatra era moartă. Atunci n-am mai avut vreun alt gând sau alt plan, decât să o fac să trăiască din nou. Dar cum oare se poate învinge moartea? Cum să smulgi cadavrul din mormânt şi sufletul din infern? Mi-au fost lăudaţi înţelepţii din India. Am fost până în fundul Indiei şi înţelepţii n-au putut să-mi răspundă nimic. Mi-au fost lăudaţi preoţii Egiptului. Am străbătut Egiptul, de la Elefantina până la Memfis şi preoţii Egiptului n-au putut să-mi spună nimic. Mi-au fost lăudaţi filosofii Greciei, l-am văzut pe toţi, unul după altul, şi numai unul singur, ultimul, mi-a zis: „Vino cu mine să le consultăm pe vrăjitoarele Tesaliei". Eu le-am întrebat pe vrăjitoarele din Tesalia şi Canidia nu a putut să-mi spună nimic şi nici Erichto, numai Medeea mi-a zis: „Mergi la Prometeu!". Am fost la Prometeu şi titanul m-a învăţat pe ce drum să cobor până la Parce. Am coborât până la Parce şi le-am văzut la faţă pe cele trei surori fatale, pe care înaintea mea le văzuseră numai Hercule şi Orfeu. Eu le-am rugat fierbinte, având această crenguţă de aur în mână şi le-am cerut să-mi dea firul vieţii tale. Iată-l. Eu pot să-l rup şi să-l reînnod după voinţa mea, adică să te omor sau să te readuc la viaţă, să te culc iar în acest mormânt pentru veşnicie, sau să te fac nemuritoare ca şi mine. Ce zici de asta Cleopatra? Refuzi sau accepţi propunerea pe care ţi-o fac? Respingi mâna mea, sau mi-o întinzi pe a ta?

– Voi fi mereu frumoasă? Voi fi mereu tânără? Voi fi întotdeauna regină? Voi fi mereu puternică? Voi putea să iubesc şi să fiu iubită în veci?

– Tu vei fi întotdeauna frumoasă, tânără, bogată, întotdeauna puternică. Tu vei putea să iubeşti mereu şi să fii iubită. Dar din frumuseţe, tinereţe, bogăţie, putere şi dragoste, îţi vei face o armă împotriva zeului care proscrie amorul, puterea, bogăţia, tinereţea şi frumuseţea!

– O! Da! strigă Cleopatra, căci acest zeu este duşmanul meu!

– Atunci, zise Isaac, pune mâna ta în mâna mea şi la treabă! Demon al voluptăţii, la lucru!

Şi o luă pe Cleopatra în afara mausoleului.

Ea scoase un strigăt de bucurie revăzând acest frumos cer plin de stele, al cărui azur profund părea brodat cu diamante.

În faţa porţii mausoleului au văzut sfinxul, stând nemişcat, în picioare şi cu laba încă ridicată.

Isaac trecu pe lângă el. Sfinxul atinse cu laba umărul lui Isaac. Acesta se întoarse:

– Ei bine, posomorât fiu al deşertului, îl întrebă el, ce mai ai să-mi spui?

– Lumea veche e moartă! suspină sfinxul.

Şi se aşeză pe burtă, întinzându-şi labele pe soclul de granit.

– Ce spune el? întrebă Cleopatra.

– Nimic, răspunse Isaac. Să mergem!

– Unde vom merge?

– La Roma.

– Ce vom face acolo?

– Vom da sfaturi noului împărat...

– Şi cine este acest nou împărat?

– Un prinţ tânăr, plin de speranţe: fiul lui Ahenobarbus şi al Agripinei, Lucius-Domitius-Claudius Neron... Tu vei fi amanta lui, iar eu voi fi favoritul. Eu mă numesc Tigellin, iar tu te numeşti Popeea! Haide!

CUPRINS